

R-99

GELIO, Aulo (117-180)

Noctes Atticae / Auli

Gellii . . . — * Lugdun: Apud

Seb. Gryphium, 1555

Note: El nombre del autor precede
al título

AVLLI GELLII

LVCVL ENTIS-

SIMISCRIP-

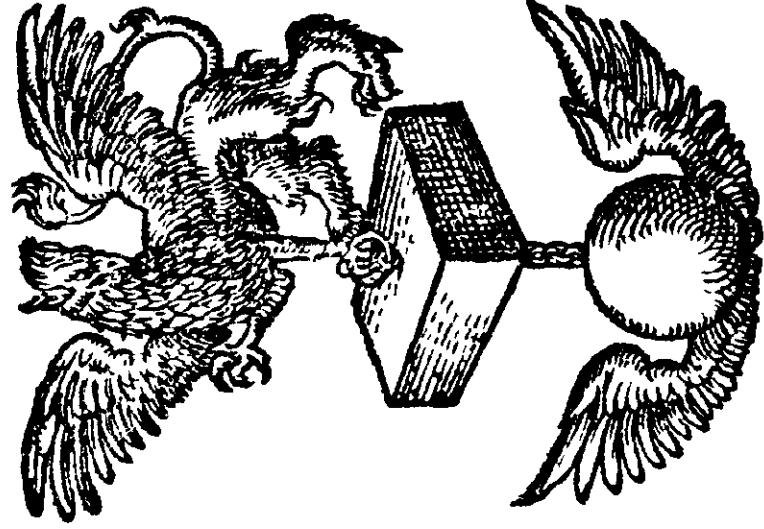
TORIS

NOCTES AT-

TICAE.

VIRTVS DVCE,

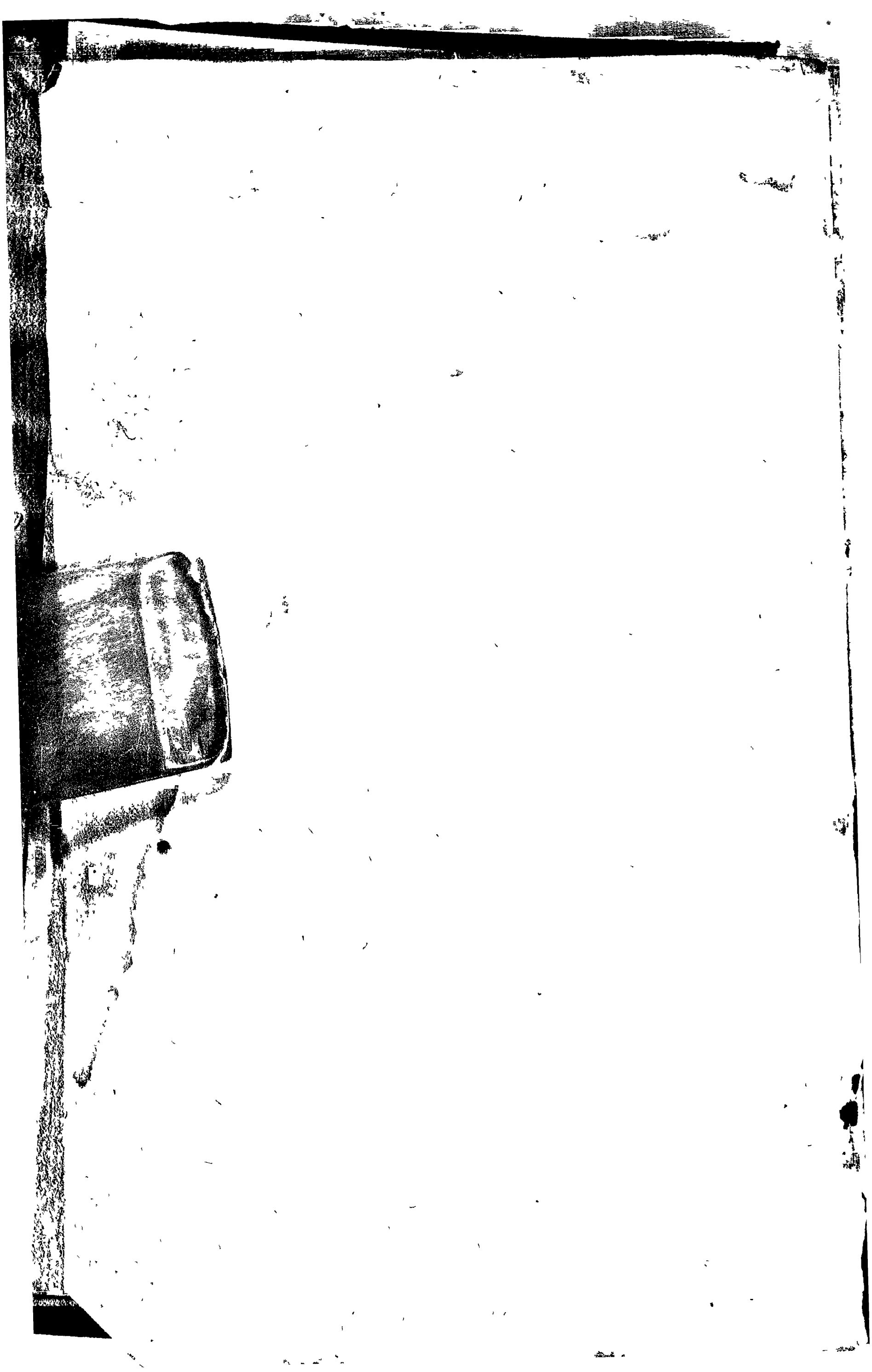
COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIUM

LVGDVNI,

1555.

INDEX EORVM

QVAE NOTATV DIGNA

IN HISCE NOCTI-

bus uisa sunt.

A Bdera Democriti op- pidum	132	Admirationem silentium parere	130
Abluuium	389	Admodum	186
Abstemiae mulieres	251	Adolescentes ad Philoso- phiam hortatur Taurus	
Academici	262	164	
Acca Larentia	162	Adolescens nimis uetuste lo- quens reprehenditur	17
Acerbitas	301	Adoptatio per Praetore	150
Acerbitudo	ibidem	Adoptator, Adoptiuus	ibid.
Acetum an congelascit	416	Adulterij lex iniqua	251
Accipiter et Chamaeleon	337	Adprime, Adprimum, Ad- probus, Adprobe, Adpo- tus	186
Accipitret	463	Aduerbia in im	299
Accius	301.344	Adulterio, ionis	389
Achaei ad pugnam taciti	19	Adulteritas	ibidem
Achilles Romanus	53	Acacus	374
Achillis clypeus	353	Aedes sacrae, non omnes sunt templa	355
Acinum neutri generis	201	Aedepol mulicbre iuramē- tum	263
Acritas & acritudo	301	Aeditimus, Aedituus, Aedi- tuentes	292
Actiones uxoriae	112	Aediles & Tribuni	432
Aclito uerbum freq.	212		
Actiua pro passiuis	480		
Actuariæ	254		
Ad	186		
Adesse & superesse	34		
Adfabre	186		
Adiunctum quid	391		
		A 2	Aegl

I N D E X

<i>Aegles Samius mutus</i>	138	<i>Alcibiades abiicit tibiã</i>	371
<i>Aemilius ad Pyrrhum</i>	91	<i>Alexandri continentia</i>	163
<i>Αἴμωλα</i>	353	<i>Alexander Actolus</i>	373
<i>Aenigma</i>	289	<i>Alexandri mors</i>	434
<i>Aere filius</i>	320	<i>Alexander Molossus</i>	434
<i>Aeruscator</i>	337	<i>Alexãdri epistola</i>	302.487
<i>Aeschylus</i>	432	<i>Alexis comicus</i>	66
<i>Aesopi apolog. de cassita</i>	78	<i>Aluminis uis ignem depellit.</i>	
<i>Aetates tres</i>	256		358
<i>Aetnae montis conflagratio</i>		<i>Amaror</i>	33
419		<i>Amata prima uirgo Vesta-</i>	
<i>Aemitas</i>	480	<i>lis</i>	22
<i>Affatim</i>	185	<i>Αμπελωες</i>	62
<i>Affectum</i>	363	<i>Ambitiosus</i>	218
<i>Affecta res</i>	103	<i>Ambiguum uerbum</i>	267
<i>Affectus & confectus ibid.</i>		<i>Amici causa an delinquen-</i>	
<i>Africanus et Tiberius Grac-</i>		<i>dum quandoq;</i>	45
<i>chus amicissimi facti</i>	290	<i>Amici comitas minoris er-</i>	
<i>Agentia uerba pro patien-</i>		<i>ga maiorem</i>	254
<i>tibus</i>	451	<i>Amicis disidentibus quid</i>	
<i>Ager Pontinus</i>	217	<i>faciendum</i>	53.54
<i>Ager Vaticanus</i>	404	<i>Amorabundus.</i>	270
<i>Ager cum populo</i>	310	<i>Amor ciuilis & opinabilis</i>	
<i>Agrippae unde</i>	407		280
<i>Ahenum</i>	44	<i>Analogia</i>	72
<i>Aius Deus unde</i>	400	<i>Anates Ponticae</i>	426
<i>Ακαλύφης</i>	121	<i>Androdus seruus Dacus, &</i>	
<i>Ακρυμοί</i>	16	<i>leo</i>	144
<i>Albania</i>	209	<i>Androgyni</i>	211
<i>Ale in exercitu</i>	235.386	<i>Anguis cum Scipione</i>	172
<i>Alce meretrix</i>	121	<i>Animal nullum sensu tactus</i>	
		<i>aut</i>	

I N D E X

<i>aut gustus caret</i>	185	<i>Apathia</i>	472
<i>Animum remittere</i>	438	<i>Apathiæ sectatores</i>	473
<i>Anio</i>	324	<i>Apeliotes uentus</i>	64
<i>Annales & historia</i>	149	<i>Apiarium</i>	62
<i>Anneus Cornutus</i>	45	<i>Apionis historia</i>	144
<i>Annibal decē captiuos Ro-</i>		<i>Apluda</i>	264
<i>man misit</i>	197	<i>ἄπορον</i>	225
<i>Annibal's crudelitas</i>	47	<i>Appij Cæci filia</i>	233
<i>Annibal's exemplum</i>	133	<i>Aqua niualis frugibus &</i>	
<i>Annibal's iocus ad Antio-</i>		<i>arboribus foecunda, sed</i>	
<i>chum</i>	ibidem	<i>hominibus potu nimio in-</i>	
<i>Annosus</i>	97	<i>salubris</i>	460
<i>Annus ex quot mensibus</i>		<i>Aquæ intercutis morbo are-</i>	
<i>etate Homeri</i>	103	<i>na calens liberat</i>	462
<i>Annus LXIII. in senib.</i>	364	<i>Aquæ fontium & fluiuorum</i>	
<i>Anneus Seneca leui futiliq;</i>		<i>an congelentur</i>	416
<i>iudicio</i>	280	<i>Aquilo uentus</i>	64
<i>Annuli gestatio</i>	235	<i>Aquor, aris</i>	406
<i>Anomalia</i>	72	<i>Arbitrij libertas defenditur</i>	
<i>Antia lex</i>	ibidem		341
<i>Antigenidas tibicen</i>	371	<i>Arbitratus</i>	321
<i>Ἀντιγόνη's ἀργυμῆτα</i>	138.	<i>Arboretum</i>	408
	226	<i>Arbustum</i>	ibidem
<i>Antiochus</i>	133	<i>Arcera</i>	480
<i>Antistita</i>	321	<i>Archesilai uerbum</i>	88
<i>Antonius Iulianus rhetor s.</i>		<i>Archelaus Mithrid. Regis</i>	
	224.357	<i>præfectus</i>	358
<i>Anthropophagi</i>	209	<i>Archilochus Tullo Hostilio</i>	
<i>Anuis in genitiuo</i>	124	<i>imperante claruit</i>	432
<i>Aonia nunc Bœotia</i>	353	<i>Areopagitarū iudicium</i>	290
<i>Ἀπαρχίας</i>	65	<i>Arena numerosingulari</i>	464
		A 3	<i>Arise</i>

I N D E X

<i>Ariscon ex foemina mas, cui nomē Arescuse fuerat</i>	211	<i>Arterias ad numerum moti ueri</i>	95
<i>Argentum purū putum</i>	159	<i>Arteria duplex</i>	477
<i>Argentifodinae</i>	66	<i>Arteria neutri generis</i>	255
<i>Argeos</i>	241	<i>Aruales</i>	162
<i>Αργεῖος uetus, Latine Caurus</i>	64	<i>Aruales fratres</i>	ibidem
<i>Αργεῶν</i>	266	<i>Arulator</i>	390
<i>Aristotelicarum artium duae species</i>	485	<i>Aruspicum perfidia</i>	113
<i>Arietinum oraculum</i>	86	<i>Asculani</i>	361
<i>Arimaspi</i>	209	<i>Aselli Pessinuntij</i>	194
<i>Arionis historia</i>	401	<i>Assentio</i>	73
<i>Aristarchus grammaticus</i>	72	<i>Assentior</i>	ibidem
<i>Aristagoras</i>	418	<i>Assiduus ab assibus</i>	395
<i>Aristeas Proconnesus</i>	208	<i>Aspectu in casu dandi</i>	124
<i>Aristodemus</i>	266	<i>Astraba</i>	264
<i>Aristoxenus musicus</i>	120	<i>Atabulus uentus</i>	66
<i>Aristotelis epistola ad Alexandrum</i>	487	<i>Aterina lex</i>	258
<i>Aristotelis uerecundia</i>	303	<i>Atypus</i>	110
<i>Aristoteles quando natus</i>	433	<i>Atq; aduerbium</i>	257
<i>Aristoteles</i>	101	<i>Atq; pro quam</i>	ibidem
<i>ἄριστος</i>	62	<i>Atq; atque si gemina sit, auget</i>	ibidem
<i>Arma contra patriam non sumenda</i>	6	<i>Atq; praesertim</i>	ibidem
<i>Arma</i>	464	<i>Atq; et deq; cōiunctiones ib.</i>	
<i>Arrabo, Arra</i>	407	<i>Atreus tragœdia Pacuij</i>	301
<i>Arrogatio</i>	150	<i>Atrium</i>	386
<i>Arrogationis uerba</i>	151	<i>Attilius Regulus</i>	158
<i>Artemisia cū Mausolo</i>	244	<i>Attica. Ἀττικὴ</i>	353
		<i>Auiritiā uitia omnia habere putabant ueteres</i>	259

AUARUS

I N D E X

<i>Anarus</i>	233	<i>Barbarismus</i>	152.304
<i>Anaritia corpus hominis</i>		<i>Barbarorum consuetudo ad</i>	
<i>quomodo effœminat</i>	82	<i>tractandas pugnas</i>	19
<i>Anaritia à sapientibus spre-</i>		<i>Beata uita uirtute fit</i>	437
<i>ta</i>	<i>ibidem</i>	<i>Bellaria</i>	309
<i>Auentinus mons cur extra</i>		<i>Bellum & pugna</i>	39
<i>pomœrium</i>	312	<i>Bellũ Peloponnesiacum</i>	432
<i>Auens</i>	463	<i>Bellum Samnitum</i>	434
<i>Auerruncus</i>	142	<i>Bellum Punicum</i>	435
<i>Au particula</i>	360	<i>Bellum affectum</i>	363
<i>Aufero</i>	<i>ibid.</i>	<i>Beneficus ac liberalis</i>	412
<i>Augustus quo die natus</i>	364	<i>Bias de re uxoria</i>	140
<i>Augusti epistola ad Cæsa-</i>		<i>Bibax</i>	97
<i>rem</i>	<i>ibidem</i>	<i>Bibosus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Augusti laus</i>	252	<i>Bibliotheca Alexãdriæ</i>	172
<i>Aulus Albinus</i>	265	<i>Bibliothecam publicam quis</i>	
<i>Aulus Posthumius Torqua-</i>		<i>primus instituit</i>	<i>ibidem</i>
<i>tus dictator</i>	432	<i>Bibliotheca templi Troiani</i>	
<i>Aulus Gell. quo tẽpore</i>	476		273
<i>Aurum coronarium</i>	134	<i>Bina corda habentia</i>	399
<i>Aurum Tolosanum</i>	93	<i>Bina iecora</i>	<i>ibidem</i>
<i>Auspicia maiora</i>	314	<i>Blaterones</i>	28
<i>Auster uentus</i>	64	<i>Bœotia comœdia</i>	87
<i>Autumo</i>	360	<i>Bœotia Aonia dicitur</i>	353
<i>ἄξλωμα</i>	391	<i>Boreas uentus</i>	64
B <i>Acchylides</i>	489	<i>Borysthenes fluius</i>	209
B <i>Bagrada</i>	158	<i>Bosphoricum mare, Cimme-</i>	
<i>Baiulus</i>	131	<i>rium dicitur</i>	416
<i>Balbus</i>	110	<i>Botulus</i>	390
<i>Balneæ Siciæ</i>	81	<i>Bouinator</i>	264
<i>Barba rasa à senibus</i>	88	<i>Βοώτης</i>	62

I N D E X

Breviloquentia	281	C. Fabritius imperator	24
Brundisium portus	208	C. Tarratia	162
Brutiani cum Ro.	232	C. Tarratiæ honores	ibid.
Bucephalus Alexãdri equus		Camellia	390
131		Candens	421
Bucephalum oppidum	ibid.	Canescere pueros in Alba-	
Buceta	258	nia	209
Bundus terminata noia	270	Cannabus	409
C Aduceum , pacis si-		Cannensis pugna	148
gnum	256	Caninum prandium	336
Cacias uentus	65	Cantilena de Cæneide	☞
Cæcilius	67.101.129.436	Cæneo	210
Cæcilius Sextus Iureconsul-		Caper coleatus , quẽ Theo-	
tus	476	critus ἐρώπων appellat	214
Cæteroqui	480	Capitecensus	395
Cæruleus color	75	Capitium	390
Calabariunculus	390	Capillo passo	370
Calceamentum	166	Capio, onis	189
Caldonia	390	Captiones Dialecticæ	453
Caldor	460	Captiosis interrogationibus	
Callens lingue	411	non respondendum	382
Callimachus	435	Captiuos sub corona uenun-	
Callistratus Orator	97	dari	184
Calorificus	416	Capiti inscriptæ literæ	418
C. Bassus	105	Capulica	254
C. Cæsar	18	Carbilius Ruga primus fe-	
C. Gracchus	228	cit diuortium	435
C. Gracchi ☞ Ciceronis		Carendum tui	463
collatio	230	Carmentæ duæ	400
C. Mancinus	188	Carneades	436
C. Trebatius	166	Carneades uiolēta dixit	193
		Carp	

I N D E X

Carptores	463	Cephisia locus in agro Atti-	
Cassita avis	78	co	449
Cassij miser interitus	93	Cerites tabulae	398
Castoris iuramentum	263	Ceritum gratiae apud Ro-	
Castrensia uerba	406	manos	ibidem
Castrensis corona	135	Ceremoniae unde	118
Casus interrogandi	331	Ceremoniae Dialis	240
Catamitus	191	Cercyon Neptuni fil.	374
Catafropium	254	Cercuri	254
Cateiae	253	Certandum non esse cum inqui-	
Cattae	254	natissimis hominibus	165
Cato Censorius	315	Cerua Sertorij, & astutia	
Cato	436	375	
Catonis de furibus sententia	276	Cesellius Vindex reprehenditur	174
Cato Salonianus	317	Chamaeleontis natura	237
Catonum familia	ibidem	Chaldaei de stellarum moti-	
Cato Uticensis	ibid.	bus	337
Catonium	390	Chilo Lacedaemonius	4
Catuli laus	201	Chiridata uestis	192
Catulli locus	171	Cibus Pythagoreorum quis	
Caudicae	254	120	
Caurus uentus	64	Cibi diversi in coenis Regijs	
Ceditij uirtus	89	194	
Ceditius Tribunus	ibidem	Cibus puerorum	128
Celatim	299	Ciceronis locus	26
Celoces	254	Cicronis error	363
Censoriae animaduersio	128	Cicero quando natus	378
Censores	202	Cicromastix	404
Cape Pelusiotae cur non		Cidarum	254
edant	490	Cimmerium mare congelatur	
Cephisia uilla	2		

I N D E X

tur	416	mitialis pars	459
Circuli septem in coelo	93	Collicior	390
Circius	65	Coloniae	399
Cis	295	Colores in oculis	73
Cispius mons	357	Color igne ⁹ , & flāmeus ibi.	
Citra Calendas	295	Color sanguineus	74
Citra	ibidem	Color croceus, aureus ibid.	
Civitas	447	Color ostrinus	ibidem
Classici	192	Columba lignea ab Archita	
Classicus scriptor	466	facta uolabat	238
Claustritimus	292	Colloquia auium interpre-	
Cientes	143	tanda quomodo	238
Climastericus annus	369	Comœdiæ Plauti quot	86
Climacule	353	Comici Latini	376
Climasteres	94	Comitia calata	377
Cluniculi	365	Comitia centuriata	ibidem
Cn. Scius	92	Comitia curiata	150
Cn. Martius Coriolan.	432	Commutationes	408
Cn. Flavius Annij filius æ-		Communia uerba	368
dilis	164	Comperendinationes	345
Cocio	390	Comprecationes deorū	328
Coeli partes quatuor	63	Compitalia Laberij	390
Coelum singulariter	465	Compluria	152
Coena lauta	365	Compluries	153
Coena secundum legem Li-		Con propositio	57
ciniam	71	Concionem habere	314
Coenarum sumptus	365	Concio	447
Coesius color	75	Concubitu in datiuo	124
Cognobilis	487	Condatium Plauti comœdia	
Coibatur passiuē	17	87	
Coitus uenerens, morbi co-		Conijcere	125
			Connex

I N D E X

Connexum	391	Corona graminea	ibidem
Consiliarij mali reijciendi		Corona muralis	135
441		Corona castrensis	ibidem
Consiliosus	118	Corona naualis	ibidem
Consolor	368	Corona oualis	ibidem
Consuetudo domina uerborum	296	Corona myrtea	ibidem
Consules quando creari ex plebe coepti	433	Corona oleagina	ibidem
Contagium	291	Coronarium aurum	134
Contemplo	452	Coronati serui ueniebāt	184
Controuersiae genus quod ἀποροπ appellatur	225	Corpora apud Aegyptios aperiri	235
Conuiuium ex quatuor rebus constat	309	Corporis proceritatis ratio ex Plutarcho	1
Conuiuarum numerus	308	Coruini qui	217
Conuiuales sermones	309	Coruini pugna	ibidem
Cōuiuij dominus qualis ibi.		Crassus Mutianus quinque praecipua dona habuit	24
Copiari	406	Crassi gesta in Asia	ibid.
Cor masculino genere	174	Crates	72
Corbitae	254	Creta Aëria	353
Corinthus Ephyre dicta	353	Crepidae	323
Cornelij Nepotis error	378	Crepidarius	ibidem
Cornelius sacerdos pugnam Pharsalicā praedixit	372	Crepidarium cultellum	ibi.
Cornucopiae	15	Crepidulae	ibidem
Cornutus Annus	45	Cretensium mos in conferendis praелиjs	19
Corona triumphalis	134	Crystallus	461
Corona ciuica	ibid.	Critolaus peripateticus	436
Corona militaris uaria	ibid.	Cræsi filius mutus	138
Corona obsidionalis	ibidem	Ctesias historicus	208
		Cubus	32
			Cult

I N D E X

Cultus Hortensij	10	Demosthenes lana multa col- lum circumucluit	265
Cultus Demosthenis ibidem		Demosthenis dictum de Lai- de	15
Cum primè	407	Demosthenis munditia	10
Cuneus	235	Demosthenes ad Callistra- tum uenit	97
Cupediæ ciborum	166	Demosthenis uerbū et mors	266.434
Cupressi quō serantur	99	Democritus Protagoram ad philosophiam inuitat	132
Cupressus masc. generis	320	Democritus quo tēpore	433
Cursum	299	Democritus philosophus se excæcauit	243
Cursus lunaris	94	Democritus	433
Curro cecurri	189	Dentes in septē primis men- sibus gignuntur	95
Cyclopes	209.374	Deo cui rem diuinam facere oporteat non esse certum, cum terra mouetur	77
Cynocephali	210	Deorum nomina Rom.	141
D Arius	418	Deprecor	170
Δαφνῶνες	62	Depudicare	389
Datiuus quartæ inflexionis		Deq; Atq;	257
124		Descendidi	189
Datiuus quintæ	224	Diagoras tres filios habuit	100
De, præpositio	170	Diagoræ obitus	ibidem
Debitio & habitio gratiæ	9	Diarium	149
Decemuiri	432	Dialecticæ laus	392
Decima nomen Parcæ	102	Dialecticæ captiones	382
Decretum	199		
Decreta naturæ	286		
Decimi mensis partus	100		
Decuriæ	447		
Defendere	206		
Deiurium	198		
Delicia in sing. numero	464		
Delphinus amasius	187		
Demades	267		
Demetrius	380		

Dicend

I N D E X

Dicendi genera tria	193	Dijouis	148
Dicturum inimicos Cic.	13	Diluxerit	83
Dido incessu serio instans		Diluculare	173
operi	215	Dimidium	98
Dierum observatio	84	Dimidiatum	ibidem
Dierum divisio	ibid.	Dimidium plus toto	440
Dies civilis	85	Diodorus cui Crono cognomen- mentum	267
Dies quibus halcyones ni- dulantur	94	Diogenis Cynici dictum	59
Dies inominialis	148	Diog. modesta dixit	193
Dies religiosi	118	Diogenis responsio	453
Dies nefasti, atri	148	Diogenes Stoicus quando	436
Dies Alien sis	117	Diomedis & Glauci per- mutatio	67
Dies patrio casu	222	Dionysia gesticularia	10
Dies dij	ibid.	Dionysius Siciliae tyrannus	
Diecrastini	253	434	
Diequarto	252	Dioxippus	422
Diequinto	ibidem	Disciplina rhetorica	293
Diequinti	ibidem	Disciplinosus	118
Die pristini	253	Disiunctum	141
Dieperendini	ibidem	Dispeßis manibus	371
Dienoni	252	Diuinatio in oratione	44
Dießpiter	141	Diuortium primum	112.435
Dies iusti	482	Diurnare	407
Dieproximi	253	Dolentia, æ	463
Diem diffindi	346	Dolabella mulierem ream Athenas misit	290
Diffinitio ex quibus	108	Dolus	291
Digamma	352	Doloris natura	207
Digestio quomodo fiat	108	Doloris tolerantia	285
Dignor passiuè	369	Domit	
Dij immortales dicuntur	57		

I N D E X

Domitius insanus	446	Epicurus	434
Dominatu in datiuo	125	Epicuri uoluptas	211
Domus domuis	124	Epicteti uersus	60
Draco legislator	274	Epictetus, Roma discessit	
Dulcioriloquus	463	368	
Duo & uicesimo	133	Epitritos	453
Durities, Duritudo	407	Ephemeris	149
E Blandita oratio	268	ἐπόδιον	406
Ebrietatis laus	358	Ephyræ	353
Ebriosus philosophus	ibid.	Eques pro equo	444
Edictum de templi Dianæ		Equites pedarij	105
Ephesiæ incensore	48	Equitare	445
Edulcare	376	Equus equitibus corpulentis	
Effatus	312	adimitur	129.202
Effacinantes uoce	209	Equus Alexandri	131
Egregius an egregi in uo-		Equus seianus	92
catiuo	351	Equi Diomedis	ibid.
Eloquentia	27	Equorum color	93
Elops Rhodius	194	Errabundus	271
Elucus	397	Errare	397
Elutriare	390	Erraticæ stellæ	93.339
Eleusinium certamen	373	Errones	93
Empedocles	437	Error Corn. Nepotis	378
Empedoclis carmen	121	Esse & erit	414
Emplastrum	390	Esito	212
Ennij natiuitas	435	Esuritio	383
Enses	253	Etesiaë uenti	65
Ennius tricor	427	Euathlus cū Protagora	139
Ennianista	443	Euclidis uersutia	164
Epicuri uerbum reprehenditur	50	Eudoxus	433
		Euphorbus post Pythagoram	ram

I N D E X

<i>ram</i>	121	<i>Fabritius, cum Samnites au-</i>	
<i>Esolidis uersus</i>	26	<i>rum donarent, quid</i>	24
<i>Euripidis laus</i>	261	<i>Facies & facijs in genituo</i>	
<i>Euripidem quinque & septua-</i>	224		
<i>ginta tragœdias scripsisse</i>		<i>Facies</i>	222
409		<i>Faces</i>	253
<i>Euripidis genus et mors</i>	373	<i>Facinus</i>	291
<i>Euripides</i>	433	<i>Facundiosus</i>	118
<i>Eurus uentus</i>	64	<i>Fallaciosa argumenta</i>	180
<i>Euronotus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Falsi testimonij pœna</i>	484
<i>Exactus pecuniam</i>	370	<i>Fames famij</i>	223
<i>Exaduersum</i>	186	<i>Famis uis nō tolerabilis</i>	384
<i>Exequiæ</i>	466	<i>Fames quomodo sustentan-</i>	
<i>Exigor</i>	370	<i>da</i>	<i>ibidem</i>
<i>Exortus & occasus mobilia</i>		<i>Famosus</i>	118
<i>& uaria sunt</i>	64	<i>Fascinare</i>	397
<i>Expasum</i>	370	<i>Fascinum</i>	<i>ibidem</i>
<i>Expergere</i>	164	<i>Fatum & necessitas</i>	299
<i>Explicauit</i>	15	<i>Fatum</i>	156
<i>Extergor</i>	73	<i>Fatiscor</i>	405
<i>Extrilidus</i>	455	<i>Fauisse capitoline</i>	52
<i>ἐξωρίς</i>	192	<i>Fauces, & uestibulum</i>	387
F <i>Abij interfecti</i>	432	<i>Fauonius uentus</i>	64
<i>Fabius ad Carthagi-</i>		<i>Febris quartanæ laus</i>	423
<i>nienses</i>	256	<i>Fecialis uerba</i>	385
<i>Fabij Annales</i>	133	<i>Fenestellæ error</i>	379
<i>Faba nociua</i>	120	<i>Feriæ præcidancæ</i>	115
<i>Fabis non esse usum Pytha-</i>		<i>Feriæ uindemiales</i>	386
<i>goram</i>	121	<i>Feriæ æstiuæ</i>	224
<i>Fabritius Lucinus</i>	116	<i>Ferre quid significet</i>	30
<i>Fabritius ad Pyrrhum</i>	91	<i>Festinare & properare</i>	399
		<i>Fest</i>	

I N D E X

<i>Festus posthumus</i>	474	<i>Fœnus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Festucaria uis</i>	492	<i>Fœneror pro fœnero</i>	452
<i>Ficedula avis</i>	365	<i>Folia olearum brumali &</i>	
<i>Fides alieno ictu sonare</i>	213	<i>solstitiali die uerti</i>	213
<i>Fidium natura</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fontium & fluminum aquæ</i>	
<i>Fides seruata</i>	482	<i>an congeleantur</i>	416
<i>Fiere</i>	463	<i>Forma stata</i>	141
<i>Figurarum genera duo</i>	32	<i>Forma uxoria</i>	<i>ibidem</i>
<i>Figura à fingendo</i>	334	<i>Formidolosus</i>	218
<i>Filij quomodo alendi</i>	277	<i>Forum Traiani</i>	326
<i>Filiorum in patres officium</i>	42	<i>Fortescere</i>	463
<i>Filiorum & parentum in-</i>		<i>Fortitudo</i>	288
<i>uicem officia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fraces olei</i>	264
<i>Figure geometricæ</i>	32	<i>Frameæ</i>	253
<i>Finis hic & hæc</i>	320	<i>Frater unde</i>	308
<i>Fistula C. Gracchi concio-</i>		<i>Fratres aruales</i>	162
<i>natoria</i>	19	<i>Frequentatiua uerba</i>	212
<i>Flagitium & uitium</i>	30	<i>Frequentamenta</i>	20
<i>Flaminis Dialis ceremoniæ</i>		<i>Fretum Plauti comœdia ma-</i>	
<i>multæ</i>	239.240	<i>xime genuina</i>	86
<i>Flamen Dialis</i>	239	<i>Fretu quàm freto scribere</i>	
<i>Flammigare</i>	420	<i>mollius teretiusq; uisum</i>	
<i>Flauissæ thesauri</i>	52	<i>Ciceroni</i>	321
<i>Flauus color</i>	75	<i>Frigorificum maxime omnium</i>	
<i>Flores uini</i>	264	<i>acetum est</i>	416
<i>Fluctui in casu patrio</i>	124	<i>Frons in acie</i>	235
<i>Flumina magna quæ</i>	234	<i>Frons uirili genere</i>	365
<i>Fœcunditas</i>	397	<i>Frons, tis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Fœdisfragi</i>	462	<i>Fruiscor</i>	405
<i>Fœminæ in mares</i>	210	<i>Frustrari & frustratus</i>	439
<i>Fœenerator</i>	397	<i>Fuisse in potestatem</i>	14
		<i>Fuisse</i>	

I N D E X

uisse in mentem	ibidem	declinationis	124
Fuluum	74	Genitiuus quintæ declina-	
Funus	465	tionis	222.223
Fum ire Aetnum	420	Geometria triplex	401
Furus masculini & foemi-		Gesa	253
nim generis	321	Gesoretæ uel gescoretæ	254
Furis nocturni poena	477	Gignendi tempus	100.101
Fur, Furuum	30	Gilium uinum	336
Furius Camillus	433	Gladiatorum nomina	253
Furius pocta	451	Glans Iberica	195
Furta per læcen et liciū	274	Glucus, Glucopis	75
Furtū Aegyptijs licitū, La-		Glauci & Diomedis arma	
cedæmonijs laudatū	275		67
Furti qui teneantur	276	Globus	235
Furum punitio	274	Glossaria mortuaria	447
Furtorum quæstiones cum		Gracchi oratio	268
lance & licio	274.394	Gracchi parsimonia	368
Furtū conceptum & obla-		Gratia	291
tum	275	Gratiosus	218
Futilis Philosophia quæ ar-		Grac lentus	122
gutijs est plena	251	Grassator	260
G Allus, Gallicè	73	Gravitatis officium	165
Gallicæ uerbū nouum		Græci quomodo naues sue-	
	323	bant	409
Gallus Asinius	403	Græca quomodo uertenda	
Gallus à Coruino uictus	218		214.271.272
Gaudium ingens mortis		Grues Melicæ	194
causa	99	Gubernium	390
Gauli	254	Gurdus	ibid.
Genethliaci qui	337.344	Gustus ac tactus	458
Genitiui & datiuī quartæ		Guttum	415
		B	Græc

I N D E X

<i>Festus posthumus</i>	474	<i>Fœnus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Festucaria uis</i>	492	<i>Fœneror pro fœnero</i>	452
<i>Ficedula auis</i>	365	<i>Folia olearum brumali &</i>	
<i>Fides alieno ictu sonare</i>	213	<i>solstitiali die uerti</i>	213
<i>Fidium natura</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fontium & fluminum aquæ</i>	
<i>Fides seruata</i>	482	<i>an congeleantur</i>	416
<i>Ficre</i>	463	<i>Fornia stata</i>	141
<i>Figurarum genera duo</i>	32	<i>Forma uxoria</i>	<i>ibidem</i>
<i>Figura à fingendo</i>	334	<i>Formidolosus</i>	218
<i>Filij quomodo alendi</i>	277	<i>Forum Traiani</i>	326
<i>Filiorum in patres officium</i>	42	<i>Fortescere</i>	463
<i>Filiorum & parentum in-</i>		<i>Fortitudo</i>	288
<i>uicem officia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fraces olei</i>	264
<i>Figure geometricæ</i>	32	<i>Frameæ</i>	253
<i>Finis hic & hæc</i>	320	<i>Frater unde</i>	308
<i>Fistula C. Gracchi concio-</i>		<i>Fratres aruales</i>	162
<i>natoria</i>	19	<i>Frequentatiua uerba</i>	212
<i>Flagitium & uitium</i>	30	<i>Frequentamenta</i>	20
<i>Flaminis Dialis ceremoniæ</i>		<i>Fretum Plauti comœdia ma-</i>	
<i>multæ</i>	239.240	<i>ximè genuina</i>	86
<i>Flamen Dialis</i>	239	<i>Fretu quàm freto scribere</i>	
<i>Flammigare</i>	420	<i>mollius teretiusq; uisum</i>	
<i>Flauissæ thesauri</i>	52	<i>Ciceroni</i>	321
<i>Flauus color</i>	75	<i>Frigorificum maxime omnium</i>	
<i>Flores uini</i>	264	<i>acetum est</i>	416
<i>Fluctui in casu patrio</i>	124	<i>Frons in acie</i>	235
<i>Flumina magna quæ</i>	234	<i>Frons uirili genere</i>	365
<i>Fœcunditas</i>	397	<i>Frons, tis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Fœdisfragi</i>	462	<i>Fruiscor</i>	405
<i>Fœminæ in mares</i>	210	<i>Frustrari & frustratus</i>	439
<i>Fœenerator</i>	397	<i>Fuisse in potestatem</i>	14
		<i>Fuisse</i>	

I N D E X

Fuisse in mentem	ibiācm	declinationis	124
Fuluum	74	Genitiuus quintæ declina-	
Fumus	465	tionis	222.223
Fumire Aetnam	420	Geometria triplex	401
Furus masculini & foemi-		Gesa	253
nini generis	321	Gesoretæ uel gescoretæ	254
Furis nocturni poena	477	Gignendi tempus	100.101
Fur, Furuum	30	Gluium uinum	336
Furius Camillus	433	Gladiorum nomina	253
Furius poeta	451	Glans Iberica	195
Furta per lācen et licium	274	Glucus, Glucopis	75
Furtū Aegyptijs licitū, La-		Glaucci & Diomedis arma	
cedæmonijs laudatū	275	67	
Furti qui teneantur	276	Globus	235
Furum punitio	274	Glossaria mortuaria	447
Furtorum quæstiones cum		Gracchi oratio	268
lance & licio	274.394	Gracchi parsimonia	368
Furtū conceptum & obla-		Gratia	291
tum	275	Gratiosus	218
Futilis Philosophia quæ ar-		Grac lentus	122
gutijs est plena	251	Grassator	260
G Allus, Gallicè	73	Gravitatis officium	165
Gallicæ uerbū nouum		Græci quomodo naues sue-	
323		bant	409
Gallus Asinius	403	Græca quomodo uertenda	
Gallus à Coruino uictus	218	• 214.271.272	
Gaudium ingens mortis		Grues Melicæ	194
causa	99	Gubernium	390
Gauli	254	Gurdus	ibid.
Genethliaci qui	337.344	Gustus ac tactus	458
Genitiui & datiuī quartæ		Guttum	415
		B	Græc

I N D E X

Græci historici	208	Herodotus de leonibus	304
H Litera	43	Hersilia	324
H Habeo curam uestri		Hesiodus	96.431
an uestrum	487	Hexametri uersus	454
Habentem multa, multis		Hiatus uocalium	200
egere	213	Higinius Grammaticus	33
Halcyones aues	94	Hippagines	254
Habere gratiam	8.9	Hipparchus	432
Halyates Rex in præliū	19	Histiæus	418
Halūcinari	44.397	Historia	149
Hamulcaris pronūtiatio	115	Hædus ex Ambrachia	194
ἄμαξα quid	62	Homeri patria	96
Harmodius	207	Homeri Hesiodiq; ætas	96.
Hasdrubalis pronūtiatio	115		431
Hasta	253	Homo non bonæ rei	345
Hastæ Mart. motæ in tem- plo	114	Homo quomodo in utero formetur	94
Hegesias	209	Homo læna	390
Hellænici ætas	375	Hominis definitio	108
Hellebori species	426	Honestum bonum	287
Heluari	44	Honera	44
Helius Melissus	445	Honos etiam malus	291
Helius Tubero	34	Honor senectæ habitus	55
Hemiolios	433	Honestum	44
Heracliti dictum	494	Hortensij cultus et gestus	10
Hercules	242.263	Hortensij dictum	ibidem
Herculis mensura	1	Hortor	363
Hermaphroditi	211	Hospitis gradus in officio	
Hermundulus	385		143
Herodotus fabulator	95	Hostiæ hidentes	388
Herodoti ætas	375	Hostilius Mancinus	122

Human

I N D E X

Humanitas	315	Inauditiunculae	152
Humanæ literæ	ibidem	Incentiones	122
Humanior	315	Incestus	321
Humani corporis mos adole- lescendi	95	Incipio	126
Hyades	307	Inchoare	44
Iacere	46	Incontinentia	429
Iactare	ibidem	Incontincens, uel intempe- rans	458
Iaculorum uocabula	253	Incoibilis	132
Ialysus imago	380	Inclinamenta	118
Iapix uentus	63	Inclytus	58
Isti genitiuus	222	Incitabulum	358
Ileus præco Troianorum		Incuria	122
329		Inculpatissima uita	345
Ignarus	220	Inculpatus	47
Ignis urinam læcessat	459	Indeser	202
Ignoscentiæ	182	Indoctius & apertius	286
Illaudatus quis	47	Induciæ qua ratione dictæ	38
Imbellia, imbelliæ	133	Industria	291
Imparilitas	151. 341	Induxit, se fellit	335
Impeccabilis	429	Industriæ celeritas	236
Impendio loquacior	2	Indigentia ex copia	213
Imperceptiora	342	Indigetem immortalcm	57
Impete pro impetu	463	Inferiæ	466
Impolitia, æ	122	Infelix	58
In, præpositio	57	Inferæ aues	161
In mentem fuit	14	Infestus unde	218
Inamabilis	47	Infr. a classem	192
Inaurita	185	Infortunitas	154
Inanes glorias flere	3	Ingeniosus	118
Inora	185	Ingeniui	151
		E 2	Ing

I N D E X

Ingenium ingurgitare	358	Interpretor	369
Inhumanus	58	Internecinum morbi genus	
Inimicitiae an in singul.	464	42	
In im, aduerbia	299	Intestabilis	162
Inijce	126	Intolerantia	429
Iniuria factum itur	239	Intra modum	297
Iniuriæ	291.482	Intra Oceanum	296
Iniuriæ poena	478	Intra Calendas	294
Inlatebrare	405	Intra montem Taurum	297
In medium relinquere, &		Inualentia	480
ponere	406	Inuidiosus	218
Inquinamentum	48	Inuolucris	78
Insanus	58	Iouis filij prudentissimi	374
Insectiones	449	Iouem lapidem iurare	33
Insignitè loqui	169	Ira quid, & eius signa	41
Inscriptiones seu tituli li-		Ire curriculo	415
brorum	494	Irroborare	34
Infilio	126	Isagoge	391
Insolens uerbum atq; inau-		Ischiaci	122
ditum	18	Isigonus Nicæensis	208
Insubidus	468	Istrus fluuius	234
Insubidè	2	Italia unde	258
Instare	37	Italia armentosissima	ibid.
Instar	482	Ἰταλοί	ibid.
Interstitio	483	Iudex pecunia uictus, capite	
Instrumenta musica cur in		punitur	477
castris	18.19	Iudicis officium	346
Interibi	90	Iudicia priuata	345
Intentio	336	Iudicij quoddam genus di-	
Interrogandi casus	331	uinatio dicitur	44
Intercutia uitia	306	Iulius Paulus	132.462
		Iument	

I N D E X

<i>Iumentum</i>	480	<i>Lacrymæ</i>	44
<i>Iuniores</i>	256	<i>Lacus Auernus</i>	270
<i>Iupiter Olympius</i>	1	<i>Lactis uis</i>	279
<i>Iupiter unde dicatur</i>	142	<i>Lælius Varronis præce-</i>	
<i>Iurjurandum Romanis in-</i>		<i>ptor</i>	391
<i>uiolatum</i>	197	<i>Lælius in Crotopægnijs</i>	71
<i>Ius uocationis</i>	311	<i>Lætitia</i>	76
<i>Ius prehensionis</i>	ibidem	<i>Λαγώου</i>	30
<i>Ius proferendi pomærij</i>	312	<i>Λάλλης</i>	27
<i>Ius trium liberorum</i>	103	<i>Leænæ partus</i>	304
<i>Ius sponsaliorum</i>	112	<i>Lætabundus</i>	271
<i>Iustitia quid sit</i>	154	<i>Lais meretrix</i>	15
<i>Iustitiæ imago</i>	350	<i>Lancea</i>	380
<i>Iustitium</i>	483	<i>Lapsare</i>	25
<i>Iuuenta</i>	256	<i>Largior, iris</i>	369
<i>Κέλῆτες</i>	254	<i>Laudari frigide turpius</i>	
<i>Κόλασις</i>	168	<i>quàm uituperari</i>	459
<i>Κύβη</i>	32	<i>Laudare est nominare</i>	47
<i>Κύαμορ</i>	120	<i>Lauor</i>	73
L <i>Abandri</i>	390	<i>Lebadia oppidum</i>	285
L <i>Laberij arrogãtia</i>	425	<i>Legati Mileti</i>	265
<i>Laberij dictum</i>	106	<i>Leges sumptuariæ</i>	70
<i>Laberij poëtæ uersus</i>	243	<i>Leges XII. tabularum</i>	476
<i>Labeonis commentaria</i>	22	<i>Legitimus</i>	282
<i>Labias</i>	233	<i>Lembus</i>	254
<i>Laboriosus</i>	218	<i>Legio</i>	386
<i>Lacedæmonij uicti</i>	433	<i>Leonidas</i>	90
<i>Lacedæmones cum tibijs in</i>		<i>Leontes ariolus</i>	87
<i>aciem proficiscuntur</i>	18	<i>Leo et androdus seruus</i>	145
<i>Lacerna</i>	322	<i>Lepida in conuiuio quæ-</i>	
<i>Lac plurali num. caret</i>	466	<i>renda</i>	166

I N D E X

Leporaria	61	Lex Voconia	192.480
Lepus unde	30	Lex usurpandi	84
Lepores habentes bina ieco-		Lex Portia	231
ra, & corda	399	Lex Aufeia	266
Lepidus & Fulvius Flaccus		Lex decemviralis	479
amici facti	290	Libentie	359
Lestrygones	374	Liberos alendos esse pro-	
Leuitas	189	prio lacte	277
Leuis	190	Liberi pro uno filio	54
Leuare tempus	452	Liberalis	412
Leuat. ora ac leuiora gelu		Libertini adoptari possunt	
durantur	416	151	
Leucas oppidum	24	Libs uentus	64
Lex	246	Libra, & selibra	198
Leges Sempronie	231	Librilis	481
Lex Aterina	258	Libri Sibyllini	31
Lex Lycurgi	55	Liburni quomodo naues sue-	
Lex Syllæ	71	bant	409
Lex Licinia	71.480	Libros ad legendum quis	
Lex Popilia	22	primium dederit	171
Lex Papia	ibidem	Librorum numerus à Pto-	
Lex Aemilia	72	lemæis conquistus	172
Lex Fannia	71.480	Licinius imbrex	325
Lex Antia	72	Lictor	283
Lex Iulia	72.345	Licium	274.283
Lex centum uiraliu cau-		Lignor	406
sarum	394	Lignum alumine illitum	
Lex Aebutia	ibidem	non ardere	358
Lex Atinia	414	Linca quid	32
Lex talionis	478	Linguam recondendam He-	
Lex Stolonis	480	siodus	27

Ling

I N D E X

Lingua infrænis	27	L. Papyrius	104
Lingua qualis esse debeat	25	L. Sicinius Dentatus	52
Linguaces	28	L. Torquatus	10
Lingua Latina magis inops quàm Græca	73	Lutescere	451
Lingula	253	Luteus color	74
Literæ ad Pyrrhum	91	Luscitiosus	III
Literarum ordo	475	Luxuria in cœnis	365
Liticines	484	Luxuries Luxurij	223
Literator	388	Luna adolescente & desi- ciente quæ crescant, & quæ tabescant	490
Litem contestari	139	Lyntres	254
Lituus quid	137	Lysia orationes à Platonis quomodo differant	45
Lituus auguralis	ibidem	M aced. Emathia	353
Locutulci	28	Macedo philos.	306
Locuples	232	Macheræ	253
Locus Tullij pensatus	12	Magistratus maiores	313
Longævus	56	Magniloquentia	89
Longæ naues	254	Maiores magistratus	313
Loquacitas inanis culpatur	25	Maiora auspicia	314
Loquacitas stulta	26	Maiorū honor quondā	55
Loquentia	27	Magnum viaticum	406
Lorarij	232	Malaxare	390
Lorea	851	Malitia	191
Loricatus surculus	417	Mali argento digni	207
Lucetius	141	Malitia summa miseria	457
L. Livius poeta	435	Mammofus	97
Lucilius de ostreis, echinis, muribus	490	Mancipia sub corona ven- debantur	184
Lucilius de lege Fannia	71	Mancipium morbosum vi- tio	
L. Scipio Asiaticus	199		

I N D E X

tiosum'ue	110	Maturitas	ibidem
Manciolæ	463	Maturi fructus	ibid.
Mandata an semper sint faci- cenda	23.24	Mathematici	16
Manliana imperia aspera		Maurus, Maurice	73
23.222		Mausolus	244
Manlij Torquati historia		Mausoli potio	ibid.
220		Mausoli sepulchrum	ibid.
Manulia meretrix	122	Mausolus tragœdia	245
Manuatus	389	Menander quot tragœdias scripserit	409
Manubiæ	326.330	Menander	68
M. Manlius	433	Mecastor	263
M. Cic. de iure civili	34	Mei, & mi	331
Marathonia pugna	432	Medium uinum	336
Mare transgredi	254	Mediæ naues	254
Mare Bosphoricum conge- latur	416	Mediocrisis stylus	193
Mariti officium erga uxo- rcm	29	Megarenſes Athenas intra- re non audebant	164
Maris color à uento muta- tur	81	Mellaria	62
Marspiter	141	Melissus Helius	445
Marsus filius Circes	396	Μελισσῶνες	62
Marsi populi uirulenti ibid.		Memorai	188
Maßilia	241	Memoriarum	238
Materfamuliâs	446	Memnon nocticolor appel- latus	462
Matrimus	21	Mendacium dicere	267
Matrona	446	Mendicimonium	389
Matura	301	Menedemus Rhodius	303
Maturè	235	Menippeæ, seu Cynicæ Var- ronis Satyræ	59.335
Maiurare	236	Menippus philosophus	59
		Mens	

I N D E X

Mens uiri prudentis	333	Mithridatem durum &	
Mensæ secundæ & bella-		uiginti gentium linguas	
ria	309	percalluisse	ibidem
Mentiri	267	Mœchimonium	189
Mesanculæ	253	Mœnia	464
Metellus de uxore ducen-		Modicè	297
da	10	Modus mutandi sententias	
Metellus aduersus Man-		213	
lium	165	Modus & spatium plantæ	
Metæ trianguli	32	Herculis	1
Metj Suffety historia	484	Mos ingrediendi prælium	
Metrorum obseruatio	454	ad tibicinum modulos &	
Metus	219	quibus	19
Mihi est nomen Iulium	379	Modus A. Gellij inter stu-	
Milesiarum uirginum su-		dendum	493
spendium	366	Molæ trusatiles	87
Militaris musicæ disciplina		Mons ex sale mero magnus	
18		66	
Miles infrequens	386	Mons Auentinus	312
Militibus uenam solui per		Monomeri	210
ignominiam	234	Morbosus	110
Militaria uocabula	235	Morbus & uitium	110
Mille hominũ occiditur	28	Morbus colicus	283
Milonis interitus	371	Morbus fonticus	386.480
Minos	374	Morta, nomen Parcæ	102
Miscella & confusanea do-		Moriēs quãdo moriatur	167
ctrina	493	Mors	51
Miracula uaria	209. 210	Mortales	334
Misereri uestrũm	487	Mortuaria glossaria	447
Mithridatis antidotus &		Mortui præ gudio	99
mors	427	Mos antiquus Senatorũ	36

I N D E X

Mos antiquus	347	Nanus	474
Mulcedo	468	Nasamones	396
Mulieres abstemiæ	251	Nata res	311
Mulieres steriles	111	Natura an morbos fecerit	
Mulieribus non licuit iurare per Herculem	263	155	
Mulierofus	118	Navalis Corona	135
Multam dicere	259	Naviium genera	254
Multam facere	ibid.	Nausicaa	215
Multicoloria	272	Neapolis	224
Multiformia	ibidem	Ne, particula	325
Multijuga	ibidem	Necessitas	302
Multijuga ac sinuosa questio	346	Necessitudo	ibidem
Multigrumis	463	Necessarij	ibidem
Mundus muliebris	107	Negotia umbratica	82
Muneror pro munero	452	Neptuni filij	374
Municeps	498	Neptuni nomina	77
Municipium	ibidem	Ne id quoq;	407
Muralis corona	135	Nequam	191
Muræna tartessia	194	Nequitia	ibidem
Murices	159	Nequiter	382
Murina	251	Neratij petulantia	478
Mus Philosophus	59	Nericens	324
Musonij sapiens dictum	381	Nerio Martis vis	ibidem
Mutitare	70	Nero, fortis	ibidem
Multi magistri	344	Nervie	213
Mutus loquebatur	138	Nervularia comœdia	86
Myops	111	Nescis quid vesper serus uehat	308
Myoparones	254	Nescius	220
N Aemius incarceratus		Nestor trisecli senex	463
scripsit comœdias	87	Nicias	91
		Nidum migravit	79

I N D E X

<i>Nigidianæ commentationes</i>		<i>Nugalia</i>	107.195
<i>cur in vulgus non exeant</i>		<i>Numerus conuiuarum</i>	308
475		<i>Numero legere</i>	484
<i>Nigror</i>	75	<i>Numeri septenarij vis</i>	93
<i>Nilus fluius</i>	234	<i>Numina læua</i>	142
<i>Niobes filij</i>	489	<i>Nummosus</i>	117
<i>Nitescit</i>	169	<i>Nuperrimè</i>	158
<i>Nivalis aqua potui pessima</i>		<i>Νεθεοία</i>	168
460		O	
<i>Noctescere</i>	451	B	125
<i>Noctes Atticæ</i>	493	<i>Obesus</i>	462
<i>Nicticolor</i>	462	<i>Obijces</i>	126
<i>Nola iugo, à Virgil.</i>	200	<i>Oblitera gens</i>	462
<i>Nolo</i>	191	<i>Obnoxius</i>	195
<i>Nomina in osus</i>	117.218	<i>Obsidionalis corona</i>	134
<i>Nomina in abundus</i>	270	<i>Oceanus lunæ comes</i>	338
<i>Nomina non sunt positiua,</i>		<i>Otiosus à metu</i>	79
<i>sed naturalia</i>	232	<i>Occurri</i>	188
<i>Nomina sortium seruis non</i>		<i>Oculi ludibundi</i>	88
<i>danda</i>	207	<i>Odiū Atheniensium</i>	164
<i>Nona Parca</i>	102	<i>Offendere</i>	206
<i>Nostri, & uestri</i>	487	<i>Officia filiorū in parētes</i>	48
<i>Notationes temporum</i>	431	<i>Officiorum gradus</i>	143
<i>Notæ uocum</i>	304	<i>Officiorum obseruatio inter</i>	
<i>Notus uentus</i>	64	<i>patres & filios</i>	42
<i>Novitium, nouum</i>	159	<i>Officia Iudicis dubia</i>	346
<i>Novissimus</i>	247	<i>Officiosus</i>	118
<i>Novissimè</i>	ibidem	<i>Officiæ</i>	337
<i>Nuces Thasiæ</i>	194	<i>Oleagina corona</i>	134
<i>Nuctutia</i>	254	<i>Oleum cur sæpe congelascit</i>	
<i>Nudiusquartus</i>	253	415	
		<i>Olympicum stadium</i>	2
		<i>Olymp</i>	

I N D E X

Olympias Alexandri ma		Oxiæ	254
ter	172.302	P Abulor, aris	406
Onesicritus	258	Pacificatio	175
Operæ in foro	345	Pacificator	346
Opicus, i, um	62.272.307	Pacuvianū carmen	38.344
Oppidò quàm peritus	185	Pacuius	301.436
Opulescere	451	Pactitia pugna	39
Opus sibi diuitias	407	Palatum habere	365
Orbis militare uocab.	235	Palme natura	88
Orationem in pectore, non		Palma Aegyptia	195
in ore nasci	25	Paludamentum	166
Oratio C. Gracchi in Popi-		Pamphila	372
lium	268	Pancratiastæ	332
Orchius thesaurus	38	Panis surfureus	264
Ordo rogandi sentētias	119	Papyrius Prætextatus	36
Ordo literarum	475	Paradisus	61
Orestis corpus	95	Parcæ quæ, & unde	102
Orioles	254	Parcere uitam	402
Ornatu in datiuo	125	Parcus unde	106
Ornithones	61	Parentibus esse parendū	48
Oropi uastatio	193	Pariendi tempus	102
Orthium carmen	402	Parones	254
Oscedo	129	Parsimonia ueterum	70
Oscitatio	ibidem	Partim hominum	238
Oscitatio in partu letalis	104	Partus quinq; puerorū	228
Oscus, Oscè	73	Partus ursi	419
Ostrea Tarentina	194	Passis uelis, et manibus	370
Osus finita	117.218	Passina pro actiuis	452
Oualis corona	135	Passum	251
Ouatio	ibidem	Passum à pando	370
Ouis masculini generis	259	Patauium	372
		Pat	

I N D E X

<i>Patrima, matrima</i>	21	<i>Peranna</i>	390
<i>Pater</i>	143	<i>Perdolitum est</i>	221
<i>Patronus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Peregrinus philosophus cogno-</i>	
<i>Petrocinium</i>	<i>ibidem</i>	<i>mento Protcus</i>	293
<i>Patricij Megalenses</i>	439	<i>Perdices bina corda habentes</i>	399
<i>Paupertinus</i>	354	<i>Perpensatio</i>	42
<i>Pauius e Samo</i>	194	<i>Periclis responsum</i>	6
<i>Pauiumentum</i>	166	<i>Periculum</i>	291
<i>Πάδν</i>	472	<i>Perfuit familiaris</i>	59
<i>Παράδειγμα</i>	168	<i>Perincertum stolidior an uanior apud Sallustium</i>	
<i>Παράνεοσις</i>	<i>ibidem</i>	<i>quid</i>	442
<i>Παραπιδμαί</i>	171	<i>Per lancē liciūq; furta</i>	274
<i>Peccatus peccatu</i>	321	<i>Pernicij genitiuus</i>	223
<i>Peccatum purgari</i>	245	<i>Perses</i>	175
<i>Peccata tribus de causis puniuntur</i>	168	<i>Persa Plauti comœdia</i>	153
<i>Pectunculus Chius</i>	194	<i>Perscus</i>	59
<i>Pecunia data quibus modis probetur</i>	345	<i>Personā à personando dicta</i>	136
<i>Pecunia prædatitia</i>	128	<i>Pertentare</i>	216
<i>Pecuniarius</i>	106	<i>Peslilenta loca</i>	463
<i>Pedary Senatores</i>	105	<i>Petoritū uehiculi genus</i>	380
<i>Pedaria sententia</i>	106	<i>Phædon Elidensis</i>	59
<i>Pelamus Chalcedonia</i>	194	<i>Phalarica</i>	253
<i>Pellex, quasi πάλλαξ</i>	112	<i>Phantasiæ non sunt uoluntatis</i>	456
<i>Pensiculate scripta</i>	8	<i>Pharmacopola</i>	26
<i>Penus quid</i>	108	<i>Phaseli</i>	254
<i>Penetrabilis querimonia</i>		<i>Phauorini de Biantis syllogismo iudicium</i>	140
229		<i>Phauor</i>	
<i>Peposci</i>	188		
<i>Pepugi</i>	<i>ibidem</i>		

I N D E X

Phauorini de genethliacis	Pigneror, pro, ro.	452
calculus	337	Pileati serui uendebantur
Phauorini persuasio, ut pue-	184	
ri matrum lacte alantur	Pilum	253
277	Piscinæ	61
Philippides poëta comicus	Pisistratus	171.431
ob inſperatam uictoriam	Planipes saltus	20
repente mortuus eſt	99	Planum
Philippus Macedo quando	Planius	388
regnum Macedoniae ade-	Plato	45.104.434
ptus ſit	434	Platonis orationes & Ly-
Philippi epiſtola ad Aristo-	ſie	45
telem	408	Platonis & Xenophontis
Philistion	422	emulatio
Philolaus Pythagoric.	104	348
Philosophia guſtanda, non	Philolus poëta	87
ingurgitanda	148	Plautus Romæ in piſtrino
Philosophia duplex	250	comœdias ſcripſit ibidem
Philosophus	130	Plauti locus in Aſinaria
Philosoph. ſolo habitu	206	36
Philosophū irasſi turpe	40	Plauti epigramma
Philosophi Roma pulſi	367	38
Philosophi ſolo uerbo	428	Plautus poëta
Philosophus cur timet	457	85.436
Phœniccus color	74	Plautiniſſimus
Phocion philoſophus	35	86
Phrygia Attigena	194	Plauti laus
Pictatium	390	196
Pigitum	322.369	Plebs
Pygmæi	210	246
Pignoriſcapio	189	Plebſcitum
		246.378
		Pleiades
		93
		Plinij laus
		210.225
		Plotium comœdia
		67
		Ploſtrum
		480
		Plumatiles homines, nullo
		utentes cibo
		210
		Plurali numero carētia
		463
		Plur

I N D E X

Pluria	152	Postremissimus	368
Plutarchus Philosophus	40	Postuerta	400
Poëta Melicus	63	Poto	72
Poëta Greci	431	Potus an defluat in pulmo-	
Pœna: falsi testimonij	483	nem	421
Pœna indeprecabilis	23	Potus sum, præteritum à	
Pœna & multa	180	poto	72
Pœnitenda	41	Præudeo	ibid.
Pœnitere	404	Prædium caninum	336
Poli histrionis historia	174	Prædium abstemium	ibid.
Poculenta	421	Præxiteles	315
Polycrata	99	Præmodum	186
Polyhistor Appion	144	Præcidanea hostiæ	115
Polystephanus	209	Præcox, cis	236
Polyphontes Rex	179	Præda	330
Pomœrium	312	Prædes	199
Pompilius	39	Præfectus	354
Pontius Samnites	39	Præiudicium	42
Pontones	254	Præmaturè	236
Populus	246	Præmorsisse	188
Populabundus	271	Prænestini populi	398
Porca præcidanea	115	Prænestini cur ex Colonia	
Porca Cereri sacra	ibid.	in municipium relati sunt	
Portij Licinij uersus	436.	ibidem	
468		Præpetes loci	161
Porcetra	445	Præpetes aues	160
Positus, id est, positio	126	Præpetem portum	161
Posthumæ proles	36	Præsentancum uenenū	138
Posthumiana imperia	23	Præterpropter	469
Post deinde	180	Præter naturam	299
Postliminium iustum	103	Præter fatum	ibid.
Post principia	401	Præhensionem habere	310

I N D E X.

Prima fax	438	Projumie	254
Prior pueritia	245	Protagoras insyncerus phi-	
Privilegium	246	lojohus	131
Priva	ibidem	Protagora & Euathli pa-	
Problematum Aristotelis		ctum	139
libri	460	Proteus	292
Pro, præpositio	58.260	Protogenes	380
Prodicus	373		
Prodrömi	66	P R O V E R B I A.	
Profanum	58	Accio idem quod Titio	102
Proflatum	ibidem	Alba linea	494
Proficere	ibidem	Aurum Tolosanum	93
Proficisci	ibidem	Argentaneum patitur	266
Profligare	58.362	Asinus ad lyram	102
Proferre	58	Bibere helleborum	426
Profugere	ibidem	Caput sine lingua pedaria	
Prognostici non sunt con-		sententia	105
sulendi	344	Cum lance & licio	394
Proijcere	127	Dimidium plus toto	440
Proletarius	395	Diomedis & Glauci per-	
Proloquium	39	mutatio	67
Prolubium	402	Equus Seianus	92
Promercalia	110	Haud cuius contingit Co-	
Pronunciatum	391	rinthum petere	15
Properare & festinare	399	Hoc nouerã antequã Theo-	
Properatim	299	gnis nasceretur	6
Properæ	235	Homo non bonæ rei	345
Proprium	159	Illotis pedibus	17
Propitium	159	In lente unguentum	334
Propudiosa	50	In puluere, incruentãq; ui-	
Prosa	400	floria obuenit	135

Inter

I N D E X

Inter os & offam	315	Viue moribus præteritis	18
Introite, nam & hic	Dij	Prudens	267
sunt	494	Prudentis consilium	294
Iouem lapidem iurare	33	Prudentia indiserta magis	
Loquere uerbis præsentibus	17	eligenda, quàm stulta lo-	
Malum consilium consulto-		quacitas	26
ri pessimum	114	P. Nigidij contemporanei	
Mala ad se attrahens, ut		475	
Cæcias nubes	65	Pudicitia Gracchi	368
Malui compilari quàm ue-		Puditum	369
nire	116	Pudor sanguinem diffundit	
Musica abscondita nullius		462	
rei	335	Pudoricolor	462
Muti magistri	344	Puerorum impubium nictus	
Nihil cū fidibus graculo, ni-		Puerperium	277 (128
hil cū amaracino sui	496	Pueri quo pacto in utero	
Non emo tanti pœnitere	15	matris consistant	400
Oportet commodare ami-		Pueri	256
cis, sed usq; ad aras	6	Puerperij numerus	228
Præmansum in os inserere		Pugiones	253
108		Pugna Cæsaris in Pharsali-	
Quod in pomis est, itidem		cis campis prædicta	372
aiunt esse in ingenijs	301	Pugnatum in Gallos	406
Sæpe etiam est olitor ualde		Pulueret	452
oportuna locutus	47	Pulus	465
Rudius ac Plinius	286	Pumiliones	474
Subcissa opera	450	Puniceus color	93
Vir fugiens & denuò pu-		Puniendi causas duas Plato	
gnabit	434	dicit	168
Vlva uox	344	Purpurare	451
		Purum	159
		C	Putare

I N D E X

Putare	159	Quies & quiesco	169
Putum	ibidem	Quintus Scæuola	414
Puto	ibidem	Quintus Catullus	468
Putum argentum	160	Quin particula	423
Pseudo	483	Quinquaginta	363
Psylli populus Nasamoni-		Quinq; sensus	185
bus contermini	396	Quoad uiuet	201
Pygmæi	210	Quoad morietur	ibidem
Pyramides	32	Quoq; pro quidem	407
Pyrrhonij qui	261	R Adere barbam quin-	
Pythagoras	431	do	88
Pythagoræ cibus	120	Rapacitas nonnullorū Ro-	
Pythagorica disciplina	16	manorum	368
Pythagorici pecunias in		Rareter & non rare	73
medium dabant	17	Rarò	ibid.
Φέαρ	30	Rasitare	88
Φείσιν	110	Ratarie	254
Φῶρ	31	Rectos cupressos	329
Q Vadrantalia	32	Recentatur	376
Quadrupes equus		Receptitius seruus	412
Quadrans	95 (444	Reciproca argumenta Græ-	
Quadrige in plurali	464	cis ἀντίστροφοντα dicto	138
Quadrigarij uerba	222	Reciproci argumēti uitium	
Quartum Consul	226	Plinium Secundum la-	
Quarto Consul	ibidem	uit	226
Quassare	46	Redhibitio in seruis	111
Quatere	ibidem	Redhibere	111
Quæstor	330	Referre gratiam	9
Quæstor in ius uocari po-		Refrigerare	337
test	330	Regiones cœli quatuor	64
Quercera	480	Regulus Attilius	158
		REU	

I N D E X

Reuise ad me	336	Rogare sententias	119
Rhetores expulsi	367	Romuli sobrietas	269
Rhodanus fluius	234	Romanorum Lius in consti- tuendis religionibus	77
Rhodus ciuitas	175	Romanorū mos in prænomo- nibus indendis	207
Rhomphæa	254	Rom.ritus in certamine	19
Religiosa delubra	117	Romani præmijs atq; inui- tamenti usi ad prolem procreandam	55
Religiosus unde	ibidem	Rubidus color	74
Religione solui	198	Rubi	473
Religio	240	Rufus color & Ruber	74
Remittere animum	438	Rumigestri	253
Remunculi	254	Rusticè loqui	304
Renidens	296	Rustici cuiusdam impru- dentia	473
Repudium cum uxore quis primus fecerit	112	Rutilus color	74
Res inopinata	121	Sabinus medicus	101
Res gestæ	149	Sacellum	166
Rescire	60	Sacerdos Vestalis	241
Restare	36	Sacerdotissa	240
Responsio Accij ad Pacu- uium	301	Sacerdotes scæminas antisti- tas nō antistites dictas	321
Retē	273	Sacrificor pro sacrificio	452
Retanda flumina	ibidem	Sallustius de Sertorio	76
Retinētissimus proprietatis in uerbis Sallustius	246	Sal.locus	27. Si. 123. 224
Retorridi	379	Sallustij defensio	219
Romphææ	253. 254	Sallustius loris cæsus	427
Ridibunda	270	Sallustius nouator uerbo- rum	27
Ridicularius	128		
Robigus	114. 142		
Roborari	61		
Rogatio	246		

I N D E X

<i>Sallustij locus corrupt.</i>	489	172.149	
<i>Saltem</i>	298	<i>Scipionis Africani superio-</i>	
<i>Saluatim</i>	299	<i>ris contuentia</i>	163
<i>Samites ad Fabricium</i>	24	<i>Scipionis & Gracchi reati-</i>	
<i>Sanates</i>	394	<i>tio in gratiam</i>	290
<i>Sanctitas</i>	407	<i>Scipionis Africani mater</i>	
<i>Sanctimonia</i>	ibidem	<i>sterilis</i>	172
<i>Sanctitudo</i>	ibidem	<i>Scorpius</i>	253
<i>Sandalarium</i>	441	<i>Scythiæ anthropophagi</i>	209
<i>Sanguem</i>	90	<i>Scytharum mos</i>	384
<i>Sanguinis dimissio</i>	234	<i>Scriptum facere</i>	164
<i>Sapiens cogi non potest</i>	287	<i>Scriptu sese abdicare</i>	ibid.
<i>Sapiens an irasci debeat</i>	40	<i>Scrisserim & uenerim</i>	440
<i>Sapientem non peccaturum</i>		<i>Scholicus</i>	107
	293	<i>Scropha & porcetra</i>	445
<i>Sapientia filia usus & me-</i>		<i>Scruta</i>	98
<i>moriæ</i>	306	<i>Scrutarius</i>	ibidem
<i>Sarpedon</i>	374	<i>Sculna</i>	492
<i>Satyrarum Varronis inscri-</i>		<i>Σκυλάκη Laconica</i>	416.417
<i>ptio</i>	59	<i>Seciderat</i>	189
<i>Satis loquentiæ, sapientiæ</i>		<i>Secundo sole</i>	66
<i>parum</i>	27	<i>Securim non securem</i>	319
<i>Sauromatæ</i>	209	<i>Sellularij questus</i>	82
<i>Scari Silices</i>	194	<i>Seleucus rex libros referen-</i>	
<i>Scæuola</i>	260	<i>dos Athenas curauit</i>	172
<i>Sceptici qui</i>	261	<i>Selibra & libra</i>	198
<i>Scibones</i>	253	<i>Sēpronij Gracchi et Scipio-</i>	
<i>Scimpodium Graciense</i>	469	<i>nis Africani amicitia</i>	290
<i>Scipio Tiberio Graccho fi-</i>		<i>Sempronius Asellio</i>	54
<i>liam dedit</i>	290	<i>Semiphalarica</i>	253
<i>Scipio Africanus</i>	127.	<i>Senatusconsultum</i>	119
		<i>Senat</i>	

I N D E X

Senatus	447	Sertorij astutia	374
Senatus, ōsultū quibus in lo-		Sertorij militū fidelitas	375
cis iure fieri potuerit	355	Sejton Posidonium	353
Senatus ordo	119	Sicinnista	485
Senatores pedarij	105	Sicinnium	ibidem
Senatus in genituo	124	Sicæ	253
Senatus per quos habebatur		Sicinius Dentatus	52
more maiorum	354	Sicilices	253
Senectus semper honorata	55	Significor pro significo	452
Seniores a minoribus do. nū		Silenta loca	462
ducebantur	ibidem	Sillus liber maledicētissimus	
Senibus sexagesimus tertius		Timonis	104
annus grauis	364	Siliqua	235
Seniores	256	Simulamentum	385
Sensus quinque	185.458	Sirenij scopuli	393
Sensus legis Solonis	53	Siticines	484
Sensuum quorundam defe-		Socrates damnatus	433
ctus in animalibus	185	Socratis patientia	29.42
Sententiæ Publij dignæ	425	Soleæ	323
Septentriones	62	Sole occaso	406
Septentrionarius uentus	65	Solonis legis sententia	53
Septenarius numerus	93	Solonis tempora	431
Sepulcrum	44	Solonis leges	274
Sequestrò aduerbium	493	Solis aut lunæ defectus	77
Sequor, Seētā	448	Soliferrea	253
Sequester	492	Solitausse	173
Serra	235	Solstitium & Bruma	94
Sermones conuiuij	309	Solitarium	301
Sermon.ri	407	Solæcismus	13.151
Serpēs cuius corium lōgum		Solæcum	152
pedes centū & uiginti	58	Solidum	31

I N D E X

Somnus nimius in pueris	128	dius	193
Somniculosus	219	Stitisses, non stetisses	35
Sophocles senior	Euripide	Stolonis rogatio	480
	316	Strigosus equus	129
Sors proposita gladiatori		Stribiligo	151
	180	Stuppa	409
Soror	308	Stuppa cum lectica	229
Sotherici lecti	282	Suada medulla	281
Spadix color	74.93	Suauiloquens iucunditas ibi.	
Spari	253	Suauitudo	308
Spatæ	ibidem	Suauitas	ibidem
Spartum	408	Suetonij Tranquilli ludicra	
Spectationes	141	historia	213
Speculum ut imago	401	Sub prepositio	125
Spepondi	188	Subsidium memoriæ	414
Species ab aspectu	334	Subnixus animus	405
Speusippi libros Aristoteles		Subcisiuum studium	326
emit	104	Subcisiuum tempus	450.496
Spicea corona	162	Subijces	126
Sponsus & sponsa	113	Subnixus sui conscientia	127
Sponsalia	112	Subsecundaria	496
Squallere	48	Subuades	394
Squallentem	ibidem	Subsolanus	64
Stadium Olympicum	I	Sucule stellæ	307
Staminariæ Laberij	389	Succidaneæ hostiæ	114
Stata forma	141	Succidiæ humanæ	318
Stadius nomen seruile	129	Succenturiare	365
Stellæ aurigantes	341	SUCCESSUM fortuna, experiē-	
Stellæ erroneæ siue erraticæ		tiam laus sequitur	30
	93.339	Suffercatus, aliâs suffractus	
Stylus gracilis, huber, me-		uel suffectus	125
		Suffrag	

I N D E X

Suffragium	378	Temperantia Socratis	42
Superesse	34.36	Tempestas	291
Suspiciosus	218	Templum	355
Susq; deq; fero	393	Templum Pacis	153
Susq; deq; habeo	ibidem	Templū Dianæ Ephesiæ	48
Sycophantæ	243	Tempus pariendi	100
Syllogismus	377	Tēpus coenādi Athenis	415
Symbola Tauriquæ	166	Terentius	436
Symposiace questiuiculae	166	Terentius Scaurus	270
Συμῶν	265	Terra motus	77
Σπεῦδε βραδέως	236	Ternio	32
T Abulae XII. quibus tē-		Tertium Consul	226
poribus positæ fue-		Tertio Consul	ibidem
rint	476	Tessera	32
Tactus ac gustus cum be-		Tesserula	256
luis communes	458	Testamētorum genera	377
Tacendi tempus	16	Testamentum	166
Taciturnitatis utilitas	267	Testamentum per æs & li-	
Talentum Atticum	104	bram	377
Talio	478	Testor	369
Tangere	46	Theffalia Hæmonia	353
Tarentum oppidum	301	Theorematicum	23
Tardigemulum	452	Theognis	6
Tarquinius Superbus	31	Theodectes	245
Taurus philosophus	415	Theopompus	244
Tegmine onychino	463	Theophrastus	7
Telorum nomina	253	Theophrastus Lesbicus	303
Tempestate maris cur quis		Thersites	25
pallefcit	455	Thesaurus	52
Temctum	251	Thracia Sithon	353
		Thucydidis ætas	375

I N D E X

<i>Thracis cuiusdā fabula</i>	473	<i>Tragemata</i>	309
<i>Tiberius Sempronius Grac-</i>		<i>Trigulae</i>	253
<i>chus</i>	199	<i>Transgredi</i>	254
<i>Tibiæ ad ischiadicos</i>	122	<i>Transgressus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Tibicen</i>	<i>ibidem</i>	<i>Tres & treis</i>	320
<i>Tibia canere desitum</i>	371	<i>Tria dicendi genera</i>	193
<i>Tibijs usi sunt Lacedæmo-</i>		<i>Tribuni</i>	377
<i>ny in prælio</i>	18	<i>Tributa comitia</i>	378
<i>Timarchus accusatur ab</i>		<i>Tributus</i>	321
<i>Aeschine</i>	440	<i>Tribuni cur ius uocandi</i>	
<i>Timochares Ambraciensis</i>		<i>non haberent</i>	310
91		<i>Tribus</i>	447
<i>Timon scriptor amarulen-</i>		<i>Trinoctium</i>	85
<i>tus</i>	104	<i>Triones</i>	63
<i>Timor sanguinem contrahit</i>		<i>Triquetra</i>	32.63
461		<i>Trisechsenes</i>	463
<i>Timore uenter effluit</i>	459	<i>Triticum an in plurali</i>	465
<i>Tingere helleboro sagittas</i>		<i>Triumphalis corona</i>	134
<i>quare</i>	426	<i>Tubicines</i>	484
<i>Tiro M. Tullij libertus</i>	176.	<i>Tuba</i>	137
307		<i>Tullij locus i Ver.</i>	296.297
<i>T. Castritius</i>	76	<i>Tullius quo die & tempo-</i>	
<i>Tituli uarij operum</i>	494	<i>re natus</i>	378
<i>Toga</i>	191	<i>Tullius quot annos natus cū</i>	
<i>Tolerantia Socratis cum</i>		<i>primam causam egit</i>	379
<i>uxore</i>	29	<i>Tullius & Demosthenes</i>	
<i>Tollere pro corrigere</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibidem</i>	
<i>Tolosanum aurum</i>	93	<i>Tunicarum usus quis</i>	191
<i>Torquatus</i>	220.432	<i>Turpius frigide laudari, q̄</i>	
<i>Torquati pugna</i>	220	<i>grauiter uituperari</i>	459
<i>Tractim</i>	200	<i>Turres</i>	235
			<i>Turr</i>

I N D E X

Turrim, uel em	319	Vehere	46.
Turris lignea illita alumine		Veiovis ædes	141
358		Vesia oppidum	242
Typhones	455	Velinus portus	ibidem
Tyrus Sarra	353	Velitare	165
V Acanter accumulauit		Velitatin	299
& inaniter	421	Vena quid	449
Vades	394	Venam solui militibus	234
Vasra & fallaciola argu-		Veneror	369
menta	180	Veneficium mulieris inde-	
Vagire	400	cussum mansit	289
Valeri in casu uocatio pri-		Venenum	292
ma syllaba acuta	331	Ventidius Bassus	362
Valetudo	291	Ventorum nomina etiam	
Valere ob oculis	336	Græcè	63.64
Valerij Aeditui uersus	468	Verba communia	368
Valerius Coruinus quo tem-		Verba dare	408.
pore	217	Verba reciproca significa-	
Vallum dentium	25	tionis	218
Vanus, mēdax, infidus	443	Verba sublestria	328
Varro quo tempore	475	Verba in im, ut scripserim,	
Varronis uerba	241	cuius temporis	440
Varronis præceptor Læ-		Verba Pontificis in uirgine	
lius	391	capienda	22
Vasum	325	Verba patientia pro agen-	
Vaticanus ager	400	tibus	480
Væ particula	142.387	Verba inciuilia	234
Vecors	142	Verba humida & lapsan-	
Veſtabulum	480	tia	25
Ve grande	142	Verba in arrogatione 150.	
Vehemens	142.387	151	

I N D E X

<i>Verbum augurale</i>	160	<i>ge capta</i>	21.22
<i>Verbum uehemens</i>	Arche-	<i>Vestalis uirgo Amata cur</i>	
<i>filii</i>	88	<i>appelletur</i>	22
<i>Verbū omne ambiguū</i>	267	<i>Vestibulum</i>	386
<i>Verba noua à Laberio</i>	389	<i>Vestimentum</i>	166
<i>Verborum uolumina</i>	225	<i>Vestitus indecorus</i>	322
<i>Verbosus</i>	118	<i>Vestri ac nostri</i>	487
<i>Verbis antiquissimis</i>	non	<i>Vesticeps</i>	150
<i>utendum</i>	263	<i>Vesperauerat</i>	415
<i>Vereor</i>	368	<i>Veterator in literis</i>	82
<i>Vergiliae</i>	93	<i>Vexare uerbum leue</i>	46
<i>Vergilij locus</i>	33.35.126.	<i>Victor</i>	283
	200.215.241.242.257.	<i>Via Laurentina</i>	228
	300	<i>Viaticum</i>	406
<i>Vergilij secundus Aeneidos</i>		<i>Vibices</i>	231
<i>uiginti aureis emptus</i>	44	<i>Victus puerorum</i>	128
<i>Vergilius parit uersus more</i>		<i>Victitare</i>	426
<i>ursino</i>	419	<i>Vieta poma</i>	301
<i>Veritum, puditum</i>	369	<i>Videndi ratio</i>	147
<i>Veritas temporis filia</i>	293	<i>Vinum edormiant</i>	165
<i>Vero, as, quid</i>	440	<i>Vinum exoticum</i>	303
<i>Verruca eminens locus</i>	89	<i>Vinū Rhodiū, Lesbium ibid.</i>	
<i>Versus amatorij Platonis</i>		<i>Vini tria genera</i>	336
	471	<i>Vinum eructum</i>	264
<i>Veruta</i>	253	<i>Vinum apud antiquos in</i>	
<i>Versus Ennij quibus de-</i>		<i>conuiujs quare</i>	358
<i>scribit uirū mobilem</i>	284	<i>Vinum fomes ingenij ibid.</i>	
<i>Versuum obseruatio</i>	454	<i>Vinum non congelari</i>	416
<i>Vesanus</i>	142	<i>Vinum interdictum mulie-</i>	
<i>Vescum ibidem, &</i>	387	<i>ribus cur</i>	251
<i>Vestalis prima à Numa Re</i>		<i>Vinosus</i>	117.118
		<i>Vir</i>	

I N D E X

<i>Vir bonus</i>	267	<i>Vocatiuus casus secūda de-</i>	
<i>Virescere</i>	451	<i>clinationis nominum in</i>	
<i>Virgo Vestalis cur capta</i>		<i>us</i>	351
<i>deligitur</i>	21	<i>Vocum turba</i>	225
<i>Virginis Vestalis capiendæ</i>		<i>Voluptati aurium morige-</i>	
<i>modus</i>	<i>ibidem</i>	<i>rari debet oratio</i>	58
<i>Viri illustres quo tempore</i>		<i>Voluptas Epicuri</i>	211
<i>floruerunt</i>	430	<i>Voluptas, dolor, duo mala</i>	
<i>Virica</i>	241	<i>ibidem</i>	
<i>Visere ad Frontonem</i>	73	<i>Voluptas medium</i>	211.287
<i>Vita beata</i>	437	<i>Voluptates duæ</i>	458
<i>Vita humana ferro similis</i>		<i>Vox an sit corpus</i>	146
260		<i>Vox unde constet</i>	147
<i>Vitium & Flagitium</i>	30	<i>Vrbes & urbeis</i>	319
<i>Vitiare & obtinere</i>	313	<i>Vrsorū partus informis</i>	419
<i>Vitium & morbus</i>	110	<i>Vrtica piscis</i>	122
<i>Vituperones</i>	463	<i>Vsum in Grammatica, plus</i>	
<i>Viuaria</i>	61	<i>autoritate ualere</i>	169
<i>Vlysses sapienti facundia</i>		<i>Vsurpata in delicijs</i>	163
<i>præditus</i>	25	<i>Vsuaria</i>	110
<i>Vlciscendi ratio triplex</i>	168	<i>Vsucapio</i>	189
<i>Vls</i>	295	<i>Vtor</i>	368
<i>Vltra</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vulcatius Sedigitus de poë-</i>	
<i>Vndarum motus uarij</i>	80	<i>tis comicis</i>	376
<i>Vndabundus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vulnus</i>	220
<i>Vnoculi homines</i>	209	<i>Vulturnus uentus</i>	64
<i>Vocabula positiua non esse</i>		<i>Vxor ducenda ne sit</i>	10
232		<i>Vxoris uitium aut ferendum,</i>	
<i>Vocabula ancipitia</i>	291	<i>aut tollendum</i>	29
<i>Vocalior sonus</i>	321	<i>Vxorem in adulterio depre-</i>	
<i>Voculatio</i>	331	<i>hēsã licebat occidere</i>	251

INDEX EORVM

X Antippe Socratis	u. 48	ἄντιππος	ibidem
xor	29	ἄντιππος	ibidem
Xeniades philosophus	59	ἄντιππος	ibidem
Xenophontis & Platonis		ἄντιππος	ibidem
emulatio	348		
Xerxes uictus à Themistocle	432		
Y Δωροκρυβή	340		
ύειρ	307		
		Z Eno Stoicus	434
		Zephyrus uentus	64
		Zodiacus	94
		Zonæ plenæ argenti	368

FINIS.

ALTER INDEX QVO QVIC.

quid in unaquaq; re lector quæsierit, siue id ad grammaticen, siue ad alias artes pertineat, inuenire quàm facillimè queat.

<p>QVAE AD PHILOSOPHIAM de natura, & Dialecticam, & Medicinã, atq; Mathematicam pertinent.</p> <p>Ratio proceritatis corporis Herculis ex Plutarcho</p> <p>De tempore tacendi & dicendi è Pythagoricis</p> <p>Non esse æquam reprehensionem Epicuri à Plutarcho de syllogismo</p> <p>De Iapige uento, & cæteris à Phauorino</p> <p>De colorũ generibus</p> <p>De terræ motu</p> <p>Quid obseruatum in unda-</p>	<p>rum motibus diuersis flãtibus uentis</p> <p>Principium diei & noctis</p> <p>De ui & natura palmæ arboris</p> <p>De ui septenarij numeri</p> <p>Gaudio multos perijsse</p> <p>Temporis uarietas in puerperijs mulierum</p> <p>De definitione quædam</p> <p>Incentiones tibiærum ischiadicis mederi</p> <p>De moderãda uita impuberum puerorum</p> <p>De argumentis reciprocis</p> <p>Vox an sit corpus, an incorp</p>
--	---

QVAE AD PHILOSOPHIAM.

corporea	146	puerperij memoriae man-	
De uis oculorum, atq; uiden-		dauerit	228
di rationibus	147	Nomina non positiua, sed	
Chrysippi responsio aduer-		naturalia esse	232
sus eos, qui negauerunt		Quae maxima flumina ultra	
prouidentiam	154	Romanum imperiũ	234
Item ab eodem de fato cum		Cur annulus gestetur in si-	
cõsiliij nostri arbitrio	155	nistræ manus digito mi-	
Quid de quorundã sensuum		nimo proximo	235
naturali defectiõne scri-		Plinij Secundi portenta fa-	
psit Aristoteles	185	bularum: & quae in De-	
De amore delphini in puerũ		mocritum indignè con-	
	187	fert de columbae simula-	
Certiores ictus ad superna		cro	237
quã ad inferna esse	205	De aetatu finibus, pueritiae,	
De prodigijs Barbarorum		iuuentae, senectae	256
& faenunis in mares uer-		De Pyrrhonibus Philoso-	
sis, & gentium miras esse		phis, & eorum differen-	
uarietates	208	ab Academicis	261
De conuersione foliorum o-		Chrysippus omne uerbum	
leae, & de fiaibus alieno		ambiguum, Diodorus nul-	
ictu sonantibus, brumali		lum dixit	267
& solstitiali die	213	Infantibus à matre lac præ-	
Annum L XIII. iufortunio		bendum	278
aliquo agi	364	Homerum & Herod. di-	
De genere controuersiae,		uersum dixisse de leoni-	
quod dubium dicitur	224	bus	304
Plinium Secundum latuisse		Numerus conuiuaru, & de	
genus argumenti, quod		mensis secundis & bel-	
av'igeop dicitur	225	larijs	308
Quid Aristoteles de numero		Aduersus eos, qui ex moti-	
		bus	

INDEX EORVM

bus siderum fata hominũ se dicturos pollicetur 337	Erasistratum 421
Scriptũ esse lignum alumi- ne oblitũ non ardere 357	De materijs infamibus quas Græci ἀδὲξας καὶ ἀτυ- τως appellant, exercendi gratia disputatis etiam à philosophis 423
Iouis filij humanissimi, Ne- ptuni crudelissimi à poë- tis traduntur 374	De natura hellebori candidi & nigri 425
Syllogismum quibus uerbis Arist. definiert 377	Antes Ponticas uim habe- re digerendis uenenis, deq; Mithridatis medica- mento 426
Reprehensio legis apud dia- lecticos percontandi, dif- ferendiq; 382	Saturnalia ludicra agitare solitus Gellius quibus cer- taminibus, & sophisma- ta, & ænigmata oblecta- toria 438
Quo pacto fames possit to- lerari, ab Erasistrato 383	In febre, arteria tangenda, & non uena & quid utraq; quidq; pulsus 450
ἀξιωμα quid significet, & quædam prima quæ in dialectica traduntur 391	Diogenes philosophus qui- li talione usus, pertenta- tus à dialectico sophisma- tico 452
Bina corda perdices, & bi- na iecora lepores, quibus regionibus 399	Cur repentino timore uenter effluat, & ignis urinam laceffat 459
Quædam de quibusdã Geo- metriæ partibus cognitu pulcherrima 401	Ex Aristot. niuis aqua potui pessima, & quòd ex niue crystallus cõcreatur 460
Cur oleum cõgelascit facile, uinum minus, acetũ ferè nũquam, aquæ fluuiorum & fontium durentur ma- ximè, mare minimè 415	Quòd pudor sanguinem ad
De habitu & natura stoma- chi & fistulæ, quæ τρε- χαια dicitur, aduersus	

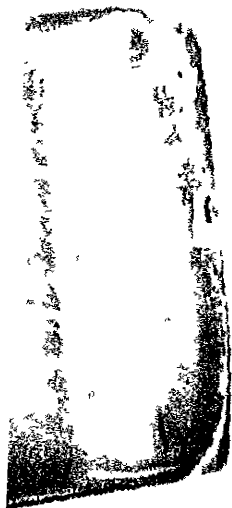
QVAE AD MORES.

<i>extra diffundit, timor contrahit</i>	461	<i>Reprehensio Phauorini in adolefcentem prifcè ni- mis loquentem</i>	17.18
<i>Herodis Attici de uie & na- tura doloris difputatio</i>	472	<i>An rectius fit mādatum fa- cere omnino, uel non</i>	23
<i>De ijs quæ cum luna habēt confenfum, id eſt, συμ- πάθεια</i>	389	<i>C. Fabritius quid ad Samni- tes dixerit: cum aurum donarent</i>	24
<i>Historia de Croëfi filio lo- quente</i>	138	<i>Aduerfus inanem loquaci- tatem</i>	25
<i>Leonem hominem agnouif- ſe</i>	145	<i>Quanta cum animi equita- te Socrates tolerauerit uxoris ingenium</i>	29
<i>De ſerpente inuſitate lon- gitudinis</i>	158	<i>Reſpōſio Tauri philoſophi an ſapiens irafcatur</i>	40
QVAE AD PHILO- ſophiam de moribus attinent.		<i>Quo pacto Socrates patiē- tiam exercuit</i>	41
R <i>eprehensio in iactan- tem ſe eſſe philoſo- phum</i>	3	<i>Quæ ratio officiorum inter parentes & filios</i>	42
<i>An pro amicis delinquen- dum quandoq;</i>	5.6	<i>An ſemper patri obſequen- dum</i>	49
<i>De infami mundicia De- moſthenis</i>	10	<i>Lex Solonis utilis, etſi non uidetur</i>	53
<i>An rectè Metellus Numi- dicus dixerit in oratione de uxoribus ducendis</i>	10	<i>De uetere parſimonia, deq; antiquis legibus ſumptu- rijs</i>	70
<i>Dictū Demoſthenis ad Lai- dem, non tanti emere pœ- nitere</i>	15	<i>Apologus Aefopi non inu- tilis</i>	78
		<i>Cur Salluſtius auaritiā nō animum modò, ſed cor- pus quoque effœminare trad</i>	

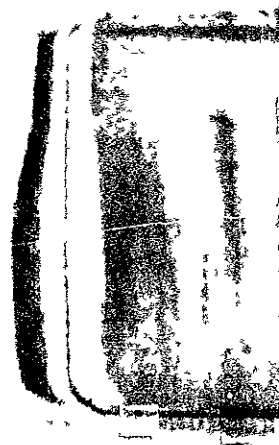
INDEX EORVM

<i>tradit</i>	81	<i>laudādo gestientibus</i>	130
<i>Deliciarum vitium, & mol-</i>		<i>Dictum Biantis de Re uxo-</i>	
<i>lities oculorum, & cor</i>		<i>ria</i>	140
<i>poris exprobrata acerbē</i>		<i>Adhortatio ad Philosophiā</i>	
<i>& festiuiter</i>	88	<i>exemplo Euclidis</i>	164
<i>C. Fabritius Cornelium Ru-</i>		<i>Quæ ad officium grauitatis</i>	
<i>finum inimicum consu-</i>		<i>& dignitatis ducant</i>	165
<i>ler: designauit</i>	116	<i>Quæstiuicula symposiacæ</i>	
<i>Quæ Aristoxenus & Plu-</i>			166
<i>tarchus de Pythagora</i>		<i>Puniendis peccatis tres ra-</i>	
<i>tradiderint</i>	120	<i>tiones, quarū Plato dua-</i>	
<i>De moderanda uita impu-</i>		<i>rum tātum meminit</i>	168
<i>berum</i>	128	<i>Quam seuerè ab antiquis in</i>	
<i>Notæ & animaduersiones</i>		<i>fures iudicatum sit, &</i>	
<i>ensoriæ</i>	128	<i>quid de seruato & com-</i>	
<i>Historia de Hostilio Man-</i>		<i>modato</i>	194
<i>cino, & Manulia mere-</i>		<i>Confutatio ex Euripide lu-</i>	
<i>trice</i>	122	<i>xuriantis gulæ</i>	194
<i>De Africano superiore</i>	127	<i>De obseruantia iurisiuran-</i>	
<i>Initiū Protagoræ ad philo-</i>		<i>di Romanorum</i>	197
<i>sophiæ literas adeūdi</i>	131	<i>Mentitus nomē & habitum</i>	
<i>Annibal cauillatus est apud</i>		<i>philosophiæ quibus uer-</i>	
<i>Antiochum</i>	133	<i>bis notatus</i>	206
<i>Leonem Romæ hominem</i>		<i>Epistola Philippi Regis ad</i>	
<i>agnouisse</i>	144.145	<i>Aristotelem de Alexan-</i>	
<i>De Attilio Regulo capto à</i>		<i>dro filio nato</i>	207
<i>Carthaginiensibus</i>	158	<i>De genere & natura uo-</i>	
<i>De Alexandro & Scipione</i>		<i>luptatis</i>	211
<i>memoratu digna</i>	162	<i>Qui multa habet, multis</i>	
<i>Philosophū nō esse laudan-</i>		<i>cget</i>	213
<i>dū à uociferātibus & in</i>		<i>Democrit^o qua causa se lumi-</i>	
		<i>ne</i>	ne

QVAE AD MORES.

ne oculorū priuauerit 243	Et Menedemo, deq; ue-
Nō purgari peccatū cū alio	recundia Aristotelis suc-
rū exēplo prætēditur 245	cessorem eligentis 303
De falsæ Philosophiæ pro-	Sapientiam esse filiam usus
bris ex Platone 247	Et memoriæ 306
De mulierum ueterū uictu,	Numerus conuiuarū decens,
Et moribus, Et de iure	Et de secūdis mensis 308
mariti necandi uxorem	De uestitu atq; calceatu non
adulteram 251	decoro 322
Quo pacto M. Cato Albinū	Exprobratio Catonis con-
Romanum Græce scribē-	tra philosophantes nomi-
tem reprehenderit 265	ne Et non re 325
De Demosthene Rhetore	Homines ad cauendas iniu-
cum legatis Mileti 265	rias semper intentos esse
Qui petunt, qui negant, Et	debere 332
qui tacent, omnes petunt,	Manicatas uestes Pub. Afri-
Et cupiunt in comitijs	canus Sulp. Gallo obiecit
uel consilijs 266	191
Sobria Et pulcherrima Ro-	Mulctā filie P. Appij dictā
muli responsio circa uini	quòd locuta pertulāter 233
usum 269	Elegantia apud antiquos de
De furtis, Et quòd quidam	nitidiore cultu, non de in-
pœna, quidam præmio di-	genio amœniore, Et cul-
gnos fures censebant 274	tus nitidior uitio dab. 259
Anneus Seneca leui futiliq;	Dolabella pro cōsul ream ue-
iudicio fuit 280	neficij ac confitentem ad
De modo tolerandi dolores	Arcopagitas reiecit 289
secundum Stoicos 286	Reditiones in gratiam no-
Errare eos, qui fiducia li-	bilium uirorum memo-
tendi peccant. 292	ratu dignæ 290
De Aristot. Theophrasto,	De officio iudicis 344
	D Chry

INDEX EORVM

<p>Chrysippus quàm aptè iustitiam pinxerit 350</p> <p>Plato non inuitiles uini inuitatiunculas in conuiujs censuit 358</p> <p>Cœnarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini 365</p> <p>De admirando & uoluntario interitu uirginum Milesiarum 366</p> <p>Philosophi et Rhctores Roma pulsi 367</p> <p>De parsimonia ac pudicitia Gracchi 368</p> <p>Aduersus eos, qui curant quæ ad luxuriã, et quæ ad philosophiam, omittunt 372</p> <p>De uita & moribus Euripidis, & morte 373</p> <p>Grauis sententia Musonij à M. Catone recepta 381</p> <p>Sententiæ ex Publij mimis selectæ 425</p> <p>Aduersus homines nequam, & impurè philosophiam tractantes, duoq; uerba obseruanda omnium rerũ longè salubria 428</p> <p>Verba ex Symposio Platonis exercēdi gratia in Latinam linguam uersa 429</p>	<p>In perficienda uita beatã quantũ uirtus ualeat 436</p> <p>Probatissimi hominis, sed infacundi sentētia præfertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi & facundi 440</p> <p>Quid philosophus pallescēs tempestate maris responderit, & quòd primi motus non sunt nostræ potestatis 459</p> <p>Gustus & tactus foedißima uoluptas, quia bestiarum sunt, ceteræ ex tribus tantum hominum 458</p> <p>Turpius frigide laudari quã acerbè uituperari 457</p> <p>Antonij Iuliani lepidißima responsio & uersus amatorij ab eo in conuiuio dicti 466</p> <p>Plato iuuenis lusit amatores uersus 471</p> <p>Artificiũ scenicorum studiũ probrosum, amoremq; inhonestum esse, superq; eare uerba Aristotelis 485</p> <p>Exempla epistolarum Alexandri Regis & Aristobolob liberos auscultatorios editos 485</p>
--	--

Faccta

QVAE AD MORES.

Faceta responsio M. Cicer.
amolientis à se crimē ma-
nifesti mendacij 293
Prudens rescripto Olym-
piadis Alexandro 302
An Xenophon & Plato in-
fensi inter se fuerint 348
Ventidius Bissus ignobilis,
primus de Parthis triū-
phauit 361
Sertorius Dux, quo astu ad
milites barbaros usus
274
Rhodij quibus uerbis De-
metrium hostium Ducem
ab oppugnatione amoue-
runt, & de inclyta Ialysi
imagine 380
Mithridatem Regem duri-
rum & uiginti linguis
gentium locutum 427
Sallustium in adulterio de-
prehensum ibidem
Valerij Coruini nomen &
historia 217
Manlij Torquati pugna
cum Gallo prouocatore
220
Ex Ennio, quale ingenium
comitasq; amici minoris
erga maiorem 283

QVAE AD GRAM-
maticam & Rhetori-
cam attinent.

DE uerbo mutato in ora-
tione Ciceronis ex-
ploratio tenuis 8
Recte Cicero, rem praesidio
futurum dixit 12
Reprehensio Phaurini in
adolefcentem nimis prae-
loquentem 17.18
Aduersus inanem loquacita-
tem 25.26
Recte dictum, mille homi-
num occiditur 28
L. Laelium praetorem re-
prehendit M. Varro: quod
& ipse reprehendendus
in etymologia furis 30
De uocabulis Geometriae
Graece & Latine dictis
32
De uersu Vergilij ex eius
codice, Sensu torquetur
amaror 33
An Latine dictum, superesse
id quod defendit, & de
uerbo superesse 34
Induciae quid sint à M. Var.
38
H, literam qua ratione anti-
qui

I N D E X E O R V M

· qui quibusdam uocabulis immiserunt 43	Et quid pro eo uocabulo à quibusdam dicatur 61
A C. Basso genus quoddam iudicij diuinationem ap- pellari 44	In prædonum potestatem fuis- se an eleganter dicatur 14
Inter Platonis & Lysie orationem quid intersit 45	Super eo si dicitur, quod Græci ἀμαξαρ, nos septentr. uo- camus, ac de utriusq; uo- cab. ratione et origine 62
Vergilij defensio de uerbis quibus ignauiter & abie- ctè usus esse dicitur 45	De Ispige uento, & aliorum uentorū uocabulis à Pha- uorino 63
Iniqua Plutarchi accusatio in Epicurum de quodam uerbo in definitione uo- luptatis 50	Consultatio & dijudicatio locorum comœdiæ Me- nandri & Cæcilij 66
Fauisse Capitoline quid si- gnificent 52	Quid Græci ἀναλογία & ἀνομαλία uocent 72
Liberos in multitudinis nu- mero etiam unum filium filiam uel ueteres dixisse 54	De uocabulis & generibus colorum 73
M. Cato stitisses dicit, non stetisses 55	De Sallustij uerbis, & De- mosthenis, quibus Philip- pum & Sertorium de- scripserunt 76
Cesellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus in enarratione Vergilia- ni uersus 56	De explorandis Plauti co- mœdijs, quoniam promi- scuè ueræ et falsæ eius no- mine inscriptæ feruntur 85
De natura quarundam præ- positionum ex M. Cice- rone 57	Bibosum dictum à Nigidio & absurdo & nouo uo- cabulo 97
Rescire quid sit, & quæ eius significatio 60	Dimidium librū, uel dimidiā fabulam ueriosè dici ibid.
Viaria uulgò quæ dicatur,	

QVAE AD GRAMMATICAM.

- Parcus hō unde dicatur 106
 Penus quid, & uariē decli-
 nari 107.108
 Quid hęc uocabula uelint,
 morbus & uitiū, et an eu-
 nuchus, et steriles mulie-
 res redhiberi possint 110
 Verba ueteris Senatuscon-
 sulti, hostiæ succidaneæ,
 tempora præcidaneæ, &
 feriæ præcidaneæ 114
 De accentibus quorundam
 nominum Punicorum 115
 Religiosus quid significet 117
 Defensio à culpa sentētia, ex
 historia Sallustij 123
 De uocabulis quibusdam à
 Varrone & Nigidio de-
 clinatis contra consuetu-
 dinem 124
 De natura particularū, quæ
 præpositæ uerbis intendi
 atque produci inscitè &
 barbarè uidentur 125
 De uerbo duo & uicesimo,
 quod uulgò incognitum
 est, & à uiris doctis uariē
 scriptum 132
 Personæ uocabuli interpre-
 tatio 136
 Defensio Vergilij ab accu-
 satione Higiniij ibidem
 Alphenum Iurecōsultum in
 interpretatione ueterum
 uocabulorum errasse 159
 Adoptatio & arrogatio
 quid sint, & quo pacto
 differant 150
 Solæcismus quo pacto à
 Latinis appellatur 151
 Pluria, compluria, & com-
 pluries Latine dici 151
 Vergil. immeritò damnatus
 quòd præpetes pennas
 dixerit 160
 Testamentum & sacellum
 qualia nomina 166
 Quæstiunculæ symposiacæ
 ibidem
 An e, in uerbo quiesco produ-
 catur uel corripatur 169
 Deprecor uerbum bene à
 Catullo positum 170
 Historiæ & annalium diffe-
 rentia 149
 De pudēdo err. Cesellij 174
 Excusatio M. Catonis ad-
 uersus Tullium Tironem
 Ciceronis libertum 175
 An affatim prima acuta pro-
 nūtiandum, & de accen-
 tibus quarūdam uocū 185

INDEX EORVM

<p>Peposci, memordi, & pepigi, & cetera id genus ab antiquis 188</p> <p>Vfucapio, & pignoris capio 189</p> <p>Leuitatem & nequitiam, non ea significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur ibidem</p> <p>M. Cato quem classicum, & quē infra classē dicat 192</p> <p>Tria dicēdi genera & de tribus oratoribus Romā missis ab Atheniēsibus 193</p> <p>Obnoxius quid significet, & de eius origine 195</p> <p>Vergilius ob iniuriam Nolanorum, posuit Ora, pro Nola, & de consonantia literarum 200</p> <p>Quoad uiuet, & quoad morietur, ex contrarijs idem significare 201</p> <p>Offendere, & defendere, quid significant 206</p> <p>An frequētatiua in prima syllaba correpta, ut primitiua, pronuntiāda sint 212</p> <p>Quis modus conuertendi in Græcas sententias uerba, & quæ bene Verg. ab</p>	<p>Homero, & quæ nō 213</p> <p>Defensio Vergilij, quòd opertè & pudicè concubitum Veneris & Vulcani scripserit 216</p> <p>De uerbis reciprocae significationis 218</p> <p>Hæc facies huius facies, dicitur ab antiquis 221</p> <p>De genere controuersie, quod dubium dicitur 224</p> <p>Tertiò Consul, an tertium dici oporteat 226</p> <p>Contentio, & collatio locorū ex orationibus C. Gracchi, & M. Catonis 228</p> <p>Auarus simplex an compositum uocabulum 233</p> <p>Quid maturè, maturitas, maturare 235</p> <p>Præcox huius præcocis, & non præcoquis 237</p> <p>Cur partim hominū, id est, pars hominū dicatur 238</p> <p>Iniuria mihi factū itur, quali ordine uerborum Cato dixerit 239</p> <p>Vergilij errores in historia Ro. in v l. Aencidos 241</p> <p>Rogatio, lex, priuilegiū, plebiscitum, quid sit & quomodo</p>
---	---

QVAE AD GRAMMATICAM.

- modo differunt 246
- Novissimè & novissimus M. de uerbis, & sententia quadam C. Gracchi 268
- Cicero cur uitarit 247 De ludibundò & errabundo & id genus uerborum productionibus 270
- Die pristini, dicrastini, diequarti, & diequinti eleganter dicitur 253
- Telorū, iaculorū, nauiumq; uocabula ibidem
- Sallustius inscitè damnatus, quòd trāsfrætationē trāsgressum dixerit 254
- At particula, plus quā completiuam habet uim 257
- De origine uocabuli terræ Italiæ 258
- Elegantia apud antiquiores de nitidiorè cultu & uictu, & non de ingenio amoeniore dicebatur 259
- Pro particula, quanta, qualis uel sit uarietas 260
- Quintus Ennius Euripidem æmulatus 261
- Verbis antiquis & desitis minimè utendum 263
- Quo pacto M. Cato Romanum Græcè scribentem accusat 265
- Differentia inter mentiri, & mendacium dicere 267
- Quid T. Castritius senserit
- Quid significet, flumina retinenda publicè redempta habent 273
- Anncus Seneca leui futiliq; iudicio fuit: iudicans ac Ennio, & M. Tullio 280
- Lictoris uocabulum qua ratione cōceptū & ortū 283
- Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris erga maiorem debeat esse, depingitur 283
- Quod Græci ænigma, Latini scirpos dixere 289
- Quæ dicuntur uocabula arripitia 291
- Quòd æditimus uerbū Latinum fuit 292
- Intra Calendas quid significet, utrū ante Calendas, An Calendis, an utrunq;. Et de dictione intra, ex M. Cicerone 294

I N D E X : E O R V M

Saltem particula, quam uim habeat & originem	298	ratione scribendi	331
Celatim, uclitativim, saltuatim Sisenna usus	299	Versus quos Vergilius imi- tatus Homeri ac Parthe- nij	332
An fatū & natura idē apud Ciceronē significant	299	Quantū differat, cum mul- tis mortalibus, & cum multis hominibus	333
An necessitudo & necessitas differant	301	De l bro familiaris cuiusdā, doctrinam, sed nullam de- lectationem aut utilitatem habente, deq; uocabulis urbium immutatis	352
Quòd ueteres Latini τρω- σολίας dixerūt. Itē quòd uocabulū barbarismi non usurpauerunt	304	An aufero, aufugio, autumo, eodem modo au particu- lam sortiantur ex Cice- rone	360
De Suculis & Hyadibus stel- lis, quid Tullius Tiro scri- pserit	307	Verbū profligo à plerisq; dici improprie insciteq;	362
Sororis & fratris recta in- terpretatio	308	Erratum à Cicerone in se- cundo de gloria, De He- ctore & de Aiace	363
Humanitas quid sit	315	Frontem Masculino genere, à Cæcilio poëta	365
Maior ratio habita sonitus uocum quàm disciplinæ grammaticæ	319	Philosophi & Rhetores o- lim Roma pulsi	367
Scripsisse eadem, qui diuerso rum temporū fuerūt. Nā Plato Euripidi Sophoclis uersum adscribit	316	De uerbis cōmunibus utor, uereor & alijs	368
Neriane seu Nerio quid im- portet	323. 324	Figuram nouam orationis, à Græcis Metellus Numi- dicus mutuatus est	370
Manubiæ quid sint	326	Passis uelis, passis manibus dix	
Facies quid sit	334		
In Valeri nomine primam syllabam acuendam, deq;			

QVAE AD GRAMMATICAM

dixisse ueteres non à pa- tior, sed à pando <i>ibid.</i>	usus, quæ an sint Latina, queri solet 389
Iouis filij humanissimi, Ne- ptuni inhumanissimi à po- ëtis traduntur 374	ἀξίωμα quid significet, & quædam alia ad dialecti- cam pertinentia 391
De ætatibus historicorum nobilium 375	Susq; deq; in libris antiquo- rum quid significet 393
De comicis Latinis iudiciũ Vulcatij Sedigiti 376	Proletarij & capitecēsi qd sint, quid item sit in duo- decim tabulis assiduus, & eius uocabuli origo 394
De uerbis nouis in C. Matij inimiambis inuentis <i>ibid.</i>	Cloatius Verrius quædã ad originem Græcæ linguæ redegit, aut commode aut absurdè 396
Comitia calata, curiata, cen- turiata, tributa quid sint 377	Quid municipium, & quid à colonia differat, et quid sint municipes 387
Errasse Cor. Nepotem, cùm dixit Ciceronem trium & x. annorum causam dixisse pro Sexto Roscio 378	Properare & festinare dif- ferre ex M. Catone 399
Quali figura orationis, & quàm noua L. Piso usus 379	Agrippas à partu ægro ap- pellatos, & de ijs deabus quæ uocantur Prosa & Postuerta. 400
Vehiculum, quod petoriturum dicitur, cuius linguæ uo- cabulum sit 379	Quæ ratio uocabuli agri Vaticani 400
Vestibulum quid significet, & eius uocabuli origo 386	Aduersus iniquè accusantes M. Ciceronem in oratio- ne pro M. Cælio 403
Hostiæ quæ bidentes dicun- tur, quid sint 388	Verba ex Claudio annotata 405
Quibus uerbis Laberius	

INDEX · E · O · R · V · M

- De sparto interpretatio M. 443
 Varronis ex Homeri uer-
 su contra uulgariam opi-
 nionem 408
- Menander & Euripides ab
 ignobilioribus poetis quã-
 doq; superati 409
- Non esse uerum M. Cicero-
 nem in libro de Amicitia
 usum uitioso argumento,
 dubio pro confesso 410
- Quid seruus receptitius
 412
- An de præterito, uel futuro
 caueant hæc uerba legis,
 quod subreptum erit, eius
 rei æterna autoritas esto
 414
- Vergilius in describendo
 Actnæ incendio, Pindariũ
 imitatus est 419. 420
- Quin particula, quot quan-
 tasq; uarietates significa-
 tionis habeat 423
- Sallustij uerbis, perincertum
 stolidior an uanior, illu-
 sus quidam quòd sese tan-
 tum Sallustium intellige-
 re iactabat 441
- Q. Ennius, quadrupes
 Eques & non equus dixit
- Matronem & matremfami-
 lias nõ differre, ut Helius
 melissus scripsit 445
- Concio quot significationes
 capiat & quem in modũ
 Phauorinus tractauerit
 intempestiuum, de ambi-
 guitatibus uerborũ que-
 rentem 446
- Similiter cadentia esse pue-
 rilia, & non ornamenta
 orationis 448
- Insecēda apud M. Catonem
 quid, et an insequēda ibid.
- Vena, arteria, pulsus, quid
 sint 449
- Verba ex carminibus Furij
 Antiatis, inscitè à Cesellio
 Vindice reprehensa 451
- Morem ueteribus fuisse, uer-
 ba patendi mutare in
 agendi modum 451
- Numerus hemiolios & epi-
 tritos quid sit 453
- Quòd M. Varro in heroicis
 uersibus obseruauerit rē
 nimis anxie obseruatio-
 nis 454
- Turpius frigidè laudari quã
 acerbè uituperari 459
- Obes

QVAE AD HISTORIAM.

Obesum quid, & quaedam prisca uocabula	462	nus	490
An arena, coelum, triticum pluralia inueniantur, & an inimicitiae, quadrigae in singulari	463	Quid uocabulum iure ma- nu confertum significet	491
Præterpropter, etsi in usu uulgi, tamen ab Ennio di- cta	469	Quid sit sculna apud M. Varronem	492
Plato admodum iuuenis ami- torios lusit uersus	471	QVAE AD MORES ueterum & historiam pertinent.	
Antonij Iuliani lepidissima responsio, & uersus ami- torij ab eo dicti in conui- uio	466	T ibijs in bello usos anti- quos	18
Quos pumiliones, Græcè Νάυς dici	474	De conditione uirginis Ve- stalis	21
Siticinum uocabulum quid significet in M. Catonis oratione	484	Caius Fabritius quid ad Sa- mnites dixerit, cum au- rum darent	24
Quam ob causam Sicinnistas nebuloso nomine dixerit Lucius Accius ibidem		De libris Sibyllinis, et Tar- quinio Rege	31
An rectius, habeo curam uestri, an uestrum di- catur	487	Papyrius Prætextatus quis fuerit, & causa cogno- menti	36
Quam diuersae sententiae Græ- corum super numero fi- liorum Niobæ	489	Tria epigrammata trium ueterum poetarum	37
Quibus uerbis delectari so- litus sit Antonius Iulia		De Sicinio Dentato bellato- re memoratu digna	52
		Honores senectæ habiti & ad patres & ad maritos	55
		Phædon Socraticus seruus, & alij	59
		Non esse compertum, cui Deo rem diuinam fieri oportet,	

I N D E X : E O R V M

teat, cum terra moueatur uiribus 77	Notæ & animaduersiones censoriæ 121
Quòd P. Africano & alijs nobilibus ante senectam barbam radere patrij moris fuit 88	Historia de Hostilio Man- cino, & Manulia merce- trice 122
De Q. Ceditio æquiparato Spartano 89	De Africano superiore, ex annalibus desumpta 127
Literæ cōsulum Romanorū ad Pyrrhum Regem 91	De seueritate censoriæ notæ 128
De ætate Hesiodi & Ho- meri 96	De equo Alexandri, qui Bu- cephalus dicitur 131
Demosthenes dimisso Pla- tone sectatus est Callistra- tum 97	Quæ causa, quodq; initium Protagoræ philosophiam adeundi ibidem
Plato & Aristoteles mer- cati sunt libros pretijs maximis 104	Annibal Pœnus caullatus est Antiochū Regem 133
Nullæ uxoriæ actiones ante Carbilianum diuortiū 112	De coronis uarijs, & quæ unaqueq; 134
De more ueterum sponsalio- rū ex Seruio Sulpitio ibi.	Historia de Cræsi filio 138
Historia de perfidia Hetru- scorum aruspicum 113	De nominibus Deorum po- puli Romani 141
De ordine rogādarum sen- tentiārum, iurgiorumq; in Senatu C. Cæsaris, & M. Catonis 119	Leonem Romæ hominem agnouisse 145
Quæ Aristoxenus & Plu- tarchus de Pythagora tradiderint 120	De officiorū ordine & gra- du populi Romani 143
	Cur dies primi post Calen- das, Nonas, Idus, atri, quartus ante eas religio- sus habeatur 148
	Historiæ & annalium dif- ferentia 149
	De

Q V A E A D H I S T O R I A M.

De serpente inusitatae longi- tudinis 158	& de seruate, & com- modato 194
Attilius Regulus à Cartha- ginensibus captus 158	Observantia iurisiurandi a- pud Romanos, & de le- gatis ab Annibale deiu- rio accepto Romanis mis- sis 197
De Acca Laurentia, Caia Tarratia, deq; origine sa- cerdotij fratrum Aru- lium 162	Historia de Tiberio Sem- pronio Graccho Tribu- no plibus 199
De Alexandro & Scipione digna memoratu ibidem	Equos à censoribus, pingui- bus equitibus demptos: et an fuerit ignominia, an non 202
Cn. Flauij edilis curulis egregium factum 163	Valerij Coruini nomen & historia 217
Quis primus edidit libros, & quātus numerus Athe- nis fuerit librorum 171	Manly Torquati pugna cū Gallo prouocatore picta, postquam descripta à Quadrigario 220
Admiranda de P. Scipione Africano superiore 172	Multa filiae P. Appij, quòd petulenter locuta 233
Cur serui pileati uenundati, & quæ mancipia sub co- rona more maiorum ue- nierint, & quid sit sub corona 184	Inter militares ignominias fuisse sanguinis emissio- nem, & quæ huius causa 234
Historia de Paulo hisirione dolorem imitante 184	Acies Romana quibus mo- dis, & quo habitu instrui solita sit, quæq; earū instru- ctionū sint uocabula 235
De amore Delphini in pue- rum 187	Cur annulus in eo digito qui est
Manicatas uestes Publ. Afri- canus Sul. Gallo obiecit 191	
Quam seuerè in fures apud antiquos uindicatum sit,	

INDEX EORVM

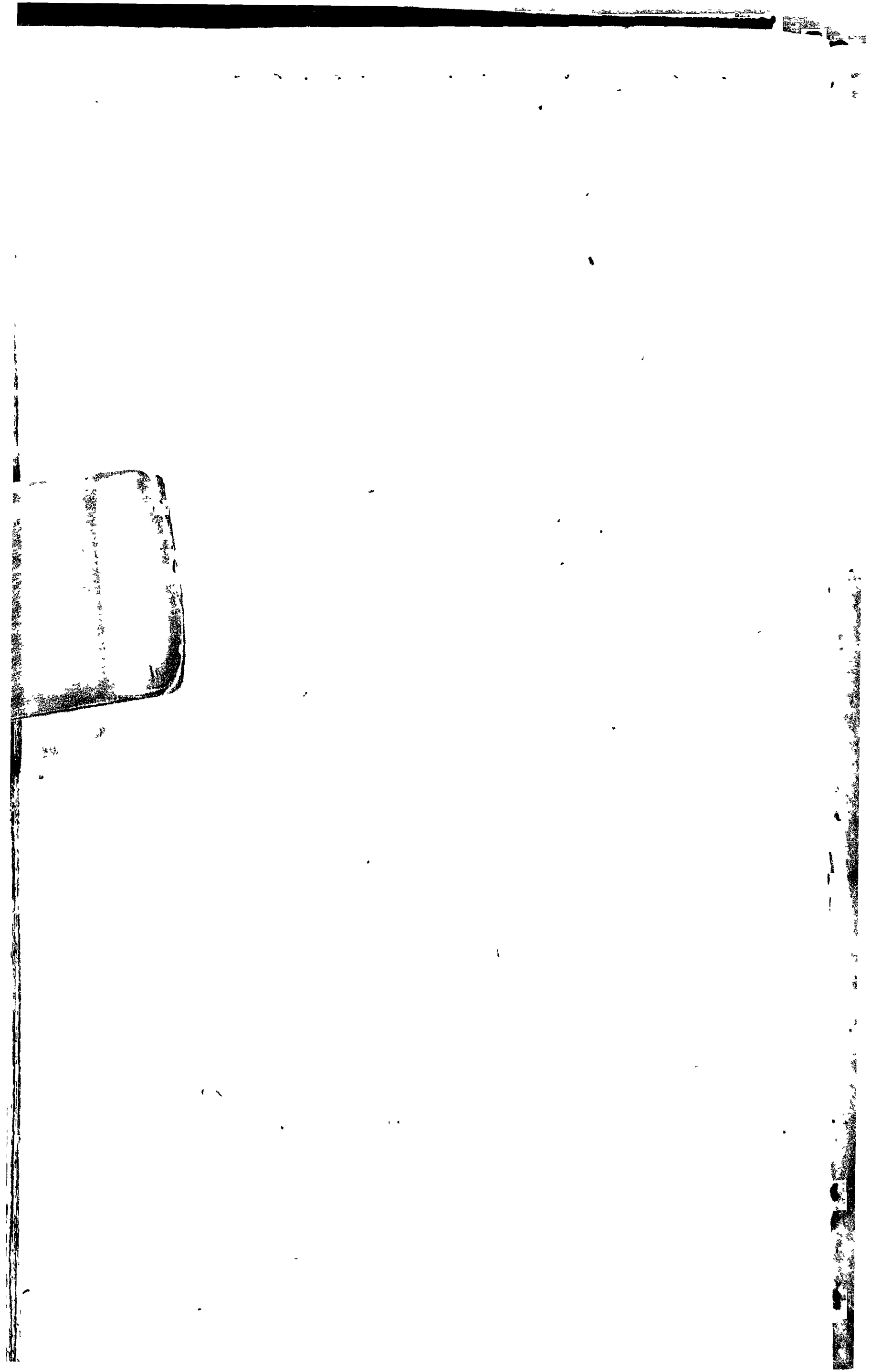
est in manu sinistra minimo proximus portetur 235 De flaminis Dialis ceremonijs, & uirginum Vestæ iuramento 239 Historia de Artemisia, & de certamine apud Mausoli sepulcrum 244 Historia de populo Rom. et Punico, & quod æmuli fuerunt pari uigore 250 De suprema multa, et minima, et lege Aterina, et de ratiōe uocabuli Italiæ 258 Elegantia apud antiquos de nitidiorē cultu & uictu, quodq; idem uitio datur 259 Mulieres Rom. per Herculem, uiri per Castorem non iurauerunt 263 Dolabella Proconsul ream ueneficij ac confitentē, ad Areopagitas reiecit 289 Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ 290 Faceta respōsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacij 293 Colloquiū Pacuij & Accij	poëtarum 301 Olympiadis rescriptio prudens ac comis ad Alexandrum filium 302 Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere 310 Aediles, & quæstores populi Romani in ius ad Prætores à privato posse uocari, ex M. Varrone 311 Qui sint magistratus maiores & minores 312 Aliud est loqui ad populum, aliud cū populo agere, & qui magistratus à quibus auocent comitatum 314 De genere atque nominibus Portiæ familiæ 317 Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt Dijs 323 De officio iudicis 344 An Xenophon & Plato æmuli & infensi inter se fuerint 348 M. Varro ad Cn. Pōpeium de officio Senatus habēdi commentarium dedit 354 An præfectus Latinarū causa creatus, ius conuocandi Senatus consulendiq; hab

Q V A E A D H I S T O R I A M.

habeat	356	sint	388
Diuus Augustus in epistola ad Caium filiū, letatur se annum euasisse, quo senex infortunio agi solent	364	De psyllorum interitu, ex Herodoto	396
Nouum genus interitus Mi- lonis Crotoniensis	371	Super fidicine Arione ex hi- storia Herodoti	401
Cur nobiles Atheniensium ti- bijs canere desierunt	371	De literis clādestinis C. Cae- saris, & aliorum	416
Pugna Cæsaris in Pharsalia à Cornelio sacerdote nū- tiata Patauij	372	Mithridatem Regem uigin- tiduarum gentium linguis locutum	427
Euripidis uita, mores & in- teritus	373	Sallustium in adulterio de- prehensum	427
Historiæ de Sertorio Duce, & eius astu, quo est ad mi- lites Barbaros usus	374	Quibus tēporibus post Ro- man cōditam Græci Ro- maniq; illustres florue- runt	430
De ætatibus historicorum nobilium	375	Contemporaneos fuisse Cæ- sari & Ciceroni, M. Var- ronem, & P. Nigidium, cuius commētaria ob obs- curitatem non exeunt in uulgus	475
Errasse Corn. Nepotem, qui dixit Ciceronē x x i i i . annorum, causam dixisse pro Sex. Roscio	378	Probatissimi, sed infacundi sententia præfertur à La- cedæmonijs sententiæ im- probi, sed facundi	440
Rhodij quibus uerbis Deme- trium hostium ducem ab oppugnatione amouerunt	380	Disputatio Sex. Cecilij iure consulti et Phauorini phi- losophi de legibus duode- cim tabularum	476
Quo ritu po. Rom. Fecialis bellum indicare solitus sit, & multa de mil. tibus	385		
Hostiæ bidentes dictæ, quid			

F I N I S.

K

A. G E L L I I
N O C T I V M A T T I -
C A R V M C O M M E N -
T A R I O R V M
L I B E R P R I M V S.

Quali proportione, quibusq; collectionibus Plutarchus
Ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit,
*de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit
Hercules cum uitam inter homines uiueret. CAP. I.

*in

PLUTARCHVS in libro quem
scribit *ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμά-
των ἀνθρώπων περὶ εὐφίαν καὶ
ἀρετὴν διαφέρει*, scite, subtiliterq;
ratiocinatum Pythagoram philo-
sophum dicit in reperienda modu-
landaq; status, longitudinisq; Her-

culis præstantia. Nam cum serè constaret curriculum
stadij, quod est * Pisis apud Iouem Olympium, Hercu-
lem pedibus suis metatum, idq; fecisse longum pedes sex-
centos: cætera quoque stadia in terris Græciæ, ab alijs
postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum,
sed tamen esse aliquantulum breuiora: facile intellexit
modum, spatiumq; plantæ Herculis, ratione proportio-
nis habita, tantò fuisse, quàm aliorum procerius, quan-
tò Olympicum stadium longius esset, quàm cætera. Com-
prehensa autem mensura Herculanæ pedis, secundum na-
turalem membrorum omnium inter se competentiam mo-
dificatus est: atq; ita id collegit, quod erat consequens,
tantum fuisse Herculem corpore excelso, quàm alios,

*Pise, ai 102
uis Olympij

a quam

quanto Olympicum stadium cæteris pari numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico consulari uiro tempestiuè deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescentem specie tantum philosophiæ sectatorem, uerba Epicteti Stoici: quibus festiuiter à uero Stoico se iunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

CAP. II.

Herodes Atticus uir & Græca facundia, & consulari honore præditus, accerserat sæpe nos, cum apud magistros Athenis essemus, in uillas ei urbi proximas, me, & clarissimum uirum Seruilianum, compluresq; alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum concesserant. Atq; ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & sidere autumnii flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, ædium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundantis, & collucentibus, totiusq; uille uenustate aquis undiq; canorisq; auibus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens, philosophiæ sectator, disciplinæ, ut ipse dicebat, Stoicæ, sed loquacior impèdio, & promptior. Is plerunq; in conuiuio sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atque immodica de philosophiæ doctrinis intempestiuè, atque insubidè differebat: præq; se uno cæteros omnes linguæ Atticæ principes, gentemq; omnem togatam, totumq; nomē Latinū, rudes esse, & agrestes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud faciliè cognitis, syllogismorum captionumq; dialecticarum laqueis strepebat: κρυπτῶν τὰς σαφέστερας θεωρίας, aliosq; id genus gryphos, neminem posse dicens, nisi se, dissoluere. Rem uerò Ethicam, naturamq; humani ingenij, uirtutumq; origines,

offic

officiaq; earum cōfinia, aut contra morborum, uitiorumq; fraudes, animorumq; labes, ac pestilentias asseuerabat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, comperta, meditataq;. Cruciatibus autem, doloribusq; corporis. & periculis mortem minitantibus, habitum statumq; uitæ beatæ, quam se esse adeptum putabat, neque lædi, neq; imminui, existimabat: ac ne oris quoque, & uultus serenitatem Stoici hominis, unquam ulla posse ægritudine obnubilari. Has ille inanes cum* flaret glorias, iamq; omnes finem cupe- *efflaret rent, uerbisq; eius defatigati pertædiuissent, tum Herodes Græci, cuius plurimus ei mos fuit, oratione utens: Permite, inquit, philosophorum amplissime, quoniam respondere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de huiuscemodi magniloquentia uestra senserit, dixeritq; Epictetus Stoicorum maximus: iussitq; proferrî dissertationum Epicteti digestarum ab Ariano primum librum, in quo ille uenerandus senex, iuuenes, qui se Stoicos appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, sed theorematibus tantum nugalibus, & puerilium isagogarum commentationibus dilatrantes, obiurgatione iusta incessuit. læta igitur sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus seuerè simul ac festiuiter seiunxit, atque diuisit à uero atq; sincero Stoico, qui esset proculdubio ἀκόλυτος, ἀνεκβίατος, ἀπαρεμωόλις, ἐλεύθερος, εὐπώρος, εὐδίαμωρ, uulgus aliud nebulonum hominum, qui se Stoicos nuncuparent: ultroq; uerborum & argutiæ fuligine ob oculos audientium iacta, sanctissime disciplinæ nomen ementirentur.

Εἰπέ μοι, περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν: ἀκέραις;

Ἰλιόθεν μὲ φέρωρ ἄνεμος κικόνεαι πέλασσεν.

Τῶν ἔτων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ

ἀδιδίαφορα. ἀγαθὰ μὲν εἴη, ἀρετὰι : κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα
κακίας : ἀδιδίαφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλῆτες, συζυ-
γία, ζωὴ, θάνατος, ἴδιον, πόνος. πόθεν οἶδ' αὖ; οὕτως ἑλ-
λάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπιακοῖς, τί δὲ διαφέρει τὸτο
εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ χεύσιππος, ἢ κλεάν-
θης. Βεβασάνικας εἴη αὐτὸ, καὶ δῶγμα σαυτοῦ πεποίη-
σαι; δέικνε πῶς εἶωθας ἐν πλείω χειμάζεσθαι. μέμνησαι
ταύτης τῆς διαγρέσεως ὅταν ψεύσῃ τὸ ἴσιον, καὶ ἀνα-
κραυγῆσθαι, ἔαρ σοὶ τίς οὕτω πῶς παρασθεῖς εἶπῃ λέγε
μοὶ σὺ ἂν πρόηρ ἔλεγες, μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι, μὴ τῆς
κακίας μετέχοι; ἔκ' ἄρα ξύλον ἐνσείσεις; αὐτὸ τί ἡμῖν,
καὶ σοὶ ἀνθρώπε; ἀπολύμεθα, καὶ σὺ ἐλθὼν παίζῃς, ἔαρ
δέ σε ὁ κάισαρ μεταπέμψεται κατηγεσμενόν.

Quòd Chilo Lacèdæmonius consilium anceps pro salu-
te amici cepit. Quodq; est circumspectè & anxie confi-
derandum, an pro utilitatibus amicorum delinquen-
dum aliquando sit. Notatàq; inibi, & relata quæ Theo-
phrastus, & Marcus Cicero super ea re scripserunt.

C A P V T I I I.

*inquit scitè

Amici causa
an delinquen-
dum aliquan-
do sit.

CHilo, præstabilis homo sapientiæ, quoniam usq; debue-
rit contra legem, contraq; ius pro amico progredi,
dubitavit: eaq; res in fine quoque vitæ ipso, animum eius
anxit. Et alij deinceps multi philosophiæ sectatores (ut
in libris eorum scriptum est) satis *inquisite, satisq; soli-
citè quæsierunt, ut verbis, quæ scripta sunt, ipsis utar: εἰ
δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ, παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσῃ
καὶ ποῖα. Ea verba significat quæsisse eos, an contra
ius, contraque morem faciendum pro amico sit, & in qua-
libus, & in quibus causis, & quemnam ad usque modum.
Super hac quæstione tum ab alijs (sicuti dixi) multis,
tum uel diligentissimè à Theophrasto disputatur, viro
in philosophia Peripatetica modestissimo, doctissimoq;.
Eaq;

Eaꝫ; disputatio scripta est (si rectè meminimus) in libro
 eius de amicitia primo. Eum librum M. Cic. uidetur legis-
 se, cum ipse quoque librum de amicitia componeret: &
 cetera quidem, quæ sumenda à Theophrasto existima-
 uit (ut ingenium facundiaꝫ; eius fuit) sumpsit, & trans-
 posuit commodissimè, aptissimeꝫ;. Hunc autem locum (de
 quo satis quæsitum esse dixi) omnium rerum aliarum dif-
 ficilimum, strictim, atque cursim transgressus est. Neque
 ea, quæ à Theophrasto pensiculatè, atque enucleatè scri-
 pta sunt, executus est: sed anxietate illa, & quasi moro-
 sitate disputationis prætermissa, genus ipsum rei tantum
 paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis (si recensere
 quis uellet) apposui: *His igitur finibus utendum esse ar-
 bitror, ut cum emendati mores amicorum sint, tum sit
 inter eos omnium rerum, consiliorum, uoluntatum, sine
 ulla exceptione communitas: ut etiam si qua fortuna ac-
 ciderit, ut minus iustæ uoluntates amicorum adiuuandæ
 sint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, decli-
 nandum sit de uia: modò ne summa turpitude sequatur.
 Est enim quatenus amicitia uenia dari possit. Cum agetur,
 inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia,
 ut etiam nonnunquam uoluntatem illius adiuuemus. Sed
 cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisꝫ; ad adiuuan-
 dum digressio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate,
 non dicit. Quid autem refert, scire me in huiusmodi peri-
 culis amicorum, si non magna me turpitude insecutura
 est, de uia recta esse declinandum? nisi id quoque me do-
 cuerit, quam putet magnam turpitudinem? & cum de-
 cessero de uia, quousque digredi debeam? Est enim, inquit,
 quatenus dari amicitia uenia possit. Hoc imò ipsum est,
 quòd maximè discendum est, quodꝫ; ab ijs, qui doceant

minimè dicitur, quatenus, quaq; fini dari amicitiae uenia
 debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulò antè dixi) con-
 seruandi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousq;
 progressus est: falsum enim pro amici salute consilium de-
 dit. Idipsum tamen in fine quoque uitae, an iure posset re-
 prehendi, culpariq;, dubitauit. Contra patriam, inquit Ci-
 cero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profectò
 nemo ignorauit: & priusquam Theognis, ut Lucilius ait,
 nasceretur. Sed id quæro, id adestacro, cum pro amico con-
 tra ius, & cõtrà quàm licet, salua tamen libertate atq; pa-
 ce faciendum est: & cum de uia (sicut ipse ait) declinatum
 est: quid & quantum, & in quali causa, & quonam usque
 id fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius uir inge-
 nio, bonisq; omnibus disciplinis ornatus, in una quidem
 specie, sed planius tamen, quia existimaret, professus est.
 Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re causaq; eius fal-
 sum deiceret, his ad eum uerbis usus est: Δεῖ μὲ συμπαρά-
 τειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μεχρὶ θεῶν. Theophrastus in eo
 quem dixi libro, inquisitius quidem super hac re ipsa, &
 exactius pressiusq;, quàm Cicero, disseruit. Sed is quoq; in
 docendo, non de uno quoq; factò singillatim* aestimat, neq;
 certis exemplorum documētis, sed generibus rerum sum-
 matim uniuersumq; utitur, ad huc ferme modum: Parua, in-
 quit, & tenuis, uel turpitudine, uel infamia subeunda est, si
 ea re magna utilitas amico quæri potest. Rependitur quip-
 pe, & compensatur leue damnum delibatae honestatis ma-
 iore alii, grauioreq; in adiuuando amico honestate: mini-
 lasciua maq; illa libes, & quasi lacuna fame imminentis, parta-
 rum amico utilitatū ratione solidatur. Neq; nominibus, in-
 quit, moueri nos oportet, quòd paria genere ipso non sunt,
 honestas meae fame, & rei amici utilitas. Ponderibus hæc
 enim,

enim, potestatibusq; presentibus, non uocabulorum appellationibus, neq; dignitatibus generum dijudicanda sunt. Nam cum in rebus aut paribus, aut non longè secus, utilitas amici, & honestas nostra consistit: honestas proculdubio præponderat. Cum uerò amici utilitas nimio est amplior, honestatis autem nostræ in re non graui leuis iactura est: tunc quod utile amico est, id primum illo, quod honestum nobis est, fit plenius, sicuti magnum pondus æris, parua lamina auri fit pretiosius. Verba ad eò ipsa Theophrasti super ea re adscripsi: Οὐκ οἶδ' εἶπα τούτῳ τῷ γένει, τιμιώτερον, ἢ δὲ καὶ ὅτι ἔρ' ἄρ' ἢ μέρος τούτῃ πρὸς τὸ τέλειον θατέρῃ συγκρινόμενον αἰρετοῦ ἔσαι. λέγω δ' οἶον, ἔ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τέλειον τῷ χρυσοῦ πρὸς τὸ τέλειον χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλεον δόξει, ἀλλὰ ποιήσῃ τινὰ ῥωτῆν καὶ τὸ πλεονδος καὶ τὸ μέγεθος. Phavorinus quoq; philosophus huiusce modi indulgentiæ gratiæ, tēpestiuus laxato paulum, * remissoq; subtili iustitiæ examine, his uerbis definiuit: ἢ καλὰ μὲν χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τούτῃ ἕτην ὑφείσι ἀκριβείας ἐνδέοντι. Post deinde idē Theophrastus ad hanc fermè sententiam disseruit: Has tamen, inquit, & paruitates rerum, & magnitudines, atque has omnes officiorum æstimationes, alia nonnunquam momenta extrinsecus, atq; aliæ quasi appendices personarum, & causarum, & temporum, & circumstantiæ ipsius necessitates, quas includere in præcepta difficile est, moderantur & regunt, & quasi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia quæ Theophrastus satis cautè, & sollicitè, & religiosè, causa differendi magis, disputandiq; diligentia, quàm cum decernendi sententia, atq; fiducia disseruit: quoniam profectò causas scientiæ, corporum uarietates, dissertationumq;

*permissioq;

Et differentiarum ignorantes, directum atq; perpetuū, distinctumq; in rebus singulis præceptū, quod ego in prima tractatus istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem Chilonis (à quo disputatiunculæ huius initium fecimus) cum alia quædam sunt monita utilia, atq; prudentia, tum id maximè exploratæ utilitatis est, quod duas ferocissimas affectiones amoris atq; odij, intra modū tantum coercuit: Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus. Super hoc eodem Chilone Plutarchus philosophus in lib. περὶ ψυχῆς, uerbis ita scripsit: χείλωρ ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχει ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλου ἔχει, νομίζωρ ἔξ ἀνάγκης ἔπακολαθεῖρ καὶ σιωπεῖ ἀγαθῆς φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quàm tenuiter, curioseq; explorauerit Anton. Iulianus in oratione M. Tullii uerbi ab eo commutati argutiam.

CAP. IIII.

Antonius Iulianus rhetor perquam fuit honesti, atque amoeni ingenij, doctrina quoq; ista utiliore, ac delectabili, ueterumq; elegantiarum cura, et memoria multa fuit. Ad hæc, scripta omnia antiquiora tam curiosè spectabat, aut uirtutes pensitabat, aut uitia rimabatur, ut iudicium factum esse ad amussim diceres. Is Iulianus super eo enthymemate, quod est in oratione M. Tullij, quam pro Cn. Planco dixit, ita existimauit. Sed uerba prius, de quibus iudicium ab eo factum est, ipsa ponam: Quanquā dissimilis est pecuniæ debitio, et gratiæ. nam qui pecuniā dissoluit, statim non habet id quod reddidit. Qui autem debet, æs retinet alienum: Gratiam autem, et qui refert, habet: et qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Neq; ego nunc Planco desinam debere, si hoc soluero: nec minus ei
red

redderem uoluntate ipsa, si hoc molestiae non accidisset. Crispum sane, inquit, agmen orationis rotundumq; ac modulo ipso numerorum uenustum: sed, quod cum uenia legendum sit, uerbi paulum immutati, ut sententiae fides salua esset. Namq; debitor gratiae & pecuniae collata, uerbum utrobique seruari posset. Ita enim recte opposita inter sese gratiae pecuniaeq; debitor uidebitur: si & pecunia quidem deberi dicatur, & gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, soluta ue: quid contra in gratia debita, reddita ue, debitoris uerbo utrinque seruito differatur. Cicero autem, inquit, cum gratiae pecuniaeq; debitorum dissimilem esse dixisset, eiusq; sententiae rationem redderet, uerbum, debet, in pecunia ponit, in gratia, habet, subiicit pro debet. Ita enim dicit: Gratiam autem, & qui refert habet, & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Sed id uerbum habet, cum proposita comparatione non satis conuenit. Debitor enim gratiae, non habitio cum pecunia confertur. Atq; ideo consequens quidem fuerat sic dicere: Et qui debet, in eo ipso quod debet, refert: quod absurdum & nimis coactum foret, si nondum redditam gratiam, eo ipso redditam diceret, quia debetur. Immutauit ergo, inquit, & subdidit uerbum ei uerbo, quod amiserat, finitimum: ut uideatur & sensum debitorum collatae non reliquisse, & concinnitatem sententiae retinuisse. Ad hunc modum Iulianus enodabat, diiudicabatq; ueterum scriptorum sententias, quas apud eum adolescentes lectitabant.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis, atque uestitu probris obnoxio, infamiq; munditia fuit: quodq; item Hortensius orator ab eiusmodi munditias, gestumq; in agendo histrionicum, Dionysiae saltatriculae cognomento compellatus est.

C A P. V.

Demosthenis
caltus.

Demosthenem tradunt, & uestitu, cæteroq; cultu corporis nitido, uenusto, nimisq; accurato fuisse. Hinc etiam κόμην ill.: χλαυὴς, καὶ μαλακοὶ χιτῶνίσκοι, ab
*dati. æmulis, aduersarijsq; probro * datum. hinc etiam turpibus, indignisq; in eum uerbis non temperatum: cum parum uir, ore quoque polluto diceretur. Ad eundem mo-

Hortensius. dum Hortensius omnibus sermè oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio, clarior: qui cum multa munditia, & circumspicte compositeq; indutus, & amictus esset, manusq; eius inter agendum forent argute admodum, & gestuosæ, ma-

*probrosis. ledictis appellationibusq; * propositis iactatus est: multaq; in eum, quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudi-

L. Torquatus. cys dicta sunt. Sed cum L. Torquatus subagresti homo ingenio, & infestiuo, grauius, acerbisq; apud concilium iudicum, cum de causa Syllæ quæreretur, non iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamq; eum, notissimæ saltatriculæ nomine, appellaret: tum uoce molli,

Dionysia. atq; demissa Hortensius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidem esse, quàm quod tu Torquate, ἄμυστος, ἀγροδίαϊτος καὶ ἀπερόσιτος.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in Censura, cum eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaq; oratio quam ob causam reprehensa, & quo contrà modo defensa sit.

C A P. VI.

Metellus de
uore ducēda.

Multis & eruditis uiris audientibus, legebatur oratio Metelli Numidici, grauis ac disertis uiri, quam in Censura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eum ad matrimonia capeffenda adhortaretur. In ea oratione ita scriptum fuit: Si sine uxore possemus, Quirites, esse: omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commodè, nec sine illis

ullo

ullo modo uiui possit : salutis perpetuæ potius , quàm breui uoluptati consulendum. Videbatur quibusdam Metellum CENS. cui consilium esset ad uxores ducendas populum hortari , non oportuisse nec de molestia , incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri : neque adhortari magis , quàm dissuadere , abstertereq; : Sed cōtra illud potius orationem debuisse sumi dicebant , ut & nullas plerunq; esse in matrimonijs molestias asseueraret : & si quæ tamen accidere nonnunquàm uiderentur , paruas & leues facilesq; esse toleratu diceret , maioribusq; eas emolumentis , & uoluptatibus obliterari : easq; ipsas neque omnibus , neque naturæ uitio , sed quorundam maritorum culpa , & iniustitia euenire. Titus autem Castritius rectè , atque condignè Metellum esse locutum existimabat. Aliiter , inquit , CENS. loqui debet , alièr rhetor. Rhetori concessum est sententijs uti falsis , audacibus , subdolis , captiosis : si modò uerisimiles sint , & possint ad mouendos hominum animos qualicumque actu irrepere. Propterea turpe esse ait rhetori , si quid in mala causa destitutum , atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum , inquit , sanctum uirum , illa grauitate , & fide præditum , cum tanto honore , atque uitæ dignitate apud populum Romanum loquentem , nihil decuit aliud dicere , quàm quod uerum sibi esse , atq; omnibus uidebatur : præsertim cum super ea re diceret , quæ quotidiana intelligentia , & communi , per uulgoq; uitæ usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus , eaq; confessione fidem sedulitatis , ueritatisq; commeritus : tum denique facile , & procliuiter , quod fuit rerum omnium ualidissimum , atque uerissimum persuasit , ciuitatem saluam esse , sine matrimoniorum frequentia , non posse. Hoc quoque

quòque aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione, non hercle minus, quam quæ à grauißimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: *Dij immortales plurimum possunt, sed non plus uelle debent nobis, quam parentes: At Parentes, si pergunt liberi errare, bonis exhæredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? ipsæ deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dij immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.*

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, Hanc sibi rem sperant præsidio futurum: neque mendam esse, nec uitium: errareq; istos, qui bonos uiolant libros: & Futuram scribunt. Atque ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probè scriptum perperam mutatur: & aspersa pauca de modulis, numerisq; orationis, quos Cicero audè sectatus est. CAP. VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, libro spectatæ fidei, Tironiana cura atque disciplina facta, ita scriptum fuit: *Homines tenues obscuro loco nati nauigant, adeuntq; ad ea loca, quæ nunquam antea adiuerant, ubi neque noti essent, quo uenerunt: neq; semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tantum fiducia ciuitatis, non modò apud nostros magistratus, qui & legum, & existimationis periculo continentur: neque apud ciues solum Romanos, qui & sermoris & iuris, & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur: sed quocunque uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur compluribus in extremo uerbo menda esse: debuisse enim scribi putabant, non Futurum, sed Futuram: neque dubitabant, quin liber emendandus esset: ne ut in Plauti comœdia mœchus (sic enim mendæ suæ illudebant)*

ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat ibi fortè amicus noster, homo lectione multa exercitus, cui pleraque omnia ueterum literarum quæsitæ, meditata, euigilataq; erant. Is libro inspecto ait, nullum esse in eo uerbo neque mendum, neque uitium, Ciceronem probe, ac uenuste locutum. Nam Futurum, inquit, non refertur ad rem, sicut legentibus temerè & incuriosè uidetur: neq; pro participio positum est: sed uerbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris, neque generibus præseruiens, sed liberum undique & impromiscuum est. Quali C. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulus est, de Q. Popilio circum conciliabula, in qua ita scriptum est: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non dicturos. Videtur ne ea ratione positum esse, apud Gracchum dicturum, qua est apud Ciceronem futurum? sicut in Græca oratione, sine ulla uitij suspitione, omnibus numeris generibusq; sine discrimine attribuuntur huiuscemodi uerba, ποιήσῃ, ἔσεσθ, λέξῃ, & similia. In Q quoque Quadrigarij tertio Annali uerba hæc esse dixit: Dum ij coniderentur, hostium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo Annali eiusdem Quadrigarij principium libri sic scriptum: Si pro tua bonitate, & nostra uoluntate tibi ualutudo suppetit, est quod speremus deos bonis benefacturum. Item in Valerij Antiatis libro quarto & uicesimo simili modo scriptum esse: Si hæ res diuinæ factæ recteq; perlitatæ essent, aruspices dixerunt omnia ex sententia processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur, occisurum dixit, non occisuram, his uerbis:

Etiam ne habet Casina gladium? habet, sed duos,
Quibus altero te occisurum ait, altero ullicum.

Item

Item Laberius in Gemellis:

Non putavi, inquit, hoc eam facturum. Non ergo isti omnes solœcismus quid esset, ignorauerunt: Sed & Gracchus dicturum: & Quadrigarius, futurum, & benefacturum: & Plautus, occisurum: & Ant. Æs, processurum: & Laberius, facturum, indefinito modo dixerunt. Qui modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distribuitur: sed omnia isthæc una eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non virili genere, neque neutro (solœcismus enim foret plinè) sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tully Ciceronis oratione, quæ est de imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse ita lætitabat: Cùm nostros portus, atque eos portus quibus ui-

In potestatem esse.

tam ac spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestatem sciatis. Neque solœcismum esse aiebat, in potestatem fuisse, ut uulgus semidoctum putat, sed ratione dictum certa & proba contendebat: quæ & Græci ita uterentur, & Plautus uerborum Latinorum conseruator elegantissimus in

*Numero Amphitryone dixit: * Non uerò mihi in mentem fuit: non mihi.

In mentem fuit. (cuius ille in præsentis exemplo usus est) multam nos quoque apud ueteres scriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgò annotamentis inspersimus. Ut rationem istam missam facias, & autoritates, sonus, qui

Euphonia. ἁφρονία tantum, & positura ipsa uerborum satis declarât, id potius ἐπιμελεία τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conuenisse: ut quoniam utrumuis dici Latine posset, Potestatem dicere mallet, non Potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusq; , insua-

uius

uius, hoc, imperfectiusque est: si modo ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacenti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, quam Explicuit, quod esse iam usitatius coeperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit, Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum sonus clauderetur.

Explicauit.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta, super Laide meretrice, & Demosthene rhetore.

CAPVT VIII.

Phocion ex Peripatetica disciplina: huius sane ignobilis uir fuit. Is librum multæ, uariæque historiae referentium composuit: eumque inscripsit, κέρας ἀμαλθείας. ea uox hoc ferme ualet, tanquam si dicas, Cornucopiæ. In eolibro super Demosthene rhetore, & Laide meretricæ historia hæc scripta est: Lais, inquit, Corinthia ob elegantiam, uenustatemque formæ, grandem pecuniam demerebat: conuentusque ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat: poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum esse illud frequens apud Græcos adagium: Adagium: ἔπειτος ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὄπλοῦς: quod frustra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare, quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit: & ut sibi sui copiam faceret, petit. Ad Lais μνείας δραχμῶν, ἢ τάλαντον poposcit: hoc facit nummi nostratis denarium decem millia. Tali petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitudine iectus, expavidusque Demosthenes, auertit iter: & discedens: Ego, inquit, poenitere tanti non emo. Sed Græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt, ἔκωνοῦμαι, inquit,

Cornucopiæ.

Adagium:

inquit, *μυρίων δ' ἑξαχμῶν μεταμέλεια.*

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ: quantumq̄, temporis imperatum obseruatumq̄, sit, dicendi simul ac tacendi.

C A P. IX.

Pythagorica
disciplina.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ successions eius, recipiendi, instituendiq̄; discipulos, huiuscemodi fuisse traditur: iam à principio adolentes, qui sese ad discendum obtulerant, ἐφυσιογνωμόνq̄. id uerbum significat, mores naturasq̄; hominum, coniectatione quidam, de oris & uultus ingenio, deq̄; totius corporis filo atque habitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo, idoneusq̄; fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere: non omnes idem, sed aliud alijs tempus pro æstimato captu solertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat: neque percontari, si parum intellexerat: neque commentari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, quàm biennium. Hi prorsus appellabantur, intra tempus tacendi,

ἀκροαστικοί. *ἀκροαστικοί.* Ast ubi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere, audireq̄;: atque esse iam coeperant silentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία: tū uerba facere, & quærere, quæq̄; audissent scribere, & quæ ipsi opinarentur expromere, potestas erat. Hi dicebantur in eo tempore *μαθηματικοί*, scilicet ab ijs artibus, quas iam discere, atque meditari incoepauerant: quoniam geo-

Mathematici. *metriam, & gnomonicam, musicam, cæterasq̄; item disciplinas altiores μαθήματα* ueteres Græci appellabant:

Chaldæi. *uulgus autem quos gentilitio uocabulo Chaldæos dicere oportet, mathematicos dicit. Exinde his scientiæ studijs ornati, ad perspicienda mundi opera, & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί.*

Hæc

Hæc eadem super Pythagora noster Taurus cum dixisset : Nunc autem, inquit, isti, qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμυσοι, ἀγνώμετροι : sed legem etiam dant, qua philosophari discant. Alius ait: Hoc me primum doce. Item alius : Hoc uolo, inquit, discere, istud nolo. Hic à Symposio Platonis incipere gestit, propter Alcibiadis commensationem: Ille à Phœdro, propter Lysiae orationem. Est etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonem legere postulet, non uitæ ornadæ, sed linguæ orationisq; comendæ gratia: nec ut modestior fiat, sed lepidior. Hæc Taurus dicere solitus, nouitios philosophorū sectatores cum ueteribus Pythagoricis pensitans. Sed id quod non prætereundum est, quod omnes simul qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisq; familiæ, pecuniæq; habebant, in medium dabant, & coibatur societas inseparabilis: tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur κοινόςβιον.

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philosophus adolescentem, uetustè nimis & priscè loquentē. C A P. X.

PHauorinus philosophus adolescenti ueterum uerborum cupidissimo, & plerasq; uoces nimis priscas & ignotissimas, in quotidianis, communibusq; sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquissimi uiri nostri, & his antiquiores Horatij illi trigemini planè, ac dilucidè cum suis fabulati sunt: neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis suæ uerbis locuti sunt: Tu autem perinde quasi cum matre Euandri nunc loquare, sermone ab hinc multis annis iam desito uteris: quod scire atq; intelligere neminem uis, quæ di-

Phauorini in uetustè loquentes reprehensio.

b

cas,

cas. Nonne homo ineptè, ut quod uis abunde consequaris, taceres? Sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honesta, & bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præteritis: loquere uerbis præsentibus. Atq; id quod à C. Cesare excellentis ingenij, ac prudētiae uiro in primo de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria, atq; in pectore: ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum, atq; insolens uerbum.

Quòd Thucydides historiæ scriptor inclytus, Lacedæmonios in acie nō tuba, sed tibiis esse usos dicit, uerbaq; eius super ea re posita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit, atq; inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria. CAP. XI.

Lacedæmoniorum mos in certamine.

Autor historiæ Græcæ grauiſſimus Thucydides, Lacedæmonios summos bellatores non cornuum, tubarum uel signis, sed tibiæ modulis in prælijs usos esse refert: non prorsus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atq; cuiabrarentur animi, quod cornua, & litui moliuntur: sed contrà, ut moderatiores, modulatioresq; fierent: quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in congreſſendis hostibus, atq; in principijs præliorum ad salutem, uirtutemq; aptius rati, quàm si permulceti sonis mitioribus, non immodicè ferocirent. Cùm procinctuæ igitur classes erant, & instructæ acies, ceptumq; in hostem progredi, tibicines inter exercitum positi canere inceperant. Ea ibi præcentione tranquilla & uenerabili, ad quandam quasi militaris musicæ disciplinam, uis & impetus militum, ne sparsi dispersatiq; proruerent, cohibebatur. Sed ipsius illius egregij scriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora sunt: καὶ μὲν ἅ ταῦτα ἢ ξύνοδον ἢ ἦρ, ἀρχαῖσι μὲν, καὶ οἱ ξύμμαχοι

χοι ἐντόνως, καὶ ὄρμη̃ χωρδῖνες, Λακεδαιμόνιοι ἢ Βρα-
δέως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς, πολλῶν ὁμῶς ἐγκαθεστῶτων, ἔ-
τι τῷ ἡδέος χάειν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμῶν βάνοντες
προσέλθοιν, καὶ μὴ διασπαθῆιν αὐτοῖς ἡ τάξις ὅ τρέπει
ἀεὶ ποιεῖν μεγάλα στρατόπεδα ἔν τῆς προσόδου.

Cretenses quoque praelia ingredi solitos, memorie da-
tum est, facinente, ac prae moderante cithare gressibus,
Halyattes autem rex terrae Lydiae, more atque luxu bar-
barico praeditus, cum bellum Milesijs faceret (ut Hero-
dotus in historijs tradit) concinentes habuit fistulatores,
& fidicines: atq; foeminas etiam tibicinas in exercitu, atq;
in procinctu habuit, lasciuientium delicias conuiuiorum.
Sed enim Achaeos Homerus pugnam indipisci ait, non fi-
dicularum, tibiarumq; concentu, uerum conspiratu tacito
nitibundos.

Achaei ad pu-
gnam taciti.

Οἶδ' ἄρ' ἴσαρ σιγῆ̃ μένεα πνείοντες Αχαιοί,

Ἐρ θυμῶ̃ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentissimus clamor militum Romanorū,
quem in congressibus praeriorū fieri solitum scriptores an-
naliū memorauerunt? Contra ne institutum sic bat antiquae
discipline tam probabile? An tum etiam gradu clemēti, &
silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longin-
quo procul distantem? Cum uerò propè ad manus uentum
est, tum iam è propinquo hostis & impetu propulsan-
dus, & clamore terrendus est? Ecce autem pro tibicina
Laconica tibiae quoque illius concionatoriae in mentem ue-
nit, quam C. Graccho cum populo agenti praesisse, ac praē-
monstrasse modulos ferunt. Sed nequiquam sic est, ut à
uulgo dicitur: canere tibia solitum, qui ponè eum loquētem
staret, uarijsq; modis tum demulcere animum, actionemq;

Romanorum
ritus in certa-
mine.

C. Gracchi fi-
sula.

b 2 eius

eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius? si ut
 planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros, &
 modos, & frequentamenta quaedam uaria t' bicen incine-
 ret? Sed qui hoc compertius memorie tradiderunt; stetisse
 in circumstantibus dicunt occultus, qui fistula breui, sen-
 sim grauiusculum sonum inspiraret, ad deprimendum, se-
 dandumq; impetum uocis eius. Reseruescēte nanq; impul-
 su, & instinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehemen-
 tia indignasse, non (opinor) existimāda est. Marcus tamen
 Cicero fistulatorem istum utriq; rei adhibitum esse à Grac-
 cho putat: ut sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam,
 iacentemq; orationem eius erigeret, aut ferocientem, se-
 uientemq; cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposui:
 Itaque idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Lici-
 nio cliente tuo literato homine, quem seruum sibi habuit
 ille ad manum, cum eburnea solitus est hærere fistula, qui
 staret post ipsum occultè cum concionaretur, peritum ho-
 minem, qui inflaret celeriter eum sonum, qui illum aut
 remissum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem
 autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij, in-
 stitutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris Pro-
 blematum scripsit: quo manifestior fieret, exploratiorq;
 militum securitas, & alacritas. Nam diffidentie, inquit,
 & timori cum ingressione huiuscemodi minimè conue-
 nit: & mœsti, atque formidantes ab hac tam intrepidi-
 da, ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. Verba
 pauca Aristotelis super ea re apposui: Διατὶ ἐπειδ' ἀρ-
 πολεμῆν μέλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβάινωσι; ἵνα τοὺς
 δειλὸς ἀσχημονῶντας γινώσκωσι.

Virgo

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq; ceremoniis, ac religionibus, ac cognomine à Pont. Max. capiatur: & quo statim iure esse incipiat, simulatque capta est: quodq; ut Labeo dicit, nec intestato cuiquã, nec eius intestatæ quicquam iure hæres est. CAP. XII.

Qui de Vestali uirgine capienda scripserunt (quorum diligentissime scripsit Labeo Antistius) minorem quàm annos VI. maiorem quàm annos X. natam, negauerunt capere fas esse. Item quæ non sit patrum, & matrum. Item, quæ lingua debili, sensu uel aurium diminuta, alia uel quauis corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater emancipatus sit: etiam si uiuo patre in aui potestate sit. Item cuius parentes alter ambo uel seruitutem seruiuerunt, aut in negotijs sordidis diuersantur. Sed eam, cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. Item cuius pater Flamen, aut Augur, aut * Quindecimuir sacris faciundis, aut qui Septemuir epulonum, aut Salius est. Sponsæ quoque pontificis, & tibicinis sacrorum filia uocatio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atteius scriptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet: & excusandam eius, qui liberos tres non haberet. Virgo autem Vestalis simul atq; capta, atq; in atrium Vestæ deducta, & Pontificibus tradita est, eo statim tempore sine emancipatione, ac sine capitis minutione, è patris potestate exit: & ius testamenti faciendi adipiscitur. De more autem rituq; capiendæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant: nisi quòd capta fuisse fertur, quæ capta prima est à Num. rege. Sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur, ut Pontificis maximi arbitrato uirgines è populo uiginti legantur: sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio ex lege Papiæ non necessaria nunc uideri solet. Nam si quis honesto

Virginis Vestalis capiendæ modus.

* Decemuir

*Papiae

loco natus adeat Pontificem Maximum, atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat salus religionum observationibus, ratio haberi possit, gratia *Popiliae legis per se ratum sit. Capi autem uirgo propterea dici uidetur, quia Pontificis Maximi manu prehensa, ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello capta abducitur. In lib. 1. Fabij Pictoris, quae uerba Pontificem Maximum dicere oporteat, cum uirginem capit, scriptum est. Ea huiusmodi sunt: Sacerdotem Vestalem, quae sacra faciat, quae ius fiet sacerdotem Vestalem facere pro populo Romano Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Plerique autem Capi uirginem solam debere dici putant. Sed flamines quoque Diales, item Pontifices, & Augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro 11. ita scripsit: P. Cornelius, cui primum cognomen Syllae impositum est, flamen Dialis captus, Marcus Cato de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusauit, eum dicit ius pontificium discere noluisse. Ego me nunc uolo ius pontificium optime scire. Iam ne ea causa Pontifex capiat? Si uolo augurium optime tenere, ecquis me ob eam Augurem capiat? Praeterea in commentarijs Laeconijs, quae ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: Virgo Vestalis neq; haeres est cuiquam intestato: neq; intestate quisquam: sed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, queritur. Amata inter capiendum à Pontifice Max. appellatur: quoniam quae prima capta est, hoc sibi esse nomine traditum est.

Amata prima uirgo Vestalis.

Quaeritum in philosophia est, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere, quod mandatum est: an non nunquam etiam contra, si id speres ei, qui mandauit, utilius fore: super quo, ea quaestione expositae diuersae sententiae.

CAP. XIII.

III

IN officijs capiendis, censendis, iudicandisque, quæ Græ-
 cè καθύπερθε philosophi appellant, quæri solet, an
 negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito,
 contra quid facere debeas, si eo factio uideri possit res euē-
 tura prosperius, exq; utilitate eius, qui id tibi negotium
 mandauit. Anceps questio, & in utranq; partem à prudē-
 tibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui senten-
 tiam suā una in parte defixerint, & re semel statuta, deli-
 berataq; ab eo, cuius negotiū id potissimum esset, nequa-
 quam putauerint contra dictum eius esse faciendum: etiam
 si repentinus aliquis casus rem commodius agi posse pel-
 liceretur: ne si spes si fecisset, culpa impatientiæ, & pœna
 indeprecabilis subeunda esset. Si res fortè melius uertisset,
 dijs quidem gratia habenda: sed exemplum tamen intro-
 missum uideretur, quo bene consulta consilia religione
 mandati soluta corrumprentur. Alij existimauerunt in-
 commoda prius, quæ metuenda essent, si res gesta aliter
 foret, quàm imperatum est, cū emolumento spei pensanda
 esse. Et si ea leuiora, minoraq;: utilitas autem contra gra-
 uior, & amplior, spe quantum potest firma ostenderetur:
 tum posse aduersum mandata fieri, censuerunt: ne oblata
 diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur. Neq; ti-
 mendum exemplum non parendi tradiderunt, si rationes
 huiuscemodi diutaxat nō adessent. Cum primis autem re-
 spiciendum putauerunt ingenium, naturamq; illius cuius ea
 res, præceptumq; esset: ne ferox, durus, indomitus, inexo-
 rabilisq; sit: qualia fuerunt Posthumiana imperia, & Man-
 liana. Nam si tali præceptorī ratio reddenda sit: nihil fa-
 ciendum esse monuerunt aliter, quàm præceptum est. In-
 structius, deliberatiusq; fore arbitramur theorematum
 hoc de mandatis huiuscemodi obsequendis: si exemplum

quoque P. Crassi Mutiani clari, ac incliti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione, & plerisque alijs historie Romanæ scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima & præcipua: quòd esset ditissimus, quòd nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd iurisconsultissimus, quòd Pontifex Max. Is cum in còsulatu obtineret Asiam prouinciam: & circumfedere, oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτωνα molis Atheniensium sociorum, amicorumq; populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos uidisset, uter maior esset, cum mittendū curaret. Tum magister, ἀρχιτέκτων comperto quamobrem malum desideraret, non, uti iussus erat, maiorem, sed quem esse magis idoneū, aptioremq; faciendo arieti, facilioremq; portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum uocari iussit, & cum interrogasset, cur non quem iusserat misisset, causis, rationibusq;, quas dictitabat spretis, uestimenta detrahi imperauit, uirgisq; multum cecidit. Corrumpi atq; dissolui officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria, magnisq; rebus gestis, sed familiæ, pecuniæq; inops, cum ei Samnites, tanquam indigenti, graue aurum donarent

CAP. XIII.

C. Fabritius. **I**ulius Higinus in lib. de Vita, rebusq; illustrium uirorum sexto, Legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium imperatorem Pop. Rom. uenisse: & memoratis multis magnisq; rebus, quæ bene ac beneuolè post redditam pacem Samnitibus

tibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniã, orasseq; uti acciperet, utereturq;: atq; id facere Samnites dixisse, quòd uiderent multa ad splendorem domus, atq; uictus de fieri, neq; pro magnitudine, dignitateq; lautum paratumq; esse. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os & ad gulam, atq; inde porrò ad uentrem inum deduxisse, & legatis ita respondiisse: Dum illis omnibus membris, quæ attigisset, obsistere, atq; imperare posset, nunquam quicquam de futurum: propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quàm importunum uitium sit futilis, inanisq; loquacitas: & quàm multis in locis à principibus utriusq; linguæ uiris, detestatione iusta culpata sit.

C A P V T X V.

Qui sunt leues, & futiles, & importuni locutores, quiq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humidis, & lapsantibus defluunt: corum orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore. Linguam autè debere aiunt non esse liberam, nec uagam: sed uinculis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quasi gubernari. Sic enim uideas quosdam scaterere uerbis, sine ullo iudicij negotio, cum securitate multa, & profunda, ut loquentes plerunq; uideantur, loqui sese nescire. Vlysssem contra Homerus uirum sapienti facundia præditum, uocem mittere ait non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitumq; uocis, quàm ex sententiarum penitus cõceptarum altitudine pertineret. Petulantiaq; uerborũ coërcendæ uallum esse oppositum dentium, luculentè dixit: ut loquendi temeritas, non cordis tantum custodia, atq; uigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubijs in ore positis

b s sepiat

Homerus de
Vlysse.

sepiatūr. Homericā, de quibus suprā dixi, hęc sunt:

Αλλ' ὅτε δὴ ὅτ' ἄγε μεγάλην ἐκ γῆθεος ἴει

Τέκνον ἐμὸν ποῖον σὲ ἔπος φύγεν ἕρκος ὀφλόντων.

M. Tulij quoq; uerba posui, quibus stultam, & inanem dicendi copiam grauiter, & uerè dictus est: Dummodo, inquit, hoc conslet, neq; infantiam eius, qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat: neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint, esse laudādam: quorum si alterum sit optatum, malim equidem indisertam prudentiam, quàm stultam loquacitatem. Item in libro de Oratore uerba hęc posuit: Quid enim est tam furiosum, quàm uerborum uel optimorū & ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec scientia? Cū primis autem M. Cato atrocissimus huiusmodi uitij insectator est.

* Cælius

Namq; in oratione, quę inscripta est: Si se^a Cecilius trib. pl. appellasset: Nunquam, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi tanquā ueternosum bibendi, atq; dormiendi. Quòd si non conueniant, tum cōuocari iubet: Ita est cupidus orationis, ut conducat, qui auscultet, Itaq; auditis, non auscultatis: tanquam pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur: uerum ei se nemo committat, si aeger est. Idem Cato in ea-

* Cælio

dem oratione eidem M. * Cæcilio Trib. pleb. utilitatem opprobans, non loquendi tantum, uerum etiam tacendi: Frusto, inquit, panis cōduci potest, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; non meritò Homerus uicium ex omnibus Therstien ἀμετροπῆν ἀκρητόμυθον appellabat: uerba illius multa, ἀκρομα strepētium sine modò graculorum similia esse dicit. Quid enim est aliud ἀμετροπῆν ἐκολῶα; Eupolidis quoq; uersus de id genus hominibus consignatissimè factus est: λαλεῖν ἀριστὸς ἀδλωπῆ ὥτ' ἄριστὸς λέγειν. Quod Sallustius noster imitari uolens: loquax, inquit, magis quàm facundus.

ius. Quapropter Hesiodus Poëtarum prudentissimus, linguam non uulgandam, sed recondendam esse dicit, perinde ut thesaurum, Eiusq; esse in promendo gratiam plurimam: si modesta, & parca & modulata sit.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ὧν ἀνδρώποισι ἀειγὸς
φειδωλῆς, πλείη ἢ χάρις κατὰ μέτρον ἰότης.

Epicarmium quoq; illud non in-scite habet:

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo profectò sumptum est: Qui cum loqui non posset, tacere non poterat, Phalarium ego audiui dicere uersus istos Euripidis ἀχαλινῶν τρομάτων ἀνόμας τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυσυχία, non de ijs tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent: sed uel maxime de hominibus quoque posse dici, stulta & immodica blaterantibus: quorum lingua tam prodiga, infrænisq; sit, ut fluat semper, & æstuet coluuiione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis significantissimo uocabulo λάλῆς appellatos. Valerium Probum Grammaticum illustrem, ex familiari eius docto uiro comperi, Sallustianum illud: Satis eloquentiæ, sapientiæ parum, breui antequam uita decederet, sic legere cœpisset, & sic à Sallustio relictum affirmasse, Satis loquentiæ, sapientiæ parum, Quòd loquentiæ nouatori uerborum Sallustio maxime congrueret: eloquentia cum insipientia minimè conueniret. Huiuscemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uastam facetissimus Poëta Aristophanes insignibus uocabulis denotauit in his uersibus:

ἀνδρώπορ λεγῶπορ ἀυδαλότρομορ
ἔχοντα ἀχέλινορ ἀκρατῆς, ἀπύλωτορ,
στόμα περι λάλητορ, κομπωφακελοζόμενα.

Neq; minus insigniter ueteres quoq; nostri, hoc genus ho-
mines

Satis loquen-
tiæ, sapientiæ
parum.

.eii. mines in uerba prouectos, locutuleios, & blaterones, &
ices. linguaces dixerunt.
ones.

Quòd uerba isthæc. Quadrigarii ex annali tertio ibi.
Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de Poë-
tarum figura: sed ratione certa, & proba Grammati-
cæ disciplinæ dicta sunt.

CAP. XVI.

Mille homi-
num occidi-
tur.

Quadrigarius in IIII. annalium ita scripsit: Ibi occi-
ditur mille hominū. occiditur, inquit, non occidun-
tur, item Lucilius in IIII. Satyrarum:

Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.

*XVII. Ma-
crobius.

Mille, inquit, est, non mille sunt. Varro in *XVIII. Re-
rum humanarum: Ad Romuli initium plus mille, & cen-
tum annorū est. Cato in I. Originum: Inde est ferme mille
passus. Marcus Cicero in VI. III. Antonium: Ita ne Ianus
medius in L. Antonij clientela est? quis unquam in Illo Iano
inuentus est, qui L. Antonio mille nummū ferret expen-
sum? In his atq; multis alijs, mille numero singulari dictum
est. Neq; hoc (ut quidam putāt) uetustati concessum est, aut
per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic uidetur
ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur, quod Græcè
χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς: & sicuti una χιλιάς, &
due χιλιάδες, unum mille, & duo millia, certa atq; dire-
cta ratione dicitur. Quamobrem id quoq; rectè, & pro-
babiliter dici solitum, mille denariū in arca est, & mille
equitum in exercitu est. Lucilius autem, præterquam su-
perius posui, alio quoq; in loco id manifestius demonstrat.
Nam libro X V. ita dicit:

Hunc nulli passūm qui uicerit, atq; duobus,
Campanus sonipes, succussor nullus sequetur.
Maiore in spatio, ac diuersus uidebitur ire.

Item

Item alio libro IX.

* Mille die nummum potes uno quæreere centum.

* Tu mili nu.

* Mille passum, dixit pro mille passibus, & uno milli nummum, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille & uocabulum esse, & singulari numero dici, eiusq; plurativum esse millia, & casum etiam capere ablativum, neq; ceteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraq; uocabula, quæ in singulos tantum casus: quedam etiam, quæ in nullum inclinentur. Quapropter nihil iam dubium est, quin M. Cicero in oratione quam scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit: Ante fundum Clodii, quo in fundo propter insanas illas substructiones, facile mille hominum uersabatur ualentium. Non uersabantur, quod in libris minus accuratis scriptum est. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum est.

* Mili

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile: atq; inibi quid Marcus Varro in quadam Satyra de officio mariti scripserit.

CAPUT XVII.

X Antippe Socratis Philosophi uxor, morosa admodum fuisse fertur, & iurgiosa: irarumq; & molestiarum muliebrium, per diem, perq; noctem scatebat. Has eius intemperies in maritum, Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quænam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit, Socrates, cum illam domi talem perpetior, insuesco, & exerceor, ut cæterorum quoq; foris petulantiam & iniuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam quoque Varro in Satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit uitium, uxorem commodiorem præstat: qui fert, sese meliorem facit.

Socratis patientia.

Hæc

Hæc uerba Varronis Tollere, & Ferre, lepidò quidem composita sunt: sed tollere, apparet dictum, pro corrigere. Id etiam apparet, cuiusmodi uitium uxoris si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse: quæ ferri scilicet à uiro honestè possunt, Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quòd M. Varro in libro de Ratione uocabulorum L. Lælium magistrum suum περί ἑτυμολογίας nonnullorum uerborum falsa dixisse reprehendit: quodq; idem Varro in eodem libro furis ἑτυμολογίαμ falsam dicit.

CAP. XVII I.

IN quartodecimo rerum diuinarum lib. M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem L. Lælium errasse ostendit: quòd uocabulum Græcum uetus traductum in linguam Romanã pro meraco, & quasi à se primitus Latine* factum fictum esset, resoluit in uoces Latinas, ratione etymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus: In quo Lælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties, Nam aliquot uerborum antiquorum Græcorum, perinde atq; essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim Leporem dicimus (ut ait) quòd est leuipes, sed quòd est uocabulum antiquum Græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, quòd pro ijs, alijs nunc uocabulis utuntur: & illorum esse pleriq; ignorent Græcum, quem nunc nominant ἑλλαννα: puteum esse, quòd uocant φρέαγ: leporem, quòd λαγῶν dicunt. In quò non modò Lælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortunæ, experientiam laus sequitur. Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabulorum scitissimè, de usu utriusq; linguæ peritissimè, de ipso Lælio clementissimè. Sed in posteriore eiusdem libri parte dicit, Fur. Furem ex eo dictum, quòd ueteres Rom furuum atrū appellau

pellauerint: & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furentur. Nonne sic uidetur Varro de fure errasse, tãquam Lælius de lepore? Nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua φῶρ est dictum: hinc per affinitatem literarum, quæ φῶρ Græcè est, Latine Fur. Sed ea res fugerit ne tunc Varronis memoriam, an contrà aptius & coherentius putarit furem à furuo, id est, nigro, appellari in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium est.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo Rege.

CAP. XIX.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis Libri Sibyllini. hæc prodita est. Anus hospita, atq; incognita ad Tarquinium Superbum Regem adiit, nouem libros ferēs, quos esse dicebat diuina oracula: eos uelle dixit uenundare. Tarquinius pretium percontatus est. Mulier nimium atq; immēsūm poposcit. Rex, quasi anus ætate desiperet, risit. Tum illa foculum coram eo cum igni appōsuit: & treis libros ex nouem deussit: & ecquid reliquos sex an eodem pretio emere uellet, Regem interrogauit. Sed enim Tarquinius id multò risit magis, dixitq; anū iam proculdubio delirare. Mulier ibidem statim treis libros alios exussit, atq; id ipsum denuò placidè rogauit, treis reliquos eodem illo pretio emat. Tarquinius ore iam seriò, atq; attentiore animo fit: eam constantiã, confidentiamq; non insuper habendam intelligit: & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam, postea usquã loci uisam conspexit. Libri tres in sacrarium conditi, Sibyllini appellati. Ad eos quasi ad oraculum Quindecimuiri adeunt, cum Dij immortales publicè consulendi sunt.

Quid

Quid Geometrae dicant Graeci, quibusque omnia ista Latinis uocabulis appellentur

CAP. XX.

Figurarum, quae σχήματα Geometrae appellant, genera sunt duo, planum & solidum: haec ipsi uocant ἐπίπεδον, καὶ στερεόν. **Planum.** Planum est, quod in duas partes solum lineas habet, quae latum est, & quae longum: qualia sunt triquetra, & quadrata, quae in area fiunt, sine altitudine. **Solidum.** Solidum est, quando non longitudines modo, & latitudines planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudines: quales sunt ferme metrae trianguli, quas pyramidas appellant: uel qualia sunt quadrata undique, quae κύβος **Cubus.** illi, nos quadrantalia dicimus. κύβος enim est figura ex omni latere quadrata: quales sunt (inquit M. Varro) tesserae, quibus in alucolo luditur, ex quo ipse quoque appellatur κύβοι. In numeris etiam similiter κύβος dicitur, cum omne latus eiusdem numeri aequaliter in sese soluitur: sicuti fit cum ter terna ducuntur: Atque idem ipse numerus triplicatur. **Huius numeri cubum** Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit: quod & luna orbem suum lustrat septem & uiginti diebus, qui numerus ternio, qui Graece dicitur τρίας, tantundem efficiat in cubo. **Linea** autem a nostris dicitur, quam γραμμὰς Graeci uocant. Eam M. Varro ita definit: **Linea** est, inquit, longitudo quaedam sine latitudine, & altitudine. Εὐκλείδης autem breuius, praetermissa altitudine: γραμμὴ est, inquit, μήκος ἀπλατὴς, quod exprimere uno Latine uerbo non queas, nisi audeas dicere illatabile.

Quod Iulius Higinus affirmatissime contendit legisse se librum P. Vergilij domesticum, in quo scriptum esset: Et ora Tristia tentantum sensu torquebit amor: non, quod uulgus legeret: Sensu torquebit amaro.

CAP. XXI.

Versus

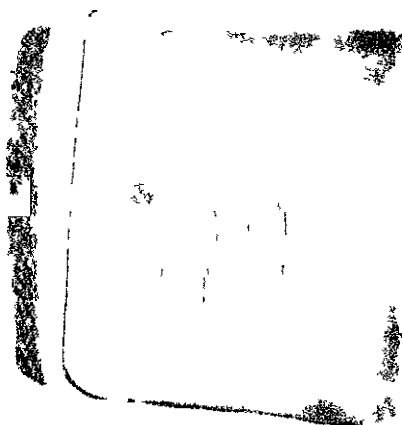
Versus istos ex Georgicis Vergilij pleriq; omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem, non hercle ignobilis grammaticus, in commentarijs, quæ in Vergilium fecit, cõfirmat & perseuerat, non hoc à Vergilio relictum: sed quòd ipse inuenit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Tristia tentandum sensu torquebit amaror. Neq; id solum Higinus, sed doctis quibusdam etiam uiris complacitum: quoniã uidetur absurdè dici, sapor sensu amaro torquet: cum ipse (inquiunt) sapor sensus sit, non alium in semetipso sensum habeat: ac perinde sit quasi dicatur, sensus sensu amaro torquet. Sed enim cum Phauorino Higinii commentarium legissem, atq; ei statim displicita esset insolentia & insuauitas amaroris: Iouem lapidem, inquit, (quod sanctissimum iusiurandum est habitum) paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim prius finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentum non est aspernatus, autoritate poetæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Amaror.

Prouerbum,
Iouem lapidẽ
iurare.

Deniq; in os falsi uenit humor sæpe saporis,
Cum mare uersamur propter: dilutaq; contra
Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba autem sola, sed uersus propè totos, & locos quoque Lucretij plurimos sectatum esse Vergilium uidemus.

An qui causas defendit, rectè Latineq; dicat Superesse id quod defendit: & superesse propriè quid sit.

IRroborauit, inueterauitq; falsa atq; aliena uerbi signi-
 ficatio, quod dicitur, Hic illi superest: cum dicendum
 est, aduocatum esse quem cupiam: causamq; eius defende-
 re. atq; id dicitur non in compitis tantum, neq; in plebe
 uulgaria: sed in foro, & in comitio apud tribunalia. Qui
 Superesse. integre autem locuti sunt, magnam partem superesse, ita
 dixerunt: ut eo uerbo significarent superfluere, & super-
 uacare, atq; esse supra necessarium modum. Itaq; M. Var-
 ro in Satyra, quæ inscripta est, Nescis quid uesper serus
 uehat, superfusse dicit, immodice & intempestiue fuisse.
 Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia
 debent, & ea potissimum quæ simul sunt Βιοφελῶν, & de-
 lectant potius: ut id quoque uideatur non superfusse.
 Memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte
 assistere: atque ibi aduocatum non incelebrem sic postu-
 lare, ut quam causam diceret, remq;, quæ agebatur, non
 attingeret. Tunc prætorem ei, cui res erat, dixisse, ad-
 uocatum eum non habere: & cum is qui uerba faciebat,
 reclamasset, Ego illi, uir clariss. supersum: respondisse præ-
 torem festiuiter: Tu plane superes, non ades. Marcus
 autem Cicero in libro, qui inscriptus est de iure civili in
artem redigendo, uerba hæc posuit: Nec uero scientia
 iuris minoribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina
 etiam superfuit. In quo loco superfuit, significare uide-
 tur supra fuit, & præstitit, superauitq; maiores suos do-
 ctrina sua superfluenti tum, & nimis abundantia. discipli-
 nas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In
 libro quoque de Republica secundo, id ipsum uerbum Ci-
 ceronis non temere transeundum. Verba ex eo libro hæc
 sunt: Non grauarer Læli, nisi & os uelle putarem, &
 ipse cuperem, te quoque aliquam partem huius nostri ser-
 monis

monis attingere: præsertim cum heri dixeris, te nobis etiam superfuturum. Verum si id quidem fieri non potest, ne desis, omnes te rogamus. Ex ipsius igitur et compertè Julius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse non simplici ratione dici tam Latinè quàm Græcè. Græcos enim πλεονεξία etiam in utraque parte ponere: uel quòd superuacuum esset, ac non necessarium: uel quòd abundans nimis et affluens, et exuperans. Sic quoque nostros ueteres superesse aliàs dixisse, pro superfluenti et superuacuo, neque iam modum necessario: ita ut supra posuimus Varronem dicere. Aliàs ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem et facultate cæteris anteciret: tum supra modum, tum et largius prolixiusque flueret quàm esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istorum uult dicere: sed nescio quid aliud inditum inscitumque dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum, modò uita supersit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀνεστέροιο uerbo usus uidetur quòd supersit, dixit pro longinquus, diutiusque adsit. Illud contra eiusdem Vergilij est aliquantò probabilius:

Florentesque secant herbas, suauosque manstrant,

Farraque: ne blando nequeant superesse labori.

Significat enim supra laborem esse, neque opprimu à labore. An autem superesse dixerint ueteres, pro restare, et perficiendæ rei adesse, querebamus: Nam Sallustius in significatione ista non superesse, sed superare dixit. Verba eius in Iugurtha: Is plerumque à rege exercitum ductare, et omnes res exequi solitus erat, quæ Iugurthæ fisco, aut maioribus astricto superauerant. Sed inuenimus in tertio Euij Annalium in hoc uersu:

Superare.

Inde sibi memorat unum superesse liborem:

Id est, reliquum esse & restare. Quod quidem diuise pronuntiandum est: non ut una pars orationis esse uideatur, sed *duæ*. Cicero autem in 11. Antonianarum, quod est reli-
 Restare. quum, non superesse, sed restare dicit. Præter hæc super-
 Superesse. esse inuenimus dictum pro superstitem esse. Ita enim scriptum est in libro epistolarum M. Ciceronis ad L. Plancium, & in epistola M. Asinij Pollionis ad Ciceronem, uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neq; superesse. Per quod significat, si respublica emoriatur & pereat, nolle se uiuere. In Plauti autem *Asinaria* manifestius id ipsum scriptum est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ prima.

Sicut tuum uis unicum gnatum tue

Superesse uitæ sospitem, & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed etiam prauitas omnis: si quis nunc senior aduocatus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæue istius causa cognomenti sit: historiaq; ista omnis super eodem Papyrio cognitu iucunda.

CAP. XXIII.

Papyrius.

Historia de Papyrio Prætextato dicta scriptaq; est à Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multa quidem uenustate, luce, atque munditia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus commentario indidissim, si libri copiam fuisset id temporis, cum hæc dictabam. Quod si non uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res ferme ad hunc modum est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filiis introire. Tamen cum in senatu res maior quæpiam cōsultata, eaq; in diem posterum prolata est, placuit ut eam rem, super qua tractauissent, ne quis enuntia-

ret

ret, prius quàm decreta esset. Mater Papyrij pueri, qui cū parente suo in curia fuerat, percontata est filium quidnam in senatu patres egissent. Puer respōdit tacendum esse: neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior: secretum rei, & silentium pueri, animum eius ad inquirendum cuerberat: Querit igitur compressius, uolentiusq;. Tum puer matre urgente, lepidi atque festiui mendacij consilium capit: Actum in senatu dixit, utrum uideretur utilius, exq; republica esse: unus ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit, animus compauescit: domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas peruenit. Ad senatum postridie matrum familiãs cæterua lacrymantes atque obsecrantes orant: una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredienti curiam, quæ illa mulierum intēperies, & quid sibi postulatio illa uellet, mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset, rem, sicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atque ingenium pueri exosculatur: Consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomentum honoris gratia decreto inditum Prætextatus, ob tacendi loquendiq; in ætate prætextata prudentiam.

Macrob. Sat.
lib. i. cap. 6.

Prætextatus

Tria epigrammata trium ueterum poëtarum, Næuii, Plauti. Pacuuii: quæ facta ab ipsis, eorum sepulcris incisa sunt. CAP. XXIII.

TRium poëtarum illustrium epigrammata, Cn, Næuii, Plauti, M. Pacuuii, quæ ipsi fecerunt, & incidenda suo sepulcro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi. Epigrāma Næuii plenum superbiæ Campanæ, quod testimonium

c 3 esse

Nævii Epi-
gramma.

esse iustum potest, nisi ab ipso dictum esset:

Immortales mortales si foret fas flere,

Flerent diuæ canentæ Nævian poëtam.

Itaq; postquam est Orchio traditus thesauro,

Obuti sunt Romæ lingua Latina loquer.

Epigramma Plauti, quod dubitasset modò an Plauti foret, nisi a Marco Varrone positum esset, in libro de poë-
tis p. mo:

Plauti Epi-
gramma.

Postquam est morte captus Plautus,

Comœdia luget, scena est deserta:

Deinde risus, ludusq; iocusq; & numeri,

Innumeri simul omnes collacrymauerunt.

Epigramma Pacuuij uerecundissimum, & purissimum, di-
gnumq; eius elegantissima grauitate:

Pacuuii Epi-
gramma.

Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,

Vt se aspicias: deinde quod scriptum est, legas.

Hic sunt poëtae Pacuuij Marci sita

Ossa: hoc uolebam, nescius ne esses: uale.

Quibus uerbis M. Varro indutias definiert: quæsitumq;
inibi curiosius, quanam ratio sit uocabuli indu-
tiarum.

C A P. X X V.

Indutia: **D**Vobis modis M. Varro in libro Humanarum, qui
est de bello & pace, indutiæ quid sint definit: In-
dutiæ (inquit) sunt pax castrensis paucorum dierum.
Item alio in loco: Indutiæ (inquit) sunt belli feriæ. Sed le-
pidæ in igitis atque iucundæ breuitatis utraque definitio,
quàm plena aut proba esse uidetur. Nam neque pax est in-
dutiæ: bellum enim manet, pugna cessat. Neq; in solis ca-
stris, neque paucorum tantum dierum indutiæ sunt. Quid
enim dicemus, si indutijs in mensium aliquot factis, castris
concedatur: nonne tum quoque indutiæ sunt? Aut rur-
sus

sus quid esse id dicemus, quod in primo Annalium Quirintarum scriptum est, C. Pontium Samnitum à dictatore Romano sex horarum indutias postulasse: si in autem paucorum tantum dierum appellandæ sunt: Belli autem ferias festivæ magis dicit, quàm apertè atq; definitè. Græci autem significantius consignantiusq; cessationem istam pugnae; stitiam, ἐνεχασίαν dixerunt, exempta una litera sonitus vastioris, & subiuncta lemeris. Nam quòd eo tempore non pugnetur, & manus cohibeatur, ἐνεχασίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium ut indutias supersticiosè definiret, & legibus rationibusq; omnibus definitionum inseruaret. Satis enim usum est, eiusmodi facere demonstrationem. Quod genus Græci τὸ πᾶς, magis & ὑποπαύσις, quàm ἐπιπέδον uocant. Indutiarum autem uocabulum, qua sit ratione factum, id diu est, quod querimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Indutias sic dictas arbitramur, quasi tu dicas, inde uti iam. Pactum indutiarum eiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur: sed ex eo die postea uti iam omnia belli iure **g**untur. Quòd dicitur dies certus præfixitus, pactumq; sit, ut ante eum diem ne pugnetur: atq; is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur: idcirco ex his quibus dixi uerbis, quasi per quendam coitum & copulam, nomen indutiarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit: Indutiæ (inquit) dicuntur, cum hostes inter sese utrinque utroque alteri ad alteros impune, & sine pugna incunt. Inde ab eo (inquit) nomen esse factum uidetur, quasi initus atque introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterij, ne cui harum Noctium æmulo, eo tantum

nomine elegantius id uideretur: tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugisset.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percontanti, an sapiens irasceretur. CAP. XXVI.

Interrogavi in diatriba Taurum, an sapiens irasceretur. Dabat enim sæpe post quotidianas lectiones, querendi quod quis uellet, potestatem. Is cum grauius & copiosè de morbo affectu ue iræ disseruisset, quæ & in ueterum libris, & in ipsis commentarijs exposita sunt: conuertitur ad me, qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit) super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoq; audias. Plutarchus (inquit) seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusq; philosophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, cædiq; eum loro iussit. cœperat uerberari, obloquebatur, non meruisse ut uapularet: nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremò uociferari inter uapulandum incipit: neq; iam querimonias aut gemitus eiulatusq; facere, sed uerba seria & obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum, ut diceret, philosophum: irasci turpe esse: sæpe eum de malo iræ dissertauisse: librum quoq; περὶ ἀοργυσίας pulcherrimum conscripsisse. His omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam cōuenire, quòd prouolutus effususq; in irā, plurimis se plagis multaret. Tum Plutarchus lentè & leniter: Quid autem, inquit, uerberò, nunc ego tibi irasci uideor? ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptū esse me ira intelligis? Mihi quidem neq; oculi (opinor) truces sunt, neq; os turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in spumam ruborem ue

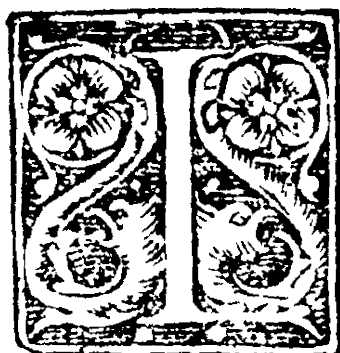
esser.

effervesco: neq; pudenda dico, aut pœnitenda: neq; omnino trepido ira, & gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent. Et simul ad eum, qui cædebat conuersus: interim, inquit, dum ego atq; hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit: non idem esse existimauit ἀοργησία, καὶ ἀνάληψία: aliudq; esse non iracundū animum, aliud ἀνάληψον καὶ ἀναίσθητον. Nam ut aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoq; motus animi, qui cū est ulciscendi causa sœuior, ira dicitur: non priuationem esse utilem censuit, quàm Græci εὐρησις dicunt: sed mediocritatem, quam μετρίότης illi appellant.

A. G E L L I I N O -
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R I I.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: deq; eiuſdem uiri patientia.

C A P V T I.

INTER labores uoluntarios, & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insucuisse. Stare solitus Socrates dicitur pertinaci status per dius, atq; feruox, a summo lucis ortu, ad solem alterum orientem, inconniuens, immobilis, iisdem in uestigijs, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus: tanquã quodam secessu mentis, atq; animi factu à corpore. Quam

Socratis patientia.

rem cum Phavorinus, de fortitudine eius uiri, ut pleraque differens attigisset: πολλάκις, inquit, ἐξ ἑλίας, εἰς ἄλιον ἐτάκει, ἀσπαβέστερος τῶν πρέμυων. Temperantia quoque cum su. Jte tanta traditum est, ut omnia fere uite sue tempora à ualitudine inoffensa uixerit. In illius etiam pestilentie uisitata, quæ in bello Peloponnesiaco, in primis ipsam Atheniensium ciuitatem, internecino genere morbi depopulata est, is parcendi moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio, obseruatioq; officiorum esse debeat inter patres, filiosq;, in discumbendo, sedendoq;: atque in id genus rebus, domi forisq;, si filii Magistratus sunt, & patres privati: superq;, ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex Historia Romana petendum.

CAPUT II.

AD philosophum Taurum Athenas, uisendi cognoscendiq; eius gratia, uenerat uir clarissimus Præses Crete prouincia, & cū eo simul eiusdē Præsidis pater. Taurus scētatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus: & cū assistentibus nobis sermocinabatur, introiit prouinciæ Præses, & cum eo pater. Assurrexit placidè Taurus, & post mutuam salutationem resedit. Allata mox uia sella est, quæ in præoptu erat: atq; dum aliæ promebantur, apposita est. Inuitauit Taurus patrem Præsidis ut sederet. Atq; ille ait: Sedeat hic potius, qui Po. Ro. Magistratus est. Absque præiudicio, inquit Taurus, tu intere à sede: dum inspicimus querimusq;, utrū cōueniat te ne potius sedere, qui pater es: an filium qui magistratus est. Et cū pater assedisset, appositūq; esset aliud filio quoq; eius sedile: uerba super ea re Taurus facit, cum summa (dij boni) honorum, atq; officiorum perpensatione. Eorū uerbo-

Filiorū in patres officium.

rum

rum sententia hæc fuit : In publicis locis, atq; muneribus, atq; actionibus patrum iura, cum filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululū, & conuere. Sed cum extra Rempublicam in domestica re atq; uita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoq; familiari discumbatur: tum inter filium Magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quod ad me uenistis, quod colloquimur nunc, quod de officijs disceptamus, priuata actio est. Itaq; utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; uestrae te uti priorem decet. Hæc atq; alia in eadem sententiam Taurus grauius simul, & comiter differuit. Quid autem super huiuscemodi patris, atque filij officio apud Claudium legerimus, non ab re uisum est, ut ascriberemus. Posuimus igitur uerba ipsa Quadrigarij, ex annali eius v. 1. transcripta : Deinde facti Consules Sempronius Gracchus iterum. Qu. Fabius Maximus, filius eius, qui priore anno erat Consul. Ei Consuli pater Proconsul obuiū, in equo uehens, uenit : neq; descendere uoluit, quod pater erat : & quod inter eos sciebant maxima cōcordia conuenire. Lictores non ausi sunt, descendere iubere. Vbi iuxta uenit, tum Consul ait, Descendere iube : quod posteaquam Licitor ille, qui apparebat, citò intellexit, Maximum Proconsulem descendere iussit. Fabius imperio pareat, & filium collaudauit, cum imperium, quod populi esset, retineret.

Qua ratione uerbis quibusdam, uocabulisq; ueteres immiserunt h, literæ spiritum.

CAP. III.

H Litera, siue illam spiritum magis quàm literam dici oportet, inferebant eam ueteres nostri plerisque uocibus uerborum firmandis roborandisq; : ut sonus earum esset uiridior, uegetiorq;. Atq; id uidentur fecisse studio

H litera.

Vide Cælium
lib. 7. cap. 12.

dio & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum est Atticos ἰχθύς ἰγοῦ multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum inspirantes primæ literæ, dixisse. Sic Lachrymas, sic Sepulchrum, sic Ahenum, sic Vehemens, sic Inchoare, sic Helliari, sic Hallucinari, sic Honera, sic Honustum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, & uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam Aheni quoque exemplo usi sumus, uenit nobis in memoriam, fidum optatūq; multi nominis Romæ Grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum, mirandæ uetustatis, emptum in Sigillarijs x x. aureis, quem ipsius Vergilij fuisse credebat: in quo duo isti uersus cum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus
Exultat telis, & luce coruscus aëna.

Additam supra uidimus h literam, & ahena factum. Sic in illo quoque Vergilij uersu in optimis libris scriptum inuenimus:

Aut folijs undam tepidi dispumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicii Diuinationem appellari scripsit: & quam aliam causam esse eius uocabuli dixerunt.

C A P. I I I I.

CVM de constituendo accusatore quaeritur, iudiciumq; super ea re redditur, cuius potissimum ex duobus pluribus ue accusatio, subscriptio ue in reum permittatur: ea res, atque iudicium cognitio Diuinatio appellatur. Id uocabulum quam ob causam ita factum sit, quaeri solet, C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum composuit: Diuinatio, inquit, iudicium appellatur: quoniam diuinare quodammodo iudicem oporteat, quam
sentent

sententiam sese ferre par sit. Nimis quidem est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops, & ieiuna. Sed uidetur eum significare uelle, idcirco dici diuinationem, quòd in alijs quidem causis index ea quæ dicit, quæq; argumentis uel testibus demonstrata sunt, sequi solet. In hac autem re, cum eligendus accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri iudex possit, & propterea quinam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinandum est: Hæc Bassus. Sed alij quidem diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator & reus due res quasi cognatæ coniunctæq; sunt, neque ultra sine altera coastare possit, in hoc tamen genere causæ reus quidem iam est, sed accusator nondum est: & idcirco quod adhuc usq; deest & latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

Quàm lepidè designateq; dixerit Phauorinus philosophus, quid intersit inter Platonis & Lysia orationem.

CAPUT V.

PHauorinus de Lysia & Platone solitus est dicere: Si ex Platonis oratione uerbum aliquod demas, mutes ue atque id commodissimè facias, de elegantia tantum detraxeris: si ex Lysia, de sententia.

Quibus uerbis ignauiter, & abiectè Vergilius usus esse dicatur, & quid is qui id improbè dicunt, respondeatur.

CAPUT VI.

Nonnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Anneus, haud sanè indocti, neque ignobiles, qui commentaria in Vergilium composuerunt, reprehendunt, quasi incuriosè & abiectè uerbum positum in his uersibus:

Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto

Plato.
Lysias.

Anneus Cornutus.

Aegloga sexta.

Ab

Ab timidos neutas canibus lacerasse marinis.

Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis ac parui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cum homines repente à belua immanissima rapti laniatiq; sint. Item aliud huiusmodi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Eurystea durum,

Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Illaudati parum idoneum esse uerbum dicunt, neq; id satis esse ad faciendam scelerati hominis detestationem, qui, quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non laude solum indignus, sed detestatione, execrationeq; totius generis humani dignus esset.

Item aliud uerbum inculpauerunt:

Per tunicam squallentem auro latus haurit apertum.

Tanquam non conuenerit dicere, auro squallentem, quoniam nitoribus splendoribusq; auri squaloris illuies sit contraria. Sed de uerbo uexasse ita respondere posse credo:

Vexasse graue uerbum est: factumq; ab eo uidetur, quod

Vehere. est uehere, in quo inest iam uis quædam alieni arbitrij. Nō

Vexare. enim sui potens est, qui uehitur. Vexare autem, quod ex eo

inclinatum est, ui atq; motu proculdubio uehementiore est:

Nam qui fertur & raptatur, atq; huc, atque illuc distra-

Taxare. hitur, is uexari proprie dicitur: sicuti taxare pressius cre-

Tangere. briusq; est, quam tãgere: unde procul dubio id inclinatum

Iactare. est: & iactare multo fusius largiusq; est, quam iacere, id

Iacere. est: & iactare multo fusius largiusq; est, quam iacere, id

Quassare. unde uerbũ traductũ est: Et quassare, quam quaterere gra-

Quaterere. uius uolentiusq; est. Non igitur quia uulgò dici solet, ue-

xatum esse quem fumo, aut uento, aut puluere labrere ui-

demus, propterea debet uis uera atq; natura uerbi depe-

rrire, quæ à ueteribus (qui proprie atq; signatè locuti sunt,

ita ut decuit) conseruata est. M. Catonis uerba sunt ex ora-

tione

tione quam de Achaëis scripsit : Cumque Annibal terram Italianam laceraret atque uexaret : Veratam Italianam dixit Cato ab Annibale , quando nullum caluitatis , aut feuitiae , aut immanitatis genus reperiri queat , quod eo tempore Italia non perpeffa sit. M. Tullij IIII. in Verrem. Quae ab isto sic spoliata atque direpta est, ut non ab hoste aliquo , qui tamen in bello religionem, et consuetudinis iura retineret, sed ut à barbaris praedombus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidentur responderi posse. Vnum Illaudatus. est eiusmodi: Nemo quisquam tam effers est moribus, quin faciat aut dicat nonnumquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquissimus uersus uice prouerbij celebratus est.

Πολλάκι καὶ κίτταρις ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed enim qui omni in re atque omni tempore laudi omni uacat, is illaudatus est, isque omnium pessimus deterrimusque est : sicuti omnis culpae priuatio, inculpatum facit. Inculpatus autem instar est absolutae uirtutis. Illaudatus igitur quoque finis est extremae malitiae. Itaque Homerus non uirtutibus appellandis, sed uitijs detrahendis laudare ampliter solet, hoc enim est:

Ἡὺδ' αὖ μόντις ἀμύμων.

Et

Τὼδ' ἔκ' ἀκόντε πέλεισθιν.

Et item illud:

Ἐνθ' ἔκ' ἀρ' ὑβρίζοντα ἰδοῖς ἀγομέμωνα δῖον,

Οὐδὲ καταπύσσοντ' ἔδ' ἔκ' ἐθέλοντα μάχεσθ'.

Epicurus quoque simili modo maximam uoluptatem, dextrationem, priuationemque omnis doloris definiuit his uerbis: ὄρος τὸ ἀλγῶντος ὑπεξίψεως. Eadem ratione idem Vergilius Inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam sicut illaudatum κατὰ laudis ἐξουσιῶν, ita inamabilem κατὰ amoris ἐξουσιῶν detestatus est. Altero modo illaudatus ita defenditur. Laudare significat prisca lingua nominare appel-

Inamabilis.

Laudare.

lareque

lareq; : sic in actionibus civilibus laudari id dicitur, quod est nominari. Illaudatus enim est quasi illaudabilis, & in-nominabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est. Sicuti quondam à communi consilio Asiæ decretum est, uti nomen eius qui templum Dianæ Ephesiæ incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium restat ex ijs, quæ reprehensa sunt, quod tunicam squalentem auro dixit. Id autem significat copiã, den-squallere. sitatemq; auri in squamarum speciem intexti. Squallere enim dictum est à squamarum crebritate asperitateq;, quæ in serpentium pisciumq; corijs visuntur. Quam rem & alijs & hic quidem poeta locis aliquot demonstrat:

- Quem pellis, inquit, ahenis

In flumam squamis auro conferta tegebat. Et alio loco:

Iamq; ad cò rutilum thoraca indutus ahenis

Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit: Eius serpētis squamæ squal-lido auro, & purpura prætextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumq; aliqua re erat, & incuteret visenti-bus facie nova horrorem, id squallere dicebatur: sic in cor-poribus incultis squamosisq; alta congerie sordium, squal-lor appellabatur. Cuius significationis multo assiduoq; usu totum id uerbum ita contaminatum est, ut iam squalor de re alia nulla quàm de solis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum deq; ea re ex philo-sophiæ libris, in quibus scriptū quæsitumq; est, an sem-per in omnibus, patris iussis obsequendum sit.

C A P. V I I.

Officia filio-rū in patres.

QVæri solitum est in philosophorū disceptationibus, an semper inq; omnibus iussis patris parendū sit. Super ea re Græci, nostriq; qui de officijs scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæq; sint, trad

tradiderunt, easq; subtilissimè dijudicauerunt. Earum una est : Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera est in quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. Tertia est : Nihil necessum esse patri obsequi, & parère. Hæc sententia quoniam primore aspectu nimis infamis est, super ea quæ prius dicta sunt dicemus : Aut rectè, inquit imperat pater, aut perperam. Si rectè imperat, non quia imperat parendum, sed quoniam id fieri ius est, faciendum est : si perperam, nequaquam scilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt : nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque istam sententiam probari accepimus. Argutiola quippe hæc, sicuti mox ostendemus, friuola & uanis est. Neq; autè illa, quam primo in loco diximus, uera & proba uideri potest, omnia esse, quæ pater iusserit, parendū. Quid enim si proditiōe patriæ, si matris necem, si alia quædam imperarit turpia aut impia ? Media igitur sententia optima atq; tutissima uisa est : Quædam esse parendum, quædam non obsequendum. Sed ea tamè, quæ obsequi non oportet, leniter & uerecundè, ac sine detestatione nimia, sine opprobratione acci ba reprehensionis declinanda sensim & reliquenda magis esse dicunt, quàm respuenda. Cōclusio uerò illa, qua colligitur (si uti supra dictum est) nihil patri parendum, imperfecta est, refutariq; ac dilui sic potest : Omnia quæ in rebus humanis fiunt, ut docti censuerunt, aut honesta sunt, aut turpia. Quæ sua ui recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, siue imperet pater, siue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem. Quæ uerò in medio sunt, & à Græcis τῦ ἀδι-
ἀπογα, tum μέσα appellantur : ut in militiam ire, rus co-
d lere,

lere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti iussum proficisci, ut accersitum uenire: quonia & hæc & his similia per sese ipsa neq; inhonesta sunt, neque turpia: sed perinde ut à nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propterea in eiusdem omnium rerum generibus, patri parendum esse censent, ueluti si uxore ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrunq; in genere ipso, per sese neq; honestum neq; turpe est, idcirco si pater iubeat, obsequendum est. Sed enim si imperet uxore ducere infamem, propudiosam, criminiosam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere, non scilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, desinunt esse per sese hæc media atq; indifferentia. Non ergo integra est propositio dicenda, aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neq; ὑγιὲς, νόμιμον, διεζευγμένον uideri potest. Deest enim disiunctioni isti tertium: aut neq; honesta sunt, neq; turpia: quod si additur, potest ita concludi: Nonnunquam est igitur patri parendum.

Quòd parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.

C A P. V I I I.

Plutarachus secundo librorum, quos de Homero cõposuit: imperfecte, atque præposterè, atque inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit. Verbaq; ipse Epicuri ponit: ὁ θάνατος & ἔδλεν πρὸς ἡμᾶς, τὸ ἡ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητοῦρ ἔδλεν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermisit, inquit, quod in prima parte sumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tum deinde eodem ipso, quod omiserat, quasi posito concessorq; ad confirmandum aliud

utit

utitur. Progredi autem hic, inquit, syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Verè hoc quidem Plutarchus de forma & ordine syllogismu scripsit. Nam si (ut in disciplina traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, sic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, τὸ ἢ διαλυθῆναι Μορσ. ἀνασθῆναι, τὸ ἢ ἀνασθῆναι ἔστιν ἔτι πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiusmodi homo est, non inscitia uidetur partem illam syllogismu prætermisisse. Neq; id ei negotium fuit syllogismum tanquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus, & cum suis finibus dicere: Et profectò quia separatio animi & corporis in morte euidentis est, non est ratus necessariam esse eius admonitionem, quòd omnibus prorsus erat obuium: sicuti etiam quòd conclusionem syllogismu non in fine posuit, sed in principio. Nam id quoq; non impritè factum quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias syllogismos repudiatos, cõuersoq; ordine isto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

Quòd idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum intellectatus sit. CAP. IX.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quòd uerbo usus sit parum proprio & alienæ significationis. Ita enim scripsit Epicurus: ὄργος τῶν μεγέθους τῆ ἰδονῶν, ἢ παντὸς τοῦ ἀλγούτου ὑπεξείρεσις. Non (inquit) παντὸς τῆ ἀλγούτου, sed παντος τῆ ἀλγεινῆ dicere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minutè ac prope etiam subfrigidè, Plutarchus in Epicuro accusando λέξεις τῆς αἰ. Has enim curas uocum uerborumq; elegantias, non modo

d 2 non

non sectatur Epicurus, sed etiam insectatur.

Quid sint Fauissæ Capitolinæ, & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti rescripserit. CAP. X.

Fauissæ Capi-
tolinæ.

Seruius Sulpitius iuris ciuilis autor, uir bene literatus scripsit ad M. Varronem, rogauitq; ut rescriberet, quid significaret uerbum quod in censarijs libris scriptum esset: id erat, Fauissæ Capitolinæ. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Quintus Catulus curator restituendi Capitolij dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in ædem conscenderetur, suggestusq; pro fastigij magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniam Fauissæ impedissent. Id esse cellas quasdam & cisternas, que in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa uetera, que ex eo templo collapsa essent, & alia quedam religiosè donarijs consecratis. At deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse, cur Fauissæ dictæ sint. Sed Quintum Valerium Soranum solitum dicere ait, quos thesauros Græco nomine appellaremus, priscos Latinos Flauissas dixisse, quod in eos non rude æs, argentumq; sed flata signataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur se detractam esse ex eo uerbo secundam literam, & fauissas esse dictas cellas quasdam & specus, quibus æditui Capitolini uterentur ad custodiendas res ueteres religiosas.

Thesauri fla-
uissæ.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memora-
tu digna.

CAP. XI.

Sicinius
Dentatus.

Lucium Sicinium Dentatum, qui tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio, A. Thermo consulibus, scriptum est in libris Annalium, plus quam credi debeat, strenuum bellatorem fuisse: nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinẽ, appellat

pellatumq; esse Achillem Romanum. Is pugnasse in hostem dicitur centum & x. prælijs. Cicatricem auersam nullam, aduersas quinque & quadraginta tulisse. Coronis esse donatum aureis octo, Obsidionali una, Muralibus tribus, Ciuicis quatuordecim, Torquibus tribus & octoginta, Armillis plus centum sexaginta, Hastis duodeviginti. Phaleris item donatus est quinquies uiciesq;. Populi militaria dona habuit multijuga: in his prouocatoria pleraq;. Triumphauit cum imperatoribus suis triumphos nouem.

Achilles Romanus.

Considerata perpensaq; lex quædam Solonis, speciem habens primorem iniquæ inuictæq; legis, sed ad utum & emolumentum salubritatis penitus repertam. C A P. XII.

IN legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasq; latis ab eo, Athenienses (ut sempiternæ manerent) pœnis & religionibus sanxerunt: legem esse Aristoteles refert scriptam ad hanc sententiam: Si ob discordiam dissensionemq; seditio atq; discessio populi in duas partes fieret, & ob eam causam irritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnareturq;: tum qui in eo tempore, in eoque casu ciuilibus discordiæ, non alterutra parte sese adiunxerit, sed solitarius separatusq; à cõmuni malociuitatis secesserit, is domo, patria, fortunisque omnibus careto, exul, extorrisq; esto. Cùm hanc legem Solonis singulari sapiëntia præditi legissemus, tenuit nos grauis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob causam dignos esse pœna existimari, qui se procul à seditione & ciuili pugna remouissent. Tum qui penitus atq; altè usum, ac sententiam legis inspexerat, non ad augendam, sed ad desinendam seditionem, legem hanc esse dicebat. Et res prorsum se sic habent. Nam si boni homines, qui

Solonis legis sententia.

in principio coërcendæ seditionis impares fuerint, populūq; percitum & amentem non deterruerint, au alterutram partem diuisi sese adiunxerint: tum eueniet, ut cum socij partis seorsum utriusque fuerint, coq; partes ab ipsis, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi coeperint, concordia per eos potissimum restitui conciliariq; possit, dum & suos apud quos sunt, regunt atque mitificant, & aduersarios seruos magis cupiunt quam perditos. Hoc idem Phauorinus philosophus inter fratres quoq; aut amicos dissidentes oportere fieri censebat: ut qui in medio sunt utriusq; partis beneuoli, si in concordia amittenda parum autoritatis, quasi ambigui amici habuerint, tum alter in alteram partem discedant. Ac per id meritum uiam sibi ad utriusq; concordiam muniant. Nunc autem pleriq; (inquit) partis utriusq; amici, quasi probe faciant, uos utigantes destituunt & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animasq; eorum inflamment, aut odij studio, aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiamue ueteres dixisse.

CAP. XIII.

Liberi. Antiqui oratores historięq; aut carminum scriptores, etiam unum filium filiamue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoque nos cum in complurium ueterum libris scriptum aliquoties aduerteremus, nunc quoque in libro Sempronij Asellionis rerum gestarum quinto, ita positum esse offendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, resq; eas, quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. Eius uerba de Tiberio Graccho tribuno plebis, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: Nam Gracchus domo cum proficisceretur, nunquam minus terna, aut quat

quaterna millia hominum sequebantur. Atque inde infra de eodem Graccho ita scripsit: Orare coepit ut se defenderent, liberosq; suos, eum, quem uirilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit, populoq; commendauit prope flens.

Quod M. Cato in libro qui inscriptus est contra Tiberium exulem, sitisses uadimonium per i literam dicit, non stitisses. Eiusq; uerbi ratio reddita. CAP. XIII.

IN libro uetere M. Cato. qui inscribitur contra Tiberium exulem, scriptum quidem sic erat: Quid si uadimonium capite obuoluto stitisses? Recte illi: stitisses scripsit. Sed falsi & audaces emendatores, e scripto, per libros stitisses fecerunt, tanquam stitisses uanum & nihili uerbum esset: quin potius ipsi nequam & nihili sunt, qui ignorant stitisses dictum à Catone, quoniam sisteretur uadimonium, non staretur.

Quod antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores, & cur postea ad maritos & patres iidem isti honores delati sint: atque ibi quædam de capite legis Iuliæ septimo. CAP. XV.

APud antiquissimos Romanorum neq; generi, neq; pecuniæ præstantior honos tribui, quam ætati solitus. Maioresq; natu à minoribus colebantur ad Deum prope & parentum uicem: Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potioresq; habiti. A conuiuio quoq; (ut scriptum est in antiquitatibus) seniores à minoribus domum reducebantur: eumq; morè accepisse Romanos à Lacedæmonijs traditum est: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed postquam soboles ciuitati necessaria uisa est, et ad prolem populi fre-

d 4 quen

quentandam præmijs, atq; inuitamētis usus fuit, tū antelati quibusdam in rebus, qui uxorem quiq; liberos haberēt, senioribus neq; liberos, neq; uxores habētibus. Sicuti capite septimo legis Iuliæ priori ex consulibus fasces sumēdi potestas sit, non qui plureis annos natus est, sed qui plures liberos quàm collega, aut in sui potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriq; numerus liberorū est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. Si uerò ambo & mariti, & patres totidem liberorū sunt, tum ille pristinus honos instauratus, & qui maior natus est, prior fasces sumit. Super ijs autē, qui aut cœlibes ambo sunt, aut parem numerū filiorum habent, aut mariti sunt, & liberos nō habent, nihil scriptum in lege de ea ætate est. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis collegis concedere, aut longè ætate prioribus, aut nobilioribus multò, aut secundum consulatum incuntibus.

Quòd Cefellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus est in sensus Vergilianæ enarratione. CAP. XVI.

Vergilij uersus sunt è libro sexto:

Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta,
 Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras
 Aetherias Italo commistus sanguine surget
 Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles,
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem, regumq; parentem:
 Vnde genus longum nostra dominabitur Alba.
 Videbantur hæc nequaquam convenire,
 Tua posthuma proles, &
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem.

Nam si hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monu-
mentis

mētis scriptum est, post mortem patris natus est, ob eamq; causam prænomen ei impositum hoc fuit, qua ratione subiectum est:

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
Educat syluis?

Hæc enim uerba significare uideri possunt, Aenea uiuo, ac iam sene, natum ei Syluium & educatum. Itaq; hanc sententiam esse uerborum istorum Cællius opinatus, in commentario lectionum antiquarum: Posthuma, inquit, proles non eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est: sicuti Syluius, qui Aenea iam sene, tardo seroq; partu est editus. Sed huius historiæ autorem nullum idoneum nominat. Syluium autem post Aeneæ mortem (sicuti diximus) natū multi tradiderunt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cætera in quibus Cællium reprehendit, hoc quoque eius quasi erratum animaduertit. Errorisq; istius hanc esse causam dixit, quòd scriptum ita sit: Quem tibi longæuo, inquit, non seni (significatio enim est contra historiæ fidem) sed in longum iam æuum & perpetuum recepto, immortalisq; facto. Anchises enim, qui hæc dicit ad filium, sciebat eum, cum ex hominum uita discessisset, immortalē indigetem futurum, & longo perpetuoq; æuo potiturum. Hoc sanè Apollinaris argutè. Sed aliud tamen est longum æuum, aliud perpetuum. Neq; Dij longæui appellantur, sed immortales.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M.

Cicero animaduertit, disceptatumq; ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

CAP. XVII.

Obseruatè curiosoq; animaduertit M. Tullius, in, & con, præpositiones, uerbis aut uocabilis præpositas, In & con. tunc produci atq; protendi, cum literæ sequerentur, quæ
d s prim.e

Inclytus.
 Insanus.
 Inhumanus.
 Infelix.

primæ sunt in sapiente atq; felice, in alijs autem omnibus corruptè pronūtiari. Verba Ciceronis hæc sunt: Quid uerò hoc elegantius quod non fit natura, sed quodam instituto? Inclytus dicimus breui prima litera, insanus producta, inhumanus breui, infelix lōga. Et ne multis. Quibus in uerbis cæ primæ l teræ sunt, quæ in sapiēte atq; felice, productæ dicuntur: in cæteris uerò omnibus, breuiter. Itemq; cōposuit, consuevit, cōcrepuit, confecit, consule ueritatem, reprehendet, refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita sit? dicent, probè se iuuari: uoluptati autem aurium morigerari debet oratio. Manifesta quidem ratio suauitatis est in his uocibus, de quibus Cicero locutus est. Sed quid dicemus de propositione pro? quæ cum produci & corripì soleat, obseruationem hanc tamen M. Tullij aspernata est. Non enim semper producitur, cum sequitur ea litera, quæ prima est in uerbo fecit, quam Cicero hanc habere uim significat, ut propter eam rem in, & con, præpositiones producantur. Nā proficisci, & profundere, & profugere, & profanum, & profestum correptè dicimus: proferre autem, & profligare, & proficere, productè. Cur igitur ea litera, quam Cicero productionis causam facere obseruauit, non in omnibus consimilibus eandem uim aut rationis, aut suauitatis tenet: sed aliam uocem produci facit, aliam corripì? Neq; uerò con, particula, tum solūm producitur, cum ea litera, de qua Cicero dicit, insequitur. Nam & Cato & Sallustius, fœnoribus, inquit, coopertus est. Propterea colligatus & connexus, productè dicuntur. Sed tamen uideri potest in ijs quæ posui, ob eam causam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea, n, litera. Nam detrimentum literæ, productione syllabæ compensatur: Quod quidem etiam in eo seruat, quod est cogo. Neq; repugnat quòd

Proficisci.
 Profundere.
 Profugere.
 Profanum.
 Profestum.
 Proferre,
 Profligare.
 Proficere.

quòd coëgi correptè dicimus. Non enim *salua* ουωυγέσσε
dicitur à uerbo, quod est cogo.

Quòd Phædon Socraticus seruus fuit, quodq; item alii
complurimi Philosophi clari seruitutem seruierunt.

CAPUT XVIII.

PHædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit, So- Phædon.
cratiq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomen Pla-
to illum librum diuinum de immortalitate animæ dedit.
Is Phædon seruus fuit, forma atque ingenio liberalis, & (ut
quidam scripserunt) à lenone domino puer ad merendum
coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisse di- Cebes.
citur, habuisseq; in Philosophiæ disciplinis. Atq; is postea
Philosophus illustris fuit: sermonesq; eius de Socrate ad-
modum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci serui fue-
runt, qui post Philosophi clari extiterunt. Ex quibus ille
Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmula- Menippus.
tus est, quas alij Cynicas, ipse appellat Menippicas. Sed &
Theophrasti Peripatetici seruus Pompilius, & Zenonis
Stoici seruus, qui Perseus uocatus est: & Epicuri, cui no-
men* Mus fuit, Philosophi non incelebres uixerunt. Dioge- * Irus
nes etiam Cynicus seruitutem seruauit, sed ex libertate in Diogenes Cy-
seruitutem uenum ierat: quem cum emere uellet Xenia- nicus.
des Corinthius, & quid is artificij nouisset percontatus fo- Xenia des
ret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Corinthius.
Tum Xenia des responsum eiusdem miratus, emit, & ma-
numisit: filiosq; suos ei tradens: Accipe, inquit, liberos
meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho no-
bili, quòd is quoq; seruus fuit, recentior est memoria, quam
ut scribi quasi oblitteratum debuerit. Eius Epicteti etiã de
se scripti duo uersus feruntur, ex quibus latenter intelli-
gas,

Epictetus.

gas, non omnes modò Dijs exosos esse, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luçantur: sed esse arcanas causas ad quas paucorum potuit peruenire curiositas:

Δελος ἐπίκρητος γνόμην καὶ σώματι πηγὸς,
καὶ πονίην ἴγος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Rescire uerbum quid sit: & quam habeat ueram & propriam significationem. CAP. XIX.

Rescire.

Verbum Rescire obseruauimus uim habere propriam quãdam, non ex communi significatione cæterorum uerborum, quibus eadem præpositio, Re, imponitur. Neq; ut Rescribere, Relegere, Restituere dicimus, itidem Rescire. Nam qui factum aliquid occultius, aut inopinatum insperatumq; cognoscit, is dicitur propriè rescire. Cur autem in hoc uno uerbo, re, particula huius sententiæ uim habeat, equidem adhuc quero. Aliter enim dictum esse Rescui, aut Rescire apud eos, qui diligenter locuti sunt, nondum inuenimus, quàm super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra spem opinionem uel usu uenerint: quanquàm ipsum Scire de omnibus communiter rebus dicatur, uel aduersis, uel prosperis, uel insperatis, uel expectatis, Neuius in* Triphalo ita scripsit:

* Bap. Pius
Ityphallo le-
git.

Si unquam quicquam filium rescuero
Argentum amoris causa sumpsisse mutuum:
Ex templo illò te ducam, ubi non despuas.

Claudius Quadrigarius in 1. annali,

Ea Lucani ubi rescuuerunt, sibi per fallacias uerba data esse. Idem Quadrigarius in eodẽ libro in re tristi, et inopinata, uerbo isto ita utitur: Id ubi rescuuerunt propinqui obsidum, quos Pontio traditos suprà demonstrauius: eorum parentes cum propinquis, capillo passo, in uiam pro-
uolar

uoluerunt. M. Cato in 1111. *Originum*: Deinde Dictator iubet postridie Magistrum equitum arcessi. Mittam te si uis (inquit) cum equitibus. Serò est, inquit, Magister equitum, iam rescuere.

Quæ uulgò dicuntur Viuaria, id uocabulum ueteres non dixisse. & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum. quid postea M. Varro in libris de Re rustica dixerit, usurpatum.

C A P. XX.

Viuaria, quæ nunc dicuntur septa quædam loca, in quibus feræ uiuæ pascuntur, M. Varro in libro de Re rustica 111. dicit Leporaria appellari. Verba Varronis subieci: Villaticæ passionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscine. Nunc ornithones dico omnium alitū, quæ intra parietes uillæ solent pasci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritauī nostri dicebant, ubi soli lepores sint: sed omnia septa* ædificia uillæ, quæ sunt & habent inclusa animalia quæ pascuntur. Is item infra in eodem libro ita scribit. Cū emili fundum Tusculanum à M. Pisone, in leporario apri fuerit multi. Viuaria autem quæ nunc uulgus dicit, sunt quos τῶρα ἀδ' εἰοῦς Græci appellāt, quæ autem leporaria Varro dicit, haud usquam memini apud uetustiores scriptum. Sed quod apud Scipionem, omnium ætatis suæ purissimè locutum legimus Roboraria, aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id significare, quod nos uiuaria dicimus: appellatāq; esse à tabulis roboreis, quibus septa essent. quod genus septorum uidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione eius, contra Claud. Asellium, quinta, hæc sunt: Vbi agros optimè cultos, et uillas expolitissimas uidisset, in his regionibus ex celsissimo locorum murum statuere aiebat: inde corrigere uiam, alijs per uincas medias, alijs per roborarium atq; piscinam, alijs per uillā. Lacus

Viuaria.
Leporaria.
Ornithones.

* affixa

Roboraria.

Piscina.

uero

uerò, & stagna, quæ piscibus uiuis coërcentur clausa, suo
 Apiaria. atque proprio nomine piscinas nomenclauerunt. Apiaria
 quoque uulgi dicit loca, in quibus siti aluci apum: sed ne-
 minem eorum ferme, qui incorruptè locuti sunt, aut scri-
 psisse memini, aut dixisse. Marcus autem Varro de Re ru-

Melissones. *στ* *κα* *ι* *ι* *ι*. *μελισσῶνες*, ut *ἀμπελῶνες*, id est, *σταφυλῶνες*, in-
 quit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria appellabant.
 Sed hoc uerbum quo Varro usus est, Græcum est: nam

Mellaria. *μελιῶνες* ita dicuntur.

Super eo sydere, quod Græci *ἀμαξαν*, nos Septentriones
 uocamus: ac de utriusque uocabuli ratione, & origine.

C A P V T. XXI.

AB Aegina in Piræum complusculi earundem discipli-
 narum sectatores Græci, Romanique homines eadem
 in nauim transmittebamur. Nox fuit, & clemens mare, &
 anni æstas, cœlumque liquidè serenum. Sedebamus ergo in
 puppi simul uniuersi: & lucentia sydera considerabamus.
 Tum quispiam ex ijs, qui eodem in numero Græcas res
 cruditi erant, quid *ἀμαξα* esset, quid *ἀρκτος*, quid, *βοῶτης*,
 & quenam maior *ἀρκτος*, & quæ minor: cur ita ap-
 pellata: & quam in partem procedentis noctis * spatium
 moueretur: & quamobrem Homerus solam eam non occi-
 dere dicat, cum & quædã alia scitè, tum ista omnia, ac pe-
 ritè differebat: Hic ego ad nostros iuuenes conuerto, &
 Quid, inquam, uos opici dicitis mihi? quare quod *ἀμαξαν*
 Græci uocant, nos Septentriones uocamus? Non enim satis
 est, quod septem stellas uidemus, siquidem hoc totum, quod
 septentriones dicimus, significet, scire (inquam) id proli-
 xius uolo. Tum quispiam ex ijs, qui se ad literas memo-
 riasque ueteres dediderat: Vulgus, inquit, Grammaticorum
 Triones. septentriones à solo numero stellarum dictum putant. Trio-

nes

nes enim per sese nihil significare aiunt, sed uocabuli esse supplementum: sicut in eo, quod *Quinquatrus* dicamus, *Quinquatrus.* quod quinq; ab *Idibus* dierum numerus, sit *atrus* nihil. Sed ego quidē cum *Lælio* & *M. Varro* sentio: qui *Triones* rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam *teriones*: hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc *sydus*, quod à figura positurâq; ipsa, quia simile *plaustri* uidetur, antiqui *Græcorum* ἄμαξαρ dixerunt: nostri quoq; ueteres, à bubus iunctis, *Septentriones* appellarunt: id est, à septem stellis, ex quibus quasi iuncti *triones* figurantur. Præter hanc, inquit, opinionem, id quoq; *Varro* addit dubitare sese, an propterea magis hæ septem stellæ *Triones* appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stellæ proximæ quæq; inter sese faciant *trigona*, id est *triquetras* figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuētibus enim nobis illud, ita propemodum res erat: ut ea forma esset, ut *triquetra* uideretur.

De uento *Iapige*, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq; accepta à *Phauorini* sermonibus. CAP. XXII.

A Pud mensam *Phauorini* in conuiuio famuli legi solitum erat aut uetus carmen *Melici* poetæ, aut historia partim *Græcæ* linguæ, aliàs *Latinae*. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino ἰάπιξ uentus: quæsitumq; est, *Iapix.* quis hic uetus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio esset. Atq; etiã petebamus, ut super cæterorum nominibus, regionibusq; ipse nos docere uellet: quia uulgò neq; de appellationibus eorū, neq; de finibus neq; de numero conueniret. Tum *Phauorinus* ita fabulatus est: Satis, inquit, notum est, limites, regionesq; esse cœli quatuor: exortum, occasum, meridiam, septentrionem.

Exort

Ventorū de-
scriptio.

Exortus, & occasus mobilis, & varia sunt: Meridies, septentrionesq; statu perpetuo stant, & manēt. Oritur enim sol nō in eundem semper, sed aut æquinoctialis oriēs dicitur, cum in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut ἰσημεριῶς: aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt δευτεῖρα ἡμερῶν, καὶ χεῖμα. Item cadit sol non in eundem semper locū: fit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis, aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriente uerno, id est, æquinoctiali uenit, nominatur Eurus ficto uocabulo, ut isti ἐτυμολογικῶς αἰοῦν, ἀπὸ τῆς ἑωρῆος. Is alio quoque à

Eurus. Græcis nomine ἀπκλιώτης, à Romanis nauticis Subsolanus cognominatur. Sed qui ab æstiuæ, & solstitiali orientis meta uenit, Latine aquilo, βορέας Græcè dicitur: eumq; propterea quidam dicunt ab Homero ἀἰθρηγενέτην appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς: quoniam sit uolenti flatus & sonori. Tertium uentum, qui ab oriente hyberno spirat, Vulturum Romani uocant. Eum pleriq; Græci misto nomine, quòd inter Notum & Eurum sit, ἀργόντορον appellant. Hi sunt igitur tres uenti orientales: Aquilo, Vulturum, Eurus, quorum medius Eurus est. His oppositi & contrarij sunt alij tres occidentui, Caurus, quem solent Græci ἀργέτην uocare: is aduersus Aquilonem flat. Idem alter Fauonius, qui Græcè uocatur ζέφυρος: is aduersus Eurum flat. Tertius Africus, qui Græcè uocatur λιβ: is aduersus Vulturum flat. Eæ duæ regiones cœli orientis, occidentisq; inter sese aduersæ sex habere uentos uidentur. Meridies autem quoniam certò, atq; fixo limite est, unum meridionalem uentum habet, is Latine Ausler, Græcè νότος nominatur, quoniam est nebulosus, atque humectus: νότις enim Græcè humor nominatur. Septentriones autem habent ob eandem causam

unum

unum : is obiectus directusq; in Austrum, Latine Septentrionarius, Græcè ἀπαρκτίας appellatur. Ex his octo uentis, alij quatuor detrahunt uentos : atq; id facere se dicunt Homero autore, qui solos quatuor uentos nouerit, Eurum, Austrum, Aquilonem, Fauonium. Versus Homeri sunt,

Septentrio-
narius,
ἀπαρκτίας.

Ξὺν δ' εὖρ⊕ τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε Δυσσὰς,
Καὶ βορέης ἀθηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδωρ.

A' quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominauimus, oriente scilicet atq; occidente latioribus atq; simplicibus, non tripartitis. Partim autem sunt, qui pro octo xii. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inserentes. cùm meridie septentriones, eadem ratione, qua secundi quatuor intersiti sunt inter primores duos apud orientem occidentemq;. Sunt porro alia quædam nomina quasi peculiarium uentorum, quæ incolæ in suis quiq; regionibus fecerunt: aut ex locorum uocabulis, in quibus colunt: aut ex aliqua causa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat. Nostri nanque Galli uentum ex sua terra flantem, quem seuisimum patiuntur, Circium appellant, à turbine (opinor) eius ac uertigine: ἰάπιγα ex ipsius Appuliæ oræ proficiscentem quasi finibus, Appuli eodem quo ipsi nomine Iapigem dicunt. Eum esse propemodum Caurū existimo. Nam ⊕ est occidentalis, ⊕ uidetur aduersus Eurum flare. Itaq; Vergilius Cleopatram è nauali prælio in Aegyptum fugientem, uento Iapige ferri ait: Equum quoq; Appulum eodem quo uentum uocabulo Iapigem appellauit. Est etiam uentus nomine Cæcias, quem Aristoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat: sed ut ad sese uocet, ex quo uersum istum prouerbialem factum ait:

Κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκωρ, ὡς ὁ καικίας νέφ⊕.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alij plurifariam uenti

Circius.
Iapix.

Caurus.

Cæcias.

Atabulus.
Etesia.
Prodromi.

commentitij, suæ quisq; regionis indigenæ, ut est Horatianus quoq; ille Atabulus, quos ipse quoque executurus fuisse addidissimq; eos, qui Etesia & prodromi appellantur, qui certò tempore anni, cum Canus oritur, ex alia atq; alia parte cœli spirant: rationesq; omnium uocabulorum (quia plus paulò adhibi) effudissim: nisi multa iam prorsus omnibus uobis reticētibus uerba fecissim: quasi fieret à me ἀκρόασις ἐπιδρακτικὴ. In conuiuio autē frequenti loqui solum unum, neq; honestum est (inquit) neq; commodū. Hæc nobis Phauorinus in eo quod dixi tempore, apud mensam suam, summa cum elegātia uerborū, totiusq; sermonis comitate atq; gratia denarrauit. Sed quod ait uētum, qui ex terra Gallia flaret, Circium appellari, M. Cato in libris Originum cum uentum Cercium dicit, non Circium. Nam cum de Hispanis Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, uerba hæc posuit: Sunt in his regionibus ferraria, argentifodina pulcherrima: Mons ex sale mero magnus: quantum demas, tantum accrescit. Ventus Cercius cum loquere, buccam implet: armatum hominem, plaustrum oneratum percellit. Quod suprā autē dixi ἐκασίας ex alia & alia parte cœli flare, haud scio an secutus opinionem multorum temere dixim. Publij Nigidij in 11. librorū, quos de uento composuit, uerba hæc sunt:
Et Austri anniuersarij secundo sole flant.   Considerandum igitur est, quid sit, secundo sole.

Argentifodi-
na.

Cōsultatio, diiudicatioq; locorū facta ex comœdia Menandri, & Cæcili, quæ Plotium inscripta est. CAP. XXIII.

Comœdias lectitamus nostrorum poëtarum sumptas ac uersas de Græcis, Menandro, ac Posidio, aut Apollodoro, aut Alexide, & quibusdam itē alijs comicis. At qui cum legimus eas, nihil sanè displicent, quin lepidè quoq;

&

& uenuste scriptæ uideantur : proorsus ut melius posse fieri
 mihi censcas. At enim si cōferas, & componas Græca ipsa,
 unde illa uenerunt, ac singula consideratē atque aptē iun-
 ctis, & alternis lect.onibus cōmittas: oppidō quàm iscere,
 atq; sordere incipiūt quæ Latina sunt: ita Græcarum, quas
 emulari nequiuerunt, facetijs atq; luminibus obsolescunt.
 Nuper adeò usus huius rei nobis uenit. Cæciliij Plotium le-
 gebamus: haudquaquam mihi, & qui aderant, displicebat.
 Libitum est Menandri quoq; Plotium legere, à quo istam
 comœdiam uerterat. Sed enim postquam in manus Me-
 nander uenit, à principio statim (dij boni) quantum stupe-
 re, atq; frigere, quantumq; nutare à Menandro Cæcilius
 uisus est! Diomedis hercle arma & Glauci, non dispari ma-
 gis pretio aestimata sunt. Accesserat dehinc lectio ad cum
 locum, in quo maritus senex super uxore diuite atque de-
 formi querebatur, quòd ancillam suam, non inscito pucl-
 lam ministerio, & facie non illiberali, coactus erat ue-
 nundare, suspectam uxori, quasi pellicem. Nihil dicam ego
 quantum differat uersus utriusq; eximius: sit satis, alijs
 ad iudicium faciendum exponi. Menander sic:

Plotium co-
mœdia.

Ἐπ' ἀμφοτέρων ἴν' ἐπίκληρος ἢ μέλλει καθυδῆσαι
 Κατεργάσσασα μέγα, καὶ πειθόησιν ἔργον
 Ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυτῆσιν, ἢ βούλετο.
 Ἴν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον,
 Ἡγ' εὐγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινά.
 Καὶ τὴν ὄψιν ὦρ ἐκτίσατο ὄνθη ἢ πειθήκεις
 Τίτὸ λεγόμενον ἐστὶ δὴ τῶν σιωπῶν βόλομαι.
 Τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
 Οἶμοι κρεωβύλην λαβῆν ἐμὲ, καὶ δέκα τάλαντα,
 * Γύναιον ἔσα πηχέως. εἶτ' ἐς τὸ φρύαγμα
 Εἴπως ἀνυπόστατον. διὰ τὸν ὀλύμπιον,

Fortassis,
γυναικῶν,

Καὶ ἄθνη ἄρ' ἔδραμῶς παιδισχάειορ, θεραπευτικὴρ ἢ
λόγῳ τάχειορ. ἀπαγέσθω δέ τις ἢ ἄρ' ἀντισαγάγοι.

Cæcilius autem sic:

S E N E X. *Is demum miser est, qui ærumnam suam nequit
Occultare. M A.* Ferre ita me uxor forma, & factus facit.

Si taceam, tamen indicium est, quæ nisi dotem, omnia

Quæ nolis, habet: qui sapit de me discet, qui quasi

Ab hoste captus liberè seruo, salua urbe atque arce.

*nihil *Quæ* mihi quicquã placet, eo priuatum, uin' me seruatum?*

Dum eius mortem inbio, egomet uiuo, mortuus

Inter uiuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait

Consuetum, id me arguit: ita plorando, orando,

Instando, atq; obiurgando me obtudit, uti eam

Venundarem, nunc credo inter suas æqualeis,

*notum *Et cognatas sermonem serit: Quæ* nostrarum fuit*

Integra ætatula: quæ hoc itidem à uiro

Impetrarit suo, quod ego anus modò

Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?

Hæc erunt concilia hodie, differor sermone miser.

*Præter uenustatem autè rerum, atq; uerborum, in duobus
libris nequaquam parem, in hoc equidem soleo animum*

*attendere: quòd quæ Menander præclarè & appositè &
facetè scripsit: ea Cæcilius nequaquam potuit, & quidem
conatus, enarrare: sed quasi minimè probanda præter-*

*misit, & alia nescio quæ mimica inculcauit: & illud Me-
nandri, de uita hominum media sumptum, simplex, & ue-
rum, & delectabile, nescio quo p' tecto omisit. Idem enim
ille maritus senex cum altero sene uicino colloquens, &
uxoris locupletis superbiam deprecans, hæc ait:*

ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν δὲ εἰρηκᾶ σοι

Τὸτ' ἔχι κυρίαν τῆς οἰκίας, καὶ τ' ἀγρῶν,

Καὶ

Menandrum
Cæcilio præ-
fert.

Καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν* ἀφ' ὅλων χαλεπῶν
 Χαλεπώτατον, ἅπασιν δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἔμοι μόνῳ
 ἐνὶ πολὺν μᾶλλον θυγατέρι. πρᾶγμα
 ἄμαχον λέγεις εἶ οἶδα.

Fortassis
 ἀπολλῶμ.

Cæcilius uerò hoc in loco ridiculus magis, quàm personæ
 isti, quam tractabat, aptus atq; conueniens uideri maluit.
 sic enim hæc corruptit:

S E. Sed tua morosá ne uxor quæso est? M A. Quam rogas?

S E. Quî tanδῆ? M A. Tædet mētionis: quæ mihi ubi domū
 Adueni, ac sedi, extemplo suauium datat, ieiuna anima.

S E. Nihil peccat de suauio, ut deuomas uolt, quod foris
 potaueris.

Quid de illo quoq; loco in utraq; comœdia posito æstimari
 debeat, manifestum est. Cuius loci hæc ferme sententia:
 Filia hominis pauperis in peruigilio uitata est. Ea res
 clam patre fuit, & habebatur pro uirgine. Ex eo uitio
 grauida mensibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi,
 cū pro foribus domus staret, & propinquare partum
 herili filiæ; atque omnino uitium esse oblatum ignoraret,
 gemitum & ploratum audit puellæ, in puerperio enten-
 tis: timet, irascitur, suspicatur, miseretur, dolet. Hi omnes
 motus eius affectionesq; animi in Græca quidem comœdia
 mirabiliter acres & illustres: apud Cæcilium autem pi-
 gra hæc omnia, & à rerum dignitate atq; gratia uacua
 sunt. Post ubi idem seruus percunctando quid acciderat,
 reperit: has apud Menandrum uoces facit:

ὦ τρεῖς κακοδαίμων ὅς τις ὦρ πένης γαμεῖ,
 Καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιτος ἐστ' ἀνὴρ
 Ὁς μήτε φυλακὴν ἤ ἀναγκαίῳ ἔχει,
 Εἰ μήτ' ἀνατρίχισι εἰς τὰ κοινὰ ἤ βίβ',
 Επαμφέσθαι δύναται τοῦτο χρήμασι.

Fortassis
 ἀνατυχῶν.

Ἀλλ' ἔν' ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
 Χειμαξόμονος ζήτῳρ μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχωρ τὸ μέρος,
 Ἀπάντων ἀγαθῶν εὐδυνάμενος,
 Ὑπὲρ γὰρ ἐνὸς ἀλέγων, ἅπαντας νῆθετῶ.

*Ad horum autem sinceritatem ueritatemq; uerborum,
 an aspirauerit Cæcilius consideremus. Versus sunt hi Cæ-
 cilij, trunca quedam ex Menandro dicentis, & consarci-
 nantis uerba tragici tumoris,*

*Is demum infortunatus est homo pauper,
 Qui educit in egestate liberos: cui fortuna
 Et res est ut continuo pateat, nam opulento famam
 Facile occultat factio.*

*Itaq; , ut supra dixi, cum hæc Cæcilij uerba seorsum lego,
 ne utiquam uidentur ingrata ignauaq; , cum autem Græca
 comparo, & contendo: non puto Cæcilium sequi debuisse,
 quod assequi nequiret.*

De uetere parsimonia, deq; antiquis legibus sumptuariis.

C A P V T X X I I I I .

Parsimonia apud ueteres Romanos, & uictus atque
 cœnarum tenuitas non domestica solum obserua-
 tione ac disciplina, sed publica quoque animaduersione,
 legumq; complurium sanctionibus custodita est. Legi
 adeo nuper in Capitonis Acteij collectaneis Senatus de-
 cretum uetus, C. Fannio, & M. Valerio Messala c o s s .
 factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Me-
 Mutito. galensibus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter
 sese conuiuia agitarent, iurare apud c o s s . uerbis con-
 ceptis non amplius in singulas cœnas sumptus esse factu-
 ros, quàm centenos uicenosq; æris, præter holus, & far,
 Vinum alie- & uinum: neq; uino alienigena, sed patrio usuros: neque
 nigenum. argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centum il-
 lat

laturos. Sed post id Senatuscon. lex Fannia lata est, quæ Fannia lex. ludis Romanis, item ludis plebeijs, & Saturnalibus, & alijs quibusdam diebus in singulos dies centenos æris insumi concessit, decemq; alijs diebus in singulis mensibus tricenos: cæteris autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta legem signat, cum dicit:

Fannij centusq; missellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium scriptores, quod putauerunt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris statutos: Centum enim æris Fannius constituit, sicuti supra dixi festis quibusdam diebus, eosq; ipsos dies nominauit. Aliorum autem dierum omnium in singulos dies sumptus inclusit, intra æris alias tricenos, alias denos. Lex deinde Licinia rogata est: quæ cum certis diebus sicuti Fannia centenos æris impendi permisisset, nuptijs ducenos indulset, cæterisq; diebus statuit æris tricenos: cum & carnis aridæ, & salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit. Sed quicquid esset tum è terra, uite, arboreq; promiscue atq; indefinite largita est. Huius legis Lælius poëta meminit in * Crotopægnijs. Verba Lælij hæc sunt: Quibus indicat hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimissum, coenamq; ita ut lex Licinia sanxisset, pomis holeribusq; instructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, lux liquida hœdo redditur. Lucilius quoq; legis istius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Postea L. Sylla dictator, cum legibus istis situ atq; senio oblitteratis, pleriq; in patrimonijs amplis belluarentur, & familiam pecuniamq; suam prandiorum gurgitibus prolussent, legem ad populum tulit: qua cautum est, ut calendis, idibus, nonisq; diebus ludorum, & ferijs quibusdam solennibus HS. tricenos in coenam insumere, ius potestasq; esset:

* Erotopægnijs.

cæteris autem alijs diebus omnibus, non amplius ternos.
Aemilia lex. Præter has leges, Aemiliam quoque legem inuenimus:
 qua lege non sumptus cœnarum, sed ciborũ genus, & mo-
Antia lex. dus præfinitus est. Lex deinde Antia præter sumptũ æris
 id etiam sanxit, ut qui Magistratus esset. Magistratum uē
 capturus esset, ne quò ad cœnam, nisi ad certas personas,
Iulia lex. itaret. Postremò lex Iulia ad populum peruenit Cæsare
 Augusto imperante, qua profestis quidem diebus ducen-
 ti finiuntur: Calendis Idibus, Nonis, & alijs quibusdam
 festiuis trecēti: nuptijs autem & repotijs, HS millies esse.
 Etiam dicit Capito Atteius edictum, diuine Augusti, an
 Tiberij Cæsaris non satis commemorari: quo edicto per die-
 rum uarias solennitates, à CCC. HS adusque duo millia
 sumptus cœnarum propagatus est, ut his saltem finibus lu-
 xuriæ efferuescentis æstus coërceretur.

Quid Græci ἀναλογία, quid contrà ἀνωμαλία uo-
 cent.

CAPVT XXV.

Analogia. **I**N Latino sermone, sicut in Græco, alij ἀναλογία se-
 quendam putauerunt: alij ἀνωμαλία. ἀναλογία est si-
 milium similis declinatio: quam quidã Latinè Proportio-

Anomalia. nem uocant. ἀνωμαλία est inæqualitas declinationum con-
 suetudinem sequens. Duo autē Græci grammatici illustres,

Aristarchus. Aristarchus & Crates, summa ope ille ἀναλογία, hic
Crates. ἀνωμαλία defensitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem
 de lingua Latina octauus, nullam esse obseruationem si-
 milium docet: itaque in omnibus pene uerbis consuetudi-
 nem dominari ostendit. Sicuti cūm dicimus, inquit, Lupus
 λαῦο, λαῦα- lupi. Probus probi. & Lepus leporis. item Puro parui.
 Lauo laui. Pungo pupugi. Tundo tutudi. & Pingo pin-
 xi. Cumq; inquit, à Cœno, & Prandeo & Poto, & cœ-
 natus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus: &

Astrin

Astingor, tum & Extergor, & Lauor, astrinxi, & extersi, & laui dicimus. Item cum dicamus ob Osco, Thusco, Græco, Oscè, Thuscè, Græcè. A Gallo tamen & à Mauro Gallicè & Mauricè dicimus. Item à Probus probè, à Doctus doctè: sed à Rarus nõ dicitur rarè, sed alij rarò dicunt, alij rarenter. Idem M. Varro in eodem libro: Sentior, inquit, nemo dicit, & id per se nihil est: Assentior tamen fere omnes dicunt. Sisenna unus assentio in Senatu dicebat, & cum postea multi secuti: neq; tamè uincere consuetudinem potuerunt. Sed idè Varro in alijs libris multa pro ἀναλογία tuenda scripsit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam cõmunes, cõtra ἀναλογία dicere: & item rursus pro ἀναλογία.

Rarò.

Rarenter.

Assentio.

Sermones M. Frontonis & Phauorini Philosophi, de generibus colorum, uocabulisq; eorum Græcis & Latinis: atq; inibi color Spadix, & cuiusmodi sit.

C A P V T X X V I.

Phauorinus philosophus, cum ad M. Frontonem consularem pedibus ægrum uiseret: uoluit me quoque ad eum secum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonè plerisq; uiris doctis præsentibus, sermones de coloribus uocabulisq; eorum agitentur: quòd multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura sunt, inquit Phauorinus, in sensibus oculorum, quàm in uerbis uocibusq; colorum discrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti, Rufus & Viridis colores, singula quidem uocabula, multas autem species differentes habent. Atque eam uocum inopiam in lingua magis Latina uideo, quàm Græca: Quippe qui Rufus color, à rubore quidem appellatus est: Sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocus, has singulas Rufi uarietates Latina oratio singulis proprijsq; uocabulis

cabulis non demonstrat : omniaq; ista significat una ruboris appellatione. Quum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutuatur, & igneum aliquid dicit, & flammecum, & sanguineum, & croceum, & ostrinum, & aureum. Rufus enim color, & Ruber nihil à uocabulo *Rubei differunt, neque proprietates eius omnes declarant. $\xi\alpha\upsilon\delta\omicron\varsigma$ δὲ $\eta\gamma\acute{\iota}$ $\pi\upsilon\rho\rho\acute{\omicron}\varsigma$, $\eta\gamma\acute{\iota}$ $\epsilon\pi\upsilon\theta\gamma\omicron\varsigma$, $\eta\gamma\acute{\iota}$ $\varphi\omicron\upsilon\upsilon\iota\omicron\varsigma$. Sed habere quasdam distantias coloris Rufi uidentur : uel augentes eum, uel remittentes, uel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinum, Non inficias, inquit, imus, quin lingua Græca, quam tu uidere legisse, prolixior, fusiorq; sit, quam nostra : sed in ijs tamen coloribus, quibus modo dixisti, designandis, non perinde inopes sumus, ut tibi uidemur. Non enim hæc sunt sola uocabula Rufum colorem demonstrantia, quæ tu modo dixisti, Rufus & Ruber : sed alia quoque habemus plura, quam quæ dicta abs te Græca sunt. Fuluus enim, & Flauus, & Rubidus, & Phœniceus, & Rutilus, & Luteus, & Spadix, appellationes sunt Rufi coloris : aut acuentes eum, quasi incendentes : aut cum colore uiridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut uirenti sensim albo illuminantes, Nam Phœniceus, quem tu Græcè $\varphi\omicron\iota\upsilon\iota\alpha$ dixisti, noster est : & Rutilus, & Spadix Phœnicei $\sigma\upsilon\omega\acute{\omicron}\nu\upsilon\mu\alpha$, qui factus Græcè, noster est, exuberantiam, splendorcmq; significat ruboris : quales fructus palmæ arboris, non admodum sole incocti : unde Spadicis & Phœnici nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termitem cum fructu. Fuluus autem uidetur de rufo atque uiridi mistus : in alijs plus uiridis, alijs plus rufi habere. Sic poëta uerborum diligentissimus, fuluam aquilam dicit & iaspidem, fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum leonem.

Rufus color
Ruber.
*Rufi.

Fuluus.
Flauus.
Rubidus.
Phœniceus.
Rutilus.
Luteus.
Spadix.

leonem. Sicq; Ennius in annalibus Fuluo ære dixit. Flauus Flautus. contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic fluentes comæ: & quod mirari quosdam uideo, frondes olearum à Vergilio dicuntur flauæ. Sic multò antè Pacuuius Aquam flauam dixit, & Flauum puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens commemorari:

Cedo tamè pedem lymphis flauis, flauum ut puluerem,
Manibus iisdem, quibus Ulyssi sæpe permulsi, abluam,
Lassitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autem est rufus atrocè & nigrore multo mistus. Rubidus.
Luteus contra rufus color est dilucidior: unde eius quoque Luteus.
nomè esse factum uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine species Rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis, uocabulis dicitur. Neque non potuit Verg. Viridis coloris species.
colorem equi significare uiridem, uolens cæruleum magis Cæruleus.
dicere equum, quàm glaucum: sed maluit uerbo uti notiore Glaucus.
re Græco, quàm inusitato Latino, Nostris autem Latinis Cælia.
ueteribus Cœsia dicta est, quæ à Græcis γλαυκῶπις: ut Glaucopis.
Nigidius ait, de colore cœli, quasi cœlia. Postquam hæc Fronto dixit, tum Phauorinus scientiam rerum uberem, uerborumq; eius elegantiam exosculatus: Absq; te, inquit. uno forsitan lingua profectò Græca longè anteisset: sed tu mi Fronto, quod in uersu Homericò est, id facies.

Καὶ νίκην ἐπ' ἀρετῆν ἀμφίτερον ἔθηκεας.

Sed cum omnia libens audiui, quæ peritissimè dixisti, tum maximè quòd uarietatem flauis coloris enarrasti: fecistiq; ut intelligerem uerba illa ex annali. x i i i i. Ennii amœnissimi, quæ minime intelligebam:

Verrunt extemplò placidè mare marmore fluo.

Cæruleum spumat sale conferta rate pulsum Per mare.

Non

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit, ita ut dixisti, Flauus color Viridi & Albo mistus, pulcherrimè prorsus spumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit, super Sallustii uerbis, & Demosthenis : quibus alter Philippum descripsit, alter Sertorium. CAP. XXVII.

VERBA sunt hæc grauiâ, atque illustria, de rege Philippo, Demosthenis : ἐώρομ ἡ αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὀρ ἡμῖν ὁ ἀγὼρ, Ἐπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατ'εαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπρωμένον, πᾶρ ὅτι ἀρ βαλῆθῆ μέρος ἢ τύχη τὸ σῶματ'ος παρελέσθ, τοῦτο προιέμενον, ὡσε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆρ. Hæc æmulari uolens Sallustius de Sertorio duce in historijs ita scripsit: Magna gloria* tribus millibus in Hispaniam T. Didio imperante, magno usu bello Marsico, paratu militum & armorum fuit. Multaq; tum ductu eius, quæ rapta primò per ignobilitatem, deinde per inuidiam scriptorum celebrata sunt: quæ eminus faciem suam ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo. Quo ille dehonestamēto corporis maxime lætabatur: Neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. De utriusq; his uerbis T. Castritius cum pensitaret: Non ne, inquit, ultra naturæ modum humanæ est, dehonestamento corporis lætari? Siquidem Lætitia dicitur exultatio quædam animi, cum gaudio effeuentiore, euentu rerum expetitarum. Quanto illud syncerius, & humanius, magisq; omnibus conueniens : τὰρ ὅτι ἀρ βαλῆθῆ μέρος ἢ τύχη τὸ σῶματος παρελέσθ, τὸτο προιέμενον. Quibus uerbis, inquit, ostenditur Philippus, non ut Sertorius, corporis dehonestamento lætus : quod est, inquit, insolens, & immod

*tribunus
militū in Hi-
spania.

Lætitia.

immodicum : sed præ studio laudis , & honoris , iacturatum , damnorumq; corporis contemptor : qui singulos artus suos fortunæ prodigendos daret quæstu , atq; compendio gloriarum.

Non esse compertum , cui deo rem diuinam fieri oporteat , cum terra mouetur uiribus. CAP. XXVIII.

Quænam esse causa uideatur , quamobrem terræ motus fiant , non modò his communibus hominum sensibus , opinionibusq; compertum non est : sed ne inter phisicas quidem philosophias satis constitit : uentorum ne ui accidant , specus hiatusq; terræ subcuntium : an aquarum subter in terrarum cauis undantium fluctibus , pulsibusq; : ita uti uidentur existimasse antiquissimi Græcorum , qui Neptunum ἐννοσίγαιος , καὶ σεισίχθονα appellauerunt : an cuius aliæ rei causa , alterius ue Dei ui ac numine , nondum etiam (sicut diximus) pro certo creditũ. Propterea ueteres Romani cum in omnibus alijs uitæ officijs , tum in constituendis religionibus , atq; in Dijs immortalibus animaduertendis castissimi cautissimiq; , ubi terram mouisse senserant , nuntiatum ue erat : ferias eius rei causa edicto imperabant. Sed Dei nomen , ita uti solet , cui seruari ferias oporteret , statuere & edicere quiescebant : ne alium pro alio nominando , falsa religione populum alligarent. Eas ferias si quis polluisset , piaculoq; ob hanc rem remotus esset : hostiam si Deo , si Deæ immolabat. Idq; ita ex decretis Pontificũ obseruatum esse , M. Varro dicit : quoniam & qua ui , & per quem decorum , dearum ue terra tremere , incertum esset. Sed de lunæ motibus , solisq; deflectionibus , non minus in eius rei causa reperienda sese exercuerunt. Quippe M. Cato , uir in cognoscendis rebus multi studij , incerta tamen causa & incuriosa , super ea re opinatus est. Verba Cato-

nis

Terræ motus ratio.

Enno sigæus id est , quassator terræ. Sifichthon , id est , motor telluris.

nis ex Originum quarto hæc sunt: Non licet scribere quod in tabula apud Pont. Max. est: quoties annona cara, quoties lunæ aut solis lumini caligo, aut quid obstiterit. Usque adeò parui facit rationes ueras solis & lunæ deficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Aesopi Phrygis memoratu non inutilis.

C A P V T X X I X.

Aesopi apo-
logus.

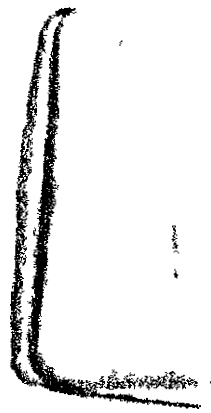
A Esopus ille è Phrygia fabulator, haud immeritò sapiens existimatus est: cum quæ utilia monitu, sua suq; erant, non seuerè, non imperiosè præcepit, & censuit, ut philosophis mos est: sed festiuos, delectabilesq; apologos commentus, res salubriter, ac prospicienter animaduersas in mentes, animosq; hominum cum audicndi quadam illud **induxit.* cebra **ināuit.* Velut hæc eius fabula de auicula nidulo lepide atque iucundè præmonet, spem, fiduciamq; rerum, quas efficere quis possit, haud unquam in alio, sed in semetipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est Cassita: habitat, nidulaturq; in segetibus: id fermè temporis, ut appetat messis, pullis iam iam plumatibus, Ea Cassita in se-
*cōscderat. mentes fortè **concesserat* tempestiuiores. **Propterea*
*Præterea. frumentis flauescens pulli etiam tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si quid ibi rei nouæ fieret, diceretur uel animaduertent: idq; uti sibi, ubi redisset, renuntiarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem uocat: & Vides ne, inquit, hæc ematuruisse, & manus iam postulare? idcirco
Diluculo. die crastino, ubi primùm diluculabit, fac amicos ad eas: & roges, ueniant, operamq; mutuam dent, & messem hæc
*aduenit. nobis **aduenit.* Hæc ille ubi dixit, discessit. Atque ubi redijt Cassita: pulli trepiduli circūstrepere, orareq; matrem, ut statim iam properet, atque alium in locum sese asportet:

nana

nam dominus, inquit, misit, qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reijcit, crastino seges nō metetur: neque necesse est, hodie uti uos auferam. Die igitur postero mater in fabulum uolat: dominus, quos rogauerat, opperitur: sol feruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tum ille rursus ad filium: Amici isti, inquit, magnam in partem cessatores sunt: quin potius inus, & cognatos, affines, uicinosq; nostros oramus, ut adsint cras tempori ad metendum. Itidem hoc pulli pauerfacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoq; sine metu, ac sine cura sint: cognatos, affines que nullos ferme tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capessendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modò (inquit) aduertite, si mo iò quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in pastum profecta est: cognati & affines operam, quam dare rogati sunt, supersedent. Ad postremum igitur dominus filio: Valeant, inquit, amici, cum propinquis: Afferes prima luce falces duas: unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram: & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audiuit: Tempus, inquit, est celandi, & abeundi: fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. In ipso enim iam uertitur, cuius est res: non in alio, unde petitur. Atque ita Cassita nidum migravit, & seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum, & propinquorum leui, & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quàm ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia, que extra nos, extraq; nostrum animum sunt: neque pro nostris, neque pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologum Qu. Ennius in saty-

Tempori ad
uerbium.

ris, scitè admodum & uenustè uersibus quadratis composuit, quorum duo postremi isti sunt, quos habere cordi & memoriæ operæ pretium esse hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm:

Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus: & quæ in mari alio atque alio modo fiunt Austris flantibus Aquilonibusq;.

CAPVT XXX.

Undarū motus uarii.

HOc sæpenumero in undarum motu obseruatum est, quas Aquilones uenti, quiq; ex eadem cœli regione aër fluit: quas uel faciunt in mari austri atque Africi. Nam fluctus, qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur, simul ac uentus posuit, sternuntur, & conflagrescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idem fit flante Austro, uel Africo: quibus iam nihil spirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uento quidem iandudum tranquillæ sunt: sed mare est etiam atque etiam undabundum. Eius rei causa esse coniectatur, quòd uenti à Septentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes, deorsum in aquarum profunda quasi præcipientes deferuntur: undasq; faciunt non prorsus impulsas, sed ui intus commotæ: quæ tantisper erutæ uoluuntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austri uerò & Africi, ad meridianum orbis circulum, & ad partem Axis infimã depressi, inferiores & humiles per suprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus, quàm eruunt: & idcirco non desuper læsæ, sed propulsæ in aduersum aquæ, etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsu impetum. Id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si quis nõ incuriosè legat, adminiculari potest. Nam de Austri flatibus ita scripsit:

ἐνθα

ἐνθά νότος ὁ πόντος οὐδὲν εἰς λάκκον ὠθεῖ.

Contrà autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης ἀθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδωρ.

Ab Aquilonibus enim qui alti superniq; sunt fluctus excita-
tos quasi per prona uolui dicit. Ab Austris autem ijs, qui
humiliores sunt, maiore ui quadã propelli sursum atq; sub-
ijci. Id enim significat uerbũ λάκκον ὠθεῖ: sicut in alio loco,
λάκκον ἄνω ὠθεῖ. Id quoq; è peritissimis rerum philosophis
obseruatum est: Austris spirantibus mare fieri glaucum, &
cæruleũ: Aquilonibus obscurius, atriusq; Cuius rei causam,
cũ Aristotelis libros problematũ percerpsimus, notau-
i cur Austro spirante, mare cæruleum fiat: Aquilone, obscu-
rius atriusq;. An propterea quòd Aquilo minus mare per-
turbat? omne autem quod tràquillius est, atrũ esse uidetur.

Maris colorẽ
a uento muta-
ri.

A. G E L L I I N O-
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R I I I .

Quæsitum, ac traditum quam ob causam Sallustius aua-
ritiam dixerit non animum modò uirilem, sed corpus
quoque ipsum effæminare. CAP. I.

Y E M E iam discedente, apud Balneas
Sicias in area sub calido sole cum Phauo-
rino philosopho ambulabamus: atq; ibi in-
ter ambulandum legebatur Catilina Sal-
lustij, quem in manu amicti conspectũ le-
gi iusserat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta essent: Aua-
ritia pecunie studium habet, quam nemo sapiens concupi-
uit:

Sallustius in
Catilina.

uit: ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirilem effœminat: semper infinita, & insatiabilis est, neq; copia, neq; inopia minuitur. Tum Phauorinus me aspiciens: Quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim isthuc sit, quod animum uirilem ab ea effœminari dixit, uideor ferme assequi, sed quonam modo corpus quoq; hominis effœminet, nondū reperio. Et ego, inquam, longē iandiu in eo ipso quærendo fui: ac nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixerã cūctabundus, atq; inibi quispiam de sectatoribus Phauorini qui uidebatur esse in literis ueterator, Valeriū, inquit, Probum audiui hæc dicere, usum esse Sallustium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere uellet hominē auaritia corrumpi, corpus & animū dixisse: quæ duæ res hominem demonstrarent. Nanq; homo ex anima, & corpore est. Nūquām, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam importuna, tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimum breuitatis artificem, periphrasin poëtarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispiā, sanē doctus: is quoq; à Phauorino rogatus, ecquid haberet super ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq; sese quærenda undiq; pecunia dediderunt, eos plerosq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut sicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoq; uirilis exercendiq; corporis studium relictum sit. Negotijs se plerunq; umbraticis, & sellularijs quæstibus intentos habent, in quibus omnis eorū uigor animi corporisq; clanguescit, & quod Sallustius ait, effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Sallustij iubet, atq; ubi lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quòd multos uidere est pecuniæ cupidos, & eosdē

tamen

tamen corpore esse uegeto ac ualenti: Tum infortunium, quod dit, non hercle inforti: Quisquis est, inquit, peccet: quopiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, in eorum quoque rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atque in sese colendo non æquè esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesque occupet: & si ad incuriam usque corporis grassetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neque uirium, neque corporis, neque animi cura adsit: tum denique is uerè dici potest effœminato esse & animo, & corpore, qui neque sese, neque aliud curet, nisi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallustius odio auaritia, plus quàm potuit, eam criminatus est.

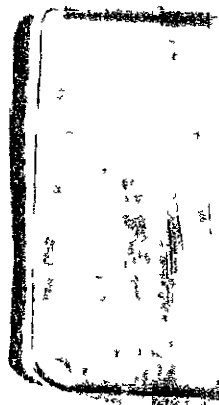
Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam, post uero eam nati sunt: atque inibi de temporibus, terminisque dierum, qui ciuiles nominantur, & usquequaque gentium uariè obseruantur: & præterea quid Q. Mutius scripserit super ea, quam maritus non iure usurpauisset, quòd rationem ciuilis anni non habuerit.

CAP. II.

Quæri solitum est, qui noctis hora tertia quarta uero, siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat: is ne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctem consecutus est. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediã noctem in his horis XXXIII. nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dicrum obseruationem diuisisse: ut qui post solem occasum, ante mediam noctem, natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit. Cõtrà uerò, qui in sex horis posterioribus nascatur, eo die uideri natum, qui post eam noctem diluxerit.

f 2 rit.

Macrobius lib. I.
cap. 3.

uit: ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirilem effœminat: semper infinita, & insatiabilis est, neq; copiat, neq; inopia minuitur. Tum Phauorinus me aspiciens: Quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim isthuc sit, quod animum uirilem ab ea effœminari dixit, uideor ferme assequi, sed quonam modo corpus quoq; hominis effœminet, nondū reperio. Et ego, inquam, longē iandiu in eo ipso quærendo fui: ac nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixerā cūctabundus, atq; inibi quispiam de sectatoribus Phauorini qui uidebatur esse in literis ueterator, Valeriū, inquit, Probum audiui hæc dicere, usum esse Sallustium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere uellet hominē auaritia corrumpi, corpus & animū dixisse: quæ duæ res hominem demonstrarent. Nanq; homo ex anima, & corpore est. Nūquā, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam importuna, tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimum breuitatis artificem, periphrasin poëtarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispiā, sanē doctus: is quoq; à Phauorino rogatus, ecquid haberet super ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq; sese querenda undiq; pecunia dediderunt, eos plerosq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut sicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoq; uirilis exercendiq; corporis studium relictum sit. Negotijs se plerunq; umbraticis, & sellularijs quæstibus intentos habent, in quibus omnis eorū vigor animi corporisq; clanguescit, & quod Sallustius ait, effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Sallustij iubet, atq; ubi lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quòd multos uidere est pecunie cupidos, & eosdē

tamen

tamen corpore esse uegeto ac ualenti? Tum ille ita respondit, non hercle inscite: Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, aliarum quoq; rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atq; in sese colendo non æquè esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq; occupet: & si ad incuriam usq; corporis grassetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neq; uirium, neque corporis, neq; animi cura adsit: tum deniq; is uerè dici potest effœminato esse & animo, & corpore, qui neq; sese, neq; aliud curet, nisi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallustius odio auaritiæ, plus quàm potuit, eam criminatus est.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam, postue eam nati sunt: atq; inibi de temporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & usquequa; gentium uariè obseruantur: & præterea quid Q. Mutius scripserit super ea, quam maritus non iure usurpauisset, quòd rationem ciuilis anni non habuerit.

CAP. II.

Quari solitum est, qui noctis hora tertia quartaue, siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellariq; debeat: is'ne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctem consecutus est. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediã noctem in his horis x x i i i i . nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dicrum obseruationem diuisisse: ut qui post solem occasum, ante mediam noctẽ, natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit. Cõtrà uerò, qui in sex horis posterioribus nascatur, eo die uideri natum, qui post eam noctem diluxerit.

Macrob. lib. i.
cap. 3.

f 2 rit.

Dierum ob-
servatio.

rit. Athenienses autem aliter observare idem Varro in eodem libro scripsit: eosque à sole occaso, ad solem iterum occidentem, omne id medium tempus unum diem esse dicere. Babylonios porrò aliter: A sole enim exorto, ad exortum eiusdem incipientem, totum id spatium unius diei nomine appellare. Multos uerò in terra Umbria unum & eundem diem esse dicere, à meridie, ad insequentem meridiem. Quos quidem, inquit, minus absurdum est. Nam qui calendarum hora sexta natus est apud Umbros, dies eius natalis uideri debet & calendarum dimidiarum, & qui est post calendarum dies, ante horam eiusdem sextam. Populum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies singulos annumerare, à media nocte usque ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romani partim diurna, partim nocturna: sed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adiunguntur, non noctibus. Quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucescit. Ad hoc ritus quoque, & mos auspiciandi eandem esse observationem docet. Nam magistratus quando una die eis auspiciandum est, & id super quo auspiciaverunt agendum, post mediam noctem auspiciantur, & post exortum solem agunt, Auspicati esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea Tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, non dicuntur abfuisse unum diem: quando ante horam noctis sextam regressi, partem aliquam illius in urbe Roma sunt. Quintum quoque Mutium Iuriconsultum dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse coepisset, ante diem quartam calendas Ianuarias sequentes usur-

patum

* aliàs: post
meridiem Sole
in igno: au-
spiciatque esse

Usurpadi lex.

patum isset : Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse à viro usurpandi causa ex XII. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posteriores sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Isthæc autem omnia de dierum temporibus, & finibus ad observationem, disciplinamq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris veterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoq; id ipsum ostenderit, non expositè atq; apertè, sed (ut hominem decuit poëticas res agentem) recondita, & quasi operta veteris ritus significatione.

-Torquet, inquit, medios nox humida cursus,

Et me sæuus equis oriens afflauit anhelis.

His enim uersibus obliquè (sicuti dixi) admonere uoluit, diem, quem Romani ciuilem appellauerunt, à sexta noctis Dies ciuilis hora oriri.

De noscendis, explorandisq; Plauti comœdiis, quoniam promiscuè ueræ atq; falsæ nomine eius inscriptæ feruntur : atq; inibi quòd Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scriptitarint. CAP. III.

Verum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere, audiui, qui plerasq; Plauti comœdias curiosè atq; contentè lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguae, credituros, sed ipsi Plauto moribusq; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronem quoque usum uidemus. Nam præter illas unam & uiginti, quæ Varroniana uocantur, quas idcirco à cæteris segregauit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur, quasdam item alias probauit adductus stylo atq; facetiâ sermonis Plauto

Plautus.

Dubiosus.

Bœotia co-
mœdia.

cōgruentis, easq; iam nominibus aliorum occupatas Plau-
to uindicauit: sicuti istam quam nuperrimè legebamus cui
est nomen Bœotia. Nam cum in illis una & uiginti non
sit, & esse Aquily dicatur: nihil tamen Varro dubitauit,
quin Plauti foret: neq; alius quisquam non infrequens Plau-
ti lector dubitauerit, si uel hos solos uersus ex ea fabula
cognouerit, qui quoniam sunt, ut de illius Plauti more di-
cam, Plautinissimi, propterea & meminimus eos, & ascri-
psimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,
Quiq; adeò primus statuit hic solarium,
Qui mihi conminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uetus hic erat solarium
Multò omnium istorum optimum & uerissimum:
Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non estur nisi soli lubet.
Itaq; adeò iam oppletum est oppidum solarijs,
Maior pars populi aridi reptant fame.

Neruularia
comœdia.

Phaurinus quoque noster cum Neruulariam Plauti lege-
rem, quæ inter incertas est habita, & audisset ex ea comœ-
dia uersum hunc,

Scriptæ, scrupæ, stratiuolæ, sordidæ.

delectatus faceta uerborum antiquitate, meretricum uitia
atque deformitates significantium, Vel unus hercle, inquit,
hic uersus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse.

Fretum co-
mœdia.

Nos quoq; ipsi nuperrimè, cum legeremus Fretum (nomen
est id comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud
quicquam dubitauimus, quin & Plauti foret, & omnium,
maximè genuina. Ex qua duos hos uersus exscripsimus, ut
historiam quæreremus oraculi Arictini. Nunc illud est,
quod Arictini responsum magnis ludis dicitur:

Arictinum
oraculum.

Per

Peribo, si non fecero.

Si faxo, uapulabo. Marcus autem Varro in libro de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus plauti, nec Bis cōpressa, nec Bœotia unquam fuit: neque adcō Æygoi-
 x̄, neque Commorientes: sed M. Acutici. In eodem libro Var. id quoq; scriptum, etiam Plautium fuisse quempiam Plautius
poëta. poëtam comœdiarum: cuius quoniam fabulæ Plauti inscri-
 ptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas: cum essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atque x x x. Sed homo eruditissimus Lælius quinque & x x. esse eius solas existimauit. Non tamen dubium est, quin ista, & quæ scripta à Plauto non uidentur, & nomini eius adijci-
 untur, ueterum poëtarũ fuerint, & ab eo retractatæ, ex-
 politæq; sint, ac propterea recipiant stylum Plautinum. Sed enim Saturionem, & Aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scri-
 psisse Varro, & pleriq; alij memoriæ tradiderunt: cum pecunia omni, quam in operis artificum scenicorum pepe-
 rerat, in mercationibus perdita, inops Romam redisset: & ob quæredum uictum ad circumagendas molas, quæ tru- Molæ trusa-
tiles. satiles appellantur, operam pistori locasset. Sicuti de Næ-
 uio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas scripsis-
 se, Ariolum, & Leontem, cum ob assiduã maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poëtarum more dicta, in uincula Ro. à Triumuiris coniectus esset. Vnde post à Tri. Ple. exemptus est, cum in ijs, quas suprâ dixi, fabulis, delicta sua & petulantias dictorum, quibus multos antè læserat, diluisset.

f 4 Quod

Quòd P. Africano, & aliis tunc uiris nobilibus ante ætatem
seneçtã, barbam & genas radere moris fuit. CAP. IIII.

IN libris quos de uita P. Scipionis Africani compositos
legimus, scriptum esse animaduertimus P. Scipioni Pauli
filio, postquam de pœnis triumphauerat, Censorq; fuerat
eidem diem dictum esse ad populum à Clau. Aseluo Trib.
pleb. cui equũ in censura ademerat. Eumq; cum esset reus,
neq; barbam desisse radi, neq; candida ueste uti, neq; fuisse
cultu solito reorum. Sed cum in eo tempore Scipionem mi-
norem x l. annorum fuisse constaret, quod de barba rasa
ita scriptũ esset, mirabamur. Cõperimus autẽ ceteros quo-
que in iisdẽ temporibus nobiles uiros, barbam in eiusmodi
ætate rasitauisse. Iccirco plerasq; imagines ueterum, non
admodum senum, sed in medio ætatis, ita factas uidemus.

Radendæ bar-
bæ mos.

Deliciarum uitium, & mollities oculorum & corporis,
ab Archesilao philosopho cuidam opprobata, acer-
bè simul & festiuiter.

CAP. V.

Archesilai
uerbum.
* castitatis
perintegre
Dictum in
molles.

PLutarchus refert Archesilauum philosophum uehemen-
ti uerbo usum esse, de quodam nimis delicato diuite,
qui incorruptus tamẽ, & castus, & perintegri dicebatur.
Nam quum uocem eius infractam, capillumq; arte cõposi-
tum, & oculos ludibundos, atque illecebræ uoluptatisq;
plenos uideret: Nihil interest, inquit, quibus membris ci-
nædi sitis posterioribus, an prioribus.

De ui atque natura palmæ arboris, quòd lignum ex ea
ponderibus impositis renitatur.

CAP. VI.

Palme natu-
ra.

Perhercle rem mirandam Arist. in VII. Problema-
tum, & Plutarchus in VII. Symposiacorum dicit:
Si supra palmæ (inquit) arboris lignum, magna pondera
imponas: ac tam grauitè urgeas oneresq;, ut magnitudo
oneris

oneris sustineri non queat: non deorsum palmas cedit, nec intrà flectitur: sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur, recuruaturq̃. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriæ: quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus, opprimentibusq̃ non cedat.

Historia ex annalibus sumpta de Q. Ceditio Tribuno militum: uerbaq̃ ex Originibus M. Catonis apposita, quibus Ceditii uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

C A P. V I I.

PUlchrum Diu boni facinus, Græcarumq̃ faciendarum magniloquentia condignum, M. Cato libris Originum de Q. Ceditio Tribuno militum scriptum reliquit. Id profectò est ad hanc fermè sententiam: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginensi primo, obuiam Romano exercitui progreditur: colles, locosq̃ idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insinuant fraudi, & pernicipi obnoxium. Tribunus ad Consulem uenit: ostendit exitium de loci importunitate, & hostium circumstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis, faciendum, ut cccc. aliquos milites ad uerrucam illam (sic enim M. Cato locum editum, asperumq̃ appellat) ire iubeas: eamq̃ uti occupent, imperes, horterisq̃. Hostes profectò ubi id uiderint, fortissimus quisq̃, & promptissimus, ad occursandum pugnandumq̃ in eos præuentur: unoq̃ illo negotio sese alligabunt, atque illi omnes cccc. proculdubio obtruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, nisi hæc, salutis uia nulla est. Consul Tribuno respondit, consilium quidem fidum atque providens sibi uiderier: sed istos (inquit) milites cccc. ad

Ceditius Tri-
bunus.

Veritatem.

f s cum

cum locum in hostium cunicos quisnam erit, qui ducat? Si alium, inquit Tribunus, neminem reperis, me licet ad hoc periculum utare: Ego hanc tibi & Reip. animam do. Consul Tribuno gratias laudesq; egit. Tribunus & cccc. ad moriendum proficiscuntur. Hostes eorum audaciam demirantur: quorsum ire pergant, inexpectando sunt. Sed ubi apparuit ad eandem uerrucam occupandam iter intendere, mittit aduersum illos Imperator Carthaginensis pediatum equitatumq;, illos quos in exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites circumueniuntur, circumuenti repugnant. Fit praelium diu anceps, tandem superat multitudo. Quadringenti omnes tum una perforesi gladijs, aut missilibus operti, cadunt. Consul interibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atq; editos subducit. Sed quod illi Tribuno duci multum quadringentorum diuinitus eo praelio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius Catonis uerbis subiecimus. Verba Catonis: Dij immortales Tribuno militum fortunam ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cum saucius multifariam ibi factus esset, tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq; inter mortuos defatigatum uulneribus, atq; spirantem, quod sanguen defluerat, cognouere: eum sustulere: isq; conualuit: sepeq; post illam operam Reipub. fortem atq; strenuam perhibuit: illoq; facto, quod illos milites subduxit, exercitum ceterum seruauit. Sed idem benefactum loco in quo ponas, nimium interest. Leonidas Lacedaemonius laudatur, qui simile apud Termopylas fecit. Propter eius uirtutes omnis Graecia gloriam, atq; gratiam praecipuam claritudinis inclytissimae decorauere monumentis, signis, statuis, elogijs, historijs: alijsq; rebus gratissimum id eius factum habuere. At Tribuno militum parua laus pro factis* relicta, qui idem fecerat, atq; Reipub. seruauerat.

Sanguen.

Leonidas.

* alias, red-
dita

Hanc

Hanc Q. Ceditij uirtutem M. Cato tali suo testimonio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium tertio, non Ceditio nomen fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximie Consulum C. Fabritii & Aemilii ad Regem Pyrrhum, à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.

C A P. V I I I .

Cum Pyrrhus Rex in Italia esset, & unam atq; alteram pugnam prosperè pugnasset, satisq; angerentur Romani, & pleraq; Italia ad Regem descuisset: tum Ambraciensis quispian Timochares Regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium Consulem furtim uenit, ac præmium petiuit: & si ac præmio conueniret, promisit Regem uenenis necare: idq; facile esse factu dixit, quoniam sui pocula in conuiuio Regi ministrarent. Eam rem Fabritius ad Senatum scripsit. Senatus Legatos ad regem misit: mandauitq; ut de Timochare nihil proderent, sed monerent, uti Rex circumspectius ageret, atq; à proximorum insidijs salutem tutaretur. Hoc ita, uti diximus, in Valerij Antiatis historia scriptum est. Quadrigarius autem in libro tertio, non Timocharem, sed Nicias adisse ad Consulem, scripsit. Neque Legatos à Senatu missos, sed à Consulibus: & Regem populo Rom. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; omnes quos tum habuerit, restituisse & reddidisse. Consules tum fuerunt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad Regem Pyrrhum super ea causa miserunt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutem dicunt Pyrrho Regi. Nos pro tuis iniurijs continuo animo strenuè commoti, inimiciter tecum bellare studemus. Sed communis exempli, & fidei ergò uisum est, uti te saluum uelimus: ut esset, quem armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretium à nobis peteret,

Pyrrhus.

Timochares.
Fabritius.

Nicias.

ret, si te clam interfecisset. Id nos negauimus uelle: ne' ut ob eam rem quicquam commodi expectaret: & simul uisum est, ut te certiozem faceremus: ne quid eiusmodi si accidisset, nostro consilio ciuitates putarent factum: & quod nobis non placet pretio, aut premio, aut dolis pugnare. Tu, nisi caueas, iacebis.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, Equus Seianus: & qualis color equorum sit, qui Spadices uocantur: deq; istius uocabuli ratione. CAP. IX.

CAius bassus in commentarijs suis, item Iulius Modestus in secundo *Quaestionum confusarum*, historiam de equo Sciano tradunt, dignam memoria atq; admiratione.

Equus Scianus.

Equi Diomedis.

* alias, quoscunq;

Cneum Seium quempiam scribunt fuisse, eumq; habuisse equum natum Argis in terra Graecia, de quo fama constans esset, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules, Diomedem occiso, e Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore Phoeniceo, flaua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus * quoq; longè praestitisse. Sed eundem equum tali fuisse facto, siue fortuna, ferunt: ut quisquis haberet eum, possideretq; is cum omni domo, familia, fortunisque omnibus suis ad interuersionem deperiret. Itaq; primum illum Cneum Seium dominum eius, à Marco Antonio, qui postea Triumuir Reipub. constituenda fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Corn. Dolabellam Consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos diuertisse, cupidineq; habendi eius exarsisse, emisseq; eum HS. centum millibus: sed ipsum quoq; Dolabellam in Syria bello ciuili obsessum, atq; interfectum esse. Mox eundem equum, qui Dolabellae fuerat, C. Cassium, qui

qui Dolabellā obsederat, adduxisse : Quem Cassium postea satis notum est, uictis Parthis fusoq; exercitu suo, miseram mortem oppetiisse. Deinde Antonium, post interitum Cassij, parta uictoria, equum illum nobilem Cassij requisisse: & cum eo potitus esset, ipsū quoq; postea uictum atq; desertum, detestabili exitio interisse. Hinc prouerbium de hominibus calamitosus ortum, diciq; solitum : Ille homo habet equum Scianum. Eadem sententia est illius quoque ueteris prouerbij, quod ita dictum accepimus : Aurum Tolosanum. Nam cum oppidum Tolanum, in terra Gal-

Aurum Tolosanum.

lia, Q. Cepio Consul diripuisset, multumq; auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cruciabiliq; exitu perijt. Hunc equum C. Bassus uidisse se Argis refert, haud credibili pulchritudine, wigoreq;, & colore exuberantissimo. Quem colorem nos (sicuti dixi) puniceum, Græcè partim ποίνια, alij πωάδια

Puniceus color. Spadix.

appellant : quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur.

Quòd est quædam Septenarii numeri uis, & facultas in multis naturæ rebus animaduersa : de qua M. Varro in Hebdomadibus differit copiosè.

C A P. X.

Marcus Varro in primo librorum, qui inscribuntur Hebdomades, uel de Imaginibus, Septenarij numeri (quem Græci ἐβδoμαάδα appellant) uirtutes, potestatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inquit, Septentriones maiores minoresq; facit in cælo. Item Vergilias, quas πλεάδες uocant. Facit etiam stellas, quas alij erraticas, P. Nigidius Errones appellat. Circulos quoq; ait in cælo circum longitudinem axis septem esse, è queis duos minimos qui axem extremum tangunt, πόλλες appellari dicit: sed eos in sphaera quæ κγινώτη uocatur, propter breuitatem non inesse.

Septenarius numerus.

Vergiliae. Pleiades. Errones.

Zodiacus. inesse. Atq; neq; zodiacus septenario numero caret. Nam in septimo signo fit solstitium à bruma. In septimo bruma à solstatio, In septimo æquinoctium ab æquinoctio: Dies de-

Halcyones. inde illos, quibus Halcyones hyeme anni in aqua manantur, eos quoq; septem esse dicit. Præterea scribit lunæ curriulum confici integrum, quater septenis diebus. Nam duodecicesimo luna, inquit, ex quo uestigio profecta est, eodem redit: autoremq; opinionis huius Aristidem esse Samium. In qua re non id solum animaduerti debere dicit, quòd quater septenis, id est, octo & uiginti diebus, conficeret iter lunæ suum: sed quòd is numerus septenarius, si ab uno profectus, dum ad semetipsum progreditur, omnibus, per quos progressus est, numeros comprehendat, ipsumq; se addat, facit numerum octo & uiginti, quot dies sunt curriculae lunaris. Ad homines quoque nascendos uim numeri istius porrigi, pertinereq; ait. Nam cum in uterum, inquit, mulieris genitale semen datum est. primis septem diebus conglobatur, coagulaturq;: fitq; ad capiendam figuram idoneum. Post deinde quarta hebdomade, quod eius uirile foetus futurum est, caput, & spina quæ est in dorso, informatur. Septima autem serè hebdomade, id est, nono & quadragesimo die, totus, inquit, homo in utero absoluitur. Illam quoq; uim numeri huius obseruatam refert, quòd ante mensem septimum, neq; masculus, neq; foemina, salubriter ac secundum naturam nasci potest: quòd ij qui iustissime in utero sunt, post ducentos septuagintatres dies, postquam sunt concepti, quadragesima deniq; hebdomade ita nascuntur. Pericula quoq; uitæ fortunarumq; hominum, quæ climacteres Chaldæi appellant, grauissima quæq; fieri affirmant septenarijs. Præter hæc, modum esse dicit summum adolescendi humani corporis septem pedes: quod esse magis

gis uerum arbitramur , quàm quod Herodotus homo fa-
 bulator in 1. Historiarum, inuentum esse sub terra scripsit
 Orestis corpus, cubita longitudinis habens septem, quæ fa-
 ciunt pedes duodecim & quadrantem: Nisi si (ut Home-
 rus opinatus est) uastiora prolixioraq; fuerint corpora ho-
 minum antiquorum : & nunc quasi iam mundo senescen-
 te, rerum atq; hominum decrementsa sint. Dentes quoq; &
 in septem primis mensibus , & septenos ex utraq; parte
 gigni ait, & cadere annis * septenis & genuinos annasci
 annis ferè bis septenis. Venas etiã in hominibus, uel potius
 arterias, medicos Musicos dicere ait, numero moueri se-
 ptenario, quod ipsi appellant τὸ διὰ τεσσαράρων συμφω-
 νίαρ, quæ fit in collatione quaternarij numeri. Discrimina
 etiam periculorum in morbis maiore ui fieri putant in die-
 bus, qui conficiuntur ex numero septenarij. Eosq; dies
 omnium maximè, ita ut medici appellant, κρημὸς ἢ κρησι-
 μὸς, cuiquam uideri primam hebdomadam & secundam
 & tertiam. Necnon id etiam est ad uim, facultatesq; eius
 numeri augendas : quòd quibus inedia mori consilium est,
 septimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro, de nu-
 mero septenario scripsit admodum conquisitè. Sed alia
 quoque ibidem congerit frigidiuscula: ueluti septem opera
 esse in orbe terrarum miranda: & sapientes item ueteres
 septem fuisse : & curricula ludorum Circensium solennia
 septem esse : ad oppugnandas Thebas duces septem ele-
 ctos. tum ibi addit, se quoq; iam duodecimam annorum
 hebdomadam ingressum esse: & ad eum diem septuaginta
 hebdomadas librorum conscripsisse. Ex quibus aliquan-
 diu cum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis, non
 comparuisse.

Herodotus
fabulator.

Orestis cor-
poris longi-
tudo.

*septimis

Quib

Quibus & quàm friuolis argumentis Accius in didascalis utatur, quibus docere nititur, Hesiodū esse, quàm Homerum, natu antiquiorem.

CAP. XI.

Homeri, Hesiodi q. atas,

Super ætate Homeri, atq; Hesiodi non consentitur. Alij Homerum, quàm Hesiodum, maiorem natu fuisse scripserunt: in quibus Philochorus, & Xenophanes. Alij minorē, in quibus L. Accius poeta, & Ephorus historie scriptor, Marcus autem Varro in 1. de Imaginibus, uter natus prior sit, parū constare dicit: sed nō esse dubium, quin aliquo tēpore eodem uixerint: idq; ex epigrammate ostēdit, quod in tripode scriptū est: qui in monte Helicone ab Hesio. lo positus traditur. Accius autem in 1. didascalico leuibus admodū argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodū natu priorē: Quod Homerus, inquit, cum in principio carminis Achillem esse filiū Pelei diceret, quis esset Peleus nō addidit: quā rem procul, inquit, dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictum uideretur. De Cyclope itidē, inquit, uel maximē quod unoculus fuit, rem tam insignem non præterisset, nisi æquē prioris. Hesiodi carminibus uulgatū esset. De patria quoq; Homeri multō maximē dissensum est: Alij Colophonium, alij Smyrnæum: sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant fuisse. Aristoteles tradit in insula Io natum. M. Varro in libro de Imaginibus 1. Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

De patria
Homeri
concerta-
uo.

Capella Homeri candida hoc tumulum indicat,

Quod ariete mortuo faciunt sacra.

ἔπτα πόλεις διετίξασι περὶ ῥίζαν ὀμύρα,

Σμύρνα, ῥόδ' Ἐκκολοφῶν, σαλαμίη, χίος, ἄργος, ἀθῆναι,

Largum atq, auidum bibendi, à P. Nigidio, doctissimo uiro, nouo & propemodum absurdo uocabulo Bibosam dictum.

CAP. XII.

Bibend

Bibendi auidum P. Nigidius in commentarijs grām-ti- Bibax.
 cis, Bibacem & Bibosum dicit. Bibacem ego, ut Eda- Bibolus.
 cum, à plerisq; alijs dictum lego: Bibosum dictum etiam
 nōquam reperi, nisi apud Laberium. Neq; aliud est, quod
 simili inclinatu dicatur. Non enim simile est, ut Vinosus,
 aut Vitiosus, cæteraq; quæ hoc modo dicuntur: quoniam à
 uocabulis, non à uerbis inclinata sunt. Laberius in Mimo
 lib. 1. qui Salinator inscriptus est, uerbo hoc ita utitur:

Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

Quòd Demosthenes etiam tum adolescens, cum Platonis
 Philosophi discipulus foret, audito fortè Callistrato
 rhetore in concione populi, destitit à Platone, & secta-
 tus est Callistratum.

CAP. XIII.

Hermippus hoc scriptum reliquit: Demosthenem ad- Demosthe-
 modum adolescentem uentitare in Academiam, Pla- nes.
 tonemq; audire solitum. Atq; is inquit: Demosthenes do-
 mo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret,
 compluresq; populos concurrentes uideret, percontatur
 eius rei causam. Cognoscitq; currere eos auditum Calli-
 stratum. Is Callistratus Athenis orator in re; ub. fuit, quem Callistratu
 illi ἀσπυροῦς appellant. Visum est paulum diuertere,
 expeririq; , an ad digna auditu tanto properatum studio
 foret. Venit, inquit, atq; audit Callistratum, nobilem illam
 τὸν πρὸς ὀρόντα ἀίονα dicentem. Atq; ita motus, & de-
 mulsus, & captus est, ut Callistratum iam inde se etari
 cœperit, Academiam cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui,
 aliaq; huiusmodi qui dicat, uitiosè dicere: eiusq; uitii
 causas reddere M. Varronem, nec quenquam ueterum
 iilce uerbis ita usum esse.

CAP. XIII.

Dimidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui,
 Quæ quid aliud huiusmodi, malè ac uitiosè dici exi-
 g stimat

Dimidiatum. *sciunt Varro. Oportet enim (inquit) dicere Dimidiatum
Dimidium. librum, non Dimidiū, & Dimidiatam fabulam, non Dimi-
diam. Contrā autem, si à sextario hemana fusa est, Dimi-
diatum non Dimidiatum sextarium fustum dicendum est. Et
qui quoque ex mille nummum, quod ei debebatur, quin-
gentos recepit, non dimidiatum recepisse dicemus, sed
Dimidium. At si scyphus (inquit) argenteus mihi cum alio
communis, in duas partes dissectus sit, Dimidiatū eum di-
cere esse scyphum debeo, nō Dimidiū. Argēti autem quod
in eo scypho inest, Dimidium meum esse, non Dimidiatum,
differit: ac diuidit subtilissimē, quid Dimidium Dimidiato
intersit: & Q. Ennius scilicet hoc in annalibus dixisse ait:*

Sicuti si quis ferat uas uini dimidiatum.

*Sic pars que deest à uase, non Dimidiata dicenda est, sed
Dimidia. Omnis autē di,putationis eius, quā subtiliter qui-
dem, sed subobscurē explicat, summa hæc est: Dimidiatum
est, quasi dismediatum: & in partes duas pares diuisum.
Dimidiatum ergo nisi ipsum quod diuisum est, dici haud
conuenit: Dimidium uerò est, non quod ipsum Dimidia-
tum est, sed que ex Dimidiato pars altera est. Cūm igitur
partem libri Dimidiam legisse uolumus dicere, aut
partem Dimidiam fabule audisse, si Dimidiam fabulam,
aut Dimidiam librum dicemus, peccabimus. Totum enim
ipsum, quod dimidiatum atq; diuisum est, Dimidiam dicis.
Ita; Lucilius eadem secutus:*

Uno oculo (inquit) pedibusq; duobus dimidiatus

* Ut porcus.

Et alio loco:

Quid nī? & si ruta quidem ut uendat, scrutarius laudat.

Præfractam strigilem, se leam improbus dimidiatam.

*Iam in uigesimo manifestius Dimidiā horā dicere studiosē
fugit. Sed pro Dimidia Dimidium ponit in hisce uersibus:*

Tem

" Particula,
Ut, non est in
antiquo co-
dice.

Tempestate sua, atq; eodem uno tempore, & horæ
Dimidio & tribus confectis duntaxat eandem,
Et quartam.

Nam cum obuium proximumq; esset dicere: Et hora dimi-
dia & tribus confectis: uigilate atq; attentè uerbum non
probum mutauit. Per quod satis apparet ne horam quidem
Dimidiam rectè dici, sed uel Dimidiatam horam, uel Dimi-
diam partem horæ. Propterea Plautus in Bacch. Dimidiũ
auri dicit, non Dimidiatum aurum. Item in Aulularia, Di-
midium obsonij, non Dimidiatum obsonium, in hoc uersu:

Ei ad obsonij hinc iussit dimidium dari.

In Menæchmis autem Dimidiatum diem, non Dimidium,
in hoc uersu:

Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuus est.
M. Cato in libro, quem de agricultura conscripsit: Semen
cupressi serito crebrum, ita uti linum scri solet: eo crebro
terram insternito dimidiatum digitum: iam id bene tabula,
aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatum inquit
digitum, non Dimidium. Nam digiti quidem Dimidium,
digitum autem ipsum Dimidiatum dici oportet. Item M.
Cato de Carthaginiensibus ita scripsit: Homines defode-
runt in terram dimidiatos, ignemq; circumposuerunt, ita
interfecerunt. Neque quispiam omnium qui probè locuti
sunt, his uerbis secus, quàm dixi, usus est.

Extare in literis, perq; hominum memorias traditum,
quòd repentiè multis mortem attulit gaudium ingens
insperatum, interclusa anima, & uim magni nouiq;
motus non sustinente.

C A P. X V.

COgnito repentiè insperato gaudio, expirasse animam Gaudio ene-
refert Aristoteles philosophus Polycratam, nobilem eti.
fœminam è Naxo insula. Philippides quoq; comœdiarum Polycrata.
Philippides.
g 2 poeta,

poëta, haud igitur iobilis ætate iam edita, cum in certamine poetarum præter spem uicisset, & letissimè gauderet: inter illum igitur uicium repente mortuus est. De Rhodijs etiam Diagoras celebrata historiis est. Is Diagoras tres filios adulescentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiasten, tertium luctorem: eosque omnes uidit uincere, coronarique eodem Olympice d. Et cum ibi cum tres adulescētes amplexi, coronis suis in caput patris positas suauarentur: cumque populus gratulabundus flores uicique in eum iaceret: ibi in stadio in pectore ipse populo, in oculis, atque in manibus filiorum animam efflavit. Prætereun nostris Annalibus scriptum legimus, quæ tempestate apud Cannas exercitus Pop. Ro. cæsus est, unum matrem, nuntio de morte filij allato, luctu atque mœrore affectum esse. Sed is nuntius non uerus fuit: atque is adulescens non diu post ex ea pugna in urbem rediit: unus repente filio uiso, copia atque turba, & quasi ruina incidentis inopinati gaudij, oppressa exanimataque est.

Temporis uarietas in puerperis mulierum, quænam sit à medicis & philosophis tradita: atque, inibi poetarum quoque ueterum super eadem re opiniones: multaque alia auctu atque memoratu digna uerbaque ipsa Hippocratis medici ex libello us sumpta, qui inscriptus est περί τρωφῆς id quoque esse à grauissimis uiris memoriae mandatum.

CAP. XVI.

Tempus partus humani.

ET medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quaesierunt, πάντες ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κούσεος χρόνος: & multa opinio est, eaque iam pro uero recepta: Postquam mulieris uterum conceperit semen, gigni hominem septimo rarer, nunquam octauo, sæpe nono, sæpe numero decimo mense. Eumque esse hominem gignendi summum finem, decem menses non inceptos, sex exactos. Idque Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comœdia

comœdia Cistellaria his uerbis:

Tam illa, quam compresserat,

Decimo post mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc itidem tradit etiam Menander poeta uetustior, humanarum opinionum uel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula Plotio posui:

Ἰωὶ κὐεὶ δὲκάρμιν.

Sed noster Cæcilius cum faceret eodem nomine, & eiusdem argumenti comœdiam, ac pleraq; à Menandro sumeret, in mensibus tamen genitalibus nominandis, non prætermisit octauum, quem præterierat Menander. Cæcilij uersus hi sunt:

Insolet' ne mulier decimo mense parere?

Pol nono, etiam septimo, atq; octauo.

Eam rem Cæcilium non inconsideratè dixisse, neq; temerè à Menandro, atque à multorum opinionibus descivisse, M. Varro uti credamus facit. Nam mense nonnunquam octauo editum esse partum in lib. XIII. rerum diuinarum scriptum reliquit. Quo in libro etiam X I. mense aliquando nasci posse hominem dicit. Eiusq; sententiæ, tam de VIII. quàm de X I. mense, Aristotelem laudat autorem.

Sed huius de mense VIII. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis, qui inscriptus est περὶ τρεφῆς. Ex quo libro uerba hæc sunt: ἐστὶ ἡ καὶ δὲ ἐστὶν ὀκτάρμινος γένεσις. Id tam obscurè, atq; præcisè, tamq; aduersè dictū Sabinus medicus, qui Hippocratem commodissimè commentatus est, his uerbis enarrauit: ἐστὶ μὲν φανόμην ὡς ζῶα μετὰ τῆν ἐκτρωσιν, δὲ ἐστὶ ἡ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἐστὶν δὲ φαντασία μὲν παραυτίκα ὄντα, διωάμεν ἡ δὲ ἐστὶ. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense

Laudare autorem: pro citare.

aut decimo: neq; præter hos alios partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse. Idcircoq; eos nomina Parca tribus fecisse à pariendo, & à nono atque decimo mense. Nam Parca, inquit, immutata littera una, à partu nominata. Item Nona & Decima à partus tempestiu tempore. Cefellius autem Vindex in lectionibus suis antiquis, Titius, inquit, nomina Parcaum sunt, Nona, Decima, Morta: & uersum huc Liuij antiquissima poëtae ponit ex ὀδυσσείᾳ: Quando dies adueniet, quem profata Morta est? Sed homo minime malus Cefellius. Mortam quasi nomen accepit, cum accipere quasi μοῖρα deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ scripta in libris legi, hoc quoque uenisse usu Romæ comperi: Fœminam bonis, atque honestis moribus, non ambigua pudicitia in x. mense, post mariti mortem, peperisse: factumq; esse negotium propter rationem temporis, quasi marito mortuo, postea concepisset: quoniam Decemuri in *decimo mense gigni hominem, nõ in undecimo scripsissent. Sed diuum Hadrianum causa cognita, decreuisse in x. quoq; mense partum edi posse: idq; ipsum eius rei decretum nos legimus. In eo decreto Hadrianus id statuere se dicit: requisitis ueterum philosophorum, & medicorum sententijs. Hodie quoq; in satyra fortè M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentum, uerba hæc: Si quis mihi filius unus pluresue in decem mensibus gignuntur: et si erunt ὄνειδῆς, exheredes finto. Quòd si quis undecimo mense, κατ' ἀεὶ ἑστῆς notus *est: Accio idem quod Titio ius esto apud me. Per hoc uetus prouerbiu Varro significat, sicuti uulgò dici solitum erat, de rebus inter se nihil distantibus, idem Accio quod Titij: pari eodemq; iure esse in x. mensis natos, & in x. Quòd si ita, neque ultra decimum

Sunt qui μοῖρα legunt. Vide Cælium lib. 12.

*decem mensibus

*aliàs, est. Prouerbiu.

men

mensam foetura mulierum protolii potest: quæri oportet, cur Homerus scripserit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ:

Χαῖρε νῦν φιλότῆτι, περιπλομένῃ δ' ἐνιαυτῷ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ὅπως δὲ ἀποφύλιοι δὴν αἰ
ἀθανάτων.

Id cum ego ad complurcis grammaticos attulissem, partim eorum disputabant, Homeri quoque ætate, sicuti Romuli, annū fuisse non xii. mensium, sed x. Alij cōuenisse Neptuno maiestatiq; eius dicebāt, ut longiore tempore foetus ex eo grandesceret. Alij alia quedam nugalia. Sed Phavorinus mihi ait, περιπλομένῃ ἐνιαυτῷ, non confecto esse anno, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgarie significationis. Affecta enim (sicuti M. Cicero, & ueterum elegantissimi locuti sunt) ea propria dicebantur, quæ non ad finem ipsum, sed proximè finem progressa deducta uerāt. Hoc uerbum ad hanc sententiā in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de prouincijs consularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo supra scripsi) cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulū cōformatur, & tempus ipsius partitionis nono aut decimo mense definisset: neq; id tamen semper eadem esse fini dixisset, sed aliās ocuus fieri, aliās serius: hisce ad postremum uerbis usus est: γίνεται ἢ ἐν τούτοις καὶ πλείω, καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλα ἢ μέρῃ. καὶ εἴπομεν ἢ καὶ πλείω πλείονων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων. Quibus uerbis significat quod aliquando ocuus fieret, nō multò tamen fieri ocuus: neq; quod serius, multò serius. Memini ego Romæ accurate hoc, atque sollicitè quæsitum, negotio non rei tunc parue postulante, an viii. mense infans ex utero uiuus editus, & statim mortuus, ius trium liberorum suppleuisset:

Affecta quæ
sint.

Ius trium li-
berorum.

set : cum abortio quibusdam , non partus uideretur mensis octavi intempestiuitas. Sed quoniam de Homericō anno partus , ac ac x i. mense diximus quæ cognoueramus : uisum est non prætereundum , quod in Plinij Secundi lib. v i i. naturalis historiæ legimus. Id autē quia extra fidem Libri 7. cap 5. esse uideri potest , uerba ipsius Plin. posuimus : Massurius autor est , L. Papyrium Prætozem secundo hærede lege agente , bonorum possessionem contra eum dedisse , quum mater partum se x i i i. mensibus tulisse diceret : quoniam nullum certum tempus pariendi statutum ei uideretur. In eodem libro Plinij secundi uerba hæc scripta sunt : Oscitatio in enixu letatis est , sicut sternuisse à coitu abortiuum.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt pretiis fidem non capientibus. CAP. XVII.

*aliâs, atqui **M**emoriæ mandatum est, Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse : * atque eum tamen tres Philolai Pythagorici libros decem nullibus denariū mercatum. Id ei pretium donasse quidam scripserunt , auicum eius Dionem Syracusanum. Aristotlem quoque traditum libros pauculos Speusippi philosophi, post mortem eius, emisse talentis Atticis tribus : ea summa fit nummi nostri κς duo & L x x nullia. Τιμων amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σιλλθ inscribitur. In eo lib. Platonem philosophum, quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuisse , contumeliosè appellat , quod impenso pretio librum Pythagorice discipline emisset, ex q; eo Tim. eum nobilem illum dialogum continuasset. Versus super eare τιμωνθ hi sunt :
 καὶ οὐ Πλάτων κατὰ γὰρ σε μαθητὴρ ὁ πόθθθ ἔσχευ.

Πολ

Πολλῶν δ' ἀργυρείων ὀλίγων ἢ λαξας βίβλων,
ὄθεν ἀπαρχόμενοι γράφειν ἐδιδάχθησιν.

Quid sint pedarii Senatores, & quam ob causam ita appellati. Quamq; habeant originem uerba hæc ex edicto tralatitio consulum, Senatores, quibusq; in senatu sententiam dicere licet.

CAP. XVIII.

Non pauci sunt qui opinantur pedarios Senatores appellatos, qui sententiam in senatu non uerbis dicerent, sed in alienam sententiam pedibus irent. Quid igitur cum *SENA. Consult.* per discessionem fiebat, non ne uniuersi Senatores sententiam pedibus ferebant? Atqui hæc etiam uocabuli istius ratio dicitur, quam C. Bassus in commentarijs suis scriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru sella esset, supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaretur. Sed eos Senatores, qui magistratum curulem nondum ceperant, pedibus itauisse in curiam. Propterea Senatores nondum maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M. autem Varro in satyra Menippeæ, quæ ἐπιποικύων inscripta est, equites quosdam dicit pedarios appellatos. Videturq; eos significare, qui nondum à *CENS.* in senatum lecti, Senatores quidem nõ erant: Sed quia honoribus populi usi quidem erant, in senatum ueniebant, & sententiæ ius habebant. Nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à Censoribus in senatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias: sed quas principes dixerant, in eas aescendebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoque *COS.* cum Senatores in curiam uocant, seruandæ consuetudinis causa, tralatitio utuntur. Verba

De pedariis
Senatoribus.

edisti hæc sunt : Senatores , quibusq; in senatu sententiam dicere licet. Versum quoq; Laberij , in quo id uocabulum positum est , notari iussimus , quem legimus in Nimo , qui Scriptura inscriptus est:

Caput sine lingua , pedaria sententia est.
Hoc uocabulum a plerisque barbarè dici animaduerti-
mus , nam pro pedarijs pedaneos atpellant.

Qua ratione C. Bassus scripserit , parcum hominem ap-
pellatum , & quam eius uocabuli causam patarit , & con-
trà quem in modum , quibusq; uerbis Phauorinus hanc
traditionem eius clauit.

CAP. XIX.

C. Bassus
Parcus.

A Pud coenam Phauorini philosophi cum discubitu
fuerat , cœtusq; erat apponi cibus , seruus assistens
mensæ eius legere incœptabat , aut Græcarum quædã lite-
rarum , aut nostratum : uelut eo die , quo assis ego , legeba-
tur C. Bassi crucati uiri liber de origine uerborum , & uo-
cabulorum : in quo ita scriptum fuit : Parcus cõposito uoca-
bulo dictus est , quasi par arcæ : quando sicut in arca omnia
reconduntur , eiusq; custodia seruantur & continentur , ita
homo tenax paruq; contentus , omnia custodita & recon-
dita habet sicuti arca : quàm ob causam parcus , quasi par
arcæ nominatus est. Tum Phauorinus ubi hæc audiuit , Su-
persitiosè , inquit , & nimis molestè atq; odiosè confabri-
catus commolitusq; magis est originem uocabuli C. iste
Bassus , quàm enarrauit. Nam si licet res dicere commenti-
tiæ , cur non probabilius uideatur , ut accipiamus parcum
ob eam causam dictum , quòd pecuniam consumi atque im-
pendi arceat & prohibeat , quasi pecuniarcus ? Quin po-
tius quod simplicius , inquit , ueriusq; est id dicimus ? Par-
cus enim neq; ab arca , neq; ab arcendo , sed ab eo quod est
parum & paruum denominatus est.

Pecuniarcus.

A. G. E. L.

A. G E L L I I N O -
 C T I V M A T T I C A R V M
 C O M M E N T A R I O R V M
 L I B E R I I I I .

Sermo quidam Phauorini philosophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum: atque ibi in sermone dictum, quibus uerbis Penus à Qu. Scaeuola definita sit: quodq; eadem definitio culpata reprehensaq; sit.

C A P . I .

LN VESTIBULO ædium Palatinarum omnis ferè ordinum multitudo operientes salutationem Cæsaris constiterant: atq; ibi in circulo doctorum hominum Phauorino philosopho præsentē,

ostentabat quispiam grammaticæ rei doctior, scholasticæ quædam nugalia, de generibus & casibus uocabulorum differens, cum arduis supercilijs uocisq; & uultus grauitate composita, tanquam interpres & arbiter Sibyllæ oraculorum. Tum aspiciens ad Phauorinum (quanquam ei etiam nondum satis notus esset) Penus quoq; inquit, uarijs generibus dictum, & uarie declinatum est. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penoris ueteres dictitauerunt: Mundum quoq; muliebrem Lucilius in satyrarum x v i. non uirili genere, ut ceteri, sed neutro appellauit his uersibus:

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.

Mundum
omne.

Quod mundum? atq; penum? nam qui dijudicet isthuc? Atq; omnium horum & testimonijs & exemplis constrepebat. Cumq; nimis otiose sibi placeret, intercessit placide Phauorinus: Et iam bene, inquit, magister, quicquid est

*quid penū?

est nomen tibi, abundè multa docuisti, quæ quidem ignorabamus, & scire haud sanè postulabamus. Quæ enim refert mea eiusq; qui cum loquor, quo genere penam dicam, aut in quas extremas literas declinem, si nemo id nimis barbare fecerit? Sed hoc planè indigno adâs. er e, p u. d

Penus quid sit. sit penus, & quo sensu id uocabulum dicatur, ne rem quotidiani usus, tanquam in uenalibus Latine loqui tentant, alia quàm oportet, uoce appellem. Quæris, inquit, rem minime obscuram. Quis ad eò ignorat penum esse, uinum, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atq; huiuscemodi cætera? Etiamne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordeum penus est? Su it enim propemodum hæc quoque eiusmodi. Cumq; ille reticens hæreret: Nolo, inquit. hoc iam labores, an ista quæ dixi, penus appellentur: sed potesne mihi non speciem aliquam de penis dicere, sed definire, genere proposito, & differentijs appositis, quid sit penus? Quot sint penus genera, & quas differentias dicas, non hercle, inquit, inteligo. Rem, inquit Phauorinus, planè dicam. Postulas quod difficilius est, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatum est, definitionem omnem ex genere & differentiâ consistere. Sed

* Locus resti si item me tibi* p r. emandere (quod aiunt) postulas, faciam
 tutus ab Era- sanè id quoque honoris tui habendi gratia: atque deinde
 smo in ada- ita exorsus est: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas,
 gio, præman & quasi circumscribas uerbis, quid homo sit, non opinor
 sum in os in- respondeas hominem esse te atque me. Hoc enim quis homo
 serere. sit, ostendere est, non quid homo sit, dicere. Sed si (inquam)
 peterem, ut et sum illud quod homo est, definiret, tum pro-
 fectò mihi diceret hominem esse mortale animal, rationis
 & scientiæ capiens: uel quo alio modo diceret, ut eum à
 cæteris animalibus omnibus separares. Proinde igitur

nunc te rogo, ut quid sit penus dicas, non ut aliquid ex pen-
na nomines. Tum ille ostentator, uoce iam molli atq; de-
missa: Philosophias (inquit) ego non didici, nec discere ap-
petui. Et si ignoro an hordeum ex penu sit, aut quibus
uerbis penus definiatur, non ea re literas quoque alias ne-
scio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quod penus sit,
non ex nostra magis est philosophia, quam grammatica
tua. Meministi enim, credo, quæri sol tum quid Vergilius
dixerit penum instruere, uel longam, uel longo ordine.
Vtrumque enim profectò scis legi solitum. Sed ut faciam
æquiore animo ut sis, ne illi quidem ueteris iuris magistri,
qui sapientes appellati sunt, definisse satis rectè existiman-
tur, quid sit penus. Nam Q. Scauolam ad demonstrandum
penum his uerbis usum audio: Penus est, inquit, quod escu- Penus.
lentum aut poculentum est. Quod enim ipsius patrisfam-
iliæ, aut liberorum patrisfamiliæ, eiuq; familie quæ cir-
cum eos aut liberos eius est, & opus non facit, causa pa-
raturum est (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad
edendum bibendumq; in dies singulos prandij aut cœnæ
causa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ huiusce
generis longæ usionis gratia contrahuntur & recondun-
tur, ex eo quòd non in promptu sint, sed intus, & penitus
habeantur, penus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philo-
sophiæ me dedissem, non insuper tamen habui discere: quo-
niam ciuibus Romanis Latine loquentibus, rem non suo uo-
cabulo demonstrare, non minus turpe esset, quàm homi-
nem non suo nomine appellare. Sic Phauorinus sermones
in genus commune, à rebus paruis & frigidis, abducebat
ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non allata
extrinsecus, non per ostentationem, sed indidem nata, ac-
ceptaq; Præterea de penu adscribendum hoc etiam putauit,
Ser.

Ser. Sulpitium in reprehensis Scaeuolæ capitibus scripsisse, Scio Helio placuisse, non quæ esui tantum & potui forent, sed thus quoque & cereos in penu esse, quoaq; esset eius sermè rei causa comparatum. Massurius autem Sabinus in iuris civilis secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoque & uirgæ, & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait uideri esse in penu. Ex ijs autem quæ promercalia & usuaria in locis ijsdem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.

Quid differat morbus & uitium, & quam uim habeant uocabula ista in edicto Aedilium, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint, diuertatq; super ea re sententia.

CAP. I I.

IN edicto Aedilium curulium, quæ parte de mancipijs uendendis cautum est, scriptum sic fuit: Titulus seruorū singulorum ut scriptus sit curato, ita ut intelligi rectè possit, quid morbi uitijq; cuiq; sit: Quis fugitiuus erro'ue sit, noxâ ue solutus non sit. Præterea quæsierunt iureconsulti ueteres, quid mancipium morbosum, quid ue uitiosum rectè diceretur: quântumq; morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædilium curulium composuit, Labconem refert, quid esset morbus hisce uerbis definisse:

Morbus. Morbus est habitus cuiusq; corporis contra naturam, qui usum eius facit deteriorem. Sed morbum aliàs in toto corpore accidere dicit: aliàs in parte corporis. Totius corporis morbum esse, ueluti sunt phthisis, aut febris: Partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autem, in-

*Bap. Egnatius aphthiphum legit. quit, & * atypus, uitiosi magis, quàm morbofi sunt: & equus mordax aut calcitro, uitiosus, non morbosus est. Sed qui morbosus est, is etiam uitiosus est. Neq; id tamen contra fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quã-

obrem

obrem cum de homine morboſo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur, Quāto ob id uitium minoris erit. De cuncho quidem quaſitum eſt, an contra edictum aedilium uideretur uenundatus, ſi ignoraret emptor eum eunuchum eſſe. Labconem reſpondiſſe aiunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum. Sues autem foeminas ſi ſtelres eſſent, & uenū iſſent, ex edicto aedilium poſſe agi Labconem ſcripſiſſe. De ſterili autem muliere, ſi natua ſterilitate ſit, Trebatium contra Labconem reſpondiſſe dicunt. Nam cum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam putaſſet, * non oportere aiunt Trebatium * neceſſe aiunt ex edicto appoſuiſſe, ſi ea mulier à principio genitali in ſterilitate eſſet: At ſi ualetudo eius offendiſſet, ex quo ea uitium factum eſſet, ut concipere foetus non poſſet, tum ſanam non uideri, & eſſe in cauſa redhibitionis. De myope quoque qui luſcitioſus Latine appellatur, & πειρίωδης quoque diſſenſum eſt. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contra, niſi id uitium morbo contractum eſſet. Eum uero cui dens deſſet, Seruius redhiberi poſſe reſpondit: Labeo in cauſa eſſe redhibendi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliquo caret. Neque eo magis plerique homines morboſi ſunt. Et abſurdum admodum eſt dicere, non ſanos naſci homines, quoniam cum infantibus non ſimul dentes gignuntur. Non pretereundum eſt id quoque, in libris ueterum iuris peritorum ſcriptum eſſe, morbum & uitium diſtare: quod uitium perpetuum, morbus cum accēſſu diſceſſu quoque ſit. Sed hoc ſi ita eſt, neque cæcus, neque Eunuchus morboſus eſt, contra Labconis (quam ſupra dixi) ſententiam. Verba Meſſurij Sabini appoſui, ex libro iuris ciuiliſ II. Furioſus, mutus uel cui uel quod membrum lacerum læſum quoque eſt, aut ob eſt, quo ipſe minus aptus ſit, morboſi ſunt. Qui non longè uidet, tam ſanus eſt, quam qui tardius currit.

Quod

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid sit propriè pellex, quæq; eius uocabuli ratio sit. CAP. III.

Diuortiū pri-
mum Romæ
factum.

Memoriae traditum est, quingētis ferè annis post Romam conditam, nullas rei uxoriæ neque actiones, neque cautiones in urbe Roma, aut in Latio fuisse: quia profectò nihil desiderabantur, nullis etiam tunc matrimonijs diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem composuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoriæ necessarias esse uisas scripsit, cum Sp. Carbilus cui Ruga cognomentum fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea, corporis uitio, non gignerentur, anno urbis conditæ DXXIII. M. Attilio, P. Valerio consulibus. Atque is Carbilus traditur uxorem, quam dimisit, egregiè dilexisse, charissimamq; morum eius gratia habuisse, & iurisuradi religionem animo atque amori præuertisse, quòd iurare à censoribus coactus erat, uxorem se liberorū querendorum gratia habiturum. Pellicem autem appellatam, probrosamq; habitam, quæ iuncta cōsuetaq; esset cum co, in cuius manu mancipioq; alia matrimoniij causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: Pellex ædem Iunonis non tangito: si tangit, Iunoni criminibus dimissis agnum foeminam cædito. Pellex autem quæ si πάλλαξ, id est, quasi πάλλακίς, ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Greco flexum est.

Pellex.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atque more ueterum sponsaliorum.

CAPVT IIII.

Spōsalia quomodo fiebāt. **S**ponsalia in ea parte Italiae, quæ Latium appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit Ser. Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus: Qui uxorem (inquit) durturus

Eturū erat, ab eo, unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem spondebat. Is contractus stipulationum sponsionumq; dicebatur sponsalia. Tūc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui sponderat aucturum, sponsus. Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut nō ducebatur, qui stipulabatur ex sponsu agebat, iudices cognoscebāt. Iudex quamobrem data, accepta ue non esset uxor, quærebat. Si nihil iustæ causæ uidebatur, litem pecunia æstimabat. Quantiq; interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui sponderat, aut qui stipulatus erat condemnabat. Hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latio lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scripsit in libro quem de nuptijs composuit.

Historia narrata de perfidia aruspicum Hetruscorū, quodq; ob eam rem uersus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus est, Malum consilium consultori pessimum est. CAP. V.

STatua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fortissimi uiri de coelo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendū aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populum Ro. animo, instituerant eam rem contrarijs religionibus procurare. Atq; illam statuum suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol oppositu circum undiq; aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum illa fieri persuasissent, delati ad populū, proditiq; sunt. Et cum de perfidia confessi essent, necati sunt. Constititq; eam statuum (perinde ut ueræ rationes post compertæ monebant) in locū editum subducendam: atq; ita in area Vulcani sublimiori loco statuendam. Eaq; res bene & prosperè Reip. cessit. Tunc igitur quod in Hetruscos aruspices malè consulētes animaduersum uindicatumq; fuerat, uersus hic sci-

Hor. Cocles.
Aruspicum
fraus.

h

tè

tē factus cantatusq; esse pueris urbe tota fertur:

Malam consilium consultori pessimum est.

Ea historia de aruspiciibus, ac de uersu isto senario scripta est in annalibus maximis libro xi. & in Verrij Flacci lib. i. rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uersus de Græco illo Hesiodi uersu expressus:

ἢ ἡ κακὴ βουλὴ τῷ βουλευσάντῃ κακίση.

Verba ueteris senatusconsulti ista, quo decretum est hostiis maioribus expiandum, quod in sacrario haste Martiæ mouissent. Atq; ibi enarratum, quid sint hostiæ succidaneæ: quid item tempora præcidanea. Et quod Capito Attæius ferias qualdam præcidaneas appellauit. CAP. VI.

VT terram mouisse nūtiari solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptū legitimus, nuntiatum esse senatui in sacrario, in regia hastas Martias mouisse. Eius rei causa senatusconsultum factum est M. Antonio, A. Posthumio consulibus, eiusq; exemplum hoc est: Quod C. Iulius L. filius Ponti. nuntiauit in sacrario in regia hastas Martias mouisse, D. E. R. I. C. ut M. Antonius consul hostijs maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & cæteris dijs (quibus uideretur) placādis, uti procurasset, satis habendū censuerunt. Si quid succidaneis opus esset, Robigus accederet. Quod succidaneas hostias senatus appellauit, quæri solet quid uerbum id significet. In Plauti quoq; comœdia quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso uerbo requiri audio, his uersibus:

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,

Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneū? Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, e, litera per morem cōpositi uocabuli in, i, literam commutata. Nam quasi succidaneæ appellatæ: quoniam si primis hostijs litatum non erat,

aliæ

D. E. R. I. C.
hoc est, de ea
re ita censue-
runt.

Succidaneæ
hostiæ.

aliæ post easdē ductæ hostiæ cædebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera, i, scilicet trætîm pronuntiata. Audio enim quosdam eam literam in hac uoce barbarè corripere. Eadem autē ratione uerbi præcidaneæ quoq; hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidaneæ appellata, quàm piaculi gratia ante fruges nouas fieri cœptas, immolari Cereveri mos fuit, si qui familiam funestam aut non purgauerant, aut aliter eam rem quàm oportuerat, procurauerant. Sed porcæ, & hostias quasdam præcidaneas (sicut dixi) appellari uulgò notū est. Feras præcidaneas dici, id (opinor) à uulgò remotum est: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de Pontificio iure composuit, scripsi. Ibi Cornucario Pont. Max. ferie præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt, Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die ferie præcidaneæ essent.

Præcidaneæ
hostiæ.

De epistola Val. Probi grammatici ad Marcellum scripta
super accentu nominum quorundam Punicorum.

C A P V T V I I .

Valerius Probus grāmaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. Is Annibâlem & Asdrubâlem, & Hamilcârem ita pronuntiabat, ut penultimam circūfleteret, ut testis est epistola eius scripta ad Marcellum: in qua Plautum & Ennium, multosq; alios ueteres eo modo pronuntiasse affirmat: solius tamen Ennij uersum unum ponit, ex libro qui Scipio inscribitur. Eum uersum quadrato numero factum subiecimus, in quo nisi tertia syllaba de Annibalis nomine circūflexè ponatur, numerus claudus est. Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Val. Probus.

Qui propter Annibâlis copias* considerant.

*confederât

h 2

Quid

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit : quem cum odisset, inimicusque esset, designandum tamen eum consulem curauit. CAP. VIII.

Fabritius. **F**abritius Lucinius magna gloria uir, magnisque rebus
Rufinus. **E**gestus fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus, & bellator bonus, militarique disciplina peritus admodum fuit, sed fur ex homo, & auaritia acris erat. Hunc Fabritius non probabat, neque amico utebatur, osque cum morum causis fuit. Sed cum temporibus Reip. difficilimus consules creandi forent, & is Rufinus peteret consulatum, competitorumque eius essent imbelles quidem & futiles, summa ope aduersus est Fabritius, uti Rufino consulatus deferretur. Eam rem plerisque admirantibus, quod hominem avarum, cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabritius inquit, Nihil est quod miremini, si malui compilari, quam uenire. Hunc Rufinum postea bis consulatu & dictatura functum, censor Fabritius senatu mouit ob luxurie notam, quod decem pondo argenti factitaret. Id autem quod supra scripsi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in pleraque historia scriptum est) dixisse, M. Cicero non alijs a Fabritio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse refert in libro II. de Oratore. Verba Ciceronis haec sunt: Arguta etiam significatio est, cum parua re & sepe uerbo res obscura & latens illustratur, ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut existimatur) avarus & furax, sed egregie fortis & bonus imperator, gratias ageret quod se homo inimicus consulem fecisset, bello praesertim magno & graui: Nihil est, quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari, quam uenire.

Quid significet proprie religiosus. Et in qua diuerticula significat

gnificatio istius uocabuli flexa sit, & uerba Nigidii Figuli
ex commentariis eius iuper ea re sumpta. CAP. IX.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Nigidius Fi-
Varronem doctissimus, in undecimo commentario-
gulus.
rum grammaticorum uersum ex antiquo carmine refert
memoria hercle dignum,

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Cuius autem id carmen sit, non scribit. Atque in eodē loco Osus finita.

Nigidius : Hoc (inquit) inclinamētum semper huiuscemodi
uerborum, ut uniosus, mulierosus, religiosus, nummosus,
signat copiam quandam unmodicam rei super qua dicitur.

Quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & super-
stitiosa religione sese alligauerat. Eaq; res uitio assigna- Religiosus.

batur. Sed praeter ista quae Nigidius dicit, alio quodam di-
uerticulo significationis, religiosus pro casto atq; obser-
uanti, cohibentiq; sese certis legibus finibusq; dici coeptus.

Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profe-
cta origine, diuersum significare uidetur, religiosi dies, &
religiosa delubra. Religiosi enim dies dicuntur tristi omi-

ne infames impeditiq; in quibus & res diuinas facere, &
rem quampiam nouam exordiri, temperandum est : quos
multitudo imperitorum prauē & perperam nefastos ap-

pellant. Itaque M. Cicero in libro epistolarum nono ad
Atticum : Maiores (inquit) nostri funestiores diem esse
uoluerunt Alliensis pugnae, quam urbis captae, quod hoc
malum ex illo. Itaq; alter religiosus etiā nunc dies, alter in

uulgus ignotus. Idem tamen M. Tullius in oratione de ac-
cusatore constituēdo, religiosa delubra dicit, non ominosa,
nec tristia, sed maiestatis uenerationisq; plena. Massurius

autem Sabinus, in cōmentarijs quos de Indigenis cōposuit:
Religiosum (inquit) est, quod propter sanctitatem aliquam

h 3 remotum

remotum ac sepositū à nobis est. Verbum à relinquēdo dictum, tanquam ceremoniæ à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem, templū quidem ac delubra, quia horum cumulus in uituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodesta est, quæ non uulgò ac temere, sed cum castitate ceremoniæq; adueniā, & reuerenda, & reformi-
 Religiosi dies danda sunt, magis quàm inuulganda. Sed dies religiosi dicti, quos ex contraria causa propter omnis auitatem relinquimus. Idcirco ait Terentius in Heaut.

Tum quod dem ei, rectè est.

Nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Quòd si (ut ait Nigidius) omnia istiusmodi inclinamenta, nimium ac præter modum significāt, & idcirco in culpas cadūt, ut uinosus, mulierosus, uerbosus, morosus famosus: cur ingeniosus, & formosus, & officiosus, & speciosus, quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata sunt, cur etiam disciplinosus, consiliolosus, uictoriosus, quæ M. Cato ita affigurauit, cur item facundiosus, quod Sempronius Asellio xiiii. rerum gestarum ita scripsit: Facta sua spectare oportere, dicta non: si minus facundiosa essent: cur, inquam, ista omnia nunquàm in culpam, sed in laudem dicuntur? quanquàm hæc quoque incrementum sui nimium demonstrent? an propterea, quia illis quidam, quæ suprà posui, adhibendus est modus quidam necessarius? Nam & gratia, si nimia atq; immodica: & mores si multi atque uarij: & uerba, si perpetua, atq; infinita, & obtundentia: & fama, si magna, & inquieta, & inuidiosa sit, neque laudabilia, nec utilia sunt. Ingenium autem, & officium, & forma, & disciplina, & consilium, & uictoria, & facundia, sicut ipse uirtutum amplitudines, nul-
 lis

lis finibus cohibentur, sed quanto maiora auctioraq; sunt, etiam tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum iurgiorumq; in senatu C. Cæsaris consulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis. CAP. X.

ANte legem, quæ nunc de senatu habendo obseruatur Rogandi senatus ordo. ordo rogandi sententias uariis fuit: Alias primus rogabatur, qui a CENS. princeps in senatum lectus fuerat: alias qui designati C O S S. crant. Quidam e C O S S. studio aut necessitudine aliqua adducti, quæ ijs uisum erat, honoris gratia extra ordinem sententiam primum rogabant. Obseruatum tamen est, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio, quam ex consulari, loco sententiã primũ rogaret. C. Cæsar in cõsulatu, quem cum M. Bibulo gessit, quatuor solos extra ordinem rogasse sententiã dicitur. Ex ijs quatuor principem rogabat M. Crassum: sed postquam filiam Cn. Pompeio despõderat, primũ cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum Senatui, Tiro Tullius M. Ciceronis libertus, refert: itaq; se ex patrono suo audisse scribit. Id ipsum Capito Atteius in libro: quem de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. In eodem lib. Capitonis, id quoq; scriptum est: Caius, inquit, Cæsar Consul M. Catonem sententiam rogauit: Cato, rem* quæ *quam consulebatur, quoniam non e Rep. uidebatur, perfici non solebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur, eximebatq; dicendo diem. Erat enim ius Senatori, ut sententiam rogatus, diceret antè quicquid uellet alius rei, & quoad uellet. Cæsar C O S. uictorem uocauit: cumq; cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, & prosequabatur Catonem in carcerem. Hac, inquit, inuidia facta, Cæsar

h

dest

destitit, & mitti Catonem iussit.

Quæ, qualiaq; sint, quæ Aristoxenus, quasi magis com-
perta de Pythagora memoria commendauit: & quæ
item Plutarchus in eundem modum, de eodem Pytha-
gora scripsit.

C A P V T X I.

Pythagoræ
cibus.

Gellius, fabu-
lum, pro faba
uertit.

Opinio uetus falsi occupauit, & conualuit, Pythago-
ram philosophum non esitauisse ex animalibus: item
abstinuisse fabulo, quem κύνωρον Græci appellant. Ex hac
opinionem Callimachus poëta scripsit:

Καὶ κύνωρον ἀπὸ χειρῶν ἔχει κύνωντων ἑδέου
Κ' ἀγὼ Πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Cic. in lib. de Diuinatione 1.
hæc uerba posuit: iubet igitur Plato sic ad somnum profi-
cisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis
perturbationemq; afferat. Ex quo etiam Pythagoreis in-
terdictum putatur, ne faba uescerentur: quæ res habet in-
fabæ infant.

stationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quæren-
tibus constat esse contrarius. Hæc quidem M. Cicero. Sed
Aristoxenus musicus, uir literarum ueterum diligentissi-
mus, Aristotelis philosophi auditor, in libro, quem de Py-
thagora reliquit, nullo sæpius legumento Pythagoram di-
cit usum, quam fabis: quoniam is cibus & subduceret sensum
aliuum, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi:
Πυθαγόρας ἡ τῶν ὀσπρίων μάλιττα τὸν κύνωρον ἐδουίμα-
σελίαν, κινητικὴν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικὴν, διὸ καὶ μά-
λιττα κέχρηται αὐτῷ.

Porculis quoq; minusculis, & hædis tenerioribus ui-
ditasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur co-
gnouisse ex Xenophilo Pythagorico, familiari suo, &
ex quibusdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pytha-
goræ haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis
etiam poëta in comædiis, quæ Pythagoræ uita inscribitur,
docet.

docet. Videtur autem, de κνάμω non esitato causa erroris fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoræ secutus est, uersus hic inuenitur:

Ἄλλοι πάνθ' εἰλοι κνάμω ἀπὸ χεῖρας ἔλεσθαι.

Opinati enim sunt pleriq; κνάμω legumētum uulgò di- Legumētum.
ci. Sed qui diligentius scituſq; carmina Empedoclis arbitrati sunt, κνάμω hoc loco testiculos significare dicunt: eosq; more Pythagoræ oportè atq; symbolicè κνάμω appellatos: quòd sunt εἰς τὸ κνεῖρ δεινοί, καὶ αἰτίοι τῷ κνεῖρ. Idcircoq; in Empedoclis uersu isto nō à fabulo edendo, sed à rei uenereæ proluuiò, uoluſſe homines deducere. Plutarchus quoq; homo in disciplinis graui autoritate in primo librorum, quos de Homero cōposuit, Aristotelem philosophum scripsit, eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse: quòd non abstinerunt edunāis animalibus, nisi pauca carne quadam. Verba ipsa Plutarchi (quoniam res inopinata est) subscripsi: Αεισθῆλης δὲ μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀναλύφης, καὶ τοιέτωρ ἄλλωρ ἀπέχεσθαι φησι τὸς πυθαγοεικῶς, χεῖσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. Αναλύφη autem est animal marinum, quod urtica appellatur. Sed & piscibus nōnullis abstinere Pythagoricos Plutarchus in Symposiacis dicit: Pythagorā uerò ipsum, sicut celebre est, Euphorbum primò se fuisse dictitasse: ita hæc remotiora sunt ijs, quæ Clearchus, & Dicearchus memoriæ tradiderunt: fuisse eum postea Pyrādum, deinde Callideam, deinde fœminam pulchra facie meretricem, cui nomen Alce.

Alce meretrix.

Notæ, & animaduersiones Censoriæ in ueteribus monumentis repertæ, memoria dignæ.

CAP. XIII.

Si quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumq; indiligenter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgauerat: siue quis arborem suam, uineamq; habuerat derelictam: non

h s is

is sine poena fuit : sed erat opus censorium , Censoresq; ærarium faciēbant. Item si quis Eques Romanus equum habere gracilentum , aut parum nitidum uisus erat : impolitæ notabatur. Id uerbum significat , quasi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusq; autoritates sunt : & M. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quòd incensiones quædam tibiæ certo modo factæ, ischiacis mederi possint. CAP. VIII.

Ischiacis tibi-
cinē mederi.

CREDITUM hoc à plerisq; est, & memoriæ mandatum, ischiaci cum maximè doleant, tum si modulis lenibus tibi- cinē incinat, minui dolores. Ergo nuperrimè in li. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibi- cinem scitè modulateq; adhibutum mederi. Refert & Democriti liber, qui inscribitur περί λοιμῶν ἢ λογικῶν* κανῶν. In quo docet plurimis hominum morbis, medicinam fuisse incensiones tibiæ: tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusq;, & propterea quoq; uitij, aut medelis animorum & corporum.

*Fortassis
κακῶν.

Narratur historia de Hostilio Mancino Aedili, & Manulia meretrice : uerbaq; decreti Tribunorum, ad quos à Manulia prouocatum est. CAP. XIII.

CV' in librum VIII. Atteij Capitonis collectaneorū legeremus, qui inscriptus est, de iudicijs publicis: decretū Tribunorum uisum est grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus: idq; ob hanc causam, & in hanc sententiā scriptū est: A. Hostilius Mancinus Aedilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici dicē ad populum dixit: quòd de ambulatorio eius noctu lapide ictus esset: uulnusq; ex eo lapide ostēdebat. Manulia ad trib. pl. prouocauit: apud eos

uisum non dixit comessatorem Mancinum ad ædes suas uenisse: eum fuisse sibi recipere nō fuisse in æde sua: sed cum ui irrumperet, lapid

Hostilii po-
sulationis.
Manulia me-
retrix.

*uisum non
fuisse

Lapidibus depulsum. Tribuni decreuerūt, Aedilē ex eo loco iure deiectū, quò cum uenire cum coronario nō decuisset: propterea ne cum populo Aedilis ageret, intercesserūt.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustii, quam inimici eius, cum insectatione, malignè reprehenderunt.

C A P. X V .

Elegantia orationis Sallustij uerborumq; facundia, & nouandi studiū cum multa prorsus inuidia fuit: multiq; non mediocri ingenio uiri conati sunt reprehendere pleraq; , & obrectare: in quibus plura inscitè aut malignè uellicant. Nonnulla tamen uideri possunt, non indigna reprehensione: quale illud in Catilinæ historia repertum est: quòd habeat eam speciem, quasi parum attentè dictū. Verba Sallustij hæc sunt: At mihi quidem, tametsi haudquam par gloria sequatur scriptorem, & autorem rerum, tamen in primis arduum uidetur res gestas scribere. Primum, quòd facta dictis ex æquanda sunt: deinde quòd pleriq; quæ delicta reprehenderis, maleuolētia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atq; gloria bonorū memores, quæ sibi quisq; facilia factu putat, æquo animo accipit: supra, ea ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquit, dicturū causas, quamobrē uidetur esse arduū res gestas scribere: atq; ibi non primū causas, sed querelas dicit. Non enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduū sit: quòd ij qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ scripta sunt, aut uera esse non credant. Obnoxiam quippe, & obiectam falsis existimationibus eam rem dicendam magis aiūt, quam arduam: quia quod arduum est, sui operis difficultate est arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maleuoli reprehensores dicunt. Sed Arduum Sallustius, non pro difficili tantū, sed pro eo quoq; ponit, quod Græci

is sine poena fuit : sed erat opus censorium , Censoresq; ærarium faciēb int. Item si quis Eques Romanus equum habere gracilentum , aut parum nitidum uisus erat : impolitæ notabatur. Id uerbum significat, quasi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusq; autoritates sunt : & M. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quòd incensiones quædam tiliarum certo modo factæ, ischiacis mederi possint. CAP. VIII.

Ischiacis tibi-
cinē mederi.

CREDITUM hoc à plerisq; est, & memoriæ mandatum, ischiaci cum maxime doleant, tum si modulis lenibus tibi- cinē incinat, minui dolores. Ergo nuperrime in li. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibi- cinem scite modulateq; adhibutum mederi. Refert & Democriti liber, qui inscribitur περι λογικῶν ἢ λογικῶν* κανῶν. In quo docet plurimis hominum morbis, medicinam fuisse incensiones tiliarum: tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusq;, & propterea quoq; uitij, aut medelæ animorum & corporum.

*Fortassis
κανῶν.

Narratur historia de Hostilio Mancino Aedili, & Manulia meretrice : uerbaq; decreti Tribunorum, ad quos à Manulia prouocatum est. CAP. XIII.

CVm librum viii. Atteij Capitonis collectaneorū legercimus, qui inscriptus est, de iudicijs publicis: decretū Tribunorum uisum est grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus: idq; ob hanc causam, & in hanc sententiā scriptū est: A. Hostilius Mancinus Aedilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diē ad populum dixit: quòd de ambulacro eius noctu lapide ictus esset: uulnusq; ex eo lapide ostēdebat. Manulia ad trib. pl. prouocauit: apud eos

uisum non dixit comessatorem Mancinum ad ædes suas uenisse: eum fuisse sibi recipere nō fuisse in æde sua: sed cum ui irrumperet, lapid

Hostilii po-
sulatione.
Manulia me-
retrix.

*uisum non
fuisse

lapidibus depulsum. Tribuni decreuerunt, Aedilem ex eo loco iure deiectum, quò cum uenire cum coronario nõ decuisset: propterea ne cum populo Aedilis ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustii, quam inimici eius, cum insectatione, malignè reprehenderunt.

CAP. XV.

Elegantia orationis Sallustij uerborumq; facundia, & nouandi studium cum multa prorsus inuidia fuit: multiq; non mediocri ingenio uiri conati sunt reprehendere pleraq; , & obrectare: in quibus plura inscite aut malignè uellicant. Nonnulla tamen uideri possunt, non indigna reprehensione: quale illud in Catilinæ historia repertum est: quòd habeat eam speciem, quasi parum attentè dictum. Verba Sallustij hæc sunt: At mihi quidem, tametsi haudquam par gloria sequatur scriptorem, & autorem rerum, tamen in primis arduum uidetur res gestas scribere. Primum, quòd facta dictis exæquanda sunt: deinde quòd pleriq; quæ delicta reprehenderis, maleuolentia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atq; gloria bonorum memores, quæ sibi quisq; facilia factu putat, æquo animo accipit: supra, ea ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquit, dicturum causas, quamobrè uideatur esse arduum res gestas scribere: atq; ibi non primum causas, sed querelas dicit. Non enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduum sit: quòd ij qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ scripta sunt, aut uera esse non credant. Obnoxiam quippe, & obiectam falsis existimationibus eam rem dicendam magis aiunt, quam arduam: quia quòd arduum est, sui operis difficultate est arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maleuoli reprehensores dicunt. Sed Arduum Sallustius, non pro difficili tantum, sed pro eo quoq; ponit, quòd Græci

ci δυσχερὲς aut χαλεπὸν appellant : quod est cum difficile, tum molestum quoq; , & incommodum, & intractabile. Quorum uerborum significatio à sententia Sallustij superscripta non abhorret.

De uocabulis quibusdam à Varrone , & Nigidio contra quotidianam sermonis consuetudinem declinatis : atq; imbi id genus quædam, cum exemplis ueterum relata.

C A P V T X V I.

M Arcum Varronem, & P. Nigidium, uiros Romani generis doctissimos, comperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, quàm *Senatus*, & *Domus*, & *Fluctus*: qui est patrius casus ab eo, quod est *Senatus*, *Domus*, & *Fluctus*: huic *Senatui*, *Domui*, *Fluctui*, cæteraq; his consimilia pariter dixisse. Terentij quoq; comici uersus in libris ueteribus itidem scriptus est:

Senatus.
Domus.
Fluctus.

Eius anuis opinor causa, quæ est mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus Grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt : quòd omnis datiuus singularis, litera finitus *i*, si non similis est genitiui singularis, *s*, litera addita genitiuum singulari rem facit : ut patri patris, Duci ducis, Cædi cædis. Cùm igitur, inquiunt, in casu dandi huic *Senatui* dicamus, genitiuus ex eo singularis *Senatus* est, & non *Senatus*. Sed non omnes concedunt in casu datiuo *Senatui* magis dicendum, quàm *Senatu*, sicut Lucil. in eodem casu, *Victu*, & *Anu* dicit, non *Victui*, & *Anui*, in hisce uersibus:

Quòd sumptum atq; epulas uictu præponis honesto.

Et alio in loco:

Anu noceo, inquit.

Verg. quoq; in casu dandi *Aspectu* dicit, non *aspectui*:

Teq; aspectu ne subtrahere nostro.

Et in Georg.

Quòd nec concubitu indulgent.

C. etiam

C. etiam Cæsar, grauis auctor lingue Latine, in Anticato-
ne: Vnius, inquit, arrogantia superbiaq; dominatuq;. Item
in* Dolabella: Actionis illibusti: quorum in ædibus fæuisq; * Dolobella.
posita, & honori erant, & ornatu. In libris quoq; Analo-
gicis omnia istiusmodi, sine i, litera, dicenda censet.

De natura quarundam particularum, quæ propositæ uerbis
intendi, atq; produci barbarè, atq; incitè uidentur, exem-
plis rationibusq; plusculis dilceptatum. CAP. XVII.

L Vcilij ex undecimo uersus sunt:

Scipiadae magno improbus obijciebat asellus:

Lustrum, illo Censore, malum, infelixq; fuisse.

Obijciebat, o, litera producta multos legere audio: i. i. q; eò
facere dicunt, ut ratio numeri salua sit,

Idem infrà: -Et iam

Conijcere in uersus dictum præconis uolebam

Gracij. In hac quoque prima uerbi præpositione, ob ean-
dem causam producant. Item x v.

Subijcit hinc humilem, & *suffercatus posteriorem.

* fortassis

Subijcit, u, litera longa legunt, quia primam syllabam bre-
uem esse in uersu heroico non conuenit. Item apud Plautum
in Epidico, con, syllabam productam pronuntiant:

Agè nunc iam orna te Epidice, & pallium in colla conijce,

Apud Vergilium quoq; subijcit, uerbum produci à ple-
risq; audio: -Etiam Parnassia laurus

Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.

Sed neq; Ob, neq; Sub, præpositio producendi habet na-
turam: neq; item Con, nisi cum eam litera sequuntur, quæ
in uerbis Constituit, & Consecit, secundum eam primæ sunt:
uel cum eliditur ex ea n, litera, sicut Sallustius: Fœnoribus,
inquit, coopertus. In ijs autem, quæ supra posui, & metrum
esse integrum potest, & præpositiones istæ possunt non bar-
barè

barè protēdi. Secunda enim litera in his uerbis per duō ij, non per unum scribenda est. Nam uerbum istud, cui supra-dictæ particule præpositæ sunt, non Icio est, sed Iacio, & præteritum non Icit, sed Iecit. Idq; ubi compositum est, ex a litera, in i, mutatur: sicut fit in uerbis Insilio, & incipio: atq; ita uim consonantis capit. Et idcirco ea syllaba productius litiuſq; paulò pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patitur: sed reddit eam positu longam. Propter- eaq; & numerus in uersu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eò etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Inijce. Sic esse inijce, ut supra dixi, & scribendum & legendum scimus. Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoque uerbo, In, præpositionem metri causa protendat. Querimus igitur in Obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur: cum id uocabulū factum sit à uerbo Obijcio: & nequaquam simile sit, quòd à uerbo Moueo Motus, o, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem, uirum præstanti literarum scientia, Obijces, & Obijcibus, o, litera correpta dicere: in Vergilio quoq; sic eum legere:

- Quæ in maria alta tumescant

Obijcibus ruptis. Sed ita ut diximus, i, literam, quæ in uocabulo quoq; gemina esse debet, paulò uberius largiusq; pronuntiabat. Congruens igitur est, ut Subijces etiam, quod perinde ut Obijces compositum est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur, Subijces pro aëre alto ponit, qui cœlo subiectus est, in his uersibus:

Ergo Deum sublimes subijces, humidus

Vnde oritur imber, sonitus seuo, & strepitu.

Pler

Plerosq; omnes tamen legere audias, u, litera producta. Id ipsum autem uerbum M. Cato sub alia propositione dicit, in oratione, quam de Consulatu suo habuit. Ita hos, inquit, fert uentus ad priorem Pyrenæum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius item in Anchise: id promontorium, cuius *lin- *ligna gua in altum proijcit.

De Africano superiore sumpta quædam ex Annalibus, memoratu dignissima.

CAP. XVIII.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutis gloria præstiterit, & quàm fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua sui conscientia subnixus: pluribus rebus, quæ dixerit, quæq; fecerit, declaratum est. Ex quibus sunt hæc duo exempla eius fiducia, ac exuperantia ingentis. Cùm M. Neuius Trib. pleb. accusaret eum ad populum, diceretq; accepisse à Rege Antiocho pecuniã, ut conditionibus gratiosis & mollibus pax cum eo pop. Rom. nomine fieret, & quædam item alia crimini daret, indigna tali uiro: tũ Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ suæ, atq; gloria postulabat: Memoria, inquit, Quirites, repeto diem esse hodiernum, quo Annibalem Pœnum imperio nostro inimicissimũ magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriã uobis peperit insperabilem. Non igitur sumus aduersum Deos ingrati: sed censeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nunc protinus Ioui Optimo Maximo gratulatum. Id cùm dixisset, auertit, & ire in Capitolium cœpit. Tum concio uniuersa, quæ ad sententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto Tribuno, Scipionẽ in Capitolium comitata, atq; inde ad ædes eius cum letitia & gratulatione solenni prosecuta est. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non uerã, non eunt inficias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis.

Item

Scipionis Africanæ altitudo animi.

Item aliud est factum eius præclarum: Petilij quidam Tri-
pleb. à Marco, ut aiunt Catone, inimico Scipionis, compa-
rati in eum atq; unmissi desiderabant in Senatu instantissi-
mè, ut pecunie Antiochena, prædæq; quæ in eo bello capta
erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Asiatico
fratri suo Imperatori in ea prouincia Legatus. Ibi Scipio
exurgit: & prolato è sinu togæ libro, rationes in eo scri-
ptas esse dixit omnis pecunie, omnisq; prædæ: Illatum, ut
palàm recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id
iam non faciam, inquit, nec me ipse afficiam contumelia.
Eumq; librum statim discidit suis manibus, & conserpsit:
ægrè passus, quòd cui salus imperij ac Reipublicæ acce-
pti ferri deberet, ab eo ratio pecunie prædatitiæ posce-
retur.

Quid M. Varro in Logistorico scripserit de moderando
uictu puerorum impubium.

CAP. XIX.

Crapula in-
genio officit.

PVeros impuberes compertum est, si plurimo cibo, ni-
mioq; somno uterentur, hebetiores fieri: aduertimusq;
hinc elici tarditatem, corporaq; eorum improcera fieri, ni-
musq; adolescere. Idem pleriq; alij Medicorũ Philosopho-
rumq;, & M. Varro in Logistorico scripsit, quæ inscripta
est Capys, aut de liberis educandis.

Notati à Censoribus, qui audientibus iis dixerunt ioca
quædam intempestiuiter: ac de eius nota deliberatum,
qui steterat fortè apud cos oscitabundus.

CAP. XX.

Censoriæ notæ.

locus Intem-
pestiuus.

Inter Censorias scueritates tria hæc exempla in lite-
ris sunt castigatissimæ disciplinæ. Vnum est huiusmodi:
CENS. agebat de uxoribus solenne iusiurandum. Verba
erant ita concepta: Et tu ex animi tui sententia uxorem
habetes? Qui iurabat, cauillator quidam, & canicula, &
nimis ridicularius fuit. Is locum esse sibi ioci dicendi ra-
tus,

tus, cum ita, uti mos erat, CENS. dixisset, Et tu ex animi tui sententia uxorem habes? Habeo equidem, inquit, uxorem: sed non hercle ex animi tui sententia. Tum CENS. eum, quod intempestiue lasciuiisset, in ærarios retulit, causamq; hanc ioci scurrilis apud se dicti subscripsit. Altera scueritas eiusdem sectæ, disciplinæq; est: Deliberatum est de nota eius, qui ad CENS. ab amico aduocatus est, & in iure stans, clarè nimis ac sonore oscitauit: atque inibi propè ut plecteretur, fuit, tanquam illud indicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque aperte securitatis. Sed cum ille deierasset inuitissimum sese, ac repugnantem oscitatione uictum, tenerique eo uitio, quod oscedo appellatur: tum notæ iam destinatæ exem- Oscedo.
ptus est. P. Scipio Africanus Pauli filius utranque histo-
riam posuit in oratione, quàm dixit in Censura, cum ad
maiorum mores populum hortaretur. Item aliud refert
Sabinus Massurius in septimo memorabilium seuerè fa-
ctum: CENS. inquit, P. Scipio Nasica, & M. Pompe-
lius, cum equitum censum agerent, equum nimis strigo- Equus strigo-
sus.
sum & malè habitum, sed equitem eius uberrimum &
habitissimum uiderunt. Et cur, inquiunt, ita est, ut tu sis,
quàm equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo,
equum Staius meus. Visum est parum reuerens esse re- Staius.
sponsum, relatusq; in ærarios, ut mos est. Staius autem
seruile nomen fuit. Pleriq; apud ueteres serui eo nomine
fuerunt. Cæcilius quoq; ille comædiarum pœta inclytus,
seruus fuit, & propterea nomen habuit Staius. Sed postea
uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæci-
lius Staius.

A. G E L L I I N O
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R V.

Quòd Musonius philosophus reprehendit, improbauitq;
laudari philosophum differentem a uociferantibus, &
in laudando gestiuntibus. CAPYT I.

Musonius.

MUSONIUM philosophum solitum
dicere accepimus: Cùm philosophus, in-
quit, hortatur, monet, suadet, obiurgat,
aliud'ue quid disciplinarum disserit: tum
qui audiunt, si de summo, & soluto pe-
ctore obuias, uulgatasq; laudes effutiunt, si clamutant etiã,
si gestiunt, si uocum eius festiuitatibus, si modulis uerbo-
rum, si quibusdam quasi frequentamentis orationis mo-
uentur, exagitantur, & gestiunt: tum scias, & qui dicit,
& qui audit, frustra esse: neq; illic philosophum loqui, sed
* Amicus tibicinem canere. * Animus is, inquit, audientis philoso-
phum quæ dicuntur utilia, ac salubria sunt, quæq; & er-
rorum, atq; uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atq;
otium prolixè profuseq; laudandi non habet. Quisquis
ille est qui audit, nisi ille est planè deperditus, inter ipsam
philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & pu-
deat tacitus, & poeniteat, & gaudeat, & admiretur: ut-
rios adeò uultus disparilesq; sensus gerat, perinde ut eum,
conscientiamq; eius affecerit, utrarumq; animi partium
aut syncerarum, aut ægrarum, philosophi pertractatio.
Præterea dicebat, magnam laudem non abesse ab admi-
ratione: admirationem autem, quæ maxima est, non pare-
re uerba, sed silentium. Iccirco, inquit, poëtarum sapien-
tiss

tiſſimūſ auditores illos Vlyſſi, labores ſuos illuſtriſſimè nar-
rantis, ubi loquendi finis factus, non exultare, nec ſtrepere,
nec uociferari facit: ſed conſiſſe uniuerſos dicit, quaſi
attonitos, & obſtupidos, delinimentis aurium ad origines
uſq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus eſt.

CAPVT II.

Equus Alexandri regis & capite, & nomine Buce- Bucephalus.
phalus fuit. Emptum Cares ſcripſit talentis XIII.
& regi Philippo donatum: æris noſtri ſumma eſt HS
CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uiſum: quòd
ubi ornatus erat, armatusq; ad prælium, haud unquam in-
ſcendi ſeſe ab alio niſi à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto
equo memoratum eſt: Quòd cum in eo inſidens Alexan-
der bello Indico, * & facinora faciens fortia, in hoſtium *ſe
cuneum, non ſatis ſibi prouidens, immiſiſſet, coniectisq; un-
diq; in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atque
latere equus perfoſſus eſt: moribundus tamen, ac propè iam
exanguis, è medijs hoſtibus regem uiuaciſſimo curſu retu-
lit: atq; ubi cum extra tela extulerat, ilico concidit: &
*deinde iam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani *domini
ſolatio expirauit. Tum rex Alexander, parta eius belli ui-
ctoria, oppidum in iſdem locis condidit: atq; ob equi ho-
nores Bucephalon appellauit.

Quæ cauſa, quodq; initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad
philoſophiæ literas adeundi.

CAP. III.

Protagoram uirum in ſtudijs doctrinarum egregium, Protogoras.
cuius nomen Plato libro ſuo illi inſcripto inſcripſit,
adoleſcentem aiunt, uictus quæredæ gratia in mercede miſ-
ſum, uecturasq; onerum corpore ſuo factitauiſſe: quod ge-
nus Græci Βαράζοιτας uocant, Latine Baiulos appella- Baiulus.
mus.

Abdera De- mus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius po-
mocriti oppi- pularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circun-
dum. dum. datos portabat. Tum fortè Democritus ciuitatis eiusdem

ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia ue-
nerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum cum
illo genere oneris tam impedito, ac tam incoibili, facile
atq; expeditè incedentem. Et propè accedit, & iuncturã,
posituramq; ligni scitè periteq; factam considerat: petitq;
ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat pe-
titum, fecit: atq; itidem Democritus aceruũ illum, & quasi
orbem caudicum breui uinculo compressum, ratione qua-
dam quasi geometrica librari, contineriq; animaduertit:
interrogauit, quis id lignum ita composuisset. Et cum ille
à se compositum dixisset: desiderauit uti solueret, ac de-
nuo in modum eundem collocaret. At postquam ille sol-
uit, ac similiter composuit: tum Democritus animi aciem,
solertiamq; hominis non docti, demiratus: Mi adolescens,
inquit, cum ingenium benefaciendi habeas, sunt maiora
melioraq;, quæ facere mecum possis. Abduxitq; eum sta-
tim, secumq; habuit, & sumptum ministravit, & philo-
sophias docuit, & esse cum fecit, quantus postea fuit. Is ta-
men Protagoras insyncerus quidem philosophus, sed acer-
rimus sophistarum fuit. Pecuniam quippe ingentem cum à
discipulis acciperet annuã, pollicebatur se id docere, qua-
nam uerborũ industria, causa infirmior, fieret fortior. Quã
rem Græcè ita dicebat, τὸν ἡτῶ λόγον, κρείτῶ ποιεῖν.

De uerbo Duo & uicesimo, quod uulgò incognitum, à
uiris doctis multifariam in libris scriptum est.

C A P V T I I I I.

Iulius Paulus

A Pud Sigillaria fortè in libraria ego & Iulius Pau-
lus poëta, uir memoria nostra doctissimus, consede-
ramus:

ramus : atque ibi expositi erant Fabij annales , bonæ atq; synceræ uctustatis libri , quos uenditor sine mendis esse contendebat. Grammaticus autem quispian e nobilioribus ab emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unum in libro mendum dicebat. Sed contrà librarius in quoduis pignus uocabat , si in una uspiam litera delictum esset. Ostendebat grammaticus ita scriptum in lib. I I I I. Quapropter tum primum ex plebe alter c o s. factus est, duo & uicesimo anno postquam Romam Galli ceperunt: Non, inquit, Duo & uicesimo, sed Duodeuicesimo scribi oportuit. Quid enim est Duo & uicesimo? Alio quoque loco hic ita scripsit : Mortuus est anno Duo & uicesimo, Rex fuit anno uicesimo primo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit in Antiochum regem Pœnus Annibal.

CAP. V.

IN libris ueterum memoriarum scriptum est Annibalem Carthaginensem apud regem Antiochum facitissime cauillatum esse. Ea cauillatio huiuscemodi fuit: Ostendebat ei Antiochus in campo copias ingentis, quas bellum Pop. Rom. factururus comparauerat : conuertebatq; exercitum insignibus argenteis, & aureis florentem. Inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus : equitatumq; frenis, cphippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Atque ibi rex contemplatione tanti, ac tam ornati exercitus gloriabundus Annibalem aspexit : & Putas'ne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus eludens ignauiam, imbelliamq; militum eius pretiosè armatorum : Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia: etiam si auarissimi sunt. Nihil prorsum, neque tam lepidè, neque tam acerbè dici potest. Rex de numero exercitus

Annibalis cauillatio in Antiochum. Macrobian. lib. 2. cap. 2.

Imbellia genere foemino.

i 3 sui,

sui, ac de æquiparatione æstimanda quæsierat : Respondit Annibal de præda.

De coronis militaribus quæ sit earum Triumphalis, quæ Obsidionalis, quæ Ciuica, quæ Muralis, quæ Castrensis, quæ Naualis, quæ Oualis, quæ Oleaginea.

C A P V T V I.

Coronæ militares.

Militares coronæ multifariæ sunt : Quarum quæ nobilissimæ sunt, has ferme esse accepimus triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralem, castrensem, naualem. Est ea quoq; corona, quæ Oualis dicitur. Est item postrema Oleaginea, qua uti solent qui in prælio non fuerunt.

Coronæ triumphales.

sed triumphum procurant. Triumphales coronæ sunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id uulgò dicitur Aurum coronarium. Hæ anti-

Obsidionalis. quitus è lauro erant: post fieri ex auro coeptæ. Obsidionalis est, quam ij qui liberati sunt obsidione, dant ei duci qui

Graminea. liberauit. Ea corona graminea est : obseruariq; solitum, ut fieret è gramene, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam s.p.q.r.q. Fabio Maximo dedit, bello Pœnorum secundo, quòd urbem Romam obsidione hostium

Ciuica. liberasset. Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio, testem uitæ salutisq; perceptæ, dat. Ea fit è fronde querna : quoniam cibus, uictusq; antiquissimus quercus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est : sicuti scriptum est in quadam comœdia Cæcily:

Aduchuntur, inquit, cum ilignea corona, & chlamyde:
Dij uostram fidem.

Massurius autem Sabinus in x i. librorum memorabilium Ciuicam coronam tum dari solitam dicit, quum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore etiam hostem occiderat,

neq;

neq; locum in ea pugna reliquerat : aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quòd appareret, e tam iniquo loco ciuē ab eo seruatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quierit. Hac corona ciuica L. Gellius uir censorius in Senatu Cicero-nem Consulem donari à republica censuit: quòd eius opera esset atrocissima illa Catilinæ coniuratio detecta, uindicta q;. Muralis est corona, qua donatur ab imperatore, qui primus murum subiit, inq; oppidum hostiū per uim ascendit. Idcirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat eum Imperator, qui primus hostium castra pugnans introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem ui armatus transfiliuit. Ea quasi nauium rostris insignita est. Ea muralis autem, & castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Oualis uerò corona myrtea est. Ea utebantur Imperatores, qui ouantes introibant Urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neq; cum iusto hoste gesta sunt: aut hostium nomen humile, & non idoneum est, ut seruorum, piratarumq; aut deditioe repente facta, *in puluere (ut dici solet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui *sine facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt: quòd nō Martius, sed quasi Venerius quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus cum bello fugitiuorum confecto, ouans rediret, insolenter aspernatus est: Senatusq; consultum faciundum per gratiam curauit, ut lau-

ro non myrto coronaretur. Marcus Cato obiecit M. Fulvio Nobiliori, quòd milites, per ambitionem, coronis leuissimis de causis donasset : de qua re uerba ipsa apposui Catonis : Nā principiò, quis uidit corona donari quēquam cum oppidum captū non esset? aut castra hostium nō incensa essent? Fuluius autem, in quē hoc à Catone dictū est, coronis donauerat milites, quia uallū curauerāt, aut quia puteum strenuè foderāt. Prætereundū nō est, quod ad ouationes attinet : super quo dissensisse ueteres scriptores* accipio. Partim enim scripserunt, qui ouarent, introire solitum equo uehentes. Et Sab. Massurius pedibus ingredi ouantes dicit sequentibus eos, non militibus, sed uniuerso Senatu.

Personæ uocabulū quàm lepidè interpretatus sit, quàmque esse uocis eius originem dixerit C. Bassus.

CAPVT VII.

L Epidè mercurus, & scitè C. Bassus in libris quos de origine uocabulorum composuit, unde appellata Persona sit, interpretatur. A personando enim id uocabulum factum esse coniectat. Nam caput, inquit, & os, cooperimento personæ tectum undiq; , unaq; tantum uocis emittendæ uia peruium, * quod non uaga neq; diffusa est, in unum tantummodo exitum collectam coactamq; uocem, & magis claros canorosq; sonitus facit. Quoniam igitur indumentum illud oris clarescere, & resonare uocem facit ob eam causam Persona dicta est, o, litera propter uocabuli formam productiore.

Defensus error à Vergili uersibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. & ibidem quid sit Lituus, atque de etymologia uocis eius.

CAP. VIII.

I Pse quirinali lituo, paruq; sedebat
Succinctus trabeca, laeuq; ancile gerebat.

In his uersibus errasse Vergilium Higinus scripsit,
tanq

tanquam non animaduernerit deesse aliquid hisce uerbis: Ipse quirinali lituo. Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus: uiaetur ita dictum, ut fiat lituo, & trabea succinctus: quod est, inquit, absurdissimum. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, incurua, qua Augures utuntur: quonam modo succinctus lituo uideri potest? Imò ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut pleraque dici per defectionem solent: ueluti cum dicitur, M. Cicero homo magna eloquentia, & Roscius histrio summa uenustate: non plenum hoc utrunque, neque perfectum est: sed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco:

Lituus.

Victorem Buten, immani corpore.

Id est, corpus immane habentem.

Et item alibi:

In medium geminos inmani pondere caestus

Proijcit.

Ac similiter:

Domus sanie, dapibusque cruentis

Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoque uideri dictum debet: Picus Quirinali lituo erat: sicut dicimus, statua grandi capite erat. Est autem, & Erat, & Fuit, plerumque absunt cum elegantia, sine detrimento sententiae. Et quoniam facta litui mentio est, non praetermittendum est, quod posse quaeri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quae lituus appellatur, an tuba à lituo Augurum, lituus dicta sit. Vtrunque enim pari forma, & pariter in capite incuruum est. Sed si (ut quidam putant) tuba à sonitu lituus appellata est, ex illo Homericò uersu λήξε βίη, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubae similitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo isto Verg. & pro tuba: ut ibi,

Tuba.

Et lituo pugnans insignis obibat, & hasta.

i s

Histor

Cræsi filius
ex muto uo-
calis.

*educto

Her.in Clio.

Aegles Sa-
mius.

Filius Cræsi regis, cum iam per ætatem fari posset, in-
fans erat: & cum iam multum adoleuisset, item nihil
fari quibat. Mutus autem & elinguis diu habitus est. Cum
uerò in patrem eius bello magno uictum, & urbe, in qua
erat, capta, hostis gladio *educto, regem esse ignorans
inuaderet: diduxit adolescens os, clamare nitens, eoq; ni-
xu atque impetu spiritus uitium, nodumq; linguæ rupit,
planeq; & articulatè elocutus est, clamans in hostem, ne
rex Cræsus occideretur. Tum & hostis gladium redu-
xit, & rex uita donatus est, & adolescens loqui prorsus
deinceps incoepit. Herodotus in historijs huius memoriæ
scriptor est: eiusq; uerba sunt, quæ prima dixisse filium
Cræsi refert, ὡ' ὑθρωπε, μὴ κτείνε κροῖσον. Sed & quispian
Sanius athleta, nomen illi fuit Αἴγλης, cum antea non lo-
quens fuisset, ob similem dicitur causam loqui coepisse.
Nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsos, & ad-
uersarios non bona fide fieret, & sortem nominis falsam
subijci animaduertisset: repente in eum, qui id faciebat,
sefe uidere quid faceret, magnùm inclamauit. Atq; is oris
uinculo solutus, per omne inde uitæ tempus, non turbidè,
neque adhæsè locutus est.

De argumentis, quæ Græcè ἀντιρρέφουλα appellantur, à
nobis Reciproca dici possunt.

CAP. X.

Antistrephō-
ta.

Inter uitia argumentorum, longè maximum esse uitium
uidetur eorum, quæ ἀντιρρέφουλα Græci dicunt. Ea qui-
dam ex nostris, non hercle nimis absurdè reciproca appel-
lauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo: Cum argu-
mentum propositum referri cōtrà, conuertiq; in eum po-
test, à quo dictum est, & utrunque pariter ualet, quale est
peruul

peruulgatum illud, quo Protagoram Sophistarum acerri-
 mum, usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. Protagorę &
Euathli pa-
ctio.
 Lis namque inter eos, & controuersia super pacta merce-
 de hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discen-
 dæ, causarumq; orandi cupiens fuit. Is in disciplinam Pro-
 tagoræ sese dedit: daturumq; promisit mercedem grãdem
 pecuniam, quantam Protagoras petiuerat. Dimidiũq; eius
 de ait iam tunc statim prius, quàm disceret. Pepigitq; ut
 reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud
 Iudices orasset & uicisset. Postea quum diutulè auditor
 affectatorq; Protagoræ fuisset: & in studio quidem faci-
 diæ abundè promouisset, causas tamen non reciperet, tem-
 pusq; iam longum transcurreret, & facere id uideretur,
 ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras,
 ut tum existimabat, astutum. Petere institit ex pacto mer-
 cedem. Litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad Iudi-
 ces conijciendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum
 Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adole-
 scens, utroque id modo fore, uti reddas quod peto, siue cõ-
 tra te pronuntiatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis
 data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego ui-
 cero: Sin uerò secundum te iudicatum erit, merces mihi
 ex pacto debebitur, quia tu uiceris. Ad ea respondit Eua-
 thlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse
 obuiam, si uerba non ipse facerem, sed alio patrono ute-
 rer. Sed * magis mihi in ista uictoria proludium est: cum *maius
 te non in causa tantum, sed in argumento quoque isto uin- Proludium.
 co. Disce igitur tu quoque magister sapientissime, utroque
 modo fieri, uti non reddam quod petis: siue contra me pro-
 nuntiatum fuerit, siue pro me. Nam si Iudices pro causa
 mea senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego
 uicero

σχοάριον, non ratum id, neque iustum disiunctum esse ait: quoniam non necessum est alterum ex duobus, quæ disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. Eminentia enim quadam significari formarum turpes & pulchræ uidentur. Est autem, inquit, tertium quoque inter duo ista, quæ disiunguntur: cuius rationem prospectumq; Bias non habuit. Inter enim pulcherrimam sceminam, & deformissimam, media quædam forma est: quæ à nimie pulchritudinis periculo, & à summo deformitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa perquam eleganti uocabulo Stata dicitur, quæ neque nouè futura sit, neque πονη: quam formam modicam & modestam Phauorinus non mehercle inscite appellabat uxoriam. Ennius autem in ista (quam dixi) tragœdia, eas ferè foeminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

Stata forma.

Vxoriarum forma.

De nominibus deorum populi Romani Diuouis, & Veiuois.

CAP. XII.

IN antiquis spectationibus nomina hæc Deorum inesse animaduertimus, Diuouis & Veiuois. Est autem etiam ædes Veiuois Romæ, inter arcem, & Capitolium. Eorum nominum rationem esse hanc comperi: Iouem Latini ueteres à iuuando appellauere: eundemq; alio uocabulo iuncto, Patrem dixerunt. Nam quod est in elisis, aut immutatis quibusdam literis Iupiter: id plenum atque integrum est Iouis pater. Sic & Neptunus pater coniunctè dictus est, & Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater: hoc enim est Marspiter. Item Iouis Diespiter appellatus, id est, diei & lucis pater. Idcircoq; simili nomine diuouis dictus est, & Lucetius: quòd nos die & luce quasi uita ipsa afficeret, & iuuaret. Lucetium autem Iouem Cn. Næ-

Diuouis.
Veiuois.

Iupiter.

Marspiter.

Diespiter.

Lucetius.

uius

uius in libris belli Punici appellat. Cùm Iouem igitur & Diuouem à iuuando nominassent, eum quoq; contrà deum qui non iuuandi potestatem, sed uim nocendi haberet (nam deos quosdam ut prodesse, celebrabant: quosdam, ne obsessent, placabant) Veiouem appellauerunt: dempta, atq; detracta iuuandi facultate. Væ enim particula, quæ in alijs atque alijs uocabulis uariatim per has duas literas cum a litera media immissa dicitur, duplicem significatum, eundemq; inter se diuersum capit. Nam & augendæ rei, & minuendæ ualet: sicuti aliæ particule plurimæ: propter quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula ista præponitur, ambigua sint, & utroque uersum dicantur:

Væscum. Væscum, Væhemens, & Vægrande: de quibus alio in loco
 Væhemens. uberiore tractatu facto admonuimus. Vesanos autem &
 Vægrande. Vecordes ex una tantum parte dici, quæ priuatiua est:
 Vesanus. quam Græci $\epsilon\epsilon\gamma\eta\mu\omicron\upsilon\ \mu\omicron\zeta\omicron\upsilon\upsilon$ dicunt. Simulacrum igitur
 Vecors. dei Veiouis, quod est in æde, de qua supra dixi. Sagittas tenet, quæ sunt uidelicet paratæ ad nocendum. Quapropter eum deum plerique Apollinem esse dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta simulacrum stat. Propterea Vergilium quoq; aiunt, multæ antiquitatis hominem, sine ostentationis odio peritum, numina læua in Georgicis deprecari: significantem, quandam uim esse huiuscemodi deorum in lædendo magis quàm in iuuando potentem.

Versus Vergilij hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria: si quem

Numina læua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

In istis autem Dijs, quos placari oportet, uti mala à nobis,

Auerruncus. uel à frugibus natis amoueantur, Auerruncus quoq; habe-

Robigus. tur, & Robigus.

De

De officiorum gradu atque ordine, ex moribus populi
Romani obseruato.

CAP. XIII.

Seniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum disciplinarumq; ueterū doctrina memoriaq; præstantium, disceptatio quædam fuit, præsentē & audientē me, de gradu atque ordine officiorum. Cumq; quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si necesse esset in opera danda, faciundoq; officio alios alijs anteferre: non constabat. Conueniebat autem facile, constabatq; ex moribus Populi Romani, primū iuxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelæq; nostræ creditos: secundum eos, proximū locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrociniūq; * nostrorum dederunt: tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos affinesq;. Huius moris obseruationisq; multa sunt testimonia, atque documenta in antiquitatibus perscripta ex quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq;, quod præmanibus est, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud CENSUS in Lentulum, ita scripsit: Quod maiores sanctius habuere defendi pupillos, quam clientem non fallere: aduersus cognatos, pro cliente testatur: testimonium aduersum cliētem nemo dicit. Patrem primū, postea patronum proximum nomen habere. Massurius autem Sabinus in lib. iuris ciuilibus III. antiquiorem locum hospiti tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc sunt: in officijs apud maiores ita obseruatum est, primum tutelæ, deinde hospiti, deinde clienti, tum cognato, postea affini: de qua causa foeminae uiris potiores sunt habitæ, pupillaribusq; tutela muliebri prælata: etiam aduersus quem affuissent eius filij tutores relictī, in eadē causa pupillo aderant. Firmum atq; clarum isti testimoniū rei perhibet autoritas

C. Cæs

C. Cæsaris Pont. Max. qui in ratione quàm pro Bithynijs dixit, hoc principio usus est: Vel pro hospitio regis Nicomedis, uel pro horum necessitate quorum res agitur, refugere hoc munus, Mumi, nõ potui. Nam neq; hominũ morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neq; clientes, sine summa infamia, deserì possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.

Quòd Appion doctus homo, qui Polyhistor appellatus est, uidisse se Romæ scripsit recognitionem inter sese mutuatam, ex uetere notitia hominis, & leonis. CAP. XIII.

Appion poly-
histor.

Appion qui Polyhistor appellatus est, literis homo multis præditus, rerumq; Græcarum plurima, atque uaria scientia fuit. Eius libri non incelebres feruntur, quibus **omnium* *bus* **omnibus* ferme, quæ mirifica in Aegypto usuntur audiunturq; , historiam comprehendit. Sed in ijs quæ audisse uel legisse sese dicit, fortasse à uitio studioq; ostentationis fit loquacior. Est enim sanc quàm in prædicãdis doctrinis suis uenditator. Hoc autem quod in lib. Aegyptiacorum v. scripsit, neq; audisse, neque legisse, sed ipsum sese in urbe Roma uidisse oculis suis confirmat: In circo maximo, inquit, uenationis amplissimæ pugna populo dabatur. Eius rei (Romæ cum fortè essem) spectator, inquit, fui. Multæ ibi sæuientes feræ, magnitudine bestiarum excellentes, omniumq; inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit: præterq; omnes cæteros, unius. Is unius leo corporis impetu, uastitudine, terrificoq; fremitu & sonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus, animos oculosq; omnium in sese conuerterat. Introductus erat inter complureis cæteros ad pugnam bestiarum Dacus seruus uiri consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi

Androdus
Dacus seruus.

ibi uidit procul, repente, inquit, quasi admirans stetit: ac deinde sensum atq; placide, tanquam nosciturus ad hominem aecedit. Tum caudam, more atq; ritu adulantium canum, clemēter, & blandē mouet: hominisq; sese corpori adiūgit: crurāq; eius, & manus propē iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tā atrocis ferē blandimēta amissum animum recuperat: paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quasi mutua recognitione facta, letor, inquit, & gratulabūdos uideres hominem, & leonem. Ea re prorsus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit, arcessitumq; à Cæsare Androdum, quæsitamq; causam, cur ille atrocissimus leonum uni parisset. Androdus rem mirificam narrat, atq; admirandam: Cūm prouinciam, inquit, Africam Proconsulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugā sum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præside tutiores latebræ forent, in camporum, & arenarum solitudines concessi: ac si defuisset cibus, consilium fuit mortem aliquo pacto querere. Tum sole, inquit, medio rapido, & flagranti, specum quandā nactus remotam latebrosamq; in eam me penetro, & recondo: neq; multò post ad eandem specū uenit hic leo debili uno & cruento pede, gemitus edens, & murmura, dolorem cruciatumq; uulneris commiserantia. Atq; illic primo quidem conspectu aduenientis leonis terrorem sibi, & paues factum animum dixit, sed postquam introgressus, inquit, leo (uti re ipsa apparuit) in habitaculum illud suum, uidet me procul delitescētē, mitis & mansuetus accessit, & sublatus pedem ostendere mihi & porrigere, quasi opis petēdæ gratia uisus est. Ibi, inquit, ego stirpem ingentem uestigio pedis eius hærentem reuulsi, con-

Leonis & ser-
ui innouata
notitia.

k   teptamq;

ceptamq; sanicem uulnere intimo expressi: accuratiusq; sine magna iam formidine, siccaui penitus, atq; deterfi cruorē. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem specu, eodemq; uictu uiximus. Nam quas uenabatur feras, membra opimiora ad specum mihi suggererat: quæ ego, ignis copiam non habens, Sole meridiano torrens, edebam. Sed ubi me, inquit, uitæ illius ferinæ iam pertæsum est, leone in uenatum profecto, reliqui specum: & uiam ferme tridui permensus, à militibus uisus apprehensusq; sum, & ad dominum ex Africa Romanam deductus. Is me statim rei capitalis damnandum, dandumq; ad bestias curauit. Intelligo autem, inquit, hunc quoq; leonem me tunc separato captum, gratiam nunc mihi beneficij, & medicinæ referre. Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Eaq; omnia scripta, circumlataq; tabella populo declarat. Atq; ideo, cunctis petentibus, dimissum Androdum, & poena solutum, leonemq; ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, uidebamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum tabernas ire: donari ære Androdum, floribus spargi leonem, omnesq; serè ubiq; obuios dicere: Hic est leo, hospes hominis: hic est homo medicus leonis.

Corpus'ne sit uox, an *ἄσώματον*, uarias esse philosophorum sententias.

C A P. X V.

Vetus atq; perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est: corpus'ne sit uox, an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam finxerunt proinde, quod Græcè dicitur *ἄσώματον*. Corpus autē est, quod aut efficiens est, aut patiens: id Græcè dicitur τὸ ἀγώμενον,
 ἢ τῶα

Corpus.

ἢ πάσχοι σῶμά ἐστι. *Quam definitionem significare uolens Lucretius, ita scripsit:*

Tangere enim aut tangi, nisi corpus, nulla potest res. Alio quoque modo corpus esse Græci dicunt, τὸ τριχῆ διαζατόν. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamque esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse uocem corpus putat. Non enim percussus, inquit, aer, sed plaga ipsa atque percussio, uox est, ἔχ' ἀπλῶς πληγὴν αἰέρον ἐστὶν ἢ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν αἶρα καὶ δάκτυλον παραγόμενον, καὶ δόλω ποιεῖ φωνήν. ἀλλ' ἢ πόση πληγὴ, καὶ σφόδρα, καὶ πόση ἢ ὡς τε ἀκροῦ γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem constare dicunt: eamque (ut ipsis eorum uerbis utar) ῥεῦμα λόγου appellant. Hos aliosque tales argute, delectabilisque desideria aculcos cum audiremus, uel lectitaremus, neque in his scrupulis, aut emolumentum aliquod solidum, ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum querendi uideremus: Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nam omnino haud placet.

De ui oculorum, deque uidendi rationibus.

C A P U T X V I.

DE uidendi ratione, deque cernendi natura, diuersas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse uidendi dicunt, radiorum ex oculis, in ea quæ uideri queant emissionem, aërisque simul intentionem. Epicurus affluere semper ex omnibus corporibus simulacra quedam corporum ipsorum, eaque sese in oculos inferre, atque ita fieri sensum uidendi putat. Plato existimat genus quoddam ignis, lucisque de oculis exire: idque coniunctum continuatumque uel cum luce solis, uel

Videndi causa, Macrobius lib. 7. cap. 14.

cum alterius ignis lumine, sua ui & externa nixum, effice-
re, ut quæcunq; offenderit illustraueritq; cernamus. Sed &
hic ea quæ differimus imaginandum: eiusdemq; illius En-
niani Neoptolemi, de quo supra scripsimus, consilio uten-
dum est: qui degustandum ex philosophia censet, non in
eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri
habeantur: & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel no-
nas, uel idus quasi religiosum pleriq; uitant. CAP. XVII.

Atri dies. **V**errius Flaccus in quarto de uerborum significatio-
ne, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos
uulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos
habitosq; atros esse scribit: Vrbe, inquit, à Gallis Seno-
nibus recuperata, L. Attilius in Senatu uerba fecit, Q. Sul-
pitium Trib. militum ad Alliam aduersus Gallos pugna-
turum, rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse.
Tum exercitum populi Romæ occisione occisum, & post
diem tertium eius dici urbem præter Capitolium captam
esse. Compluresq; alij Senatores recordari sese dixerunt,
quoties belli gerendi gratia, res diuina postridie Ca-
lendas, Nonas, Idus, à magistratu populi Romæ facta esset,
eius belli proximo deinceps prælio rem malè gestam esse.
Tum Senatus eam rem ad Pontifices reiecit: ut ipsi quod
uideretur statuerent. Pontifices decreuerunt, nullum ijs
diebus sacrificium rectè futurum. Ante diem quoq; quar-
tum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam innominalem
diem pleriq; uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit
tradita, quæri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus:
* Q. Clau- nisi quod * Claudius Annalium quinto, cladem illam pu-
dius. gnæ Cannensis uastissimam, factam dicit ante diem quar-
tum Nonas Sextilcis.

In quo, & quantum differat Historia ab Annalibus: superq;
 ea re uerba posita, ex libro rerum gestarum, Sempronii
 Asellionis, primo. CAP. XVIII.

Historiam ab Annalibus quidam differre eò putant,
 quòd cum utrūq; sit rerum gestarū narratio, earum
 tamen propriè rerum sit Historia, quibus rebus gerendis in- Historia.
 terfuerit is, qui narret, eamq; esse opinionem quorundam
 Verrius Flaccus refert, in libro de significatu uerborum
 quarto: ac se quidem dubitare super ea re dicit. Posse autē
 uideri putat nonnihil esse rationis in ea opinione, quòd Hi-
 storia Græcè significat rerum cognitionem præsentium.
 Sed nos audire soliti sumus, Annales omnino id esse, quod
 Historiæ sint: Historias non omnino esse id, quod Annales
 sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod
 est animal, non id necesse est hominē esse. Ita Historias qui-
 dam esse aiunt rerum gestarum uel expositionem, uel de- Annales.
 monstrationem, uel quo alio nomine id dicendū est: Anna-
 les uerò esse cum res geste plurimum annorum, obseruato
 cuiusq; anni ordine, deinceps componuntur. Cum uerò non
 per annos, sed per dies singulos res gestæ scribuntur, ea Ephemeris.
 Historia Græco uocabulo ἐφημερίς dicitur: cuius Lati-
 num interpretamentum scriptum est in libro Sempronij
 Asellionis primo, ex quo libro plura uerba adscripsimus:
 ut simul ibidem, quid ipse inter Res gestas & Annales
 esse dixerit, ostenderemus. Verum inter eos (inquit) qui
 Annales relinquere uoluissent, & eos qui Res gestas à
 Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc
 intersuit: Annales libri tantummodo quod factum quoq;
 anno gestum sit, id demonstrabant. Id eorum est, quasi Diarium.
 qui diarium scribunt, quam Græci ἐφημερίδα uocant. No-
 bis non modò satis esse uideo, quod factum esset id pro-

nuntiare : sed etiam quo consilio , quaq; ratione gesta essent , demonstrare. Paulò post idem Asellio in eodem libro : Nam neque alacriores ad rempublicam defendendam , neq; segniores ad rem perperam faciendam Annales libri comouere quicquam possunt. Scribere autem bellum, quo initum Consule , & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, exq; eo libro quæ in bello gesta sint iterare : non prædicare autem interea quid Senatus decreuerit , aut quæ lex rogatio ue lata sit , neque quibus consilijs ea gesta sint iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Quid sit Adoptatio, quid item sit Arrogatio: quântumq; hæc inter se differât: uerbaq; eius quæ qualiaq; sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat. CAP. XIX.

Cum in alienam familiam, inq; liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum.

Adoptatio. Quod per Prætorem fit, adoptatio dicitur : quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem , cum à parente , in
 *mancipatione iure ceduntur. cuius potestate sunt, tertia *mancipatione in iure ceduntur : atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, uindicantur. Arrogantur ij, qui cum sui iuris sint, in alienam sese potestatem tradunt: eiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes non temerè, nec inexploratè committuntur. Nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur, quæ Curiata appellatur. Actas quoq; eius, qui arrogare uult, * postea an libris * potius gignendis idonea sit : bonaq; eius qui arrogatur , ne insidiosè appetita sint , consideratur. Iusq; iurandum à Q. Mutio Pontifice Maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur, Sed arrogari non potest, nisi iam uesticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit.

fit. Eius rogationis uerba hæc sunt : Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius fiet, quam si ex eo patre matreq; familiâs eius natus esset : utiq; ei uitæ necisq; in eum potestas fiet, uti pariendo filio est : hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autē, neq; mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt : quoniam & cum foemina nulla comitorum communio est : & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemq; fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subijciant. Libertinos uerò ab ingenuis adoptari quidem iure posse, Massurius Sabinus scripsit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendum esse unquam putat : ut homines libertini ordinis, per adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruetur, etiam seruus à domino per Prætorem dari in adoptionem potest. Idq; ait plerosq; iuris ueteris autores posse fieri, scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam Censor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat, quòd contra maiorum instituta fierent, id etiam eum culpauisse, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratione hæc sunt : In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quam si se natum habeat. Absentis censeri iubere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.

Quòd uocabulum Latinum solæcismo fecerit Capito Asinius : quid ipsum appellauerint ueteres Latini : quibusq; uerbis solæcismum definierit idem Asinius. CAP. XX.

Solæcismus Latino uocabulo, ab Asinio Capitone, Solæcismus. Sciusdemq; ætatis alijs Imparilitas appellatus, à uetustioribus Latinis Stribiligo dicebatur, à uersura uidelicet & Stribiligo.

prauitate tortuosæ orationis, tanquã sterobligo quædam. Quod uitium Asinius Capito in literis, quas ad Clodium Tuscum dedit, hisce uerbis definit: Solœcismus est (inquit) impar, & inconueniens compositura partium orationis. Cùm Græcum autem uocabulum sit solœcismus, an Attici homines, qui elegantius locuti sunt, usi eo sint, quæri solet. Sed nos neq; solœcismum, neq; barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam sicut Βάρεβαρον, Barbarum. ita σολοϊκον dixerunt. Nostri quoque antiquiores, solœcum. Solœcum facile, solœcismum haud scio an unquam dixerint. Quod si ita est, neq; in Græco, neq; in Latino solœcismus probè dicitur.

Pluria qui dicat & Compluria, & Compluries, non barbarè dici, sed Latinè.

CAP. XXI.

PLuria, fortè quis dixit sermocinans, uir apprimè doctus, meus amicus: non hercle studio seruens ostentandi, neq; quò plura, dicendum non putaret. Est enim doctrina homo seria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. Sed opinor assidua ueterum scriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius uox, quam in libris sæpe offenderat. Aderat cùm ille hoc dixit, reprehensor audaculus uerborum: qui per pauca, eademq; à uulgo protrita, legerat. Habebatq; nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim ruderis inchoatasq; partim non probas: easq; quasi puluerè ob oculos, cum ad ortus quæq; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro: Barbare (inquit) dixisti Pluria. Nam neq; rationem *uerborum hoc, neq; autoritatem habet. Ibi ille amicus ridens: Amabò te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis, serijsq; rebus otium est, uelim doceas nos, cur Pluria siue Compluria (nihil enim differt) non Latinè, sed barbarè dixerint

M. Cato,

M. Cato, & Q. Claudius, Valerius Antias, & L. Lælius, P. Nigidius, & M. Varro: quos subscriptores approbatoresq; huius uerbi habemus, præter Poëtarū, Oratorumq; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter: Tibi (inquit) habeas auctoritates istas, ex Faunorum & Aboriginum seculo repetitas, atq; huic rationi respōdeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero plurali, casu recto, ante extremum a, habet i, literam, sicuti Meliora, Maiora, Grauiora: proinde igitur Plura, & non Pluria dici *cōuenit: ne contra formam perpetuam *consueuit in comparatiuo, i, litera sit ante extremum a. Tum ille amicus noster, cum hominem confidentem pluribus uerbis non dignum existimaret: Asinij, inquit, Capitonis, doctissimi uiri, epistolæ sunt uno in libro multæ, opinor, posite in templo Pacis. Primaq; epistola scripta est ad Pacuuium Labeonem, cui titulus præscriptus est: Pluria, non plura dici debere. In ea epistola rationes Grammaticas posuit, per quas docet Pluria Latinum esse, Plura barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoq; simul disces, si modò assequi poteris, quod in ea epistola scriptum est, Pluria siue Plura absolutum esse, siue simplex: non (ut tibi uidetur) comparatiuum. Huius opinionis Asiniane id quoq; adiumentum est, quòd Compluries cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem quod est Compluria, aduerbium est factum Compluries. Id quoq; quoniam Compluries minus usitatum est, uersum Plauti subscripsi, ex comœdia, quæ Persa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uerò: Sensi ego compluries. Item M. Cato in I I I I. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Cōpluries eorum milites mercenarij inter sese multi, alteri alteros occidēre: compluries multi simul

ad hostes transfugere : compluribus in Imperatorem impetum fecere.

A. G E L L I I N O -
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R V I .

Quem in modum responderit Chrysippus, aduersus eos qui Prouidentiam consillere negauerunt. CAP. I.

De prouidentia.

HOMINES fecisse dicitur, tantam uim esse ærumnarum, & malorum. Aduersus ea Chrysippus, cum in libro *τεγί τε πο-
voias* quarto differeret : Nihil est prorsus istis, inquit, insipidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent itidem mala. Nã quum bona malis cõtraria sint, utraq; necessarium est opposita inter sese, & quasi mutuo * aduersoq; sulta nisu consistere. Nullum ad cõ contrarium esse sine contrario altero. Quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? aut, quid aliud iustitia est, quàm iniustitiæ priuatio? Quã itẽ fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauiæ oppositione? quã continentia, nisi ex intemperantiæ? quo item modo prudẽtia esset, nisi foret contrã imprudentia? Proinde, inquit, homines stulti, cur non hoc etiam desiderant, ut ueritas sit, & non sit mendacium? Nanq; itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterũ enim ex altero (sicuti Plato ait) uerticibus inter se contrarijs * deliquatum est. Si tuleris unum, abstuleris utrũq;. Idem Chrysippus in eodem libro tractat, consideratq;, dignumq; esse id queri putat,

* aduerso
quæq;

Infortunitas.
* aliã, deli-
gatum

putat, ἐι τῶν ἀνθρώπων νόσοι καὶ φύσει γίνεσθαι, id est, naturā ne ipsa rerum uel providētia, quæ compagem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoq; & debilitates, & ægrotudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. Existimat autem non fuisse hoc principale naturæ consilium, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquam enim hoc conuenisse naturæ auctori, parentiq; rerum omnium bonarum. Sed cum multa, inquit, atq; magna gigneret, pareretq; aptissima, & utilissima: alia quoque simul agnata sunt incommoda ijs ipsis, quæ faciebat coherentia: eaq; non per naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta dicit, quod ipse appellat καὶ παρακολύθησι, Sicut, inquit, cum corpora hominum natura fingeret, ratio subtilior & utilitas ipsa operis postulauit, ut tenuissimis minutisq; ossiculis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quædam incommoditas extrinsecus consecuta est: ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus, offensionibusq; paruis fragile: proinde morbi quoque, & ægrotudines partæ sunt, dum salus paritur: Sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus, per consilium naturæ gignitur: uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

Quo itidem modo & uim, necessitatemq; fati constituerit: & esse tamen in nobis consilii, iudicii, nostri arbitrium confirmauerit.

CAP. II.

Fatum, quod Græci πεπερωμένην, uel εἰμαρμένην uocant, ad hanc ferme sententiam Chrysippus Stoicæ princeps Philosophiæ definit: Fatum est, inquit, sempiterna quædam, & indeclinabilis series rerum, & catena, uoluens semetipsa sese, & implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaq; est. Ipsa autē uerba
Chrysi

Fatum.

Chrysippi, quantum ualui memoria, adscripsi: ut si cui meum istud interpretamentum uidebitur esse obscurius, ad ipsius uerba animadu:rtat. In lib. enim περὶ προνοίας quartō, εἰμαρμένῃ esse dicit φυσικῆν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ αἰδλίᾳ τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθόντων, καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὐκ ἀπαρτῶτα ὄντος τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς.

Aliarum autem opinionum disciplinarumq; autores huic definitioni ita obstrepunt: Si Chrysippus, inquit, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari, transcendiq; posse agmina fati, & uoluntaria peccata quoq; hominum, & de-

* als, nō sub-
sistenda, neq;
condicenda

licta* non sustentanda, neq; inuicenda sunt ipsis, uoluntariisq; eorum: sed necessitati cuidam, & instatiae, quae oritur ex fato: omnium quae sit rerum domina & arbitra, per quam necesse sit fieri, quicquid futurum est. Et propterea nocentium poenas legibus iniquè constitutas, si homines ad maleficia, non sponte ueniunt, sed fato trahuntur. Contra ea

Chrysippus
de Fato.

Chrysippus tenuiter multa, & argutè disserit: sed omnium ferè, quae super ea re scripsit, sententia huiuscemodi est:

* als, princi-
pali necessa-
rio coacta
&c.

Quanquam ita sit, inquit, ut ratione quadam* necessaria principali, & coacta, atq; connexa sint fato omnia: ingenia tamen ipsa mentium nostrarum perinde sunt fato obnoxia, ut proprietates eorum est ipsa qualitas. Nam si sunt per naturam primitus salubriter utiliterq; facta: omnem illam uim quae de fato extrinsecus ingruit, inoffensius, tractabiliusq; transmittunt. Sin uerò sunt aspera, & inscita, & rudia, nullisq; artium bonarum adminiculis fulta, etiam si paruo siue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur: sua tamen leuitate, & uoluntario impetu, in assidua delicta, & errores ruunt. Idq; ipsum ut ea ratione fiat naturalis illa, & necessaria rerum consequentia efficit, quae Fatum uocatur. Est enim genere ipso quasi fatale, & consequens, ut mala

Mala ingenia
peccatis non
uacant.

ingenia

ingenia peccatis, & erroribus non uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis alienæ, neq; illepidæ utitur: Sicut, inquit, lapidem cylindrum si per spatia terræ pronā, atq; disrupta iacias: causam quidem ei, & initium præcipitantiæ feceris: mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius, & formæ uolubilitas habet: sic ordo, & ratio, & necessitas fati, genera ipsa, & principia causarum mouet: impetus uerò consiliorum, mentiumq; nostrarum, actionesq; ipsas, uoluntas cuiusque propria, & animorum ingenia moderantur. Infert deinde uerba hæc, ijs quæ dixi, congruentia: Διὸ ἔπ' ὁ τῶν τυτυδαγορείων οὕτως εἶρηται:

Γνώσει δ' ἀνθρώπων ἀνδάρεϊα πῆμαθ' ἐλόνηας.
ὡς τῶν βλαβῶν ἐκάστοις τὰρ αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἀμαρτῆανόντων τε, καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Propterea negat, oportere ferri, audiriq; homines aut nequam, aut ignauos, & nocentes, & audaces: qui cum in culpa, & in maleficio reuicti sunt, persugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fani asyllum: & quæ pessimè fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. Primus autem Homerus sapientissimus, & antiquissimus Poëtarum dixit in hisce uersibus:

ὦ πότωι, οἷον δῖνον θεὸς βροτοῖς ἀτιόωνται,
ἐξ ἡμέων γ' φασὶ κακ' ἐμμελαι, οἳ ἢ καὶ αὐτοῖ
Σφῆσιρ ἀτασθαλίσιρ ἔπ' ἐρ μόρον, ἀλγὲ ἔχουσιρ.

Itaq; M. Cicero in libro, quæ de Fato cōscripsit, cum quæ-

stionem istam diceret obscurissimam esse, & implicatissi-

mam, Chrysippum quoq; Philosophum non expedisse se in

ea, refert his uerbis: Chrysippus æstuanς, laboransq;, quo-

nam

ferri nam pacto explicet, & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tuberonis, de serpente inusitata longitudinis. CAP. III.

Serpens inusitatae magnitudinis.

TUbero in historijs scriptum reliquit, bello primo Punico Attilium Regulum Consulem in Africa castris apud Bagradam flumen positis, praelium grande atq; acre fecisse, aduersus unum serpentem, in illis locis stabulam, inusitatae immanitatis: eumq; magna totius exercitus constitatione, ballistis, atq; catapultis diu oppugnatu: eiusq; in-

alias, c. & terfecti longum corium pedes c. & x x. Roman misisse.

XII.

Quid idem Tubero in historiis de Attilio Regulo à Carthaginiensibus capto literis mandauerit: quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit. CAP. IIII.

Quod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum ad ea, quae in Senatu Romae dixit, suadens ne captiu cum Carthaginiensibus permutarentur: id quoq; addidisse, uenenum sibi Carthaginienses dedisse, non praesentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret: eo consilio, ut uiueret quidem tantisper, quoad fieret permutatio: post autem grassante sensim ueneno cor tabesceret. Eundem uero Regulum Tubero in historijs redisse Carthagine, nouisq; exemplorum modis excruciatum à Poenis dicit: In atras, inquit, & profundissimas tenebras eum claudebant: ac diu post ubi erat uisus sol ardentissimus, repente educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebant, atq; intedere in caelum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius ne conuicere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tudita-

Attilii Reguli constantia.

nus

mus autem somno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos; eademq; insomnia cruciatos interisse.

Quòd Alphenus Iureconsultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit.

CAP. V.

Alphenus Iureconsultus, Ser. Sulpitij discipulus, rerumq; antiquarum non incuriosus, in libro Digestorum xxx. & 1111. Collectaneorum autem secundo: In fœdere, inquit, quod inter Po. Ro. & Carthaginienses factum, & scriptum inuenitur, ut Carthaginienses quotquot annis darent Po. Rom. certum pondus argenti puri puti: quæsitumq; est, quid esset Argentum purum putum. Purū putum.
 Respondi ego, inquit, esse Purum putum ualde purum, sicut Nouum Nouitium dicimus, & propriū propitiū, augere atq; intendere uolentes noui & proprii significationem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem uisam esse Alpheno Puri & Puti, quæ sit Noui & Nouitij. Nouitium.
 Nam si esset Puritium, tum sanè uideretur dici, quasi Nouitium. Id etiam mirum fuit, quòd Nouitiū per augendi figuram dictum existimauit: cum sit Nouitium nō quod magis nouum sit, sed quòd à nouo dictum inclinatumq; sit. Iis ergo assentimus, qui Putum esse dicunt à putando dictum: Putum.
 & ob eam causam prima syllaba breui pronuntiant, non longa, ut existimasse Alphenus uidetur, qui à Puro id esse factum scripsit. Putare autem ueteres dixerunt, uacantia Putare.
 ex quaq; re, ac non necessaria, aut etiam obstātia, & aliena auferre, & excidere: & quod esset utile, ac sine uatio uideretur, relinquere. Sic nanq; Arbores & Vites, & sic etiam Rationes dictæ Putari. Verbum quoq; ipsum Puto, quod

quod declarandæ sententiæ nostræ causa dicimus, non signat profectò aliud, quàm id agere nos in re dubia obscuraq;: ut decisis, amputatisq; falsis opinionibus, quod uideatur esse uerum, & integrũ, & incorruptum, retineamus.

Putum argen-
tum.

Argentum ergo in Carthaginensi fœdere Putum dictum esse: quasi exputatum, excoctumq; omniq; aliena materia carens, omnibusq; ex eo uitijs detractis, emaculatum, & candefactum. Scriptum est autem Purum Putum non in Carthaginensi solùm fœdere, sed cùm in multis alijs ueterum libris, tum etiam in Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inscribitur Alexander, & in Satyra M. Varronis, quæ inscripta est *Δις τῶν ἀδελφῶν οἱ γέγοντες*.

Temerè inepteq; reprehensum esse à Iulio Higino Vergilium, quòd Præpetes Dædali pennas dixerit: atque ibi quid sint Aues Præpetes: & quid illæ sint aues, quas Nigidius Inferas appellauit.

C A P V T VI.

DAedalus (ut fama est) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis ausus se credere cœlo,
Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

In his Vergilij uersibus reprehendit Higinus, Præpetibus pennis, quasi improprie & inscite dictum. Nam Præpetes, inquit, aues ab Auguribus appellatur, quæ aut opportunè præuolant, aut idoneas sedes capiunt. Non aptè igitur usum uerbo augurali existimauit, in Dædali uolatu, nihil ad Augurum disciplinam pertinente. Sed Higinus nimis hercle ineptus est, cùm quid Præpetes essent, se scire ratus est: Vergilium autem, & Trinatium doctum uirum ignorasse, qui in secundo Iliadis uictoriam uolucrum Præpetem appellauit in hoc uersu:

Dam dat uincenti præpes uictoria palmam. Quid?

Cur

Præpetes
aues.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in
 annalibus, non ut Vergilius pennas Dædali præpetes, sed
 longè diuersius, inquit,

Brundisium pulchro præcinctum præpete portu?

Et si uim potius, naturamq; uerbi considerasset, neq; id so-
 lum, quod Augures diceret, inspexisset: ueniã prorsus poë-
 tis daret, similitudine ac translatione uerborum nõ signifi-
 catione uteribus. Nã quoniam non ipse tantum aues, quæ pro-
 sperius præuolant, sed etiam loci, quos capiunt, quod idonei
 felicesq; sunt, præpetes appellatur: idcirco Dædali pennas
 Præpetes dixit, quoniã ex locis in quibus periculũ metue-
 bat, in loca tutiora peruenerat. Locos porrò præpetes & Præpetes loci.
 Augures appellant: Et Ennius in annalium primo dixit:

Præpetibus hilares sese, pulchrisq; locis dant:

Auib; autẽ Præpetibus contrarias, aues Inferas appella- Inferæ aues.
 ri Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita di-
 cit: Discrepat dextra sinistræ: præpetibus inferæ. Ex quo
 est coniectare, Præpetes appellatas, quæ altius sublimiusq;
 uolitent: cum differre à Præpetibus Nigidius Inferas di-
 xerit. Adolescens ego Romæ, tum cum etiã ad Grammati-
 cos itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem imprimis
 sectabar, cum de iure * augurio quæreretur, & mentio *augurum.
 Præpetum auium facta esset, L. Claro Præfecto urbis di-
 cere, Præpetes sibi uideri esse alites, quas Homerus τα-
 υνπέρυγας appellauerit. Quoniam istas potissimum Au-
 gures spectarent, quæ ingentibus alis patulæ, atq; porre-
 ctæ præuolarent. Atq; ibi hos Homeri uersus dixit:

Τὺν δ' ὀικονοῖσι ταυπέρυγασι κελεύεις :

Πείθεσθ', τῶν οὔτι μετατρέπομαι δ' ἀλεγιζῶ.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia: deq; origine sacer-
 dotii fratrum Arualium.

CAP. VII.

l

Accæ

Larentia.
Tarratia.
Macrob.lib.1.
cap 5.

Accæ Larentiæ, & Caiæ Tarratiæ, siue illa Suffetiâ est; nomina in antiquis annalibus celebria sunt. Earum alteræ post mortem, Tarratiæ autem uiuæ amplissimi honores à Po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidem uirginem Vestæ fuisse, lex Horatia testis est: quæ super ea ad populum lata: qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos, Testabilis. ius quoque testimonij dicendi tribuitur: testabilisq; una omnium foeminarum ut sit, datur. Id uerbû est ipsius legis Horatiæ. Contrarium est in x i i. tabulis scriptum: Im-
Intestabilis. probus intestabilisq; esto. Præterea si quadraginta annos nata sacerdotio abire, ac nubere uoluisset, ius ei potestasq; exaugurandi, atq; nubendi facta est, munificentia & beneficij gratia: quòd campum Tiberinum, siue Martium Pop. Rom. condonasset. Sed Acca Larentia corpus in uul-
gus dabat: pecuniamq; emerucrat ex eo quæstu uberem. Ea testamēto, ut in Antiâtis historia scriptum est, Romu-
lum regem, ut quidam alij tradiderunt, Po. Ro. bonis suis heredem fecit. Ob id meritum à Flamine Quirinali sa-
crificium ei publicè fit: & dies, è nomine eius, in fastos additus. Sed Sabinus Massurius, in primo memorabilium, secutus quosdam historiæ scriptores, Accam Larentiam Romuli nutricem fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex x i i. filijs maribus unum morte amisit. In illius locum Romu-
lus Accæ Larentiæ sese filium dedit, seq; & ceteros eius filios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore colle-
gium mansit fratrum Arualium numero x i i. cuius sa-
cerdotij insigne est, spicea corona, & albæ infule.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna.

CAPVT VIII.

APpion Græcus homo, qui πολυίως est appellatus, facili atque alacri facundia fuit. Is cum de Alexandri regis

regis laudibus scriberet, Victi, inquit, hostis uxorem facie inclyta mulierem, uetuit in conspectum suum deduci: ut eam, ne oculis suis quidem contingeret. Lepida igitur quæstio agitari potest, utrum uideri continentiore par sit, Publium'ne Africanum superiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hispania expugnata, uirginem tempestiuam, formæ egregia, nobilis uiri Hispani filiam, captam, perductamq; ad se, patri inuiolatam reddidit: an regem Alexandrum, qui Darij regis uxorem, eandemq; eiusdem sororem prælio magno captam, quam esse audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perducîq; ad sese prohibuit. Sed hanc utranq; declamatiunculam super Alexandro, & Scipione celebrauerint, quibus abundè & ingenij, & otij, & uerborum est. Nos satis habebimus, quod ex historia est, id dicere, Scipionem istum uero'ne an falsò, incertum: fama tamen, cum esset adolescens, haud sincera fuisse: & prope modum constitisse hosce uersus à Cn. Næuio poëta, in eum scriptos esse:

Lepida quæstio.

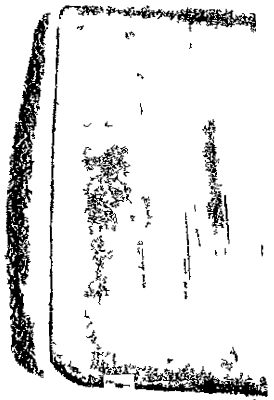
Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriosè,
Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes solus
Præstat: eū suus pater, cū pallio uno, ab amica abduxit.
His ego uersibus credo adductum Valerium Antiatem,
aduersus cæteros omnes scriptores, de Scipionis moribus
sensisse, & eam puellam captiuam non redditam patri scripsisse (contrà quàm nos suprà diximus) sed retentam à Scipione, atque in delicijs, amoribusq; ab eo usurpatam.

Locus exemptus ex Annalibus L. Pisonis, historiæ, & orationis lepidissimæ.

CAP. IX.

QVòd res uidebatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flauium Anni filium Aedilem Curulem, L. Piso in I I I. annali scripsit: eaq; res perquam purè & uenustè

l 2 nar

Scriptum fa-
cere.

Scriptum se
abdicare.

Cn. Flauii fe-
ruum factū.

narrata à Pisonè, locū istum totum huc, ex Pisonis annali, transposuimus : Cn. inquit, Flavius patre Libertino natus, scriptum faciebat : isq; in eo tempore Aedili curuli apparebat, quo tēpore Aediles subrogātur. Eumq; primæ Tribus Aedilem curulem renuntiauerūt. At Aedilis, qui comitia habebat, negat accipere: neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum Aedilem fieri. Cn. Flavius Annij filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isq; Aedilis curulis factus est. Idem Cn. Flavius Annij filius dicitur ad Collegam uenisse, uisere aegrotum. Et in conclaue postquam introiuit, adolescentes ibi complures nobiles sedebant. Incontemnentem eum, assurgere ei nemo uoluit. Cn. Flavius Annij filius Aedilis id arrisit. Sellam curulem iussit sibi afferri. Eam in limine apposuit: ne quis illorum exire posset: utiq; ij omnes inuiti uiderent, sese in sella curuli sedentem.

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est, ad philosophiam gnauiter sectandam. CAP. X.

Philosophus Taurus, uir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum alijs bonis multis salubribusq; exemplis, hortabatur ad philosophiam capessendam, tum uel maxime ista re animos iuuenum expergebat, Euclidem quem dicebat Socraticum factitauisse. Decreto, inquit, suo Athenienses cauerant, ut qui Megaris ciuis esset, si intulisse Athenas pedem prehensus esset, ut ea res ei homini capitalis esset: Tanto Athenienses, inquit, odio flagrabāt finitimorum hominum Megarensium. Tum Euclides, qui in diem Megaris erat, quiq; etiam ante id decretum & esse Athenis, & audire Socratē consueuerat, postquam id decretum sanxerūt, sub noctem, prius quam aduersperasceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uersico

*indidem
Ardor Eucli-
dis ad audiē-
dum Socra-
tem.

sicolore amictus, & caput & ora uelatus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat: ut uel noctis aliquo tempore consiliorum sermonumq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucem millia passuum paulò amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultro currere, ut doceant, ad fores iuuenum diutum: eosq; ibi sedere, atq; opperiri propè ad meridiè, donec discipuli nocturnū omne uinum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse, ad officium grauitatis, dignitatisq; uitæ decencia.

CAP. XI.

CVM inquinatissimis hominibus non esse conuicio decertandum, neque in maledictis aduersus impudentes & improbos uelitandum (quia tantisper similis & compar eorum fias, dum paria & cõsimilia dicas, atq; audias) non minus ex oratione Q. Metelli Numidici, sapientis uiri, cognosci potest: quàm ex libris, & disciplinis philosophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Manlium Tribunum plebis, à quo apud populum in concione laceßitus, iactatusq; fuerat, dictis petulantibus: Nunc quod ad illum attinet, Quirites; quoniam se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dictauerit, quem ego mihi neque amicum recipio, * neque inimicum: In eum ego non sum * aliàs, neque plura dicturus. nam eum indignissimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis malè dicatur. Nam si in eo tempore huiuscemodi homunculum nomines, in quo punire non possis, maiore honore, quàm contumelia afficias.

Non decertandum conuicio cum malis.

* aliàs, neque inimicū respicio.

Quod neq; testamentum, sicuti Seruius Sulpitius existimauit, neque Sacellum, sicuti Trebatius, duplicia uerba sunt: sed à Testatione productum alterum, alterum à Sacro diminutum.

l 3

CAP.

Testamētum **S**eruius Sulpitius iureconsultus, vir ætatis suæ doctissi-
 mus, in libro de testamentis secundo, qua ratione ad-
 ductus, Testamentum uerbum esse duplex scripserit, non
 reperio. Nam compositum esse dixit, à mentis contesta-
 tione. Quid igitur Calceamentum? quid Paludamentum?
 quid Pavimentum? quid Vestimentum? quid alia mille, per
 huiuscemodi formam producta? Etiam ne ista omnia com-
 posita dicemus? Obrepsisse autem uidetur Seruio, uel si
 quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidem, sed non ab-
 horrens, neque inconcinna, quasi mentis quædam in hoc
 uocabulo significatio: sicut hercle C. quoque Trebatio
 eadem concinnitas obrepsit. Nam in libro de religionibus
 secundo: Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacratus,
 cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus
 uerbis arbitror compositum, Sacri & Cella, quasi sacra
 cella. Hoc quidem scripsit Trebatius, Sed quis ignorat Sa-
 cellum & simplex uerbum esse, & non ex Sacro & Cella
 compositum, sed ex Sacro diminutum?

De quæstiunculis apud Taurum philosophum in conui-
 uio agitatis, quæ symposiacæ uocantur. CAP. XIII.

Factitatum, obseruatumq; hoc Athenis est, ab ijs, qui
 erant philosopho Tauro iunctiores: cum domum suam
 nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes, & asymbo-
 li ueniremus, coniectabamus ad coenulam, non cupedias
 ciborum, sed argutias quæstionum. Unusquisq; igitur no-
 strum commentus, paratusq; ibat, quod quæreret. Eratq;
 initium loquendi, * edundi finis. Quærebantur autem nec
 grauias, nec uerenda, sed ἐνθυμήματα quædam lepida, &
 minuta, & florentem uino animum laceffentia: quale hoc
 ferme est subtilitatis ludicræ, quod dicam: Quæsitum est,
 quando

* eundiq; fi-
 nis. Lepida in
 conuiuio que-
 renda.

quando moriens moreretur : an cum iam in morte esset, an tum etiam cum in vita foret : Et, quando surgens surgeret : an cum iam staret, an tum etiam cum sederet : Et, qui arte disceret, quando artifex fieret : an cum iam esset, an tum cum etiam non esset. Vtrum enim horum dicas, absurdè atq; ridiculè dixeris : multoq; absurdius uidebitur, si aut utrumq; esse dicas, aut neutrum. Sed ea omnia cum captiones esse quidam fuitiles, & inanes dicerent : Nolite, inquit Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari. Grauisissimi philosophorum super hac re seriò quæsuerunt. At alij moriendi uerbum, atq; momentum, manente adhuc uita dici, atq; fieri putauerunt : alij nihil in eo tempore uitæ reliquerunt : totumq; illud, quod mori dicitur, morti uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tempora, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, inquit, noster, neq; uitæ id tempus, neque morti dedit : idemq; in omni cõsimilium rerum disceptatione fecit. Vidit quippe utrumq; esse pugnans, neq; posse ex duobus contrarijs, altero manente, alterum constitui : quæstionemq; fieri per diuersorum inter se finium, mortis & uitæ coherentiam. Et iccirco peperit ipse, expressitq; aliud quoddam nouum in confinio tempus, quod uerbis proprijs, atq; integris τὸ ἐξ αἰφνης φύσις appellauit. Idq; ipsum ita, uti dico, inquit, in libro, cui παραμενίδης titulus est, scriptum ab eo reperietis : τὸ δ' ἐξ αἰφνης τοιδύτῳ τι ἔοικε σημαίνει, ὡς ἐξ ἐκείνης μεταβάλλοι εἰς ἕτερον. Talia apud Taurum symboli, & alia quæ erant secundarum mensarum, ut ipse dicere solitus erat, τραγήματα.

Puniendis peccatis treis esse rationes à philosophis attributas : & quamobrem Plato duarum tantum ex eis meminerit.

CAP. XIII.

l 4

PHB

Pœnæ ratio
triplex.

PVniendis peccatis, treis esse debere causas, existimatum est. Vna est, quæ ὑπεσία, uel κόλασις, uel παλάγιος dicitur: cum pœna adhibetur castigandi, atq; emendandi gratia: ut is, quis fortuito deliquit, a tētor fiat, correctiorq;. Altera est, quam ἡ, qui uocabula ista curiosius diuiserunt, τιμωρίαν appellant. Ea causa animaduertendi est, cum dignitas, autoritasq; eius, in quem est peccatum tuenda est: ne prætermissa animaduersio contemptum eius *eleuet pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum, à conseruatione honoris, factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ παράδειγμα à Grecis nominatur: cum puniatio, propter exemplum, est necessaria: ut cæteri à similibus peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco ueteres quoq; nostri, **Exempla.** exempla, pro maximis, grauissimisq; pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra pœnam ipse sese ultro corrigat: aut spes contrà nulla est, emendari eum posse, & corrigi: aut iacturam dignitatis, in quam peccatum est, metui non necessum est: aut non id peccatum est, cuius exemplo necessario metu sanciendum sit: tum quicquid ita delictum est, non sanè dignum esse imponendæ pœnæ studium uisum est. Has treis ulciscendi rationes, & philosophi alij plurifariam, & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse uerbis apertis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendū: alteram, quam in tertio propter exempli metum posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: προσέκει ἡ παντί, ὅτι μὲν τιμωρομένη ὑπ' ἄλλῃ ὀρθῶς τιμωρομένη βελτίω γίνεται, ἢ ὀνήσασθαι. ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεται, ἵνα ἄλλοι οἱ ὀρώντες

πάσ

πάσχοινα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται). In hisce, cile intelligas τιμωρίαν Platonem dixisse, non utroque scripsi quosdam dicere: sed ita, ut promiscue dici solet, p. omni punitione. An ne autem quasi omnino parvam, & contemptu dignam præterierit poenæ sumendæ causam, propter tuendam læsi hominis auctoritatem: an magis, quasi ei, quàm dicebat, rei non necessariam, prætermiserit (quum de poenis, non in uita, neque inter homines: sed post uitæ tempus capiendis scriberet) ego in medium relinquo.

De uerbo Quiesco, an e, litera corripitur, an produci debeat.

C A P U T X V.

AMicus noster homo multi studij, atque in bonarum disciplinarum opere frequens, uerbum Quiescit, usitate e, litera correpta dixit. Alter item amicus homo, in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communiumque uocum reiprensus nimis, & fastidians, barbarè eum dixisse opinatus est: quoniam producere debuisset, non corripere. Nam Quiescit ita oportere dici prædicauit, ut Cale- Quiesco ha-
scit, Nitescit, Stupescit, atque alia huiuscemodi multa. Id bet e, corre-
etiam addebat, quòd Quies, e, producto non breui dicere- ptam.
tur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, ne si Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecuturum sese fuisse ait, contra perpetuam Latinæ linguæ consuetudinem. Neque se tam insignitè locuturum, absona aut inaudita ut diceret. Literas autem super hac re fecit inter exercitia quædam ludicra, & Quiesco non esse his simile, quæ supra posui, nec à Quiete dictum, sed ab eo quietem: Græcæque uocis ἔσχορ καὶ ἔσχορ, Ionice à uerbo ἔχω ἴσχω, & modum & originem uerbum illud habere, demonstrauit. Rationibusque haud sanè frigidis docuit, Quiesco e, litera longa dici non

Pœnæ ratio
triplex.

PVniendis peccatis, tres esse debere causas, existimatum est. Vna est, quæ *ὑπεροία* ; uel *κόλασις* , uel *παιδείσεως* dicitur: cum pœna adhibetur castigandi, atq; emendandi gratia: ut is, qui fortuito deliquit, uti etior fiat, correctiorq;. Altera est, quam ij, qui uocabula ista curiosius diuiserunt, *τιμωρίαν* appellant. Ea causa animaduertendi est, cum dignitas, autoritasq; eius, in quem est peccatum tuenda est: ne prætermissa animaduersio contemptum eius *eleuet pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum, à conseruatione honoris, factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ *παράδειγμα* à Græcis nominatur: cum puniatio, propter exemplum, est necessaria: ut cæteri à similibus peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco ueteres quoq; nostri, **Exempla.** exempla, pro maximis, grauissimisq; pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra pœnam ipse sese ultro corrigat: aut spes contrà nulla est, emendari eum posse, & corrigi: aut iacturam dignitatis, in quam peccatum est, metui non necessum est: aut non id peccatum est, cuius exemplo necessario metu sanciendum sit: tum quicquid ita delictum est, non sanè dignum esse imponendæ pœnæ studium uisum est. Has tres ulciscendi rationes, & philosophi alij plurifariam, & noster Taurus in primo commentariorum; quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse uerbis apertis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendū: alteram, quam in tertio propter exempli metum posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: *πρὸς ἕκαστον ἅπαντι, ὅτι μὲν τιμωρὸν μέν ἐστιν ἄλλοις ὁρθῶς τιμωρὸν μέν ἐστιν βελτίω γίνεσθαι, ἢ ὀνήσασθαι. ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι οἱ ὀρθῶντες*
πᾶσι

πάσχοι' α φοβούμενοι βελτίους γίνων'). In hisce uerbis facile intelligas τιμωρίαν Platonem dixisse, non ut supra scripsi quosdā dicere: sed ita, ut promiscue dici solet, pro omni punitione. An'ne autem quasi omnino paruam, & contemptu dignam præterierit poenæ sumendæ causam, propter tuendam lesi hominis auctoritatem: an magis, quasi ei, quàm dicebat, rei non necessariam, prætermiserit (quum de poenis, non in uita, neque inter homines: sed post uitæ tempus capiendis scriberet) ego in medium relinquo.

De uerbo Quiesco, an e, litera corripitur, an produci debeat.

C A P V T X V.

AMicus noster homo multi studij, atque in bonarum disciplinarum opere frequens, uerbum Quiescit, usitate e, litera correpta dixit. Alter item amicus homo, in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communiumq; uocum respiciens nimis, & fastidians, barbarè eum dixisse opinatus est: quoniam producere debuisset, non corripere. Nam Quiescit ita oportere dici prædicauit, ut Cal- Quiesco ha-
scit, Nitescit, Stupescit, atque alia huiuscemodi multa. Id bet e, corre-
etiam addebat, quod Quies, e, producto non breui dicere- ptam.
tur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, ne si Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecuturum sese fuisse ait, contra perpetuam Latinae linguae consuetudinem. Neque se tam insignitè locuturum, absona aut inaudita ut diceret. Literas autem super hac re fecit inter exercitia quædam ludicra, & Quiesco non esse his simile, quæ supra posui, nec à Quietè dictum, sed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἴσχορ καὶ ἴσχορ, Ionice à uerbo ἴχω ἴχω, & modum & originem uerbum illud habere, demonstrauit. Rationibusq; haud sanè frigidis docuit. Quiesco e, litera longa dici non

conuenire: ut diceret eiusmodi quispiam, qui tumultuarijs,
 & modicis linguae exercitationibus ad famam se facun-
 præmiserat diæ permiserat, neque orationis Latinae modos usurpa-
 tiones'ue ullas didicerat.

Notum uerbum Deprecor à poëta Catullo, inusitatè qui-
 dem, sed aptè positum & propriè: deq; ratione eius uer-
 bi, exemplisq; ueterum scriptorum. CAP. XVI.

CV'm in Lycio fortè uespera ambularemus, uir quidã
 cludo ibi nobis, & uoluptati fuit. Nã cum esset uerbũ
 Deprecor doctiusculè positum in Catulli carmine, quia id
 ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omnium qui-
 dem meo iudicio uenustissimos: quos subscripsi:

Lesbia mi dicit semper malè, nec tacet unquam

De me: dispeream, me nisi Lesbia amat.

Cui ego quasi eadem totidem mox deprecor illi

Astidue: uerum dispeream, nisi amo.

Deprecor. Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut
 plerunque à uulgo dicitur, quod significat, ualde precor,
 & oro, & supplico. In quo, De, præpositio ad augendum,
 & cumulandum ualet. Quod si ita esset, frigidissimi sanè uer-
 sus forent. Nunc enim contrà omnino est. Nam De, præ-
 positio, quoniam est anceps, in uno eodemq; uerbo diuersi-
 tatem significationis capit. Sic enim deprecor à Catullo
 dictum est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel ab-
 ominor. Contrà autem ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita
 dicit: Quam multorum hic uitam à Sylla deprecatus est!
 Item in dissuasiõne legis agrariae: Si quid deliquero, nullæ
 sunt imagines, quæ me à uobis deprecentur. Sed neque so-
 lus Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni adè sunt libri ue-
 terum similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum
 & alterum quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in
 Erech

Erechtheo non longè secus dixit quàm Catullus.

Quibus nunc, inquit, ærumna mea libertatem paro?

Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Cresphonte:

Ego cùm meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor. Cicero in lib. v 1. de Repub. ita scripsit: Quod quidem eo fuit maius, quia cùm in causa pari collegæ essent, non modo inuidia pari non erant, sed etiam Claudij inuidiam Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoque item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, & defensabat inuidiam: quod Græci propinqua significatione *παρὰ τῆς μάται* dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid, inquit, huic homini facias? Non ne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ, summæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrem actionis secundæ proœmio: Nunc uerò quid faciat Hortensius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, querens ueniam, quòd & malè diceret ei palam, respueretq; & recusaret, detestareturq; assidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legēdos: quantusq; numerus fuerit Athenis, ante clades Persicas librorum in bibliothecis publicorum. C A P. X V I I.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrānus. Deinde studiosius, accuratiusq; ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarū potitus, urbe ipsa præter arcem incensa

incensa abstulit, asportauitq; in Persas. Hos porrò libros uniuersos multis post tempestatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorum in Aegypto à Ptolemæis regibus, uel conquisitus, uel confectus est: ad millia ferme uoluminum septingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non spontè, neque opera consulta, sed à militibus fortè auxiliarijs incensa sunt.

Opera consultata: pro, de-
dita opera.

A. G E L L I I N O.
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R . V I I .

Admiranda quædam ex annalibus sumpta de P. Scipione
Africano superiore. CAP. I.

Q UOD de Olympiade, Philippi regis uxore, Alexandri matre, in historia Græca scriptum est: idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C.

Oppius, & Iulius Higinus, alijq; qui de uitâ & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt: Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, uisam repente iuxta eam cubare ingentem anguem: eumq; ijs qui uiderant territis & clamantibus, elapsum inueniri non quisse: id ipsum P. Scipionem ad Aruspices retulisse: Eos sacrificio factò respondisse, fore ut liberi gignerentur. Neque multis diebus postea, quam ille anguis in lecto ui-

Scipio Africanus à serpentibus genitus.

sus

sus est, mulierem concepisse : concepti foetus signa , atque
 sensum pati : exinde mense decimo peperisse : natumq; esse
 hunc P. Scipionem Africanum , qui Annibalem , & Car-
 thaginienses in Africa bello Punico secundo uicit. Sed &
 eum impendiò magis ex rebus gestis, quàm ex illo ostento,
 uirum esse uirtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere
 haud piget, quod ijdem illi, quos supra nominauit, literis
 mandauerint, Scipionem hunc Africanum solituisse no-
 etis extremo, priusquàm diluculet, in capitolium uenti- Diluculo.
 tare, ac iuhere aperiri cellam Iouis, atq; ibi solum diu de-
 morari, quasi consultantem de Republica cum Ioue: Ac di- Cum Ioue cõ
 tuosq; eius templi sæpe esse demiratos, quòd solum id tem- sultabat.
 poris in Capitolium ingredientem canes semper in alios
 seuientes, neque latrarent eum, neque incurrerent. Has
 uulgi de Scipione opiniones confirmare, atque approba-
 re uidebantur dicta, factaq; eius pleraque admiranda. ex
 quibus est unum huiuscemodi : * Absidebat, oppugnabatq; * Obsidebat,
 oppidum in Hispania, situ moenibusq; ac defensoribus ua- fortassis.
 lidum, & munitum, re etiam cibaria copiosum : nullaq;
 eius potiundi spes erat. Et quodam die ius in castris sedens
 dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul uidebatur.
 Tum è militibus, qui in iure apud eum stabant, interroga-
 uit quispiam ex more, in quem diem, locumq; uadimonium
 promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipsam oppidi, quod
 obsidebatur, arcem protendens : Percendie, inquit, scse si-
 stant illo in loco : atque ita factum. Die tertio, in quem ua-
 dari iusserat, oppidum captum est. eodem die in arce eius
 oppidi ius dixit.

De Cesellii Vindicis pudendo errore, quem offendimus
 in libris eius, quos inscripsit Lectionum antiquarum.

C A P V T I I .

Turpe

Cesellii erratum.

Tvrpe erratum offendimus in illis celebratissimis commentarijs Lectionum antiquarum Cesellij Vindicis hominis hercle pleraque haud indiligentis : quod erratum multos fugit, quanquam multa in Cesellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripsit autem Cesellius, Qu. Ennium in xiii. lib. Annalium Cor dixisse, masculino genere. Verba Cesellij subiecta sunt: Masculino genere Cor, ut multa alia, enuntiavit Ennius. Nam in xiii. Annaliũ, Quẽ Cor dixit. Ascripsit deinde uersus Ennij duos:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dixit, Asiae rex. Is admiratur, & permouetur, quod Annibal Carthaginensis bellum se facere Pop. Rom. uolentem dehortetur. Hos autem uersus Cesellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit, equale cor putat habere me ei: quam stultum esse me credit, cum id mihi persuadere uult. Hoc Cesellius quidem, sed aliud longẽ Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo, ad hanc Ennij sententiam pertinentes, ex quibus tertium uersum Cesellius non respexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor

Suasorem summum, & studiosum robore belli.

Horum uersuum sensus atq; ordo sic, opinor, est: Annibal ille audentissimus, atque fortissimus, quem ego credidi. hoc enim est, Quem credidit esse meum cor: perinde atq; diceret: quem ego stultus homo credidi fore summum suasorem ad beliandu, is me dehortatur, dissuadetq; ne bellũ faciam. Cesellius autem forte παδυμότερορ παφñ ista uerborũ captus, quem Cor dictum putauit, & quem accentu acuto legit

legit, quasi ad Cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, si aliquis sit tam inconditus, sic posse defendi Cor Cefellij masculinum: ut uideatur tertius uersus separatim atq; diuisim legendus: perinde quasi præcisus, interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, suasorem summum. Sed non dignum est eis, qui hoc dixerint, responderi.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in Senatu dixit: & quid ad ea, quæ reprehenderat, responderimus.

CAP. III.

Ciuitas Rhodiensis & insule opportunitate, & op- Rhodos.
 rum nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusq; uictorijs celebrata est. Ea Rhodiensis ciuitas cum amica, atque socia Pop. Rom. foret, Persa tamen Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum Pop. Rom. fuit, amico usa est. Connixiq; sunt Rhodienses legationibus Romam sæpe missis, id bellum inter eos componere. Sed ubi ista pacificatio perpetrari nequiuit, uerba à plerisque Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta sunt, ut si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus populum Romanum adiutarent. Sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses uictus, captusq; est, Perses.
 Rhodienses pertimere, ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta, dictaq; erant: legatosq; Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, & fidem, consiliumq; publicum expurgarent. Legati postquam Romam uenerunt, & in senatum intronissi sunt, uerbisq; suppliciter pro sua causa factis, de curia excesserunt. Sententiæ rogari coeptæ. Cumq; partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleq; eos animatos fuisse dicrent, bellumq; illis faciendum censerent: tum M. Cato exurgit, & optimos, fidißimosq; socios

cios (quorum opibus diripiendis, possidendisq; non pauci ex summatis uiris intenti, insensiq; erant) defensum, conseruatumq; pergit, orationemq; inclytam dicit, quæ & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, &

Tiro Tullius
Ciceronis li-
bertus.

M. Ciceronis libertus, sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq; ueterum indoctus. Eoq; ab incunte ætate liberaliter instituto, adminiculatore, & quasi administratore in studijs literarum Cicero usus est. Sed profectò plus ausus est, quàm ut tolerari, ignosciq; possit. Nanque epistolam conscripsit ad Qu. Axium familiarem patroni sui confidenter, & nimis callidè: in qua sibi uisus est orationem istam pro Rhodiensibus acri, subtiliq; ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum fortè nobis est reprehensiones eius quasdam attingere: maiore scilicet uenia reprehensuri Tironem, quàm tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primùm hoc, quòd Cato ineruditè & ἀναγώγως, ut ipse ait, principio nimis insolenti, nimisq; acri, & obiurgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atque lætitia rerum gestarum prosperè de statu mentis suæ deturbati non satis consiperent, neque ad rectè intelligendum, consulendumq; essent idonei. In principijs autem, inquit, patroni qui pro re is dicunt, conciliare sibi, & complacare iudices debent: sensusq; eorum expectatione causæ suspensos, rigentesq;, honorificis uerecundisq; sententijs commulcere: non iniurijs atque imperiosis comminationibus confricare. Ipsum deinde principium apposuit, cuius uerba hæc sunt: *S C I O* solere plerisque hominibus rebus secundis, atque prolixis, atq; prosperis animam excellentem, atq; superbiam, atq; ferocita-

tem

tem augescere atq; crescere: quod nunc mihi magnæ curæ est, quòd hæc res tam secundè processerit, ne quid in cõsulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res confricet: ne' ue hæc letitia nimis luxuriosè eueniat. Aduersæ res sedomant, & docent quid opus sit factò: secundæ res letitia transuersum tradere solent à rectè cõsulendo, atq; intelligendo. Quo maiore opere dico, suadeoq; uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio, in potestatem nostram redeamus. Quæ deinde Cato iuxta dicit, ea (inquit) confessionem faciunt, non defensionem: neq; propulsatione, translationem' ue criminis habent, sed cum pluribus alijs communicationem: quod scilicet nihil ad purgandum est. Atq; etiam, inquit, insuper profitetur, Rhodienses qui accusabantur, quòd aduersus Populum Ro. regi magis cupuerint, fauerintq;, id eos cupisse atq; fauisse utilitatis suæ gratia: ne Romani, Perse quoq; rege uicto, ad superbiam, ferociamq; & immodicum modum insolesceret. Ea q; ipsa uerba ponit, ita ut infra scriptum est: Atq; ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare, uti depugnatum est, neq; regem Persen uicisse, non Rhodienses id modò uolueret, sed multos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror. Atq; haud scio an partim eorum fuerint, qui non nostræ contumeliæ causa id uoluerunt euenire: sed enim metuere, si nemo esset homo, quem uerercmur, quia quid liberet faceremus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent, libertatis suæ causa in ea sententia fuisse arbitror. Atq; Rhodienses tamen Persen publicè nūquam adiuuere: Cogitate* quanto nos nostri natiui cautius facimus. Nam unusquisq; nostrum, si quis aduersus rem suam quid fieri arbitratur, summa ui contra nititur, ne aduersus eam fiat, quod illi tamen perpeffi. Sed quod ac principium

* Quanto nos
cõternati ul
cautius fac.

Defenditur
oratio Cato-
nis.

Rhetoricum
præceptum.

reprehensum attinet, scire oportuit Tironem, defensos esse Rhodienses à Catone, sed ut à Senatore, & Consulari, & Censorio viro, quod quidem optimum esse publicum existimabat, suadente: non (ut à patrono solet) causam pro reis dicente. Alia nanque principia conducunt, reos apud iudices defendenti, & clementiam misericordiamq; undique indaganti: Alia cum Senatus de republica consulitur, viro autoritate præstanti, sententijs quorundam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro salute sociorum grauius ac liberè indignanti simul ac dolenti. Quippe rectè & utiliter in disciplinis rhetorum præcipitur, iudices de capite alieno, deq; causa ad sese non pertinenti cognituros: ex qua, præter officium iudicandi, nihil ad eos simul periculi uel emolumenti, redundaturum est, conciliandos esse, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, & leniter existimationi salutiq; eius, qui apud eos accusatus est. At cum dignitas, & fides, & utilitas omnium communis agitur, ob eamque rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam coepto differendum est: tum qui se in eiusmodi principijs occupat, ut beneuolos, benignosque sibi auditores paret, otiosam operam in non necessarijs uerbis sumit. Iandudum enim negotia, periculaq; ipsa rerum communia, consilijs eos capiendis conciliant: & ipsi potius sibi exposcunt consultoris beneuolentiam. Sed quòd ait, confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnare, uti depugnatum est, neq; regem Persen à Pop. Rom. uinci, atq; id eum dixisse non Rhodienses modò, sed multas quoque alias nationes uoluisse: Sed id nihil ad purgandum, extenuandumue crimen ualere: iam hoc primum Tiro improbè mentitur.

Verba

Verba ponit Catois, & alijs tamen cum uerbis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienses noluisse uictoriam esse Pop. Rom. sed sese arbitrari dixit, id eos noluisse: quod erat proculdubio suæ opinionis professio, non Rhodiensium culpæ confessio. In qua re, ut meum quidem iudicium est, non culpa tantum uacat, sed dignus quoque laude, admirationeq; est, & cum ingenuè, & religiosè dicere uisus est contra Rhodienses, quod sentiebat: & parta sibi ueritatis fide, ipsum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & transtulit: ut eos idcirco uel maximè æquum esset, acceptiores, charioresq; fieri Pop. Rom. quòd cum & utiles essent, & uellent regi esse factum, nihil tamè adiuvandi eius gratia fecerint. Postea uerba hæc ex eadem oratione ponit: Ea nunc de repente tanta nos beneficia, ultro citroq; tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc, inquit, enthymema nequam, & uitiosum est. Responderi enim potuit, occupabimus certè. Nam si non occupauerimus, opprimemur, incidendumq; erit in insidias, à quibus antè nos non cauerimus. Rectè, inquit, hoc uitio dat Lucilius pòeta Euripidi, quòd cum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quòd ipse antè consilium de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce eum uerbis cluserit:

Polyphontes
rex.

εἰ γὰρ σε ἔμελεν, ὡς σὺ φίλος, κτείνειν πόσις,

Χρὴ καὶ σε μέλλειν, ὡς χρόνον παρῆν δῖδεν.

At hoc enim, inquit, planè stultitiæ plenum est, eo consilio, atque ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tiro animum non aduertit, non esse in omnibus rebus cauendis eandem causam, neq; humane uitæ negotia, & actiones, & officia uel occupandi,

m 2 uel

uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauendi, similia esse pugnae gladiatoriae. Nam gladiatori composito ad pugnandum, pugnae haec proposita fors est: aut occidere, si occupauerit: aut occumbere, si cessauerit. Hominum autem uita non tam iniquis, neque tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior iniuriam facere debeas, quam nisi feceris, pati possis. Quod tantum aberat à Pop. Rom. mansuetudine occupare, ut saepe iam in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis, & nimis audacibus, ac non uiri eius, qualis fuit: sed uafri, ac fallaciosi, & quasi Graecorum sophistarum solertijs. Nam cum obijceretur, inquit, Rhodiensibus, quod bellum Pop. Rom. *** plenè** facere uoluissent: negauit *** penè**. Sed ignosci poposcit, quia id non fecissent, etsi maxime uoluissent: induxisseque cum dicit, quam dialectici ἐταρωτικὴ appellat, rem admodum **Res sophistica.** insidiosam, & sophisticam, neque ad ueritates magis, quam ad captiones repertam: cum conatus sit exemplis decipientibus colligere, confirmareque, neminem, qui male facere uoluit, plecti aequum esse, nisi quod factum uoluit, etiam fecerit. Verba autem ex ea oratione M. Catonis haec sunt: Qui acerrime aduersus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse fieri. Et quis est tandem nostrorum, qui quod ad sese attineat, aequum censeat quenquam poenas dare ob eam rem, quod arguitur male facere uoluisse? Nemo opinor. Nam ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde paulò infra dicit: *** nummi** Quid nunc, & quae tandem lex est tam acerba, quae dicat: Si quis illud facere uoluerit, mille *** nummis** dimidium familiae multa esto: Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tanta poena esto: Si quis maiorem pecudum numerum habere *** omnes** uoluerit, tantum damni esto. Atqui nos *** omnia** plura habere uolum

uolumus, & id nobis impune est. Postea ita dicit: Sed si honorem non æquum est habere, ob eam rem, quòd bene facere uoluisse quis dicit, neq; fecit tantum, Rhodiensibus tale erit, non quòd malè fecerunt, sed quia uoluisse dicuntur. His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodiensibus quoque impune esse debere, quòd hostes quidem Pop. Rom. esse uoluissent, & qui maxime non fuissent. Dissimulari autem non posse ait, quin paria, & consimilia non sint, plus quingenta iugera habere uelle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustum, atq; impiũ Po. Rom. facere uelle: Neq; item inficiari posse, quin alia causa in præmio sit, alia in pœnis. Nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neq; antè remunerari, quàm facta sint: iniurias autem imminentes præcauisse, iustum est magis, quàm expectauisse. Summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq; ut cum admissa, & perpetrata fuerint, tum deniq; ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur. Hæc Tiro in Catonem, non minus frigide sanè, quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec solitariam, nec improtectam hanc ἐπαγωγὴν, facit: Sed multis eam modis præfulcit, multisq; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodiensibus magis, quàm Reipub. consulebat, nihil sibi dictu factuq; in ea re turpe duxit, quin omnium sententiarum uia, seruatum ire socios niteretur. Ac primùm ea non incallidè conquisiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium fieri prohibentur, sed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis causa iusfarũ: sicut est de numero pecoris, & de dominio agri præfinito, aut eiusmodi aliquo: in quibus rebus quod prohibi-

tum fieri per leges quidem non licet : uelle id tamen facere si liceat, inhonestum non est. Atq; eas res contulit seorsum miscuitq; cum eo, quod neq; facere, neq; uelle per sese honestum est : tum deinde ne disparilitas collationis euidentis fieret, pluribus id propugnaculis defensat. Neque tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magnificat: sed id solum ex summa ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam retineri ex Repub. fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certè ignoscēda: atq; interim, neq; fecisse Rhodienses bellum, neq; facere uoluisse dicit. Interim autem facta sola censenda dicit, atque in iudicium uocanda : sed uoluntates nudas inanesq;, neq; legibus, neque pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat : & ignoscentias utiles esse rebus humanis docet : ac nisi ignoscant, *metus in republica rerum nouarum monet : sed enim contra si ignoscatur, conseruatum iri ostendit populi Rom. magnitudinem. Superbia quoq; crimen, quod tunc præter cætera in Senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responsionis figura elusit, & eluit. Verba ad eò ipsa ponemus Catonis, quoniam Tiro ea prætermisit. Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minime dici uelim. Sint sanè superbi, quid id ad nos attinet? Id ne irascimini, si quis superbior est, quàm nos? Nihil prorsus hac compellatione dici potest neque grauius, neq; munitius, aduersus homines superbissimos facta, qui superbiam in sese amarent, in alijs reprehenderent. Præterea animaduertere est in tota ista Catonis oratione, omnia disciplinarum rhetoricarū arma, atq; subsidia mota esse : sed

non

non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulacris præliorum uoluptarijs fieri uidemus. Non inquam distinctè nimis, ac comptè, atq; modulatè res acta est: sed quasi in anticipati certamine cum sparsa acies est, multisq; locis Marte uario pugnatur: sic in ista tum causa Cato cum superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque inuidia flagraret, omnibus promiscuè tuendi atque propugnandi modis usus est: & nunc ut optimè meritos commendat, nunc tanquam si innocentes purgat, & ne bona, diuitiæq; eorum expectantur; obiurgat: nunc etiam quasi sit erratum, deprecatur: nunc ut necessario reipub. ostentat: nunc clementiæ, nunc mansuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit: eaq; omnia distinctius, numerosiusq;, ac comptius fortasse dici potuerint: fortius, atque uiuidius potuisse dici non uidentur. Iniquè igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese, & coherentibus paruum quippiam, nudumq; sumpsit, quod obrectaret: tanquam non dignum M. Catone fuerit, quòd delictorum non peccatorum uoluntates non censuerit puniendas. Commodius autem erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tironi respondi, modo æstimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tironis ad Axium scriptam requirere, & legere curauerit. Ita enim nos syncerius, exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari solitos scripserit: & quæ mancipia sub corona more maiorum uenerint: atque id ipsum, Sub corona uenire, quid sit.

Pileati serui uendebantur. **P**ileatos seruos uenum solitos ire, quorum nomine uenditor nihil præstaret, Coelius Sabinus iniuriosus scriptus reliquit. Cuius rei causam esse ait, quod eiusmodi conditionis mancipia insignia esse in uendendo deberent: ut emptores errare, & capi non possent: neque lex uendendi opperienda esset, sed oculis iam perciperent, quodnam esset mancipiorum genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta uenibant, & idcirco dicebantur sub coronis uenire. Nanque ut ea corona signum erat captiuorum uenaliu, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uendari, quorum nomine emptori uenditor nihil præstaret. Est autem alia rationis huius opinio, cur dici solitum sit, captiuos sub corona uendari: quod milites custodiae causa, captiuorum uenaliu greges circumstarent: eaque circumstatio militum Corona appellata sit. Sed id magis uerum esse, quod supra dixi, Cato quoque in libro, quem composuit de re militari, docet. Verba sunt hæc Catonis: Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus ueneat.

Historia de Polo Histrione memoratu digna.

CAPITULUM V.

Polus histrio. **H**istrio in terra Græcia fuit fama celebri, qui gestu, & uocis claritudine, & uenustate cæteris ante stabat: nomen fuisse aiunt Polum: Tragoedias poetarum nobilium scite atque asseuerate actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amisit: eum luctum quoniam satis uisus est eluxisse, redijt ad quæstum artis. In eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus, gestare urnam, quasi cum Orestis ossibus, debebat. Ita compositum fabulae argumentum est, ut ueluti fratris reliquias ferens, Electra compleret

Quonia, pro quando.

ret, commiseraturq; interitum eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electrae indutus, ossa atq; urnam e sepulchro tulit filij: & quasi * Orestis * in Orestis amplexus opplevit omnia; non simulachris, neque imitamentis, sed luctu atq; lamentis ueris, & spirantibus. Itaq; cum agi fabula uideretur, dolor actitatus est.

Quid de quorundam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit.

CAP. VI.

EX quinque sensibus, quos animantibus natura tribuit, uisu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Graeci ἀσθήσεις, ὄψις, ἀκοή, γεῦσις, ἀφή, ὄσφρησις, appellant: quaedam animalium alia alio carent: & aut caeca natura gignuntur, aut * inora, inauritaue. Nullum autem gigni animal Ari- * inodora stoteles dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem περὶ μνήμης composuit, haec sunt: τὸν ἢ ἀφήν, καὶ τὸν γεῦσις πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ζώων.

An, Affatim, quasi Admodum prima acuta pronuntiandum sit: & quaedam iudem non incuriosè tractata, super aliarum uocum accentibus.

CAP. VII.

Annianus Poëta praeter ingenij amoenitates, literarum quoque ueterum, & rationum in literis oppidò quam peritus fuit: & sermocinabatur mira quadam, & scita suauitate. Is affatim, ut, Admodum, prima acuta, non Affatim, media pronuntiabat, atque ita ueteres locutos censebat. Itaq; se audiente Probius Grammaticus hos uersus in Plauti Cistellaria legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?

Aliorum est affatim qui faciant.

Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Causamq; esse huic accentui dicebat, quòd Affatim non essent duae partes orationis: sed utraq; pars in unam uocem

m s coal

Exaduersum. coaluisset : sicuti in eo quoq; , quod *Exaduersum* dicimus , secundam syllabam debere acui existimabat : quoniam una , non duæ essent orationis partes . Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uersibus :

In quo hæc discebat ludo , *exáduersum* loco

Tonstrina erat quædam .

Ad. Addebat etiam quòd , *Ad* , prouerbium tum ferme acueretur , cum significaret ἐπίτασις , quam intentionem nos di-

Adfabre. cimus : sicuti *Adfabre* , & *Admodum* , & *Adprobe* dicun-

Admodum. tur . Cætera quidem satis commodè Annianus : sed quòd

Adprobe. hanc particulam , *Ad* , semper , cum intentionem significaret , acui putauit , non id perpetuum uidetur . Nam & ad-

Adprimè. potus cum dicimus , & *Adprimus* , & *Adprimè* , intentio in his uerbis demonstratur , neq; tamen , *Ad* , particula satis

Adprobus. commodè accentu acuto pronuntiatur . *Adprobus* tamen , quod significat ualde probus , non inficias eo quòd prima syllaba acui debeat . Cæcilius in comœdia , quæ inscribitur *Triumphus* , uocabulo isto utitur :

Hierocles hospes est mihi , adolescens ádprobus .

Num igitur in istis uocibus , quas non acui diximus , ea causa est , quòd syllaba insequitur natura longior , quæ non ferme patitur acui priorem , in uocabulis syllabarum plu-

Adprimus. rium quàm duarum ? *Adprimus* autem longè primum L .

Liuius in Odyssea dicit in hoc uersu :

Ibi deniq; iur summus adprimus Patroclus .

Præmodum. Idem *Liuius in Odyssea* *Præmodũ* dicit quasi *Admodum* :

Parcentes , inquit , præmodum . Quod significat supra modum , dictumq; est quasi , præter modum , in quo scilicet prima syllaba acui debuit .

Res ultra fidem tradita super amatore Delphino , & puero amato .

CAP. VIII.

Delp

Delphinōs uenerios esse, & amasios, non modò histo-
ria ueteres, sed recētes quoq; memoriæ declarāt, Nā
& sub Cæsaribus, in Puteolano mari, ut Appion scriptum
reliquit, & aliquot seculis antè apud Naupactū, ut Theo-
phrastus tradidit, amatores flagrantissimi *delphini cog-
ti, compertiq; sunt. Neq; ij amauerūt quod sunt ipsi genus, *delphinorū
sed pueros forma liberali, in nauiculis fortè, aut in uadis li-
torum conspēctos, miris & humanis modis arserunt. Ver-
ba subscripsi ἀπὸ τῶν ἰωαννῶν, & ruditi uiri ex Aegyptiacorū li-
bro quinto, quibus delphini amantis, & pueri non abhor-
rentis consuetudines, lusus, gestationes, ac aurigationes re-
fert: eaq; omnia sese ipsum, multosq; alios uidisse dicit:

Καὶ αὐτὸς δ' οὐρ εἶδεν περὶ δ' ἰκαρχείαρ δελφίνα ἐργῶντα
παιδίος, καὶ πρὸς παιδικῆν ἐπισημάνου φωνῆν. ἀτὰρ οὐρ
ἢ προσνηχόμενον ὁ ἰχθύς, ἀνεδέχετο σὸν παῖδα ἐπὶ τῶν
νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περὶ σέλωρ ἵνα μὴ τὸν ποδῶ-
μένων, χρωτὰ ἀμύξειε, καὶ ἵππιδὸν περιβεβηκότα μέχει
διακοσίω ἀνήγε τὰ δλίωρ, ἐξέχειτο δ' ἄρα ἢ ῥώμη, ἢ πᾶσα
ἢ ἰταλία θεάσατο ἰχθύων νηχόμενον ἐπ' ὀργῶν.

Ad hæc adiicit rem non minus mirandum: Postea, in-
quit, idem ille puer delphino amoenus, morbo affectus obiit
suum diem. At ille amans, ubi sæpe ad litus solitum anna-
uit, & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri
consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exanimatusq;
est: & in litore iacens, inuentus ab ijs qui rem cognoue-
rent, in sui pueri sepulcro humatus est.

Delphinus
amore periit.

Peposci, Memordi, Pepugi, Spepondi, & Occecurri, plerosq;
ueterum dixisse: non uti postea receptum est dicere, per o,
aut per u, literam in prima syllaba positam, sed per e, atque
id Græcæ rationis exemplo dixisse. præterea notatum,
quòd uiri non indocti neq; ignobiles à uerbo Descendo
non descendi, sed Descendidi dixerunt.

C A P. I X.

Pop

Poposci, Momordi, Pupugi, Cucurri probabiliter dici videtur: atq; ita nunc omnes ferme doctiores huiusmodi uerbis utuntur: sed Q. Ennius in Satyris Memorderit dixit per e, literam, non Momorderit: Meum, inquit, non est, at si me canis memorderit. Item Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo centum millia nummum memordi. Item idem Laberius in Coloratore: Itaq; leui

Pruna percoctus: simul sub dentes mulicris
Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:

Vt serpens si memordit, gallina deligitur, & opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

—Vt admemordi   Hominem—

Sed idem Plautus in Trigemius, non præmordisse, neque

Præmorsisse. Præmomordisse dixit, sed Præmorsisse:

Ni fugissem, inquit, medium credo præmorsisset.

Item Accius in Conciliatrice:

Peposci.   Vrsum se memordisse autumat.   Peposci quoq; non

Poposci Valerius Antias lib. annalium x l v. scriptum reliquit: Denique Licinius Tribunus plebis perduellionem ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio Prætope pepo-

Pepugero. scit. Pepugero æquè Accius in Aedilitia dicit:

Sed si pepugero, metuet.

Occecurrit. Helium quoq; Tuberonem lib. ad C. Oppiū scripto Occecurrit dixisse Probus annotauit: hæc eius uerba apposuit:

Si generalis species occecurrit. Idem Probus Valeriū Antiatem libro historiarum XII. Speponderat scripsisse annotauit: uerbaq; eius hæc apposuit: Tib. Gracchus, qui Questor C. Mancinio in Hispania fuerat, & ceteri, qui pacem speponderant. Ratio autem istarum dictionum hæc esse uideri potest: quomā Græci in quadam specie præteriti temporis,

poris, quod παρακείμενον appellant, secundam uerbi literam in e, plerunq; uertunt, γράφω γέγραφα, ποιῶ πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κραίῶ κεκράτηκα, λῶ λέλκηκα. Sic ergo mordeo Memordi, posco Peposci, tendo Teterdi, tango Tetigi, pungo Pepugi, spondeo Spepondi, curro Cecurri, tollo Tetuli facit. Sic & M. T. & C. Cæsar, mordeo memordi, pungo pepugi, spondeo spepondi dixerunt. Præterea inueniri à uerbo scindo simili ratione non sciderat, sed sciderat dictum esse. L. Accius in Sotadicorum lib. primo Seciderat dicit. Verba eius hæc sunt: Non ergo

Seciderat.

aquila, ita ut hi prædicant, sciderat pectus. Ennius quoq; & Valerius Antias in Historiarum LXXV. uerba hæc scripsit:

Deinde funere locato, ad forum descendidit.

Descendidit.

Laberius quoq; in Catulario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mame mibi descendiderant.

Ut Vfuscapio & copulatè, & recto uocabuli casu dicitur: ita Pignoris capio coniunctè, & eadem uocabuli forma dictum est.

C A P. X.

VT hæc Vfuscapio dicitur copulato uocabulo, a, litera in eo tractim pronuntiata: Pignoris capio iunctæ sunt partes, & productæ dicebantur. Verba Catonis sunt, ex primo epistolicarum questionum: Pignoris capio ob æs militare, quod æs à Tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum seorsum fit: per quod dilucet, hanc Capionem, posse dici, quasi hanc Captionem & in Vsu, & in Pignore.

Vfuscapio.
Pignoris capio.

Capionis.

Neq; Leuitatem, neq; Nequitiam, ea significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur.

C A P. XI.

Leuitatem plerunq; nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio: & Nequitiam pro solertia astutiâq; sed ueterum hominum, qui propriè atq; integrè locuti sunt,

Leuitas

Nequitia.

Leucs

Leuis. Leues dixerūt, quos uulgò nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus, & Leuitatem appellauerunt perinde quasi
 Nequam. lenitatē. Et Nequā hominē, nihili, neq; rei, neq; frugis bonæ: quod genus Græci ferè ἀσωτος, ἢ ἀκόλατος, ἢ ἀχρεῖος, ἢ ἀχρηστος, ἢ κακώτατος, ἢ μιᾶρος dicunt. Qui exempla horum uerborum requirit, ne in libris nimis remotis quaeratur, inueniet ea in M. Tullij secunda Antonianarūm: nam cum genus quoddam sordidissimū uitæ, atq; uictus M. Antonij, idem demonstraturus esset: quòd in caupona delitesceret, quòd ad uesperum perpotaret, quòd ore inuoluto iter faceret ne cognosceretur: hæc & alia eiusmodi cum in eum dicturus esset: Videte, inquit, hominis leuitatem: tanquam prorsus ista dedecora hoc uitio in homine notarentur. At postea cum in eundem Antonium probra quædam alia ludibriosa, & turpia ingessisset, ad extremū hoc addidit, O hominem nequam: nihil enim magis propriè possum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba compluscula libuit ponere: At uidete leuitatē hominis, cum hora diei decima ferè ad Saxa rubra uenisset, delituit in quadam cauponula: atq; ibi se occultens perpotauit ad uesperum. Inde cisio celeriter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, Quis tu? A Marco tabellarius. Cōfestim ad eam, cuius causa uenerat, deducitur, eiq; epistolā tradit. Quā illa cum legeret flens (erat enim scripta amatorie: caput autē literarum hoc erat, sibi cum illa minima posthac nihil futurum, omnem se amorem abiēcisse illius, atq; in hanc trās sudisse) Cum mulier fleret uberius, homo misericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collum inuasit. O hominem nequam: nihil enim magis propriè possum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opinato cum ostēdisse, præter spem mulier aspiceret: idcirco urbē terrore nocturno, Italiam multorū die-

rum

Catamitus
 puer merito-
 rius.

rum metu pertubasti? Consimiliter Q. quoq; Claudius in primo Annalium, Nequitiam appellauit luxum uitæ prodigum, effusumq; in hisce uerbis: Persuadenti cuidam adolescenti Lucano, qui apprimè summo genere natus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumpserat. M. Varro in libris de Lingua Latina: Ut ex Non, & Volo, inquit, Nolo fit: sic ex Ne, & Quicquam, media extrita syllaba, compositum est Nequam. P. Africanus pro se contra Tib. Asellium, de Multa ad populum: Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt: malitia, atq; nequitia. utrum defendis, malitiam, an nequitiam? an utrunq; simul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno scorto maiorem pecuniam absumpsisti, quam quanti omne instrumentum fundi Sabini incensum dedicauisti. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidisti, atq; absumpsisti in flagitijs. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? non uis nequitiam? Agè, malitiam saltem defende. Sed tu uerbis conceptis iurasti sciens, sciente animo tuo. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum?

Nolo.
Nequam.

Malitia.

De tunicis *χεῖρῶν φοῖς*, quòd earum usum P. Africanus Sul. Gallo obiecit. CAP. XII.

Tunicis uti uirum prolixis ultra brachia, & usque in primores manus, ac propè in digitos, Romæ atque nicatæ de- omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas Græco uocabu- cores. lo nostri *χεῖρῶν φοῖς* appellauerunt. Fœminisq; solis uestem longè lateq; diffusam indecorum existimauerunt, ad ulnas, cruraq; aduersus oculos. protegenda. Viri autem Rom. primò quidem sine tunicis, toga sola amicti fuerunt: postea substrictas, & breues tunicas citra humerum desin

Exomides. desinentes habebant, quod genus Græci dicunt ἐξομίδας. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli filius, uir omnibus bonis artibus atq; omni uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato, inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoque probro dedit, quòd tunicis uteretur manus totas operientibus. Verba sunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus aduersum speculum ornetur, cuius supercilia raduntur, qui barba uulsa, feminibusq; subuulsis ambulet: qui in conuiujs adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica inferior accubuerit: qui non modò uinosus, sed uirosus quoque sit: eum ne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod Cinædi facere solent? Vergilius quoq; tunicas huiuscemodi, quasi foemineas, ac probrosas criminatur.

Tunica chiridota.

Et tunicae, inquit, manicas, & habet redimicula mitræ. Quintus quoque Ennius Carthaginensium tunicatam iuuentutem non uidetur sine probro dixisse.

Quem Classicum dicat M. Cato, quem, infra classem.

CAPVT. XIII.

Classici infra classem.

Classici dicebantur, non omnes qui in classibus erant, sed primæ tantum classis homines: qui c. & x x v. millia æris, amplius uel, censi erant. Infra classem autem appellabantur secundæ classis, cæterarumq; omnium classium: qui minore summæ æris quàm suprâ dixi, censebantur. Hoc eò strictim notauimus, quoniam in M. Ciceronis oratione, qua Voconiam legem suavit, quæri solet quid Classicus, quid Infra classem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus Philosophis, qui ab Atheniensibus ad Senatum Romanum legati sunt.

CAP. XIII.

Et

ET in carmine, & in soluta oratione, genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρᾶντῆρας uocant, nominaq; eis fecerunt ἀδελφόν, ἰσχυρόν, μέσον. Nosq; quem primum posuimus, Uberem uocamus: secundum, Gracilem: tertium, Mediocre. Uberi dignitas, atque amplitudo est: Gracili uenustas, & subtilitas: Medius in confinio est utriusq; modi particeps. His singulis orationis uirtutibus uitia agnata sunt, pari numero: quæ earū modum, & habitum simulacris falsis ementiuntur. Sic plerunq; Sufflati, atq; Tumidi fallunt pro uberibus, Squallentes, & Ieiuni dicti pro gracilibus: *Incerti, & Ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria huiuscemodi formarum exempla, in Latina lingua M. Varro esse dicit: ubertatis, Pacuuium: gracilitatis, Lucilium: mediocritatis, Teretium. Sed ea ipsa genera dicendi iam antiquitus tradita ab Homero sunt tria, in tribus: Magnificum, in Ulysse, & uber est: subtile, in Menelao, & cohibitum: mistum, moderatumq; in Nestore. Animaduersa eadem tripartita uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romani ad Senatum populumq; Romanum legauerant, impetratum uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi uastationem. Ea multa fuerat talentum fere quingentum. Erant isti philosophi, Carneades, ex Academia: Diogenes, Stoicus: Critolaus, Peripateticus. Et in Senatum quidem introducti, interprete usi sunt *Cæcilio Senatore. Sed antè ipsi seorsum quoq; quisque ostentandi gratia, magno conuentu hominum dissertauerunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Rutilius, & Polybius, philosophorum trium sui cuiusque generis facundiam. Violenta, inquit, & rapida Carneades dicebat: scita, & teretia Critolaus: modesta Diogenes, & sobria. Vnumquodq; autem

Tria dicendi genera.

Stylus uber. Gracilis.

Medius.

*Inferti

*Macrob. scriptū habet, Cælio lib. 1. ca. 5.

tem genus, ut diximus, cum castè, pudicèq; ornatur, fit illustrius, cum fucatur, atq; praelinitur, fit præstigiosum.

Quàm seuerè moribus maiorum in fures uindicatum sit: & quid scripsit Mutius Scæuola super eo, quod seruandum datum, commodatum'ue esset. CAP. XV.

Furtum. **L**abeo in libro de XII. tabulis secūdo, acria, & seuera iudicia de furtis habita esse apud ueteres, scripsit. Idq; Brutum solitum dicere, furti damnatum esse, qui iumentum aliorum duxerat, quàm quò utendum acceperat. Item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. Itaq; Qu. Scæuola in librorū, quos de iure civili composuit, sextodecimo, uerba hæc posuit: Quod cui seruandum datum est, si id usus est: siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit usus est, furti se obligauit.

Locus exscriptus è satyra M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborum generibus: & appositi uersus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit. CAP. XVI.

Varro in Satyra, quam περὶ ἐδεσμάτων, id est, de cibis peregrinis, & lautitijs inscripsit, lepidè admodū, & scitè factis uersibus, coenarū, ciborumq; exquisitas de-
reprehēdit licias comprehendit. Nam pleraq; id genus, quæ heluones isti terra, & mari conquirunt, exposuit, conclusitq; in numeros senarios. Et ipsos quidem uersus cui otium erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera autem, nominaq;

Diuersi cibi edulium, & domicilia ciborum omnibus alijs præstantia, ad regales, & pōtificias mē-
sas. quæ profunda ingluuies uestigauit, quæ Varro opprobrians executus est, hæc sunt ferme, quantum nobis memoriæ est: Pauus è Samo, Phrygia Attegena, Grues Melicæ, Hoedus ex Ambrachia. Pelamis Chalcedonia, Muræna Tartessia, Aselli Pessinuntij, Ostrea Tarentina, Pectunculus Chius, Elops Rhodius, Scari Cilices, Nuces Thasiæ,
Palma

Palma Aegyptia, Glans Iberica. Hanc autem peragrantis gula, & in succos insuetos inquirentis industriam, atque has undiq; uorsum indagines cupediarum, maiore detestatione dignas censebimus, si uersus Euripidis recordemur, quibus utebatur saepissime Chrysippus philosophus, tanquam edendi irrationes quasdam repertas esse, non per usum uitae necessarium, sed per luxum animi: parata atq; facilia fastidiētis per improbam satietatis lasciuam. Versus Euripidis ascribendos putauit:

ἐπεὶ τί δὲ βροτοῖσι πλὴν δυνῆρ' ἴδιον,
 Δημίτερος αὐτῆς, πώματ' ἢ ὑδροχόος,
 ἄτινα πάρεσι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφει,
 ὧρ δὲ ἀπαρκεῖ πλοσμονῆ, τρυφῆ δὲ τοι
 ἄλλων ἐδιδασκῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum Grammatico, insolentiarum & imperitiarum pleno, de significatione uocabuli, quod est Obnoxius: deq; eius gine. uocis ori CAP. XVII.

PERcontabar Romae quempiam Grammaticum, primae in docendo celebritatis, non hercle experiundi uel tentandi gratia, sed discendi magis studio, & cupidine: quid significaret Obnoxius, quaeq; eius uocabuli origo ac ratio esset. Atq; ille aspicit me, illudens leuitatem quaestionis, paruitatemq;: Obscuram, inquit, sanè rem quaeris, multaq; prorsus uigilia indagandam, Quis adeò tam linguae Latinae ignarus est, qui nesciat eum dici obnoxium, cui quid ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incommodari, & noceri potest ei, qui habeat aliquem noxae, id est, culpae suae conscium? Quin potius, inquit, haec mittis nugalia, & affers ea quae digna quaeri, tractariq; sint? Tum uerò ego permotus, agendum iam oblique, ut cum homine stulto existimauit: Et caetera, inquam, uir doctissime, & gra-
n 2   miora,

Obnoxius.

uiora remotioraq; si discere, & scire debuero, quando mihi usus uenerit, tum quæram ex te, atq; discam. Sed enim quia dixi sæpe obnoxius, & quid dicerem, nesciui, didici ex te, & scire nunc cœpi, quod non ego omnium solus, ut tibi sum uisus, ignorauit: sed (ut res est) Plautus homo linguæ, atq; elegantia in uerbis Latinæ princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus enim est in Sticho illius, ita scriptus:

Nunc ego hercle perij planè, non obnoxie.

Quod minimè congruit cum ista, quam me docuisti, significatione. Composuit enim Plautus tanquam duo inter se contraria, Planè, & Obnoxie: quod à tua significatione longè abest. At ille Grammaticus satis ridiculè quasi Obnoxius, & Obnoxie, non declinatione sola, sed re atque sententia differrent: Ego, inquit, dixi quid esset Obnoxius, non quid obnoxie. At tunc ego admiratus insolentis hominis inscitiam, mittamus, inquam, sicuti uis, quod Plautus Obnoxie dixit. Sed si id nimis esse remotum putas, atq; illud quoque prætermittamus, quod Sallust. in Catilina scribit: Minari etiam ferro, ni sibi obnoxio foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius esse, id me doce. Versus enim Vergilij sunt notissimi:

Nam neq; tunc astris acies obtusa uideri,
Nec fratris radijs obnoxia surgere luna.

Quod tu ais culpæ suæ conscium, alio quoque loco Verg. uerbo isto utitur, à tua sententia diuersè, his uersibus:

—Iuuat arua uidere,

Non rastris hominum, nonnulli obnoxia curæ.

Cura enim prodesse aruis solet, nō nocere: quod tu de obnoxio dixisti. Iā uerò illud etiā Q. Ennij quo pacto congruere tecum potest? quod scribit in Phœnice, in hisce uersibus:

Sed uirum uera uirtute uiuere animatū adiecit fortiter,
Eumq;

Eumq; innoxium uocare aduersus aduersarios.

Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.

Aliæ res obnoxie nocte in obscura latent.

At ille oscitans, & hallucinanti similis: Nunc, inquit, mihi operæ non est: cum otium erit, reuises ad me, atq; disces, quid in uerbo isto & Verg. & Saliust. & Plaut. & Ennius senserint. Et nebulo quidē ille, ubi hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem solam uerbi istius, sed significationem quoq; eius, uarietatemq; recensere, ut hoc etiam Plautinum spectet, adscripsi uersus ex *Asinaria*:

Maximas* optimas, & gaudio esse tiffimas

Suis heris ille mecum unâ pariet, gnatoq; & patri:

Deuota ut ætate ambo ambobus nobis sint obnoxij,

Nostro deuincti beneficio.

* Optumitates, legitur apud Plautū.

Qua uerò ille Grammaticus finitione usus est, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo usurpationem eius notasse: quæ quidem congruit cum significato, quo *Cæcilius* usus est in *Chryso*, in his uersibus:

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio;

Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare:

Audibis male, si malè dicis mihi.

De obseruata, custoditaq; apud Romanos iurisiurandi sanctimonia: atq; inibi de decem captiuis, quos *Annibal* Romam, deiurio ab iis accepto, legauit. CAP. XVIII.

Iurandum apud Ro. inuiolatè, sanctèq; habitum, seruatumq; est. Id & moribus, legibusq; multis ostenditur: & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum esse potest. Prælio Cannensi *Annibal* Carthaginensium Imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit, mandauitq; eis, pactusq; est, ut si Pop. Rom. uideretur, permutatio fieret captiuorum: & pro ijs, quos alteri plu-

Iurandum Rom. inuiolatum.

res acciperent, darent argenti pondo libram scilicet, & selibram. Hos priusquam proficiscerentur, iureiurando adegit, redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiuum: mandatum Poeni imperatoris in senatu exponunt. Permutatio Senatui non placita: parentes, cognati, affinesque captiuorum amplexi eos, postliminio in patriam redisse dicebant, statumque eorum integrum, incolumemque esse: ac ne ad hostes redire uellent, orabant. Tum octo ex ijs, postliminium iustum non esse sibi responderunt, quoniam **Deiurium.** deiurio uincti forent: statimque uti iurati erant, ad Annibalem profecti sunt. duo reliqui Romae manserunt, solutosque esse sese, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent, commentitio consilio regressi eodem die, tanquam si ob aliquam fortuitam causam issent: itaque iureiurando satisfacto, rursus iniurati abissent. Hæc eorum fraudulenta calliditas, tam esse turpis æstimata *** despecti**que est, ut contempti uulgo, *** discerpti**que sint: **CENS** s.que eos postea omnium notarum & damnis, & ignominijs affecerunt: quoniam quod se facturos *** dictitauerant**, non fecissent. Cornelius autem Nepos in libro exemplorum v. id quoque literis mandauit, multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam sententiam numero plurium, quibus id non uideretur, superatam: eos tamen, qui ad Annibalem non redissent, usque adeo intestabiles, inuisosque fuisse, ut tædium uitæ ceperint, necemque sibi consciuerint.

Historia ex annalibus de Tiberio Sempronio Graccho sumpta. patre Gracchorum Trib. plebis: atque inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipsis uerbis relata.

C A P V T X I X.

Pu

Pvlchrum, atque liberale, atque magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi in exemplis repositum est. Id exemplum huiuscemodi est : L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, * cui M. Minutius Augurinus Trib. pleb. multam irrogauit, eumq; ob eam causam prædes poscebat. Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium Tribunorum prouocabat : petebatq; ut uirum consularem, triumphalemq; à Collegæ ui defenderent. Octo tribuni, cognita causa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ posui, ex annalium monumentis exscripta sunt: Quòd P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cum contra leges, contraq; morem maiorum Trib. pleb. hominibus accitis per uim inauspicatò sententiam de eo tulerit, multamq; nullo exemplo irroga- uerit, prædesq; eum ob eam rem dare cogat : aut si non det, in uincula duci iubeat : ut eum à Collegæ ui prohibeamus : & quòd contrà Collegæ postulauit, ne sibi intercedamus, quò minus suapte potestate uti liceat : de ea re nostrum sententia omnium data est : Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, Collegæ arbitratus prædes dabit Collegæ, ne eum in uincula ducat intercedemus : si eius arbitratus prædes non dabit, quominus Collegæ sua potestate utatur, non intercedemus. Post hoc decretum, cum Augurinus Trib. pleb. L. Scipionem prædes non dantem prehendi, & in carcerem duci iussisset : tum Tiberius Sempronius Gracchus Trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchorum, cum P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob plerasque in Re- pub. dissensiones esset, iurauit palàm in amicitiam, inq; gratiam se cum P. Africano non redisse, atq; ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc sunt: Cùm L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans, hostium duces

Tiberij Sem-
pronij Grac-
chi exéplum.
*cùm

Decretum;

in carcerem coniectauerit, alienum uidetur esse à dignitate Reipublicæ, in eum locum imperatorem Pop. Rom. duci, in quem locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antias contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, post Africani mortem, intercessionem istam pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus ob Anthiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

Quòd Vergilius à Nolanis ob aquã sibi non permissam, sustulit è uersu suo, Nola, & posuit, Ora, atq; ibi quædam alia, de consonantia literarum, iucunda. CAP. XX.

Scriptum in quodam commentario reperi uersus istos à Vergilio ita primùm esse recitados, atq; editos:

Talem diues arat Capua, & uicina Vesueo

Nola iugo. Postea Verg. petisse à Nolanis aquam, uti duceret in propinquum rus: Nolanos beneficium petitum non fecisse: poëtam offensum, nomen urbis eorum quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse, Oratq; pro Nola mutasse, atq; ita reliquisse:

—Et uicina Vesueo Ora iugo.

Ea res uera ne, an falsa sit, non laboro: quin tamen melius, suauiusq; ad aures sit, quàm Nola, Ora, dubium id non est. Nam uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequenti prima, canoro simul atque iucundo hiatu tractim sonat. Est adeò inuenire apud nobiles poëtas huiescendi suauitatis multa, quæ appareant nouata esse, non fortuita: sed præter ceteros omneis apud Homerum pluri-

ma. Vno quippe in loco tales tanquam hiatus, & sonitus in assiduis uocibus pluribus facit:

ἢ δ' ἐτέρη θερεῖ προρεῖ εἰκῶα χαλάζη
ἢ χινόι ψυχρῆ ἐξ ὕδατος κρυτάλλω. Atq; itē alio loco;
Δάαρ ἄνω ὠθεῖρ ἔσκε ποτὶ λόφου.

Catullus quoq; elegantissimus poëtarum, in hisce uersibus,
Minister uetuli puer falerni,
Ingere mī calices amariores,
Vt lex Posthumie iubet magistræ
Ebriosa acina ebriosioris.

Cū ebrioso dicere posset, & quod erat usitatus, Acinum Acinum neu-
tri generis. in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Ho-
merici suauitatem, Ebriosa dixit, propter cōsequētis literæ
conçetum. Qui Ebrios autem Catullum dixisse putant, aut
Ebriosos (nam id quoq; temere scriptum inuenitur) in li-
bros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

Quoad uiuet, & Quoad morietur, cur id ipsum tēporis si-
gnificent, cū ex duobus sūt facta cōtrariis. CAP. XXI.

Quoad uiuet cū dicitur, item Quoad morietur, ui- Quoad uiuet
Quoad mo-
rietur. dentur quidem duæ res dici contrariæ: sed idem at-
que unum tempus utraq; uerba demonstrant. Item cū di-
citur, Quoad Senatus habebitur, & Quoad Senatus di-
mittetur, tametsi haberi, atq; dimitti contraria sunt: unum
atq; id ipsum tamen utroq; in uerbo ostenditur. Tempora
enim duo cū inter se opposita sunt, atq; ita cohærentia
ut alterius finis cum alterius initio misceatur: non refert
utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis,
locus ipse confinis demonstratur.

Quòd Censores equum adimere soliti sūt equitibus cor-
pulentis, & præpinguibus: quesitumq; utrum ea res
cum ignominia, an incolumi dignitate equitum fa-
cta sit.

CAP. XXII.
N 5 Nimis

Nimis pingui homini, & corpulento **CENS** equum
 Nadimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse,
 cum tanti ponderis corpore ad faciendum equitis munus.
 Non enim poena id fuit, ut quidam existimant: sed munus
 sine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione,
 quam de sacrificio commissio scripsit, obijcit hanc rem cri-
 minosius: uti magis uideri possit cum ignominia fuisse.
 Quod si ita accipias, id profectò existimandum est, non
 omnino inculpatum, neq; indefidem uisum esse, cuius cor-
 pus in tam immodicum modum luxuriasset, exuberassetq;.

A. G E L L I I N O C T I V M A T-
 ticarum liber octauus, hac ætate non reperitur, sed ex
 uetutissimo exemplari hæc capita excerpta sunt.

C A P. I.

Hæsterna noctu rectè, an cum uitio dicatur: & quænam
 super istis uerbis grammatica traditio sit. Itemq; quòd
 Decemuirii in **X I I.** tabulis nox pro noctu dixerunt.

C A P. I I.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ usur-
 pentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina, & bar-
 bara: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio,
 communiq; usu Latine loquentium minimè Latina sunt,
 neque in ueterum libris reperiuntur.

C A P. I I I.

Quem in modum, & quàm seuerè increpauerit, audienti-
 bus nobis, Peregrinus philosophus adolescentem Ro-
 manum, ex equestri familia stantem segnem apud se, &
 assidue obscurantem.

C A P. I I I I.

Quòd Herodotus scriptor historie memoratissimus, pa-
 rum

rum uerè dixerit, Vnam, solamq; pinum arborum omnium casam nūquam denuo ex iisdem radicibus pullulare: & quod idem de aqua pluuiali, & niue, rem non satis exploratam, pro comperta posuerit.

C A P. V.

Quid illud sit, quòd Vergilius, coelum stare puluere: & quòd Lucilius, Pectus sentibus stare dixit.

C A P. V I.

Cum post offensus uinculas in gratiam redeatur, ex postulationes fieri mutuas minimè utile esse: superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta: & quod M. Cic. de amore amicitiae senserit, cum ipsius uerbis additum.

C A P. V I I.

Ex Aristotelis lib. qui *περὶ τῆς μνήμης* inscriptus est, cognita, acceptaq; de natura memoriae & habitu: atque inibi alia quaedam de exuberantia, aut interitu eius lecta, auditaq;.

C A P. V I I I.

Quid mihi usu uenerit, interpretari & quasi affingere uolenti iocos quosdam Platonicos Latina oratione.

C A P. I X.

Quòd Theophrastus philosophus omnium suae aetatis* facundissimus, uerba pauca ad populum Atheniensem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit: quodq; idem hoc Demostheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit.

*doctissimū

C A P. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusino disceptatio cum Grammatico quodam prestigioso, tempora uerborum & puerilia meditamenta ignorante: remotarum autem
quest

quæstionum nebulas, & formidines ad capiendos imperitorum animos ostentante.

C A P. X I.

Quàm festiuè responderit Xantippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionysia largiore sumptu coenitaret.

C A P. X I I.

Quid significet in ueterum libris scriptum, Pleriq; omnes: Et quòd ea uerba accepta à Græcis uidentur.

C A P. X I I I.

Qupsones, quod homines Afri dicunt, non esse uerbum Poenicum, sed Græcum.

C A P. X I I I I.

Lepidissima altercatio Phauorini philosophi aduersus quendam intempestiuum, de ambiguitate uerborum differentem, atque inibi uerba quædam ex Næuio poëta, & Cn. Gallo non usitatè collocata: atque ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ.

C A P. X V.

Quibus modis ignominatus, tractatusq; sit à C. Cæsare Laberius poëta: atque inibi appositi uersus super eadem re, eiusdem Laberij.

A. GEL

A. G E L L I N O.
 C T I V M , A T T I C A R V M
 C O M M E N T A R I O R V M
 L I B E R I X.

Quamobrem Qu. Claudius Quadrigarius in undecimo-
 simo annali scripserit, rectiores certioresq; ictus fieri,
 si sursum quid mittas, quàm si deorsum. CAP. I.

V I N T V S Claudius in undecimo-
 mo annali, cum oppidum à Metello Pro-
 cons. oppugnari, contra ab oppidanis de-
 super è muris propugnari describeret,
 ita scripsit: Sagittarius cum funditore
 utrinque summo studio * spargunt fortissimè: sed sagittam * agunt
 atque lapidem deorsum, an sursum mittas, hoc interest.
 Nam neutrum potest deorsum uersum rectè mitti, sed sur-
 sum utrunque optimè: quare milites Metelli sauciabantur
 multò minus, & quod maximè opus erat, à pinnis hostes
 * defendebant facilmè. Percontabar ego Antonium Iulia- * aliàs, defen-
 num rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadriga- debant faci-
 rius dixisset, ut contigui magis, directioresq; ictus fiant, limè fundito-
 si uel lapidem, uel sagittam sursum uersus iacias, quàm res. Percont
 deorsum: cum procliuior, faciliorq; iactus sit ex supernis in &c.
 infima, quàm ex infimis in superna. Tum Iulianus com-
 probato genere questionis: Quod de sagitta, inquit, & la-
 pide dixit, hoc de omni ferè missili telo dici potest. Faci-
 lior autem iactus est (sicuti dixisti) si desuper iacias, si
 quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cum modus, &
 impetus iactus temperandus, dirigendusq; est: tum si in
 prona iacias, moderatio atque ratio mittentis, precipi-
 tantia ipsa & pondere cadentis teli corrumpitur. At si in
 edit

editiora mittas, & ad percutiendum supernè aliquid, ma-
 *motus num & oculos conlimes : quò * modus à te datus fuerit:
 eò telum ibit, quod ieceris. Ad hanc fermè sententiam, Iu-
 lianus super istis Qu. Claudij uerbis nobiscum sermocini-
 natus est. Quod autem ait idem Qu. Claudius, A pinnis
 hostes defendebant facilimè : animaduertendum est, usum
 esse eum uerbo Defendebant, non ex uulgari consuetudi-
 ne, sed admodum propriè & Latinè. Nam Defendere, &
 Offendere inter sese aduersa sunt, quorum alterum signi-
 ficat, ἐπιποδῶν ἔχειν : alterum ἐκποδῶν ποιῆσαι, quod
 hoc in loco à Qu. Claudio dicitur.

Defendere.
Offendere.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falsò quempiam
 cultu, amictuq; nomen habitumq; philosophiæ men-
 tientem.

CAP. II.

AD Herodem Atticum, consularem uirum, ingenioq;
 Amœno, & Græca facundia celebrem, adiit, nobis
 præsentibus, palliatus quispiam, & crinitus, barbaq; propè
 ad pubem usque porrecta : ac petit æs sibi dari, èis ἀπὸ τῶν
 emendos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam esset.
 Atque ille uultu, sonituq; uocis oburgatorio, philoso-
 phum sese esse dicit : & mirari quoq; addit, cur quæren-
 dum putasset, quod uideret. Video, inquit Herodes, bar-
 bam & pallium : philosophum nondum uideo. Quæso au-
 tem te cum bona uenia, dicas mihi quibus nos uti posse ar-
 gumentis existimas, ut esse te philosophum noscitemus?
 Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum
 esse hominem dicere, & nullius rei, incolamq; esse sorden-
 tium ganearum : ac nisi accipiat, quod petit, conuicio tur-
 pi solitum incessere. Atque ibi Herodes, Demus, inquit,
 huic aliquid æris, * cuiusmodi est : tanquam homines, non
 tanquam homini. Et iussit dari pretium panis x x x. die-
 rum

* cuiuscuius-
modi est

rum. Tum nos aspiciens, qui eum sectabamur: Musonius, inquit, æruscanti cuiusdam id genus, philosophum sese ostentanti, dari iussit mille nummum: & cum plerique dicerent nebulonem esse hominem, malum & malitiosum, & nulla re bona dignum: tum Musoniū subridentem dixisse aiunt, ἄξιον ἔσθ' ἐγὶν ἀργυρίῳ. Sed hoc potius, inquit, dolori mihi, & egritudini est, quod istiusmodi animalia spurca atque probrosa, nomen usurpent sanctissimum, & philosophi appellentur. Maiores autem mei Athenienses, nomina iuuenum fortissimorum Harmodij, & Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippium tyrannum interficere adorsi erant, ne unquam seruis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patriæ deuota, seruili contagio pollui. Cur ergo nos patimur nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere? Simili autē, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos Romanorum audio prænomina Patritiorum quorundam, malè de Republica meritorum, & ob eam causam capite damnatorum, censuisse, ne cui eiusdem gentis patritio inderentur: ut uocabula quoque eorum defamata, atque demortua cum ipsis uiderentur.

Epistola Philippi regis ad Aristotelem philosophum, super Alexandro recens nato.

CAP. III.

Philippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex; cuius uirtute, industriaque Macedones locupletissimo imperio aucti, gentium, nationumque multarum potiri cœperant: & cuius uim atque arma toti Græciæ cauendam, metuendamque, inclytæ illæ Demosthenis orationes, concionesque notificant. Is Philippus, cum omni ferè tempore negotijs belli, uictorijsque affectus, exercitusque esset, à liberali tamen Musa, & à studijs humanitatis nunquam abfuit

Mali argento digni.

Nomina fortium seruis non danda.

fuit, qui lepidè, comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Feruntur adeò libri epistolarum eius munditiæ, & uenustatis, & prudentiæ plenarum: uelut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrum nuntiavit. Ea epistola, quoniam curæ, diligentiaq; in librorum disciplinas hortamentum est, exscribenda uisa est, ad commouendos parentum animos. Exponenda igitur est ad hanc ferme sententiam: Philippus Aristoteli salutem dicit. Filium mihi genitum scito: quod equidem dijs habeo gratiam: non proinde quia natus est, quàm pro eo, quòd cum nasci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus, eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerum istarum successione. Ipsius autem Philippi uerba hæc sunt: Φίλιππος ἑλισσοτέλει χαίρειν. ἴσι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν ἔρ τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, ἔχ οὕτως ἐπὶ τῆ γεννήσει τῆ παιδός, ὡς ἐπὶ τῆ ἡλικίᾳ αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν, ὑπὸ σε βραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἀξιού ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν, καὶ τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De barbarum gentium prodigiosis miraculis: deq; diris & exitiosis fascinationibus: atque inibi de foeminis uersis repente in mares. CAP. IIII.

Cum è Græcia in Italiam rediremus, & Brundisium Circius: egressiq; è nauis in terram, in portu illo inclyto spatiamur, quem Q. Ennius remotiore paulum sed admodum scito uocabulo, Præpetem appellauit: fasces librorum uenalium expositos uidimus, atque ego statim auidè pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci miraculorum, fabularumq; pleni: res inauditæ, incredulæ, scriptores ueteres, non paruæ autoritatis, Aristæus Proconnesius, & Isigonus Niceensis, & Ctesias, & Onesicri-

tus

tus, & Polystephanus, & Hegeſias. Ipoſa autem uolumi-
 na ex diutino ſitu ſqualebant, & habitu aſpectuq; tetro
 erant. Acceſſi tamen, percontatusq; pretium ſum: & ad-
 ductusq; mira, atq; inſperata uilitate, libros plurimos are
 pauco emo: eosq; omneis duabus proximis noctibus cur-
 ſim tranſeo. atque in legendo carpi exinde quaedam, &
 notau mirabilia, & ſcriptoribus ferè noſtris intentata:
 eaq; his commentarijs aſperſi, ut qui eos lectitabit, is ne
 rudis omnino, & ἀνὴρ in eiufmodi rerum auditionibus
 reperiatur. Erant igitur in illis libris ſcripta huiufcemodi:
 Scythas illos penitiſſimos, qui ſub ipsis ſeptentrionibus æta-
 tem agūt, corporibus hominum ueſci, eiusq; uictus alimen-
 to uitam ducere, & ἀνθρωποφάγος nominari. Itē eſſe ho- Anthropo-
 mines ſub eadem regione cœli, unum oculum habentes in phagi.
 frontis medio, qui appellantur Arimaſpi: qua facie fuiſſe Arimaſpi.
 κύκλωτας Poëtæ ferunt. Alios item eſſe homines, apud Cyclopes.
 eādem cœli plagam, ſingularis uelocitatis: ueſtigia pedum
 habentes retrò porrecta, nō ut cæterorum hominum pro-
 ſpectantia. Præterea traditū eſſe memoratumq;, in ultima
 quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in Albania.
 pueritia caneſcunt, & plus cernunt oculis per noctem,
 quàm inter diem. Item eſſe compertum & creditum, Sau- Sauromatæ.
 romatas, qui ultra Boryſthenem fluum longè colunt, ci-
 bũ capere ſemper diebus tertijs, medio abſtinere. Id etiam
 in iſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoq; in Capite 2.
 lib. Plinij Secūdi naturalis hiftoriæ ſeptimo *legi: eſſe quas- *legimus
 dam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua
 effaſciantium: qui ſi impenſius fortè laudauerint pul- Effaſciantes.
 chras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egre-
 gios equos, pecudes paſtu atq; cultu opimas, emoriantur
 repente hæc omnia, nulli aliæ cauſæ obnoxia. Oculis quoq; Alia, pro alii.
 o exit

exitialem fascinationem fieri, in iisdem libris scriptum est: traditurque esse homines in Illyrijs, qui interimant uideōdo, quos diutius irati uiderint: eosque ipsos mares foeminasque, qui visu tam nocenti sunt, pupillas in singulis oculis binas habere. Item esse in montibus terrae Indiae homines, caninis capitibus, et latratibus: eosque uesci auium, et ferarum uenatibus. Atque item esse alia apud ultimas Orientis terras miracula, homines qui* Monomeri appellantur, singulis cruribus saltuatiu currentes, uiuacissimae pernicitatis. Quosdam etiam esse nullis cervicibus, oculos in humeris habentes. Iam uero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod iidem illi scriptores gentem esse aiunt, apud extrema Indiae, corporibus hirtis, et auium ritu plumantibus: nullo cibatu uescētem, sed spiritu florū naribus hausto uictitantem. Pygmaeos quoque haud longē ab ijs nasci: quorum qui longissimi sunt, non longiores esse quam pedes duos et quadrantem. Haec atque alia istiusmodi plura legimus. Sed cum ea scriberemus, tenuit nos non idoneae scripturae tedium, nihil ad ornandum, iuuandumque usum uitae pertinentis. Libitum tamen est in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, uir in temporibus aetatis suae, ingenij dignitatisque gratia, autoritate magna praeditus, non audisse neque legisse, sed scire sese atque uidisse, in libro naturalis historiae vii. scripsit. Verba igitur haec quae infra posui, ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quae profecto faciunt, ut neque respuenda neque ridenda sit notissima illa ueterum poetarum de Ceneide et Ceneo catilena. Ex foeminis, inquit, mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in annalibus Qu. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Consulibus, Cassini puerum factum ex uirgine, sub parentibus: iussuque Aruspicum deportatum in insulam desert

Cynocephali.

*Plinius scriptum habet li.7.ca.4. monosci: id est, uniuersales.

Pygmaei.

Plin.li.7. ca.4.

desertam. Licinius Mutianus prodidit uisum esse à se Argis Ariscontem, cui nomen Arescuse fuisset, nupsisse etiam: mox barbam & uirilitatem prouenisse, uxoremq; duxisse: Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in mare die nuptiarum L. Cossitium ciuem Tisdritanum: uiuebatq; cum proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc scripsit: Gignuntur Hermaphro- homines utriusque sexus, quos hermaphroditos uocamus: diti seu An- olim Androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc drogyni. uerò in delicijs.

Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ, de genere ac natura uoluptatis: uerbaq; Hieroclis philosophi, quibus Decreta Epicuri insectatus est. CAP. V.

DE uoluptate ueteres philosophi diuersas sententias Voluptas. tenuerunt: atq; Epicurus uoluptatem summum bonum esse ponit. eam tamen ita definit σαρκὸς εὐζαδὲς κατὰ φύσιν. Antisthenes Socraticus summum malum dicit. Eius nanque hoc uerbum est: μανείη μάλλον, ἢ ἡσθεΐη. Speusippus, uetusq; omnis Academia, uoluptatem & dolorem, duo mala esse dicunt opposita inter sese: bonum autem esse, quod utriusque medium foret. Zeno censuit uoluptatem esse indifferens, id est, neutrum, neq; bonum, neq; malum: quod ipse Græco uocabulo ἀδιάφορον appellauit. Critolaus Peripateticus & malum esse uoluptatem ait: & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omnes ita uariè & multiformiter de uoluptate disseruit, ut cunctæ istæ sententiæ, quas supra posui, uideantur ex sermonum eius fontibus profluxisse. Nam perinde unaquaq; utitur, ut & ipsius uoluptatis natura fert, quæ est multiplex: & causarum

quas tractat, rerumq; quas efficere uult, ratio desiderat. Taurus autem noster quoties facta mentio Epicuri esset, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis Stoici, uiri & sancti & grauis: ἡδονῆς τέλος & πόρνης δόγμα: ἀπέσω πορνεία, & δ' ἐμ πόρνης δόγμα.

Verbum ab eo quod est Ago, frequentatiuum, in prima syllaba quonam sit modo pronuntiandum. CAP. VI.

ACTITO. **A**B eo quod est Ago & egi, uerba sunt quæ appellantur Actito, & actitai. Hæc quosdam non sanè indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his literam corripiant, rationemq; dicant: quoniam in uerbo principali quod est Ago, prima litera breuiter pronuntiatur. Cur igitur ab eo quod est Edo & Vngo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur, Esito & Vnctito, quæ sunt eorum frequentatiua, prima litera longa pronuntiamus? & contra, Dictito ab eo uerbo quod est Dico, correptè dicimus? Num ergo potius Actito & Actitai producenda sunt? quoniam frequentatiua ferme omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis: ex ijs uerbis unde ea profecta sunt, in eadem syllaba pronuntiantur, sicut Lego, lectus, lectito facit: Vngo, unctus, unctito: Scribo, scriptus, scriptito: Moneo, monitus, monito: Pendeo, pensus, pensito: Edo, esus, esito: Dico autem, dictus, dictito facit: Gero, gestus, gestito: Vehō, uectus, uectito: Rapio, raptus, raptito: Capiō, captus, captito: Facio, factus, factito. Sic igitur Actito productè in prima syllaba pronuntiandum: quoniam ex eo fit quod est Ago & Actus.

De conuersione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die: deq; fidibus, id temporis ictu alieno sonantibus.

C A P V T VII.

Vulg

Vulgò & scriptum, & creditum est, folia olearum Folia olearū.
 arborum brumali & solstitiali die conuerti: & quæ
 pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam suprâ* fieri, *ferri
 atq; exponi ad oculos & ad solem. Quod nobis quoq; se-
 mel atq; iterum experiri uolentibus, ita esse propemodum
 usum est. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius est:
 quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquil-
 lus in libro ludicræ historiæ primo, satis compertum esse,
 satisq; super ea re constare affirmat, neruias in fidibus Neruia.
 brumali die, alias digitis pelli, alias sonare.

Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere: deq; ea
 re Phauorini philosophi cum breuitate eleganti sen-
 tentia.

CAP. VIII.

Verum est profectò, quod obseruato rerum usu sapien-
 tes uiri dixerunt: multis egere, qui multa habeat: ma-
 gnamq; indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex
 magna copia. Multa enim desiderari ad multa, quæ habeas
 tuenda. Quisquis igitur multa habens, cauere, atq; prospici-
 cere uelit, ne quid egeat, ne ue quid desit: iactura opus esse,
 non questu: & minus habendum esse, ut minus desit. Hanc
 sententiam memini à Phauorino inter ingentes hominum
 clamores * detornatam, inclusamq; uerbis his paucissimis: * denotatam
 τὸν γὰρ μυείων καὶ πονηακισχιλίων χλαμύδων δειόμενον
 ἔκ' ἔστι μὴ πλειόνων δειῖαθ'. οἷς γὰρ ἔχω προσδέομενος, ἀφε-
 λῶν ὧν ἔχω, ἀρκῶμαι οἷς ἔχω.

Quis modus sit uerba uertendi in Græcas sententias: deq;
 iis Homeri uersibus, quos Vergilius uertisse aut bene
 apteq; aut improsperè existimatus est.

CAP. IX.

Quando ex poëmatis Græcis uertendæ mutandæq;
 sunt insignes sententiæ, non semper aiunt eniten-
 dum, ut omnia omnino uerba in eum, in quem dicta sunt
 o 3 modum

modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraq; si quasi inuita & recusantia uolentius transferantur. Scitè igitur & consideratè Vergilius, cum aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expressit. Sicut nuperrimè apud mensam cum legerentur utraque simul Bucolica, Theocriti & Vergilij, animaduertimus reliquisse Vergilium, quod Græcum quidem mirè quàm suauis est: uerti autem neque debuit, neq; potuit. Sed enim quod substituit, pro eo, quod omiserat, non abest quin iucundius, lepidiusq; sit:

Idil. 4. Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν ἀπόλορον ἃ κλεαρίσα
 Τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἄδύτι ποτωπυλιάσδει.
 Malo me Galatea petit, lasciuia puella:

Et fugit ad salices, & se cupit antè uideri.

Illud quoque alio in loco animaduertimus cautè omissum, quod est in Græco uersu dulcissimum:

Τίτυρε μὴ τὸ καλὸν πεφιλαμῶνε βόσκει τὰς αἶγας,
 Καὶ ποτὶ τὰρ κρᾶναρ ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαμ,
 Τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσειο μὴ τυ κορύψῃ.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πεφιλαμῶνε? uerba hercle non translaticia, sed cuiusdam natiuæ dulcedinis. Hoc igitur reliquit, & cætera uertit non infestiuiter: nisi quòd caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαμ appellauit.

Caper. Autore enim M. Varrone, is demùm Latine caper dicitur, qui excastratus est.

Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas:

Et potum pastas age Tityre: & inter agendum

Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententijs loquor, memini audisse me ex Valerij Probi discipulis, docti hominis, & in
 intelli

intelligendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene callidi, solitum eum dicere : nihil quicquam tam improspere Vergilium ex Homero uertisse, quam uersus hos amœnissimos, quos de Nausicaa Homerus fecit.

οἶκ' δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὐρεσσι ἰσχέαιρα,

Odyss.

ἢ κατὰ τρυγέην περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον

Τερπωμένη κάτρωισι, καὶ ὠκείης ἐλάφοισι,

Τῆ δέ τ' ἅμα νύμφαι κοῦραι Διὸς ἀγχιόχοιο

ἀγρόνομοι πᾶσι, γένηθε δέ τε φρένα λητῶ.

Πασάων δ' ὑπερ ἦγε κάρη ἔχει, ἦ δὲ μέτωπα.

ρεῖα δ' ἀριγνώτη πέλῃ, καλαὶ δέ τε πᾶσαι,

ὥς ἢ γ' ἀμφιπόλοισι μέτεωρεωε παρθένος ἀδμύς.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi

Exercet Diana choros: quam mille secutæ

Hinc, atq; hinc glomerantur Oreades: illa pharetram

Fert humero, gradiensq; deas supereminet omneis.

Latonæ tacitum pertantant gaudia pectus.

Talis erat Dido, talem se læta ferebat

Per medios instans operi regnisq; futuris.

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod apud Homerum quidem uirgo Nausicaa, ludibunda inter familiares puellas in locis solis, recte atque commodè confertur cum Diana, uenante in iugis montium, inter agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergilium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios principes, cultu atque incessu serio, instans operi (sicut ipse ait) regnisq; futuris, nihil eius similitudinis capere possit, quæ lusibus atque uenatibus Dianæ congruat. Tum postea, quod Homerus studia atque oblectamenta in uenando Dianæ, honestè apteq; dicit: Vergilius autem, cum de uenatu deæ nihil dixisset, pharetram tamen facit

eam ferre in numero : tanquam si onus, & sarcinam. Atq; illud impensè Probum esse demiratum in Vergilio dicebant quòd Homericam quidem λητὸν gaudium gaudet genuinum, & intimum, atq; in ipso penetrati cordis, & animæ uigens. Siquidem non aliud est γέγηθε δὲ τε φρένα λητὸν ipse autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, & leuia, & cunctantia, & quasi in summo pectore supernantia. Nescire enim sese, quid significaret aliud, Pertentant. Præter ista omnia, florem ipsius totius loci Vergilium uideri omisisse: quòd hunc Homeri uersum exiguè secutus sit:

ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλὰ δ' ἐτε πᾶσαι.

Quando nulla maior cumulatiorq; pulchritudinis laus dici potuerit, quàm quòd una inter omnes pulchras excelleret, una facillè ex omnibus nosceretur.

Quòd Anneus Cornutus uersus Vergilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè aperteq; dixit, reprehensione insulsa, & odiosa inquinavit. CAP. X.

Annianus
poëta.

Annianus poëta, & pleriq; cum eo eiusdem Musæ uiri, summis assiduisq; laudibus hos Vergilij uersus ferebant, quibus Vulcanum & Venerem iunctos, mistosq; iure coniugij, rem lege naturæ operiendam, uerecunda quadam translatione uerborum, cum ostenderet demonstraretq; protexit: Sic enim scripsit:

—Ea uerba locutus,

Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit

Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrantur, ad istiusmodi reticenda, uerbis uti uno atq; altero, breui tenuiq; ea signo demonstrantibus: sicuti Homerus dixerit:

—Παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέντροιο θεσμόν,

Kαὶ

—Καὶ ἔργα φιλοήσια

Τὸν μὲν ἄρ' ἐν ἔργοις κατὰ δυνάσασα τ' ἐν λέξεσσιν,

Tot uerò & tam euidentibus, ac tam non prætextatis, sed puris honestis uerbis uenerandum illud concubij pudici secretum, neminem quenquam alium dixisse. Sed Anneus Cornutus, homo sanè pleraq; alia non indoctus, neq; imprudens, in secundo tamen librorum, quos de figuris sententiarum composuit: egregiam totius istius uerecundiæ laudem, insulsa nimis, & odiosa scrutatione uiolauit. Nam cum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspectè factos esse uersus dixisset: Membra tamen, inquit, paulò incautius nominauit.

De Valerio Coruino: & unde Coruini sit cognomen-
tum.

CAP. XI.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob Coruinus.
auxilium propugnationemq; corui alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. Ea res, prorsus admiranda, sic profectò est in libris Annalibus memorata: Adolescens* tali genere editus, L. Furio, Claudio,* Italo Appio Consulibus, sit Tribunus militaris. Atq; in eo tempore copiae Gallorum ingentes agrum Pontinum insederant: instruebanturq; acies à Consulibus, de ui ac multitudine hostium satagētibus. Dux interea Gallorum, uasta & ardua proceritate, armisq; auro præfulgētibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat: perq; contemptum & superbiã circumspiciens, despicensq; omnia, uenire iubet & congredi, si quis pugnare secum ex omni Rom. exercitu auderet. Tū Valerius Tribunus, cæteris inter metū pudoremq; ambiguis, impetrato prius à coss. ut in Gallum tam immaniter arrogantē, pugnare sese permitterent, progreditur intrepidè modesteq;
o s obuiam

obuiam : & congregatur , & consistunt. Et conserebantur iam manus, atq; ibi uis quedam diuina fit : Coruus repente improuisus aduolat , & super galeam Tribuni insistit, atq; in aduersarij os atq; oculos pugnare incipit: insibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atq; ubi satis saeuierat, reuolabat in galeam Tribuni. Sic Tribunus spectante utroq; exercitu , & sua uirtute nixus, & opera alitis propugnatis, ducem hostium ferocissimum uicit, interfecitq; : atq; ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis CCCC. & V. post Romam conditam. Statuam Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. In eius statuæ capite corui simulachrum est , rei , pugnaeq; , quàm diximus, monumentum.

De uerbis, quæ in utranq; partem significatione reciproca & aduersa dicuntur.

C A P. XII.

Nomina in
osus.

VT Formidolosus dici potest, & qui formidat, & qui formidatur: ut Inuidiosus, & qui inuidet, & cui inuidetur: ut Suspiciosus: qui suspicatur, & qui suspectus est: ut Ambiciosus, & qui ambit, & qui ambitur: ut item Gratiofus, & qui adhibet gratias, & qui admittit: ut Laboriosus, & qui laborat, & qui labori est: ut pleraq; alia huiusmodi in utranq; partem dicuntur: ita infestus, ancipiti quoq; Infestus. significatione est. Nam & is Infestus appellatur, qui malum infert cuipiam: & contra, cui aliunde impendet malum, is quoq; infestus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non indiget. Sic & deo multi loquuntur, ut infestum dicant in inimicum, atq; aduersum. Alterum autem illud ignorabilius, obscuriusq; est. Quis enim è medio facile dixerit Infestum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt: & M. Tullius in oratione, quàm pro

Cn. Pl

Cn. Planco dixit, uocabulo hoc sic usus est : Dolebam, inquit, iudices, & acerbè ferebā, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem atq; uitam sua beneuolentia, praesidio, custodiaq; texisset. Nos igitur de origine, & ratione uerbi quaerebamus: atq; ita in Nigidianis commentarijs inuenimus scriptum, Infestum à festinando dictum : Nam qui instat, inquit, alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet, festinatq; : aut contrà de alicuius periculo & exitio festinatur : is uterque Infestus dicitur, ab instantia atq; imminetia fraudis, quam uel facturus cuipiam, uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra posuimus, & de formidoloso, in eam partē, quae minus usitata est, exemplum requirat : inueniet de Suspicioso apud Marcum Catonem, de re Floria, ita scriptum : Sed nisi qui palàm corpore pecuniam quaereret, aut se lenoni locauisset, * & si famulosus ut suspiciosus fuisset, * & si aut famulosus, aut suspiciosus enim hoc in loco suspectum significat, non suspicantem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita dicit : igitur talibus uiris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poëmatís Laboriosus dicit, non ut uulgò dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur :

Durum, inquit, rus fugis, sed laboriosum.

Eadem ratione Laberius quoq; in Sororibus :

Aecastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poëmatís :

Somniculosam, ut Poenus aspidem Psyllus.

Metus quoq; & Iniuria, atque alia quaedam id genus, sic utroq; uersum dici possunt. Nam Metus hostium rectè dicitur Metus.

obuiam : & congregatur , & consistunt. Et conferebantur iam manus, atq; ibi uis quaedam diuina fit : Coruus repente improuisus aduolat , & super galeam Tribuni insistit, atq; in aduersarij os atq; oculos pugnare incipit: insibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atq; ubi satis saeuierat, reuolabat in galeam Tribuni. Sic Tribunus spectante utroq; exercitu, & sua uirtute nixus, & opera alitis propugnatis, ducem hostium ferocissimum uicit, interfecitq; : atq; ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis cccc. & v. post Romam conditam. Statuam Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. In eius statuæ capite corui simulachrum est , rei , pugnaeq; , quam diximus, monumentum.

De uerbis, quæ in utranq; partem significatione reciproca & aduersa dicuntur.

C A P. XII.

Nomina in
osus.

VT Formidolosus dici potest, & qui formidat, & qui formidatur: ut Inuidiosus, & qui inuidet, & cui inuidetur: ut Suspiciosus: qui suspicatur, & qui suspectus est: ut Ambiciosus, & qui ambit, & qui ambitur: ut item Gratiofus, & qui adhibet gratias, & qui admittit: ut Laboriosus, & qui laborat, & qui labori est: ut pleraq; alia huiusmodi in utranq; partem dicuntur: ita infestus, ancipiti quoq; Infestus. significatione est. Nam & is Infestus appellatur, qui malum infert cuiquam: & contra, cui aliunde impendet malum, is quoq; infestus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non indiget. Sic & deo multi loquuntur, ut infestum dicant in inimicum, atq; aduersum. Alterum autem illud ignorabilius, obscuriusq; est. Quis enim è medio facile dixerit Infestum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt: & M. Tullius in oratione, quam pro

Cn. Pl

Cn. Planco dixit, uocabulo hoc sic usus est : Dolebam, inquit, iudices, & acerbè ferebā, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem atq; uitam sua beneuolentia, præsidio, custodiaq; texisset. Nos igitur de origine, & ratione uerbi quærebamus: atq; ita in Nigidianis commentarijs inuenimus scriptum, Infestum à festinando dictum : Nam qui instat, inquit, alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet, festinatq; : aut contrà de alicuius periculo & exitio festinatur : is uterque Infestus dicitur, ab instantia atq; imminetia fraudis, quam uel facturus cuiquam, uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra posuimus, & de formidoloso, in eam partē, quæ minus usitata est, exemplum requirat : inueniet de Suspicioso apud Marcum Catonem, de re Floria, ita scriptum : Sed nisi qui palàm corpore pecuniam quæreret, aut se lenoni locauisset, * & si famulosus ut suspiciosus fuisset, * & si aut famulosus, aut suspiciosus enim hoc in loco suspectum significat, non suspicantem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita dicit : igitur talibus uiris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poëmatis Laboriosus dicit, non ut uulgò dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur :

Durum, inquit, rus fugis, sed laboriosum.

Eadem ratione Laberius quoq; in Sororibus :

Aecastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poëmatis :

Somniculosam, ut Pœnus aspidem Psyllus.

Metus quoq; & Iniuria, atque alia quædam id genus, sic utroq; uersum dici possunt. Nam Metus hostium rectè dicitur Metus.

citur, & cùm timent hostes, & cùm timentur. Itaq; Sallustius in historia prima, metum Pompeij dixit, non quòd Pompeius metueret, quod est usitatus: sed quòd metuere-
 tur. Verba hæc Sallustij sunt: Id bellum excitabat metus Pompeij uictoris, Hiempsalem in regnum restituentis. Item alio in loco: Postquam remoto metu Punico, similitates Inuriæ. exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum, qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Vergilio eandem habet formam, communicatæ ultrò & citrò significationis.

—Et uulnere, inquit, tardus Vlyssi.

Vulnus. Cùm diceret uulnus, non quod accepisset Vlysses, sed quod Nescius. dedisset. Nescius quoque dicitur tam is qui nescitur, quàm qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequens huius uocabuli Ignarus. usus est: infrequens autem de eo est, quod nescitur. Ignarus æque utroque uersum dicitur, non tantum qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quæ incolis nescius nescias pessimus.

Sallustius:

More humanæ cupidinis ignara uisendi.

Verg.

—Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba ex historia Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adolescentis, & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

CAP. XIII.

T. Manlius Torquatus. **T**itus Manlius summo loco natus, apprimèq; nobilis fuit: ei Manlio cognomentum factum Torquato: causam cognomēti fuisse accepimus, torquis ex auro induuias, quam ex hoste, quem occiderat, detractam induit: sed quis hostis, & quod genus, & quàm formidandæ uastitatis, & quantum insolens prouocator, & cuiusmodi fuerit pugna decert

decertatum, Quintus Claudius primo Annalium purissimè atq; illustrissimè, simpliciq; & incompta orationis antiquæ suauitate descripsit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philosophus cùm legeret, non minoribus quati afficiq; animum suum motibus, pulsibusq; dicebat, quàm si ipse coràm depugnantes eos spectaret. Verba Quinti Claudij quibus pugna ista depicta est, adscripsi: Cùm interim Gallus quidam nudus, præter scutum & gladios duos, torque atq; armillis decoratus processit: qui & uiribus, & magnitudine, & adolescentia, simulq; uirtute cæteris antestabat, is maxime prælio commoto, at utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare coepit, utriq; ut quiescerent pugnare. Pugnae facta pausa est. Extemplo silentio facto, eum uoce maxima inclamat, si quis secum depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat, propter magnitudinem atq; immanitatem facies. Deinde Gallus irridere coepit, atq; linguam exertare. Id subito perditum est cuidam Tito Manlio summo genere nato: tantum flagitium ciuitati accidere, è tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico, processit, neq; passus est uirtutem Romanam à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, contra Gallum constitit. Metu magno ea congressio in ipso ponte, utroq; exercitu inspectante facta est. Ita ut antè dixi constiterunt, Gallus sua disciplina, scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quàm arte confusus, scutum scuto percussit, atq; statum Galli conturbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scuto scutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deijcit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein continuo humerum dextrum eodem concussu incidit, neque recessit usquam donec

Q. Claudii
uerba.

Facies in ge-
nitio.
Perditum.

sub

Isti in geni-
tuo

Manlianaim-
peria.

subuertit: ne Gallus impetum isti haberet. Vbi eum euertit, caput præcidiit, torquemq; detraxit, eamq; sanguinolentam sibi in collum imponit. Quo ex facto ipse posteriꝫ eius Torquati sunt cognominati. Ab hoc Tito Manlio, cuius hanc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia, Manliana dicta sunt, quoniam postea bello aduersum Latinos, cum esset c o s. filium suum securi percussit: qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret, interdito, hostem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Quòd idem Quadrigarius, huius facies, patrio casu probe & Latine dixit: & quædam alia apposita de similibus uocabulorum declinationibus.

CAP. XIII.

Quod autem supra scriptum est in Q. Claudij uerbis: Propter magnitudinem atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauimus: atq; ita esse, ut scriptum est, comperimus. Sic enim pleraq;

Facies facies. *etas ueterum declinauit hæc Facies huius facies, quod nunc propter rationem Grammaticam Faciei dicitur. corruptos autem quosdam libros reperi, in quibus Faciei scriptum est, illo quod ante scriptum erat oblitterato. Meminimus etiam in Tyburtij bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro scriptum utrunq;, Facies & Faciei: sed Facies in ordine scriptum fuit, & contra per ij geminum,*

Facii. Facij. *Neq; id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus. Nam & ab eo, quod est hic Dies, tam huius dies*

Dies dii.

Fames fami. *quàm dij: & ab eo quod est hæc Fames, tam huius fames quàm famij, dixerunt. Q. Ennius in xvi. Annali Dies scripsit pro Dici, in hoc uersu:*

Dies in genituo.

Postremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoq; affirmat Cesellius. in oratione, quam pro P. Sest

P. Sest

P. Sestio fecit, Dies scripsisse pro Diei : quod ego impensa opera conquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Cesellius ait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullij : Equites uerò duros illius dies poenas. Quocirca factum hercle est, ut facile ijs credam, qui scripserunt idiographum librum Vergilij sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas.

Id est, libra diei somniq;. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptū uidetur : ita in illo uersu non dubium est, quin Dij scripserit pro Diei: Munera lætitiãq; Dij. Quod imperitiores Dci legunt, ab insolentia scilicet uocis istius abhorretes. Sic autem Dies dij à ueteribus declinatum est: ut Fames Famij, Pernicies Pernicij, Progenies Progenij, Luxuries Luxurij, Acies Acij. M. enim Cato in oratione, quã de bello Carthaginensi composuit, ita scripsit : Pueri atq; mulieres extrudebantur famij causa: Lucilius in XII. Ruggosum atq; famij plenū. Sisenna in historiarū lib. VI. Romanos inferendæ pernicij causa uenisse. Pacuuius in Paulo:

Pater supremæ nostræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis x x.

Altera pars acij uitasse fluminis undas.

Idem Matius in tertio decimo:

An maneat specij simulachrum, in morte silentium.

C. Gracchus de legibus promulgatis : Ea luxurij causa aiunt institui. Et ibidem infra ita scriptū est: non* est ea luxurij, quæ necessario parentur uitæ causa. Propter quod apparet, eum ab eo quod est Luxuries, luxurij patrio casu dixisse. Marcus quoq; Tullius in oratione qua Sextū Roscium defendit, Pernicij scriptū reliquit, Verba hæc sunt: Pernicii. Quorum nihil pernicij causa diuino consilio, sed ui ipsa & magnitudine rerum factū putamus. Aut facies ergo in casu
patr

patrio, aut facij, *Quadrigarium* scripsisse existimandum est. Faciei autem, in nullo ueteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissime locuti sunt, non faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt. Lucilius in *Satyris*:
 Facie in da-
 tivo.

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati facieq; tuæ se

Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facij legant. Sed C. Cæsar in libro de *Analagia* secundo huius die, & huius *Specie* dicendum putat. Ego quoque in *Iugurtha* Sallustij, sum-
 Die in geni-
 tivo.

mæ fidei, & reuerendæ uetustatis libro, Die, casu patrio scriptum inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipendam, ut die dictum quasi ex die existimemus.

De genere controuersia, quod Græcè ἀποροὴ appellatur.

C A P V T X V.

Ant. Iulianus. **C**UM Antonio Iuliano Rhetore, per feriarum tempus *Cæstiarum*, decedere ex urbis æstu uolentes, Neapolim concesseramus: Atque ibi erat adolescens tunc quispiam ex ditioribus, cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad causas Romæ orandas eloquentiæ Latine facultatem, Atque is rogat Iulianum uti sese audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoque nos cum eo simul. Introit adolescens, & præfatur arrogantius, & elatius, quam ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuersias. Aderat nobiscum ibi Iuliani sectator, iuuenis promptus, & proficiens: & offendens iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti stare, & subitanea dictione periculum sui facere audebat. Exponit igitur
 tentam

tentamenti gratia controuersiam parum consistētem, quod genus Græci ἀπορον uocant: Latine autem id non nimis Aporon. incommodè inexplicabile dici potest. Ea controuersia fuit huiuscemodi: De reo septem iudices cognoscant: eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cùm septem iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandum, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad supplicium ex sententia trium iudicum, & contradicitur. Hac ille audita, nec considerata, neque alijs ut proponerentur, expectatis, incipit statim mira celeritate, in eandem hanc controuersiam principia nescio quæ dicere, & inuolucra sensuum, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas fundere: cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus. Iuliano autem malè ac miserè rubente & sudante, Sed ubi deblateratis uersuum multis millibus, finem aliquando fecit, egressiq; inde fumus, amici familiaresq; eius Iulianum prosecuti, quidnam existimaret, percontati sunt. Atq; ibi Iulianus festiuissimè: Noli Amara irrite querere, inquit, quid sentiam: adolescens hic sine confio. trouersia disertus est.

Quòd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitium argumenti, quod ἀντιστροφον Græci dicunt. CAP. XVI.

Plinius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, quos Studiosorum inscripsit, haud medijs fidijs usquequaque aspernandos. In ijs libris multa uariè ad oblectandas eruditorum hominum aureis ponit. Refert etiam plerasque sententias, quas in *declinandis controuersijs lepidè arguteq; dictas putat: *declamãdis sicuti hanc quoque sententiam ponit ex huiuscemodi controuer

p

trouer

trouersia : Vir fortis premio , quod optauerit , donetur. Qui fortiter fecerat , petijt alterius uxorem in matrimonium , & accepit. Is deinde , cuius ea uxor fuerat , fortiter fecit , repetit eandem , contradicitur. Eleganter , inquit , & probabiliter , ex parte posterioris uiri fortis , uxorem sibi reddi postulantis , hoc dictum est : Si placet lex , redde : si non placet , redde. Fugit autem Pliniũ sententiolam istam , quam putauit esse argutissimam , uitio non carere , quod Græcè ἀντίγραφον dicitur. Et est uitium insidiosum , & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario id ipsum aduersus eundem potest , atq; ita à priore illo uiro forti dici : Si placet lex , non reddo : si non placet , non reddo.

A. G E L L I I N O.
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R X.

Tertium'ne Consul, an Tertio dici oporteat : & quonam modo Cn. Pompeius, cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius uerbi de consilio Ciceronis uitauerit. CAP. I.

Tertium cõsul.

Tertio cõsul.

TA M I L I A R I meo cuipiam literas Athenis Romam misi. In ijs scriptum fuit , me illi iam Tertium scripsisse. Is ad me rescripsit , petiuitq; , ut rationem dicerem , Cur Tertium , ac non Tertio scripsissem. Id etiam adscripsit , ut eadem , quid super illo quoq; mihi uideretur , facerem se certiozem : Tertium'ne c o s . * cum & Quartum , an Tertio & Quarto dicendũ esset : * quoniam

niam Romæ doctum uirum dicere audisset, Tertio & Quarto c o s. non Tertium Quartumq;. Idq; in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in lib. x i x. C. Marium creatum Septimo c o s. dixisse. At hæc ego rescripsi nihil amplius, quàm uerba M. Varr. hominis (opinor) quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunq;, de quo ad me scripsit, decideretur. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis, ex libro disciplinarum quinto hæc sunt: Aliud est, Quarto Prætozem fieri, & Quartum: quòd Quarto locum adsignificat, ac tres antè factos: Quartum tempus adsignificat, & ter antè factum. Igitur Ennius rectè conscripsit:

Quarto prætor.
Quarta prætor.

Quintus pater quartum fit consul.
Et Pompeius timide, quòd in theatro ne ascriberet Consul Tertium aut Tertio, extremas literas non conscripsit. Quod de Pompeio Varro breuiter & suboscure dixit: Tiro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc ferme modum: Cùm Pompeius, inquit, ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomenq; eius & honores inscriberentur: quæri coeptum est, utrum Consul Tertio inscribendū esset, an Tertium. Eam rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cumq; dissentiretur, & pars Tertio, alij Tertium scribendum contenderent: rogauit, inquit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur scribi iuberet. Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum esse, ne quorum opinionem improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neque Tertium neq; Tertio scriberetur: sed ad secundum usq; T. fieret li-
p ~ teræ,

teræ. Tert. ut uerbo non perscripto, res quidem demonstrarctur: sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. Nam cum multis annis postea scena quæ prociderat, resecta esset, numerus Tertij Consulatus, non uti initio prioribus literis Tert. sed tribus tantum lineolis III. incisus significatus est. In M. autem Catonis quarta Origine ita perscriptum est: Carthaginienses sextum de fœdere decessere. Id uerbum significat, quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum Sextum Græci quoq; in significandis huiusmodi rerum numeris, τρίτον καὶ τέταρτον dicunt, quod congruit cum eo, quod Latine dicitur Tertium Quartumq;.

Quid Aristoteles de numero puerperii memoriæ mandauerit.

CAP. II.

Partus quinque
puerorum.

Aristoteles philosophus memoriæ tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinque pueros enixam: eumq; esse finem dixit multijugæ hominum partionis, neq; plures unquam simul genitos compertum: hunc autem esse numerum ait rarissimum. Sed a diuo Augusto imperante, qui temporum eius historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicunt, eosq; pauculos dies uixisse, matrem quoq; eorum non multo post, quàm peperit mortuam, monumentumq; ei factum, iussu Augusti, in uia Laurentina: inq; eo scriptum esse numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illustrium collatio, contentioq; facta ex orationibus C. Gracchi, & M. Cicer. & M. Catonis.

CAP. III.

C. Gracchus.

Fortis, ac uehemens orator existimatur esse C. Gracchus: nemo id negat: sed quòd nonnullis uidetur seuerior, acrior, ampliorq; esse M. Tullio, ferri id quò potest?

test? Legebamus adeò nuper orationem Gracchi, de legibus promulgatis, in qua M. Marium, & quosdam ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriam cæsos à magistratibus Pop. Ro. quanta maximè inuidia potest, conqueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinũ Consul uenit, uxorem aicit in balneis uirilibus lauari uelle. Quæstori Sidicino à M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerentur, qui lauebantur. Vxor renuntiat uiro, parum citò sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse. Idcirco palus* desilitutus* defixus est in foro: coq; adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius: uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Caleni ubi id audierunt, edixerunt, ne quis in balneis lauisse uellet, cum magistratus Rom. ibi esset. Ferentini ob eandem causam Prætor noster Quæstores arripi iussit. Alter se de muro deiecit: alter prehensus, & uirgis cæsus est. In tam atroci re, ac tam misera, atq; mœsta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut ampliter insigniterq; aut lacrymosè atque miseranter, aut multa copiosaq; inuidia, grauq; & penetrabili querimonia dixerit? Breuitas sane & uenustas & mundities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festiuitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dixit: Quanta libido, quantaq; intemperantia sit hominum adolescentium, uuum exemplum uobis ostendam: His annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adolescens pro Legato. Is in lectica ferebatur: ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit, num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticam iussit deponi: stuppis, quibus lectica deligata erat, usque adeò uerberari iussit, dum animam efflauit.

M. Ciceronis
vehementia.

efflauit. Hæc quidem oratio super *taxe* uiolento atq; crude-
li facinore, nihil profectò abest à quotidianis sermionibus.
At cum in simili causa apud M. Tullium ciues Ro. inno-
centes uiri, contra ius contraq; leges uirgis cæduntur, aut
supplicio extremo necantur: quæ ibi tunc miseratio? quæ
comploratio? quæ totius rei sub oculos subiectio? quod,
& quale inuidiæ, atq; acerbitatis fretum effervescit? Ani-
mum hercle meum, cum illa M. Cic. lego, imago quædam,
& sonus uerborum, & uocum, & eiulationum circumple-
ctitur: uelut sunt ista, quæ de C. Verre dicit: quæ nos (ut
in præsens potuimus) quantum memoria suppeditabat,
adscripsimus: I P S E inflammatus scelere & furore, in
forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas ema-
nabat. Expectabant omnes, quâ tandem progressurus, aut
quidnam acturus esset: cum repente hominem proripi, atq;
in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iu-
bet. Iam hæc mediufidius sola uerba, nudari, ac deligari,
& uirgas expediri iubet, tanti metus horrorisq; sunt, ut
non narrari, quæ gesta sunt, sed rem geri prorsus uideas.
Gracchus autem noster, non querentis neq; implorantis,
sed nuntiantis uice, Palus, inquit, in foro * destitutus est,
uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed enim M. Ci-
cero præclare, cum diutina repræsentatione, nō Cæsus est,
sed Cædebatur, inquit, uirgis in medio foro Messanæ ci-
uis Ro. cum interea nullus gemitus, nulla uox illius mi-
seri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur, nisi
hæc: Ciuis Ro. sum. Hac commemoratione ciuitatis, omnia
uerbera depulsurum, cruciatumq; à corpore deiecturum
arbitrabatur. Complorationem deinde tam acerbæ rei, &
odium in Verrem, detestationemq; apud ciues Ro. incensè,
atq; acriter, atq; inflammanter facit, cum hæc dicit: O no-

men

men dulce libertatis: ô ius eximium nostræ ciuitatis: ô lex Portia, legesq; Sempronie: ô grauius desiderata, & aliquando reddita plebi Ro. Tribunitia potestas. Hucine tandē hæc omnia reciderunt, ut ciuis Ro. in prouincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio Po. Ro. fasces ac secureis haberet, deligatus in foro uirgis caderetur? Quid, cum ignes, ardentēsq; laminae, ceteriq; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius imploratio, & uox miserabilis non leniebat, ne ciuium quidem Ro. qui tum aderant, fletu, gemituq; maximo commouebare? Hæc M. Tul. atrociter, grauius, copiosè, apteq; miseratus est. Sed si quis est tam agresti aure, ac tam hispida, quem lux ista, & amœnitas orationis, uerborumq; modificatio parum delectat: amat autem priora idcirco, quòd incompta, & breuia, & non operosa, sed natia quadam suauitate sunt: quodq; in ijs umbra, & color quasi opacæ uetustatis est: is si quid iudicij habet, consideret in causa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aspirauit: intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse: & id iam tum facere uoluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo nanq; libro, qui de falsis pugnis inscriptus est, ita de Quinto Thermo conquestus est: Dixit à Decemuiris parum sibi bene cibaria curata esse: iussit uestimenta detrahi, atq; flagro cædi: Decemuiros Brutiani uerberare, uidere multi mortales. Quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc seruitutem ferre potest? Nemo hoc Rex ausus est facere. Ea ne fieri bonis bono genere natis boni consulitis? Vbi societas: ubi fides maiorum? insignitas iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carnificinas, per dedecus atq; maximam contumeliam

M. Catonis
excellens
oratio.

(inſpectantibus popularibus ſuis, atq; multis mortalibus) te facere auſum eſſe? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum: quid lachrymarum, quantumq; fletum factum au-
 diui? Serui iniurias nimis ægrè ferunt: quid illos bono genere natos, magna uirtute præditos, opinamini animi ha-
 Brutiani. buiſſe, atq; habituros dum uiuent? Quod Cato dixit. Brutiani uerberauere: nequis fortaiſſe de Brutianis requirat, id ſignificat: Cùm Annibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnas Po. Roma. aduerſas pugnauiſſet, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem deſciuerunt. Id Ro. ægrè paſſi, poſtquàm Annibal Italia deceſſit, ſuperatiq; Pœni ſunt, Brutios ignominia causa non milites ſcribebant, nec pro ſocijs habebant: ſed magiſtratibus in pro-
 uincias euntibus parère, & præminiſtrare ſeruorum uicem iuſſerunt. Itaq; iſequebantur magiſtratus, tanquam
 Lorarij. in ſcenicis fabulis, qui dicebantur Lorarij: & quos erant iuſſi, uinciebant, aut uerberabant. Quòd autem ex Brutijs erant, appellati ſunt Brutiani.

Quòd P. Nigidius argutiſſimè docuit, nomina non poſitiua eſſe, ſed naturalia.

CAP. IIII.

Nomina uerbaq; , non poſitu fortuito, ſed quadam ueritate & ratione naturæ facta eſſe P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet: rem ſanè in philoſophiæ diſſertationibus celebrem. Quæri enim ſolitum apud philoſophos, φύσει τὰ ὀνόματα, ἢ θέσει. In eã rem multa argumenta dicit, cur uideri poſſint uerba eſſe naturalia magis, quàm arbitraria, ex quibus hoc uiſum eſt lepidum, & feſtiuum: Vos, inquit, cùm dicimus, motu quodam oris con-
 Labiæ. ueniente cum ipſius uerbi demonſtratione utimur, & labias ſenſim primores emouemus, ac ſpiritum atq; animam porrò uerſum, & ad eos quibus cū ſermocinamur, inten-
 dimus.

dimus. At contra cum dicimus, Nos, neq; profuso intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus: sed & spiritum & labias quasi intra nosmetipsos coercemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus, Tu, & Ego, & Tibi, & Mihi. Nam sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum, à natura rei, quã significat, non abhorret: ita in his uocibus quasi gestus quidam oris, & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in Græcis quoq; uocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

Auarus, simplex ne uocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio uidetur. CAP. V.

AVarus non simplex uocabulum, sed iunctum copu- Auarus.
 latumq; esse Nigidius dicit in commentariorum undeciesimo: Auarus, inquit, appellatur, qui auidus æris est: sed in ea copula, e, inquit, litera detrita est. Item Locuple- Locuples.
 tem ait dictum, ex compositis uocibus, qui pleraq; loca, hoc est, qui multas possessiones tenet. Sed probabilius id firmitusq; est, quod de locuplete dicit: nam de Auaro ambigitur. Cur enim non uideri possit ab uno solùm uerbo inclinatum, quod est Aueo? eademq; esse fictura, qua est Amarus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Multam dictam esse ab Aedilibus plebis Appii Cæci filia mulieri nobili, quòd locuta esset petulantius.

CAPUT VI.

Non in facta modo, sed in uoces etiam petulantiores Appii Cæci fi- Appii Cæci fi-
 publicè uindicatum est. Ita enim debere esse uisa est liae liberata
 Romanæ disciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanque punita
 illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat, exiens turba undiq; cõfluentis fluctuantisq; populi iactata est: atq; inde egressa, cum se malè habitã diceret: Quid enim in me tunc factum esset, inquit, quantoq; arctius pressiusq; conflictata essem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem na-

uium cum ingenti ciuium numero non perdidisset? certè quidem maiore nunc copia populi oppressa intercidissem. Sed utinam, inquit, reuiuifcat frater, aliamq; classem in Siciliam ducat, atq; istam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miseram conuexauit. Ob hæc mulieris uerba, tam improba, ac tam inciuiilia, C. Fundanius, & Tib. Sèpronius Aediles plebeij multam dixerunt, & æris grauis x x v. millia. Id factum esse dicit Capito Atteius in commentario de iudicijs publicis, bello Punico primo, Fabio Licinio, & T. Acilio Crasso Consulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secundum Istrum, proxima Rhodanum, sicut M. Varronem memini scribere.

CAPVT VII.

OMnium fluminum quæ in maria, quæ imperium Romanum est, fluunt, quàm Græci τὴν εἰσωθάλασσαν appellant, maximum esse Nilum consentitur: proxima magnitudine esse Istrum, scripsit Sallustius. Varro autem cum de parte orbis, quæ Europa dicitur, differeret, in tribus primis eius terræ fluminis Rhodanum esse ponit: per quod uidetur, eum facere Istro æmulum. Istrus enim quoq; in Europa fluit.

Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuisse sanguinis dimissionem: & quænam esse uideatur causa huiuscemodi castigationis.

CAP. VIII.

Fuit hæc quoque antiquitus militaris animaduersio, iudicari ignominie causa, militi uenam solui, & sanguinem * dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inuenire potui, non extat: sed opinor factum hoc primitus, in militibus stupentis animi, atque à naturali habitu declinantis: ut non tam poena, quàm medicina uideretur. Postea tamen ob pleraque alia delicta, idem factitatum

Sanguinis emissio ignominiosa.

* mitti.

tum

tum esse creāo per consuetudinem : quasi minus sani uiderentur, omnes qui delinquerent.

Quibusmodis, quoq; habitu acies Ro. instrui solita sit: quæq; earum instructionum sunt uocabula. CAP. IX.

Vocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet : frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forsices, serra, alæ, turres. Hæc & quædam item alia inuenire est in libris eorum, qui de militari disciplina scripserunt. Tralata autem sunt ab ipsis rebus, quæ ita propriè nominantur : earumq; rerum in acie instruenda sui cuiusq; uocabuli imagines ostenduntur.

Quæ eius rei causa sit, quòd & Græci ueteres, & Romani annulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

CAP. X.

Veteres Græcos annulum habuisse in digito accepimus sinistrae manus, qui minimo est proximus: Romanos quoque homines aiunt, sic plerunque annulis usitatos. Causam esse huius rei Appion, in libris Aegyptiacis, hanc dicit : quòd infectis apertisq; humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς adpellant, reperiuntur est, neruum quendam tenuissimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire. Propterea non inscitum uisum esse, eum potissimum digitum tali honore decorandum: qui continens, & quasi connexus esse cum principatu cordis uideretur.

Annuli gestatio Macro.lib. 7.cap.13.

Verbum Mature quid significet, quæq; uocis eius ratio sit: & quòd eo uerbo uulgus hominum impropriè utitur : atque inibi, quòd Præcox declinatum, Præcocus facit, non Præcoquis

CAP. XI.

Mature, nunc significat properè, & citò, cōtra ipsius uerbi sententiam. aliud enim est Mature, quàm quod dicitur Properè. P. Nigidius homo in omnium bonarum artium

Mature. Macro.lib.7. cap.8.

artium disciplinis egregius : Mature, inquit, est, quod neq;
 citius est, neque serius : sed medium quiddam, & tempe-
 ratum est. Bene atque proprie Nigidius : Nam & in fru-
 Matura. gibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neque cruda &
 mutia sunt, neque caduca & decocta : sed tempore suo
 adulta maturataq;. Quoniam autem id, quod non segni-
 ter fiebat, mature fieri dicebatur, progressa plurimum
 uerbi significatio est : & non iam quod non segnius, sed
 quod festinantius fit, id fieri mature dicitur : quando ea quæ
 præter sui temporis modum præparata sunt, immatura
 uerius dicantur. Illud uerò Nigidianum rei atque uerbi
 temperamentum, diuus Augustus, duobus Græcis uerbis
 elegantissime exprimebat. Nam & dicere in sermonibus,
 & scribere in epistolis solitum esse aiunt, ἀρεῶδ' & βρα-
 δλέως. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhi-
 beretur & industriæ celeritas, & diligentie tarditas : ex
 Maturitas. quibus duobus contrarijs fit maturitas. Vergilius quoque
 (si quis animum attendat) duo ista uerba Properare &
 Maturare. Maturare, tanquam planè resonantia contraria, scitissime
 separauit in hisce uersibus :

Frigidus agricolam si quando continet imber,
 Multa forent, quæ mox cælo properanda sereno
 Maturare datur.

Elegantissime ista duo uerba diuisit. nanque in propera-
 tu rei rusticæ, per tempestates pluuiasq; cum otium est,
 Properare. maturari potest : per serenæ, cum tempus instat, prope-
 rari necessum est. Cum significandum autem est coactius
 Præmature. quid factum, & festinantius : tum rectius præmature fa-
 ctum id dicitur, quàm mature : Sicut Afranius dixit in To-
 gata, cui titulus νόμ' & est :

Præcox. Appetis dominatum demens præmature præcocem.

In quo uersu animaduertendum est, quòd Præcocem, inquit, non Præcoquem. Est enim casus eius rectus, non Præcoquis, sed Præcox.

De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus indignissimè in Democritum philosophum confert: & ibidem de simulacro uolucris columbæ. CAP. XII.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorum, de cui & natura Chamæleontis, eumq; se legisse Plinius Secundus in naturalis historie xxviii. refert: multaq; uana atq; intoleranda auribus, deinde quasi à Democrito scripta tradit, ex quibus pauca hæc inuiti meminimus, quia pertæsum est: Accipitrem auem rapidissimam à Chamæleonte humi reptante, si eum fortè superuolet, detrahi, & cadere uel quadam in terram, cæterisq; uibus laniandum sese sponte sua obijcere & dedere. Item aliud ultra humanam fidem: Caput & collum Chamæleontis, si uratur ligno quod appellatur Robur, imbres & tonitrua derepentè fieri: idq; ipsum usu uenire, si iecur eiusdè animalis in summis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerem dubitavi, ita est deridiculæ uanitatis: nisi idcirco planè posui, quòd oportuit nos dicere, quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebra sentiremus, qua plerunque capiuntur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia, eaq; potissimum quæ discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad Plinium: Sinistrum pedem, ait, Chamæleontis, ferro ex igni calefacto torreri cum herba quæ appellatur eodem nomine Chamæleon: & utrunq; macerari unguento, colligiq; in modum pastilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas ferat, etiam si is in medio palàm uersetur, à nullo uideri posse. His portentis atque præstigijs à Plinio Secundo scriptis, non dignum esse cognomine Democriti.

puto

Chamæleon-
tis natura.

Ex Plinio legendum uidetur, in furno igni calefacto, lib. 28. cap. 8.

puto, uel illud, quale est quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripsisse asseuerat: aues quasdam esse certis uocabulis, & earum auum confuso sanguine gigni serpentem: cum si quis uiderit, linguas auum & colloquia interpretatur um. Multa autem uidentur ab hominibus male solertibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis autoritatisq; eius per fugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse atque fecisse traditur, neque minus admirabile, neque tamen uanum equè uideri debet. Nam & plerique nobilium Græ-

Memoriarū.

Columbæ lignee uolatus.

corum & Phauorinus philosophus memoriarum ueterum exequentiſſimus, affirmatiſſimè scripserunt, simulacrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum uolasse: ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa atq; occulta concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti à fide ipsius Phauorini uerba ponere: ἀρχύτας παραΐίνθη φιλόσοφος ἄμα καὶ μηχανικός ὧρ ἐποίησε περιτρεχὰρ ξυλίνην πῆλομλίνην, ἥτις εἶπολε καθήσειερ, ἔκ' ἐτι ἀνίστατο. μέχει δ' τούτῃ.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint. CAP. XIII

Partim hominum.

Cum partim hominum.

Partim hominum uenerunt, plerunque dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines, Nam partim hoc in loco aduerbium est, neque in casus inclinatur: sicuti, cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam sæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquam declinatum sit quasi uocabulum, non dictum quasi aduerbium. Sed Q.

Claud

Claudius x x i. *annali insolentius paulò hac figura est ita usus : Eum enim cum partim copijs hominum adolescentium placentem sibi. Item Q. Claudij in x x i i i. annali, uerba hæc sunt : Sed idcirco me fecisse, quod utrum negligentia partim magistratum, an auaritia, an calamitate Pop. Rom. euenisse dicam, nescio.*

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit.

C A P. X I I I I.

AUDIO illi iniuriã factum iri, audio contumeliã dictum Iniuria factũ iri, uulgò quoq; ita dici, & istam esse uerborũ figuram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis superse- itur. deo. Sed contumelia illi uel iniuria factũ itur, paulò est remotius. Exemplum igitur ponemus: M. Cato pro se contra C. Cassium: atq; euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiusce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ medius fidius miserear Quirites. Sicut autẽ contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ cæremoniis: uerbaq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neq; uirgines Vestæ, neq; Diales.

C A P V T X V.

CAEREMONIÆ impositæ flamini Diali multæ, itẽ casus Flamini Dia- multiplices, quos in libris qui de* sacerdotibus pu- lis cæremoni- blicis compositi sunt, item, in Fabij Pictoris librorum pri- nix. mo scriptos legimus. Vnde hæc ferme sunt, quæ comme- * sacerdoti- minimus: I. Equo Dialem flaminem uehi, religio est. I I. Classem procinctam extra pomerium, id est, exercitum armatum uidere: idcirco rarenter flamen Dialis creatus consul est, cum bella consulibus mandabantur. I I I. Item iurare Dialem fas nunquam est. I I I I. Item annulo uti, nisi per uio

puto, uel illud, quale est quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripsisse asseuerat: aues quasdam esse certis uocabulis, & earum auium confuso sanguine gigni serpentem: eum si quis ederit, linguas auium & colloquia interpretaturum. Multa eutem uidentur ab hominibus male solertibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis autoritatisq; eius perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse atque fecisse traditur, neque minus admirabile, neque tamen uanum æquè uideri debet. Nam & plerique nobilium Græ-

Memoriarū.

Columbæ lignæ uolatus.

corum & Phauorinus philosophus memoriarum ueterum exequentiſſimus, affirmatiſſimè scripserunt, simulacrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum uolasse: ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa atq; occulta concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti à fide ipsius Phauorini uerba ponere: ἀρχύτας παραλίην & φιλόσοφον ἄμα καὶ μηχανικός ὧρ ἐποίησε περιτεράρ ξυλίνην πῆλομένην, ἥτις εἶπολε καθήσειεν, δὲ ἐτι ἀνίστατο, μέχει δ' τούτῃ.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint. C A P. XIII

Partim hominum.

Cum partim hominum.

Partim hominum uenerunt, plerunque dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines, Nam partim hoc in loco aduerbium est, neque in casus inclinatur: sicuti, cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam sæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquam declinatum sit quasi uocabulum, non dictum quasi aduerbium. Sed Q.

Claud

Claudius x x i. *annali insolentius paulò hac figura est ita usus : Eum enim cum partim copijs hominum adolescentium placentem sibi. Item Q. Claudij in x x i i i. annali, uerba hæc sunt : Sed idcirco me fecisse, quod utrum negligentia partim magistratum, an auaritia, an calamitate Pop. Rom. euenisse dicam, nescio.*

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit.

C A P. X I I I I.

A V dio illi iniuriã factum iri, audio contumeliã dictum *Iniuria factũ iri, uulgò quoq; ita dici, & istam esse uerborũ figuram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis superse- itur. deo. Sed contumelia illi uel iniuria factũ itur, paulò est remotius. Exemplum igitur ponemus: M. Cato pro se contra C. Cassium: atq; euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiusce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ medijs fidijs miserear Quirites. Sicut autẽ contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.*

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ cæremoniis: uerbaq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neq; uirgines Vestæ, neq; Diales.

C A P V T X V.

C Aere moniæ impositæ flamini Diali multæ, itẽ casus *Flaminis Dialis cæremonia. * sacerdotilibus* *multiplices, quos in libris qui de* sacerdotibus publicis compositi sunt, item, in Fabij Pictoris librorum primo scriptos legimus. Vnde hæc ferme sunt, quæ commemoramus: I. Equo Dialem flaminem uehi, religio est. I I. Classem procinctam extra pomerium, id est, exercitum armatum uidere: idcirco rarenter flamen Dialis creatus consul est, cum bella consulibus mandabantur. I I I. Item iurare Dialem fas nunquam est. I I I I. Item annulo uti, nisi per uio*

peruio cassoq; , fas non est. v. Ignem è flaminia , id est, flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferri, ius non est. v i. Vinctum, si ædes eius introierit, solui necessum est, & uin- cula per impluuium in tegulas subduci , atq; inde foras in uiam demitti. v i i. Nodum neque in apice neq; in cinctu, neque in alia parte ullum habet. v i i i. Si quis ad uerbe- randum ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo die uerberari piaculum est. i x. Capillum Dialis , nisi qui liber homo est , non detonsset. x. Capram & carnem in- coctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos est, neq; nominare. x i. Propagines è uitibus altius prætentis non succidet. x i i. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui cir- cunlitos esse oportet , & de eo lecto trinoctium cõtinuum non decubat : neque in eo lecto cubare alium fas est, neque apud eius lecti fulcrum , capsulam esse cum strue atq; fer- ro oportet. x i i i. Unguium Dialis & capilli segmina, subter* arborem siliquam terra operiuntur. x i i i i. Dia- lis quotidie festatus est. x v. Ac sine apice sub diuo esse licitum non est , sub tecto uti libet , & non pridem à Pon- tificibus constitutum. Massurius Sabinus scripsit & alia quædam remissa, gratiamq; aliquot ceremoniarum factam dicit . x v i. Farinam fermento imbutam attingere ei fas non est. x v i i. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non exuit , ne sub cœlo tanquam sub oculis Iouis nudus sit. x v i i i. Super flaminem Dialem in conuiuio, nisi rex sa- crificulus, haud quisquam alius accumbit. x i x. Vxorem si amisit , flaminio decedit. x x. Matrimonium flaminis, nisi morte dirimi non est ius. x x i. Locum , in quo bu- stum est , nunquam ingreditur. x x i i. Mortuum nun- quam attingit , funus tamen exequi non est religio. Eæ- dem fermè cæremoniæ sunt quas flaminicas sacerdotissas Dialis

Flaminicarũ
Dialium cæ-
remoniæ.

Dialis seorsum aiunt obseruitare, ueluti est : I. Quòd bene nato operitur. II. Et quòd uirica surculum de arbore* sili- *aliàs, felici. qua habet. III. Et quòd scalas, quæ Græcè κλίμακες appel- lantur, eas ascēdere ei plus tribus gradibus religiosum est. IIII. Atq; etiam cū it ad Argeos quod neq; comit caput, neq; capillum depectit, Verba prætoris ex edicto perpe- tuo de flamine Diali, & de sacerdote Vestæ adscripti: Sa- cerdotem Vestalem & flaminem Dialem in omni mea iu- risdictione iurare non cogam. Verba M. Varronis ex se- cundo rerum diuinarum super flamine Diali hæc sunt : Is solus album habet galerū, uel quòd maximus est, uel quòd Ioui immolata hostia albato fieri oporteat.

Argeos quid sit docet Be- roald. in An- not.

Verba Var- ronis.

Quos errores Iul. Higinus in vi. Vergilii ani. nauerit in historia Romana erratos.

C A P. X V I.

Reprehendit Higinus Vergiliū, correcturumq; eum fuisse existimat, quod in libro sexto scriptum est: Palinurus est apud inferos, petens ab Aenea, ut suum corpus requirendum & sepeliendum curet. Is hæc dicit:

Vergiliū ab hac calumnia Pontanus in Antonio uin- dicat.

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram Inijce (nanq; potes) portusq; require Velinos.

Quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse, aut nominare potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum in- uenire? cū Velia oppidū, à quo portum qui in eo loco est, Velinū dixit, Seruio Tullio regnante Romæ, post annum amplius sexcētesimum, quàm Aeneas in Italiam uenit, con- ditum in agro Lucano, & eo nomine appellatū sit? Nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto, ex terra Pho- cide fugati sunt, alij Veliam, partim Massiliam condide- runt. Inscitiſsimè igitur petit, ut Aeneas portum Velinum requirat, cū id nomen eo tempore fuerit nusquam gen- tium.

Velinus por- tus.

q primo

primo:

Italiam fato profugus, Latuina uenit
Littora.

Aut quod æquè est in sexto libro:

Chalcidicaq; leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poëta ipsi quædam κατὰ πρόληψιν historiæ dicere ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de Colonia Chalcidiensi. Sed Palinurus qui potuit, inquit, scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent? Sed & si ita accipias, quanquam non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixissetq;:

—Quid Thesea? magnum

Quid memorè Alcidem? & mi genus ab Ioue summo est.

Postea tamen infert:

—Sedet, æternumq; sedebit

Infelix Theseus—

Qui autem, inquit, fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quem suprâ cum ijs nominat, qui descenderint illuc, atque inde rursus euaserint: præsertim cum ita sit fabula de Theseo, atq; sic Hercules cum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,

Ipsumq;

*Ipsumq; Aeaciden genus armipotētis Achilli,
Vltus auos Troiae, templa & temerata Mineruae.*

Confudit, inquit, & personas diuersas & tempora. Nam neque eodem tempore, neque per eosdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus, cum Romanis depugnauit aduersus Manium Curium, in eo bello ducem. Argium autem bellum, id est, Achaicum, multis post annis à L. Mummio imperatore gestum est. Potest, inquit, igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho importunè immissus est, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit, & super ea re uersus Laberii, purè admodum & uenustè facti. CAP. XVII.

Democritum philosophum in monumentis historiae Graecae scriptum est, uirum praeter alios uenerandum, autoritateq; antiqua praeditum, luminibus oculorum sua sponte se priuasse: quia existimaret cogitationes, commentationesq; animi sui in cōtemplandis naturae rationibus uetiores & exactiores fore: si eas uidēdi illecebris, & oculorum impedimentis liberasset. Id factum eius modumq; ipsum quo cæcitatem facile solertia subtilissima consciuit, Laberius poëta in Mimo quem scripsit Rectorem, uersibus quidem satis mundè atq; graphice factis, descripsit: sed causam uoluntariae cæcitatis finxit aliam, uertitq; in eam rem, quam tum agebat, non inconcinnter. Est enim persona quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci, sumptum plurimum ἀσώλιας τε & propinationem adolescentis filij deplorantis. Versus Laberiani hi sunt:

Democritus abderites physicus philosophus, clypeum

q 2 Con

Democriti
excæcatio.

Laberius poë
ta.

Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
 Effodere ut posset splendore æreo, ita radijs
 Solis aciem effodit luminis, malis bene
 Esse ne uideret ciuibus : sic ego
 Fulgentis splendore pecuniæ uolo
 Elucificare exitum ætatis meæ,
 Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia, deq; eo certamine quod apud
 Mausoli sepulcrum à scriptoribus inlytis decerta-
 tum est.

CAP. XVIII.

Artemisia.
 Mausolus.

Artemisia Mausolū uirū amasse fertur, supra omneis
 amorum fabulas, ultraq; affectionis humane fidem.
 Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Carie: ut
 quidam Græcarum historiarum scriptores dicunt, prouin-
 ciæ Græcæ præfectus, quem σαργάππυ Græci uocant. Is
 Mausolus ubi fato perfunctus est, & inter lamenta & ma-
 nus uxoris funere magnifico sepultus est: Artemisia luctu
 atq; desiderio mariti flagrans, ossa cineremq; eius mista
 odoribus, contusaq; in pulueris faciem, aquæ indidit, ebi-
 bitq;, multaq; alia uiolenti amoris indicia fecisse dicitur.
 Molita quoq; est ingenti impetu operis, conseruandæ ma-
 riti memoriæ causa sepulcrum illud memoratissimum, di-
 gnatumq; numerari inter septem omnium terrarum spe-
 ctacula. Id monumētum Artemisia cum Dijs Manibus sa-
 cris Mausoli dicaret, agona, id est, certamen, laudibus eius
 dicendis facit: ponitq; præmia pecuniæ, aliarumq; rerum
 bonarum amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse
 dicuntur uiri nobiles ingenio, atq; lingua præstabili Theo-
 pompus, Theodectes, Naucrtes. Sunt etiam, qui Isocra-
 tem ipsum cum ijs certauisse memoriæ mandauerint. Sed
 eo certamine uicisse Theopompum iudicatum est. Is fuit
 Isoc

Isocratis discipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inscribitur Mausolus, in qua eum magis quam in prosa placuisse Higinius in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cum prædicitur peccatorum, quæ alii quoq; peccauerant, similitudo: atq; inibi uerba ex oratione super ea re Demosthenis. CAP. XIX.

Incessabat quæmpiam Taurus philosophus seuera atque uehementi obiurgatione adolescentem, à rhetoribus & facundiæ studio ad disciplinam philosophiæ transgressum, quòd factum quiddam esse ab eo diceret inhonestè & improbè. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinemq; delicti, exemplorū usu & consuetudinis uenia deprecabatur. Atq; ibi Taurus isto ipso defensionis genere irritatior: Homo, inquit, stulte & nihili, si te à malis exemplis autoritates & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidem Demosthenis uestri sententia tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidis & uenustis uocum modis uincta est, quasi quedam cantilena rhetorica, facilius adherere memoriæ tuæ potuit. Nam si me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc sunt Demosthenis aduersus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum suum peccatis alienis exēptum purgatumq; ibat: σὺ ἢ μὴ λέγε ὡς γέγονεν ἔγω πολλάκις, ἀλλ' ἔχ ὡς προσήκει γίνεσθαι. ἔ γ' εἶτι πώποτε μὴ κατὰ τὸ νόμον ἐπράχθην. σὺ ἢ τὸτο ἐμ. μὲν ὦ, διὰ τὸτο ἀποφυγοῖς ἄρ δικάως, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἀλίσκοιο. ὡσπερ γ' εἶτις ἐάλω, σὺ ταῦτα ἔκ ἄρ ἔγρηψας, ἔτως ἄρ σὺ νῦν ἄλῶς, ἀλλ' ἔ γράφει. Sic Taurus omnium suasionum admonitionumq; genere utens, sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid priuilegium, & quantum omnia ista differant. CAP. XX.

QVæri audio quid lex sit, quid plebiscitum, quid rogatio, quid privilegium. Atteius Capito publici privatiq; iuris peritissimus, quid lex esset, hisce uerbis definiuit:

Lex. Lex, inquit, est generale iussum populi aut plebis, rogante magistratu. Ea definitio, si probè facta est, neq; de imperio Cn. Pompeij, neq; de reditu M. Ciceronis, neq; de cæde P. Clodij questio, neq; alia id genus populi plebis'ue iussa, leges uocari possunt. Non sunt enim generalia iussa, neq; de

Priuegium. uniuersis ciuibus, sed de singulis concepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: quia ueteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: quo uerbo Lucilius in primo satyrarum libro usus est.

Abdomina thynnica uenientibus priua
Dabo, cæphaleamq; carnem.

Populus. Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum à populo diuisit, quoniam in populo omnis pars ciuitatis,

Plebs. omnesq; eius ordines contineantur. Plebs uerò ea dicitur, **Plebiscitum.** in qua gentes ciuium patritiæ non insunt. Plebiscitum igitur est (secundum eundem Capitonem) lex, quam plebes non populus accipit: sed totius huius rei iurisq;, siue cum populus, siue cum plebs rogatur, siue quod ad uniuersos per-

Rogatio. tinet, caput ipsum & origo, & quasi fons rogatio est. Ista enim omnia uocabula, censentur continenturq; rogationis principali genere & nomine. Nam nisi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iussum fieri potest. Sed quanquam hæc ita sunt, in ueteribus tamen scriptæ non magnam uocabulorum istorum differentiam esse animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia translato nomine leges appellauerunt: eademq; omnia confuso & indistincto uocabulo, rogationes dixere. Sallustius quoq; proprietatum in uerbis retinentissimus, consuetudini concessit, &

priuilegium

privilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur, legem appellavit. Verba ex secunda eius historia hæc sunt: Nam Syllam c o s. de reditu eius legem ferentem, ex composito tribuni plebis C. Herennius prohibuerat.

Quam ob causam M. Cicero his omnino uerbis, nouissimè & nouissimus, uti obseruantissimè uitarit.

CAPVT XXI.

Non paucis uerbis, quorum frequens usus est nunc, & fuit, M. Ciceronem noluisse uti, manifestum est, quod ea non probaret, uelut est Nouissimus, & Nouissimè. Nam cum & M. Cato, & Sallustius, & alij quoque ætatis eiusdem, uerbo isto promiscuè usitati sint, multi etiam non indocti uiri in libris id suis scripserint, abstinuisse eo tamen, tanquam non Latino, uidetur. Quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: proptereaq; id M. quoq; Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem V. demonstrandum putauit: A quo etiam, inquit, extremum nouissimum quoque dici cœptum uulgo: quod mea memoria, ut Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum uerbum quod esset, uitabant: Cuius origo, ut à Vetere Vetustius, ac Veterrimum, sic à nouo declinatum Nouius, & Nouissimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris quibus philosophos temere incessit, qui emolumenta ueræ philosophiæ ignorant.

CAP. XXII.

Plato ueritatis homo amicissimus, eiusq; omnibus exhibendæ promptissimus, quæ omnino dici possint in desides istos ignauosq;, qui obtentu philosophiæ nominis, inutile otium, & linguæ uitæq; tenebras sequuntur, ex persona quidem non graui, neq; idonea, uerè tamen,

Platonis uer-
ba.

ingenueq; dixit. Nam etsi Callicles, quem dicere hæc facit, ueræ philosophiæ ignarus, inhonestus, indignaq; in philosophos confert, perinde tamen accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoq; culpationes huiusmodi mereamur, ne ue inerti inaniq; desidia cultū & studiū philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, scripsi, quoniam uertere ea consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio aspirare, ac multò minus etiā mea: Φιλοσοφία γάρ τοι ἔστιν ὡ Σώκρατες, χαίρειν, ἀντίς αὐτοῦ μέγιστος ἀφικταί ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἔαρ ἢ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἔαρ γὰρ καὶ πάνυ σφύνης ἢ, καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῆ, ἀνάγκη πάντ' ἀπέρου γεγονέναι ἔστιν, ὡς χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν καγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἀνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἀπειροὶ γίνονται τῶν κατὰ τὸ πόλιμ, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρωμένον δμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τ' ἀνθρωπέων, καὶ συλλήβδ' ἰω τῶν ἡθῶν παντάπασιν ἀπειροὶ γίνονται. ἐπειδὴ ἔρ ἔλθωσι εἰς τινα ἰδίᾳ ἢ πολιτικῆν πράξιν, καταγέλαστοὶ γίνονται. ὡσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοί. ἐπειδὴ αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι, καὶ τὸς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβάλλει γὰρ τὸ τ' ὀνειδίδε, λαμπρὸς τέ ἔστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, καὶ ἐπὶ τῷτ' ἐπέγεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρως, ἴν' αὐτὸς αὐτ' τυγχάνη βέλτιστος ὡς. ὅπως δ' ἄρ φαῦλος ἢ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τούτῳ. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εαυοῖα τῆ ἑαυτ' ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπεινεῖ. ἀλλ' οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἔστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χά-
ειρ,

εἰμ, καλὸν μετέχων. καὶ οὐκ αἰσχροῦ μερακίῳ ὄντι φιλο-
 σοφείμ. ἐπεὶ δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἀνθρώπος, ἔτι
 φιλοσοφῆι, καταγέλαστος ὡς Σώκρατες τὸ χρεῖμα γίγνεται.
 καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τὰς φιλοσοφῶντας,
 ὡς πρὸς τὰς φελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν
 γὰρ παιδίον ἴδω ὡς ἔτι προσήκη διαλέγεσθαι οὕτω φελλι-
 ζόμενον ἢ παίζον, χαίρω τε, καὶ χάριέν μοι φαίνεται καὶ
 ἐλευθέριον καὶ πρέπωτον τῆς παιδείας ἡλικία. ὅταν ἢ σα-
 φῶς διαλεγόμενος παιδλαγίς ἀκρόσω, πικρόν τι μοὶ δοκεῖ
 χρεῖμα εἶναι. καὶ ἀνιᾶ μετὰ τὰ ὦτα, καὶ μοὶ δοκεῖ δολο-
 πρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκρόση τις φελλιζόμενος,
 ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστος φαίνεται καὶ ἀνανδρὸς καὶ
 πληγῶν ἄξιον. ταυτὸν δὲ ἔγωγε τὸ πάσχω καὶ πρὸς
 τὰς φιλοσοφῶντας. περὶ νέω μὲν γὰρ μερακίῳ ὁρῶν φιλο-
 σοφίαν, ἀγαμαί, καὶ πρέπωτον μοὶ δοκεῖ, ἢ ἡγοῦμαι ἐλευ-
 θερόν τινα τοῦτον τὸν ἀνθρώπον, τὸν ἢ μὴ φιλοσοφῶν-
 τα ἀνελεύθερον, ἢ δὲ ἴποτε δδενὸς ἀξιόσοντα ἑαυτὸν, οὔτε
 καλοῦ οὔτε γενναίου πράγματι, ὅταν ἢ δὲ πρεσβύτερον
 ἴδω ἔτι φιλοσοφῶντα, ἢ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μὴ
 δοκεῖ ἤδη δειῖσθαι ὡς Σώκρατες εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὁ γὰρ νῦν δὲ ἐλε-
 γορ ὑπάρχῃ τέττω (φ) ἀνθρώπῳ καὶ πάνυ σιφύης, ἢ ἀνάν-
 δρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγο-
 ρὰς, ἐμ αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τὰς ἀνδρας ἀριπρεπεῖς γί-
 γνεσθαι. καταδεδυκότι ἢ, τὸν λοιπὸν βίον βιώναι μετὰ
 μερακίῳ ἐργωνία τριῶν ἢ τετάρων, ψιδυρίζοντα. ἐλευ-
 θερόν ἢ καὶ μέγα ἢ ἰκανὸν μὴ δέποτε φθέγγεσθαι. ἐγὼ ἢ ὡς
 Σώκρατες πρὸς σε ἐπιδικῶς ἔχω, καὶ φιλικῶς κινδυνεύω
 οὐρ πεπονθέναι νῦν ὅπως ὁ ζῦθος πρὸς τὸν ἀμφίονα δὲ ἐ-
 πίδε, ἔπερ ἐμνήσθη. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄτλα ἀπέρχεται
 πρὸς σε λέγειν οἷά περ ἐκεῖν (φ) πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι
 ἀμελεῖς ὡς Σώκρατες ὡρδεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, ἢ φύσιν ψυ-

χῆς ὡδ'ε γενναίαν μερακιώδη τινὶ διατρέψης μορφώ-
 ματι. καὶ οὐτ' ἄρ δίκης βελῆσι προσθεῖ ἄρ ὀρθῶς λόγον,
 οὐτ' εἰκὸς καὶ πιδανὸν ἄρ λάβοις. οὐθ' ὑπὲρ ἄλλων νεα-
 νικὸν βέλδμα βελέυσαιο, καὶ τοι ὦ φίλε Σώκρατες, καί
 μοι μηδ' ἐμ ἀχθεσθῆς, ἐννοία γὰρ ἐρῶ τῆ σῆ, δὲ ἀισχρὸν
 δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼ σε οἶμαι ἔχειν. καὶ τὸς
 ἄλλους τὸς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας, νῦν γὰρ εἴτις
 σε λαβόμενος ἢ ἄλλος ὄτραδον, εἰς τὸ δεσμοθήκειον ἀπά-
 γοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδ' ἐμ ἀδικοῦντα, οἷσθ' ὅτι δὲ ἄρ
 ἔχοις ὅτι χρεῖσαι σαυτῷ ἄλλ' ἰλιγγιώης ἄρ καὶ κασμῶο,
 δὲ ἔχωρ ὅ, τι εἴποις καὶ εἰς τὸ δικασθῆκειον ἀναβας κα-
 τηγόρεσ τυχῶν πάνυ φαύλος καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἄρ
 εἰ βέλοιτό σοι θανάτῃ τιμᾶσθαι. καὶ τοι πῶς σοφὸν τρετό
 ὑπὲρ ὦ Σώκρατες. εἴτις εὐφυῆ λάβουσα τέχνη φῶτα, ἔθ-
 κε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὐτοῦ δυνάμενον βοθεῖν μηδ'
 ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε
 ἄλλον μηδένα, ὑπὸ ἧ τῶν ἐχθρῶν περισυλασθαι πα-
 σαρ τινὸν οὐσίαν, ἀτεχνῶν ἧ, ἔτιμον ζῆν ἐν τῆ πόλει,
 τὸν τοῖστον εἴτι καὶ ἀγροικότερον εἰρησθαι, ἔξεσιρ, ἐπὶ
 κόρρης τύπτοντά, μὴ δίδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ
 πείθεσ, παῦσαι δὲ ἐλέγχων, πραγμάτων, εὐμυσίαν
 ἀσκη. καὶ ἀσκεὶ ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κόμ-
 ψὰ ταῦτ' ἀφεῖς, εἴτε ληρήματα χρὴ φαῖναι εἶναι, εἴτε
 φλυαρίας. δὲ ὦν κenoῖσιρ ἐγκατομίσεις δόμοις. ζηλῶν,
 δὲ ἐλέγχοντας ἀνδρας, τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἔστι
 καὶ βίβη, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ. Hæc Pla-
 to sub persona quidem, sicuti dixi, non proba, sed cum sen-
 su tamen intelligentiæq; communis fide, et cum quadam
 indissimulabili veritate disseruit: non de illa scilicet philo-
 sophia, quæ uirtutum omnium disciplina est, quæq; in pu-
 blicis simul et priuatis officijs excellit, ciuitatesq; et Rē-
 public

Philosophia
 duplex.

publicam, si nihil prohibeat, constanter & fortiter & pe-
ritè administrat : sed de ista futili atq; puerili meditatione
argutiarum, nihil ad uitam neque tuendam, neq; ordinan-
dam promouente, qua id genus homines consenescent malè
feriati, quos Philosophos esse & uulgus putat & is puta-
bat ex cuius persona hæc dicta sunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum; ueterum ui-
ctu & moribus: atq; inibi quòd fuerit ius marito, in adul-
terio uxorem deprehensam necare. CAP. XXIII.

Qui de uictu atq; cultu pop. Romani scripserunt, mu-
lieres Romæ atq; in Latio ætatem abstemias egisse,
hoc est, uino, semper, quod temetum prisca lingua appella-
batur, abstinuisse dicunt : institutumq; ut cognatis osculum
ferrent, reprehendendi causa, ut odor indicium faceret, si
bibissent. Bibere autem solitas ferunt loream, passum, mu-
rinam, & quæ id genus optant, potu dulcia. Atq; hæc qui-
dem in ijs, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M. Cato
non solum existimatas, sed multatas quoq; à Iudice mulie-
res refert, non minus si uinum bibissent, quàm si probrum
& adulterium admisissent. Verba M. Catonis adscripsi
ex oratione, quæ inscribitur de Dote, in qua id quoq; in-
scriptum est, in adulterio uxores deprehensas ius fuisse
maritis necare : Vir, inquit, cum diuortium fecit, mulieri
Iudex pro Censore est. Imperium quod uidetur habet. Si
quid peruersè tetreq; factum est à muliere, multatur, si
uinum bibit, si cum alieno uiro probri quid fecit, condem-
natur. De iure autem occidendi ita scriptum est: In adulte-
rio uxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio impunè
necares : illa te (si adulterares) digito non auderet con-
tingere, neq; ius est.

Asthemias mu-
lieres.
Roma.
Temetum

Adulterii lex
iniqua.

Diepristini, & diecraftini, & diequarti, & diequinti, qui
eleg

elegantius locuti sunt, dixisse, non ut ea uulgò dicuntur nunc.

CAP. XXIII.

Die quarto.

Die quinto.

Diequinte.

Diequinti.

Diuus Augustus.

Dienoni.

Die quarto, & die quinto, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoque uici uulgo: & qui aliter dicit, pro rudi atq; indocto aespicitur. Sed M. Tullij ætate, ac supra eam, non (opinor) ita dixerunt. Diequinte enim, & Diequinti pro aduerbio copulati ætatum est, & secunda in ea syllaba correpta. Diuus etiam Augustus memoriarum ueterum exequentiſſimus, lingue Latine non nescius, munditiarum patris sui in sermone uis sectator, in epistolis plurifariam significatione ista ætatum non aliter usus est. Id autem erit perpetuæ ueterum consuetudinis demonstrandæ gratia, uerba solennia Prætoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere solet, quæ appellantur Compitalia. Ea uerba hæc sunt: Dienoni populi Romani Quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni Prætor dicit, non die none: neq; Prætor solum, sed pleraq; omnis uetustas sic locuta est. Venit ecce illius uersus Pomponiani in mentem, qui est ex Attellana, quæ Metui adscribitur:

Dies hic sextus, cum nihil egi, die

Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cælianum illud ex libro historiæ secundo: Si uis mihi equitatum dare, & ipse cum cætero exercitu me sequi, diequinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta. Et historiam autem & uerbum hoc, sumpsit Cælius ex origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur dictatorem Carthaginensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cœna cocta erit. Extremam istius uocis syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sanè quàm cõsuetum ueteribus

ribus fuerat, literis ijs plerunq; uti indifferenter: sicuti pristini & pristinae, proclui & proclive, atq; alia item multa hoc genus uariè dixerunt. Diepristini quoq; eodem modo dicebatur: quod significabat die pristino, id est, priore: quod uulgo pridie dicitur, conuerso compositionis ordine, quasi pristino die. Atq; item simili figura diecrastini dicebatur, id est, crastino die. Sacerdotes quoq; populi Romani tunc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut pleriq; diepristini, ita Marcus Cato in Oratione contra Furium, dieproximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius, homo impensè doctus, in Mimiambris pro eo dixit quod nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus:

Nuper die quarto ut recordor, & certè
 Aquarium urceum unicum domi fregit,
 Hoc igitur intererit, ut die quarto quidem de præterito
 dicamus, die quarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiatorumq; uocabula: atq; inibi nauium quoq; genera, quæ scripta in ueterum libris reperiuntur.

CAP. XXV.

Telorum, iaculorum, gladiatorumq; uocabula, quæ in historijs ueteribus scripta sunt, item nauigiorum quoq; genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in Rheda conquirere, neq; itidem aliarum ineptiarum uacantem stupentemq; animū occupare. Quæ tum igitur suppetierant, hæc sunt: Hasta, pilum, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, læcea, spari, rumigestri, falces, tragulae frameæ, mesanculae, cateiæ, rhompheæ, scorpius, scibones, sicilices, ueruta, enses, sicæ, macheræ, spatæ, lingulae, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniam est minus frequens, admonendum existimo lingulam ueteres dixisse gladiolū oblong

Telorum nomina.

Lingula.

longum, in speciem linguae factum, cuius meminit Næuius, in tragœdia Hesiona. Versum Næuij apposui:

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerum lingula.

Item rhomphæa genus teli est Thracæ nationis, positumq;

Rhomphæa. hoc uocabulum in Q. Ennij Annalium x i i i i. Nauiū au-
Nauium no- tem quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt:
mina.

Gauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri, celo-
ces, uel ut Græci dicunt, κέλῆτες, lembus, oxia, remunculi,

* Vel, ἑτα- actuariæ quas Græci ἰσοόπῆς uocant, uel* ἑτακρίδας. pro-
κτεκέλῆτες sumiæ, uel gesoretæ, uel orioles, cattæ, scaphæ, pontones,

Βαρῆς, nuçtuciæ, mediæ, phaseli, parones, myoparones, lyntres, ca-
pulica, mareplacidæ, cidarum, ratariæ, catafscopium.

Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quòd trās fretationem transgressum dixerit, & transgressos qui transfretassent. CAP. XXVI.

Transgressus. Sinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam alijs C. Sallustius iniquè dignus nota uisus est, quòd in primo Historiarū maris trās-
itum transmissumq; nauibus factum, trangressum appel-
lauit: eosq; qui fretum transmiserant, quos transfretasse dici solitum est, transgressos dixit. Verba ipsa Sallustij posuit: Itaq; Sertorius leui præsidio relicto in Mauritania, noctus obscuram noctem, æstu secundo, furtim aut celeritate uitare prælium in transgressu conatus est. Ac deinde infrà ita scripsit: Transgressos omnis recipit mons receptus à Lusitanis. Hoc igitur & minus propriè & à nullo graui
Transgredi. autore dictum aiunt. Nam transgressus, inquit, & ingres-
sus, à transgrediendo dicuntur, idq; ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum est. Idcirco uerbum transgredi, conuenire non putauit, neq; uolantibus, neq; serpentibus,
neq;

neq; nauigantibus, sed ijs solis qui gradiuntur, & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum, aut nauium transgressum reperiri posse, aut pro trās fretatione transgressum. Sed quæro ego, cur non sicuti cursus nauium rectè dici solent, ita transgressus etiã nauibus factus dici possit? præsertim cum breuitas tam angusti freti, quod terram Africam Hispaniamq; interfluit, elegantissimæ transgressionis uocabulo, quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredi'ue in nauigantibus, uolo uti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atq; ambulare. Atqui Marcus Cato in libro de Rustica: Fundus, inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum prope amplum sit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porrò huiuscemodi translationes, habitasq; esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoq; testimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit: quod est nimio confidentius, quàm illud de nauibus Sallustianum. Versus Lucretij hi sunt:

Corpoream quoq; enim uocem constare fatendum est

Et sonitum, quantum possint impellere sensus.

Præterradit enim uox fauces sæpe, facitq;

Asperiora foras gradientis arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodem libro, non eos solum, qui nauibus ueherentur, sed & scaphas quoq; nantes, progressas dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum aliæ paululum progressæ nimio simul & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, deprimebantur.

Historia de populo Romano, deq; pop. Punico quòd pari propemodum uigore fuerint æmuli. CAP. XXVII.

In

Po.Ro.&Pœ-
ni paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quòd par fuit quon-
dam uigor, & acritudo, amplitudoq; populi Romani
atq; Pœni: neq; immeritò existimatum. Nam cùm alijs qui-
dem populis de uniuscuiusq; Reipub. cum Pœnis autem de
omnium terrarum imperio decertatum est. Eius rei speci-
men est in illo utriusq; populi uerbo factū, cùm Q. Fabius
Imperator Romanus dedit ad Carthaginienses epistolam,
ibi scriptum fuit, Pop. Ro. misisse ad eos hastam & cadu-
ceum, signa duo belli aut pacis: exq; ijs utrum uellent, eli-
gerent: quod elegissent, id unum ut esse missum existima-
rent. Carthaginienses responderunt, neutrum sese eligere:
sed posse qui attulissent, utrum mallent relinquere: quod
reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro autem
non hastam ipsam, neq; ipsum caduceum missa dicit, sed
duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in altera si-
mulacra hastæ fuerunt incisa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex Tube-
ronis historia sumptum. CAP. XXVIII.

TVbero in Historiarum primo, scripsit Seruium Tul-
lium Regem Pop. Rom. cùm illas quinque classes iu-
niorum census facienda institueret, pueros esse exi-
stimasse, qui minores essent annis septemdecim: Atq; inde
ab anno XVII. quos idoneos iam esse Reip. arbitraretur,
milites scripsisse: eosq; ad annum quadagesimum sextum
iuniores, supraq; eum annū seniores appellasse. Eam rem
propterea notauit, ut discrimina, quæ fuerunt indicio mori-
busq; maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex ista censione
Seruij Tullij prudentissimi Regis noscerentur.

Quòd particula, atq; non complexiua tantum fit, sed uim
habeat plusculam uariamq;. CAP. XXIX.

Atq;

ATque, particula, à Grammaticis quidem cōiunctio Atque. esse dicitur connexiua, & plerunque stricte coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in ueterum literarum tractatione atque cura exercitis. Nam & pro aduerbio uellet, cum dicimus, aliter ego feci, atque tu: significat enim aliter quàm tu. Et gemina si fiat, suget intenditq; rem de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à ueteribus dictum est, Deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, id est statim. Quod in his Verg. uersibus existimatur obscure, & insequenter particula ista posita esse:

— Sic omnia fatis

In peius ruere, ac retrò sublapsa referri:

Non aliter quàm qui aduerso uix flumine lembum

Remigijs subigit, si brachia fortè remisit,

Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

A. G E L L I I N O.

C T I V M A T T I C A R V M

C O M M E N T A R I O R V M

L I B E R X I.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea multa quæ
suprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac de le-
ge Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa mini-
ma dici solita sit.

C A P. I.

IM A E V S in historijs, quas oratio-
ne Græca de rebus Po. Ro. cōposuit, &
M. Var. in antiquitatibus rerū huma-
narum, terrā Italiā de Græco uocabulo ap-
pellatam scripserunt: quoniā boues Græ-
Italia. ca ueteri lingua ἰταλοὶ uocitati sunt: quorum in Italia ma-
gna copia fuerit, buceraq; in ea terra gigni pasciq; solita
sint cōpluria. Coniectare autē ob eandē causam possumus,
quòd Italia tunc esset armētosissima: Multamq; quæ appel-
latur *suprema*, institutam in singulos dies, duarum ouium,
triginta bouum pro copia scilicet bouum, proq; ouium pe-
nuria. Sed cum eiusmodi Multa pecoris armentiq; à magi-
stratibus dicta erat, adigebantur boues ouesq;, aliās præ-
tij parui, aliās maioris: eaq; res faciebat inæqualem Multæ
Lex Aterina. *punitionem*. Idcirco postea lege Aterina constituti sunt in
oues singulas æris deni, in boues æris centeni. Minima au-
tem Multa est ouis unius. Suprema Multa est eius numeri
cuius diximus: ultra quem Multam dicere in dies singulos,
ius non est: & propterea *suprema* appellatur, id est sum-
ma & maxima. Quando igitur nunc quoq; à magistra-
tibus Po. Ro. more maiorū Multa dicitur uel minima uel
suprema, obseruari solet, ut Oues genere uirili appellen-
tur. Atq; ita M. Varro uerba hæc legitima, quibus mini-
ma

ma Multa diceretur, concepit: M. Terentio, quando citatus neq; respondit, neq; excusatus est, ego ei unum ouem Multam dico: ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam uideri Multam. Vocabulum autem ipsum Multæ, idem M. Varro in undeuicesimo rerum humanarum, non Latinum, sed Sabinum esse dicit. Idq; ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt à Sabinis orti. Sed turba Grammaticorum nouitia, eam κατ' ἀντίφρασις, ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderunt. Cùm autem usus, & mos sermonum is sit, ut & ita nunc loquamur ut pleriq; ueterum locuti sunt, Multam dixit, & Multa dicta est, non esse ab re putari notare, quod M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originum uerba hæc sunt: Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatum iuit, ei multam facit. Potest autem uideri * consulta elegantia uisasse uerbum, cùm * consulto in castris & in exercitu multa fieret, non in comitio, nec elegantis. ad populum diceretur.

Quòd Elegantia apud antiquiores, non de amœniore ingenio, sed de nitidiorè cultu, atq; uictu dicebatur: eaq; in uitio ponebatur.

CAP. II.

Elegans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè uerbum ad ætatem M. Catonis, uitij non laudis fuit. Est nanq; hoc animaduertere, cùm in quibusdam alijs. tum in libro Catonis, qui inscriptus est Carnea de moribus. Ex quo libro uerba hæc sunt: Auaritiam omnia uitia habere putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, uitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia, sed qui nimis lato amœnoq; cultu uictuq; esset. Postea Elegans reprehēdi quidem desijt, sed laude nulla dignabatur, nisi cuius elegantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L.

r 2

Crasso

Crasso & Q. Scaeuolæ non meram elegantiam, sed multa parsimonia mistam laudi dedit. Crassus (inquit) erat parcissimus elegantium, Scaeuola parcorum elegantissimus; Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiam sparsim & intercisè commemorimus: Vestiri (inquit) in foro honestè mos erat, domi quod satis erat. Equos carius quàm coquos emebant. Poëticæ artis honos non erat. Si quis in ea re studebat, aut sese ad conuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoque ex eodem libro præclaræ ueritatis sententia est: Nam uita (inquit) humana propè uti ferrum est. Ferrum si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines exercendo uidemus conteri. Si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitatio.

Qualis, quantaq; sit Pro, particulæ uarietas, deq; exemplis eius uarietatis.

CAP. III.

Quando ab arbitris negotijsq; otium est, & motandi corporis gratia aut spatiamur, aut uectamur, querere nonnunquàm apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutasq;, & hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ad ueterum scripta penitus noscèda, & ad scientiam linguæ Latinæ cum primis necessarias: uelut est, quod fortè nuper in Prænestino recessu uespertina ambulatione solus ambulans considerabã, qualis quantaq; esset particularum quarundam in oratione Latina uarietas, quod genus est præpositio Pro. Aliter enim dici uidebam, Pontifices pro collegio decreuisse, aliter quempiam testem introductum pro testimonio dixisse, aliter M. Catonem in Originum IIII. prælium factum, depugnatumq; pro castris, scripsisse. Et item in V. Vrbes, insulasq; omneis pro agro Illyrico esse. Aliter etiam dici pro

M. Cato de
uita humana
simili ferro.

pro æde Castoris, aliter pro rostris, aliter pro tribunali, aliter pro concione, atq; aliter Tribunalium Plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino similes, & pares, aut usquequaq; diuersas existimaret, errare arbitrabar. Nam uarietatem istam eiusdem quidem fontis & capitis, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profectò facile intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionem, & habeat ueteris orationis usum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uersus Eurupidis æmulatus sit.

CAP. IIII.

EVripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis, sententia, breuitate insignes illustresq;. Hecuba est ad Vlysssem dicēs:

Τὸ δ' ἀξίωμα καὶ κακῶς λέγει τὸ σὸρ,
Πείσει. λόγῳ γ' ἔκτ' ἀδοξόντων ἰῶρ,
Κακῶν δολόντων, αὐτὸς ἔ τ αὐτὸν σθένει.

Hos uersus Q. Ennius, cū eam tragœdiā uerteret, non sanè incommodè æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruersè dices, facile Achiuos flexeris.

Nam cum opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles,

Eadem dicta, eademq; oratio æqui, non æquè ualet.

Bene (sicuti dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀντὶ ἀδοξόντων, & opulenti, ἀντὶ δολόντων satisfacere sententiæ non uidentur. Nam neque omnes ignobiles ἀδοξῶσι, neq; omnes opulenti ἐνδοξῶσι.

De Pyrrhonibus philosophis quædam, deq; Academicis

strictim notata, deq; inter eos differentia. CAP. V.

QVos Pyrrhonios philosophos uocamus ij Græco cognomento σκεπτικῶι appellatur. Id fermè significat quasi quæsitores, & consideratores. Nihil enim discernunt, nihil constituunt: sed in quærendo semper confi-

Pyrrhonii philosophi.

r 3 derand

derandoq; sunt , quidnam sit omnium rerum , de quo de-
cerni constituiq; possit. Ac ne uidere quoque planè quic-
quam, neque audire sese putant , sed ita pati afficiq;, quasi
uideant uel audiant : eaq; ipsa quæ affectiones istas in sese
efficiant , qualia & cuiusmodi sint , contantur atque insi-
stunt. Omniumq; rerum fidem ueritatemq; , multis confu-
sisq; signis ueri atque falsi , ita incomprehensibilem uideri
aiunt , ut quisque homo est non præceps , neque iudicij sui
prodigus , his uti uerbis debeat , quibus autorem philoso-
phie istius Pyrrhonem usum esse tradunt, ἔ μάλιστ' οὕτως
ἔχει τόδε , ἢ ἐκείως ἢ οὐδ' ἑτέρως. Indicia enim rei cuiusq;,
& synceras proprietates negant posse nosci & percipi:
idq; ipsum docere atq; ostendere multis modis conantur.
Super qua re Phauorinus quoq; subtilissimè argutissimeq;
decem libros composuit, quos τῶν ὑπὸ πύρρωνος τε γότων ἰν-
scribit. Vetus autem quæstio, & à multis scriptoribus Græcis tra-
Academici. *Etata, an quid & quantũ inter Pyrrhonios & Academicos
Philosophos intersit. Vtrique enim σκεπτικῶν, ἐπεκτικῶν,
ἀπορητικῶν dicuntur, quoniam utrique nihil affirmant, ni-
hilq; cõprehendi putant. Sed ex omnibus rebus perinde ui-
sa fieri dicunt, quas φαῖλασίαις appellant, non ut rerũ ipsa-
rum natura est, sed affectio animi corporis ue est eorum,
ad quos ea uisa perueniunt. Itaque omnes omnino res,
quæ sensus hominum mouent , τῶν πρὸς τὶ εἶναι dicunt. Id
uerbum significat , nihil esse quicquam quod ex sese con-
stet, nec quod habeat uim propriam & naturam, sed omnia
prorsum ad aliquid referri: taliaq; uideri esse qualis sit
eorum species dum uidentur : qualiaq; apud sensus nostros
quò peruenierunt, creantur , non apud sese, unde profecta
sunt. Cùm hæc autem consimiliter tam Pyrrhonij dicant
quàm Academicici, differre tamen inter sese & propter alia
quædam,*

quædam, & uel maximè propterea existimati sunt, quòd Academici quidem ipsum illud nihil posse comprehendere, quasi comprehendunt, & nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonij ne id quidem ullo pacto uideri uerum dicunt, quòd nihil esse uerum uidetur.

Quòd mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Castorem. CAP. VI.

IN ueteribus scriptis, neq; mulieres Romanæ per Herculem deierāt, neq; uiri per Castorem. Sed cur illæ non iurauerūt Herculem, obscurum non est. Nam Herculanco sacrificio abstinent. Cur autem uiri Castorem iurātes non appellarunt, non facile dictum est. Nusquam igitur scriptum inuenire est apud idoneos quidem scriptores, aut mehercule foeminā dicere, aut mecastor uirum. Aedepol autē, quòd iusiurandum per Pollucē est, & uiro & foeminæ commune est. Sed M. Varro asseuerat antiquissimos uiros neque per Castorem, neq; per Pollucem deierare solitos, sed id iusiurādum fuisse tantum foeminarum ex initijs Eleusinis acceptum. Paulatim tamen inscitia antiquitatis uiros dicere aedepol coepisse, factumq; esse ita dicendi morem. Sed mecastor à uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.

Verbis antiquissimis relictisq; & desitis minimè utendum. CAP. VII.

Verbis uti aut nimis obsoletis exculcatisq;, aut insolentibus nouitatisq; duræ & illepidæ, par esse delictum uidetur. Sed molestius equidem culpatusq; esse arbitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quàm inuulgata & sordentia. Noua autem uideri dico, etiam ea quæ sunt inusitata & desita, tametsi sint uetusta. Et adeo id uitiū plerunq; seræ eruditionis, quam Græci ὀψιμαθία appellunt: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris:

7 4 cum

cum id scire aliquando coeperis, magni facias, quo in loco
cunque & quacunq; in re dicere: ueluti Romæ nobis
præsentibus, uetus celebratusq; homo in causis, sed re-
pentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cū apud
præfectū urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quen-
dam miseroq; uictu uiuere, & fursureum panem esitare,
uinumq; eructum & foetidum potare: Hic, inquit, eques
Romanus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt
omnes qui aderant, alius alium, primò tristiores turbato
& requirente iultu, quidnā illud utriusq; uerbi foret: Post
deinde, quasi nescio quid Tusce aut Gallice dixisset, uni-

Apluda.

*Pacuuio

*Pacuuio

Astraba.

Floces uini.

Fraces olei.

Bouinator.

uersi riserunt. Legerat autem ille apludam ueteres rusti-
cos frumenti fursurem dixisse. Idq; à* Plauto in comœdia
(si ea* Plauti est) quæ Astraba inscripta est, positum esse.
Item floces audierat prisca uoce significare uini facem è
uinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis. Idq; apud Cæ-
cilium ἐν τῶν λυμένων legerat, eaq; sibi duo uerba ad ora-
tionum ornamenta seruauerat. Alter quoque à lectionibus
id genus paucis ἀποφράσαι, cū aduersarius causam
differri postularet: Rogo Prætor, inquit, subueni, succur-
re: quonam usq; nos bouinator hic demoratur? Atq; id uo-
ce magna ter quater ue in clamauit bouinator. Commur-
maratio fieri cœpta est à plerisq; qui aderant, quasi mon-
strum uerbi admirantibus. At ille iactans & gestiens: Non
enim Lucilium, inquit, legistis, qui tergiuersatorem boui-
natorem dicit. Est autem in Lucilij undecimo uersus hic:
Hic strigosus, bouinatorq; ore improbus duro.

Quid senserit dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Ro-
Ranus Græca oratione res Romanas, uenia sibi antè
cuius linguæ imperitiæ petita, composuit.

Iuste uenusteq; admodum reprehendisse dicitur A. Albinus. A. Albinus.
 binum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo cōsul fuit, M. Cato.
 res Romanas oratione Græca scriptitauit. In eius histo-
 riæ principio scriptum est ad hanc sententiam : Neminem
 succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum com-
 positè aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum (in-
 quit) homo Romanus, natus in Latio : Græca oratio à no-
 bis alienissima est. Ideoq; ueniam gratiamq; malæ existi-
 mationis, si quid esset erratum, postulauit. Ea cum le-
 gisset M. Cato, Næ tu, inquit, Aule nimium nugator es,
 cum maluisti culpam deprecari, quàm culpa uacare. Nam Deprecari.
 petere ueniam solemus, aut cum imprudentes errauimus,
 aut cum compulsi peccauimus. Tibi, inquit, oro te, quis
 perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, pe-
 teres ut ignosceretur ? Scriptum est hoc in libro Cornelij
 Nepotis de illustribus uiris.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore, in li-
 bris Critolai reperta.

C A P. IX.

Critolaus scripsit, legatos Mileto publicæ rei causa
 uenisse Athenas, fort. se an dixerit auxilij petendi
 gratia. Tum qui pro sese uerba facerent, quos uisum erat,
 aduocasse, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro Mi-
 lesijs ad populum fecisse, Demosthenem Milesiorum po-
 stulatis acriter respondisse, neq; Milesios auxilio dignos,
 neq; ex Republica id esse cõtendisse. Rem in posterũ diem
 prolatam, legatos ad Demosthenem uenisse, magnoq; ope-
 re orasse uti contra ne diceret: cum pecuniam petiuisse, &
 quantam petiuerat abstulisse. Postridie cum res agi denuo
 coepta esset. Demosthenem lina multa collum ceruicesq; Demosthe-
 circumuolutũ, ad populũ prodisse, & dixisse se ουνάρχην nes.
 pati, cò contra Milesios loqui non quire. Tum è populo

unum exclamasse: Non *συνάρχην* quod Demosthenes pateretur, sed *ἀργυράρχην* esse. Ipse etiam Demosthenes, ut idem Critolaus refert, non id postea concealuit, quin glorie quoque hoc sibi assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemus. Aristodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepisset, & Aristodemus talentum respondisset: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

Quod C. Gracchus in oratione sua, historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit, uerbaq; ipsius C. Gracchi relata. CAP. X.

Quod in capite superiore à Critolao scriptum esse diximus super Demosthene, id C. Gracchus in oratione qua legem Aufciam dissuasit, in Demadem contulit uerbis hisce: Nam uos Quirites, si uelitis sapientia atq; uirtute uti, & si quæritis, neminem nostrum inuenietis sine pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neque ullius rei causa quisquam ad uos prodit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia uestra augeatis, quo facilius uestra commoda & Rempub. administrare possitis, non gratis prodeo. Verum peto à uobis, non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem. Qui prodeunt dissuasuri ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à uobis, uerum à Nicomede pecuniam. Qui suadent ut accipiatis, ij quoq; petunt non à uobis bonam existimationem, uerum à Mithridate rei familiaris sue pretium & præmiũ. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi sunt. Nã ab omnibus pretium accipiunt, & omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos esse, impertitis bonam existimationem. Legationes autem à regibus, cum putant eos sua causa reticere, sumptus atque pecunias maximas præbent

bent, uti in terra Græcia. Quo in tempore tragædus gloriæ sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse, homo eloquentissimus civitatis suæ Demades, ei Demades. respondisse dicitur: Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum quasisti? Ego ut tacerem, decem talenta à rege accepi. Itidem nunc isti pretia maxima ob tacendū accipiunt.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere.

CAP. XI.

Verba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenij doctrinarumq; nomine, summè reueritus est: Inter mendacium dicere & mentiri distat. Qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterū fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: At qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoq; super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, præstare debet ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominem, alterum non. Variè mehercle, & lepidè Nigidius tot sententias in eandem rem, qua aliud, atque aliud diceret, disparavit.

Mendacium dicere.

Mentiri.

Quòd Chrysippus Philosophus omne uerbum ambiguum dubiumq; esse dicit: Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum esse putat.

CAP. XII.

Chrysippus ait, omne uerbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodē duo uel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit: Nullum, inquit, uerbum est ambiguum, nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit. Nec aliud dici uideri debet, quàm quod se dicere sentit is qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictū, quàm ambigūe uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret,

Diodorus Cronus.

diceret, duo uel plura diceret. Nemo autem duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Quid T. Castritius de uerbis, deq; sententia quadam C. Gracchi existimauerit. Quodq; esse eam sine ullo sentius emolumento docuerit.

CAP. XIII.

T. Castritius.
Gracchi uerba.

A pud T. Castritium disciplinae rhetoricae doctorem, graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio, collocata uerba sunt accuratius modulatusq; quam ueterum oratorum consuetudo fert. Ea uerba, sicuti dixi, composita sunt haec: *Quae uos cupide per hosce annos appetistis atq; uoluistis: ea si temere repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cursus igitur hic, & sonus rotundae uolubilisq; sententiae, eximie nos, & unice delectabat: tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illustri & seuero, eiusmodi compositionem fuisse cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipsa uerba saepius petentibus nobis lectitarentur: admoniti a Castritio sumus, ut consideraremus, quae uis, quodue emolumentum eius sententiae foret: neq; pateremur, ut aures nostrae cadentis apte orationis modis eblanditae, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cumq; nos admonitione ista attentiores fecisset: *Inspicite, inquit, penitus, quid efficiant uerba haec: dicatq; mihi quaeeso aliquis uestrum, an sit ulla huiusce sententiae aut grauitas, aut gratia: Quae uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis: ea temere si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse: & quod temere repudiaueris, temere repudiasse dicaris?

dicaris? At si opinor, inquit, ita scriptum esset: quæ uos per hosce annos appetistis, atq; uoluistis, ea nunc si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetisse, aut nunc temerè repudiasse dicamini. Si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet, solidiorq; fieret sententia: & acciperet aliquid iustæ in audiēdo expectationis. Nunc autem uerba hæc, Cupidè & Temerè, in quibus uerbis omne momētum rei est, non in concludenda sententia tantum dicuntur: sed supra quoq; nondū desiderata ponuntur: & quæ nasci ori- riq; ex ipsa rei conceptione debebant, antè omnino, quàm res postulat, dicuntur. Nam qui ita dicit: Si hoc feceris, cupidè fecisse dicêris: rem dicit sensus alicuius ratione colle- ctâ, & confectâ. qui uerò ita dicit: Si cupidè feceris, cupidè fecisse dicêris: nō longè secus dicit, atq; si diceret, Si cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non, ut C. Graccho uitio darem (dij enim mentem meliorem mihi: nam si quicquam in tam fortis facundiæ uiro uitij uel erro- ris esse dici potest, id omne & autoritas eius exhaustit, & uetustas cōsumpsit) sed uti caueretis, ne uos facile præstrin- geret modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus: atq; ut uim ipsam rerum, uirtutemq; uerborum prius pensitaretis: & si quidè grauis, atq; integra, & syncera sententia dice- retur, tū si ita uideretur, gressibus quoq; ipsis orationis, & gestibus plauderetis. Si uerò frigidi & leues, & futiles sen- sus, in uerba aptè numeroseq; posita includerētur, non esse id secus crederetis, quàm cum homines insigni deformita- te, ad faciēda ridicula imitantur histriones, & gestiunt.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa ui- ni usum.

CAP. XIII.

Simplicissima suauitate & rei, & orationis L. Piso Fru- gi usus est, in primo annali, cum de Romuli regis uita atque

Romuli sobrietas & lepidum responsum.

atque uictu scriberet. Ea uerba, quae scripsit, haec sunt: Eundem Romulum dicunt ad coenam uocatum, ibi non multum bibisse: quia postridie negotium haberet. Et dicunt: Romule, si isthuc omnes homines faciant, uinum uilius sit. Is respondit, Imò uerò carum, si quantum quisque uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus: & quòd Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda: atque inibi quòd Sisenna per huiuscemodi uerbum noua figura usus est.

CAP. XV.

Amorabundus.

Bundus finita.

*ea

Terentius Scaurus.

Laberius in lacu Auerno mulierem amantem uerbo inusitatius ficto, Amorabundam dixit. Id uerbum Cesellius Vindex in commentario lectionum antiquarum* ex figura scriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobilissimus, inter alia, quae de Cesellij erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit, quod idem esse putauerit, ludens & ludibunda, errans & errabunda, ridens & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quae ludentem, uel ridentem, uel errantem, agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cesellium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. Non est enim dubium, quin haec genere ipso duntaxat idem significant, quod ea demonstrant, à quibus producantur. Quid esset autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quam insimulare eum, tanquam ipsum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cesellij criminantem, hoc ab eo praeteritum requirere, quod non dixerit: an quid, & quantum differret à ludibundo ludens, & ridibundo ridens

videns, & errabundo errans, cæteraq; horum similia : an à principalibus uerbis paululū aliquid distarent, & quam omnino uim haberet particula hæc extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirēdum in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in uinolento, & lutulento, & turbulēto, uacua ne & inanis sit isthæc productio, cuiusmodi sunt, quæ ταραχῶνς Græci dicunt : an extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Cū reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis redijt, quòd Sisenna in quarto historiarum eiusdem figuræ uerbo ita usus est: Populabundus, inquit, agros, ad oppidum peruenit. Quod scilicet significat cū agros popularetur : non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cū populantem ageret, uel cū imitaretur. Sed inquirentibus nobis quænam ratio & origo esset huiusmodi figuræ, populabundus, & errabundus, & lætabūndus, & ludibundus, multorumq; aliorum id genus uerborum: ἐπιβόλως hercle Apollinaris noster sibi uideri ait, particulam istam postremam, in quam uerba talia exeunt, uim & copiam & quasi abundantiam rei, cuius id uerbum esset, demonstrare : ut lætabundus is dicatur, qui abunde lætus sit : & errabundus, qui longo, atque abundanti errore sit. Cæteraq; omnia ex ea figura ita dici ostendit : ut productio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret.

Quòd Græcorum quorundam uerborum difficillima est in linguam Latinam mutatio : uelut quod Græcè dicitur, πολυπραγμοσύνη.

CAP. XVI.

A Dicimus sæpe animum ad uocabula rerū non paucissima, quæ neque singulis uerbis, ut à Græcis : neque uerti uix possi maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide, se. tamq;

Lætabundus.
Errabundus.

tamq̄ aptè demonstrari Latina oratione possunt, quàm
 Græci ea dicunt priuis uocibus. Nuper etiam cū allatus
 esset ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legisse-
 mus, qui erat περι πολυπραγμοσύνης: percontanti cui-
 piam, qui & literarum & uocum Græcarum expertus fuit,
 cuiusnam liber, & qua de re scriptus esset: nomen quidem
 scriptoris statim diximus: rem, de qua scriptum fuit, dictu-
 ri hæsimus. Ac tum quidem primò, quia non satis commo-
 dè opinabar interpretaturum esse, si dicerem librum scri-
 ptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exqui-
 rere, quòd, ut dicitur, uerbum de uerbo expressum esset.
 Nihil erat prorsus, quod aut meminissem legere me: aut si
 etiam uellem fingere, quod non insigniter asperum, absur-
 dum, durumq̄; esset, si ex multitudine & negotio uerbum
 unum cōpingerem: sicuti multiiuga dicimus, & multico-
 loria, & multiformia. Sed nō minus illepidè ita diceretur,
 quàm si interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, aut πο-
 λυζωτίαν, aut πολυσαρκίαν. Quamobrem cū diutulè
 tacitus in cogitādo fuisset: respondi tandē, non uideri mihi
 significari eam rem posse uno nomine. Et idcirco iuncta
 oratione, quid uellet Græcum id uerbum, pararam dicere.
 Ad multas igitur res aggressio, earumq̄; omnium rerum
 actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur: de qua
 hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat. Tum
 ille opicus uerbis meis inchoatis & inconditis adductus,
 uirtutem quidem esse πολυπραγμοσύνην. Hortatur, in-
 quit, nos profectò nescio quis hic Plutarchus ad negotia
 capeffenda, & ad res obeundas plurimas cū industria &
 celeritate nomenq̄; ipsius uirtutis, de qua locuturus esset,
 libro ipsi, sicuti dicis, non incommode præscripsit. Mi-
 nimè, inquam, uerò. Neque enim ista omnino uirtus est,
 cuius

cuius Græco nomine argumētum hoc libri demonstratur: neq; id quod tu opinare, aut ego dicere me sentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidē in libro, quān potest maximē, à uaria promiscuaq; & non necessaria rerum eiusmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet infacundia: qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obscurissimē dicere, quod à Græcis perfectissimē uno uerbo & planissimē dicitur.

Quid significat in ueteribus Prætorum edictis, quòd flumina retanda publicè redempta habent. . C A P. X V I I.

E Dicta ueterū Prætorum, sedentibus fortē nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirētibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum inuenimus: Qui flumina retanda publicè redempta habēt, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur, quod eū ex lege locationis facere oportuerit, non fecisse. Retanda igitur quid esset, quærebatur. Dixit ibi quispiam nobiscum sedēs amicus meus, in libro se Caij de origine uocabulorū septimo legisse, retas uocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum* eminerēt, aut in alueis eorum extarent: appellatasq; esse à retibus, quòd prætereuntes naues impedirent, & quasi irretirent. Idcirco sese arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est, purganda: ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.

Retare.

Retæ.

* alijs, corruerent.

Retanda flumina.

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensī scripsit, fures affecerit: & qua postea Solon, & qua item Decemuiri nostri qui duodecim tabulas scripserunt: atque inibi adscriptum, quòd apud Aegyptios furta licita & permissa sunt, apud Lacedæmonios autem cum studio quoq; affectata, & pro exercitio

utili celebrata: ac præterea M. Catonis de puniendis
furtis digna memoria sententia. CAP. XVIII.

Draco legis-
lator.
Furum puni-
tio.

DRACO Atheniensis uir bonus, multaq; esse prudentia
existimatus est: iurisq; diuini & humani peritus fuit.
Is Draco leges, quibus Athenienses uteretur, primus omnium
tulit. In illis legibus furem cuiuscunq; modi furti, supplicio
capitis puniendum esse, & alia pleraq;, nimis seuerè cen-
suit sanxitq;. Eius igitur leges, quoniã uidebantur impen-
dio acerbiores, non decreto iussuq;, sed tacito illiteratoq;
Atheniensium consensu obliterate sunt. Postea legibus alijs
Solon. mitioribus à Solone cõpositis, usi sunt. Is Solon ex septem
illis inclytis sapientibus fuit. Is sua lege in fures, non (ut
Draco antea) mortis, sed duplici pœna uindicandũ existi-
mauit. Decemuiri autem nostri, qui post reges exactos, le-
ges quibus Po. Rom. uteretur in x i i. tab. scripserunt, ne-
que pari seueritate in puniendis omnium generum furibus,
neq; remissa nimis lenitate usi sunt. Nam furem, qui mani-
festo furto prehensus esset, tum demum occidi permiserunt:
si aut cum faceret furtum, nox esset: aut interdum se telo,
cum prehenderetur, defenderet. Ex cæteris autem manife-
stis furibus liberos uerberari, addicq; iusserunt ei, cui fa-
ctum furtum esset: si modò id luci fecissent, neq; se telo de-
fendissent. seruos item furti manifesti prehensos uerberibus
affici, & è saxo præcipitari: sed pueros impuberes Præto-
ris arbitrato uerberari uoluerunt, noxamq; ab his factam
Per lãcem li-
ciumq;. sarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem, liciumq; concepta
essent, perinde ac si manifesta forent, uindicauerunt. Sed
nunc à lege illa decemuirali discessum est. Nam si quis su-
per manifesto furto, iure & ordine experiri uelit: actio in
quadruplum datur. Manifestum autem furtum est, ut ait
Massurius, quòd deprehenditur dum fit: faciendi finis est,
cum

cum perlatum est, quò fieri coeperat. Furti concepti, item oblati, tripli poena est. Sed quò sit oblatum, quò conceptum, & pleraque alia ad eam rem, ex egregijs ueterum moribus accepta, neque inutilia cognita, neque iniucunda, qui legere uolet, inueniet Sabini librum, cui titulus est, de furtis. In quo id quoque scriptum est, quò uulgò inopinatum: Non hominum tantum, neque rerum mouetium quae auferri occultè & surripi possunt, sed fundi quoque & ædiu fieri furtum: condènatum quoque furti colonum, qui fundo, quem conduxerat, uendito, possessione eius dominum interuertisset. Atque id etiam (quò magis inopinabile est) Sabinus dicit: Fure esse hominis iudicatum, qui cum fugitiuus præter oculos domini forte iret, obtentu togæ tanquam se amiciens, ne uideretur à domino, obstitisset. Alijs deinde furtis omnibus, quae nec manifesta appellantur, poenam imposuerunt dupli. Id etiam memini legere me in lib. Aristonis iureconsulti, haudquaquam indocti uiri: apud ueteres Aegyptios (quò genus hominum constat & in artibus reperiendis solertes extitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces) furta omnia fuisse licita & impunita. Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos & acres uiros, cuius rei non adeò ut Aegyptijs fides longinqua est, non pauci neque ignobiles scriptores, qui de moribus legibusque eorum memorias condiderunt, ius atque usum fuisse furandi dicunt: idque à iuuentute eorum, non obturpia lucra, neque ad sumptum libidini præbendum, comparandum ue opulentiam, sed pro exercitio disciplinaque rei bellicæ factitatum: quò & furandi solertia & assuetudo, acueret, obfirmaretque animos adolescètiuum, & ad insidiarum astus, & ad uigilandi tolerantiam, & obrepèndi celeritatè. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus diuidenda scripsit, uehemètibus & illustribus uerbis

Ariston iureconsultus.
Aegyptiis fur tum licitum,
Lacedæmoniis laudatum.

Pulchra sen-
tentia M. Ca-
tonis.

Furti qui te-
neantur, Sabinus
no autore.

de impunitate peculatus, atq; licentia conqueritur. Ea uer-
ba, quoniam nobis impensè placuerunt, adscripsimus: Fu-
res, inquit, priuatorum furtorum, in neruo atq; in compe-
dibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpu-
ra. Quàm castè autem, et quàm religiosè à prudentissimis
uiris quid esset furtum definitum sit, prætereundum non
puto: ne quis cum solum esse furem putet, qui occultè tollit,
aut clam surripuit. Verba sunt Sabini ex libro iuris ciuili-
secundo: Qui alienam rem attrectauit, cum id se inuito do-
mino facere iudicare deberet, furti tenetur. Item alio capi-
te: Qui alienum tacens lucri faciendi causa sustulit, furti
obstringitur: siue scit cuius sit, siue nescit. Hæc quidem sic
in eo, quo nunc dixi, lib. Sabinus scripsit, de rebus furti fa-
ciendi causa attrectatis. Sed meminisse debemus, secundum
ea quæ suprâ scripsi, furtum sine ulla quoq; attrecta-
tione fieri posse: sola mente atq; animo, ut furtum
fiat, amittente. Quocirca ne id quidem Sa-
binus dubitare se ait, quin dominus
furti sit condemnandus, qui ser-
uo suo uti furtum fa-
ceret, impe-
rauit.

*

A. GEL

A. G E L L I I N O.
 C T I V M A T T I C A R V M
 C O M M E N T A R I O R V M
 L I B E R X I I .

Dissertatio Phauorini philosophi, qua suasit nobili foeminae, ut liberos, quos peperisset, non nutricum adhibiturum, sed suo sibi lacte aleret.

C A P . I .

V N T I A T V M quondam est Phauorino philosopho, nobis praesentibus, uxorem auditoris sectatorisq; sui paululum ante enixam, auctumq; eum esse nato filio. Eamus, inquit, & puerperam uisum, & patri gratulatum. Is enim erat loci senatorij, ex familia nobiliori. Imus una, & qui tum aderamus, prosecutiq; eum sumus ad domum quò pergebat, & cùm eo simul introgressi sumus. Tum in primis aedibus complexus hominem, congratulatusq; assedit: atq; ibi percontatus est, quàm diutinum puerperium, & quàm laboriosi nixus fuissent: puellamq; ubi defessam labore ac uigilia, somnum capere cognouit, fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed cùm mater puellae parcendum esse ei diceret, adhibendasq; puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutritionis graue ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, sine eam totam ac integram esse matrem filij sui. Quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperisse, ac statim ab sese abiecisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod non uideret: non alere nunc suo lacte, quod uideat iam uiuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? An

tu quoq; inquit, putas naturam foeminae mammarum ubera quasi quosdam neuulos uenustiores, non liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quod à uobis scilicet abest, pleraeque istae prodigiosae mulieres fontem illum sanctissimum corporis, generis humani educatorem arifacere, & extinguere, cum periculo quoque auersi, corruptiq; lactis laborant: tanquam pulchritudinis sibi insignia acuenustet. Quod quidem faciunt eadem uecordia, qua quibusdam commentitijs fraudibus nituntur, ut foetus quoque ipsi in corpore suo concepti abortiantur: ne aequor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris, & labore partus fatiscat. Quod cum sit publica detestatione communiq; odio dignum, in ipsis hominem primordijs, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artificis naturae manus interfectum iri: quantum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprii atque consueti atque cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste, qui hoc dicit, si in capessendis naturae sensibus tam obsurduit: non id quoq; nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusq; ex sanguine concretus homo & coalitus sit? An qui à spiritu multo & colore exalbuit, non idem sanguis est nunc in uberibus, qui in utero fuit? Non ne hac quoq; in re solertia naturae euidens est, quòd posteaquam sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore, in supernas se parteis profert, & ad fouenda uitae atque lucis rudimenta praestò est, & recens natis notum & familiarem uictum offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti ualeat, ad fingendas animi atque corporis similitudines, uis & natura seminis: non secus ad

Lactis uirtus
efficacia.

eand

eandem rem, lactis quoque ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animauerjunt. Nam si ouium lacte hœdi, aut caprarum agnialerentur: constat ferme in his lanam duriolem, in illis capillum gigni teneriolem. In arboribus etiam & frugibus maior plerunq; uis & potestas est, ad eorum indolem uel detractandam, uel augendam, aquarum atq; terrarũ quæ alunt, quam ipsius, quod iacitur seminis. Ac sæpe uideas, arborem lætam & nitentem, in locum alium transpositam, deterioris terræ succo deperisse. Quæ (malum) igitur ratio est, nobilitatem istam nati modò hominis, corpusq; & animum benignè ingenitis primordijs inchoatum, insitituo degeneriq; alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut seruilis, & ut plerunq; solet, externæ atq; barbaræ nationis: si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plerunq; sine discrimine, quæcunq; id temporis lactans est, adhiberi solet. Patiēmur ne igitur infantem huic nostrum pernicioso contagio infici, & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipsum est, quod sæpenuero miramur, quosdam pudicarum mulierum liberos, parentum suorum neq; corporibus, neq; animis similes existere. Scitè igitur & peritè noster Maro, quod cum uersus illos Homeri confectaretur,

Macrobius lib. 5.
cap. 11.

Οὐκ ἄρα σοί γε πατρὸς ἢ ἱππότα πηλεὺς,
 Οὐδ' ἢ θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δὲ σ' ἔτικτε θάλασσα.
 Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νότος ἔστιν ἀπηνής: nō portio
 nem solam, tanquam illam quã ille sequebatur, sed alituram
 quoq; serã et sæuã criminatus est. Addidit enim hoc de suo:
 -Hyrceanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis, magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet, quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem quis illud etiam negligere aspernariq; possit, quòd quæ partus suos deserunt ablegantq; à sese, & alijs nutriendos dedunt: uinculum illud, coagulumq; animi atq; amoris, quo parentes cum filijs natura consociat, interscindunt, aut certè quidem diluunt deteruntq;. Nam ubi infantis aliorsum dati, facta ex oculis amolitio est: uigor ille maternæ fragrantiae sensim atque paulatim restringitur, omnisq; impatientissimæ sollicitudinis strepitus consilescit. Neq; multò minor amandati ad nutricem aliam filij, quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoq; infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quæ genuit, neq; sensum ullum neque desiderium capit. Ac propterea obliterated, & abolitis natiuæ pietatis clementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atq; matrem uidentur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis. Hæc Phauorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates uerò, & copias, ubertatesq; uerborum, Latina omnis facunda uix quidem indispisci potuerit: mea tenuitas nequaquam.

Quòd Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio, leui futiliq; iudicio fuit.

C A P. II.

Seneca taxatur.

DE Anneo Seneca partim existimant, ut de scriptore minimè utili: cuius libros attingere, nullum pretium operæ sit, quòd oratio eius uulgaris uideatur & protri-
ta: res

ta: res atq; sententiæ aut inepto inaniq; impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutia: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterum scriptis habens neq; gratiæ neq; dignitatis. Alij uerò elegantia quidem in uerbis parum esse non inficias eunt: sed & rerum, quas dicat, scientiam a doctrinamq; ei nō deesse dicunt: & in uitijs morum obiurgandis, seueritatem grauitatemq; non inuenustam. Mihi de omni eius ingenio, deq; omni scripto, iudicium censuramq; facere non necessum est: sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad considerandum ponemus. In lib. enim x x i i. epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro fecisse hos dicit:

—Dictus ollis popularibus olim

Qui tum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,

Flos* delibutus populi, suadæq; medulla.

*delibatus

Ac deinde scribit de ijsdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros, & deditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certè inter bonos eius uersus & hos refert. Atq; id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cum fuerit qui laudaret, nisi fortè Cicero summus Orator agebat causam suam, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiam addidit insulsißimè: Apud ipsum quoq; inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quædã, ex quibus intelligas, illum non perdidisse operam, quòd Ennium legit. Ponit deinde que apud Ciceronem reprehendit quasi Enniana, quòd ita scripserit in libris de Republica, quòd Menelao Laconi quædam fuit suauiloquens incunditas: & quòd alio in loco dixerit, Breuiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & nō fuit, inquit,

Ciceronis hoc uitium, sed temporis. Neccesse erat hæc dici, cum illa legerentur. Deinde adscribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendam infamiam nimis lasciuæ orationis, & nitidæ. De Vergilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit: Vergilius quoq; noster non ex alia causa duos quosdam uersus, & enormes, & aliquid supra mensuram trahentes interposuit, quàm ut Ennianus populus agnosceret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & insipidi, & insulsi hominis iocosa non præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni sensus Q. Ennij: ut licet scripti sint inter hircosos, possunt tamẽ inter unguentatos placere. Et cum reprehendisset uersus, quos supra de Cethego posuimus: Qui huiusce modi, inquit, uersus amant, liceat sibi & eosdem admirari & Sotherici lectos. Dignus sanè seneca uideatur lectione, ac studio adolescentium: qui honorem, coloremq; ueteris orationis Sotherici lectis compararit: quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis iam contemptisq;. Audias autem commemorari ac referri pauca quædam, quæ ipse idem Seneca bene dixerit: quale est illud: quod in hominem auarum & auidum, & pecuniæ sitiētem dixi: Quid enim refert quantum habeas? multò illud plus est, quod non habes. Bene hoc sanè, bene. Sed adolescentium indolem non tam iuuant, quæ bene dicta sunt, quàm inficiunt, quæ pessimè: multoq; magis si & plura sint, quæ deteriora sunt. Et quædam in his non pro ἐνδυσμάτῃ aliquo rei paruæ ac simplicis, sed in re ancipiti pro consilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortumq; sit: & super eo diuersæ sententiæ Valgii Rufi, & Tullii Ciceronis liberti acceptæ.

C A P V T I I I.

Valg

Valgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit de rebus per epistolam quaesitis, lictorem dicit à ligando appellatum esse: quòd cum magistratus populi Romani iurgis quemplam uerberari iussissent, crura eius & manus ligari uinciriq; à uiatore solita sint: usq; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Utiturq; ad eam rem testimonio M. Tullij: uerbaq; eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio: Lictor, inquit, colliga manus. Hæc ita Valgius: & nos sanè cum illo sentimus. Sed & Tiro Tullius, M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum scripsit: Licio enim transuerjio, quod linuum appellatur, qui magistratibus, inquit, præmunistrabant, cincti erant. Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse, quod dixit Tiro, quoniã prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, & in eo uerbo, quod est ligo, correpta est: nihil ad rem istam pertinet. Nam sic à ligando lictor, ut à legendo lector, & à uincendo uictor, & à tuendo tutor, & à struendo strutor, productis, quæ corripiebantur, uocalibus dicta sunt.

* uehendo
uector

Ex Q. Ennii septimo Annalium uersus quibus depingitur, iugiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum superiorem.

CAP. IIII.

Descriptum definitumq; est à Q. Ennio in Annalibus v. 11. graphice admodum sciteq; sub historia Gemini Scriuily, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua linguæ parsimonia, qua loquenai oportunitate, quanta rerum antiquarū morumq; ueterum, ac nouorum scientia, quantaq; seruandi tuendiq; secreti religione, qualibus aeniq; ad minuendas uitæ molestias fomentis, leuamentis, solatijs amicum esse conueniat hominis

gen

genere & fortuna superioris. Eos ego uersus non minus
 frequenti assiduoq; memoratu dignos puto, quàm Philoso-
 *color phorum de officijs decreta. Ad hæc * odor quidam uetu-
 statis in his uerbis tam reuerendus est, suauitas tam im-
 promiscua, tamq; ab omni fuce remota est: ut, mea quidem
 sententia, pro antiquis, sacratisq; amicitiae legibus obser-
 uandi, tenendi, colendiq; sint. Quapropter adscribendos
 eos existinaui, si quis iam statim desideraret:

Hocce locutus, uocat qui cum bene sæpe libenter
 Mensam sermonesq; suos, rerumq; suarum

*Dies iam.

*Is sic, Pars
 foret è sum-
 mis rebus,
 paruisq; re-
 gundis.

Comiter impertit, magna cum lapsa * dici

* Parte fuisset, de paruis, summaq; gerendis

Consilio, indusoro, lato, sanctoq; Senatu:

Cui res audacter magnas, paruasq; iocumq;

Eloquerer, quæ tincta malis, & quæ bona dictu

Euomeret, si quid uellet, tutoq; locaret:

Quò cum multa uolup, ac gaudia, clamq; palamq;:

Ingenium cui, nulla malum sententia suadet:

*lenis tamen

Vt faceret facinus * leuis, haud malus, idem

Doctus, fidelis, suavis homo, facundus, suoq;

Contentus, scitusq; beatus secunda loquens in

Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum.

Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe uetustas

Quæ facit, & mores ueteresq; nouosq; tenentem,

Multorum ueterum leges, diuûmq; hominumq;

Prudentem qui multa loqui ue, tacere ue posset,

Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aelium Scillonem dicere solitum ferunt, Q. Ennium de
 semetipso hæc scripsisse: picturamq; istam morum, & in-
 genij ipsius Q. Ennij factam esse.

Sermo Tauri Philosophi de modo atq; ratione tolerandi

dolor

doloris, secundum Stoicorum decreta. CAP. V.

Cum Delphos ad Pythia, conuentumq; totius ferme Græciæ uisendum Philosophus Taurus iret: nosq; ei comites essemus: inq; eo itinere Lebadia uenissimus, quod est oppidum antiquū in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum, amicū eius quempiam nobilem in Stoica disciplina philosophum, ægra ualetudine oppressum decumbere tūc omisso itinere, quo aliō maturandum erat, & relictis uehiculis, pergīt eum properē uidere: nosq; de more, quem in locum cunq; iret, secuti sumus. Et ubi ad ædes, in quibus ille ægrotus erat, peruenimus, uidemus hominem doloribus cruciatibusq; allabi, quōd Græci κολορ dicunt, & febrī simul ad rapida afflicti, gemitusq; ex eo compressos, erūpere, spiritusq; & anhelitus ē pectore eius euadere, non dolorem magis indicantes, quā pugnā aduersus dolorem. Post deinde cū Taurus & medicos accersisset, collocutusq; de faciēda medela esset, & eum ipsum ad retinendam patientiam testimonio tolerantiae, quam uidebat, perhibito, stabilisset, egressiq; deinde ad uehicular, & ad comites rediremus, Vidistis, inquit Taurus, non sanē iucundum spectaculum, sed cognitu tamen utile, congregientes compugnantesq; Philosophum & dolorem. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat suum, distractionem cruciatumq; membrorum: faciebat contrā ratio & natura animi, quod erat æquē suum. perpetiebatur, & cohibebat coërcebatq; intra sese uiolentias effrenati doloris: Nullos eiulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem uoces indecoras edebat, signa tamen quædam (sicut uidistis) existebāt uirtutis & corporis, de possessione hominis pugnātium. Tum ē sectatoribus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiæ non ignarus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas est,

Lebadia.

Patientiæ
exemplum.

ut

Dolor cur à
Stoicis dicitur
indifferens, &
non esse ma-
lum.

ut contra uoluntatem, contraq; iudicium animi nitatur, in-
uitumq; hominem cogat ad gemendum, confitendumq; de
mallo morbi seuiantis : cur dolor apud Stoicos indiffe-
rens esse dicitur, non malum? Cur deinde aut Stoicus
homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere : cum &
dolorem Stoici nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse
dicant? Ad ea Taurus, uultu iam propemodum lætiore
(dele. Status enim iam uidebatur illecebra quæstionis) Si
iam amicus, inquit, hic noster melius ualeret, gemitus eius-
modi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinor,
tibi quæstionē dissoluisset. Me autem scis cum Stoicis non
bene conuenire, uel Stoica potius disciplina. Est enim ple-
raq; & sibi & nobis incongruens, sicut in libro quem su-
per ea re composuimus, declaratur. Sed ut tibi à me mos
geratur, dicam ego indoctius (ut aiunt) & apertius, quæ
fuisse dicturum puto sinuosius atq; solertius, si quis nunc
adesset Stoicorum. Nosti enim, credo, uerbū illud uetus &
peruulgatum : ἀμαδ' ἐγγεγον' πῶς εἶπε, καὶ σαφέστερον λέγε.
Atq; hinc exorsus de dolore atq; gemitu Stoici ægrotantis,
ita disseruit : Natura, inquit, omnium rerum, quæ nos ge-
illinitq; nunt, induit nobis inoleuitq; in ipsis statim principijs, qui-
bus nati sumus, amorem nostri & charitatem, ita prorsus,
ut nihil quicquā esset charius p̄suisq; nobis, quàm nosmet-
ipsi. Atq; hoc esse fundamentū rata est conseruandæ homi-
num perpetuitatis, si unusquisq; nostrum, simulatq; editus
in lucem foret, harum prius rerum sensum affectionemq;
caperet, quæ à ueteribus philosophis τὰ πρῶτα καὶ φύσιν
appellata sunt : ut omnibus scilicet corporis sui commodis
gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. Postea per
incrementa ætatis exorta ē seminibus suis ratio est, & utē-
di consilij r eputatio, & honestatis utilitatisq; ueræ cōtem-
platio,

platio, subtiliorq; & exploratior commodorum delectus: atq; ita præ cæteris omnibus enituit & præfulsit decori & honesti dignitas, ac si ei retinēdæ obtinendæ ue incommodum extrinsecus aliquod obstaret, contēptum est. Neq; aliud esse uerè & simpliciter bonum, nisi honestum: neq; aliud quicquam malum, nisi quod turpe esset, existimatum est. Reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neq; honesta essent neq; turpia, neq; bona esse, neq; mala decretum est. Productiones tamen & relationes, suis quæq; momentis distinctæ, diuiseq; sunt: quæ τὸ γονυῦ μὲν καὶ ἀποπρονυῦ μὲν ipsi uocāt. Propterea uoluptas quoq; & dolor, quod ad finem ipsum bene beateq; uiuēdi pertinet, & in medijs relictæ, & neq; in bonis neq; in malis iudicata sunt. Sed enim quoniā his primis sensibus doloris uoluptatisq;, antè consilij & rationis exortum, recens natus homo imbutus est, & uoluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem, quasi à graui quodā inimico abiunctus alienatusq; est: idcirco affectiones istas primitus penitusq; inditas, ratio post addita, cōuellere, * extirpare, atq; extinguere uix potest. Pugnat autem cum ijs semper: & exultanteis eas opprimit obteritq;, & parēre sibi atq; obedire cogit. Itaq; uidistis philosophum ratione decreti sui nixū, cū petulantia morbi dolorisq; exultantia colluctantē, nihil cedentem, nihil confidentem, neq; (ut pleriq; dolentes solent) eiulantem, atq; lamētantem, ac miserum sese & infelicem appellantem: sed acres tantum anhelitus, & robustos gemitus edentem, signa atq; indicia non uicti, neq; oppressi à dolore, sed uincere eum atq; opprimere enitentis. sed haud scio, inquit, an dicat aliquis, ipsum illud, quòd pugnat, quòd gemit, si malum dolor non est, cur necesse est gemere, & pugnare? Quia enim omnia quæ non sunt mala, molestia

quoq;

*obstirpare

quoq; omni non carent: sed sunt pleraq; noxa quidem magna & perniciose priuata, quia non sunt turpia: cōtra naturae tamen mansuetudinem lenitatemq; opposita sunt, & infesta per obscuram quandam & necessariā ipsius naturae consequētiam. Hæc ergo uir sapiens tolerare, & cunctari potest: non omnino sensum sui amittere potest. ἀναλυσ-
οία enim atq; ἀπάθεια, non meo tantū, inquit, sed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorū hominum, sicuti iudicio Panetij grauis atque docti uiri improbata abiectaq; est. Sed cur contra uoluntatem suam gemitus facere cogitur philosophus Stoicus, quem nihil cogi posse dicunt? Nihil sanè potest cogi uir sapiēs, cum est rationis obtinendae locus. Cum uerò natura cogit, ratio quoq; à natura data cogitur. Quare etiam, si uidetur, cur alicuius manu ad oculos suos repente agitata, inuitus conuiueat? Cur fulgente coelo à luminis iactu, non sua sponte & caput & oculos declinet? Cur tonitru uehementius factō, sensim pauescat? Cur sternutamentis quatiatur? Cur aut in ardoribus Solis aestuet? aut cur in priuinis immanibus obri-gescat? Hæc etenim, & pleraque alia, non uoluntas nec consilium, nec ratio moderatur: sed naturae necessitatisq; decreta sunt. Fortitudo autem non ea est, quae contra naturam monstri uice nititur, ultraq; modum eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut quadam misera & necessaria in perpetiendis doloribus exercitatione: Qualem fuisse accepimus serum quendam in ludo Cæsaris gladiatorem, qui, cum uulnera eius à medicis execabantur, ridere solitus fuit. Sed ea uera & proba fortitudo est, quam maiores nostri scientiam esse dixerunt rerum tolerandarum, & non tolerandarum. Per quod apparet esse quaedam intolerabilia, à quibus fortes iuri aut obeun-

dis

Fortitudo.

dis abhorreant, aut sustinendis. Cùm hæc Taurus dixisset, uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus, peruentum est ad uehicula, & conscendimus.

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui scrupos appellauerant. CAP. VI.

QUæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex nostris ueteribus *scrupos appellauerunt: quale est quod nuper inuenimus, perhercle antiquum, perq; lepidum tribus uersibus senarijs compositum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium coniecturas inquirendo acueremus.

Ænigma.

* Scrupos legendum esse Cælius lect. anti. li. 12. cap. 43. contendit.

Versus tres hi sunt:

Semel, minus ne, an bis minus sit, non sat scio,
An utrunq; eorum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud se quærere, inueniet quid sit in M. Var. de sermone Latino ad Marcellum secundo lib.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul, ream mulierem ueneficii, confitentemq; ad Areopagitas reiecerit. CAP. VII.

AD Cn. Dolabellam, proconsulari imperio prouinciam Asiam obtinētem, deducta mulier Smyrnæa est. Eadem mulier uirum & filium, eodem tēpore, uenenis clam datis, uita interfecerat, atq; id fecisse se confitebatur: dicebatq; habuisse se faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius alterum filium mulieris ex uiro priore genitum, adolescentem optimum & innocentissimū exceptū insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat: quod & confessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur: &

t

dig

digna tamen poena in homines sceleratos uindicatum fuis-
 Arcopagita- set. Dolabella cum rem Athenas ad Arcopagitas, ut ad iu-
 rum iudiciū. dices grauiores exercitatioresq; , reiecit. Arcopagite co-
 gnita causa accusatorem mulieris, & ipsam quae accusa-
 batur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neq; absolutum
 mulieris ueneficium est, quod per leges non licuit: neque
 nocens damnata punita quae, quae digna uenia fuit. Scripta
 haec historia est in libro Valerij Maximi, factorum &
 dictorum memorabilium octauo.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu
 dignae.

CAP. VIII.

Publius Africanus superior, & Tib. Gracchus, Tib.
 & C. Gracchorum pater, rerum gestarum magnitu-
 dine, & honorum atq; uitae dignitate illustres uiri, dissen-
 serunt saepe numero de republica: & ea, siue qua alia re
 non amici fuerunt. Ea similtas cum diu mansisset, & so-
 lenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id sacrificium se-
 natus in Capitolio epularetur: fors fuit, ut apud eandem
 mensam duo illi iunctim locarentur. Tū quasi dijs immor-
 talibus arbitris, in conuiuio Iouis Opt. Max. dextras eo-
 rum conducētib; , repente amiciissimi facti, neq; solū ami-
 citia incoepa, sed affinitas simul instituta. Nam P. Scipio
 filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem
 in loco despondit eam Tiberio Graccho, quem probauerat
 elegeratq; , exploratissimo iudicij tempore, dum inimicus
 est. Aemilius quoque Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili
 genere, amplissimisq; honoribus, & summo loco in ciuita-
 te praediti, odio inter sese graui, & similtate diutina con-
 flictati sunt. Postea populus eos simul **CENS** S. facit.
 Atq; illi, ubi uoce praconis renuntiati sunt, ibidem in
 campo statim nondum dimissa concione, ultro uterq; &
 pari

p̄ari uoluntate coniuncti complexiq; sunt. Exq; eō die, & in ipsa censura, & postea, iugi concordia fidissimē amicissimēq; uixerunt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia: & quòd honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit.

CAP. IX.

Est plurifariam uidere, atque animaduvertere in ueteribus scriptis, pleraq; uocabula, quæ nunc in sermonibus uulgi unam, certamq; rem demonstrant, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter sese res contrarias. Ex quibus quædam satis nota sunt: ut tempestas, uoletudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc enim ferè iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculum etiam, & uenenum, & contagium, non uti nunc dicuntur, pro malis tantum dicta esse, multū exemplorum eiusmodi reperias. Sed Honorem quoque mediam uocem fuisse, & ita appellatum, ut etiam malus honos diceretur, & significaret iniuriam: id profectò rarissimum est. Quintus autem Metellus Numidicus in oratione, quàm de triūpho suo dixit, his uerbis usus est: Qua in re quantò uniuersi me unum antestatis, tantò uobis, quàm mihi, maiorem iniuriam atq; contumeliam facit, Quirites. Et quantò probi iniuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradūt, tantò ille uobis, quàm gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nam me iniuriam ferre, uos facere uult, Quirites: ut hîc conquestio, istic uituperatio relinquatur. Honorem, inquit, peiorem uobis habuit, quàm gratiã mihi: cuius uerbi sententia est, quam ipse quoque suprã dicit, maiore uos affecit iniuria & cõtumelia, quàm me. Præter huius autem uerbi notionē, adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimauimus, ut definiremus Socratis esse decretum:

Κάκιοι εἶναι τὸ ἀδίκημα ἢ ἀδικεῖν.

t =

Quòd

Vocabula ancipitia.

Periculum.
Venenum.
Contagium.
Honos malus.

Quòd æditimus uerbum Latinum sit.

C A P. X

Aeditimus.

Aedituus.

Liuium An-
dromicū poë-
tam intellige.

Aeditimus uerbum Latinum est, & uetus: ea forma di-
ctum, qua Finitimus & Legitimus. Sed pro eo à ple-
risq; nunc aedituus dicitur, noua & commentitia usurpatio-
ne, quasi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit
admonendi gratia dixisse, sed addatur id propter agre-
stes quosdam & indomitos certatores: qui nisi autoritati-
bus adhibitis, non cōprimuntur. Marcus Varro in lib. 11.
ad Marcellum de Latino sermone, aeditimum dici oportere
censet magis quàm aedituum: quòd alterum sit recenti
nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Li-
uius quoq; (ut opinor) in Protefilaodamia, Claustritimum
dixit, qui claustris ianue præesset: eadem scilicet figura,
qua aeditimum dici uidebat, qui ædibus præest. In Verrem
M. Tullij in exemplaribus fidelissimis, ita inueni scriptum:
Aeditimi, custodesq; maturè sentiunt. In libris autem uul-
garijs aeditui scriptum est. Pomponij fabula Attellana est,
quæ ita inscripta est, Aeditimus: in qua hic uersus est:

Qui postquã tibi appareo, atq; aeditimor in templo tuo.
Titus autem Lucretius in carmine suo, pro aedituis, aedi-
tuentes appellat:

—Onerataq; passim
Cuncta cadaueribus coelestium templa manebant,
Hospitibus loca quæ complebant aedituentes.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccet, cum latebra
peccati perpetua nulla sit: & super ea re Perigrini phi-
losophi sermo, ex Sophoclis poëtæ sententia. C A P. XI.

Peregrinus
philosophus
Proteus.

Philosophum nomine Peregrinum, cui postea cogno-
mentum Proteus factum est, uirum grauem atq; con-
stantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantem in
quodam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequen-
ter uentitaremus, multa hercle dicere eum utiliter, & ho-
nestè

neſtè audiuiſimus : in quibus id fuit, quod præcipuum audi-
tu meminimus : Virum quidem ſapientem non peccaturum
eſſe dicebat, etiamſi peccaſſe eum dii atque homines igno-
raturi forent. Non enim pœnæ aut infamiæ metu, non eſſe
peccandum cenſebat : ſed iuſti, honeſtiq; ſtudio, & officio.
Siqui tamen non eſſent tali uel ingenio, uel diſciplina præ-
diti, uti ſe ui ſua, ac ſponte facile à peccando tenerent : eos
omnibus tunc peccare procliuſius exiſtimabat ; cum latere
poſſe id peccatum putarent, impunitatemq; ex ea latebra
ſperarent. At ſi ſciant, inquit, homines nihil omnium rerum
diutius poſſe celari, ſuppreſſius prudentiusq; peccabitur.
Propterea uerſus iſtos Sophoclis prudentiſſimi poëtarum
in ore habendos dicebat:

Πρὸς ταῦτα κρῦπτε μὴδὲρ, ὡς ἅπανθ' ὄργων,
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνῳ.

Alius quidam ueterum poëtarum, cuius nomen mihi nunc Veritas tem-
memoriæ non eſt, Veritatem Temporis filiam eſſe dixit. poris filia.

Faceta reſponſio M. Ciceronis, amolientis à ſe crimen
maniſteſti mendacii.

CAPVT XII.

HAec quoque diſciplina rhetorica eſt, callidè & cum Rhetoricum
Haſtu res criminoſas, citra periculum, confiteri : ut ſi præceptum.
obiectum ſit turpe aliquid, quod negari non queat, re-
ſponſione ioculari eludas, & rem facias riſu magis di-
gnam, quàm crimine, ſicut feciſſe Ciceronem ſcriptum eſt,
cum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoq; di-
cto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, &
pecuniam in præſens non haberet, à P. Sylla, qui tum
reus erat, mutua HS uicies tacitè accepit. Ea res ta-
men priuſquam emeret, prodita eſt, & in uulguſ exi-
uit : obiectumq; ei eſt, quòd pecuniam domus emendæ
cauſa, à reo accepiffet. Tum Cicero inopinata opprobra-
tione

tione permotus, accepisse se negavit: ac domum quoque se empturum negavit. Atque adco, inquit, uerum sit, accepisse me pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisset, & hoc mendacium ei in Senatu ab inimicis obijceretur, risit satis: atque inter ridendum, ἀκονώνητοι inquit, hec nunc estis, cum ignoratis prudētis, & cauti patris familiās esse, quod emere uelit, empturum sese negare, propter competitores emptionis.

Intra calendas cum dicitur, quid significet: utrum ante calendas, calendis, an utrunque. Atque mihi quid sit in oratione Marci Tullii, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola, intra modum.

CAPVT XIII.

Intra Calendas.

CVM Romae à COS S. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calendas iussus essem, Apollinarem Sulpitium doctum hominem percontatus sum, an his uerbis, Intra calendas, ipsae quoque calendae tenerentur: Dixique ei, me uidelicet datum iudicem, calendasque mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quam ex istis aliquem peritis studiosisque uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut constituto discendum esset, issem plane sciscitatum ad istos quos dicis: sed cum uerborum Latinorum sententia, usus, ratio exploranda sit, leuis profecto & caecus animi forem, si cum haberem tui copiam, issem magis ad alium, quam ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid existinem: sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate differuero, sed quod in ea re omnium plurimum ue consensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium uerae atque propriae significaciones longiore

giore usu mutantur, sed legum quoq; ipsarum iussa consensu tacito obliterantur. Tum deinde disseruit, me & plerisq; alijs auarētibus, in hunc ferme modum: Cum dies, inquit, ita praescripta est, ut iudex in calendas pronuntiet, occupant iam haec omnes opinio, non esse dubiū, quin ante calendas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quaeris, an calendis quoque iure pronuntietur. ipsum autem uerbum sic proculdubio natum est, atque ita se habet, ut cum dicitur, Intra cal. non alius accipi dies debeat, quam solae calendae. Nam tres istae uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uls. In, Cis, Vls. Hae deinde particulae, quonia paruo exiguoq; sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadem syllaba: & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim dici coeptū est citra Tyberim, & ultra Tyberim. Itē quod erat, in, accedente eadem syllaba, intra factum est. Sunt ergo haec omnia quasi contermina, iunctis inter se finibus coherentia intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidū: ex quibus intra, in (sicuti dixi) significat. Nam qui dicit, intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias: non dicit aliud, quam in oppido, in cubiculo, inferijs. Intra cal. igitur nō ante calen. est, sed in calendis: id est, eo ipso die, quo cal. sunt. Itaque secundum uerbi ipsius rationem, qui iussus est intra calend. pronuntiare: nisi cal. pronuntiet, contra iussum uocis facit. Nam si ante id fiat, non intra pronuntiat, sed citra. Nescio autem quo pacto recepta uulgō interpretatio est absurdissima, ut intra cal. significare uideatur, etiam citra cal. & uel ante cal. nihil enim ferme interest. Atq; insuper dubitatur, an calendis quoq; pronuntiarī possit, quando neque ultra, neq; citra, sed quod inter

hæc mediū est, intra calen. id est, calendis pronuntiandum
Consuetudo. sit. Sed nimirum consuetudo uicit, quæ cum omnium do-
mina rerum, tum maximè uerborum est. Ea omnia cum
Apollinaris scitè perquam, atque enucleatè disputauisset,
tum ego hæc dixi: Cordi, inquam, nūhi fuit, priusquam ad
te irem, quærere explorareq; , quonā modo ueteres nostri
particula ista, qua de agitur, usi sint: atque ita inuenimus
Tullium in tertia in Verrem scripsisse: Est autē modo lo-
cus intra Oceanum iam nullus, neq; tam longinquus, neque
tam reconditus, quò non per hæc tempora nostrorū homi-
nū libido iniquitasq; peruasit. Intra Oceanū dicit cōtra
rationem tuam. Non enim uult (opinor) dicere in Oceano.
Terras enim demonstrat omnes, quæ Oceano ambiuntur,
ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra
Oceanum, non in Oceano. Neq; enim uideri potest insu-
las significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora
ipsa Oceani dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris renidēs,
Ne . mehercle inargutè, inquit, nec incallidè opposuisti
hoc Tullianum: sed Cicero intra Oceanum, non (ut tu in-
terpretare) citra Oceanum dixit. Quid enim potest dici
citra Oceanum esse, cum undique Oceanus circumscribat
omnes terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra
est. Quī autem potest intra esse dici, quod extra est? Sed
si ex una tantum parte orbis Oceanus foret, citra Oceanū
esse dici potest, uel ante Oceanum. Cum uerò omnes ter-
ras omnifariam & undiq; uersum circumfluat, nihil ci-
tra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus cō-
uallatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius in-
clusa sunt. Sicuti hercle sol non citra cœlum uertitur, sed
in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris scitè acu-
teq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epi-
stol

stolarum ad Ser. Sulpitium, sic dictum esse inuenimus : intra modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamen quoniam effugi eius* occasionem, qui fortasse arbitraretur me* hanc rem imperite non putare, si perpetuo tacerem, modicè hoc faciam, aut etiam intra modum: ut illius uoluntati, & meis studijs seruiam. Modicè dixerat hoc faciam: id est, cum modo æquo & pari. Deinde quasi hoc displiceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modum. Per quod minus sese ostendit id facturum esse, quàm quòd fieri modicè uideretur: id est, nõ ad ipsum modum, sed retrò paululum, & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Sestio scripsit, Intra montem Taurum sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usque ad montem Taurum cum ipso monte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnum illum maiores nostri magna belli cõtentione, terra mariq; superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt: Asiam, qua illum multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem, inquit, Taurum regnare iusserunt: quod non perinde est, ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest, id esse Intra montem, quod est Intra regiones, quæ Tauri montis obiectu separantur. Nam sicut qui intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum, non solum in monte Tauro regnat, sed in ijs etiã regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum istam uerborum M. Tullij similitudinem, qui iubetur, intra Calendas pronuntiare: is & ante Calendas, & ipsis Calendis iure pronuntiare potest? Neq; id fit

*offensione
*hac Remp.
non
Intra modũ.
Modice.

quasi privilegio quodam inscitæ consuetudinis, sed certæ rationis observatione: cum omne tempus quod Calendarum die incluatur, intra Calendas esse rectè dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat, & quam originem.

C A P V T X I I I.

Saltem particula, quam haberet principalem significationem, quæq; uocis istius origo esset, quærebamus. Ita enim primitus factam esse apparet, ut quæ uideatur sicuti quædam supplementa orationis, temerè & inconditè assumpta. Atque erat qui diceret legisse se in grammaticis commentarijs P. Nigidij, Saltem, ex eo dictum, quòd esset, si aliter: Idq; ipsum dici solitum per defectionem. Nam plenam esse sententiam, si aliter non potest. Sed id nos in ijsdem commentarijs Nigidij, cum eos non (opinor) incuriosè legissemus, nusquam inuenimus. Videntur autem uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidem uoculæ huius, de qua quærimus, non abhorre: sed tot uerba ta-

* *includere*, men in paucissimas literas * *cludere*, improbæ cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret, homo in libris atq; literis assiduus, Saltem sibi dictum uideri, u, media litera extrita: Salutem enim antè dictum, quod nos saltem diceremus. Nam cum alia quædam petita, & non impetrata sunt: tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petitori, quod negari minimè debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere: tanquam salutem postremò petentes, quàm & impetrari certè, & obtineri sit æquissimum. Sed hoc itidem non illepide quidem factū, nimis tamen esse uidetur commentitium. Censuimus igitur amplius quærendum.

Quòd Sisenna in libris historiarum aduerbijs huiusmodi sæpenumero usus est, celatim, * uelitatim, saluatim.

* *uellicatim*

C A P. XV.

Cum

Cum lectitaremus historiam Sisennæ, assidue huiusce Aduerbia in
 modi figuræ aduerbia in oratione eius animaduerti-
 mus cuiusmodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, ue-
 litatim, saltuatim. Ex quibus duo prima, quia sunt notiora,
 exemplis non indigebant: reliqua in historiæ sexto sic
 scripta sunt: Quam maxime celatim poterat: in insidijs
 suos disponit. Item alio in loco: Nos una æstate in Asia &
 Græcia gesta, idcirco literis continentia mandauimus, ne
 uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impe-
 diremus.

Celatim.
 Velitatim.
 Saltuatim.

A. G E L L I I N O -
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R X I I I .

Inquisitio uerborum istorum M. Tullii curiosior, quæ
 sunt in libro primo Antonianarum: Multa autem im-
 pendere uidentur, præter naturam etiam, præterq; fa-
 tum: tractatumq; an idem duo ista significant, fatum,
 atque natura, an diuersum. **C A P V T I .**

A R C V S Cicero in primo Antonia-
 narum ita scriptum reliquit: Hunc igitur
 ut sequerer properaui, quem præ-
 sentes non sunt secuti: non ut profice-
 rem aliquid (neque enim sperabam id,

nec præstare poteram) sed ut, si quid mihi humanitus ac-
 cidisset (multa autem impendere uidentur, præter natu-
 ram etiam, præterq; fatum) huius diei uocem, testem Rei-
 publicæ relinquere meæ perpetuæ erga se uoluntatis.

Præter naturam, inquit, præterq; fatum. An utrunque
 idem ualere uoluerit, fatum atque naturam, & duas res

Præter natu-
 ram.

Præter fatum.

ἀνθ' ἐνὸς Ἐπικειμῶν, πεπρωμένῳ καὶ φύσει: an uerò diuiserit separar. atq; , ut alios casus natura ferre uideatur, alios fatum, considerandum equidem puto. Atque id maxime requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitus posse, præter fatum: quando sic ratio & ordo, & insuperabilis quædam necessitas fati constituitur, ut omnia intra fatum claudenda sint: nisi illud sanè Homeri secutus est:

Μὴ καὶ Ἐπὲρ μοῖραν δ' ὄμορ' αἰδ' ἔϊτα φέκῃαι.

Nihil autem dubium est, quin uolentam & inopinatam mortem significauerit: quæ quidem potest rectè uideri accidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis extra fatum posuerit, neque operis huius est explorare, neque temporis. Illud tamen non prætermittendum est, quòd Vergilius quoque id ipsum quod Cicero de fato opinatus est: cum hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mortem per uim potita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendo sine uita, quæ uiolenta sunt, non uideantur è fato uenire. Demosthenis autem, uiri prudentia pari atque facundia præditi, uerba idem ferè significantia de natura atque fato M. Cicero secutus uidetur: Ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est περὶ Σεφάνου: ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγεννηῆσθαι, τὸν δὲ εἰμαρμένῃ καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῆ πατρὶδι Ἐπὲρ τὴ μὴ ταύτην ἐπιδείν διαλεύσασα, ἀποθνήσκει ἐβελήσει. Quod Cicero fatum, atque naturam uidetur dixisse, id multò antè Demosthenes τὸν πεπρωμένῳ, καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellauit. Αὐτόματ' enim θάνατ', quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus ui coactus uenit.

Demosthenes.

Super

Super poëtarum Pacuui & Accii colloquio familiari in
oppido Tarentino. CAP. II.

Quibus otium & studium fuit, uitas atque ætates do-
ctorum hominũ quærere, ac memoriæ tradere, de
M. Pacuui, & L. Accio tragicis poëtis historiam scripse- M. Pacuuius.
runt huiusmodi: Cùm Pacuuius, inquit, gradi iam L. Accius
etate & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex
urbe Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior,
proficiscens in Asiam, cùm in oppidum uenisset, diuertit ad
Pacuuium: comiterq; inuitatus, plusculisq; ab eo diebus re-
tentus, tragœdiam suam, cui Atreus nomen est, desideranti
legit. Tum Pacuuium dixisse aiunt, sonora quidẽ esse quæ
scripsisset, & grandia: sed uideri ea tamen sibi duriora
paulum & acerblora. Ita est, inquit Accius, uti dicis: ne-
que id sanè me poenitet. Meliora enim fore spero, que de-
inceps scribam. Nam quod in pomis est, itidem, inquit, esse
aiunt in ingenijs: quæ dura, & acerba nascuntur, post
fiunt mitia, & iucunda. Sed quæ gignuntur statim uieta &
mollia, atque in principio sunt uiuida: non matura mox
fiunt, sed putria. Relinquendum igitur uisum est in inge-
nio, quod dies atq; ætas mitificet.

An uocabula hæc, Necessitudo & Necessitas, differenti
significatione sint. CAP. III.

Risu prorsus atque ludo res digna est, cùm plerique
grammaticorum asseuerãt, necessitudinem & neces-
sitatẽ, mutare longè differre q;: ideo quòd necessitas sit uis
quæ epiam premens & cogens: necessitudo autem dicatur
ius quoddam & uinculum religiosæ coniunctionis: idq; unũ
sol:tarium significet. Sicut autem nihil quicquam interest,
suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acer- Acerbitas.
bitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neopto Acerbitudo.
lemo

Acritas. Iemo scripsit) acritas : ita nihil rationis dici potest, quā ne-
 Acritudo. cessitudo & necessitas separentur. Itaque in libris ueterum
 Necessitudo. uulgò reperias necessitudinem dici, pro eo quod necessum
 Necessitas. est: sed necessitas sanè pro iure officioq; obseruantia affini-
 tatis' ue infrequens est: quanquam qui ob hoc ipsum ius affi-
 nitatis familiaritatis' ue coniuncti sunt, necessarij dicuntur.
 Reperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam roga-
 tionem suscit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est,
 iure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidem mihi uideor pro
 nostra necessitate, non labore, non opera, non industria,
 defuisse. Hoc ego scripsi de utriusq; uocabuli indifferentia,
 admonitus fortè uerbi istius, cum legerem Sempronij Asel-
 lionis ueteris scriptoris quartum ex historia librum, in
 quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se pa-
 trem suum audisse dicere L. Acmilium Paulum, minus bo-
 num imperatorem signis collatis decertare: nisi summa
 necessitudo, aut summa ei occasio data esset.

Olimpiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium
 rescriptio

CAP. IIII.

Olimpiadis
 prudens re-
 scriptum.

IN plerisque monumentis rerum ab Alexandro gesta-
 rum, & paulò antè in libro M. Varronis, qui inscriptus
 est Orestes, uel de insania, Olympiadem Philippi uxorem
 festiuissimè rescripsisse legimus Alexandro filio. Nam cum
 is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander Iouis Ham-
 monis filius Olympiadi matri salutem dicit: Olympias ei
 rescripsit ad hanc sententiam: Amâbo, inquit, mi fili quie-
 scas, neque deferas me, neque criminere aduersum Iuno-
 nem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum tu me
 literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris scitæ
 atque prudentis erga ferocem filium comitas, sensim &
 comiter admonuisse eum uisa est, deponendam esse opinio-
 nem

nem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adulantium blandimentis, & rebus supra fidem prosperis imbiberat, genitum esse sibi de Ioue.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis:
deq; eleganti uerecundia Aristotelis, successorem dia-
tribæ iuxta eligentis. CAP. V.

ARISTOTELES philosophus, annos iam ferè natus duos & sexaginta, corpore agro affectoq; ac spe uitæq; tenui fuit. Tunc omneis eius sectatorū cohors ad eum accedit, orantes, obsecrantesq; ut ipse deligeret loci sui & magisterij successorem: quo post summum eius diem, perinde ut ipso, uterentur ad studia doctrinarum complenda excolendaq;, quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in eius ludo boni multi: sed præcipui duo, Theophrastus & Menedemus, ingenio ij atque doctrinis cæteros præstabant. alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autē Rhodo. Aristoteles respondit, facturum esse quod uellent, cum id sibi foret tempestiuum. Postea breui tempore cum ijdem illi, qui de magistro destinando petierant, præsentibus essent: uinum, ait, quod tum biberet, non esse id ex ualitudine sua, sed insalubre esse atque asperum: ac propterea queri debere exoticum, uel Rhodium aliquod, uel Lesbium. Id sibi utrunque ut curarent, petiuit: usurumq; eo dixit, quod sese magis iuuisset. Eunt, curant, inueniunt, adstrunt. Tum Aristoteles Rhodium petit, degustat: Firmum, inquit, hercle uinum, & iucundum. Petit mox Lesbium, quo item degustato: Vtrunque, inquit, optidò bonum: sed ἡ δὲ λέξις ἡ ἐπὶ τῷ Βίῳ. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lapidè simul & uerecundè, successorem illa uoce sibi, non uinum delegisset. Is erat à Lesbo Theophrastus, homo suauitate insigni linguæ pariter atq; ui-

Theophra-

stus.

Menedemus.

Vinū Rhodiū.

Vinū Lesbiū.

Aristotelis ue-

recūdia in suc-

cessore eligē-

do.

t.e.

te. Itaq; non diu post Aristotele uita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

Quid ueteres Latini dixerunt, quas Græci προσωδίας appellant: & item quod uocabulum barbarismi non usurpauerint neque Romani antiquiores, neq; Attici.

C A P V T VI.

Accētus quorundam nominum.

Quas Græci προσωδίας dicunt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum moderamenta, tum accentuunculas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id uicium sermonis, non barbarum esse, sed rusticum: & cum eo uicio loquentes, rusticè loqui dicebant. Publius Nigidius in commentarijs grammaticis: Rusticus fit sermo, inquit, si aspices *πρπεραμ*. Itaq; id uocabulum quod dicitur uulgò barbarismus, qui ante diui Augusti ætatem puro atque integrè locuti sunt, an dixerint, nondum equidem inueni.

Rusticè loqui. Barbarismus.

Diuersum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.

C A P V T VII.

Leone partus. Herodotus.

Lænas inter omnem uitam semel parere, eoq; uno partu nunquam edere plures quam unum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc sunt: ἢ ἡ δὲ λέαινα, ἐὼν ἰσχυρότατον, καὶ θρασύτατον, ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκει ἔρ. τίκεται γὰρ σιωπεῖσθαι τῷ τέκνω τὰς μήτρας. τὸ ἡ αἰτιον τούτου, ἦτ' ἔστιν, ἕπει' ἀρὸ σκύμνον ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἀρχὴ διακινούμενον, ὃ ἡ ἔχωρ ὄνυχας θηρίων πολλῶν πάντων ὀξύτατης, ἀμύσσει τὰς μήτρας, ἀυξανόμενος τε δὲ πολλῶ μάλλον ἐξικνέεται καταγράφωρ. πέλας τε δὲ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παρὰ πᾶν λείπεται αὐτέων ὑγιᾶς ἔσθ' ἐρ. Homerus autem leones (sic enim feminas quoque uirili genere appellat, quod grammatici ἐπίκοινορ uocant) plures gignere atque educare catulos dicit

Dicit. Versus quibus hoc aperte demonstrat, hi sunt:

Εἰσὴκει ὡς τίς τε λέων περι οἴσι τέκεσσι
 ὦ ῥά τε νήπι' ἄγοντι σιωαντῆσοντα ἐν ὕλῃ
 ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item in alio loco idem significat:

Πυκνὰ μάλα γενάχωρ, ὡς τε λῆς κῦγένει
 ὦ ῥάθ' ὑπὸ σκύμνης ἐλαφίβουλ' ἄρπασερ ἀνήρ,
 ὕλης ἐκ πυκνῆς. ὁ δὲ τ' ἄχνηται ὑγερ' ἐλθῶρ
 Πολλὰ δὲ τ' ἄγκε' ἐπῆλθε μετ' ἀνέρ' ἰχνι' ἐρευνῶρ
 Εἴ ποθ' ἐξεύροι, μάλα γὰρ δριμύς χόλ' αἰρεῖ.

Ea nos dissensio atque diuersitas cum agitaret, inclitissimi poetarum & historicorum nobilissimi, placuit libros Aristotelis philosophi inspicere, quos de animalibus exquisitissime composuit: in quibus quod super ista re scriptum inueniremus, cum ipsius Aristotelis uerbis in his commentarijs scriberemus. Verba Aristotelis hæc sunt ex lib. de histor. animalium v i.

Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὀπισθερ, καὶ ἐστὶν ὀπισθερ-
 τικόν, εἰρηται πρότερον, ὀχεύει ἢ καὶ τίκτη οὐ πάσαρ ὥραρ,
 καθ' ἕκαστον μὲν τοι εἰνιαυτόν. τίκτη ἢ ἐν τοῦ ἔαρ, ἢ
 τίκτη ἢ ὡς ἐπιτοπολὺν δύν. τὰ μὲν τοι πλεῖστα ἔξ. τίκτη
 δ' ἐνίοτε καὶ ἐν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τῆς ἐκβάλλ-
 λειρ τὰς * ὑγέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστίν. σιωετέδη δὲ * μήτρας
 ἐκ τοῦ σπανίως εἶναι τὸς λέοντας, ἀπορθεύτῃ τὴν αἰτίαρ
 τῆς τὸν μῦθον σιωθέντῃ. σπάνιον γὰρ τὸ γένεσθαι τὸ τῶν
 λεόντων, καὶ ἐκ' ἐν πολλῶ γίνεται τόπω ἀλλὰ ἐν εὐρώπης
 ἀπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἀχελώος καὶ τῆς νέσσης ποταμῶν.
 τίκτη ἢ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ εὐτῶς, ὡς τε δλίμνο ὄντα
 μύλις βαδίσει. οἱ δ' ἐν συρία λέοντες τίκτεσι πεντάκις.
 τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα αἰεὶ ἐνὶ ἐλάτῃονα. μετὰ ἢ ταῦτα ἐκ
 ἔτι ὀδ' ἐρ τίκτεσι, ἀλλ' ἄγονοι διατελθεσιν ἐκ' ἔχει δὲ ἢ
 ἢ λέαινα

λέαινα χούτηρ, ἄλλ' ὁ ἄρρηρ ὁ λέωρ. βάλλει δὲ ὁ λέωρ τὸς
 κωόδοντας καλαμένους τέτραρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν
 δύο δὲ κάτωθεν, βάλλει δὲ ἑξάμην & ὦρ τὴν ἡλικίαν.

Quòd Afranius poëta prudenter, & lepidè, Sapientiam
 filiam esse usus & memoriæ dixit. CAP. VIII.

Sapientia
 parentes.

Maximè hoc atq; uerissimè Afranius poëta de gignē-
 da comparandâq; Sapientia opinatus est, quòd eam
 filiam esse usus & memoriæ dixit. Eo nanq; argumento
 demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum uelit, non
 libris solis, neq; disciplinis rhetoricis, dialecticisq; opus es-
 se, sed oportere eum uersari quoq; exerceriq; in rebus cō-
 minus noscendis periclitandisq; eaq; omnia acta, & euen-
 ta firmiter meminisse: & perinde sapere ac consulere ex
 ijs, quæ pericula ipsa rerum docuerunt, non quæ libri tan-
 tum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum &
 imaginum, tanquam in mimo aut in somnio delectauerint.
 Versus Afranij sunt in togata, cui Sella nomen est:

Usus me genuit, mater peperit Memoria.

Σοφίαν uocant me Graij, uos Sapientiam.

Item uersus est in eandem ferme sententiam Pacuij: quem
 Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribi de-
 bere censebat pro foribus omnium templorum:

Macedo phi-
 losophus.

Ignauj philo-
 sophi.

Ego odi homines ignaua opera, & philosopha senten-
 tia. Nihil enim fieri posse indignius, neq; intolerantius di-
 cebat, quàm quòd homines ignauj ac desides, operti barba
 & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ,
 uerborumq; artes conuerterent: & uitia facundissimè ac-
 cusarent, intercutibus ipsi uitijs madentes.

Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de Suculis
 & Hyadibus, quæ sunt stellarum uocabula. CAP. IX.

Tull

Tullius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, ad- Tiro.
 iutorq; in literis studiorum eius fuit. Is libros complu-
 res de usu atq; ratione linguæ Latinæ, item de uarijs atq;
 promiscuis quæstionibus composuit. In ijs esse præcipui
 uidentur, quos Græco titulo *παρὰ ἑξῆς* libros inscripsit: Pandectæ.
 tanquam omne rerum atq; doctrinarum genus continen-
 teis. Ibi de ijs stellis, quæ appellantur Suculæ hoc scriptum
 est: Adcò, inquit, ueteres Ro. literas Græcas nesciuerunt,
 & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut stellas quæ in capite
 Tauri sunt, propterea Suculas appellarint, quòd eas
 ὑάδης Græci uocant: tanquam id uerbum Latinum Græ-
 ci uerbi interpretamentum sit: quia Græcè ὕες, sues Lati-
 nè dicantur. Sed ὑάδης, inquit, οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut nostri
 opici putauerunt: sed ab eo quod est ὕειν, appellantur.
 Nam & cùm oriuntur, & cùm occidunt, tempestates,
 pluuias, largosq; imbres cient. Pluere autem Græca lin-
 gua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Sed enim
 ueteres nostri, non usque eo opici & agrestes fuerunt, ut
 stellas Hyadas idcirco Suculas nominarēt, quòd ὕες Lati-
 nè sues dicantur: sed ut quod Græci ὑπῆρ, nos super dici-
 mus: quod illi ὑπῆρ, nos supinus: quod ὑφορβός, nos su-
 bulcus: quod item illi ὑπν, nos primò sypnus, deinde
 per γ Græcæ, Latinæq; ο literæ cognationem, sopnus: sic
 quod ab illis ὑάδης, à nobis primò Syades, deinde Suculæ
 appellatæ. Stellæ autem istæ non in capite Tauri sunt, ut
 Tiro dicit (nullum enim uidetur præter eas stellas Tau-
 ri caput) sed eæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur, sitæ
 locatæq; sunt, ut ex earum positu species quædam, &
 simulacrum esse uideatur Tauri capitis: sicuti cæteræ
 partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi de-
 picta est locis regionibusq; earum stellarum, quas Græci

Suculæ.
Hyades.

Opici.

Somnus.

ἠλειάδας, nos Vergilias uocamus.

Quid sororis ἑτεροῦ dixerit Labeo Antistius, & quid fratris, Nigidius.

C A P. X.

Labeo Antistius.

*omne genus

Frater.

Labeo Antistius, iuris quidem ciuilibus disciplinam principali studio exercuit, & consulentibus de iure publice responsitauit, ceterarum quoque bonarum artium non expertus fuit: & in grammaticam sese, atque dialecticam, litterasque antiquiores altioresque penetrauerat: Latinarumque uocum origines rationesque percalluerit: earumque praecipue scientia ad enodandos plerosque iuris liquos utebatur. Sunt adeo libri post mortem eius editi, qui posteriores inscribuntur. quorum librorum tres continui tricesimus octauus, tricesimus nonus, & quadragesimus, pleni sunt id genus rerum, ad enarrandam & illustrandam linguam Latine conducentium. Praeterea in libris, quos ad Praetoris edictum scripsit, multa posuit, partim lepide atque argute reperta: sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus: Soror, inquit, appellata est, quod quasi seorsum nascitur, separaturque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impense doctus, non minus arguto subtilique ἑτεροῦ interpretatur: Frater, inquit, est dictus, quasi ferè alter.

Quem M. Varro iustum aptumque esse numerum conuiuarum existimari, ac de mensis secundis, & de bellariis. C A P. X I.

Idem Macro. lib. I. cap. 7. Conuiuarum numerus.

Lepidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippeis, qui inscribitur, Nescis quid uesper serus uehat: in quo disserit, de apto conuiuarum numero, deque ipsius conuiuij habitu cultuque. Dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum: id est, proficisci à tribus, & consistere in non

nouem: ut cum paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint
quàm tres: cum plurimi, non plures quàm nouem. Nam
multos, inquit, esse non conuenit: quòd turba plerunq; est
turbulenta: * & Romæ quidem constat, sed & Athenis.
Nusquam autem plures cubabant. Ipsum deinde conui-
uium constat, inquit, ex rebus quatuor, & tum denique
omnibus suis numeris absolutum est: si belli homunculi
collecti sunt: si lectus locus: si tempus lectum: si appara-
tus nõ neglectus. Nec loquaces autem, inquit, conuiuas, nec
motos legere oportet: quia eloquentia in foro & apud
subsellia, silentium uerò non in conuiuio, sed in cubiculo
esse debet. Sermones igitur id temporis habendos censet,
non super rebus anxijis, aut tortuosis: sed iucundos atque
inuitabiles, & cum quadam illecebra, & uoluptate utiles:
ex quibus ingenium nostrum uenustius fiat & amœnius.
Quod profectò, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad
communem uitæ usum pertinentibus confabulemur, de
quibus in foro, atq; in negotijs agēdis loqui non est otium.
Dominum autem, inquit, conuiuij esse oportet non tam lau-
tum, quàm sine sordibus: & in conuiuio legi non omnia
debent, sed ea potissimum, quæ simul sint βιωφιλῆς, & de-
lectent. Neque non de secundis quoque mensis, cuiusmodi
esse eas oporteat, præcipit. His enim uerbis utitur: Bellaria,
inquit, ea maximè sunt mellita, quæ mellita non sunt:
πέμμασιρ enim πέψαι, societas infida. Quòd Varro in
hoc libro dixit bellaria, ne quis fortè in ista uoce hæreat.
significat id uocabulum omne mensæ secundæ genus. nam
quæ, τραγήματα Græci, aut πέμματῆα dixerunt: ea ue-
teres nostri bellaria appellauerunt. Vina quoq; dulciora
est inuenire in comœdijs antiquioribus hoc nomine appel-
lata, dictaq; esse ea Liberi bellaria.

* ut

Conuiuium
ex quatuor
constatSermones
conuiuales.

Bellaria.

Tragemata.

Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere.

CAP. XII.

Labeonis libertas.

IN quadam epistola Attei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistium, legum atq; morum Pop. Rom. iurisq; ciuilibus doctum apprimè fuisse. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam nimia, atq; uecors: usque eò, ut D. Augusto iam principe, & Rempu. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustum sanctumq; esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per Viatorem à Trib. plebis uocatus responderit: Cùm à muliere, inquit, quadam Tribuni plebis aduersum eum aditi, Gellianum ad eum misissent, ut ueniret, & mulieri responderet: iussit eum qui missus erat, redire, & Tribunus dicere, ius eos non habere, neq; se, neque alium quenquam uocandi: cùm moribus maiorum Trib. pleb. prehensionem haberent, uocationem non haberent: posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere. Cùm hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & uicesimo libro enarratius scriptum inuenimus: uerbaq; ipsa super ea re Varronis adscripsimus: In magistratu, inquit, habent alij uocationem, alij prehensionem, alij neutrum: uocationem, ut C O S S. & cæteri qui habent imperium: prehensionem, ut Trib. Pleb. & alij, qui habent Viatorem: neq; uocationem, neq; prehensionem, ut Quest. & cæteri, qui neque Licetorem habent, neq; Viatorem. Qui uocationem habent, ijdem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, siue adsunt quos uocant, siue acciri iusserunt. Trib. Pleb. uocationem habent nullam. Neq; minus multi imperiti, perinde atq; haberent, ea sunt usi. Nam quidam non modo priuatum, sed etiam C O S. in rostra

UOC

uocari iusserunt. Ego Triumuir uocatus à Portio Trib. Pleb. nō uui, autoribus princ pibus: & uetus ius tenui. Item Tribunus cum essem, uocari neminem iussi, neq; uocatum à collega parēre inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labconē arbitror, uana tunc fiducia, cū priuatus esset, uocatum à Trib. non isse. Quæ (malum) autem ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, quos confiteare ius habere prehendi? Nam qui iure prehendi, is etiam in uincula duci potest. Sed quærentibus nobis, quam ob causam Tribuni, qui haberent summam coërcendi potestatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit: quod Trib. Pleb. antiquitus creati uidentur, non iuri dicundo, nec causis querelisq; de absentibus noscēdis: sed intercessionibus faciendis, quibus præsentibus fuissent: ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptum: quoniam ut uim fieri uetarent, assiduitate eorum, & præsentium oculis opus erat.

Quòd in libris rerum humanarum M. Varronis scriptum est, Aediles & Quæstores Pop. Rom. in ius à priuato ad Prætorem uocari posse.

CAP. XIII.

Cum ex angulis secretisq; librorum ac magistrorum in medium iam hominum & in lucem fori prodissem, quæsitum esse nemini, in plerisque Romæ stationibus ius publicè docentium aut respondentium, an Quæstor pop. Ro. ad Præto. in ius uocari posset. Id autem non ex otiosa quæstione agitabatur: sed usus fortè natæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius Quæstor. Non pauci igitur existimabant, ius uocationis in eum Prætori non esse: quoniam magistratus pop. Rom. proculdubio esset: & neq; uocari, neq; si uenire nollet, capi atq; prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tum assiduus in li-

u 4

bris

bris M. Varronis sui, cum hoc quæri dubitariq; animad-
uertissem, protuli unum & uicesimum rerum humanarum
librum, in quo ita scriptum fuit: Qui potestatem neq; uo-
cationis populi uiritim habent, neq; prehensionis, eos ma-
gistratus à privato in ius quoq; uocari est potestas. M. Le-
uinius Aedilis curulis à privato ad Prætozem in ius est
*deductus *eductus: nunc stipati seruis publicis non modo prehendi
non possunt, sed etiam ultro summouent populū. Hoc Var-
ro in ca libri parte de Aedilibus. Suprà autem in eodem
libro, Q V A E S T. neq; uocationem habere, neq; prehen-
sionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varro-
nis omnes sententiam concesserunt: Quæstorq; in ius ad
Prætozem uocatus est.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint mi-
nores magistratus, & Consulē Prætozemq; collegas
esse: & quædam alia de auspiciis. CAP. XIII.

Pomœrium. **P**omœrium quid esset, Augures Pop. Rom. qui libros
de auspicijs scripserunt, istiusmodi sententia definie-
runt: Pomœrium est locus intra agrum effatum, per totius
urbis circuitum, pone muros, regionibus certis determi-
natus, qui facit finem urbani auspicij. Antiquissimum au-
tem pomœrium quod à Romulo institutum est, Palatini
montis radicibus terminabatur. Sed id Pomœriū pro in-
crementis reipublicæ aliquoties prolatum est, & multos
editosq; colles circumplexum est. Habebat autem ius pro-
ferendi Pomœrij, qui Pop. Rom. agro de hostibus capto
auxerat. Propterea quæsitū est, ac nunc etiā in quæstione
est, quam ob causam ex septem urbis montibus, cum ceteri
sex intra Pomœrium sint, Auentinus solus, que pars non
longinqua nec infrequens est, extra Pomœrium sit, neq;
id Ser. Tullius rex, neq; Sylla, qui preferendi Pomœrij ti-
tulum

Auentinus
mons.

tulum quæsiuit, neq; postea D. Iulius, cum pomœriũ proferret, intra eff:tos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot causas uideri scripsit. Sed præter eas omnes ipse unã probat, quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia au, picauerit, auesq; irritas habuerit, superatusq; in auspicio à Romulo sit. Idcirco, inquit, omnes qui pomœrium potulerunt, montem istum excluserunt: quasi ambus obscœnis ominosum. Sed de Auentino mōte prætermittendum non putauit, quod non pridem ego in Elidis Grammatici ueteris commentario offendi: in quo scriptum erat, Auëtinum antea, sicuti diximus, extra pomœrium exclusum: post autore D. Claudio receptum, & intra pomœrij fines obseruatum. In edicto coss. quod edicunt, quis dies comitijs centuriatis futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua, nequis magistratus minor de cœlo seruasse uelit. Quæri igitur solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit: quoniã liber Marci Messalæ Auguris de auspicijs primus, cum hæc scriberemus, fortè adfuit: propterea ex eo libro uerba ipsius Messalæ subscripsimus: Patriciorũ auspicia in duas sunt potestates diuisa. Maxima sunt Consulũ, Prætorũ, Censorum. Neq; tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdẽ potestatis: ideo quòd collegæ non sunt Censores Consulum, aut Prætorum: Prætores Consulum sunt. Ideo neq; Consules aut Prætores Censoribus, neq; Censores Consulibus aut Prætoribus turbant, aut retinent auspicia. At Censores inter se, rursus Prætores Cõsulesq; inter se & uitiant & obtinent. Prætor etsi collega Consulis est, neq; Prætorcm neq; Consulcm iure rogare potest: ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatu est. Et ut in commentario XIII. C. Tuditani patet, quia imperium minus

Magistratus
maiores.

Prætor, maius habet Consul : & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus Prætores Prætores creante veterum auctoritatem sumus secuti: neq; his comitijs in auspicio fuimus. Censores æquè nō eodem rogantur auspicio atq; Consules & Prætores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, Tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege. Maiores Centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Messalæ manifestum sit, & qui sunt magistratus minores, & quomobrem minores appellantur. Sed & collegam esse PRAET. COS. docet : quòd eodem auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt quàm aliorum.

Ibidem uerba eiusdē Messalæ differentis, aliud esse Ad populum loqui, aliud cū populo agere: & qui magistratus à quibus auocent comitiatum. Eiusdē capitis XIII. portio.

Idem Messala in eodē libro de minoribus magistratibus ita scribit: c o s. ab omnibus magistratibus, & comitiatum, & concionem auocare potest. Prætor & comitiatum & concionem usquequaq; auocare potest, nisi à c o s. Minores magistratus nusquam, nec comitiatum, nec concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is rectè agit: quia bisariam cum populo agi non potest. Nec auocare alius alij posset, si concionem habere uolunt, utine cū populo agant: quoniam multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse, Cum populo agere, aliud, Agere cum Concionem habere. Nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragijs suis aut iubeat, aut uetet:

Agere cum
populo.

Conc

Concionem autem habere, est uerba facere ad populum, sine ulla rogatione. Concionem habere.

Humanitatem non id significare, quod uulgus putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos.

CAP. XV.

Qui uerba Latina fecerunt, quiq; ijs probè usi sunt, Humanitatem non id solùm esse uoluerūt, quod uulgus existimat, quodq; à Græcis φιλανθρωπία dicitur, & significat dexteritatem quandam beneuolentiamq; erga omnes homines promiscuam: sed Humanitatem appellarunt id propemodum, quod Græci παιδεία uocant, nos eruditionem institutionemq; in bonas artes dicimus: quas qui synceriter cupiunt, appetuntq;, ij sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura, & disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est: idcircoq; humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbo ueteres esse usos & cum primis M. Varronem, Marcumq; Tullium omnes ferme libri declarant. Quamobrem satis habui, unum interim exemplum proponere. Itaq; uerba posui Varronis, è libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc est: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini est paulùm modò humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita ut uulgò dicitur, facili & tractabili & beneuolo, tametsi rudis literarum sit (hoc enim cum sententia nequaquam conuenit) sed eruditiori doctioriq;, qui Praxitelem, *quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit. Humanior.

Quid apud Marcum Catonem significant uerba hæc: Inter os atq; offam.

CAP. XVI.

Oratio est M. Catonis Censorij de Aedil. uitio creatis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam

miam spem habere. Sæpe audiui, inter os atque offam multa interuenire posse. Verum inter offam atque herbam, ibi uerò longum interuallum est. Erutius Clarus, qui Præfectus urbi, & bis Consul fuit, uir morum literarumq; ueterum studiosissimus, ad Sulpitium Apollinarem scripsit, hominem memoriæ nostræ doctissimum, quærere sese, & petere, ut sibi rescriberet, quænam esset eorum uerborum sententia. Tum Apollinaris nobis presentibus (nam id temporis ego adolescens Romæ sectabar eum, discendi gratia) rescripsit Claro, ut uiro erudito, breuissimè: *Vetus esse prouerbum, inter os & offam. idem significans, quod Græcus ille παροιμιώδης uersus:*

Πολλὰ μείζονα πέλει κύλικος, καὶ χεῖλεος ἄκρα.

Platonē tribuere Euripidi Sophoclis uersum: & inueniri uersus uerbis iisdem aut paucis syllabis immutatis, apud diuerfos poetas temporibus uariis natos. CAP. XVII.

Versus est notæ uenustatis senarius:

Σεφοὶ τὺραννοὶ τῶν σοφῶν ξωυσία.

Eum uersum Plato in Theætheto Euripidis esse dicit: quod quidem nos admodum miramur. Nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est, αἴας ὀλόκηρος. Prior autem natus fuit Sophocles, quàm Euripides. Sed etiam ille uersus non minus notus:

Γέγων γέγοντα παιδ' ἀγωγίσω σ' ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est φιλοκλήτης, & in Bacchis Euripidis: id quoq; animaduertimus apud Aeschylum, ἐν ᾧ πυρφόρω προμήθει. Et apud Euripidem in tragœdia quæ inscripta est ἰνώ, eundem esse uersum absq; paucis syllabis:

Aeschylus sic:

Σιγῶν τε ὄπισθ' εἰ, καὶ λέγων τὰ καίρια.

Eurip

Euripides ita:

Σιγάμ τε ὄπως δ'εἶ, καὶ λέγμ ἀσφαλές.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atq; nominibus familiae Portiae. CAP. XVIII.

Cum in domus Tiberianae bibliotheca sederemus, ego & Apollinaris Sulpitius, & quidam alij mihi aut illi familiares: prolatus forte liber est, ita inscriptus, M. Catonis Nepotis. Tum quaeri ceptum est, quisnam is fuisset Marcus Cato Nepos. Atque ibi adolescens quispiam (quod ex eius sermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis: Hic, inquit, est M. Cato, non cognomento Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos: qui pater fuit M. Catonis Praetorij uiri, qui bello ciuili Vticae necem sibi gladio manu sua consciiuit: de cuius uita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur laus M. Catonis, quem in eodem libro idem Cicero pronepotem fuisse dicit M. Catonis Censorij. Eius igitur, quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato: cuius orationes feruntur inscriptae M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placidè admodum leniterq;: Laudo, inquit, te mi fili, quòd in tantula aetate etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quaeritur, quis fuerit ignoras, auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aspersus es. Non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorij nepotes fuerunt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui & orator & Censor fuit, filios habuit: & matribus diuersos, & aetatibus longè dispares. Nam iam adolescente altero. matre eius amissa, ipse quoq; iam multum senex, Salonij clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui Praetor

desig

M. Cato Nepos.

Portia seu Catonum familia.

Cato Salonianus.

designatus patre uiuo mortuus est, & egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic de quo quaeritur M. Cato, M. filius, M. nepos. Is satis uehemens Orator fuit, multasq; orationes ad exemplum aui scriptas reliquit, & Consul cum Q. Martio Rege fuit: inq; eo Consulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obiit. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis Pratorij uiri, qui se Vticae occidit, & quem Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius haec modò prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit: sed non eum, qui Vticae perijt: sed qui cum Aedilis Curulis & Prætor fuisset, in Galliam Narbonensem profectus, ibi uita fundus est. Ex altero autē uiro Censorij filio longè natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & Præturam petens mortem obiit: exq; eo natus est M. Cato Prætorius, qui se bello ciuili Vticae interemit: de cuius uita laudibusq; cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem familie, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius tramitibus, sed temporum quoq; spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit: prognati quoq; ab eo aliquantò posteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facillè animaduertetis ex hac ipsa oratione, cum eam legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit: quæ postea ita esse, uti dixerat, cognouimus: cum & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Quòd

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocum , atque uerborum iucundioris, quæ à Græcis *ἠρωμία* dicitur , quàm regulæ disciplina, quæ à grammaticis reperta est.

C A P . X I X .

Interrogatus est Probus Valerius , quod ex familiari eius quondam comperi, *Has'ne urbis, an has urbes* : & *Hanc turrem, an hanc turrim* dici oporteret. Si aut uersum, inquit, pangis aut orationem solutam struis , atq; ea uerba dicenda sunt : non finitiones illas prærancidas, neq; secutinas Grammaticas spectaueris: sed aurem tuam interroga, quo quid loco conueniat dicere : quod illa suscipit, id profectò erit rectissimum. Tum is qui quæsierat , quonam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Probum ait respondisse, quo suam Vergilius percontatus est, qui diuersis in locis, *urbes* & *urbis* dixit : arbitrio consilioq; usus auris. Nam in primo Georgicòn, quem ego, inquit, librum manu ipsius * collectum legi, *urbis* per *i*, literam scripsit. *correctum Verba è uersibus eius hæc sunt:

Accusatiuorū tertie inflexionis uarii fines.

- *Vrbis'ne inuisere Cæsar,*
Terrarumq; uelis curam.

Vrbis.

Vertè enim , & muta , ut *Vrbes* dicas : insipidius nescio quid facies & pinguius. Contrà, in tertio *Aeneidos*, *urbes* per *e*, literam dixit:

Vrbes.

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta , ut *Vrbis* dicas : nimis exilis uox erit, & exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia est, in consonantia uocū proximarum. Præterea idem Vergilius *Turrim* dixit, non *Turrem*, & *Securim* non *Securem*:

Turrim.
Securim.

Turrim in præcipiti stantem. Et,

Incertam excussit ceruice securim.

Quæ sunt (opinor) iucundioris gracilitatis , quàm si suo utrumq;

utrumq; loco per e, literã dicas. At ille qui interrogauerat rudis profectò, & aure agresti homo: Cur, inquit, aliud *potius alio in loco* doctus rectiusq;, esse dicas, non sanè intelligo. Tam Probus iam cõmotior, Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debeat dicere, Urbis an Vrbes. Nam cum id genus sis, quod uideo, ut sine iactura tui pecces: nihil perdes, utrum dixeris. His tum uerbis Probus & hac fini hominẽ dimisit, ut mos eius fuit erga indociles, propè inclementer. Nos autem aliud quoq; postea consimiliter à Vergilio duplici modo scriptum inuenimus. Nam Tres & Tris posuit eodem in loco: ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutauerisq;, & aliquid tamẽ auris habeas, sentias suauitatem sonitus diuidere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Treicios Boreæ de gente suprema,
Et tris, quos Idas pater, & patria Ismara mittit.

Tris. Tres hïc, Tris illic, utrumq; pensiculatè modulateq; reperies suo quicq; in loco sonare aptissimè. Sed in illo quoq; itidem Vergilij uersu:

Hæc finis. Hæc finis Priami fãtorum.

Simul ut & Hic finis dicas, durum atq; absonum erit, respicientq; aures quod mutaueris: sicut illud contrà eiusdem Vergilij insuauius facias, si mutes:

Quem finem. — Quem das finem Rex inigne laborum?

Nam si ita dicas, Quam das finem, iniucundum, nescio quo pacto, & luxiorẽ uocis sonũ feceris. Ennius itẽ rectos cupressos dixit, contra receptum uocabuli genus hoc uersu:

aliàs, nutantibus Caputibus nutantibus pinos, rectosq; cupressos.

Firmior ei credo, & uiridior sonus esse uocis uisus est, rectos dicere cupressos, quàm rectas. Contrà uerò idem En-

Aëre fulua. nius in Annali x viii. aëre fulua dicit, non fuluo: non ob id solùm, quòd Homerus ἀέρα βαδῆαυ dicit, sed quòd

hic

hic sonus (opinor) uocalior est uisus, & amoenior. Sicuti
 etiam M. Ciceroni mollius, teretiusq; usum est in quinta
 in Verrum, Fretu scibere, quam Freto: Per angusto, inquit,
 fretis diuisa. Erat enim crassius uastiusq;, per angusto fre- Fretu.
 to dicere. Et idem in secunda simili usus modulamine: Ma-
 nifesto peccatu inquit, non Peccato. Hoc enim scriptum in Peccatu.
 uno atque in altero antiquissima fidei libro Tironiano
 reperi. Verba sunt Ciceronis haec: Nemo ita uiuebat, ut
 nulla eius uitae pars, summae turpitudinis esset exers: ne-
 mo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens
 fuisset in facto, tum impudētior uideretur, si negaret. Hu-
 ius autem uocis cum elegantior hoc in loco sonus, & tum
 ratio certa & probata est. Hic enim Peccatus, quasi Pec-
 catio, recte Latineq; dicitur: sicut hic incestus, non qui ad- Incestus.
 misit, sed quod admissum est: & hic Tributus, quod tribu- Tributus.
 tum nos dicimus, à plerisq; ueterum dicta sunt. Hic quo-
 que Allegatus, & hic Arbitratus, pro Allegatione, proq; Allegatus.
 Arbitratione dicuntur. Qua ratione seruata, arbitrato, Arbitratus,
 & allegatu meo dicimus. Sic igitur In manifesto peccatu
 dixit, ut In manifesto incestu ueteres dixerunt. Non quin
 Latinum esset Peccato dicere: sed quia in loco isto posi-
 tum subtilius ad aurem molliusq; est. Lucretius aequè au-
 ribus inseruiens, funem foeminino genere appellauit in-
 hisce uersibus:

Haud (ut opinor) enim mortalia secla superne

Aurea de caelo demisit funis in arua.

Funis aurea.

Cum dicere usitatus, manente numero posset,

Aureus è caelo demisit funis in arua.

Sacerdotes quoq; foeminas M. Cicero Antistitas dicit, non Autistitæ.
 secundum grammaticam legem, Antistites. Nam cum insolentias
 uerborum à ueteribus dictorum plerumq; respiceret: hu-

x

ius

ius tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus : Sacerdotes, inquit, Cereris atq; illius fami Antistitæ. Usque adeo in quibusdam neq; rationem uerbi, neq; cōsuetudinem, sed solam aurem secuti sunt, suis uerba modulis pensitantem. Quod qui non sentiunt (inquit idem ipse M. Cicero, cū de numerosa & apta oratione differeret) quas aureis habeant, aut quid in ijs hominis simile sit, nescio. Illud uerò cū primis apud Homerum ueteres Grammatici annotauerunt, quòd cum dixisset quodam in loco κολοῖς τε ψῆγᾶς τε, alio in loco non ψῆρῶν τε, sed ψαργῶν dixit,

Τῶν δ' ὡς τε ψαργῶν νέφθ' ἐρψε) ἢ κολοῖων.

Secutus non communem, sed propriam in quocunq; uocis situ iucunditatem. Nam si alterum in alterius loco ponas utrunq; feceris sonitu insuaue.

Verba Titi Castritii rhetoris ad discipulos adolescentes, de uestitu, atq; calceatu non decoro. CAP. XX.

Castritius. **T**itus Castritius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principē declamandi, & docendi, summa uir autoritate grauitateq; , & à diuo Adriano ob mores atq; literas spectatus : cū me præsentem (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores uidisset die feriato tunicis, & lacernis indutos, & gallicis Pigritum est. calceatos: Equidem, inquit, maluissim uos togatos esse. Pigritum est cinctos saltem esse, & penulatos. Sed si hic uester huiusmodi uestitus de multò iam usu ignoscibilis est: soleatos tamen uos Po. Rom. senatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum est: non hercle uobis minus, quàm illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hæc me audiēte, Castritius & quedam alia, ad eam rē cōducentia Romanè & seuerè dixit. Pleriq; autē ex ijs, qui audierant, requirebant, cur soleatos dixisset: qui
gal

gallicas, non solcas haberent. Sed Castritius profecto scite atq; incorrupte locutus est. Omnia enim ferme id genus, quibus plantarum calces tantum infime teguntur, cetera prope nuda, & teretibus habenis* iuncta sunt, soleas dixerunt, *uincta nonnunquam uoce Graeca crepidulas. Gallicas autem uerbum Soleae quid. Gallicae. esse opinor nouum, non diu ante aetatem M. Cic. usurpari coeptum. Itaque ab eo ipso positum est in secunda Antonianarum: Cum gallicis, inquit, & lacerna cucurristi. Neque in ea significatione id apud quenquam alium scriptum lego, grauioris duntaxat autoritatis scriptorem: sed (ut dixi) crepidas & crepidulas prima syllaba correpta, id genus Crepidulae. calceamentum appellauerunt, quod Graeci κρηπίδας uocant: eiusque calceamenti sutores crepidarios dixerunt. Sempronius Asellio in libro rerum gestarum quartodecimo: Crepidarium, inquit, cultellum rogauit a crepidario sutore.

Comprecationes quae ritu Romano fiunt diis, expositae sunt in libris sacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt: & quid Neriene, seu Nerio nomen importet.

C A P . X X I .

Comprecationes Deorum immortalium, quae ritu Romano diis fiunt, expositae sunt in libris sacerdotum Pop. Roma. & in plerisque antiquis orationis. In ijs scriptum est, Laciā Saturni, Salaciā Neptuni, Horā Quirini, *Iurites Quiritij, Naiā Volcani, Nerien Iunonis, *Iuritem Molas Martis, Nerienem quoque Martis. Ex quibus id quod postremum posui, sic plerisque dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Graeci modo dicunt κρηπίδας, maris deas. Sed qui probe locuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut in libris ueterum scriptum est, Nerio: quanquam M. Varro in satyra Menippaea, quae inscribitur ονιαμαχία uel κρημαχία, non Nerio, sed Neriene

uocatiuè dicit in his uerbis:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; casum eundem fieri necessum est.

- Nerio. Sed Nerio à ueteribus sic declinatur, quasi Anio: Nã perinde ut Anienem, sic Nerienem dixerunt, tertia syllaba
Nerienes. producta. Id autem, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabinum uerbum est: coq; significatur uirtus, & fortitudo. Itaq; ex
Claudii. Claudijs, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat
Nero. egregia atque præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini à Græcis accepisse uidentur: qui uincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt: unde nos quoq; Latine neruos appellamus. Nerio igitur Martis uis & potentia, & maiestas quædam esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento, coniugem esse Nerienem Martis dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:

Mars peregrè adueniēs salutat Nerienem uxorē suam. Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falsam nouam opinionem tribuisse: ut Nerienem coniugem esse Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum intelliget qui leget Cn. Gellij annalem tertium: in quo scriptum est, Hersiliam, cum apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret, ita precatam esse: Neria Martis, te obsecro pacem dare, ut liceat nuptijs proprijs & prosperis uti quod de tui coniugis consilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos sibi & suis posteris patriæ pararent. De tui (inquit) coniugis consilio: Martem scilicet significans. per quod apparet, non esse id poëtice à Plauto dictum: sed eam quoq; traditionem fuisse, ut Nerio à quibusdã uxor esse Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum est. quòd Gellius Neria dicit per a, lite-

Cn. Gellius
scriptor.
Hersilii pre-
catio.

Nerio Mar-
tis uxor.

ram, non Nerio, neq; Nerienes. Præter Plautum etiam, præterq; Gellium, Licinius Imbrex uetus comœdiarum scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Licinius Imbrex.

Nolo ego Neæram te uocent, sed Nerienem,
Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autem senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contra quam supra dictum est, corripienda sit. Cuius sonitus quanta apud ueteres indifferentia sit, notus est, quam ut plura in id uerba sumenda sint. Ennius autem in 1. annali, in hoc uersu:

Nerienem Mauortis.

Et hercle, nisi, quod minime solet, numerum seruauit, primam syllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuiusmodi est quod in commentario quodam Seruij Claudij scriptum inueni, Nerio dictum, quasi neirio: hoc est, sine ira, & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumq; fieri Martem precemur. Ne enim particula, ut apud Græcos, ita plerunque in Latina quoq; lingua, priuatiua est.

M. Catonis Cōsularis & Censorii pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine, & non re. CAP. XXII.

MArcus Cato Consularis, & Censorius, publicis iam priuatisq; opulentus rebus, uillas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem præelitas fuisse dicit, ad annum usque ætatis suæ LXX. atque ibi postea his uerbis utitur: Neque mihi (inquit) ædificatio, neq; uasum, neq;

Vasum.

uestimentum ullum est in manu pretiosum: neque pretiosus seruus, neque ancilla. Si quid est (inquit) quo utar, utor: si non est, ego sum, *cuiq; per me uti, atq; frui licet.

*cui per Egeo multa.

Tum deinde addit: Vitio uertunt, quia multa egeo: at ego illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Tusculani

x 3 homi

hominis, egere se, multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamq; inopiam, quàm Græcæ istorum præstigiæ, philosophari sese dicentium, umbrasq; uerborum inanes fingentium: qui se nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt: cum & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæsitum tractatumq;, quid sint manubiæ: atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem significantibus.

CAP. XXIII.

IN fastigijs fori Traiani simulacra sunt sita circum undiq; inaurata, equorum atque signorum militarium: subscriptumq; est, Ex manubijs. Quærebat Phauorinus, cum in arca fori ambularet, & amicum suum c o s. opperiretur causas pro tribunali cognoscentem, nosq; tunc eum sectaremur: quærebat, inquam, quid nobis uideretur significare proprie, manubiarum illa inscriptio. Tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studijs doctrinæ multi atque celebrati nominis: Ex manubijs, inquit, significat, ex præda.

Manubiæ. Manubiæ enim dicuntur præda, quæ manucapta est. Etiam si (inquit Phauorinus) opera mihi princeps, & profè omnis in literis disciplinisq; Græcis sumpta est: non usq; cò tamen infrequens sum uocum Latinarum, quas subcisiuo, atq; tumultuario studio colo, ut hanc ignorè interpretationem uulgariam, quòd esse dicantur Manubiæ præda. Sed quero an M. Tullius, uerborum homo diligentissimus, in oratione quam dixit de lege agraria, Calendis Ianuarij contra Rullum, inani & illepida geminatione iunxerit Manubias & Prædam: si duo hæc uerba idem significat, neq; ulla re aliqua dissidēt. Atq; (ut erat Phauorinus egregia quadam, uel diuina memoria) uerba ipsa M. Tullij

statim

Subcisium
studium.

statim dixit: Ea nos adscribimus hic: Prædam, manubias, sectionem, castra deniq; Cn. Pompeij, sedente imperatore, decemviri uendēt. Et infra itidem duo hæc simul iunctim posita dixit: Et præda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse prædam dixerat: Et uidetur ne tibi (inquit) utroq; in loco M. Cicero duobus uerbis idem, sicuti tu putas, significantibus, ineptè & frigide esse usus? ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicorum Euripides Aeschylum insectatus est? cum ait:

Δις ταυτῶν ἡμῖν εἶπερ ὁ σοφὸς αἰσχυλῶς,

ἦκω γ' εἰς γῆρ φησὶ, καὶ κατέρχομαι,

ἦκω ἢ ταυτῶν ἕστι (φ) κατέρχομαι,

Νὴ τὸν Διὸς ὡσαυτ' εἰ τις εἴποι γείτονι,

Χρῆσθαι σὺ μάκτραν, εἰ ἢ βούλει, κάρδοπον.

Nequaquam uerò, inquit ille, talia uidentur, quale est μάκτρα καὶ κάρδοπον, quæ à poëtis uel oratoribus Græcis, nostrisq; celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus uel nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio, instauratioq; eiusdem rei, sub alio nomine, in manubijs & in præda? Num ornat, ut alioqui solet, orationem? num eam modulatiore aptioremq; reddit? num onerandi uel exprobrandi criminis causa, exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de constituendo accusatore est, una eademq; res pluribus uerbis uehemēter, atq; atrociter dicitur: Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret: quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas semel dixisset, sedes, delubraq; addidit, quæ sunt ipsa quoq; in urbibus. Item in eodem libro simili modo: Siciliam, inquit, provin-

✕ 4

ciam

ciam C. Verres, per triēnium depopulatus esse, Siculorum ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Ecquid uidetur, cum Siciliam prouinciā dixerit, atq; etiam insuper ciuitates addiderit: domos etiā & fana, quæ infrā posuit, comprehendisset: uerba hæc item multa atq; uaria, depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliasse: non ne unā & eandem uim in se habent? Sanè: sed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quāquam eadem ferè sint, & ex una sententia cooriātur, plura tamen esse existimantur: quoniam & aures & animum sæpius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus multis, atq; sæuis extruendo, ille iam tunc M. Cato antiquissimus in orationibus suis celebravit: sicuti in illa, quæ inscripta est, De decem hominibus, cum Thermum accusauit, quòd decem liberos homines eodem tēpore interfecisset: hisce uerbis eandem rem omnibus significantibus, usus est. quæ quoniam sunt eloquentiæ Latinæ tunc primū exorientis lumina, uerba quidem sublustria, libitum est ea mihi ἀπομνημονεύειν: Tuum nefarium facinus peiore facinore operire postulas, succidias humanas facis, decē fineriā facis, decē capita libera interficis, decē hominibus uitam eripis, indicta causa, iniudicatis, indemnatis. Item M. Cato in orationis principio, quam dixit in Senatu pro Rhodiensibus, cum uellet res nimis prosperas dicere, tribus uocabulis idem sentientibus dixit. Verbo eius hæc sunt: Scio solere plerisq; hominibus in rebus secundis, atque prolixis, atque prosperis animum excellere, atque superbiam, atq; ferocitatem aulescere. Itidem Cato ex Originum septimo, in oratione quam cōtra Seruium G. Iuliam dixit, compluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me dehortata sunt hunc prodire, anni, ætas, uox, uires, senectus,

uerum

uerum enim uero, cum tantam Rempublicam agier arbitraret. Sed ante omnes apud Homerum, eiusdem rei atque sententiae luculenta exaggeratio est:

ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὑπάγε Ζεὺς, ἐκ τε κονίης,
ἐκ τ' ἀνδρῶν ἰασιῆς, ἐκ θ' αἵματός, ἐκ τε κυδόμευ.

Item alio in uersu:

ἰσμινάι τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδρῶν ἰασιάυτε.

Nam cum omnia ista utrobique multa, & continua nomina, nihil plus demonstrant, quam praelium: huius tamen rei uaria facies, delectabiter ac decorè multis uarijsque uerbis depicta est. Neque non illa quoque apud eundem poetam una in duobus uerbis sententia, cum egregia ratione repetita est. Idæus enim, cum inter Aiace[m] & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

Μηκέτι πάϊδες φίλω πολεμίζετε, μηδ' ἐ μάχεσθον.

In quo uersu non oportet alterum uideri uerbum, idem quod superius significans, supplendi numeri causa extrinsecus additum & consarcinatum. Est enim hoc inane admodum, & futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ studio flagrantibus, peruicaciam ferociamque & cupidinem pugnae, leniter tamen ac placidè obiurgaret: atrocitatem rei, & culpam perseuerandi bis idem dicendo, alio atque alio uerbo auxit, inculcauitque: duplexque eadem compellatio admonitionem facit instantiorem. Nec illa quidem eiusdem significationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

Μην ἤγεσ δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε ἕγυρον. quod bis idem dixerit, θάνατόν καὶ μόρον.

Indignitas enim moliendae tam acerbæ tamque iniustæ necis, miranda mortis iteratione defleta est. Ceterum quis tam obtuso ingenio est, qui non intelligat, πολεμίζετε καὶ μάχεσθον uerba, idem duo significantia, non frustra posita

esse, ut illa quoque:

βάσκη ἴθι σὺλε ὄνειρε, καὶ βάσκη ἴθ' ἴρι ταχεῖα.

Neq; ἐκ παραλλήλων, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre, imperatæq; celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Pisonem trigemina, etiam si duræ auris hominibus non placent, non uenustatem modò numeris quaesivere: sed figurā, simulationemq; oris pluribus simul uocibus uerberauerunt. Vultus deniq;, inquit, totus, qui sermo quidem tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit: hic eos, quibus erat ignotus, decepit, sefellit, induxit, Quid igitur simile est, inquit, apud eundem in præda & manubijs? Nihil profectò istiusmodi. Nam neque ornatius fit, additis Manubijs, neque exaggeratius, modulatius ue: sed aliud omnino præda est, ut in libris rerum uerborumq; ueterum scriptum est, aliud Manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipsa rerū, quæ capta sunt: Manubiæ uerò appellatæ sunt pecunia à Quæst. ex uenditione prædæ redacta. Vtrunque ergo dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gratia Decemuiros ablaturus, persecuturosq; prædam, quæ nondum esset, uenūdata, & pecuniam quæ ex uenditione prædæ percepta esset. Itaque hæc inscriptio, quam uidetis, ex Manubijs, non res corporaq; ipsa prædemonstrat (nihil enim captum est horū à Traiano ex hostibus) sed facta esse hæc, comparataq; ex manubijs, id est, ex pecunia prædatitia declarat Manubiæ enim sunt, sicuti iam dixi, nō præda, sed pecunia per Quæst. Pop. Ro. ex præda uendita contracta. Quòd per Quæst. autem dixi, intelligi nunc oportet Præfectum ærario significari. Nam cura ærarij à Quæst. ad Præfectum trāsata est. Est tamen non nusquam inuenire ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temerè, aut curiosè prædam non manubijs

Præda.
Manubiæ.

nubijs, et manubias pro præda posuerint: & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerint: quod facere concessum est, scite id periteq; facientibus. Sed enim qui proprie atque signate locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidii, quibus dicit, in nomine Valeri, in casu uocandi, primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eiusdem uerbis, ad rectam scripturam pertinentia.

CAP. XXIII.

Publij Nigidij uerba sunt, ex commentariorum grammaticorum *XXIII*. hominis in disciplinis doctrinarum omnium præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio quæ Valeri. poterit seruari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi aut uocandi sint? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima, deinde nouissima deijcitur. At in casu uocandi summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellans, in casu uocandi, secundum id præceptum Nigidij, acuerit primam, non aberit, quin rideatur. Summum autem tonum $\pi\rho\sigma\omega$ -dixit uoculam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculatione ut ait Pollux: & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus. id quoq; in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius magni scribas, unum i, facito extremum: Sin uero hi magni, hi amice, casu multitudinis recto, tum ante i, scribendum erit e: atque id ipsum facies in similibus. Item si huius terra i, scribas, i, littera sit extrema: Si huic terræ, per e, scribendum est. Item mi, qui scribit in casu interrogandi, uelut cum dicimus mi studiosus, per i, unum scribat, non per Mi & mei. e: at cum mei, tum per e, & i, scribendum est, quia dandi casus est. Hæc nos autoritate doctissimi hominis adducti, propter

Voculatio.
Casus interrogandi.

propter eos qui harum quoq; rerum scientiam quaerunt,
non praetermittenda existimauimus.

De uersibus, quos Vergilius seſtatus uidetur, Homeri ac
Partheni.

CAP. XXV.

PArthenij poëtae uersus est:

Γλάυκω, καὶ νήϊει, καὶ εἰναλίῳ Μελικέρτῃ.

Eum uersum Vergilius æmulatus est: itaq; fecit duobus uo-
cabulis uenustè immutatis parem:

Glauco & Panopæa, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homericæ non sanè rem parem, neque similem fe-
cit. Esse enim uidetur Homeri simplicior, & syncerior:
Vergilij autem νεοτερικότερον, & quodam quasi ferrumi-
ne immisso, siccior.

Ταῦρον δ' ἀλφείῳ, ταῦρον ἢ ποσειδάωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententia Panætii philosophi, quam scripsit in libro
de officiis secundo, qua hortatur, ut homines ad ca-
uendas iniurias, in omni loco intenti paratiq; sint.

CAPUT XXVI.

Panætius.

LEgebatur Panætij philosophi liber de officiis secun-
dus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius ma-
gno cum studio, maximoq; opere æmulatus est. Ibi scri-
ptum est, Cùm multa alia ad bonam frugem ducentia, tum
uel maxime quod esse hærereq; in animo debet. Id autem
est ad hanc ferme sententiam: Vita, inquit, hominum, qui
ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suisq; esse usui uo-
lunt: negotia periculaq; ex improviso assidua & propè
quotidiana fert. Ad ea cauenda atque declinanda, perinde
esse oportet animo semper prompto atque intento, ut sunt

Pancratiastræ. Athletarum, qui Pancrati istæ uocantur. Nam sicuti illi
ad certandum uocati, proiectis altè brachijs consistunt,
caputq; & os suum manibus oppositis, quasi uallo, præ-
muniunt

muniant : membraq; eorum omnia priusquam pugna mota est , aut ad uitandos ictus cauta sunt , aut ad faciendos parata : ita animus atq; mens uiri prudentis aduersus uim & petulantias iniuriarum , omni in loco atque in tempore prospiciens , debet esse erecta , ardua , septa , solida , expedita , nunquam coniuuens , nusquam aciem suam flectens : consilia cogitationesq; contra fortunæ uerbera , contraq; insidias iniquorum , quasi brachia , & manus protendens : ne qua in re aduersa & repentina incursio , imparatis , improtectisq; nobis oboriatur .

Quòd Quadrigarius , cum multis mortalibus dixit : an quid , & quantum differret , si dixisset , cum multis hominibus .

CAP. XXVII.

Verba sunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius XIII. Concione dimissa , Metellus in Capitolium uenit , cum multis mortalibus . Inde cum domum proficisceretur , tota ciuitas eum reduxit . Cum is liber , eaq; uerba M. Frontoni , nobis , ei , ac plerisque alijs assidentibus legerentur : & cuidam haud sanè uiro indocto uideretur , multis mortalibus pro hominibus multis , ineptè frigideq; in historia , nimisq; id poëticè dixisse : tum Fronto illi , cui hoc uidebatur : An tu , inquit , aliarum homo rerum iudicij elegantissimi , mortalibus multis , ineptum tibi uideri & frigidum dicis ? Nil autem arbitrare causæ fuisse , quòd uir modestus , & puri atque propè quotidiani sermonis , mortalibus maluit , quàm hominibus dicere ? eandemq; credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem , si cum multis hominibus , ac non cum multis mortalibus diceret ? Ego quidè , inquit , sic existimo (nisi me scriptoris istius , omnisq; antiquæ orationis amor atque ueneratio , cæco esse iudicio facit) longè lateq; esse amplius , prolixius , fusius in signific

M. Fronto.

gnificāda totius propè ciuitatis multitudinē, mortales quān homines dixisse. Nanq; multorum hominum atq; bel-
latio intra modicum quoq; numerum cohiberi atq; multum li-
potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, & quoniam
sensu inenarrabili omne serè genus, quo ì in ciuitate est, &
ordinum, & aetatum, & sexus comprehendunt. Quod sci-
licet Quadrigarius (ita ut res erat) ingentem atque pro-
miscuam multitudinem uolens ostendere, Cum multis
Mortaleis. mortalibus Metellum in Capitolium uenisse dixit ἐμπα-
τιχῶτερον, quā si Cum multis hominibus dixisset. Ea
nos omnia, quæ Fronto dixit, cum ita, ut par erat, non ap-
probantes tantum, sed admirantes quoque audiremus: Vi-
dete tamen, inquit, ne existimetis semper atque in omni
loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicen-
dum: ne planè fiat Græcum illud de Varr. satyra prouer-
bium, τὸν ἐπὶ τῆ φωνῆ μύρον. Hoc iudicium Frontonis
etiam in paruis minutisq; uocabulis, non prætermitten-
dum putauit, ne nos forte fugeret, lateretq; subtilior huius-
cemodi uerborum consideratio.

Non hætenus esse faciem, qua uulgò dicitur.

C A P V T X X V I I I .

A Nimaduvertere est, pleraque uerborum Latīnorum
ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse, uel in
aliam longè, uel in proximam, eamq; decessionem factam
esse consuetudine, & inscitia temerè dicentium, quæ cu-
iusmodi sint non didicerint: Sicuti quidam faciem esse ho-
minis putant os tantum, & oculos, & genas, quod Græci
πρόσωπον dicunt: quando facies forma omnis, & modus,
& factura quedam corporis totius: à faciendo dicta, ut ab
Species ab
aspectu.
Figura à fin-
gendo. aspectu species, & à fingendo figura. Itaque Pacuuius in
tragœdia, quæ Niptra inscribitur, faciem dixit hominis,
pro

pro corporis longitudine:

Actate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procera virum. Non solum autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cuiusq; modi aliarum facies dicitur: Nam montis, & coeli, & maris facies, si tempestiue dicatur, probe dicitur. Sallustij uerba sunt ex hist. secunda: Sardinia in Africo mari facie uestigij humani in orientem, quam in occidentem latior prominet. Ecce autem id quoq; in mentem uenit, quod etiam Plautus in Pœnulo, faciem pro totius corporis colorisq; habitu dixit.

Verba Plauti hæc sunt:

P O E. Sed earum nutrix, qua sit faciei mihi expedi.

M I L. Statura haud magna, corpore aquilo. P O E. Ipsa ea est.

M I. Specie uenusta, ore paruo, oculis pernigris.

P O E. Formam quidem hercle uerbis depinxit probe.

Præterea memini Quadrigarium in undeuicesimo faciem pro statura totiusq; corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum prandium.

C A P V T X X I X .

L Audabat, uenditabatq; se nuper quispiam in libraria sedens, homo inepte gloriosus: tanquam unus esset sub omni coelo satyrarum M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alij Menippeas appellant. Et iaciebat inde quædam non admodum difficilia, ad quæ conijcienda aspirare posse neminem dicebat. Tū fortè eum ego librum ex iisdē satyris ferebam, qui ὄλγον ἔπος inscriptus est. Propius igitur accessi, & Nosti, inquam, magister uerbum illud scilicet uctus, Egregiam Musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei? Oro ergo te, legas hos uersus pauculos: & prouerbij istius, quod in his uersibus est, sententiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius, quæ nō intelligis

telligis : ut ea tibi ego enarrem. Quoniam, inquam, pacto legere ego possum, quæ non assequor? Indistincta nanque sient, & confusa, quæ legero, & tuam quoq; impedient intentionem. Tunc alijs etiam qui ibi aderant, coripluribus idem cõprobantibus, desiderantibusq; accipit à me librum ueterem, siuei spectata, luculentè scriptum. Accipit autem inconstantissimo uultu & maestissimo. Sed quid deinde dicam? Nõ audeo hercle postulare, ut id credatur mihi. Pueri in iudo rudes, si eum librum accepissent, non ij magis in legendo deridiculi fuissent. Ita & sententias intercidebat, & uerba corruptè pronuntiabat. Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos egros, assiduisq; lucubrationibus propè iam perditos? Vix ipsos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Rectè, inquam, sit oculus magister tuis. Sed in quo illis nihil opus est, id rogo te, dicas mihi : Caninum prandium in hoc loco, què legisti, quid significat? At ille egregius nebulo, quasi difficili quæstione perterritus, exurgit statim : & abiens, Non, inquit, paruum rem quæris : talia ego gratis non doceo. Eius autè loci, in quo id prouerbum est, uerba hæc sunt : Non uides apud Mnestheum scribi, tria genera esse uini, nigrum, album, * medium, quod uocant κίρρον, id est, giluum: & nouum, uetus, medium: & efficere nigrum * uires, album urinam, medium πέντηρον : nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uerò esse prandium caninum. Quid significet prãdium caninum, rem leuiculam diu & anxie quæsiuimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil uini potatur, caninum dicitur: quoniam canis uino caret. Cum igitur medium uinum appellasset, quod neque nouum esset, neq; uetus : & plerunq; homines

ita

Vini genera.
*melinum

*aliàs uirus

Prandium caninum.

Abstemium.

ita loquantur, ut omne uinum, aut nouum esse dicant, aut uetus: nullam uim habere significauit, neq; noui, neq; ueteris, quod medium esset: idcirco pro uino non habendum: quia neq; refrigeraret, neq; calefaceret. Refrigerare id dicitur quòd Græcè dicitur ἀναψύξαι. Refrigerare.

A. G E L L I I N O -
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R X I I I .

Dissertatio Phauorini philosophi aduersus eos, qui Chaldaei appellantur, & ex cœtu motibusq; siderum & stellarum, fata se hominum dicturos pollicentur. CAP. I.

D V E R S V M istos, qui sese Chaldaeos, seu Genethliacos appellant, ac de motu deq; positu stellarum dicere posse quæ futura sunt, profitentur, audiuius quondam Phauorinum philosophum, Romæ Græcè disserentem, egregia atq; illustri oratione: exercendi ne aut ostentandi gratia ingenij, an quòd ita seriò iudicatoq; existimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum argumentorumq;, quibus usus est, quoad eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione properè annotaui: eaq; fuerunt ad hanc ferme sententiam: Disciplinã istam Chaldaeorum tantæ uenustatis non esse, quantæ uideri uolunt: neq; eos principes eius autoresq; esse, quos ipsi ferant: sed id præstigiæ atq; offuciæ genus commentos Offuciæ. esse homines æruscatores, & cibum quæstumq; ex mendacijs captantes: atq; eos, quoniam uiderent terrena quædam inter homines sita, coelestium rerum sensu atq; ductu

moueri quale est, quòd oceanus, quasi lunæ comes, cum ea
 simul senescit adolescitq; : hinc uidelicet sibi argumentum
 ad persuadendum parauisse, ut crederemus omnia rerum
 humanarum, & parua, & maxima, tãquàm stellis atq; si-
 deribus cuiuslibet duci & regi. Esse autem nimis quàm ine-
 ptum absurdumq;, ut quoniã æstus oceani cum lunæ cur-
 riculo congruit, negotium quoq; alicuius, quod ei fortè de
 aquæ ductu cū riuulibus, aut de communi pariete cum ui-
 cino apud iudicem est, ut existimemus id negotium, quasi
 habena quadam de cœlo uinctum gubernari. Quod & si
 ui & ratione quapiam diuina fieri potest, nequaquam ta-
 men id censebat, in tam breui exiguoq; uitæ spatio, quan-
 touis hominis ingenio comprehendi posse & percipi. Sed
 cõiectari pauca quædam, ut uerbo ipsius utar, πᾶχυ μετέ-
 στες nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, & ua-
 ga, & arbitraria, qualis longinqua oculorum acies est,
 per interualla media caligantium. Tolli enim quod maxi-
 mum inter deos atq; homines differt, si homines quoq; res
 omneis post futuras prænoscerent. Ipsam deinde siderum
 stellarumq; obseruationem, quam esse originem scientiæ
 suæ prædicarent, haudquaquam putabat liquidè consiste-
 re. Nam si principes Chaldæi, qui in patētibus campis co-
 lebant stellarum motus, & uias, & discessiones, & cœtus
 intuentes, quid ex ijs efficeretur obseruauerunt: Procedat,
 inquit, hæc sanè disciplina: sed sub ea modo inclinatione
 cœli, sub qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim potest (in-
 quit) ratio Chaldæorum obseruationis manere, si quis ea
 uti uelit sub diuersis cœli regionibus. Nam quanta, inquit,
 partiũ circulorumq; cœli, ex deuergentia & conuexioni-
 bus mundi uarietas sit, quis non uidet? Eadem igitur stel-
 læ, per quas omnia diuina humanaq; * fieri contendunt:
 sicuti

*ferri, agi

sicuti ne usquequaq; pruinas aut calores cient, sed mutant & uariāt, tempestatesq; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas mouent: cur non euenta quoq; rerum, ac negotiorum, alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubiū, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconsequens, ipsum quidem corpus, & habitum tam profundi aeris sub alio, atq; alio cœli curuamine non eundem manere: in hominū autem negotijs stellas istas opinari idē semper ostendere, si eas ex quacunq; terra conspexeris. Præterea mirabatur, id cuiq; pro præcepto liquere, Stellas istas quas à Chaldæis & Babylonijs siue Aegyptijs obseruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius erroneas uocat, non esse plures quàm uulgò dicerentur. Posse enim fieri existimabat, ut alij quidam planetæ pari potestate essent, sine quibus recta atque perpetua obseruatio perfici non quiret: neq; eos tamen cernere homines possent, propter exuperantiam uel splendoris uel altitudinis. Nam & quædam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumq; terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt alijs omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terræ obseruari debuisse, quæ tandem finis obseruationis istius fuit, & quæ tēpora satis esse uisa sunt ad percipiendum, quid præmonstraret, aut coetus stellarum, aut circuitus, aut transitus? Nam si isto modo cœpta fieri obseruatio est, ut animaduerteteretur quo habitu, qua forma, quaq; positura stellarum aliquis nasceretur: tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius & mores, & ingenium, & circumstantia rerum negotiorumq;, & ad postremum finis etiam uitæ spectaretur: eaq; omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipsæ

Stellæ erraticæ.
Erroneæ.

illæ eodem in loco , eodemq; habitu forent , eadem cæte-
 ris quoque euentura existimarentur , qui eodem illo tem-
 pore nati fuissent. Si isto, inquit, modo obseruari cœptum
 est, exq; ea obseruatione composita quædam disciplina est,
 nullo id pacto potest procedere. Dicant enim quot tan-
 dem annis uel potius quot seculis orbis hic obseruatio-
 nis perfici quiuerit. Constare quippe inter astrologos di-
 cebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium
 rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumera-
 bili numero annorum ad eundem locum, cum eodem ha-
 bitu simul omnes unde profectæ sunt, regredi: ut neque
 ullus obseruationis tenor, neque memoriæ ulla effigies li-
 terarum tanto æuo potuerint edurare. Atque illud etiam
 cuiusmodi esset, considerandum putabat, quòd aliud stel-
 larum agmen foret, quo primum tempore conciperetur
 homo in utero matris: aliud postea, cum in decem mensi-
 bus proximis in lucem ederetur. Quærebatq; quæ conueni-
 ret, diuersam super eodem fieri demonstrationem: si, ut
 ipsi putarent, alius atque alius earundem stellarum situs
 atque ductus, alias atque alias fortunas daret: Sed & nu-
 ptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atq; ipso
 etiam illo maris atq; foeminae coitu iam declarari oportere
 dicebat, certo quodam & necessario stellarum ordine,
 quales qualiq; fortuna homines gignerentur: ac multò etiã
 antè, quàm pater ipse, atque mater nascerentur, ex eorum
 genitura debuisse iam tum prospici, quinam olim futuri
 essent, quos ij creaturi forent, & suprâ longè atque longè
 per infinitum: ut si disciplina ista fundamento aliquo ueri-
 tatis nixa est, centesimo usque abhinc seculo, uel magis pri-
 mo cœli atq; mundi exordio, atq; inde iam deinceps con-
 tinua significatione, quoties generis autores eiusdem ho-

mies

mines nascerentur, stellæ istæ præmonstrare debuerint, qualis, qualiq; fato futurus sit quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusque stellarum formæ & positionis sortem atque fortunam, uni omnino homini certam destinatamq; esse? eamq; formam post longissima seculorum spatia restitui, si uitæ fortunarumq; eiusdem hominis indicia, in tam breuibus interuallis per singulos maiorum eius gradus, perq; infinitū successionum ordinem, tam sæpe ac tam multipliciter, eadem ipsa non eadem stellarum facie denotantur? Quòd si id fieri potest, eaq; diuersitas atque uarietas admittitur, per omnes antiquitatis gradus, ad significanda eorum hominum, qui post nascentur exordia: imparitas hæc turbat obseruationem: omnisq; ratio disciplinæ confunditur. Iam uerò id minime ferendum esse censebat, quòd non modo casus & euenta, quæ euenirent extrinsecus, sed consilia quoque hominum ipsa, & arbitria, & uarias uoluntates appetitionesq;, & declinationes, & fortuitos, repentinosq; in leuissimis rebus animorum impetus recessusq; moueri agitariq; desuper è cælo putarent: tanquam si fortè ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atque id rursus uolueris, non ex aliqua dispari uariaq; animi agitatione, sed ex necessaria quadam errantium siderum reciprocatione contigerit: ut planè homines, non quod dicitur λογικὰ ζῶα, sed ludicra & ridenda quædam * νομοβῆτα esse uideantur, si nihil sua sponte, nihil arbitrato suo faciunt, sed ducentibus stellis & aurigantibus: Ac si, inquit, potuisse prædici affirmant, Pyrrhus'ne rex, an Manius Curius prælio uicturus esset: cur tandem non de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo audeant dicere, quisnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciunt? & mino-

Arbitrii libertatem defendit.

* Cælius neurosspasta legit li. 4. ca. 6.

ra maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines rerum sibi vindicant, magisq; esse perspicuas, & facilius comprehendi posse dicunt: Volo (inquit) mihi respondeant, quid in hac totius mundi contemplatione prestantis naturae operibus, in tam paruis atq; breuibus negotijs, fortunisque hominum, magnum putent? Atq; id uelim etiam, inquit, ut respondeant, si tam paruum, atq; rapidum est momentum temporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo caeli, plures simul ad eandem competentiam nasci non queant: & si idcirco gemini quoq; non eadem uitae sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeant, cursum illum temporis transuolantis, qui uix cogitatione animi comprehendi potest, quoniam pacto aut consulto assequi queat, aut ipsi perspicere & deprehendere: cum in tam praecipiti dierum noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad postremum autem, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat: quod homines utriusque sexus, omnium aetatum diuersis stellarum motibus in uitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt, longe distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in nauis fluctu obruti, eodemq; genere mortis, eodemq; ictu temporis interirent. Quod scilicet, inquit, nunquam eueniret, si momenta nascendi singulis attributa, suas unumquodq; leges haberet. Quod si quaedam, inquit, in hominum morte atq; uita, etiam diuersis temporibus editorum, per stellarum pares quosdam postea conuentus, paria nonnulla & consimilia posse dicuntur obtingere: cur non aliquando possint omnia quoq; paria usu uenire, ut existant per huiuscemodi stellarum concursiones & similitudines. Socrates

tes simul & * Antisthenes & Platonēs multi, genere, for- * Aristones
 ma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? Quod ne-
 quisquam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac cau-
 sa probè uti queunt aduersum hominum impares ortus,
 interitus pares. Illud autem condonare se ijs dicebat,
 quòd non id quoque requirerent, si uitæ, mortisq; homi-
 num, rerumq; humanarum omnium tempus & ratio, &
 causa in cœlo, & apud stellas foret: quid de muscis, aut
 uermiculis, aut echinis, multisq; alijs minutissimis, terræ
 mariq; animantibus dicerent? An ista quoq; ijsdem, quibus
 homines, legibus nascerentur, ijsdem itidem extingueren-
 tur: ut aut ranunculis quoq; & culicibus nascendi fata
 sint de cœlestium siderum motibus attributa: aut * si id non * si id puta-
 putarent, nulla ratio uideretur, cur ea siderum uis in ho- rent
 minibus ualeret, deficeret in cæteris. Hæc nos ficta, & in-
 condita, & propemodum ieiuna oratione attigimus. At
 Phauorinus (ut hominis ingenium fuit, utq; Græcæ facun-
 diæ copia simul & uenustas) latius ea, & amœnius, &
 splendidius, & profluentius exquebatur. Atq; identidem Profluentius.
 commonebat, ut caueremus, nequæ nobis isti sycophantiæ,
 ad faciendam fidem, irreperent, quòd uiderentur quædam
 interdum uera effutire aut spargere. non enim compre-
 hensa, inquit, neq; definita, neq; percepta dicunt: sed lubri-
 ca atq; ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque
 uera pedetentim, quasi per tenebras ingredientiē eunt: &
 aut multa tentando incidunt repentiē imprudentes in ueri-
 tatē, aut ipsorum qui eos consulunt, multa credulitate du-
 cente, perueniunt callidè ad ea, quæ uera sunt: & idcirco
 uidentur in præteritis rebus, quàm futuris, ueritatem faci-
 lius imitari. Ista tamen omnia, quæ aut temerè, aut astutè
 uera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea

Sūt qui legāt non sit millesima. Hæc autem, quæ dicentem Phauorinum multesima. re audiuius, multa etiam memini poëtarum ueterum testi- ferētes ad que monia confirmare, quibus huiuscemodi ambages fallaciõe eam dictionē, confutantur: ex quibus est Pacuianum illud:
 πονηροῦ μίσιον

Nam si qui quæ euentura sunt, præuideant,

Aequiparent Ioui. Item Accianum illud:

Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures uerbis diuitant
 Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Item Phauorinus deterrere uolēs, & depellere adolescen- tes à genethliacis istis, & quibusdam alijs id genus qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos pollicentur:

Prognostici
 nō consulen-
 di.

nullo pacto adeundos esse consulendosq; huiuscemodi ar- gumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura di- cunt, aut prospera. Si dicunt prospera, & fallūt, miser fies frustra expectando. si aduersa dicunt, & mentuntur: mi- ser fies, frustra timendo. Si uera respondent, eaq; sunt non prospera: iam inde ex animo miser fies, antequam e fato fias. si felicia promittūt, eaq; euentura sunt: tum planè duō erunt incommoda: & expectatio te spei suspensum fati- gabit, & futurum gaudiij fructum spes tibi iam deflorauē- rit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus, res futuras præfagientibus.

Quemadmodum disseruit Phauorinus consultus à me,
 super officio iudicis.

CAP. II.

Quo primū tempore à Prætoribus lectus in iudi- cem sum, ut iudicia quæ appellantur priuata susci- perem: libros utriusque lingue de officio iudicis scriptos conquisiui: ut homo adolescens, à poëtarum fabulis, & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites uocatus, rem iudi- ciariam, quoniam uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Atque

Muti magi-
 stri libri.

in

in rerum quidem diffusionibus, comperendinationibus, & alijs quibusdā legitimis in rebus, ex ipsa lege Iulia, & ex Sabini Massurij, & ex quorundam aliorum Iurisperitorum commentarijs commoniti & adminiculati sumus: in ijs autē, quæ existere solent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuersarum circumstātia, nihil quicquam nos huiuscemodi libri iuuerunt. Nam etsi consilia iudicibus ex presentium causarum statu capiēda sunt: generalia tamen quædā præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmuniri iudex præparariq; ad incertos casus futurarum difficultatū debeat: sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas: Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataq;: sed qui petebat, neq; tabulis, neq; testibus id factū docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum cōstabat, uirum esse feruē bonum, notæq; & expertæ fidei, & uitæ inculpatisimæ: multaq;, & illustria exempla, probitatis, sinceritatisq; eius expromebātur. illum autem, unde petebatur hominem esse non bonæ rei, uitæq; turpi & sordida, conuictumq; uulgò in mendacijs, plenumq; esse perfidiarum & fraudum ostendebatur. Is tamen cum suis multis patronis clāmitabat, probari apud me debere pecuniā datam consuetis modis, expensilatione, mensæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, testium intercessionē. Ex quibus omnibus si nulla re probaretur: dimitti * iam sanè oportere, & aduersarium de calumnia * iam se oportere damnari. Quod de utriusq; autem uita atq; factis dicere tere tur, frustra id fieri atq; dici. Rem enim de petēda pecuniā apud iudicem priuatum agi: non apud CENS. de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in cōsiliū, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, semperq;

perq; se circum undiq; distrahentibus causis festinantes non sedendum diutius, ac nihil esse dubium dicebant, quin absoluendus foret, quam accepisse pecuniam illam nulla probatione solenni docebatur. Sed enim ego homines cum considerabam, alterum fidei, alterum probri plenum, spurcissimæq; uitæ ac defamatisimæ: nequaquam adduci potui ad absolvendum. Iussi igitur diem* diffundi, atq; inde à subdiffindi legit Jellys pergo ire ad Phauorinum Philosophum, quem* co tempore Romæ plurimum sectabar: ac de hominibus quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut & ipsum illud, in quo hærebam, & cætera etiam, quæ obseruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum essem prudentior. Tum Phauorinus, religione illa cunctationis, & sollicitudinis nostræ comprobata: Id quidem, inquit, super quo nunc deliberas, uideri potest specie tenui paruiq; esse: sed si de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequaquam est uel loci huius, uel tēporis. Est enim disceptatio ista multijugæ, & sinuosæ questionis: multaq;, & anxia cura, & circumspectientia indigens. Namq; (ut pauca tibi nunc questionum capita attingam) iam omnium primū hoc de Iudicis officio queritur. Si Iudex fortè id sciat, super qua re apud eum litigatur: eaq; res uni ei, prius quam agi cœpta, aut in iudiciū deducta sit, ex alio quodā negotio, casuq; aliquo cognita liquido, & comperta sit, neq; id tamen in agenda causa probatur: oporteat ne eum secundum ea, quæ sciens uenit iudicare, an secundum ea quæ aguntur. Id etiam, inquit, queri solet, an deceat atq; conueniat, iudicij causa iam cognita, si facultas esse uideatur componendi negotij, officio paulisper iudicis dilato, communis amicitie & quasi pacificatoris partes recipere. Atq; illud amplius ambigi, ac dubitari

ri

*Ang. Polit.
diffindi legit
*meo

Officia Iudicis dubia.

ri scio, debeat ne Iudex inter cognoscendum ea, quæ dicto
quesitoq; opus est, dicere & querere, etiam si cuius ea di-
ci quæriq; interest, neq; dicat, neq; postulet. Patrocinari
enim prorsus hoc esse aiunt, non iudicare. Præter hæc su-
per ea quoq; re dissentitur, an ex usu exq; officio sit iudi-
cis, rem causamq;, de qua cognoscit, interlocutionibus suis
ita exprimere consignareq;, ut ante sententiæ tempus ex
ijs, quæ apud eum in præsens confuse uarieq; dicuntur,
perinde ut quoq; in loco, ac tempore mouetur, signa & in-
dicia faciat motus, atq; sensus sui. Nam qui iudices, inquit,
acres, atq; celebres uidentur, non aliter existimant rem,
qua de agitur, indagari comprehēdiq; posse, nisi is, qui iu-
dicat, crebris interrogationibus necessarijsq; interlocutio-
nibus, & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat.
Contrà autem, qui sedatiores & grauiores putantur, ne-
gant iudicem debere ante sententiam, dum causa utrinque
agitatur, quoties aliqua re. proposita motus est, toties si-
gnificare quid sentiat. Euenturum enim aiunt, ut quia pro
uarietate propositionum argumentorumq; alius, atq; alius
motus animi patiendus est, aliter atq; aliter eadem in cau-
sa, eodemq; in tempore sentire, & interloqui uideatur. Sed
de his, inquit, & cæteris huiuscemodi iudicialis officij tra-
ctatibus, & nos posthac, cum erit otium, dicere quid sen-
tiamus, conabimur: & præcepta Aclij Tuberonis super
officio iudicis, quæ nuperrimè legi, recēsebimus. Quod au-
tem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixi-
sti: suadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi ui-
ri consilio: qui in oratione quam pro L. Turio, Contra Cn.
Gellium, dixit, ita esse moribus maiorum traditū obserua-
tumq; ait: ut si quid inter duos actum est, neq; tabulis, neq;
testibus planū fieri possit, tum apud iudicem, quid de ea re
cognosc

cognosceret, uter ex ijs uir melior esset, quæreretur: & si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac secundum eum iudicaretur. In hac autem causa, de qua tu ambigis, optimus est, qui petit: unde petitur, deterrimus: & res est inter duos acta sine testibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit: cõdemnesq; eum, de quo petitur, quoniam, sicuti dicis, duo pares non sunt: & qui petit, melior est. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philosophum decuit, suasisit. Sed maius ego, altiusq; id esse existimaui, quàm quod meæ ætati, & mediocritati conueniret: ut cognouisse, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gestæ uiderer: ut absoluerem tamen inducere in animum non quui, & propterea iuravi, mihi non liquere, atque ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commemorat Phauorinus; hæc sunt: Atque ego à maioribus memoriã sic accepi, Si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quòd duo res gessissent uti testes non interessent: illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio, ni uir melior esset Gellius, quàm Turius, nemo, opinor, tam insanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quàm Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infensiq; inter sese fuerint Xenophon & Plato.

CAP. III.

Platonis & Xenophontis æmulatio.

Qui de Xenophontis Platonisq; uita & moribus pleraq; omnia exquisitissimè scripsere, non abfuisse ab eis motus quosdam tacitos, & occultos simultatis, æmulationisq; mutue putauere, & eius rei argumenta quædam coniectatoriè, ex eorum scriptis protulerunt. Ea sunt profecto

Etò huiuscemodi, quòd neq; à Platone in tot numero libris
 Mentio usquam facta sit Xenophontis: neq; item contrà ab
 eo Platonis, in suis libris: quãquàm uterq; ac maxime Pla-
 to complurium Socratis sectatorum in sermonibus, quos
 scripsit, cõmeminerit. * Id etiam esse nõ synceræ neq; ami- * Id etiam nõ
 cæ uoluntatis indicium crediderũt, quòd Xenophon in cly- synceræ
 to illi operi Platonis, quod de optimo statu Reipublicæ, ci-
 uitatisq; administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus
 ferè libris, qui primi in uulgus exierant, opposuit contrà,
 conscripsitq; diuersum regiæ administrationis genus, quod
 παυδείας κύβητς inscriptũ est. Eo facto scriptoq; eius, usque
 adeò permotum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro
 mentione Cyri Regis habita, retractandi leuandiq; eius
 operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & strenuum
 fuisse dixerit, παυδείας δ' ἐν ὀργάνωσ ἡφθαι τὸ παρὰ τὸν.
 Hæc enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant
 id quoq; ad ista, quæ dixi, accedere, quòd Xenophon in li-
 bris, quos dictorum atq; factorum Socratis commentarios
 composuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ causis ra-
 tionibusq; unquam disputauisse: ac ne disciplinas quidẽ cæ-
 teras, quæ μαθηματικά Græci appellant, quæ ad bene bea-
 teq; uiuendum non pertinerent, aut attigisse, aut compro-
 basset. Idcircoq; turpiter eos mētiri dicit, qui dissertationes
 istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquit, Xe-
 nophon cùm scripsit, Platonem uidelicet notat, in cuius li-
 bris Socrates de Physica, & Musica, & Geometria disse-
 rit. Sed enim de uiris optimis & grauissimis, si credendum
 hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbitror
 non obrectationis, neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore pa-
 riẽda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophiæ
 absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt.

Quæ

Paritas ingeniorum æmulationē parit.

*eandem uirtutis callem

Quæ igitur est istius opinionis ratio? Hæc profectò est, equiparatio ipsa plerunq; & paritas uirtutum inter se consimilium, etiam si contentionis studium & uoluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum plurium'ue in eiusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama, aut proxima, oritur apud diuersos fautores eorum industria, laudisq; æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat: cursusq; eorum ad eandem uirtutis calcem pergentium, quando est compar uel ambiguus, in æmulandi suspensiones non suo, sed fauentium studio delabitur, Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmulariq; inter sese existimati sunt: quia de ijs apud alios uter esset exuperantior certabatur: & quia duæ eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Quòd aptè Chrysippus & graphicè imaginem Iustitiæ modulis, coloribusq; uerborum depinxit. CAP. IIII.

Chrysippus.

Iustitiæ imago.

Condignè mehercle & condecorè Chrysippus in librorum, qui inscribitur *περὶ καλῆ καὶ ἠδ' οὐκ* primo, os & oculos Iustitiæ, uultumq; eius seueris atq; uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem Iustitiæ, fieriq; solitam esse dicit à pictoribus rhetoribusq; antiquioribus, ad hunc ferme modum: Forma atque filo uirginali: aspectu uehementi, & formidabili: luminibus oculorum acribus: neq; humilis: neq; atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Ex imaginis autem istius significatione intelligi uoluit, iudicem, qui iustitiæ antistes est, oportere esse grauem, sanctum, seuerum, incorruptum, inadulabilem, contraq; improbos, nocentesq; immisericordem,

dem atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentem, ut & maiestate æquitatis, ueritatisq; terrificum. Verba ipsa Chryssippi de iustitia scripta hæc sunt:

Παρθένος ἡ εἶναι λέγεται, ἡ σύμβολον τῆς ἀδελφότητος εἶναι, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τοῖς κακῶς, μὴ ἢ προσέειπαι, μήτε τῶν ἐπισηκῶν λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν ἢ τοῖς τῶν οἷς ἀκολούθως, ἢ σκυδρωπὴν γράφεται, καὶ συνεχῆς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, ἢ διεδορῆς βλέψασα ὡς τε τοῖς ἢ ἀδελφῶν φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς ἢ δικαίους θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντες τῆς τοῖς τῶν προσώπων, τοῖς ἢ ἑτέροις, προσάντας. Hæc uerba Chryssippi eo etiam magis ponenda existimauit: ut prompta atq; exposita ad considerandum, iudicandumq; sint. Quoniam legentibus nobis ea, delictiores quidam disciplinarum Philosophi, Sæuitiæ imaginem istam esse, non Iustitiæ dixerunt.

Lis atq; contentio Grāmaticorum Romæ illustriū, enarrata, super casu uocatiuo uocabuli quod est Egregius. C A P. V.

DE fessus ego quondam ex diutina commentatione, laxandi, leuadiq; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: atq; ibi duos forte Grammaticos conspicatus, nō parui in urbe Rōma nominis, certationi eorum acerrimæ affui: cum alter in casu uocatiuo, Vir egregi dicendum contenderet, alter, Vir egregie. Ratio autē eius, qui egregi oportere dici censebat, huiuscemodi fuit: Quæcumq;, inquit, nomina, seu uocabula recto casu, numero singulari, us, syllaba finiuntur, in quibus ante ultimā syllabam posita est, i, litera, ea omnia casu uocatiuo, i, litera terminantur: ut Cælius Cæli, modius modi, tertius terti, Accius Acci, Titius Titi, & similia omnia, Sic igitur Egregius, quoniā us, syllaba, in casu nominandi finitur, eamq; syllabam præcedit,

Egregius.

dit, i, litera : habere debet in casu uocandi, i, literam extremam: & idcirco Egredi, non Egredie, rectius dicitur. Nā diuus & riuus, & cliuus, non us, syllaba terminantur, sed ea quæ per duo u, scribenda est: propter cuius syllabæ sonum declarandum, reperta erat noua litera, F, quæ di-
 Digamma. gamma appellabatur. Hoc ubi alter audiuit: O, inquit, egregie Grammatice, uel si id mauis, egregiissime: dic, oro te, Inscius, & Impius, & Sobrius, & Ebrius, & Proprius, & Propitius, & Anxius, & Contrarius, quæ, us, syllaba finiuntur, in quibus ante ultimā syllabam, i, litera est, quem casum uocandi habent? me enim pudor, & uerecundia tenet, pronuntiare ea secundum tuam definitionem. Sed cum ille paulisper oppositu horum uocabulorum commotus reticisset, & mox tamen se collegisset, eandemq; illam quàm definierat regulam retineret & propugnaret: diceretq; & Propri, & Propiti, & Anxi, & Contrari itidem in casu uocatiuo dicendum: quia & Aduersarius & Extrarius ita diceretur, Inscium quoq; & impium, & Ebrium, & Sobrium, insolentius quidem paulò, sed rectius per, i, literam, non per e, in casu eodem pronuntiandum: eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium esse, eadem hæc ista diutius audire: clamantes compugnantesq; illos reliqui.

Cuiusmodi sint, quæ speciem doctrinarum habeant, sed neque delectent, neque utilia sint: atque inibi de uocabulis singularum urbium, regionumq; immutatis.

C A P V T V I.

HOmo nobis familiaris, in literarum cultu nō ignobilis, magnamq; ætatis partem in libris uersatus: Adiutū, inquit, ornatumq; uolo ire Noctes tuas: & simul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipse

ipse dicebat) præscatentem : quem elaboratum sibi esse ait ex multis, & varijs, & remotis lectionibus : ut ex eo sumerem quantū liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libens : tanquā si copiae cornu nactus essem : & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, præ Iupiter, mera miracula : Quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus est : & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates : & cuiusmodi Homerus dicat in Ulyssis domo σειγῆνες : quam ob causam Thelemachus cubans iunctum sibi cubantem Pistratum, non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit : ἐυγῶ-κλεια Telemachum quo genere claustrum incluserit : & quapropter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit. Atq; illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint sociorum Ulyssis, qui à Scylla rapti laceratiq; sunt, utrum ἐρ τῆ ἐσω θαλάσῃ Ulysses errauerit ἢ ἄριστορχορ, an ἐρ τῆ ἐξω ἢ κράτιστα. Id etiam istic scriptum fuit, qui sint apud Homerum uersus ἰσόληφοι : & quorum ibi nominum reperiatur παρασιχίς : & quis adeò uersus sit, qui per singula uocabula singulis syllabis increscat : ac deinde qua ratione dicit singulas pecudes, in singulos annos terna parere : & ex quinq; operimentis, quibus Achillis clypeus munitus est : quod factum ex auro est, summū sit an medium : & præterea quibus urbibus regionibusq; uocabula iam mutata sint : quòd Bœotia antè appellata fuerit Aonia, quòd Aegyptus Aëria dicta est, quòd Creta eodem quoq; nomine Aëria dicta est, quòd Attica ἀκτῆ, & Aëta apud poëtam, quòd Corinthus Ephyre, quòd Macedonia ora ἡμαθία, quòd Thessalia αἰμονία, quòd Tyrus Sarra, quòd Thracia antè Sithon dicta sit, quòd Siston ποσειδώνειορ. Hæc atque item alia multa istiusmodi

z scripta

Aonia.

Aëria.

Ephyre.

Emathia.

Hæmonia.

Sarra.

Sithon.

scripta in eo libro fuerant. Quem cum statim properans redderem, ὄναός σ'ε, inquam, doctissime uirorum, ταύτης τῆς πολυμαθείας: *ε* librum hunc opulentissimum recipe, Paupertinus. nihil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Nam meae Noctes, quas instructū ornatumq; isti, de uno maxime illo uersu Homeri quaerunt, quem Socrates pra omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat:

ὅτι τοι ἐν μεγάροισι κακὸν ἀγαθὸν τε τέτυκται.

Quòd M. Varro Cn Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellauit ipse *Ἰαγογι- cum* de officio senatus habendi. CAP. VII.

* primūm
consul

CN. Pompeio* consulatus primus cum Marco Crasso designatus est. Eum magistratum Pompeius cum iuiturus foret, quoniam per militiæ temporis, senatus habendi consulendiq; rerum expertus humanarum fuit: M. Varronem familiarem suum rogauit, uti commentarium faceret *ἑισαγωγικὸν* (sic enim Varro ipse appellat) ex quo disceret, quid facere dicereq; deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quē super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis; quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in libro epistolicarum quaestionum IIII. In quibus literis, quoniam quæ antè scripserat

* cōducentia non comparebant, docet rursus multa ad eam rem* ducentia. Primum ibi ponit, quæ fuerint, per quos more maiorum senatus haberi soleret, eosq; nominat, Dictatorem, Consules, Prætores, Trib. Pleb. Interregem, Præf. urbis: neque alij, præter hos, ius fuisse dixit facere *Senatusconsultum*: Quotiesq; usu uenisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior alijs esset, ci potissimum senatus consulendi ius fuisse. Addit deinde ex-
traor

traordinario iure Tribunos quoque militares, qui pro Consulibus fuissent: item Decemuiros, quibus imperium consulare tum esset: item Triumuiros reipub. constituendæ causa creatos, ius consulendi senatum habuisse. Postea scribit de intercessionibus: dixitq; intercedendi, ne Senatusconsultum fieret, ius fuisse ijs solis, qui eadem potestate, qua ij, qui Senatusconsult. facere uellent, maiores ue essent. Tum adscripsit de locis in quibus Senatusconsultum fieri iure posset: docuit confirmauitq; nisi in loco per Aug. constituto, quod templum appellaretur, Senatusconsult. factum esset, iustum id non fuisse: propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iulia; cum profana ea loca fuissent, templa esse per Augu. constituta. ut in ijs Senatusconsulta more maiorum iusta fieri possent. Inter quæ id quoq; scriptum reliquit, non omneis ædes sacras templa esse: ac ne ædem quidem Vestæ templum esse. Post hæc deinceps dicit Senatusconsult. ante exortum, aut post occasum solem factum, ratum non fuisse: opus etiam Censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore Senatusconsult. factum esset. Docet deinde inibi multa: quibus diebus haberi Senatum ius non sit: immolareq; hostiam prius, auspicariq; debere, qui Senatum habiturus esset: de rebus quoque diuinis prius, quàm humanis ad Senatum referendum esse: tum porrò referri oportere, aut infinite de republi. aut de singulis rebus finite: Senatusq; cons. fieri duobus modis: aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas: singulos autem debere consuli gradatim, incipi q; à consulari gradu: ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in Senatum lectus esset. Tum autem, cum hæc scriberet, nouum

Aug. id est, augures.

Templum.

Opus censorium, pro re animaduersione digna.

morem institutum refert, per ambitionem, gratiamq; : ut is primus rogaretur, quem rogare uellet, qui haberet Senatum: dum is tamen ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quoque capiendo differit: deq; multa dicenda Senatori, qui cum in Senatum uenire deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id genus in libro, quo supra dixi, M. Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est. Sed quòd ait Senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententijs, aut per discessionem: parum conuenire uidetur cum eo, quod Atteius Capito in Coniectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimo quinquagesimonono, Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis, etiam in ijs, quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria: idq; ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius, accuratiusq; nos meminisse scribere.

Quæsitum esse dissensumq; an præfectus Latinarum causa creatus, ius senatus conuocandi consulendiq; habeat.

CAPVT VIII.

PRæfectum urbi, Latinarum causa relictum, Senatum habere posse Mutius negat: quoniam ne Senator quidem sit, neque ius habeat sententiæ dicendæ: cum ex cæcitate præfectus fiat, quæ non sit senatoria. Marcus autem Varro in quarto epistolicarum quæstionum, & Atteius Capito in Coniectaneorum ducentesimo quinquagesimonono, ius esse præfecto Senatus habendi dicunt: deq; ea re assensum esse Capitonem Tuberoni, contra sententiam Mutij, refert. Nanq; & Tribunis (inquit) plebis senatus habendi ius erat: quanquam Senatores non essent, ante Atinium plebiscitum.

A. GEL

A. G E L L I I N O.
 C T I V M A T T I C A R V M
 C O M M E N T A R I O R V M
 L I B E R X V.

Quòd in Q. Claudii annalibus scriptum est lignum alu-
 mine illitum non ardere. CAP. I.

DECLAMAVERAT Antonius Iu Ant. Iulianus.
 Iulianus rhetor, præterquam semper aliàs,
 tum uerò nimium quam delectabiliter,
 & feliciter. Sunt enim ferme scholasticæ
 istæ declamationes, eiusdem hominis,
 cuiusdamq; facundia: non eiusdem tamen quotidie felicitatis.
 Nos ergo familiares eius circumfusi undiq; eum prosequeremur
 domum: cum deinde subeuntes montem Cispium, Cispium mons
 conspiciamus insulam quandam occupatam igni, multis arduisq;
 tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare uasto incendio.
 Tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni, inquit, reditus
 urbanorum prædiorum, sed pericula sunt longè maxima. Si quid
 autem posset remedij fore, ut ne tam assidue domus Romæ arderent:
 uenum hercle dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi
 Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenustate:
 Si annalem, inquit, undeugesimum Q. Claudij legissem, optimi &
 syncerissimi scriptoris, docuisset te profecto Archelaus, regis
 Mithridatis præfectus, qua medella, quaq; solertia ignem
 defenderes: ut ne ulla tua ædificatio e ligno, correpta atq;
 insinuata flammis, arderet. Percotatus ego sum, quid esset
 illud mirum Quadrigarij: Repetit: In eo igitur libro scriptum
 inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Piræum: & contra
 Archelaus re-

Aluminis uis
ignem depel-
lit.

gis Mithridatis praefectus ex eo oppido propugnaret, tur-
rim ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni la-
tere circumplexa igni foret, ardere non quisse: quod ab
Archelao alumine oblita fuisse. Verba Quadrigarij ex
eo libro haec sunt: Tum Sylla conatus est, & tempore ma-
gno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille in-
terposuit, ligneam incenderet. Venit, accessit, ligna subdi-
dit, submouit Græcos, ignem admouit: satis sunt diu conati,
nunquam quiuerunt incendere, ita Archelaus omnem ma-
teriam obliuerat alumine: quod Sylla atq; milites miraban-
tur. Et postquam non succendit, reduxit copias.

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largio-
res lætioresq; in conuiujs inuitatiunculas uini non in-
utiles esse existimauerit.

CAP. II.

Ebriosus phi-
losophaster.

EX insula Creta quispiam ætatem Athenis agens, Pla-
tonicum esse se philosophum dicebat, & uacrier ge-
stiebat. Erat autem nihili homo, & nugator, atq; in Græ-
cæ facundiae gloria iactabundus. Præterea uim libidine
adusq; ludibria ebriosus. Is in conuiujs iuuenum, quæ agi-
tare Athenis hebdomadibus lunæ solenne nobis fuit, si-
mulatq; modus epulis factus, & utiles delectabilesq; ser-
mones cœperant, tum silentio ad audiendum petito, loqui
cœptabat. Atq; id genus uili & incødita uerborum cater-
ua, hortabatur omnes ad bibendum: idq; se facere ex de-
creto Platonico prædicabat: tanquam Plato in libris quos
de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scri-
psisset, utilemq; eam esse bonis ac fortibus uiris censuisset.
Ac simul inter eiusmodi orationem, crebris & ingentibus
poculis omne ingenium ingurgitabat: Fomittem esse quen-
dam dicens, & incitabulum ingenij uirtutisq;, si mens &
corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in 1. &

Ebrietas qua-
lis à Platone
laudetur.

in

in 11. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere & minuere hominum mentes solet, lauaauit: se a hac largiorē paulò, iucundiorēq; uini inuentionem, quæ fieret sub quibusdā quasi arbitris, & magistris conuiuiorum sobrijs, non improbaui. Nam & modicis honestisq; inter bibendum remissionibus, refici integrariq; animos, ad instauranda sobrietatis officia existimauit: reddiq; eos sensim lætiores, atque ad intentiones rursus capiendas fieri habiliores. Et simul si qui penitus in ijs affectionum cupiditatumq; errores inessent, quos aliquis pudor reuerens, concealaret: ea omnia sine graui periculo, libertate per uinū data detegi, & ad corrigendum medendumq; fieri oportuniora. Atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas esse, neq; respueudas huiuscemodi* exhortationes, aduersum propulsandam uini uiolentiam: Neq; ullum unquam continentem prorsus ac temperantem satis fideliter uisum esse, cuius uita uictusq; non inter ipsa errorum pericula, & in medijs uoluptatum illecebris explorata sit. Nam cui Libentiæ Gratiæq; omnes conuiuiorum incognitæ sint, quiq; illarum omnino expers sit, si eum fortē ad participandas eiusmodi uoluptates aut uoluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, declinari plerunq; & capi: Neq; mentem animumq; eius consistere, sed ut quadam noua ictum labascere. Congrediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cumq; ista uini licētia communi decernandum: ut aduersum eas non fuga simus tuti, nec abstinentia, sed uigore animi, & cōstanti præsentia, moderatoq; usu temperantiā continentiamq; tueamur: & calefacto simul, refotoq; animo, si quid in eo uel frigide tristitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit, diluamus.

*exercitationes,

Libentiæ.

Quid M. Cicero de particula ista, au, senserit scripseritq; ,
quæ præposita est uerbis aufugio & aufero. & an in
uerbo autumo eadem ista hæc præpositio esse uide-
ri debeat.

CAPVT III.

Legimus librum Ciceronis, qui inscriptus est, Orator.
In eo libro Cicero cum dixisset uerba hæc, aufugio
& aufero, composita quidem esse ex præpositione ab, &
ex uerbis fugio & fero: sed eam præpositionem, quo fieret
uox pronuntiatu audituq; lenior, uersam mutatamq; esse
in au, syllabam, coeptumq; esse dici aufugio & aufero,
pro abfugio & abfero: Cum hæc, inquam, ita dixisset, tum
postea ibidem super eadem particula ita scripsit: Hæc, in-
quit, præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uer-
bo reperietur. Inuenimus autem in commentario Nigi-
diano, uerbum autumo compositum ex ab, præpositione,
& uerbo aestumo: dictumq; intercise autumo, quasi abæ-
stumo, quod significaret totum aestumo, tanquam abnumero.
Sed (quod sit cum honore multo dictum P. Nigidij homi-
nis eruditissimi) audacius hoc argutiusque esse uidetur
quam uerius. Autumo enim non id solum significat, sed
& dico, & opinor, & censeo: cum quibus uerbis præpo-
sitis ista neq; cohærentia uocis, neq; significatione senten-
tiæ conuenit. Præterea uir acerrimæ in studio literarum
licentiæ M. Tullius non sola esse hæc duo uerba dixisset,
si reperiri posset ullum tertium. Sed illud magis quæri, in-
spiciq; dignum est, uersa ne sit & mutata ab, præposi-
tio in, au, syllabam, propter lenitatem uocis, an potius, au,
particula sua sit propria origine: & proinde ut pleræque
aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta
sit: sicuti est in illo uersu Homeri:

ἀνέρουσ' ἀπὸ μὲν τῶν πρώτων, καὶ ἔσφαξ' ἀπὸ τῆς ἑδαισίας,
καὶ ἀβρομοὶ ἀνιάχ'.

Aufugio.
Aufero.

Autumo.

Au particula.
*perinde

Hist

Historiae de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memoriae traditum est.

C A P V T I I I I.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditiorum, multos in uetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos. Nihil enim adeo tamen de quoquam tantae admirationi fuit, quanta fuerunt quae de Ventidio Basso scriptae sunt. Eum Picentem fuisse genere, & loco humili: & matrem eius à Pompeio Strabone, Pompeij Magni patre, bello sociali, quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse: mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoque puerum inter ceteros ante currum Imperatoris sinu matris uectum esse: post cum adoleuisset, uictum sibi aegre quæsivisse: eumque sordide inuenisse, comparandis mulis & uehiculis magistratibus, qui sortiti prouincias forent, praebenda publice conduxisse: In isto quaestu notum esse coepisse C. Caesari, & cum eo profectum esse in Gallias. Tum quia in ea prouincia satis nauiter uersatus esset, & deinceps civili bello mandata sibi pleraque impigre & strenue fecisset, non modo in amicitiam Caesaris, sed ex ea in amplissimum quoque ordinem peruenisse. Mox Tribunum quoque plebis, ac deinde Praetorem creatum, atque in eo tempore iudicatum esse à senatu hostem cum M. Antonio: Post uero coniunctis partibus, non pristinam tantum dignitatem recuperasse, sed Pontificatum, ac deinde consulatum quoque adeptum esse: eamque rem tam intoleranter tulisse Pop. Rom. qui Ventidium Bassum meminerat curandis mulis uictitasse, ut uulgo per uias urbis uersiculi proscriberentur:

Concurrite omnes Augures, Aruspices:

Portentum inusitatum conflatum est recens:

Nam mulos qui fricabat, consul factus est.

Eundem Bassum suetonius Tranquillus præpositum esse à M. Antonio provincijs orientalibus, Parthosq; in Syriam introrumpantes, tribus ab eo prælijs fusos scribit: eumq; primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

Verbum Profligo à plerisq; dici impropriè insciteq;.

C A P V T V.

Sicut alia uerba pleraque ignoratione & inscitia improbè dicentium, quæ non intelligant, deflexa ac deprauata sunt à ratione recta & consuetudine: ita huius quoque uerbi, quod est Profligo, significatio uersa & corrupta est. Nam cum ab affligēdo, & ad perniciem interitumq; deducendo, inclinatum id tractumq; sit: semper co uerbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sunt, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quasi profectas & perditas appellarint: nunc audio ædificia & templa, & alia serè multa, quæ propè absoluta affectaq; sunt, in profligato esse dici, ipsaq; esse iam profligata. Quapropter urbanissimè respondisse Prætozem nō indoctum uirum barbatulo cuidā ex aduocatorum turba, Sulpitius Apollinaris in quadam epistola scriptum reliquit. Nam cum ille, inquit, rabula audaculus ita postulasset, uerbaq; ita fecisset: Omnia uir clarissime negotia, de quibus te cogniturum esse hodie dixisti, diligentia, & uelocitate tua profligata sunt: unum id solū relictum est, de quo rogo audias. Tum Prætor satis ridiculè: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profligata sint, equidem nescio: hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, siue id audiam, siue non audiam, profligatum est. Quod significare autem uolunt qui profligatū dicunt, ij, qui La-
tine

tinè locuti sunt, non profligatum, sed affectum dixerunt: Affectum.
 sicut M. Cicero in oratione, quam habuit de prouincijs
 consularibus. Eius uerba hæc sunt: bellum affectum uide-
 mus, & uerè ut dicam, penè confectum. Item infra: Nam
 ipse Cæsar, quid est quod in ea prouincia commorari uelit,
 nisi ut ea, quæ per eum affecta sunt, perfecta Reipub. tra-
 dat? Idem Cicero in Oeconomico: Cùm uerò affecta iam
 propè æstate, uuas à sole mitescere tempus est.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifestè esse
 erratum in ea parte, in qua scriptum est: super He-
 ctore & Aiace.

CAP. VI.

IN libro M. Tullij, qui est secundus de gloria, manife- Ciceronis
error.
 stus error est non magnæ rei. Quem errorem esse possit
 cognoscere non aliquis eruditorum, sed qui tantum legerit
 ἄμῃς τὸ κ. Quamobrem non tam id mirabamur errasse
 in eam rem M. Tullium, quàm non esse animaduersum hoc
 postea, correctumq; uel ab ipso, uel à Tirone liberto eius,
 diligentissimo homine, & librorum patroni sui studiosissi-
 mo. Ita enim scriptum in eo libro est: Apud eundem poëtam
 Ajax cum Hectore congregiendi causa, agit ut
 sepeliatur, si sit fortè uictus: declaratq; se uelle, ut suū tumu-
 lum multis etiam post seculis prætereuntes sic loquantur:

Hic situs est, uitæ iam pridem lumina linquens,

Qui quondam Hectoreo percussus concidit ense.

Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam
 Latinam uertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque
 Ajax agit, ut sepeliatur: sed Hector dicit, & Hector de se-
 pultura agit, prius quàm sciat, an secum depugnandi causa
 congressurus sit Ajax:

ἀνδρὸς μὲν τὸδε σῆμα πάλαι κ' ἔτι θειῶν τ' ἔσται

ὄμ

ὅρ ποτ' ἀρισεύουσα κατέκτανε φάιδιμ' ἔκτωρ.
ὥς ποτέ τις ἐρέει, τὸ δ' ἐμὸν κλέε' ἔσωτ' ὀλεῖται.

Observatum esse in senibus, quòd annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem observatione exemplum appositum Epistolæ diui Augusti, ad Caium nepotem.

CAP. VII.

Annus lxiii.
climactericus, id est,
scalarius.

Observatum in multa hominum memoria, expertūq; est in senioribus plerisq; omnibus, sexagesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerum uerborumq; istiusmodi studio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτῆρικόν. Noctē quoq; ista proxima superiore, cū librum epistolarum D. Augusti, quas ad Caium nepotē suum scripsit, legeremus: duceremurq; elegantia orationis, neq; morosa, neque anxia, sed facili hercle, & simplici: id ipsum in quadam epistola super eodem anno scriptum offendimus. Eiusq; epistolæ exemplum hoc est: i. x. Cal. Octobres: Aue mi Cai, meus ocellus iucundissimus, quem semper medius fidius desidero, cū à me abes: Sed præcipuè diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirūt meum Caium, quem (ubicunque hoc die fuisti) spero letum & bene ualentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum. Nam, ut uides, κλιμακτῆρικῶν communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi quantumcunque superest temporis, id saluis nobis traducere liceat, in statu Reipub. felicissima ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδέχομελίωρ.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris, de cœnarum atque luxuriæ exprobratione: qua usus est, cū legem Liciniam de sūptu minuendo suafit.

CAP. VIII.

Cum

Cum legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiferti uiri: quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio esse hercle istiusmodi sumptus, atque uilus perdidicimus. Verbaq; apposuimus Phauorini, quæ hæc sunt: Præfecti popinæ, atque luxuriæ negant coenam lautam esse, nisi cum libentissimè edis, tum auferatur; & alia esca melior atque amplior succenturietur. Is nunc flos coenæ habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facetijs procedit: Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comesse oportere: cæterarum auium atque altilium, nisi tantum apponatur, ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere: superiorcm partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere: Si proportione crescit luxuria, & debere epulas crescere. Videte quid relinquitur: nisi ut delibari sibi coenas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm Dijs immortalibus adornatur.

Phauorinus
in luxum epularum.

Cluniculi.

Quòd Cæcilius poëta frontem genere uirili, non poëtice, sed cum probatione & cum analogia appellauit.

C A P V T I X.

Verè ac disertè Cæcilius hoc in Subditio scripsit:
Nam ij sunt inimici pessimi, fronte hilaro,
Corde tristi: quos neq; ut apprehendas, neq; ut mittas, scias. Hos ego uersus, cum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo fortè iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgò quispiam nobiscum ibi assistens, non sanè ignobilis: Quanta (inquit) licentia audaciaq; Cæcilius hic fuit: cum fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanem solæcismum nihil ueritus est. Imò, inquam, potius nos & quàm audaces, & quàm
licent

licentes sumus, qui frontem improbè indocteq; non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, sed hunc frontem debere dici suadent. Quippe M. Cato in quinta Originum, ita scripsit: Postridie signis collatis, æquo fronte, peditatu, equitibus, atq; alijs, cum hostium legionibus pugnavit. Recto quoque fronte idem Cato, eodem in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus: Missas, inquit, auctoritates facias, quas quidem ut habeas, posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atque ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritator: Audi, inquam, mi magister rationem, falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas. Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur: generis masculini sunt, si in genitiuo quoque casu eadem syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contra renitens: Audi, inquit, discipule plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini. Petebant ibi omnes, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret, & non hisceret, coloresq; mutaret, tum ego intercessi: & Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum x x x. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atque ita hominem nulli rei ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De uoluntario & admirando interitu uirginum Milesiarum.

C A P. X.

PLutarchus in librorum, quos τῶ ἐγὶ Ἰουχῆς inscripsit, primo, cum de morbis differeret in animos hominum incidentibus, uirgines dixit Milesij nominis, fermè quot tum in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa, uoluntatem cepisse obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspendio amisisse. Id cum accideret in dies crebrius,
neque

neq; animis earum mori perseverantium medicina adhiberi quiret: decreuisse Milesios, ut uirgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent peruinctæ, efferrentur. Post id decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse: pudore solo deterritas, tam inhonesti funeris.

Milesiæ uirgines.

Verba senatusconsulti, de exigendis urbe Roma philosophis: item uerba edicti Cens. quo improbatu & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam instituere & exercere Romæ cœperant.

C A P. X I.

CAio Fannio Strabone, M. Valerio Messala C O S S. senatusconsultum de Philosophis & rhetoribus Latinis factum est. M. Pomponius Prætor. Senatam consuluit, quòd uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus: De ea re ita censuerunt, ut M. Pomponius Prætor animaduerteteret, curaretq; (uti ei è Rep. fideq; sua uideretur) uti Romæ ne essent. Aliquot deinde annis post id Senatusconsultũ, Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Crassus Cæsores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt: Renuntiatum est nobis esse homines, qui nouum genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuentus in ludum conueniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras: ibi homines adolescētulos dies totos desiderare, maiores nostri qui liberos suos discere, & quos in ludos itare uellent, instituerūt. Hæc noua, quæ præter cōsuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire consueuerunt, uisum est faciendum, ut ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere. Neque illis solùm temporibus nimis rudibus, necdum Græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt, uerumetiam Domitiano imper

Philosophi
rhetoresq; ur
be eiekti.

imperante, senatusc. eiekti, atque urbe & Italia interdicti
 Epictetus phi sunt. *Qua tempestate Epictetus quoq; philosophus pro-*
 losophus. *pter id senatusconsultum Nicopolim Roma decessit.*

Locus ex oratione Gracchi de Parsimonia, ac de pudici-
 tia sua memoratissimus. CAP. XII.

Gracchi par-
 simonia.

CAius Gracchus, cum ex Sardinia redijt, orationem
 ad populum in concione habuit. ea uerba sunt hæc:
 Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu ue-
 stro existimabã esse, non quomodo ambitioni meæ condu-
 cere arbitrabar. Nulla apud me fuit popina, neq; pueri
 eximia facie stabant: sed in conuiuio liberi uestri mode-
 stius erant, quàm apud principem. Post deinde hæc dicit:
 Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uerè dicere
 assem, aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea ope-
 ra quempiam sumptum fecisse. Biennium enim fui in pro-
 uincia. Si ulla meretrix domum meam introiuit, aut cuius-
 quam seruulus propter me sollicitatus est, omniũ nationum
 prostremissimũ nequissimũq; existimatote. Cum à seruis
 eorum tam castè me habucri, inde poteritis considerare
 quomodo me putetis cum liberis uestris uixisse. atq; ibi ex
 interuallo: Itaque, inquit, Quirites, cum Roma profectus
 sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia
 inanes retuli. Alij uini amphoras, quas uini plenas tulerunt,
 eas argento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quæ utroqueuersum dicuntur, & à
 grammaticis communia uocantur. CAP. XIII.

Cõmunia uer-
 ba multa.

VTor, & uereor, & hortor, & cõsolor, cõmunia uer-
 ba sunt, ac dici utroqueuersum possunt: uereor te,
 & uereor abs te: id est, tu uereris: utor te, & utor abs
 te, id est, tu me uteris: hortor te, & hortor abs te, id est, tu
 me

me hortaris : consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoq; & interpretor, significatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inusitata : & an dicta sunt in eam quoque partem, quæri solet. Afranius in Consobrinis:

Hem istæ parentum est uitabilis liberis:

*hisce

Vbi malunt metui quàm uereri se à suis.

Hic uereri ex ea parte dictum est, qua est non usitatio. Nouius in Ligararta Liciniaria, uerbum, quod est Utitur, ex contraria parte dicit: Quia supellex multa, quæ non utitur, emitur tamen: id est, quæ usui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suum præsum paratum, cohortatum eduxit foras, atque instruxit. Consolor quoque in partem alteram, præterquàm dici solitum est, in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: At cum animum, inquit, uestrum erga me uideo, uehemèter consolor: & fides, uirtusq; uestra mihi ante oculos uersatur. Testata itidē & Interpretata, eadē ratione dixit M. Tullius, in primo libro de Diuinatione: ut Testor, Interpretorq;, uerba communia uideri debeant. Sallustius quoq; eodem modo, Dilargitis proscripctorū bonis, dicit, tanquam uerbum Largior sit ex uerbis communibus. Veritum autem, sicut Pudium, & Pigium, non personaliter per infinitum modum dictum esse, non à uetustioribus tantum uidemus, sed à M. quoq; Tullio in secūdo de Finibus. Primū, inquit, Aristippi Cyrenaicorumq; omnium, quos non est ueritū, in ea uoluptate, quæ maxima dulcedine sensum moueret, summum bonū ponere. Dignor quoq; & Veneror, & Confiteor, & Testor, habita sunt in uerbis communibus, sicut illa in Vergilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo.

Et:

A

—Cur

-Cursusq; dabit uenerata sacerdos.

Confessi autem æris, de quo facta confessio est, in x i i. tabulis scriptum est his uerbis: Aëris confessi, rebusq; iudicatis xxx. dies iusti sunt. Item ex iisdem tabulis id quoq; est: Quæ si erit testator, libripens ue fuerit, in testimonium feriatur improbus, intestabilisq; esto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus est. CAP. XIII.

A Pud Q. Metellum Numidicum, in lib. accusationis in Val. Messalam tertio, nouè dictum esse annotauimus, Verba ex oratione eius hæc sunt: Cum sese sciret in tantum crimen uenisse, atq; socios ad senatum questum flentes uenisse, sese maximas pecunias exactos esse. Pecunias se maximas exactos, id nobis uidebatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt, εἰσεργάξατό με ἀργύρου. Id significat, exegit me pecuniam. Quod si id dici potest, etiam exactus esse aliquis pecuniam, dici potest. Cæcilius quoq; eadem figura in Hypobolimeo Aeschino usus uidetur:

Exigor portorium.

Ego illud minus nihil exigor portorium.

Id est, nihilo minus exigitur de me portorium.

Passis uelis & Passis manibus dixisse ueteres non à uerbo suo, quod est Patior, sed ab alieno, quod est Pando.

C A P V T X V.

Passum à pãdo.

A B eo quod est Pando, Passum ueteres dixerunt, non Pansum, & cum præpositione Expasum non Expansum. Cæcilius in Synaristusis:

Heri uerò prospexisse eum se ex tegulis,

Expasum. Hæc nuntiasse, & flammæ expasum domi.

Capillo quoq; esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, & expanso. Et passis manibus, & Velis passis dicimus: quod significat diductis atq; distentis. Itaq; Plautus in Milite

glorio

glorioso, a, litera in e, mutata, per compositi uocabuli morem, Dispersis dicit, pro eo quod est dispersis:

Dispersis.

Credo ego istoc exemplo tibi esse eundem extra
Portam, dispersis manibus, patibulum cum habebis.

De nouo genere interitus Crotoniensis Milonis.

CAPVT XVI.

Milo Crotoniensis, athleta illustris, quem in chronicis Milonis interitus.
scriptum est, Olympiade prima coronatum esse, exitum habuit uitæ miserandum, & mirandum. Cum iam natu grandis artem athleticam desisset, iterq; faceret forte solus in locis Italiae syluestribus, quercum uidit proximè uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tum experiri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ sibi reliquæ uires adessent: immisis in cauernas arboris digitis, diducere, & rescindere quercum conatus est: ac mediam quidem partem discidit, diuellitq;. Quercus autem in duas diducta partes, cum ille quasi perfecto, quod erat connixus, manus laxasset, cessante ui, redijt in naturam: manibusq; eius retentis, inclusisq;, stricta denuo, & cohæsa, dilacerandum Cohæsa.
hominem feris præbuit.

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibiis canere desierint, cum patrium istum morem canendi haberent.

CAP. XVII.

Alcibiades Atheniensis, cum apud auunculum Periclem Alcibiades.
puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, & arcessi Pericles Antigenidam tibicinem iussisset, ut eum canere tibijs (quod honestissimum tum uidebatur) doceret: traditas sibi tibijs cum ad os adhibuisset, inflassetq;: pudefactus oris deformitate, abiicit infregitq;. Ea res cum percrebuisset, omnium tum Atheniensium cōsensu, disciplina tibijs canendi desita est. Scriptum hoc est in

Pamphila. commentario Pamphilæ nono & uigesimo.

Quòd pugna belli ciuilib, uictoriaq; C. Cæsar, quam ul-
cit in Pharsalicis campis, nuntiata prædictaq; est per
cuiusdam Cornelii sacerdotis uaticinium, eodem ipso
die in Italia Patauii.

CAP. XVIII.

*confecerunt
Cornelius sa-
cerdos.

Quo C. Cæsar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum si-
gnis collatis in Thessalia* conflixerunt, res accidit
Patauij, in transpadana Italia, memoria digna. Cornelius
quidam sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotij religioni-
bus uenerandus, & castitate uitæ sanctus, repente mota
mente, conspiciere se procul dixit pugnam acerrimam pu-
gnari: ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, fugam,
tela uolantia, instaurationem pugnae, impressionem, gemi-
tus, uulnera, perinde ut si ipse in prælio uersaretur, coram
uidere sese uociferatus est: ac postea subito exclamauit, Cæ-
sarem uicisse. At Cornelij sacerdotis ariolatio leuis tum
quidem uisa est, & uecors, magnæ mox admirationi fuit:
quòd non modo pugnae dies, quæ in Thessalia pugnata est,
neque prælij exitus qui erat prædictus, idem fuit: sed
omnes quoque pugnandi reciprocae uices, & ipsa exerci-
tuum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis
repræsentata est.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex satyra, quæ in-
scribitur, πρὸς ἰδλισημάτωρ.

CAP. XIX.

Non paucissimi sunt, in quos potest conuenire id, quod
M. Varro dicit in satyra, quæ inscribitur, πρὸς ἰδλι-
σημάτωρ. Verba hæc sunt: Si quantum operæ sumpsisti, ut
tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philo-
sophiæ dedisses: ipse bonus iam pridem esses factus. Nunc
illum qui norunt, uolunt emere millibus centum: te qui no-
uit, nemo centusis.

Nota

Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, uita, moribus, deq; eiuidem fine uitæ.

CAP. XX.

EVripidis poëtæ matrem, Theopompus agrestia holic- Euripidis ge-
 ra uendentem uictum quæsisse dicit. Patri autem eius, nus.
 nato illo, responsum est à Chaldæis, eum puerum cum ad-
 oleuisset, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum
 esse pater interpretatus, athletam debere esse, roborato
 exercitatoq; filij sui corpore, Olympiam decertaturū eum
 inter athletas pueros deduxit. Ac primò quidem in certa-
 men, per ambiguam ætatem, receptus non est: pòst Eleusi-
 nio, & Theseio certamine pugnavit, & coronatus est.
 Mox à corporis cura, ad excolendi animi studium trans-
 gressus, auditor fuit physici Anaxagoræ, & rhetoris Pro-
 dici: in morali autem philosophia, Socratis. Tragœdiam Prodicus rhe-
 scribere, natus annos duodeuiginti, adortus est. Philocho-
 rus refert, in insula Salamine speluncam esse, tetram &
 horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides tragœdias
 scriptitarit. Mulieres ferè omnes in maiorem modum exo-
 sus fuisse dicitur: siue quòd natura abhorruit à mulierum
 coetu: siue quòd simul duas uxores habuerat: cum id, de-
 creto ab Atheniensibus factò, ius esset, quarum matrimonij
 pertædebat. Eius odij in mulieres Aristophanes quoque

meminit ἐν ταῖς πρώταις θεσμοφοραΐδαίς,
 Νῦν ἔμ' ἀπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω,
 Ἰδὲ τὸν κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὐνεκα.
 ἄγρια γὰρ τῖνα ὡ γυναικὲς δρᾶτε, ἢν ἀγρίοις
 τοῖς λαχάνοις αὐτὸς* τραφείς.

Thesmopho-
 ria festa Ce-
 reris.

* τρεφείς
 Alexander
 Aetollus.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uersus com-
 posuit:

ὁ ἢ ἀναξαγόρας τρέφιμ' ἀρχαίς,
 Στρυφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν

A 3

Καὶ

*Fortasse

*παρ' οἶνον.

*Fortasse

*ἀλλ' ὅτι.

Καὶ μισογέλως, καὶ τωθάσει, δὲ * πάροινον

Μεμαθηκώς, * ἄλλοι γράφαι τοῦτ' ἄρ,

Μέλιτθ καὶ σειρήνων ἐτέτευχε.

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturq; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius coena, canibus à quodam emulo immixtis dilaceratus est, & ex his vulneribus mors secuta est. Sepulcrum autem eius, & memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloria quoq; loco praedicarent: δ' ὅτι ε σὸν μνήμα εὐεπίδης ὤλετο πρ: quòd egregius poeta morte obita sepultus in eorum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos ab Athenensibus missi, petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri: maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

Quòd: à poetis, Iouis filii prudentissimi, humanissimiq; Neptuni autem, inhumanissimi, & ferocissimi traduntur.

CAP. XXI.

Iouis filii.

Prestantissimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios, poetae appellauerunt: ut Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferocissimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt: Cyclopa, & Cercyona, & Lestrygonas.

Neptuni filii.

Historia de Sertorio duce deq; astu eius, commentitiisq; simulamentis, quibus ad Barbaros milites continendos, conciliandosq; sibi, utebatur.

CAP. XXII.

Astutia Sertorii.

Sertorius, uir acer, egregiusq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficilimis mentiebatur ad milites, si mendacium prodesset: & literas compositas, pro ueris legebat: & somnium simulabat, & falsas religiones conferebat: si quid istae res eum apud militum animos adiutabant. Illud adco Sertorij nobile

bile est: Cerua alba, eximia pulchritudinis, & uiuacissimæ celeritatis, à Lusitano ei quodam dono data est. Hanc sibi oblatam diuinitus, & instinctam Dianæ numine, colloqui secum, monereq; & docere quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit. Ac si quid durius uidebatur, quod imperantium militibus foret: à cerua sese monitum tum prædicabat. Id cum dixerat, uniuersi, tanquam si Deo, libentes parebant. Ea cerua quodam die, cum incursio esset hostium nuntiata, festinatione ac tumultu consternata, in fugam se *proripuit, atq; in palude proxima delituit: & postea re- *proripuit quisita, perisse credita est: neq; multis diebus post, inuentam esse ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iussit tacere: ac ne cui palam diceret, interminatus est: præcepitq; ut eam postero die repente in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret. Admissis deinde amicis postridie, uisum sibi esse ait in quiete, ceruam quæ perierat, ad se reuerti: & ut prius consueuerat, quod opus esset factu, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat significante, cerua emissa, in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio est: eaq; hominum Barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoriam proditum est, ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, cum multis prælijs superatus esset, neminem unquam ab eo disciuisse: quanquam id genus hominum esset mobilissimum.

De ætatibus & historicorum nobilium Hellanici, Herodoti, & Thucydidis. CAP. XXIII.

Hellanicus, Herodotus, Thucydides, historiæ scriptores, in ijsdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt: & non nimis longè distantibus fuerunt ætatibus. Nam Hellanicus in initio belli Peloponnesiaci, fuisse

Hellanicus.
Herodotus.
Thucydides.

quinque & sexaginta annos natus uidetur : Herodotus tres
& quinquaginta : Thucydides, quadraginta. Scriptum hoc
in lib. x i. Pamphilæ.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de Poëtis scripsit,
de Comicis Latinis iudicarit. CAP. XXIII.

Sedigitus. **S**edigitus in libro quem scripsit de poëtis, quid de ijs
sentiât, qui comœdias fecerunt, & quem præstare ex
omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenq; in loco, &
honore ponat, his uersibus suis demonstrat:

Comici Lati-
ni.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,

Palmam poëtæ comico cui deferant:

Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi,

Vt contrâ si quis sentiât, nil sentiât.

*dandam co-
mico

Cæcilio palmam statuo* de comico.

Plautus secundus facîle exuperat cæteros.

Dein Næuius qui seruet, pretio in tertio est.

Si quid quarto detur, dabitur Licinio.

Post insequi Licinium facio Attilium.

In sexto consequitur hos Terentius.

Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.

*Lucetium

Nono loco esse facîle facio* Luscium

Adde decimum antiquitatis causa Ennium:

De uerbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matii Mimiambis
offenderamus. CAP. XXV.

Recetatur, id
est, denuo na-
scitur.

Cneus Matius, uir eruditissimus, in Mimiambis suis
non absurde, neq; absone finxit, Recetatur: pro eo
quod Græci dicunt, ἀναεσται. Versus in quibus hoc uer-
bum est, hi sunt:

Iamiam albicaesit Phœbus, & recetatur

Commune lumen hominibus, uoluptasq;

Edulcare. Idem Martius in hisdem Mimiambis, Edulcare dicit, quod
est

est dulcius reddere, in his uersibus:

Quapropter edulcare conuenit uitam,

Curasq; acerbis sensibus gubernare.

Quibus uerbis Aristoteles philosophus definiuit syllogismum, eiusq; definitionis interpretamentum uerbis Latinis factum.

CAP. XXVI.

Aristoteles quid syllogismus esset, his uerbis definiuit: *Syllogismus.*
 λόγος ἐν ᾧ, τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τε τῶν κειμένων
 ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει, διὰ τῶν κειμένων. Eius definitionis
 non uidebatur habere incommode interpretatio facta hoc
 modo: Syllogismus est oratio, in qua consensus quibusdam,
 & concessis, aliud quid, quàm quæ concessa sunt, per ea,
 quæ concessa sunt, necessario conficitur.

Quid sint comitia Calata, quid Curiata, quid Centuriata, quid Tributa, quid Contilium: atque inibi quædam
 eiusmodi.

Comitia Calata.

CAP. XXVII.

IN libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo, scriptum
 est: Labeonē scribere Calata comitia esse, quæ pro col-
 legio Pontificum habentur, aut Regis sacrorum, aut Fla-
 manum inaugurātorum causa: eorum autem alia esse Cu-
 riata, alia Centuriata. Curiata, per lectorem curiatim cala-
 ri, id est, conuocari: Centuriata per cornicinem. Hisdē co-
 mitijs, quæ Calata appellari diximus, & sacrorū detesta-
 tio, & testamēta fieri solebant. Tria enim genera testamē-
 torum fuisse accepimus: Vnum, quod Calatis comitijs in
 concione populi fieret: Alterum in procinctu, cum uiri ad
 prælium faciendum in aciem uocabantur: Tertium per fa-
 milie emancipationem, cui æs, & libra adhiberetur. In eo-
 dem Lælij Felicis libro hæc scripta sunt: Is, qui nō uniuersum
 populum, sed partem aliquam adesse iubet, non comi-
 tia, sed *consilium edicere debet: Tribuni autem, neq; ad-
 *concilium

Curiata.

Centuriata.

Testamētorū
 tria genera.

*concilium

A 5 uocant

Prebiscita.

uocant patritios, neq; ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita appellantur, quæ Trib. pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus antè patritij non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eam legē tulit, ut eo iure, quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerētur. Item in eodem libro hoc scriptum est: Cùm ex generibus omniū suffragium feratur, Curciata comitia esse: cùm ex censu & ætate, Centuriata: cùm ex regionibus & locis, Tributa: Centuriata autem comitia intra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non sit: propterea Centuriata in campo Martio haberi, exercitumq; imperari præsidij causa solitum: quoniam populus esset in suffragijs ferendis occupatus.

Quòd errauit Cornelius Nepos, cùm scripsit Cicero-
nem tres & uiginti annos natum, causam pro Sexto
Roscio dixisse.

CAP. XXVIII.

Cornelii Nepotis erratū.

Cornelius Nepos, & rerum memorie non indiligens. & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus, familiarisq; fuit, atq; is tamē in primo librorum, quos de uita illius cōposuit, errasse uidetur: cùm cum scripsit tres & uiginti annos natum, primam causam iudicij publici egisse, Sextumq; Roscium parricidij reum defendisse. Diuumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus Consulibus, antè diem III. nonas Ianuarij M. Cicero natus est, ad M. Tullium, & Cn. Dolabellam, quibus coss. causam priuatam pro Quinto apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neq; dubium est, quin post annum quàm pro Quintio dixerat, Sextum Roscium reum parricidij defenderit, annos iam septē & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio Consulibus. In qua

re

re etiam Fenestellam errasse, Pædianus Asconius animadu-
uertit : quòd eum scripserit, sexto & uigesimo ætatis anno
pro Sexto Roscio dixisse. Longior autem Nepotis, quàm
Fenestellæ, error est: nisi quis uult in animum inducere, stu-
dio amoris & amicitie adductum, amplificandæ admira-
tionis gratia, quadriennium Nepotem suppressisse : ut M.
Cicero orationem florètem dixisse pro Roscio, admodum
adolescens, uideretur. Illud adeò ab utriusq; oratoris stu-
diosis animaduersum, & scriptum est, quòd Demosthenes
& Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis di-
xerint : Alter $\kappa\lambda\iota\ \alpha\upsilon\delta\ \rho\omicron\tau\iota\omega\nu\Theta$, $\kappa\alpha\iota\ \kappa\lambda\iota\ \tau\iota\mu\omicron\kappa\alpha\tau\tau\epsilon\varsigma$, se-
ptem & uiginti annos natus : alter anno minor, pro P.
Quintio septimo & uigesimo, pro Sexto Roscio. Vixerunt
quoq; non nimis numerum annorum diuersum : alter treis
& sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

Quàli figura orationis, & quàm noua L. Piso, Annalium
scriptor, usus sit.

C A P. XXXIX.

DVæ istæ in loquendo figuræ, notæ satis, usitatæq; sunt:
Mihî nomen est Iulio, & mihî nomen est Iulij. Ter-
tiam figuram nouam hercle reperi apud Pisonem, in secun-
do Annalium. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarquinius col-
legam suum, quia Tarquinium nomen esset, metuere.
Eumq; orat, uti sua uoluntate * Romam contendat : quia
Tarquinium, inquit, nomen esset. Hoc perinde est, tanquam
si ego dicam, mihî nomen est Iulium.

* Roma con-
cedat

Mihî nomen
est Iulium.

Vehiculum, quod petoriturum appellatur, cuiatis linguæ
uocabulum fit, Græcæ an Gallicæ.

C A P. XXX.

Qui ab alio genere uitæ detriti iam, & retorridi, ad
literarum disciplinas serius adeunt: si fortè ijdem
garruli natura, & subargutuli sunt, oppidò quàm fiunt in
liter

literarum ostentatione inepti & friuoli. Quod genius profecto ille homo est, qui de Petoritibus nuper argutissimas nugas dixit. Nam cum quaereretur, Petoritum quali forma uehiculum, cuiatisque linguae uocabulum esset: & faciem uehicularum ementitus est, longè alienam falsamque, & uocabulum Graecum esse dixit: atque id significare uolucres rotas interpretatus est: Commutataque una litera, petoritum esse dictum uolebat, quasi petorotum. Scriptum etiam hoc esse à Valerio Probo contendit. Ego, cum Probi multos admodum commentationum libros inquisierim: neque scriptum in his inueni, nec usquam alioquin Probum scripsisse credo. Petoritum enim est non ex Graeca dimidiatum, sed totum transalpiibus factum: nam est uox Gallica. Id scriptum est in libro M. Varronis decimoquarto, Rerum diuinarum. Quo in loco Varro cum de petorito dixisset, esse id uerbum Gallicum: lanceam quoque dixit non Latinum, sed Hispanicum uerbum esse.

Quae uerba legauerint Rhodii ad hostium ducem Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super illa inclyta Ialysi imagine.

CAP. XXXI.

Rhodum insulam celebritate antiquissimae, oppidumque in ea pulcherrimum ornatissimumque obsidebat, oppugnabatque Demetrius: dux aetatis suae inclytus: cui à peritia, disciplinaque faciendi obsidij, machinarumque solertia, ad capiendam oppida repertarum, cognomentum πολιορκητής fuit. Tum ibi in obsidione illa, aedes quaedam publicè factas, quae extra urbis muros cum paruo praesidio erant, aggredi & uisitare, atque absumere igni parabat. In his aedibus erat memoratissima illa imago Ialysi, Protogenis manu facta, illustris pictoris: cuius operis pulchritudinem praestantissimamque, ira percitus, Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij leg

Demetrius
dux.

Ialysus.
Protogenes.

legatos ad Demetrium, cum his uerbis : Quæ, malum, in-
quiunt, ratio est, ut tu imaginem istam uelis incendio ædium
facto, disperdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppi-
dum hoc totum ceperis : imagine quoq; illa integra, & in-
columi, per uictoriam, potieris : sin uerò nos uincere, obsi-
dendo nequiueris : petimus consideres, ne turpe tibi sit, quia
non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Proto-
gene mortuo gessisse. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppu-
gnatione desita, & imagini, & ciuitati pepercit.

A. G E L L I I N O -
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R X V I .

Verba Musonii philosophi Græcè, digna atq; utilia au-
diri obseruariq;. Eiusdem utilitatis sententia à M. Ca-
tone multis antè annis Numantiæ ad equites dicta.

C A P V T I .

DOLESCENTVLI cum etiam
tum in scholis essemus, ἐνδυμημάτιον hoc
Græcum, quod apposui, dictum esse à Mu-
sonio philosopho audiebamus: & quoniam
uerè atque luculentè dictum, uerbisq; est
breuibus & rotundis uinctum, perquam libenter memine-
ramus: ἄρ τι πράξις καλὸν μετὰ πόνον, ὃ μὲν πόνος οἴχεται,
τὸ δὲ καλὸν μένει: ἄρ τι ποιήσις ἀισχρὸν μετὰ ἡδονῆς,
τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ ἀισχρὸν μένει. Postea istam ip-
sam sententiã in Catonis oratione, quã dixit Numantiæ, apud
equites, positam legimus. Quæ etsi laxioribus paulò lōgio-
ribusq;

ribusq; uerbis comprehensa est, præquam illud Græcum
 priori quod diximus: quoniam tamen prior tempore, antiquiorq;
 est, uenerabilior uideri debet. Verba ex oratione hæc sunt:
 Cogitate cum animis uestris, si quid uos per laborem rectè
 feceritis: labor ille à uobis citò recedet: bene factum à uo-
 bis, dum uiuatis, non abscedet. Sed si qua, per uoluptatem,
 nequiter feceritis: uoluptas citò abibit: nequiter factum
 illud apud uos semper manebit.

Cuiusmodi sit lex apud Dialecticos percontandi disse-
 rendiq;: & quæ sit eius legis reprehensio. CAP. II.

Legem esse aiunt disciplinæ Dialecticæ, si de quapiam
 re quærat, disputeturq;, atq; ibi quod rogare, ut re-
 spondeas: tū ne amplius quid dicas, quàm id solum, quod es
 rogatus: aut aias, aut neges. Eamq; legem qui non seruent,
 & aut plus, aut aliter quàm sunt rogati respōdeant: existi-
 mantur rudes indoctiq; esse, disputandiq; morem atq; ra-
 tionem non tenere. Hoc quidem, quod dicunt, in plerisq; dis-
 putationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus namq;
 inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogationibus respōsio-
 nibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quæ-
 dam uidentur, in quibus si breuiter, & ad id, quod rogatus
 fueris, respondeas, capiunt. Nam si quis his uerbis interro-
 get, postulo ut respōdeas: desieris ne facere adulterium an
 non? utcūq; dialectica lege respōderis, siue aias, siue neges:
 hærebis in captione: tam si te dicas adulterum, quàm si ne-
 ges. Sed quod minus est in interrogatione, id est addendum.
 Nam qui facere aliquid non desinit, nō id necessario etiam
 fecit. Falsa igitur est species istius captionis: & nequaquam
 procedere ad id potest, ut colligi concludiq; possit, eum fa-
 cere adulterium, qui se negauerit facere desisse. Quid au-
 tem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient,

Dialecticæ ca-
 ptiones.

in qua hærere eos necessum est, si nihil amplius quàm quod interrogati erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquem rogem: Quicquid non perdidisti, habeas ne, an non habeas? postulo ut aias, ut neges. Vt cunque breuiter responderit, capietur. Nã si non habere se negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. Sin uerò habere se dixerit, colligetur eum habere cornua quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respondebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. Sed huiusmodi responsio non fit, ex lege, quam diximus. Plus enim, quam quod rogatus est, respondet. Et propterea id quoque ad eam legem addi solet, non esse captiosus interrogationibus respondendum.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus fortè deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit, & tolerari fames: uerbaq; ipsa Erasistrati super ea rescripta.

CAP. III.

CVM Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus: tenebatq; animos nostros homo ille fandi dulcissimus: atq; eum quoquò iret, quasi ex lingua prorsum eius capti prosequeremur: ita sermonibus usquequaq; amoenissimis demulcebat. Tum ad quendam ægrum cum isset uisere, nosq; cum eo una introissemus, multaq; ad medicos, qui tum fortè istinc erant ualitudinis eius gratia, oratione Græca dixisset: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum uideri debet, quòd cum antehac semper edundi fuerit appetens, nunc post imperatam inediã tridui, omnis eius appetitio pristina elanguerit. Nam quod Erasistratus scriptum reliquit, inquit, propemodum uerum est: Esuritionem faciunt inanes Esuritio. patentesq; intestinorum fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inani

Scytharum
mos.

inanitate diutina contrahuntur, & conuiuent: tunc loco, in quem cibus capitur, uel stipato uel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; resinguitur. Scythas quoq; ait eundem Erasistratum dicere, cum sit usus, ut famem longius tolerent, fascijs uentrem strictissimè circumligare. Ea uentris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmodi alia affabilissimè dicebat. Nos autē postea, cū librum fortè Erasistrati legeremus διαίσεως primū, id ipsum in eo libro, quod Phauorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia, hæc sunt: ἐλογίζομεθα ἔρ παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν, καὶ ὃ τοῖς ἐπιπλέουσιν ἀσιτεῖσιν καὶ προάρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πείνα παρακολοθεῖ, ὑστερον ἢ δέκτι. Deinde paulum infra: εἰδισμένοι δὲ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διὰ τινὰ καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώνας πλατείας τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνης αὐτῶν ἥττον ἐνοχλόσης, σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλείρης ἢ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μικρὴν εἶναι, διὰ τὸτο δὲ πεινώσιν, ὅταν ἢ σφόδρα σημετωῖται καὶ κένωμα δὲ ἔχει.

In eodem libro Erasistratus uim quādam famis non tolerabilem, quā Græci βόλιμον καὶ βόπηναν appellant, in diebus frigidissimis multò facilius accidere ait, quā cum serenū atq; placidum est. Atq; eius rei causas, cur is morbus in eo plerunq; tēpore oriatur, nondum sibi esse compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt: ἀπορορ ἢ καὶ λεόμνον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τῶν, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βολιμιόντων, διὰ τὸ ἐν τοῖς ψύχεσι, μάλλον τὸ σύμπτωμα τὸτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς θερμασίαις.

Quo ritu, quibusq; uerbis Feialis Po Ro. bellum indicere
solit

solitus sit iis, quibus Pop. Ro. bellū fieri iusserat, & item in quæ uerba conceptum fuerit iusiurandum, de furtis militaribus sancientis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandum remitti æquum esset.

CAP. IIII.

Cincius in libro III. de re militari, Fecialem Populi Romani bellū indicentē hostibus, telumq; in agrum eorum iacentem, hisce uerbis uti scripsit: Quod populus Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus Hermundupopulum Romanum bellum fecere, deliquereq;: quodq; lus. populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit: Ob eam rem ego populusq; Romanus populo Hermundulo, hominibusq; Hermundulis bellum indico, facioq;. Item in libro, eiusdem Cincij de re militari quinto ita scriptum est: Cum delectus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos Tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magistratu C. Lælij C. filij c o s. L. Cornelij P. filij c o s. in exercitu, decemq; millia passuum propè: furtum non facies dolo malo, solus, neque cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies singulos. Extra hastam, hastile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, si quid ibi inueneris, sustuleris' ue, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filium c o s. L. ue Cornelium P. filium c o s. siue ad quem eorum* iusserit, pro* ius erit feras: aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, sustuleris' ue dolo malo: aut domino suo, cuium id censebis esse, reddes, uti quod rectè factum esse uoles. Militibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent, & ut citati c o s. responderent. Deinde ita concipiebatur iusiurandum, ut adessent, his additis exceptionibus,

B nisi

Iusiurandi
militaris for-
mula.

*harumce nisi*harumce aliqua causa erit: Fumus familiare: Ferie uini-
 que causa demiales: Calēdæq; , quæ nō eius rei causa in eum diē col-
 Morbus son- late sint , quo is eo die minus ibi esset. Morbus soticus;
 ticus.

*ipsum *ipsius eo die ibi sit ius, hostis'ue status, cōdictus'ue dies cū
 hoste: si cui corū harumce, quæ causa erit, cum se postridie
 quā per eas causas licebit, eo die uenturum, aditurumq;
 cum, qui cum pagum, uicum, oppidum'ue delegerit. Itē in
 eodem libro uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus
 est, aberat, neq; excusatus erat, infrequens dabatur. Itē in
 libro sexto hoc scriptum est: Alæ dictæ exercitus equitum
 Alæ milita- ordines, quōd circum legiones dextra, sinistraq; tanquam
 res. ale in auium corporibus locabantur. In legione sunt cen-
 Legio. turie sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Vestibulum quid significet, deq; eius uocabuli rationi-
 bus.

CAPVT V.

Macrobius lib. 6.
 cap. 8.

Pleraq; uocabula, quibus uulgò utimur, neque tamen
 liquidò scimus, quid ea propriè atq; uerè significant:
 sed incompertam & uulgariam traditionem rei non ex-
 plorate secuti, uidemur magis dicere, quod uolumus,
 quàm dicimus. Sicuti est uestibulum, uerbum in sermoni-
 bus celebre atque obuium: non omnibus tamen qui illo fa-
 cile utuntur, satis spectatum. Animaduerti enim quosdam,
 haudquaquam indoctos uiros opinari, Vestibulum esse
 Vestibulum. partem domus primorem, quam uulgus atrium uocat.
 Atrium.

*Aquilus
 Gallus

*Cæcilius Gallus in lib. de significatione uerborum, quæ
 ad ius ciuile pertinent, secundo: Vestibulum esse dicit, non
 in ipsis ædibus, neq; partem ædium, sed locum ante ianuā
 domus uacuum, per quem à uia aditus accessusq; ad ædeis
 est: cum dextra sinistraq; inter ianuam tectaq; , quæ sunt

uic

uiae iuncta, spatium relinquitur: atque ipsa ianua procul à uia est area uacanti intersita: Quae porro huic uocabulo ratio sit, quæri multum solet. Sed quæ scripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque absurda uisa sunt. Quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere, uirum elegantissimi scientia ornatum, huiuscemodi est: Ve particula, sicuti quædam alia, tum intensiorem significat, tum minutionem. Nam Vetus, & Vehemens, alterum ab ætatis magnitudine compositum* elisumque est: alterum à mentis uiracitate atque impetu dicitur. Vescum autem, quod ex Ve particula, & Esca copulatum est, utriusque diuersæ significationis uim capit. Aliter enim Lucretius Vescum salem dicit, ex edendi intentione: aliter Lucilius Vescum appellat, cum edendi fastidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiam, medius esset. In eo loco qui dominum eius domus salutatum uenerant, priusquam admitterentur, consistebant: & neque in uia stabant, neque intra aedes erant. Ab illa ergo grandis loci constitutione, & quasi quadam stabulatione uestibula appellata sunt: spatia (sicuti diximus) grandia, ante fores aedium relicta, in quibus starent qui uenissent, prius quam in domum intromitterentur. Meminisse autem debebimus, id uocabulum non semper à ueteribus proprie, sed per quasdam translationes esse dictum: quæ tamen ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè descuerint: sicut illud in v. 1. Vergil.

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci

Luctus, & ultrices posuere cubilia Curæ.

Non enim Vestibulum priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest, tanquam si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores. Vestibulum, &

Ve particula.

Vetus.

Vehemens.

* elisumque;

Vescum.

Fauces : ex quibus & uestibulum appellat ante ipsam domum, & ante ipsa Orci penetralia. Fauces autem uocat iter angustum, per quod ad uestibulum adiretur.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid sint, & quam ob causam ita appellatæ sunt : super ea re P. Nigidii, & Iulii Higini sententiæ.

CAPVT VI.

Redeuntes è Græcia Brundisium nauem aduertimus. Ribi qui, spiam linguæ Latinæ literator, Roma à Brundisinis accersitus, experiundum sese uulgò dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim fessus atq; languens animus, de æstu maris. Legebat barbarè, insciteq; Vergilij v 11. in quo libro hic uersus est:

Centum lanigeras mactabat rite bidentes.

Et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus: *Doces ne, inquam, nos magister, cur Bidentes dicantur? Bidentes, inquit, oues appellatæ, idcircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam uidebimus, an oues solæ (ut tu ais) Bidentes dicantur: & an Pomponius Atellanarum poëta, in Gallis transalpinis errauerit, cum hoc scripsit:*

Mars tibi uoueo factarum,

Si unquam redierit, bidenti uerre.

Bidentes. Sed nunc ego à te rogavi, ecquam scias esse huiusce uocabuli rationem. Atq; ille nihil contatus, sed nimium quantum audacter: *Oues, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantum dentes habeant. Vbi terrarum quæso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ouem uidisti? Ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. Tum ille permotus mihi, & irritatus: Quære, inquit, ea potius, quæ à Grammatico quærenda sunt: Nam de ouium dentibus*

opi

Pomponius.

opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi, & reliqui. Publius autem Nigidius in libro, quem de extis composuit, Bidentes appellari ait, non oues solas, sed omnes* bimas hostias: neq; tamen dixit apertius cur bidentes. Sed; quod ultro existimabamus, id scriptum inuenimus in commentarijs quibusdam ad ius Pontif. pertinentibus: Bidennes primò dictas litera inmissa, quasi biennes: tum longo usu loquendi corruptam esse uocem, & ex Bidentibus Bidentes factum: quoniam id uidebatur esse dictu facilius. Higinus tamen Iulius, qui ius Pontific. non uidetur ignorasse, in quarto librorum, quos de Vergilio fecit, Bidentes appellari scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui: Quæ bidens est, inquit, hostia, oportet habeat dentes octo: sed ex his duo cæteris altiores, per quos apparet, ex minore ætate in maiorem transcendisse. Hæc Higinii opinio an uera sit, non argumentis, sed oculis iudicari poterit.

*Ex Macro-
bio bimas be-
stias.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius petulantiusq; finxit & quòd multis item uerbis utitur, de quibus an sint Latina, quæri solet.

CAP. VII.

Laberius in Mimis, quos scriptitauit, oppidò quàm uerba finxit prælicenter. Nam & Mendicimonium dicit, & Mæchimonium, & Adulterionem, Adulteritatemq; pro Adulterio: & Depudicauit, pro Stuprauit: & Abluuium, pro Diluuiio: & quod in Mimo ponit, quem * Cophinum inscripsit, Manuatus est, pro furatus est. Et item in Fullone, Furem, Manuarium appellat.

Verba noua
facta à Labe-
rio.

*Theophi-
num,

Manuarij, inquit, pudorem perdidisti. Multaq; alia huiusmodi nouat, neq; non obsoleta quoque, & maculantia ex sordidiore uulgi usu ponit: quale est in Staminarijs:

B 3

Tol

Catonium Tollet bona fide uos Orcus nudas in Catonium.
Et Elutriare lintea, & Labandria dicit, quæ ad lauandum

*Coltior sint data, & *Collicior, inquit, in Fullonicam:

Ecquid properas, ecquid præcurris Caldonia?

Item in Restione, Calabariunculos dicit, quos uulguæ calaburriones. Item in Compitalibus, Malas malaxani. Item in Cacomemnone:

Hic est, inquit, ille Gurdus, quem ego

Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Nacca, L. Cippum dicit, & Obbam, & Camelliã, & Pictatium, & Capitium: Induis,

alias manua inquit, capitium tunice pictatium. Præterea in Anna per-
pro annua. anna, Gubernium pro Gubernatore, & Planum pro Sycophanta, & Nanum pro Pumilione, dicit: quanquam Pla-

num pro sycophanta M. quoq; Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. Atq; item in Mimo, qui Saturnalia inscriptus est, Botulum pro Farcimine appellat,

*Leucunam & hominem * Leenam pro leui. Item in Necromantia Cacionem peruulgatè dicit, quem ueteres Arulatorè dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est, inquit Cocio, sex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quem inscripsit Alexandream, eodem quidem modo, quo uulguæ, sed probe, Latineq; usus est Græco uocabulo. Emplastrum enim dixit ἔπιπλωμα, non genere foemino: ut isti nouitij semidocti. Verba ex eo Mimo apposui:

Quid est iusiurandum? Emplastrum æris alieni.

Quid significet, & quid à nostris appellatum sit ἐπιπλωμα quod dialectici dicunt: & quædam alia, quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

CAPVT VIII.

Cum

Emplastrum
neutri gene-
ris.

Cum in disciplinas dialecticas induci, atq; imbui uel-
 lemus, necessum fuit adire, atq; cognoscere, quas uo-
 cant dialectici εἰσαγωγὰς: tum in primo περὶ ἀξιωματικῶν
 *discendum, quæ M. Varro aliàs profata, aliàs prolo- *Quidam nō
 quia, appellat. Commentarium de proloquijs Lælij do- habent.
 cti hominis, qui magister Varronis fuit, studiosè quæsiui-
 mus: eumq; in Pacis bibliotheca repertum legimus. Sed
 in eo nihil edocenter, neque ad instituendum explanatè
 scriptum est. Fecisseq; uidetur eum librum Lælius, sui ma-
 gis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Rediimus
 igitur necessariò ad Græcos libros, ex quibus accepimus
 ἀξιωμα definitum esse his uerbis: λεγτὸν αὐτοτελὲς ἀπο-
 φαντὸν ὅσῳ ἐφ' ἑαυτῶ. Hoc ego supersedi uertere, quia
 nouis & inconditis uocibus utendum sit: quas pati aures,
 per insolentiam, uix possent. Sed M. Varro in libro de lin-
 gua Latina ad Ciceronem IIII. & XX. expeditissimè ita
 finit: Prologium est sententia, in qua nihil desideratur. Prologium:
 Erit autem planius, quid istud sit, si exemplum eius di-
 xerimus. ἀξιωμα igitur, siue id prologium dicere pla-
 cet, huiusmodi est: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numan-
 tiam deleuit, Milo cædis damnatus est: Neque bonum est
 uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur,
 plena atq; perfectè uerborum sententia, ut id necesse sit
 aut uerum, aut falsum esse: id à dialecticis ἀξιωμα, id est,
 oratio uerum, aut falsum plenè significans, appellatum
 est: à M. Var. sicuti dixi, Prologium: à M. autem Cice-
 rone, Pronuntiatum: quo ille tamen uocabulo tantisper
 uti se attestatus est, quoad melius, inquit, inuenero. Sed
 quod Græci σὺνμμένον ἀξιωμα dicunt, id alij nostrorum
 Adiunctum, Alij Connexum dixerunt. Id connexum tale
 est: si Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies est, Sol super

P A terras

terras est. Item quod illi συμπελεγμένον, nos uel Con-
 iunctum, uel Copulatum dicimus, quod est eiusdem mo-
 di: P. Scipio Pauli filius, & bis c o s. fuit, & triumphauit,
 & Censura functus est, & collega in Censura L. Mumij fuit. In omni autem coniuuncto si unum est menda-
 cium, etiam si cætera uera sunt, totum esse mendacium
 dicitur. Nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera
 dixi, addidero: & Annibalem in Africa superauit, quòd
 est falsum: uniuersa quoq; illa, quæ coniuuctè dicta sunt,
 propter hoc unum, quod falsum accesserit, quia simul
 dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci διε-
 ζογμένον ἀξίωμα, nos Disiunctum proloquium dicimus.
 Id huiuscemodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum:
 aut neq; bonum est neq; malum. Omnia autem quæ diiun-
 guntur, pugnantia esse inter sese oportet: eorumq; oppo-
 sita ἀντικείμενον Græci dicunt: ea quoque ipsa inter sese
 aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiunguntur, unum esse
 uerum debet, falsa cætera. Quòd si aut nihil omnium ue-
 rum, aut omnia, plura uel quàm unum uera erunt, aut
 quæ disiuucta sunt, non pugnant, aut quæ opposita eo-
 rum sunt, contraria inter sese non erunt: tunc id disiuun-
 ctum mēdaciū est, & appellatur παραδιεζογμένον: si-
 cuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: Aut
 curris, aut ambulans, aut stas. Nam ipsa quidem inter se
 aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non
 ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria
 inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ
 simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemq;
 tempore, neque ambulare, neque stare, neque currere. Sed
 hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc sa-
 tis erit. Atq; id solum addēdum, admonendūq; est, quòd
 huius

Dialecticæ
 utilitas.

huius disciplinae studium atque cognitio in principijs quidem tetra, & aspernabilis, insuavisque esse, & inciuilis uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & sequetur quaedam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sane si modum non feceris, periculum non mediocre erit, ne ut plerique alij, tu quoque in illis dialecticae gyris, atque meandris, tanquam apud Sirenios scopulos conseneskas.

Quid significet uerbum, in libris ueterum creberrime positum, susque deque.

CAP. IX.

Susque deque fero, aut susque deque habeo (his enim* omnibus modis dicitur) uerbum est ex hominum doctorum sermonibus, in poematis quoque, & in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostentent, quam qui intelligant. Ita plerique nostrum quae remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem, susque deque ferre, aequo animo esse, & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere, & contemnere: & propemodum id ualet: quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

* duobus
Susque deque fero & habeo.

Nunc tu lentus es, nunc tu susque deque fers.

Mater famulae tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Vtitur M. Varro in Sisenna, uel de historia: Quod si non horum omnium similia essent principia, susque deque esset.

Lucilius in III.

Verum hic ludus, ibi susque omnia deque fuerunt.

Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus, iocusque.

Illud opus durum, ut scitinum accessimus finem.

ἐπὶ τὸ λοιπὸν.

Vt aiunt, montes Aetnae omnes atque asperi Athones.

B 5

Quid

Quid fiat Proletarii, quid Capitecēsi: quid itē sit in XII. tabulis Aſiduus, quæ uel eius uocabuli ratio sit. CAP. X.

OTium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, & lecta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in confesso fortè cōſurium Ennij liber ex annalibus tertius. In eodem ūbro uerſus hi fuere:

excubijs Proletarius publicitus ſcutisq; ferroq;
Ornatus: ferro muros, urbemq;, forumq;
Excubijs curat.

Tum ibi quæri coeptum est, quid eſſet proletarius. Atque ego aſpiciens quempiam in eo circulo, ius ciuile callentem, familiarem meum, rogabā ut id uerbum nobis enarraret. Et cum ille ſe iuris, non rei grammaticæ peritum eſſe reſpondiſſet, Eo maxime, inquā, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iuriſperitus. Nanq; Ennius uerbum hoc ex XII. tabulis ueſtris accepit: in quibus ſi rectè commemini, ita ſcriptum eſt: Aſiduo, uindex aſiduus eſto: Proletario ciui, qui uis uolet, uindex eſto. Petimus igitur, ne annalem hunc Qu. Ennij, ſed XII. tabulas legi arbitrere: & quid ſit in ea lege Proletarius ciuis, interpretēre. Ego uerò, inquit, dicere atq; interpretari hoc deberē, ſi ius Fænorum, & Aboriginū didiciſſem. Sed enim cum Proletarij, & Aſidui, & Sanates, & Vades, & Subuades, & Vigintiquinq; aſſes, & Taliones, Furtorūq; quæſtiones cum Lance & Licio euinerint: omniſq; illa duodecim tabularū antiquitas, niſi in legis actionibus cētumuiralium cauſarū lege Aebutia lata conſopita ſit: ſtadium ſciētiamq; ego præſtare debeo iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quædam Iulium Paulum Poëtam memoriæ noſtræ doctiſſimum, prætereuntem cōſpeximus. Is à nobis ſalutatur: rogatusq; uti de ſententia, deq; ratio-

ne

ne istius uocabuli nos doceret : Qui in plebe (inquit) Romana tenuissimi pauperrimiq; erant, neque amplius quam mille quingentum æris in censum deferebant, Proletarij Proletarius. appellati sunt. Qui uerò nullo, aut perquam paruo ære censebantur, Capitecensi uocabantur. Extremus autem Capitecensus. census Capitecensorum æris fuit C C C L X X V. Sed quoniam res, pecuniaq; familiaris, obsidis uice, pignorisq; esse apud Rempub. uidebatur : amorisq; in patriam fides quædam in ea firmamentumq; erat : neque Proletarij, neque Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribebantur : quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorum tamen ordo honestior aliquanto, & re, & nomine quam Capitecensorum fuit. Nam & asperis Reipublici temporibus, cum iuuentutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur, armaq; ijs sumptu publico præbebantur : & non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, à munere, officioq; prolis edendæ, appellati sunt : quòd cum re familiari parua minus possent Rempublicam iuua-re, sobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Capiteccensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficilimis Reipublicæ temporibus : uel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino. milites scripsisse traditur : cum id factum antè in nulla memoria extaret. Asiduius in X I I. tabulis, & pro locuplete, & facile mu- Asiduius ab nus faciente : dictus ab asibus, id est, ære dando, cum id asibus. tempora; Reipublicæ postularent : aut à muneris pro familiari copia faciendi assiduitate. Verba autem Sallustij in historia Iugurthina, de C. Mario consule, & de Capitecensis hæc sunt : Ipse intereà milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusque erat, Capiteccensos plerosque. Id factum alij inopia bonorum, alij

alij per ambitionem Consulis memorabant: quòd ab eo genere celebratus, auctusq; erat: & homini potentiam quaerenti, egentissimus quisq; opportunissimus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant. CAP. XI.

Marfi. **G**ENS in Italia Marsorum, orta fertur esse à Circes filio

*incensionibus

Marsis hominibus, quorum duntaxat familiae cum externis cognationibus nondum etiam permixtae, corruptaeq; sunt, ut quaedam genitali datum, ut serpentium virulentorum domitores sint: & *incantationibus, herbarumq; succis faciant medelarum miracula. Hac eadem

Psylli. ui praeditos esse quosdam videmus, qui Psylli uocantur. Quorum nomine super & genere, cum in ueteribus literis quaesivissem, in IIII. deniq; Herodoti lib. fabulam hanc de Psyllis inuenimus: Psyllos quodam fuisse in terra Africa, coterminos Nasamonibus: Austrumq; in finibus eorum quodam in tempore perquam ualidum, ac diutinum flauisse, eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse. Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauiter Austro succensuisse: decretumq; fecisse, uti armis sumptis ad Austrum, perinde quasi ad hostem, iure belli res repetitum proficiscerentur. Atq; ita profectis, uentum Austrum magno spiritus agmine uenisse obuiam: *eoq; uniuersos cum omnibus copijs, armisq; *cumulis, montibusq; arenarum superiectis operuisse: eo facto Psyllos ad unum omnes interisse: Itaq; eorum fines à Nasamonibus occupatos.

De iis uocabulis, quae Cloatius Verrius aut satis commode, aut nimis abturdè, & illepidè, ad origines linguae Graecae redegit. CAP. XII.

CLoatius Verrius, in libris, quos inscripsit, Verborum à Graecis tractorum, non pauca hercle dicit curiose

riose, & sagaciter conquisita : neque non tamen quædam
futilia, & friuola. Errare, inquit, dictum est, ἀπὸ τῆς ἑρρέειν. Errare.
Versumq; infert Homeri, in quo id uerbum est ἑρρεε κακὴ
γλῆνη. & illud:

ἑρρεε ἐκ νόσθ θάσσορ ἐλέγχισε ζωόηωρ.

Item Hallucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur Græcè
ἀλύειν. unde Elucum quoq; esse dictum putat, a, litera in
e, conuersa, tarditatem quandam animi & stuporem, qui
hallucinantibus plerunq; usu uenit. Item fascinum appel-
lat quasi βάσκανορ, & Fascinare esse quasi βασκάνειν. Fascinare.

Commodè hæc sanè omnia, & condecenter. Sed in lib. IIII.
Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φανερότερορ, ἀπὸ
τῆς φάνειν ἐπὶ τὸ χρηστότερορ: quoniam id genus hominū
speciem* ostendent humanitatis, & commodi esse uideantur
inopibus nummos desiderantibus. Idq; dixisse ait Hypsi-
cratem quempiam grammaticū, cuius libri sanè nobiles sunt
super ijs, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc autem ipse
Cloatius, siue nescio quis alius nebulo effutiuit, nil potest
dici insulsius. Fœnerator enim, sicut M. Varro in lib. IIII.
de sermone Latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœ-
nus autē dictum à fœtu, & quasi à fœtura quadam pecu-
niæ parientis, atq; incrementis: & idcirco & M. Catonem,
& ceteros ætatis eius fœneratorem sine a, litera pronun-
tiasse tradit, sicuti fœtus ipse, & fœcunditas appellata.

Quid sit Municipium, & quid à Colonia differat, & quid
sint Municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio ac pro-
prietas: atque inibi quòd D. Adrianus in Senatu de iu-
re, atque uocabulo municipium uerba fecit.

CAP V T X I I I.

Municipes, & Municipia, uerba sunt dictu facilia,
& usu obuia: & neutiquam reperias, qui hæc dicat.
quin scire se planè putet, quid dicat. Sed profectò aliud
est,

est, aliud dicitur. Quotus enim ferè nostrum est, qui cum ex colonia Pop. Rom. sit, non & se municipem esse, & populos suos municipales esse dicat? quod est à ratione & à ueritate longè auersum. Sic adeò & municipia quid, & quo iure sint, quantumq; à colonia differant, ignoramus: existimamusq; meliore conditione esse Colonias, quàm Municipia. De cuius opinionis tam promistæ erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in Senatu habuit, peritissimè disseruit: mirariq; se ostendit, quòd & ipsi Italicenses, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Uticenses nominat, cum suis moribus, legibusq; uti possent, in ius Colonia- rum mutari gestiuerint. Prænestinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petisse, orasseq;, ut ex Colonia in Municipij statum redigerentur: idq; illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse, quòd in eorum finibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Municipales ergo sunt ciues Romani ex municipijs, suo iure & legibus suis utentes, muneris tantum cum Pop. Rom. honorarij participes, à quo munere capeffendo, appellati uidentur, nullis alijs necessitatibus, neque ulla Pop. Rom. lege astricti: cum nūquam Pop. Rom. eorum fundus factus esset. Primos autem municipales, sine suffragij iure, Cærites esse factos accepimus: concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotijs tamen, atque oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cærites appellatæ uersa uice, in quas Censores referri iuebant, quos notæ causa suffragijs priuabant. Sed Colonia- rum alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur: sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura institutaq;

omnia

Municipes.

Cærites.

omnia Po. Rom. non sui arbitrij habent. Quæ tamen conditio, cum sit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen & præstabilior existimatur: propter amplitudinem maiestatemq; Pop. Romani, cuius istæ colonie, quasi effigies parue, simulacraq; esse quædam uidentur: & simul quia obscura obliteratedq; sunt Municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

Colonix.

Quod M. Cato differre dixit Properare & Festinare: & quam commodè Verrius Flaccus uerbum quod est Festinat, interpretatus sit.

CAP. XIII.

Festinare & Properare, idem significare, atq; in eadem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre existimat, eaq; hoc modo diuisa uerba sunt, ipsius ex oratione, quam de suis uirtutibus habuit: Aliud est Properare, aliud Festinare. Qui unum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit neque perficit, is festinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentiæ huius: Festinat, inquit, à Fando dicitur: quoniam isti ignauiiores, qui nihil perficere possunt, plus uerborum quam operæ habent. Sed id nimis coactum atque absurdum uidetur. Neque tanti momenti esse potest prima in utroque uerbo litera, ut propter eam unam tam diuersa uerba, Festinare, & fari, eadem uideri debeant. Commodius autem, propiusq; uisum est festinare quasi fessum esse: nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Propero.
Festino.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquit: & quid Theopompus, de leporibus.

CAP. XV.

Theophrastus philosophorū peritissimus, omnes in Paphlagonia Perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Bisaltia Lepores bina iecora.

Perdices.
Lepores.

Agris

Agrippas à partus ægri, & improsperi uitio appellatos:
deq; iis duabus Carmentibus quæ uocantur Prosa &
Postuerta.

CAP. XVI.

QVorum in nascendo non caput, sed pedes primi ex-
titerant (qui partus difficilimus, ægerrimusq; ha-
betur) Agrippæ appellati: uocabulo, ab ægritudine, &
pedibus. Confixos esse autem pueros in utero, Varro di-
cit, capite infimo nixos, sursum pedibus elatis: non ut ho-
minis natura est, sed ut arboris. Nam pedes cruraq;, arbo-
ris appellat ramos: caput stirpem atq; caudicem. Quando
igitur, inquit, contra naturam fortè conuersi in pedes, bra-
chijs plerunq; diductis retineri solent: ægriusq; tunc mu-
lieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ
statutæ sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum altera
Postuerta. Postuerta nominata est, Prosa altera: à recti, peruersiq;
Prosa. partus & potestate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli sit agri Vaticani. CAP. XVII.

ET agrum Vaticanum, & eiusdē agri deum præsidem
Vaticanus ager. appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ ui atq; in-
stinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter
hanc causam M. Varro in libris diuinarum, aliam esse tra-
dit istius nominis rationem. Nam sicut Aius, inquit, deus
Aius. appellatus, araq; ei statuta est, quæ est in infima noua uia,
quod in eo loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus
deus nominatus, pene quem essent uocis humanæ initia:
quoniam pueri simulatq; parti sunt, eam primam uocem
Vagire. cdunt, quæ prima in Vaticano, syllaba est. Idcirco uagire
dicitur, exprimente uerbo sonum uocis recentis.

Lepida quedam memoratu & cognitu de parte geome-
triæ, quæ *ὀπτική* appellatur. Et iterū alia, quæ *μετρική*. Et
tertia itidem, quæ dicitur *κανονική*.

CAP. XVIII.

Pars

Pars quædã geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera quæ ad aureis, καυονικὴ uocatur, qua musici ut fundamento artis suæ utuntur. Vtraque harum spatij & interuallis linearum, & ratione numerorum constat. ὀπτικὴ facit multa demiranda, id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut speculum in loco certo positum, nihil imaginet, aliorum translatum faciat imagines. Item si rectius speculum spectes, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uideatur, pedes sursum. Reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoque uisiones fallant, ut quæ in aqua conspiciuntur maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis sunt, minora. Καυονικὴ autem longitudes & altitudes uocis emittitur. Longior mensura uocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Est & alia species καυονικῆς, quæ appellatur μετρικὴ, per quam syllabarum longarum & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principijs geometriæ, aurium mensura examinatur. Sed hæc, inquit, M. Varro, aut omnino non discimus, aut prius desistimus, quam intelligamus, cur discenda sint. Voluptas autem inquit, uel utilitas talium disciplinarum in post principijs existit, cum perfectæ absolutæque sunt: in principijs uero ipsis ineptæ & insuaues uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arione.

CAP. XIX.

Celeri admodum & coibili oratione, uocumque filo treti & cædido fabulã scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymnæus, terra atque insula omni Lesbos fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumque habuit artis gratia. Is inde à rege

Arionis fabula.

C profi

proficiscitur, terras inclytas Siciliam atq; Italiam uisere. Vbi eò uenit, auresq; omnium mentesq; in utriusq; terræ urbibus demulsit. In quæstibus istic & uoluptatibus amoribusq; hominum fuit. Is tum postea grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altū prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cepisse consilium de necando Arione. Tum illum ibi pernicie intellecta, pecuniã cæteraq; sua ut haberet, dedisse: uitam modò sibi ut parceret, orauisse. Nautas precū eius harū commiseritū esse illatenus, ut ei necem afferre per uim suis manibus tēperaret: sed imperauisse, ut iam statim coram desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus spe omni uitæ perdita, id unum postea orauit, ut prius quàm mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. Feros & immanes nauitas prolubium tum audiēdi subit. Quod orauerat impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summæ puppis foro, carmē quod orthiū dicitur uoce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cū fidibus ornatuq; omni sicut stabat canebatq;, eiecit sese procul in profundum. Nautæ haudquaquàm dubitantes quin perisset, cursum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed nouum & mirum, & pium facinus contigit: Delphinum repente inter undas adnauisse, & dorso super fluctus edito uectuisse: incolumiq; eum corpore & ornatu, Tænarū in terram Laconicam deuexisse. Tum arionem prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse: Talemq; Periandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: eiq; rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regē isthæc parum credidisse, Arionem quasi

Orthium carmen.

quasi falleret, custodiri iussisse. Nauitas requisitos ablegato Arione, dissimulanter interrogasse, ecquid audissent in ijs locis, unde uenissent, super Arione. Eos dixisse, hominem cum inde irent, in terra Italia fuisse, eumq; illic bene agitare, & studijs delectationibusq; urbium florere, atq; in gratia pecuniaq; magna fortunatum esse. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus se in salum eiaculauerat, extitisse. Nautas stupefactos conuictosq; , ire inficias non quisse. Eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios : atq; esse fabulæ argumentum, quòd simulacra duo abenea ad Tænarum uiserentur, Delphinus uehens, & homo insidens.

A. G E L L I I N O.

C T I V M A T T I C A R V M

C O M M E N T A R I O R V M

L I B E R X V I I .

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratione quam dixit pro M. Cælio, & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia uerè digneq; dici possit. CAP. I.

VT quidam fuerunt, monstra hominum, qui de dys immortalibus impias falsasq; opiniones pradiderunt: ita nonnulli tam prodigiosi, tamq; uecordes extiterunt (in quibus sunt Gallus Asinius, & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo mastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parigrè atq; improprie, atq; inconsideratè locutum.

proficiscitur, terras inclytas Siciliam atq; Italiam uisere. Vbi eò uenit, auresq; omnium mentesq; in utriusq; terræ urbibus demulsit. In quæstibus istic & uoluptatibus amoribusq; hominum fuit. Is tum postea grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altũ prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cepisse consilium de necando Arione. Tum illum ibi pernicie intellecta, pecuniã cæteraq; sua ut haberet, dedisse: uitam modò sibi ut parceret, orauisse. Nautas precũ eius harũ commiseritũ esse illatenus, ut ei necem afferre per uim suis manibus tẽperaret: sed imperauisse, ut iam statim coràm desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus spe omni uitæ perdita, id unum postea orauit, ut prius quàm mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. Feros & immanes nauitas prolubium tum audiendi subit. Quod orauerat impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summæ puppis foro, carmẽ quod orthiũ dicitur uoce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cũ fidibus ornatuq; omni sicut stabat canebatq;, eiecit sese procul in profundum. Nautæ haudquaquàm dubitantes quin perisset, cursum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed nouum & mirum, & pium facinus contigit: Delphinum repente inter undas adnauisse, & dorso super fluctus edito uectuisse: incolumiq; eum corpore & ornatu, Tænarũ in terram Laconicam deuexisse. Tum arionem prorsus ex eo loco Corinthum petuisse: Talemq; Periandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: eiq; rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regẽ isthæc parum credidisse, Arionem quasi

Orthium carmen.

quasi falleret, custodiri iussisse. Nautas requisitos ablegato Arione, dissimulanter interrogasse, ecquid audissent in ijs locis, unde uenissent, super Arione. Eos dixisse, hominem cum inde irent, in terra Italia fuisse, eumq; illic bene agitare, & studijs delectationibusq; urbium florere, atq; in gratia pecuniaq; magna fortunatum esse. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus se in salum eiacularat, extitisse. Nautas stupefactos conuictosq;, ire inficias non quisse. Eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atq; esse fabulae argumentum, quòd simulacra duo aenea ad Tænarum uiserentur, Delphinus uehens, & homo insidens.

A. G E L L I I N O.

C T I V M A T T I C A R V M

C O M M E N T A R I O R V M

L I B E R X V I I .

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratione quam dixit pro M. Cælio, & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia uerè dignèq; dici possit. CAP. I.

VT quidam fuerunt, monstra hominum, qui de dys immortalibus impias falsasq; opiniones pradiderunt: ita nonnulli tam prodigiosi, tamq; uecordes extiterunt (in quibus sunt Gallus Asinius, & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo Cicero-Ciceromastix mastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parum integrè atq; improprie, atq; inconsideratè locutum. Atq; alia

quidem quæ reprehenderunt, neque dictu neq; auditu digna sunt. Sed etenim hi in hoc, quo sibimetipsis præter cætera esse uisi sunt uerborum pensitatores subtilissimi, cedo quale id sit consideremus. M. Cicero pro Mario Cælio ita scripsit: Nam quod obiectū est de pudicitia, quodq; omnium accusatorum, non criminibus, sed uocibus maledictisq; celebratum est, id nūquam tam acerbè feret M. Cælius, ut eum pœniteat non deformem esse natum. Non existimāt uerbo proprio esse usum, quod ait, pœniteat, atq; id propè ineptum etiam esse dicunt. Nam pœnitere, inquit, tū dicere solemus, cum quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra uoluntate, nostroq; consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiamq; in ijs nostram demutamus. Neminem autem rectè ita loqui, pœnitere sese quòd natus sit, aut pœnitere quòd mortalis sit, aut quòd ex offenso fortè, uulneratoq; corpore, dolorē sentiat: quādo istiusmodi rerum nec consilium sit nostrū, nec arbitrium, sed ea ingratissimas in corporibus nostris, ui ac necessitate naturæ nobis accidant. Sicut hercle, inquit, non uoluntarium fuit M. Cælio quali forma nasceretur, cuius eum dixit non pœnitere: tanquam in ea causa res esset, ut rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt uerbi huiusce sententia, & pœnitet, nisi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tametsi antiquiores uerbo ipso alio quoq; modo usitati sunt, & pœnitet ab eo, quod est penè, & à penuria dixerūt. Sed id aliorsum pertinet, atq; alio loco dicitur. Nūc autem sub hac eadem significatione, quæ uulgò nota est, nō modò ineptum hoc non est quod M. Cicero dixit, sed festiuissimum adeò, & facetissimum est. Nam cum aduersarij & obtrectatores M. Cælij, quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in suspiciones impuditiæ accerserent,

serent, illudens Cicero tam absurdam criminationem, quod formam quam natura fecerat, uitio darent, eodem ipso errore, quem illudebat, sciens usus est: Et non poenitet, inquit, M. Caelium non deformem esse natum: ut uel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobret aduersarijs, ac per facetias ostentaret facere eos deridiculum, quod perinde Caelio formam crimini darent, quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

Verba quaedam ex Q. Claudii annalium primo cursim in legendo notata.

CAP. II.

CVM librū ueteris scriptoris legebamur, conabamur, postea memoriæ uegetandæ gratia indipisci animo, ac recensere quæ in eo libro scripta essent, in utraq; estimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna. Eratq; hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliãdas nobis, ubi uenisset usus, uerborum sententiarumq; elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notauit, quem librū legimus biduo proximo superiore: Arma, inquit, pleriq; abijciunt, atq; inermi inlatebrant sese. Ibi inlatebrant uerbū poëticum uisum est, inlatebrant. sed non absurdum neq; asperum: Ea, inquit, dum fiūt, Latini subnixo animo, quasi sublimi, & supra nixo, uerbum penè significans & non fortuitum, demonstratq; animi fortitudinem, fiduciamq;: quoniam quibus innitimur, ijs quasi erigimur attollimurq;. Domus, inquit, suas quenq; ire iubet, & sua omnia fruisce. Rarius quidem fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infra rarissimū: dubitatumq; est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret. non modo autē Latinum, sed iucundius amoeniusq; etiam uerbum fruisce factum est, quàm fruor: & ut fatiscor à fateor, ita fruisce factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui castè pureq;

Fatiscor à fateor.

Fruiscor à

fruor.

lingua usus Latina uidetur, in epistola quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: Illi uero omni iure, atq; honestate interdicti: Ego neq; aqua, neq; igni careo, & summa gloria fruiscor. Næuus in Attellana, quæ Partus inscripta est, hoc uerbo ita utitur:

Quod magnopere quæsierunt, id fruisi non queunt.

Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis & magno comœatu prædaq; ingenti copiantur: Verbum castrense est, nec facile id reperias apud ciuiliū causarum oratores: exq; eadem figura est, qua lignantur, & pabulantur, & aquantur. Sole, inquit, occaso: Sole occaso, non insuauitate est, si quis aurem habeat non sordidam, nec proculcatam.

In XII. autem tabulis uerbum hoc ita scriptum est: Ante meridiem causam conscito, cum perorant ambo præsentés. Post meridiem præsentem litem addicito. Si ambo præsentés, sol occasus suprema tempestas esto. Nos, inquit, in medium relinquemus: Vulgus, in medio dicit, nam uitium istuc putant: & si dicas, in medium ponere, id quoq; esse σόλωνος putant. Et tamen probabilius significantiusq; sic dici uidebitur, si quis ea uerba non incuriosè introspiciat. Græcè quoq; θεῖναι εἰς μέσσην uitium id non est. Postquam nuntiatum est, inquit, ut pugnatum esset in Gallos, id ciuitas grauitè tulit. In Gallos, mundius subtiliusq; est, quàm cum Gallis, aut contra Gallos: Nam pinguiora hæc, obsoletioraq; sunt. Simul, inquit, forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter præcellebat, ut facile intelligeretur magnum uaticum: Magnum uaticum, pro magna facultate, & paratu magno, nouè positum est. Videturq; Græcos secutus, qui ἐφόδιον

sumpt

Copiar.

Lignor.

Pabulor.

Aquor.

Sole occaso.

In medium
relinquere.

Pugnatum in
Gallos.

Magnum uia-
ticum.

sumptum uiae, ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac saepe ἐπόδιον pro eo dicunt, quod est, institue & instrue. Nam Mar. inquit, Manlius quem Capitolium seruasse à Gallis supra ostendi, cuiusque operam cum M. Furio dictatore apud Gallos cumprimè fortem atque exuperabilem Reipub. sensit, is & genere, & ui, & uirtute bellica nemini concedebat: Apprimè crebrius est, cumprimè rarius: traductumque ex eo est, quod cum primis dicebant, pro eo quod est in primis. Nihil sibi, inquit, diuitias opus esse. Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc orationis nullum est: ac ne id quidem est, quod figura dici solet. Recta enim isthæc oratio est, & ueteres complusculi ita dixerunt. Nam ratio dici potest, cur rectius sit diuitijs opus esse, quam diuitias: nisi qui Grammaticorum noua instituta, ut τὸ μέγιστον ἰεγὰ obseruant: Nam hæc, inquit, maximè uersatur Deorum iniquitas, quòd deteriores sunt incolumiores: neque optimum quempiam inter nos sinunt diurnare. Inusitatè dixit diurnare, pro diu uiuere: sed ex ea figura est, qua dicimus perennare. Cum his, inquit, consermonabatur. Sermonari, rusticius uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corruptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet, facturum esse: Ne id quoque, dixit pro ne id quidem: infrequens nunc in loquendo, sed in libris ueterum creberrimum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquam quisquam uiolare sit ausus. Sanctitas quoque & sanctimonia, non minus Latine dicuntur, sed nescio quid maioris dignitatis est uerbum sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Veturium, duritudinem, quam duritiem dicere grauius putauit: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem. Cum tantus, inquit, arrabo penes Samnites Po. Ro. esset: Arrabonem dixit D. C. obsides, & id ma-

Cumprimè.

Opus sibi diuitias.

Diurnare.

Sermonari.

Ne id quoque pro ne id quidem.

Sanctitudo.
Duritudo.

Arrabo.

C 4 luit

luit quam pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea sententia grauior acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis Arra. uerbis haberi coeptus, ac multò rectius uidetur arra.

Quaenã arrã quoq; ueteres sæpe dixerint. Et cõpluries, inquit, in laboribus miserrimas uitas exegerūt. Et hïc motus in otijs, inquit, consumptus. Elegãtia utrobq; ex multitudine numeri quaesita est. Cominius, inquit, quã ascende-

Verba dedit. rat, descendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominum dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neq; enim eum Galli, qui Capitoliũ obsidebant, ascendentem aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus posuit, quã si tu dicas latuit atq; obrepfit. Conualles, in-

Arboretum.
Arbustum.

quit, & arborcta magna erant. Arboreta ignobilius uerbum est, arbusta celebratius. Putabant, inquit, eos, qui foris atq; qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere: Commutationes, id est, collationes communicationesq; insinuatè dixit, sed non hercle inscitè, nec ineleganter. Hæc ego pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat, mihi notauit in sermonibus fortè quos de temporibus rerum ad usus hominum reperiatarum agitabamus.

Cõmutatio-
nes.

Verba M. Varronis ex libro quinto, & xx. humanarum, quibus contra opinionem uulgariam interpretatus est Homeri uersum.

CAP. III.

Adolescens quispiam non indoctus, sparti quoq; usum in terra Græcia diu incognitũ fuisse dixit, multisq; post Ilium captum tempestatibus ex terra Hispania aduectum. Riserunt hoc ad illudendum, ex ijs, qui ibi aderant unus atq; alter, malè homines literati: quod genus Græci ἀνοήτους appellant: atq; eum qui id dixerat, librum legisse Homeri aiebant, cui uersus hic forte deesset:

K α

Καὶ δὴ δ' οὐρα σέσηπε νεῶν, καὶ πῶργα λέλυται.

Tuum ille prorsum irritatus: Nō, inquit, in eo libro uersus, sed uobis planē magister defuit, si creditis in eo uersu *sparta* id significare, quod nos *spartū* dicimus. Maiorē enim uerō illi risum subiiciunt: neq; id destiterunt, nisi liber ab eo prolatus esset Marci Varronis uicesimus quintus humanarū, in quo de isto Homeri uersu à Varrone ita scriptum est: Ego *sparta* apud Homerū non plus *spartum* significare puto, quā *πῶργος*, qui dicuntur in agro Thebano nati. In Græcia *sparti* copia modo cœpit esse ex Hispania. Neq; ea ipsa facultate usi Liburni, sed hi plerunq; naues loris suebant, Græci magis cannabo & stuppa, cæterisq; satiuis rebus, à quibus *πῶργα* appellabant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an posterior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, acucnda sit: nisi quia uoces huiuscemodi, cum ex communi significatione in rei certæ proprietatem concedunt, diuersitate accentuum separantur.

Quid Mænander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo sæpe indignè in certaminibus comœdiarum superatus est. Et quòd sæpissimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis uictus est. CAP. IIII.

MAenander à Philemone nequaquam pari scriptore Philemon. Min certaminibus comœdiarum ambitu gratiaq; & factionibus sæpenumero uincebatur. Eū cum fortè habuisset obuiam, Quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubescis? Euripidem quoq; M. Varro ait, cum quinq; & septuaginta tragœdias scripserit, in quinq; solis uicisse, cum eum uincerēt aliquot poëtæ ignauissimi, Mænandrum autem alij centum & octo, partim centum & nouem comœdias reliquisse ferūt. Sed Apollo-

dori scriptoris celebratissimi, hos de Mænandro uersus legimus in libro qui Chronica inscriptus est:

Κηφισιεύς ὦρ, ἐκ δλιοπέιδε παρὸς,
Πρὸς τοῖς ἑκατὸρ πέντε γράψας δράματ' ἕξ,
ἔλειπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἔτοῖν,

Ex istis tamen centum & quinque omnibus, solis eum octo uicisse, idem Apollodorus in eodem libro scripsit.

Nequaquam esse uerum, quòd minutis, quibusdam rhetoricè artificibus uideatur M. Cic. in libro quem de Amicitia scripsit, uitioso argumento usum ἀμφισβητή-
μενον ἀντὶ ὁμολογημένον posuisse. Totumq; id considera-
tius tractatum, exploratumq;.

C A P. V.

Cicero in dialogo, cui titulus est Lælius, uel de Amicitia, docere uolens amicitiam non spe expectationeq; utilitatis, neq; pretij mercedisq; causa colendam, sed quòd ipsa per sese plena uirtutis honestatisq; sit, expetendam diligendamq; esse, etiam si nihil opis, nihilq; emolumentum ex ea percipi queat, hac sententia, atq; his uerbis usus est, eaq; dicere facit C. Lælium sapientem uirum, qui P. Africani fuerat amicissimus. Quid enim Africanus indigēs mei? Ne ego quidem illius. Sed ego admiratione quadam uirtutis eius, ille uicissim opinione fortasse nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit: auxit beneuolentiam consuetudo. Sed quanquam utilitates multæ & magnæ cōsecutæ sunt, non sunt tamen ab earum spe causæ diligendi profectæ. Ut enim benefici liberalesq; sumus, non ut exigamus gratiã (neq; enim beneficium foeneramur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus) sic amicitiam non spe mercedis adducti, sed quòd omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam Sophista utriusq;
ling

linguæ callēs, haud sanè ignobilis, ex istis argutulis, & mi- Callens lin-
 nutis doctoribus, qui τεχνικοί appellantur, atq; in disse- guæ.
 rendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumē-
 to M. Tullium non probo, neq; ἀποδ' ἐκ' ἰαῶ, sed eiusdem
 quæstionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quæreretur. Ver-
 bisq; id vitium Græcis appellabat, quod accepisset ἀμφο-
 βητέμων, ἀντὶ ὁμολογημάτων. Nam beneficos, inquit, &
 liberales sumpsit ad confirmandū id, quoa de amicitia di-
 cebat: cum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisquis
 liberaliter & benignè facit, qua mente, quo'ue consilio, be-
 rignus liberalisq; sit: Vtrum quia mutuam gratiā speret,
 & eum, in quem benignus sit, ad parem curam sui prouo-
 cet, quod facere pleriq; omnes videntur: An quia natura
 sit benevolus, benignitasq; eum per sese ipsa & liberalitas
 dellectet, sine ulla recipiendæ gratiæ procuratione, quod
 est omnium fermè rarissimum. Argumenta autem cense-
 bat, aut probabilia esse debere, aut perspicua, & minimè
 cōtrouersa. Iāq; ἀποδ' εἰς ἡ uocari dicebat, cum ea, quæ du-
 bia, aut obscura sunt, per ea quæ ambigua non sunt, illu-
 strantur. Atque ut ostenderet beneficos liberalesq; ad id
 quod de amicitia quæreretur quasi argumentum exem-
 plum'ue sumi non oportere: eodem, inquit, simulacro, &
 eadem rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento
 sumi potest, si quis affirmet homines beneficos liberalesq;
 esse debere, non spe aliqua compendij, sed amore & studio
 honestatis. Poterit enim consimiliter ita dicere. Namq; ut
 amicitiam non spe utilitatis amplectimur, sic benefici libe-
 ralesq; non gratiæ recipiendæ studio esse debemus. Pote-
 rit sanè, inquit, ita dicere: Sed neq; amicitia liberalitati, ne-
 que liberalitas amicitiae præbere argumentum potest, cum
 de utroq; pariter quærat. Hæc ille rhetoricus artifex di-
 cere

Beneficus &
liberalis.

cere quibusdam uidebatur peritè & scienter, sed uidere licet eum uocabula rerum uera ignorauisse. Nam beneficum & liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandum esse censent, non eum qui, ut ipse ait, beneficia sceneratur, sed qui benignè facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. Non ergo obscuro, neq; ambiguo argumento usus est, sed certo, atque perspicuo. Siquidem qui uerè beneficus liberalisq; est, qua mente bene aut liberaliter faciat, non quæritur. Alijs enim longè nominibus appellandus est, si cum & talia facit, sui potius quàm alterius iuuandi causa facit. Processisset autem argutatori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Ut enim beneficè liberaliterq; facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim beneficè facere, etiam in non beneficum cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetuæ benignitatis constantiam. Sed cum beneficos liberalesq; dixerit, neq; aliusmodi isti sunt, quàm cuius esse eos suprâ diximus, illotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in librorum secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitio scriptum reliquit.

C A P. V I.

Receptitius
seruus.

MArcus Cato Voconiam legem suadens, uerbis hisce Musus est: Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam pecuniã recipit, quam in uiri potestate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuam: postea ubi irata facta est, seruũ receptitium sectari atq; flagitare uirum iubet. Quærebatur seruus receptitius quid esset. Libri statim quæsi: allatiq; sunt Verrij Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentum est, receptitium

tium seruum dici nequam, & nulli pretij: qui cum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; sit. Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iuebatur, ut eo ipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quod eum seruus nihili, petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia istorum, si qui sunt, qui Verrij Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit, atq; id cuius facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est: Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neque ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus quæ excipiuntur, neq; ueneunt. Quo uerbo Plautus quoq; in Trinummio usus est, in hoc uersu:

Posticulum hoc recepit, cum ædes uendidit.

Particulam quandam, quæ post eas ædes erat, non uendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem uolens: Mulier, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc est, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro forte irata repetere instituit, apponit flagitatore[m] seruum receptitium, hoc est proprium seruum suum, quem cum pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, supersedeo. Ipsa enim sunt per sese euidencia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius, eo utatur.

Verba hæc ex Atinia lege, quod subreptum erit. eius rei

æterna

Seruus receptitius.

æterna autoritas esto : P. Nigidio , & Q. Scauolæ uis-
sa esse non minus de præterito furto , quàm de futu-
ro cauisse.

CAP. VII.

Atinia lex.

Legis ueteris Atiniæ uerba sunt: Quod subreptum erit,
leius rei æterna autoritas esto. Quis aliud putet in his-
ce uerbis, quàm de tempore tantum futuro legem loqui? Sed
Q. Scauola patrem suum , & Brutum & Manilium ui-
ros apprime doctos, quæsisse ait, dubitasseq; , utrum ne in
post facta modò furta lex ualeret , an etiam in ante facta:
quoniam quod subreptum erit , utrunq; tempus uideretur
ostendere, tam præteritum quàm futurum. Itaq; . P. Nigi-
dus ciuitatis Romanæ doctissimus , super dubitatione hac
eorum scripsit in XIII. Commentariorum Grammati-
corum. Atq; ipse quoq; idem putat incertam esse tempo-
ris demonstrationē. Sed angustè perquam & obscurè dis-
ferit, ut signa rerum ponere uideas ad subsidiū magis mæ-
moriæ suæ, quàm ad legentium disciplinam. Videbatur ta-

Esse, & Erit.

men hoc dicere: Verbum esse, & uerbum Erit, quādo per
se se ponuntur, habent atq; retinent tempus suum. Cū uerò
præterito iunguntur, uim temporis sui amittunt, & in præ-
teritum* contendunt. Cū enim dico, in campo est, in comi-
tio est, tēpus instās significo. Item cū dico, in campo erit,
tempus futurum demonstro. At cū dico, factum est, scri-
ptum est, subreptum est, quanquàm Est uerbum tēporis sit
præsentis, confunditur tamen cum præterito, & præsens
esse desinit. Sic igitur, inquit, etiam istud quod in lege est,
si diuidas separesq; duo uerba hæc, Subreptum & Erit, ut
sic audias subreptum , tanquam certamen erit, aut sacrifi-
cium erit : tum uidebitur lex in post futurum loqui. Si ue-
rò copulatè, permisteq; dictum intelligas, ut subreptum erit,
non duo, sed unum uerbum sit: idq; unica patiendi declina-

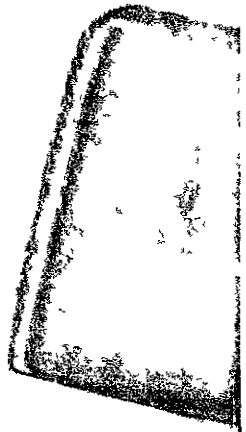
tione

tionē fit, tum hoc uerbo non minus præteritum tempus ostenditur, quàm futurum.

In sermonibus apud mensam Tauri Philosophi quæri ægitariq; eiusmodi solita : Cur oleum sæpe & faciliè, uina rarius congelascant, acetum haud ferè unquam : & cur aquæ fluuiorum fontiumq; durentur, mare gelu non duretur.

CAP. VIII.

Philosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq; ad id diei ubi iam uesperauerat: id enim est tempus istic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodã die, ubi paratis & expectantibus nobis allata, atq; imposita mensæ est, puerum iubet Taurus oleum in ollam indere. Erat is puer genere Atticus, ad annos maximè natus octo, festiuissimus, ætatis & gentis argutijs scatens. Guttum Samium ore tenuis imprudens inanem, tanquam si inesset oleum, affert, conuertitq; cum: & (ut solitum est) circumegit per omnē partem ollæ manum, nullum inde ibat oleum. Aspicit puer guttum atrocibus oculis stomachabūdus, & cōcussum uehementius iterū in ollam uertit. Idq; cum omnes sensim atq; summis- sim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Atticè, μὴ γελᾶτε, inquit, ἐνὶ τῷ ὑλαίῳ, ἀλλ' ἕκαστε οἷα φρενὶ περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε, τήμερον κεκρυτάλωται. Verbero, inquit, ridens Taurus, non ne is curriculo atq; oleum petis? Sed cum puer foras emptum issset, nihil ipse ista mora offensior : Olla, inquit, oleo indiget, & (ut uidco) intolerandum feruit : cohibeamus manus, atq; interea (quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere) consideremus quidem, cur oleum sæpe & faciliè stet, uina rarenter congelascant. Atque aspicit me, & iubet,

æterna autoritas esto : P. Nigidio , & Q. Scauolæ uisita esse non minus de præterito furto , quàm de futuro cauisse.

CAP. VII.

Atinia lex.

LEgis ueteris Atiniae uerba sunt: Quod subreptum erit, Leuis rei æterna autoritas esto. Quis aliud putet in hisce uerbis, quàm de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scauola patrem suum, & Brutum & Manilium uiros apprime doctos, quæsisse ait, dubitasseq; utrum ne in post facta modò furta lex ualeret, an etiam in ante facta: quoniam quod subreptum erit, utrunq; tempus uideretur ostendere, tam præteritum quàm futurum. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctissimus, super dubitatione hac eorum scripsit in XIII. Commentariorum Grammaticorum. Atq; ipse quoq; idem putat incertam esse temporis demonstrationem. Sed angustè perquam & obscurè differit, ut signa rerum ponere uideas ad subsidiū magis memoriæ suæ, quàm ad legentium disciplinam. Videbatur tamen hoc dicere: Verbum esse, & uerbum Erit, quādo per sese ponuntur, habent atq; retinent tempus suum. Cùm uerò præterito iunguntur, uim temporis sui amittunt, & in præteritum* contendunt. Cùm enim dico, in campo est, in comitio est, tēpus instās significo. Item cùm dico, in campo erit, tempus futurum demonstro. At cùm dico, factum est, scriptum est, subreptum est, quanquàm Est uerbum tēporis sit præsentis, confunditur tamen cum præterito, & præsens esse desinit. Sic igitur, inquit, etiam istud quod in lege est, si diuidas separesq; duo uerba hæc, Subreptum & Erit, ut sic audias subreptum, tanquam certamen erit, aut sacrificium erit: tum uidebitur lex in post futurum loqui. Si uerò coꝑulatè, permisteq; dictum intelligas, ut subreptum erit, non duo, sed unum uerbum sit: idq; unica patiendi declinatione

Esse, & Erit.

*concedunt

tione fit, tum hoc uerbo non minus præteritum tempus ostenditur, quàm futurum.

In sermonibus apud mensam Tauri Philosophi quæri ægitariq; eiusmodi solita : Cur oleum sæpe & facillè, uina rarius congelascant, acetum haud ferè unquam : & cur aquæ fluuiorum fontiumq; durentur, mare gelu non duretur.

CAP. VIII.

Philosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq; ad id diei ubi iam uesperauerat: id enim est tempus istic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodã die, ubi paratis & expectantibus nobis allata, atq; imposita mensæ est, puerum iubet Taurus oleum in ollam indere. Erat is puer genere Atticus, ad annos maximè natus octo, festiuissimus, ætatis & gentis argutijs scatens. Guttum Samium ore tenus imprudens inanem, tanquam si inesset oleum, affert, conuertitq; cum: & (ut solitum est) circumegit per omnẽ partem ollæ manum, nullum inde ibat oleum. Aspicit puer guttum atrocibus oculis stomachabũdus, & cõcussum uehemētius iterũ in ollam uertit. Idq; cum omnes sensim atq; summis- sim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Atticè, μὴ γελᾶτε, inquit, ἐνὶ τῷ ὑλαίῳ, ἀλλ' ἕκαστε οἷα φρεῖν περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε, τήμερον κεκυρτάλωται. Verbero, inquit, ridens Taurus, non ne is curriculo atq; oleum petis? Sed cum puer foras emptum issset, nihil ipse ista mora offensior : Olla, inquit, oleo indiget, & (ut uidco) intolerandum feruit : cohibeamus manus, atq; interca (quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere) consideremus quidem, cur oleum sæpe & facillè stet, uina rarenter congelascant. Atque aspicit me, & iubet,

Vesperauerat.

Guttum.

Macrob. li. 7. cap. 13. iubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, coniectare me uinū idcirco minus citò coalescere, quòd semina quædã calor in sese haberet, essetq; natura ignitius ob eamq; rem dictum esse ab Homero $\alpha\theta\omicron\pi\alpha\ \omicron\iota\nu\omicron\pi$ non (ut alij putarent) propter colorem. Est quidem (inquit Taurus) ita ut dicis, nam ferme conuenit, uinum ubi potum est, calefacere corpora. Sed non secus oleum quoq; calorificum est, neque minorem uim in corporibus calefaciendis habet. Ad hoc, si isthæc quæ calidiora sunt, difficilius gelu coguntur, congruens est, ut quæ frigidiora sunt facile cogantur. Acetum autem omnium maximè frigorificum est, atq; id nunquam tamen cõcrescit. Num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est? faciliora enim ad coeundum ideo uidentur, quæ leuatiore, leuioraq; sunt. Præterea id quoq; ait quæri dignum, cur fluiorū & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile sit. Tametsi Herodotus, inquit, historiae scriptor, contra omnium ferme, qui hæc quæsiuerunt, opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmerium appellatur, earumq; partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu stringi, & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat: tempusq; esse cõperat edendi, & tacendi.

De notis literarum, quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deq; aliis clandestinis literis ex ueteri historia petitis, & quid $\sigma\upsilon\upsilon\tau\acute{\alpha}\lambda\alpha$ sit Laconica. CAP. IX.

Libri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res eius absentis curabāt. In his epistolis quibusdam in locis inueniuntur literæ singulæ, sine coagmentis syllabarum, quas tu putes positas inconditè. Nam uerba ex his literis confici nulla possunt. Erat autem cõuentum inter eos clandestinū, de cõmutando

do situ literarum : ut inscriptio quidem alia aliæ locum & nomen teneret: sed in legendo locus cuiq; suus & potestas restitueretur. Quænam uerò litera, pro qua subderetur, antè ijs (sicuti dixi) complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeò Probi grammatici commentarius satis curiosè factus de occulta literarum significatione, epistolarum C. Cæsaris scriptarum. Lacedæmonij autem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publicè ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant: Surculi duò erant teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, derasi, atque *ornati consimiliter. Unus imperatori in bellum profici-

Laconica epistola.

*tornati

scenti dabatur: alterum domi magistratus cum iure, atq; cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum; circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici, ita ut oræ adiunctæ undique & cohærentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transversas iuncturarum oras, uersibus à summo ad imum proficiscentibus inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, Imperatori committi illius conscio mittebant. Resolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membraq; earum & apices in partibus diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quem erat missum acceperat, surculo cõpari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursum coibant, integramq; & incorruptam

D

epist

epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij *συντάλιω* appellāt. Legebamus id quoque in uetere historia rerum Punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (siue ille Hasdrubal, siue quis alius est, non retinco) epistolam scriptam super rebus arcanis, hoc modo abscondisse: Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepisse: literas in lignum incidisse: postea tabulas (uti solitum est) cera colliuisse: easq; tabulas tanquam non scriptas, cui futurum id prædixerat, misisse: Eum deinde ceram derasisse, literasq; incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædã, & inopinabilis latebra, barbarico astu excogitata. Histieus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. (Asiam tunc tenebat Imperio rex Darius.) Is Histieus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagoræ cuiusdam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto uolebat. Comminiscitur opertum hoc literarum admirandum: Seruo suo diu oculos ægros habenti, capillum ex capite omni tanquam medendi gratia deradit: caputq; eius læue in literarum formas cõpingit. His literis, quæ uoluerat, perscripsit. Hominem postea quoad capillus adolesceret, domi continuit. Vbi id factum est, ire ad Aristagoram iubet. Et cum ad eum (inquit) ueneris, mandasse me dicito, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) deradat. Seruus, ut imperatum erat, ad Aristagoram uenit, mandatumq; domini affert. Atq; ille id non esse frustra ratus, quod erat mandatum, fecit. Ita literæ perlatæ sunt.

Quid de uersibus Vergilii Phauorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Aetnæ, Pindarum poëtam secutus est: collataq; ab eo super eadem re utriusq; carmina, & diiudicata.

CAP. X.

Pha

Histieus capiti serui inscripsit literas.

Phaucorinum philosophum, cum in hospitis sui Antiatem Iullam æstu anni concessisset : nosq; ad eum uidendum Roma uenissimus, memini super Pindaro poeta, & Vergilio in hunc ferè modum disserere: Amici (inquit) familiaresq; P. Vergilij, in ijs quæ de ingenio moribusq; eius memoriæ tradiderunt : dicere eum solitum ferunt, parere se uersus more atq; ritu ursino. Nanq; ut illa bestia foctum ederet ineffigiatum informèq;, lambendoq; id postea quod ita edidisset, conformaret & fingeret : proinde ingenij quoq; sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoq; reddere ijs se oris & uultus liniamenta. Hoc uirum iudicij subtilissimis ingenuè atq; uerè dixisse, res (inquit) ipsæ uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expolitaq;, quibusq; imposuit sensus atq; delectus sui supremam manum, omni poeticæ uenustatis laude florent. Sed quæ procrastinata sunt ab eo, ut post recenserentur, & absolui (quoniam mors præuerterrat) nequiuert, nequaquam poetarum elegantissimi nomine, atque iudicio digna sunt. Itaq; cum morbo oppressus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq; à suis amicissimis impensè, ut Aeneida, quam nondum satis elimauisset, abolerent: In ijs autem (inquit) quæ uidentur retractari, & corrigi debuisse, is maximè locus est, qui de monte Aetna factus est. Nam cum Pindari ueteris poetæ carmen, quod de natura, atque flagrantia montis eius compositum est, æmulari uellet, eiusmodi sententijs, & uerba molitus est: ut Pindaro quoque ipso, qui nimis opima pinguiq; esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit. Atq; uti uosmetipsos, inquit, eius quod dico, arbitros faciam, carmen Pindari, quod est super monte Aetna, quantulum mihi memoriæ est, dicam.

Pindarus in
Pythiis Epo-
do. I. Specie
prima.

Τᾶς, ἐρεῦγονται μὲν ἀπλά-
τῃ πυρὸς ἀγνόταται
ἐκ' μυχῶν παγαί. πῶσα μοῖ
Δ' ἀμέραιοι μὲν προχέοντι ῥόον κατωνῶ
Αἰθῶν' ἀλλ' ἔν ὄρφναῖσι πέτρας
Φοίνιασα κυλινδομνά φλόξ ἐς Βαθεῖ-
αρ φέρει πόντης πλάκα σὺν πατάγω
Κεῖνο δ' ἀφάισοιο κρηνῶς, ἐρπετόν
Δεινοτάτης ἀναπέμ-
πει, τέρας μὲν θαυμάσιόν τι ἰδέ-
σθ, θαῦμα ἢ καὶ παριον-
τῶν ἀκῆσαι.

Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eum
uerius dixerim, quàm fecisse:

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens
Ipse, sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad aethera nubem
Turbine fum intem piceo, & candente fauilla.
Attollitq; globos flammaram, & sidera lambit.
Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis
Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exaestuauit imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus,
id dixit, quod res erat, quodq; illic usu ueniebat, quodq;
oculis uidebatur: interdum fumare Aetnam, noctu flammig-
gare. Vergilius, autem dum in strepitu sonituq; uerborum
conquirendo laborat, utrunque tempus nulla discretione
facta confundit. Atq; ille, Græcos quidem fontes imitatus,
igneis eructare, & fluere amnes, fumi, & flammarū fulua
& tortuosa uolumina in plagas maris ferre, quasi quos-
dam igneos amnes, luculentè dixit. At hic noster, atram
nubem

nubem turbine piceo & fauilla fumantem, ῥόου καπνοῦ αἰθωνα interpretari uolens, crasse & immodice congeffit. Globos quoq; flammaram, quod ille κρυσς dixerat, auri- ter & ἀκρόως transtulit. Item quod ait, Sidera lambit. uacanter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neque non id quoq; inenarrabile esse ait, & propemo- dum insensibile, quod Nubem atram fumare dixit turbi- ne piceo, & fauilla candente. Non enim fumare (inquit) solent, neq; atra esse, quæ sunt candentia: nisi si canden- te dixit peruulgate & improprie, pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucenti. Nam candens scilicet est à cando- Candens. re dictum, non à calore. Quod saxa autem & scopulos eructari, & erigi, eosdemq; ipsos statim liquefieri & ge- mere, atq; glomerari sub auras dixit: hoc (inquit) nec à Pindaro scriptū, nec unquam fando auditum, & omnium, quæ monstra dicuntur, monstrosissimum est.

Quod Plutarchus in libris Sympotiacis opinionem Pla- tonis de habitu, atque natura stomachi, fistulæq; eius, quæ τραχῆα dicitur, aduersum Erasistratum me- dicum tutatus est autoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

ET Plutarchus, & alij quidam docti uiri, reprehensum esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripse- re, quod potum dixit defluere ad pulmonem: eoq; satis hu- mectato, dimanare per eum, quia sit rimosior: & confluere inde in uesicā: errorisq; istius fuisse Alcæum ducem, qui in poëmatis suis scriberet, τὸν τε πνεύμων αὐτῶν, τὸ δ' ἀκροῦ περὶ εἰσέρχεται. Ipsum autem Erasistratum dicere, duas esse quasi canaliculas quasdam, uel fistulas: easq; ab oris fau- cibus proficisci deorsum: per earumq; alteram deduci de- labiq; in stomachum esculenta omnia & poculenta: ex eoq; ferri in uentriculum, qui Græcè appellatur ἢ κάτω κοιλία:

D 3 atq;

*alij non habent, uiam.

atq; ibi subigi, digeriq;: ac deinde aridiora ex ijs recremēta in aluum conuenire, quod Græcè κῶλον dicitur, humidiora autem per renes in uesicam. Per alteram autem fistulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, spiritum à summo ore in pulmonem, atque inde rursum in os & in naris cōmeare: perq; eandē* uiam uocis quoq; fieri meatum. Ac ne potus, cibusq; aridior, quē oporteret in stomachum ire, prociaderet ex ore, labereturq; in eandē fistulam, per quam spiritus reciprocatur, eaq; offensione intercluderetur animæ uia: impositam esse arte quadam & ope nature, ἐπιγλωττίδα, quasi claustra quædam utriusque fistulæ mobilia, conuentia uicissim & resurgentia. Eamq; ἐπιγλωττίδα inter edendum, bibendumq; operire, atq; protegere τὸν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex esca, potuue incideret in illud quasi æstuantis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipso arteriæ communito. Hæc Erasistratus medicus aduersum Platonem. Sed Plutarchus in libro Symposiacorum, autorem Platonis sententiæ Hippocratem dicit fuisse, idemq; esse opinatos & Philistiona Locrum, & Dioxippū Hippocraticum, ueteres medicos & nobiles. Atque illam, de qua Erasistratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non iâcirco in eo loco constitutam, ne quid ex potu influeret in arteriã (nam pulmoni quoque fouendo, rigandoq; necessarios humores uideri) sed appositam quasi moderatricem quandam, arbitramq; prohibendi* admiscendiue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq; in stomachum: potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id, neq; uniuersum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum,

sensim

*admittendiue

sensum paulatimq; transmitteret, atq; omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξως appellant, à Phauorino exercendi gratia disputatis. CAP. XII.

Infames materias, siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξως καὶ ἀτόπως ὑποθέσεις appellant, & ueteres adorti sunt: non sophistæ solum, sed philosophi quoq;: & noster Phauorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat: uel ingenio expurgificādo ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficultatibus: sicuti cùm Thersitæ laudes quæsiuit, & cùm febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida sanè multa, & non facilia inuentu in utranque causam dixit: eaq; scripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus testem Febris encomion. etiam Platonem produxit, quem scripsisse ait: Qui quartanam passus conualuerit, uiresq; integras recuperauerit, fidelius, constantiusq; postea ualiturum. Atq; mihi in eisdem laudibus non hercle hac sententiola inuenuste lusit: Versus, inquit, est longo hominum æuo probatus:

ἄλλοτε μητρῴνιν πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio malè. Quod cùm ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut malè uice alterna sit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua *μία μητρῴνα, δύο μήτερες;*

Quin particula, quot, qualesq; uarietates significationis habeat, & quàm sæpe in ueterum scriptis obscura fit. CAPVT XIII.

Quin particula, quàm grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis, sententijsq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cùm quasi increpantes, Quin particula.

D 4 pantes,

pantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: Quin uenis? quin legis? quin fugis? Aliter cum ita confirmamus: Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus: Aliter autem cum sic componimus, quod quasi priori uidetur contrarium: Non idcirco causas Isocrates non defendit, quin id utile esse & honestum existimauit. A quo illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo postremum scribo quin populi, & boni, & strenui sint. In secunda quoque Origine M. Cato non longe secius hac particula usus est. Neque satis (inquit) habuit, quod eum in occulto uitauerat, quin eius famam prostituere. Præterea animaduertimus Quadrigarium in octauo annalium particula ista usum esse obscurissimè. Ipsius uerba posuimus: Romam uenit: uix superat, quin triumphus decernatur. Item in sexto annali eiusdem uerba hæc sunt: Penè factum est, quin castra relinquerent, atque cederent hosti. Non me autem præterit, dicere aliquem posse de summo pectore, nihil esse in his uerbis negotij. Nam quin, utrobique positum pro ut, planissimumque esse, si ita dicas: Romam uenit, uix superat, ut triumphus decernatur. item alio in loco: Penè factum est, ut castra relinquerent, atque cederent hosti. Sed utantur sanè, qui tam expediti sunt, per fugijs commutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere potuerunt, uerecundius. Hanc uerò particulam, de qua diximus, nisi quis didicerit compositam, copulatamque esse, neque uim tantum coniungendi habere, sed certa quadam significatione factam: nunquam profectò rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris dissertationis est: poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inscripsit.

Sententiæ ex Publii Mimos selectæ lepidiores.

CAPVT XIII.

Publius Mimos scriptitavit, dignusq; habitus est, qui Macrobius li-
bro 1. cap. 7. super Laberio iudicaretur. C. autem Cæsarem ita La- Laberii ar-
rogantia. berij maledicentia, & arrogantia offendebat: ut acceptio- res, & probatiores sibi esse Publij, quàm Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij sententiæ feruntur pleræq; le- pide, & ad communem sermonũ usum commodatissimæ. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circumscriptæ, quas libitum hercle est adscribere:

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod * uitari non potest.

* mutari

Cui plus licet quàm par est, plus uult, quàm licet.

Comes facundus in uia, pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hæredis fletus, sub persona risus est.

Furor fit lesa sæpius patientia. Improbè

Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Ita amicum habeas posse ut fieri inimicum putes.

Veterem ferendo inuriam, inuitas nouam,

Nunquàm periculum sine periculo uincitur.

Nimum altercando ueritas amittitur.

Pars beneficij est, quod petitur si * belle neges.

* citò

Quòd Carneades academicus helleboro stomachum purgauit, scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta: deq; natura medelaq; hellebori candidi, & nigri.

CAPVT XV.

Carneales Academicus scripturus aduersum Stoici Carneades. Zenonis libros, superiora corporis helleboro candi- do purgauit, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usq; animi redundaret, & constantiam uigo-

D 5 rem

Hellebori
vis.

remq; mentis labefaceret: tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio præstanti ad refellenda, quæ scripserat Zeno, aggressus. Id cum in historia Græca legissem, quod helleboro candido scriptum erat, quid esset, quæsiui. Tum comperi duas species hellebori esse, discerniculo coloris insignes: candidi & nigri. Eos autem colores non in semine hellebori, neq; in uirgultis, sed in radice dignosci. Candido stomachum & uentrem superiorē uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusq; esse hanc uim, ut humores noxios, in quibus causæ morborum sunt, extrahant. Esse autē periculum, ne inter causas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoq; ipsa, in quibus causa uiuendi est, exinaniantur: amissoq; omni naturalis alimonie fundamento, homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissimè in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historie scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui Tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, & in ea insula helleborum bibisse ait: atq; ita morbo liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas: quod ijs ictæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex sagittis facta circuncidere latius dicuntur.

Anates Ponticas uim habere uenenis digerendis potentem: atque inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti solertia.

CAP. XVI.

Anates Ponticæ ueneno uicitant.

*medicæ rei

ANates ponticas dicitur edundis uulgò uenenis uicitant. Scriptum etiam à Leneo Cn. Pompeij liberto, Mithridatem illum Ponti regem, * medicinæ rei & remedium id genus solertem fuisse: solitumq; earum sanguinè miscere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent, eumq;

eumq; sanguinem uel potentissimum esse in ea confectione: ipsum autem regem assiduo talium medelarum usu à clanculosis epularum insidijs cauisse. Quin & scientem quoq; uitro, & ostentandi gratia uenenum rapidum & uelox sepe numero hausisse, atque id tamen sine noxa fuisse. Quamobrem postea cum praelio populi Romani uictus, in ultima regni refugisset, & mori decreuisset, & uenena uolentissima festinadæ necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithriacius uocatur.

Antidotus
Mithridatius.

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum: Quintumq; Ennium tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam.

CAP. XVII.

Quintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græcè, & Oscè, & Latine sciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclytus, qui à Cn. Pompeio bello superatus est, duarum & uiginti gentium, quas sub ditione habuit, linguas percalluit: earumq; omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus est: sed ut quenque ab eo appellari usus fuit, perinde lingua & oratione ipsius, non minus scite, quam si gentis eius esset, locutus est.

Ennius tri-
cor Soli. uide
cap. 5.

Quod M. Varro C. Sallustium historiae scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris caesum, pecuniaq; data dimissum.

CAP. XVIII.

Marcus Varro in literis atque uita, fide homo multa, & grauis, in libro quem inscripsit Pius, aut, de Pace, Caium Sallustium scriptorem seriae illius & seueræ orationis, in cuius historia nationes censorias fieri atque exerceri uidemus, in adulterio deprehensum ab Annio

Sallustius lo-
ris caesus.

Annio Milone loris bene cæsum dicit : & cùm dedisset pecuniam, dimissum.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris, disciplinas philosophiæ studiosè tractantibus: & quæ duo uerba obseruanda præceperit omnium rerum longè salubria. . CAP. XIX.

Epictetus. **P**hauorinum ego audiui dicere Epictetum philosophum dixisse : Plerosq; istos qui philosophari uidentur, philosophos esse huiuscemodi, ἀνευ τῶν γὰρ τῆς, μέχρι τῆς λέγειν : Id significat, factis procul, uerbis tenuis. Iam illud est uehementius, quod Arrianus solitum cum dictitare, in libris, quos de dissertationibus eius composuit, scriptum reliquit. Nam cùm (inquit) animaduertat hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, cōfidentem lingua, ceteraq; omnia, præterquam animum procurantem : istiusmodi (inquit) hominem cùm uiderat, studia quoq; & disciplinas philosophiæ contractare, & physica adire, & meditari dialectica, multaq; id genus theoremata suspicari, sciscitariq; : in clamabat, De cùm atq; hominum fidem, ac plerunq; inter clamandum his eum uerbis increpabat : ἀνθρώπε ποῦ βαλλεις, σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον, ἄν γ' εἰς τῆς οἴκῳις αὐτὰ βάλλεις, ἀπώλετο, ἢ σαπῆ, ἔργον, ἢ ὄξυ γένοιτο ἄν, ἢ τι τῶν χειρόν. Nil profectò ijs uerbis grauius, nil uerius: quibus declarabat maximus philosophorum literas, atque doctrinas philosophiæ, cùm in hominem falsum atque degenerem, tanquam in uas spurcum atque pollutum influxissent, uerti, mutari, corrumpi: & quod ipse κωμικώτερον dixit, urinam fieri, aut si quid est urina spurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Phauorino audiuiimus, solitus dicere est : duo esse uitia multò omnium grauißima

de teterrima, Intolerantiam, & incontinentiam: cum aut Intolerantia
iniurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus, neq; ferimus: & incontinē-
aut à quibus rebus, uoluptatibusq; nos tenere debemus, tia mala.
non tenemus. Itaq; inquit, si quis hæc duo uerba cordi ha-
beat: eaq; sibi imperando, atque obseruando curet, is erit Verba sem-
plerunq; impeccabilis, uitamq; uiuet tranquillissimam. Ver- per in ore ha-
ba duo hæc dicebat, ἀνέχῃς καὶ ἀπέχῃς.

Ex Symposio Platonis sumpta uerba, numeris, coagmen-
tisq; uerborum scitè, modulateq;, & aptè, exercendi
gratia, in Latinam orationem uersa. CAP. XX.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum lege- Symposium
batur. Verba illa Pausaniæ, inter conuiuas amorem ui- Platonis.
ce sua laudantis. Ea uerba ita prorsum amauimus, ut memi-
nisse etiam studuerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uer-
ba hæc: τᾶσα γὰρ πράξις ὧδε ἔχει, αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἡγε-
τομένη, ἔτε καλὴ, ἔτε ἀσχερά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιῶμεν,
ἢ πίνειν, ἢ λαλεῖν, ἢ διαλέγεσθαι, ἃ ἐστὶ τῶν αὐτῶν κα-
λῶν ἔργων, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἀνὰ πρᾶξιν ἢ τοιοῦτον ἀπέ-
βη, καλῶς μὲν γὰρ πράττειν, καὶ ὀρθῶς, καλῶν γίνεσθαι.
μὴ ὀρθῶς ἢ, ἀσχερῶς, ἔτω καὶ τὸ ἔργον, καὶ ὁ ἔργος, ἢ πᾶς
ἐστὶ καλὸς, ἔδδὲ ἀξιῶ ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς πρᾶ-
ξέτω ἔργον. Hæc uerba ubi lecta sunt, atque ibi Tau-
rus mihi, Heus, inquit, τὸ ἄριστον (sic enim me in princi- Rhetorista.
pio, recens in diatribam acceptum, appellabat: existi- Diatriba.
mans eloquentiæ unius exercendæ gratia Athenas uenisse)
Vides ne, inquit, ἐνθύμημα crebrum, & coruscum, &
connexum, breuib; & rotundis numeris, cum quadam
æquabili circumactione deuictum? Habes ne nobis dice-
re in libris rhetorum uestrorum tam aptè, tamq; modulatè
compositam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros
censeo uideas ὁδὸν ἀρετῆς. Ad ipsa enim Platonis pene-
tralia

Factū omne
neque turpe
neque hone-
stum.

tralia, ipsarumq; rerum pondera & dignitates pergen-
dum est, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uer-
borum uenustates diuersitandum. Hęc admonitio Tauri
de orationis Platonice modulis, non modo non repres-
sit, sed instruxit etiam nos ad elegantiam Gręcę oratio-
nis uerbis Latinis affectandam. Atque uti quędam anima-
lium parua & uilia, ad imitandum sunt, quas res cunq;ue
audierint uiderint ue, petulantia, proinde nos ea, quę in
Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem,
sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus, uelut ipsum hoc
est, quod ex illis ijsdem uerbis eius effinximus. Omne, in-
quit, omnino factum sic sese habet neque turpe est quan-
tum in eo est, neq; honestum: uelut quas nunc facimus ipsi
res, bibere, cantare, differere. Nihil nanque horum ipsum
ex sese honestum est: quale cum fieret modo factum est,
tale extitit. Si recte honesteq; factum est, tum honestum
fit: sin parum recte, turpe fit. Sic amare, sic amor non ho-
nestus omnis, neq; omnis laude dignus, sed qui facit, nos
ut honeste amemus.

Quibus temporibus post Romam conditam Gręci Ro-
maniq; illustres uiri floruerunt, ante secundum bel-
lum Carthaginiensium.

CAP. XXI.

VT conspectum quendam ætatum antiquissimarum,
item uirorum illustrium, qui in his ætatibus nati fuis-
sent, haberemus, ne in sermonibus forte in conspectum ali-
quid super ætate atque uita clarorum hominum temere
diceremus: sicuti sophista ille ἀπαίδευτος & qui publice
nuper differens, Carneadem philosophum à rege Ale-
xandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium
Stoicum cum superiore Africano uixisse dixit: ut ab
istius

istiusmodi inquam temporum ætatumq; erroribus caue-
remus, excerpebamus ex libris, qui Chronici appellan-
tur, quibus temporibus floruissent Græci, simul atque Ro-
mani uiri, qui uel ingenio uel imperio nobiles insignesq;
post conditam Romam fuissent ante secundum bellum
Carthaginiensium, easq; nunc excerptiones nostras ua-
rijs diuersisq; in locis factas, cursim digessimus. Neque
enim id nobis negotium fuit, ut acri atque subtili cura ex-
cellentiam in utraque gente hominum συγχρονισμὸς cō-
poneremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoq; hi-
storiæ flosculis leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem
uisum est in hoc commentario de temporibus paucorum
hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoq;
quos non nominaremus, h. uel difficilis coniectura fieri
posset. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Ho-
mero & Hesiodo, inter omnes ferè scriptores constitit,
ætatem eos egisse, uel iisdem ferè temporibus, uel Home-
rum aliquanto antiquiorem, utrumque tamen ante Ro-
mam conditam uixisse, Syluijs Albæ regnantibus, annis
post bellum Troianum (ut Cassius in primo annalium
de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus c.
atque * x l. ante Romam autem conditam, ut Cornelius
Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis
circiter * c. & l x. Solonem ergo accepimus unum ex
illo nobili numero sapientum, leges scripsisse Athenien-
sium, Tarquinio Prisco Romæ regnante anno regni eius
x x x i i i. Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus
Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium uolunta-
rium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum
est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit, Tarqui-
nij filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus
fuit

Chronici li-
bri.Solonis tem-
pora.Hesiodus.
Homerus.
* l x.

* c. & l.

Pisistratus.

Pythagoras.

- fuit. Iisdemq; temporibus occisus est Athenis ab Harmodio, & Aristogitone Hipparcus Pisistrati filius, Hipparchum piæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante, iam tunc fuisse poëmaticis clarum & nobile. Ducentesimo deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longè amplius, uictos esse ab Atheniensibus Persas memoriæ traditum est, pugna illa inclyta Marathonia Miltiade duce, qui post eam uictoriam damnatus à populo Atheniensi, in uinculis publicis mortem obiit. Tum Aeschylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem ferme istis temporibus Tribunos, & Aediles, tum primum per seditionem sibi plebes creauit. Ac non diu post Cn. Martius Coriolanus exagitatus uexatusque à Trib. pleb. ad Volscos, qui tum hostes erant, à Repu. desciiuit, bellumq; Pop. Rom. fecit: post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniensibus, & pleraque Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factum est, uictus fugatusq; est. Atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Paluillo c o s s. bello Veiente apud fluuium Cremeram, ab ijs sex & trecenti patritij Fabij cū familijs suis, uniuersi ab hostibus circumuenti perierunt.
- Empedocles. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio floruit. Romæ autè per eas tempestates Decemuiros legibus scribundis creatos constitit, tabulasq; ab ijs primò decem cōscriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponnesiacū, quod Thucydides memoriæ mandauit, cœptū est,
- * CCCXXIII. circa annum ferè post conditam Romam * trecentessimum uicesimum nonum, qua tēpestate A. Posthumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filiū suum, quòd contra suum dictum

dictum in hostem pugnaverat, securi necavit. Hostes tum Pop. Rom. fuerant Fidenates. Itaq; inter hæc tempora nobiles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tragici poëtae, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natus quidem posterior fuit, sed quibusdam temporibus iisdem uixerunt. Iam deinde Tribunis militaribus cōsulari imperio Remp. Romæ regentibus ad annum ferè conditæ urbis CCCXLVII. triginta illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmonijs Atheniensibus, & in Sicilia Dionisius superior tyrannidem tenuit: Paucisq; annis post Socrates Athenis capitis dānatus est, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempestate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit. Ac post non longo tempore bellum Senonicum fuit. Tum Galli Romam præter Capitolium ceperunt. Neque multo postea Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilitatus est. Lacedæmonijq; ab Atheniënsibus apud Corinthū superati duce Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolij obrepentes per ardua depulerat, conuictus est cōsiliū de regno occupando inisse: damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio (ut M. Varro ait) præceps datus est: ut Cornelius autē Nepos scriptū reliquit, uerberando necatus est. Eoq; ipso anno, qui erat post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philosophū natum esse, memoriæ mandatum est. Aliquot deinde annis post bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios duce Epaminonda apud Leuctra superauerūt. Ac breui post tempore, in urbe Roma lege Licinij Stolonis coss. creari etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non esset, nisi ex patritijs gentibus fieri coss. Circa annum deinde urbis conditæ quadringentesimum, Philippus Amyntæ filius, Alexandri pater, regnum

Sophocles,
Euripides.
Hippocrates,
Democritus,

Socrates.

Eudoxus.

Aristoteles.

Consules.

E Maced

Macedoniæ adeptus est, inq; eo tempore Alexander natus
 Plato. est. Paucisq; inde annis post, Plato Philosophus ad Diony-
 sium Siciliae tyrannum posteriorem profectus est. Post de-
 inde aliquanto tempore, Philippus apud Cheroneam præ-
 Demosthe-lio magno Athenienses uicit. Tum Demosthenes orator
 ncs. ex eo prælio salutem fuga quaesuit. Cumq; id ei, quod fu-
 gerat probrosè obijceretur, uersu illo notissimo illudit,

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ τῶ ἄλιμ μαχίσεται.

Postea Philippus ex insidijs occiditur, & Alexander re-
 gnum adeptus, ad subigendos Persas in Asiam atque in
 orientem transgressus est. Alter autem Alexander, cui co-
 gnomentum Molosso fuit, in Italiam uenit, bellum Po. Ro.
 facturus. Iam enim fama uirtusq; felicitatis Romanæ apud
 exteras gentes enitescere inceperat. Sed priusquam bel-
 lum faceret, uita decessit. Eum Molossum cum in Italiam
 transfiret, dixisse accepimus, Se quidem ad Romanos ire
 quasi in ἀυδλογοίτην, Macedonem isse ad Persas, quasi in
 γυωαικονίτην. Postea Macedo Alexander pleraq; parte
 orientali subacta, cum annos regnauisset undecim, obiit
 mortis diem. Neq; ita longe post, Aristoteles philosophus,
 & post aliquanto Demosthenes, uita functi sunt. Iisdemq;
 ferme tempestatibus Po. Rom. graui ac diutino Samnitum
 bello conflictatus est. Consulesq; T. Veturius, & Sp. Post-
 humus, in locis iniquis, apud Caudium à Samnitibus cir-
 cumuallati ac sub iugū missi, turpi fœdere facta discesse-
 runt: Ob eamq; causam populi iussu Samnitibus per fecia-
 les dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis con-
 ditæ cccc. ferè & lxx. bellum cum rege Pyrrho sum-
 ptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno
 Cittiensis philosophi celebres erant. Eodemq; tempore

Epicurus.
 Zeno.

C. Fab

C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus censores Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui I. Consul & Dictator fuerat, senatu mouerunt. Causamq; isti notæ subscripsere, quod eum comperissent argenti facti cœnæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Romam conditam cccc. ferme & xc. Consulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum aduersum Pœnos primum cœptum est. Neque diu post Callimachus poeta Cyrenensis, Alexandria apud Ptolemæum regem celebratus est. Annis deinde postea paulò pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, coss. Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Liuius L. Liuius. poeta fabulas docere Romæ cœpit, post Sophoclis & Euripidis mortem annis plus serè centum & sexaginta: post Mænandri, annis circiter quinquaginta duobus. Claudium & Tuditanum, consules sequuntur Q. Valerius & C. Manilius, quibus natum esse Q. Ennium poetam M. Varro Ennius. in primo de poetis libro scripsit: eumq; cum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse: idq; ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undeuicesimo, Sp. Caruilius Ruga, primus Romæ de amicorum sententia, diuortium cum uxore fecit, quod sterilis esset, irassetq; apud Censores uxorem se liberorum querendorum causa habere. Eodemq; anno C. Næuius poeta fabulas apud populum dedit. Quem M. Varro in libro de poetis primo stipendia fecisse ait bello Punico primo. Idq; ipsum Næuium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Portium autem Licinium Seruius poeticam Romæ Portius Licinius. cœpisse dicit in hisce uersibus:

E 2 Pun

Punico bello secundo Musa pennato gradu

Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis fere post quindecim, bellum aduersum Pœ-

M.Cato. nos sumptum est. Atq; non nimium longè M. Cato orator

Plautus. in ciuitate, & Plautus poëta in scena floruerunt. Iisdemq;

Diogenes. temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades Academi-

Carneades. cus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus ad Sena-

Critolaus. tum Pop. q; Rom. negotij publici gratia legati sunt Neq;

Cæcilius. magno interuallo postea Q. Ennius, & iuxta Cæcilius, &

Terentius. Terentius, ac subinde Pacuuius, & Pacuuius iam sene Ac-

Pacuuius. cius, clariorq; tunc in poëmatis eorum obtrectandis, Luct-

Accius. lius fuit. Sed progressi longius sumus, cum finem proposue-

Lucilius. rimus annotatiunculis istis bellum Pœnorum secundum.

A. G E L L I I N O

C T I V M A T T I C A R V M

C O M M E N T A R I O R V M

L I B E R X V I I I .

Disputationes à philosopho Stoico, & ctōrā à Peripatetico arbitro Phauorino factæ : quæsitumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata, uirtus ualeret: quantumq; esset in iis, quæ dicuntur extranea. CAP. I.

A M I L I A R E S Phauorini duo erāt quidam nō incelebres in urbe Roma philosophi. Eorum fuit unus Peripateticæ discipline sectator, alter Stoicæ. Iis quondam ego acriter atque contentè pro suis utrinq; decretis propugnantibus, cum essemus unā Ostiæ omnes, cū Phauorino interfui. Ambulabamus autē in litto- re cum iā adueesperasceret, æstate anni noui. Atq; ibi Stoi-

cus

cus censebat & uitam beatam hominum uirtute animi sola, Vita beata, an
 & miseriam summam malitia sola posse effici: etiamsi cæ- in sola uirtu-
 tera bona omnia quæ corporalia & externa appellaren- te.
 tur, uirtuti deessent, malitiæ adessent. Ille contrà Peripa-
 pateticus, miseram quidem uitam uitij animi & malitia
 sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes uitæ bea-
 tæ numero, uirtutem solam nequaquam satis esse existima-
 bat: quoniam & corporis integritas sanitasq; , & hone-
 stus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona aestima-
 tio, cæteraq; omnia corporis & fortunæ bona necessaria
 uiderentur perficiendæ beatæ uitæ. Reclamabat hoc in lo-
 co Stoicus, & tanquam ille duas res diuersas poneret, mi-
 rabatur: quòd cum essent malitia & uirtus duo contraria,
 uita misera & beata quoque æquè contraria, non serua-
 ret in utrisque uim & naturam contrarij, & ad miseriam
 quidem uitæ conficiendam, satis ualere malitiam solam
 putaret: ad præstandam uerò uitam beatam, non satis so-
 lam esse uirtutem diceret. Atque id maxime dissidere, neq;
 conuenire dicebat, quòd qui profiteretur uitam nullo pa-
 cto beatam effici posse, si uirtus sola abesset, idem contrà
 negaret beatam fieri uitam, cum sola uirtus adesset: &
 quem daret haberetq; absenti uirtuti honorem, eundem pe-
 tenti atque præsentì adimeret. Tum Peripateticus per-
 quam hercle festiuè, Rogo te, inquit, cum bona uenia re-
 spondeas, an existimes esse uini amphoram cum abest ab
 ea unus cõgius? Hæc ubi accepit Stoicus, minime, inquit, ui-
 ni amphora dici potest, ex qua abest congius. Hoc ubi acce-
 pit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere
 dici debebit: quoniam cum deest ille unus, non fit uini am-
 phora: & cum accessit, fit amphora. Quòd si id dicere ab-
 surdum est, uno congio solo fieri amphoram, itidem absur-

dum est una sola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus abest, beata esse uita nunquam potest. Tum Phauorinus respiciens Peripateticum: Est quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio uini usus es, exposita in libris: sed (ut scis) captio magis lepida, quam probum aut simile argumentum uideri debet. Congius enim cum deest, efficit quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum accedit & additur, non ille unus facit amphoram, sed supplet. Virtus autem (ut isti dicunt) non accessio: neque supplementum, sed sola ipsa uitæ beatæ instar est, & propterea uitam beatam sola una cum adest facit. Hæc atque alia quædam, minuta magis & nodosa, tanquam apud arbitrum Phauorinum, in suam uterque sententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cepissent, profecuti Phauorinum in domum in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi quæstionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atque inibi inspersa quædam sophismata & ænigmata oblectatoria. CAP. I I.

Saturnalia.
Remittere
animum.

Saturnalia Athenis agitabamus hilarè prorsum ac moteste, non (ut dicitur) remittentes animum. Nam remittere (inquit Musonius) animum, quasi amittere est: sed demulcentes eum paulum, atque laxantes iucundis honestisque sermonum illestationibus. Conueniebamus autem ad eandem coenam complusculi, qui Romani in Græciam ueneramus, quique easdem auditiones, eosdemque doctores colebamus. Tum qui coenulam ordine suo curabat, præmium soluendæ quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel Græcum uel Latinum, & coronam è lauro plexam: totidemque res quærebat, quot homines istic eramus. Cumque eas omnes exposuerat, rem locumque dicendi sors dabat. Quæstione

stione igitur soluta, corona & premio donabatur: non soluta autem transmutabatur ad eum qui sortito successerat. Idque in orbem uice pari seruabatur. Si nemo dissoluebat quaestionis eius nodum, praemium ipsum & corona deo, cuius id festum erat, dicabatur. Querebantur autem res huiusmodi, aut sententia poetae ueteris lepidè obscura, non anxie: aut historiae antiquioris requisitio: aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati variorisque uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaque nuper quaesita esse memini numero septem, quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennii, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc est:

Nam qui lepidè postulat alterum frustrari.

Frustrari.

Quem frustratur, frustra eum dicit, frustra esse.

Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,

Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Secunda quaestio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quod Plato in ciuitate, quam in libris suis τὴν πολιτείαν fingebat, κοινὰς τὰς γυναῖκας esse censuit: & premia uiris fortibus summisque bellatoribus posuit suauitates puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quaesitum est: in quibus uerbis captionum istarum fraus esset, & quo pacto distingui resoluique possent: Quod non perdidisti habes, cornua non perdidisti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego sum, id tu non es: homo ego sum, homo igitur tu non es. Quaesitum id quoque ibi est quæ esset huius quoque sophismatis resolutio: Cum mentior, & mentiri me dico, mentior an uerum dico? Postea quaestio ista hæc fuit: Quam ob causam patritij Megalensibus mu-

Vxores communes.

Explicat Be-
roaldus in
Annotat.

titare soliti sint, plebs Cerealibus? Secundum ea quaesitum
 Vero uerbū. hoc est: Verbum uerant, quod significat uera dicunt, quis-
 nam ueterum poetarum dixerit? Sexta questio fuit,
 Asphodelum. Asphodelum cuiusmodi herba sit, quod Hesiodus in isto
 uersu posuerit:

Νήπιοι δ' ἴσασιρ ὅσω πλέορ ἤμισυ πάντοσ,

Οὐ δ' ὅσορ ἐρ μαλάχη τε, καὶ ἀσφοδέλω μέγ' ὄνειαρ.

Dimidiū plus
 toto.

Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidiū plus
 esse toto dicit. Postrema quaestionum omnium haec fuit:
 Scripserim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba sint,
 praeteriti, an futuri, an utriusq;. Haec ubi ordine quo dixi
 proposita, atq; singulis sorte ductis disputata explanataq;
 sunt, libris coronisq; omnes donati sumus, nisi ob unam
 quaestionem, quae fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum
 commemorat dictum esse à Q. Ennio id uerbum in de-
 cimotertio annalium in isto uersu,

Satin' uates uerant aetate in agunda.

Corona igitur huius quaestionis deo feriarum istarum Sa-
 turno data est.

Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchum de
 impudicitia accusauit, Lacedaemonios statuisse dixerit
 super sententia probatissima, quam improbatissimus
 homo dixisset.

CAP. III.

Aeschines uel acerrimus, prudentissimusq; oratorum,
 qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in ora-
 tione illa seua, criminosaq; & uirulenta, qua Timarchum
 de impudicitia grauius insigniterq; accusauit, nobile
 & illustre consilium Lacedaemonijs dedisse dicit, uirum
 indidem ciuitatis eiusdem principem, uirtute atque aetate
 magna praeditū. Populus, inquit, Lacedaemonius, de sum-

Reip. suae ma Rep. sua quidnā esset utile & honestum deliberabat.

Tum

Tum exurgit sententiæ dicendæ gratia, homo quispian turpitudine pristinae uitæ defamatus, sed lingua tunc atq; facundia nimum quantò præstabilis. Consilium quod dabat, quodq; oportere fieri suadebat, acceptum ab uniuersis, & complacitum est, futurumq; erat ex eius sententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatisq; maiestate tanquam arbitros & magistros disciplinae publicæ uerebantur, commoto iratoq; animo exilit: Et quæ nam, inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem spes erit urbem hanc, & hanc Remp. saluam inexpugnabilemq; esse diutius posse, si huiuscemodi anteactæ uitæ hominibus consiliarijs utemur? Quod si proba isthæc & honesta sententia est, quæso uos, non sinamus eandem dehonestari turpissimæ autoris contagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atq; iustitia præter alios præstantem, sed inopi lingua & infacundum: iussitq; eum consensu, petituq; omnium, eandem illam sententiam disertu uiri cuiusmodi posset uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, scitum atque decretum populi ex eius uinui nomine fieret, qui ipsum denuò dixerat. Atq; ita: ut suaserat prudentissimus senex, factum est. Sic bona sententia mansit, turpis autor mutatus est.

Cōsiliarii mali reiiciendi.

Quod Sulpitius Apollinaris prædicantem quendam à sese uno Sallustii historias intelligi, illuît quæstione proposita; quid uerba ista apud Sallustum significarent: Perincertum stolidior an uanior. CAP. IIII.

Cum iam adolescentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutassemus, magistrosq; tunc nobismet ipsis exploratiores quæreremus, in Sandalario fortè apud librarios fuimus: cum ibi in multorum hominum coetu Apollinaris Sulpitius, uir in memoria nostra præter alios do-

E 5

ctus,

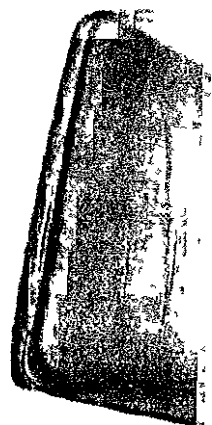
Etus, iactatorem quempiam & uenditatorē Sallustianae le-
 ctionis irrisit, illustiq; genere illo facetissimae dissimulatio-
 nis, quae Socrates ad sophistas utebatur. Nam cum ille se
 unum & unicum lectore esse, enarratoremq; Sallustij di-
 ceret, neq; primam tantum cutem ac sententiarum speciem,
 sed sanguinē quoq; ipsum ac medullam uerborū eius erue-
 re, atq; introspicere penitus praedicaret: tum Apollinaris
 amplecti uenerariq; se doctrinas illius dicens: Per, inquit,
 magister optime, exoptatus mihi nunc uenis cum sanguine
 & medulla Sallustij uerborum. Hesterno enim die quere-
 batur ex me, quidnam uerba eius haec in quarto Historia-
 rum libro de Cn. Lentulo scripta significēt, de quo perin-
 certū fuisse ait, stolidior'ne esset an uanior. Eaq; ipsa uer-
 ba uti sunt à Sallustio scripta dixit. At Cn. Lentulus patri-
 tiae gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit,
 perincertum stolidior an uanior, legem de pecunia, quam
 Sylla emptoribus bonorum remiserat, exigenda promul-
 gavit. Quaesitum ergo ex se Apollinaris, neq; id se dissol-
 uere potuisse asseuerabat, quid esset uanior, quid stolidior:
 quoniam Sallustius sic ea separasse atq; opposuisse inter se
 uideretur, tanquam diuersa ac dissimilia, nec eiusdem utra-
 que uitij forent. Ac propterea petebat, uti se doceret signi-
 ficationes utriusq; uocis, & origines. Tum ille, rictu oris
 labiorumq; ductu, contemni à se ostendens & rem de qua
 quaereretur, & hominem ipsum qui quaereret: Priscorum,
 inquit, & remotorum ego uerborum medullas & sangui-
 nem (sicuti dixi) perspicere & elicere soleo, non istorum
 quae proculcata uulgò & protrita sunt. Ipso illo quippe
 Cn. Lentulo stolidior est & uanior, qui ignorat, eiusdem
 stultitiae esse uanitatem & stoliditatem. Sed ubi hoc dixit,
 media ipsa sermonū reliquit, & abire coepit. Nos deinde

eum

eum tenebamus urgebamusq; , & cum primis Apollinaris, ut de uocabulorum istorum uel differentia, uel (si ei ita uideretur) similitudine plenius apertiusq; differeret, & ut ne sibi inuideret discere uolentibus orabat. Atq; ille se iam planè illud ratus, negotium sibi esse causatur, & digreditur. Nos autem postea ex Apollinari didicimus, uanos proprie dici, non (ut uulgus diceret) desipientes aut hebetes, aut ineptos: sed ut ueterum doctissimi dixissent, mendaces & infidos, & leuia inaniaq; pro grauibus & ueris astutissime componentes. Stolidos autem uocari non tam stultos & excordes, quam tetros & molestos & illepidos, quot Græci *μωχθης καὶ φοβλως* dicerent. Et unanquamque harum uocum & origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis: quos ego requisitos & repertos cum primarum significationum exemplis, in commentarijs harum noctium **inferrem*, notauit: & intulisse iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

Quòd Quintus Ennius in septimo Annali, quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, scriptum reliquit. CAP. V.

Cum Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono & facundia florentis, complures adolescentuli familiares eius, Puteolis æstiuarum ludum & iocū, in literis amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honestisq; agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur, ἀναγνώστην quendam non indoctum hominem, uoce admodum scita & canora, Ennij Annales legere ad populum in theatro: Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. Hoc enim se ille nomine appellari uolebat. Quem cum iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex *Annal*

Annalibus Ennij septimum) hos cum primum uersus perperam pronuntiantem auauimus:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephant
Proijciunt sese.

Neq; postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibusq; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens e theatro, quid uobis, inquit, de hoc ἀναγνώστη, & de quadrupede equo uidetur? Sic enim profectò legit:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephant
Proijciunt sese.

Ecquid putatis, si magistrum prælectoremq; habuisset alicuius æris, quadrupes equus dicturū fuisse, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita scriptum relictum esse, nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud suum quisq; Grammaticum legisse se dicerent, & mirarentur quidnam esset quadrupes eques: Vellem uos, inquit, optimi iuuenes tam accurratè Q. Ennium legisse, quàm P. Vergilius legerat, qui hunc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitem pro equo posuit in his uersibus:

Fræna Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

Eques pro
equo.

In quo loco equitem, si quis modò non inscitè inepteq; argutior sit, nihil potest accipi aliud, nisi equum. Pleraque enim ueterum ætas, & hominē equo insidentem, & equum qui insideretur, equitem dixerunt. Propterea equitare etiam, quod uerbum e uocabulo equitis inclinatum est, & homo equo utens, & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeò uir apprimè linguæ Latine sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Quis

Quæis hinc currere equum, nos atq; equitare uidemus:
His equitat, curritq; oculis equitare uidemus. Et illud: Equitare.
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbidæ fidei, nec ambiguae, sed ut purè liquentiùsq; esset, equus ne, an eques Ennius scriptũ reliquisset: librum summæ, atq; reuerendæ uetustatis, quem ferè constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretioq; multò unius uersus inspiciendi gratia conduxì: & eques non Equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia eruditè simul & affabiliter dixit. Sed eadẽ ipsa post etiam in peruulgatis commentarijs scripta offendimus.

Quòd Helius Melissus in libro, cui titulum fecit De loquendi proprietate, quem cum ederet, Cornu esse copiae dicebat, rem scripsit, neq; dictu, neque auditu dignam: cum differre Matronam & Matrem familiãs existimauit, differentia longè uanissima. CAP. VI.

Helius Melissus in nostra memoria fuit Romæ, summò
quidem loci inter Grammaticos, * & temporis, sed
maiore in literis erat iactantia, & σοφιστία, quàm opera. Is
præter alia, quæ scripsit, compluria, librum composuit, ut
tum uidebatur, cum est editus, doctrinæ inclytæ. Et libro
titulus est, ingentis cuiusdam illecebræ ad legendum. Scri-
ptus quippe est, de loquendi proprietate. Quis adeò exi-
stimet loqui se rectè atq; propriè posse, nisi illas Melissi pro-
prietates perdidicerit? Ex eo libro hæc uerba sunt: Matro-
na est, quæ semel peperit: quæ sæpius, Mater familiãs: sicuti
Sus, quæ semel peperit, Porcetra: quæ sæpius, Scrophæ.
Vtrum autem hoc de matrona ac de matrefamiliãs Melis-
sus excogitauerit ipse, & coniectauerit, an scriptum ab ali-
quo legerit, ariolis profectò est opus. Nam de porcetra ha-
bet

Helius Me-
lissus.
* eius

Porcetra.
Scrophæ.

bet sanè autorem Pomponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo inscripta est. Sed Matronam non esse appellatam, nisi quæ semel peperit, neq; Matrem familiâs nisi quæ sæpius: nullus ueterum scriptorum autoritatibus confirmare potest. Enimuerò illud compendio probabilius est, quod **Matrona.** idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt: Matronam dictam esse propriè, quæ in matrimonium cum uiro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi sibi liberi nondum nati forent: dictamq; esse ita à matris nomine, non adepto iam, sed cum spe & omine mox adipiscendo: unde ipsum quoq; matrimonium dicitur. Matrem autem familiâs appellatam esse eam solam, quæ esset in mariti manu mancipioq;: aut eius, in cuius maritus manu mancipioq; esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoq; mariti, & in sui hæredis locum uenisset.

Materfamiliâs.

Quem in modum Phauorinus tractauerit intèpestium quædam, de uerborum ambiguitatibus quærentem: atq; ibi quot significationes capiat Concio. CAP. VII.

Domitius Infanus.

Domitio homini docto, celebriq; in urbe Roma Grammatico, cui cognomentum Infano factum est: quoniam erat natura intractabilior & morosior: ei Domitio Phauorinus noster, cum fortè apud fanum Carmentis obuiam uenisset, atq; ego cū Phauorino essem: Quæso, inquit, te magister dicas mihi, num errauit, quòd cum uellem δὴ μὲν γοεῖας Latine dicere, Conciones dixi? dubito quippe & requiro, an ueterum eorum, qui electius locuti sunt, pro uerbis & oratione, dixerit quis Concionem. Tum Domitius uoce atq; uultu atrocior: Nulla, inquit, prorsus bonæ salutis spes reliqua est: cum uos quoq; philosophorū illustrissimi, nihil iam aliud, quàm uerba, autoritatesq; uerborum
cordi

cordi habebatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quaeris. Ego enim Grammaticus uitae iam, atque morum disciplinas quaero: nos philosophi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam qui collegisti, et lectitasti res tetras, et inanes, et friuolas, tanquam mulierum uoces praeficarum? Atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus: minus improbitas instrumenti haberet. Cumque digressi essemus: Non tempestiue, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus. Videtur enim mihi ἐπιμαίνεσθαι. Scitote, inquit, tamen intempericm istam, quae μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere: ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τὸ τοῦ ἡρώκτου, et ueritates plerumque fortiter dicere: sed respectum non habere μήτε ἡμεῶν, μήτε μὲν ἄλλων. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? Nonne et si Antisthenes, aut Diogenes dixisset, dignum memoria uisum esset? Misit autem paulo post Phauorino librum, quem promiserat, Verrij (opinor) Flacci erat, in qua scripta ad hoc genus questionis pertinentia haec fuerunt, Senatum dici, et pro loco, et pro hominibus: Ciuitatem, et pro loco, et pro oppido, et pro iure quoque omnium, et pro hominum multitudine: Tribus quoque, et decurias dici, et pro loco, et pro iure, et pro hominibus: Concionem autem tria significare, locum, suggestumque; unde uerba fierent: Item significare coetum populi assidentis: Item orationem ipsam, quae ad populum dicretur. Sicut M. Tullius in oratione, quae inscripta est contra concionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, concursus est populi factus. Sicut idem M. Tullius in Oratore ait: Conciones saepe exclamare uidi, cum apte uerba cecidissent. Et enim expectant aures, ut ex uerbis colligetur sententia. Exempla in eo libro scripta non erant: sed nos postea Phauorina

Mortuaria
glossaria.

Senatus.
Ciuitas.
Tribus.

Concio.

rina

rino desideranti harum omnium significationum monimenta, & apud Ciceronem, sicuti supra scripsi, & apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem, quod potissimum expetebat, Concionem esse dictum pro uerbis & oratione docuit titulus Tulliani libri: qui à Marco Cicerone inscriptus est. Contra concionem. Q. Metelli: quo nihil profectò significatur aliud, quàm ipsa, quæ à Metello dicta est oratio.

ὁμοιότεια, καὶ ὁμοιόπιστα, atq; alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia, Lucilii quoq; uersibus declarari. CAP. VIII.

Oμοιότεια, καὶ ἰσοκατάληξις, καὶ πάεισα, καὶ ὁμοιόπιστα, cæteraq; huiusmodi scitamēta, quæ isti ἀπειροκαλοὶ, qui se Isocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodicè faciunt, & rancidè quàm sint insipida, & inertia, & puerilia facetissimè hercle significat in quinto satyrarum Lucilius. Nam ubi est cum amico conuestus, quòd ad se ægrotum non uiseret, hæc ibidem addit festiuiter:

Quo me habeam pacto, tametsi non quæris, docebo.
 Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est
 Pars hominum, ut perijsse uelis, quem nolueris, cum
 Visere debueris, hoc nolueris, & debueris, te
 Si minus delectat, quod ἄτεχνον Isocratium hoc est,
 ὀχληρῶδες quæ simul totum καὶ σὺ μισρακιώδης.
 Non operam perdo. Si tu hic.

Quid significet apud Marcum Catonem uerbum, Insecenda: quodq; Insecenda potius legendum sit, quàm quod plerisq; existimant, Insequenda. CAP. IX.

Seçta. **E**T Sequor, & item Seçta, & Secutio, consuetudine Insecenda. Eloquenti differunt: sed qui penitus inspexerit, origo & rat

Et ratio utriusque una est. Doctores quoque et interpretes uocum Græcarum, ἀνδρα μοι ἔννεπε μῦθα: et ἔπειτε νῦν μοι μῦθα dictum putant, quod Latine insequi dicitur. Nanq; in altero n, geminum, in altero s, translatum dicunt. Sed etiam ipsum illud ἔπει, quod significat uerba aut uersus, non aliunde esse dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἔπεισθαι, καὶ εἰπεῖν. Eadem ergo ratione antiqui nostri narrationes, sermonesq; insectiones appellauerunt.

Insectiones.

Errare istos qui in exploranda febris pulsus uenarum perentari putant, non arteriarum.

CAP. X.

IN Herodis clarissimi uiri uillam, quæ in agro est Attico, loco, qui appellatur Cephisia, aquis et lucis et nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. Ibi aluo mihi cita, et accedente febris rapida decubueram. Eo Caluissius Taurus philosophus, et alij quidam sectatores eius, cum Athenis uisendi mei gratia uenissent: medicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauro coeperat, quid incommodi pateret, et quibus modulis, quibusq; interuallis accederet febris, decederetq;. Tum in eo sermone cum iam me synceriere corpusculo factum diceret: Potes, inquit, Taure tu quoq; id ipsum comprehendere, καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τῆς φλεβός. Quod nostris uerbis profectò ita dicitur: Si attigeris uenã illius. Hanc loquendi imperitiam, quòd uenam pro arteria dixisset, cum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquam minimè utili in medico offendissent, atque id murmure, et uultu ostenderent: tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) satis leniter: Certi, inquit, sumus uir bone, non ignorare te, quid uena appelletur, et quid arteria: quòd uenæ quidam Vena. suapte ui immobiles sint, et sanguinis tantum demittenti Arteria. di gratia explorantur, arteriæ autem motu, atque pulsu

F suo

suo habitum, & modum febrium demonstrent. Sed ut iudeo, peruulgate magis quàm inscite locutus es. Non enim te solum, sed alios quoq; itidem erranteis audiui Venam, pro Arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantio-rem esse te in medendo, quàm in dicendo: & cum Dijs beneuolentibus, opera tua sistas hunc nobis sanum, atque ualidum quàm citissimè. Hoc ego postea cum in medico reprehensum esse meminisssem, existimaui non medico soli, sed omnibus quoq; hominibus liberis, liberaliterq; institutis turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corporis nostri pertinentia, quæ non altius occultiusque remota sunt: & quæ natura nobis tuendæ ualitudinis causa, & in promptu esse, & in propatulo uoluerit. Ac propterea quantum habui temporis subcisui, medicinæ quoque disciplinæ libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraq; ab isto humanitatis usu non aliena, tum de uenis quoque & arterijs didicisse uideor, ad hunc fermè modum: Vena est conceptaculum sanguinis, quod ἀγγείον medici uocant, misti, confusi que cum spiritu naturali: in quo plus sanguinis est, minus spiritus. Arteria est conceptaculum spiritus naturalis misti confusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus sanguinis. Σφυγμός autem est intensio motus, & remissio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. A medicis autē ueteribus in oratione Græca ita definitus est: σφυγμός ἐστὶ διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδιδιάρητος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel: σφυγμός ἐστὶ πάλμος, ἢ ἴσος φλεβός, ἢ ἀρτηρίας.

Vena.

Arteria.

Σφυγμός.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inscite à Cesellio Vindice reprehensa, uersusq; ipsi, in quibus ea uerba sunt, subscripti.

C A P.

X I.

Non

Non hercle idem sentio cum Cesellio Vindicæ, gram-
matico (ut mea opinio est) haudquaquam inerudi-
to. Verum hoc tamen petulanter insciteq; , quod Furium Furius poëta.
ueterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit hu-
iuscemodi uocum fictionibus , quæ mihi quidem neque ab-
horrere à poëtica facultate uisæ sunt , neq; dictu profatuq;
ipso tetraë , aut insuaues esse : sicuti sunt quædam ab il-
lustribus poëtis ficta dure & rancidè. Quæ reprehen-
dit autem Cesellius, Furiana hæc sunt : quod terram in lu-
tum uersam lutescere dixerit : & tenebras in noctis mo- Lutescere.
dum factas, noctescere : & pristinas recuperare uires, ui- Noctescere.
rescere : & quod uentus mare cæruleum , crispicans nite- Virescere.
scere facit, purpurat dixerit : & opulentum fieri, opule- Purpurare.
scere. Versus autem ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus Opulescere.
hæc uerba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.

Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.

Increscunt animi, uirescit uulnere uirtus.

Sicut fulica leuis, uolitat super æquora clasis.

Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,

Quo magis in patrijs possint opulescere campis.

Morem istum ueteribus nostris fuisse, uerba patiendi
mutare, ac uertere in agendi modum. CAP. XII.

ID quoque habitum est in oratione faciendæ elegantie Actiua pro
genus, ut pro uerbis habentibus patiendi figuram, agen- passiuis.
tia ponerent : ac deinde hac uice inter sese mutua uerte-
rent. Terentius in comœdia:

Pallium, inquit, face ut splendeat.

Non ne hoc impendiò uenustius, gratiusq; est, quàm si di-
ceret, Ne maculetur? Plautus etiam non dissimiliter:

Quid est hoc? rugat pallium.

Amictus non sum commodè.

Pulueret. Itidem Plautus Pulueret dicit, non quod puluere impleat, sed quòd ipsum pulueris plenum sit:

Exi tu Daue, age,

Sparge, mundum esse hocce uestibulum uolo.

Venus uentura est nostra: nolo hoc pulueret.

Contemples. In *Asinaria* quoq; contemples dicit, pro contempleris:

Meum caput contemples, si quidem è re consultas tua.

Cn. Velleius in annalibus: Postquam tempestas sedauit,

Atherbal taurum immolauit. M. Cato in Originibus: Eo-

*aliàs: Eodem
conuertens
complu.

dem* nomine complures ex agro accessitauerè, eo res eo-

rum auxit. Varro in libris quos ad Marcellum de lingua

Latina fecit: In priore uerbo graues prosodia, quæ fue-

runt manent, reliquæ mutant, inquit, elegantissimè pro-

mutantur. Potest etiam id quoq; ab eodem Var. in VII.

diuinarum similiter dictum uideri: Inter duas filias regum

quid mutet inter Antigonom, & Tulliam est enim ad-

Passiua pro uertere. Verba uitem patiendi pro agentibus in omnibus

actiuis. ferme ueterum scriptis reperiuntur: ex quibus sunt pauca

Muneror te. ista, quæ nunc meminimus: Muneror te, pro munero: &

Significor. Significor, pro significo: & Sacrificor, pro sacrificio: &

Sacrificor. Assentior, pro assentio: & Foeneror, pro foenero: & Pi-

Assentior. gneror, pro pignero: & alia istiusmodi pleraq; proinde

Foeneror. ut in legendo fuerint obuia notabuntur.

Pignoreror.

Quali ratione Diogenes Philosophus usus sit, pertentatus
dialectico quodam, sophisticato impudenti. CAP. XIII.

S Atürnalibus Athenis alea quadam festiua, & honesta

S lusitabamus huiuscemodi. Vbi conueneramus cõpluscu-

li eiusdem studij homines, ad leuandum tempus, captiones

quæ sophisticata appellantur, mente agitabamus: easq;

quasi talos aut tesserulas in medium uice sua quisque iacie-

bamus

bamus. Captionis solutæ, aut parum intellectæ, præmiū
 pœnæ ue erat, numus unus HS. Hoc ære collecto, quasi ma-
 nuario cœnula curabatur omnibus, qui cum iustum iuse-
 ramus. Erant autem captiones ad hoc serè exemplum, tam-
 etsi Latina oratione non satis scitè ac penè etiam illepidè
 exponuntur: Quod nix est, hoc grando non est: nix autem
 alba est, grando igitur alba non est. Item aliud non dissi-
 mile: Quod homo est, hoc non est equus: homo autem ani-
 mal est, equus igitur animal non est. Dicere ergo debebat
 qui ad sophisma diluendum, ac refellendum ritu aleatorio
 uocatus erat: in qua parte, quoq; in uerbo captio foret: quid
 dari, concediq; non oporteret. nisi dixerat, numo singulo
 multabatur. Ea multa cœnam iuuabat. Libet autem dice-
 re, quàm facetè Diogenes sophisma id genus, quod suprâ
 dixi, à quodam dialecticò ex Platònis diatriba per contu-
 meliam propositum remuneratus sit. Nam cum ita rogaf-
 set dialecticus: Quod ego sum, id tu non es, & Diogenes Diogenis re-
 annuisset, atq; ille addidisset: Homo autem ego sum: cum sponso.
 id quoq; assensus esset, & contra dialecticus ita conclusif-
 set, Homo igitur tu non es: hoc quidem, inquit Diogenes
 falsum est: & si uerum id fieri uis, à me incipe.

Quid sit numerus Hemiolios, quid Epitritos: & quòd
 uocabula ista non facilè nostri auti sunt uertere in
 linguam Latinam.

CAP. XIII.

Figuræ quædam numerorum, quas Græci certis nomi-
 nibus appellant, uocabula in lingua Latina non ha-
 bent. Sed qui de numeris Latine scripserunt, Græca ipsa
 dixerunt: fingere autem nostra (quoniam id absurde fu-
 turum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen posset
 Hemiolio numero, aut Epitrito? Est autem hemiolios, qui Hemiolios.
numerum aliquem totum in se habet, dimidiumq; habet

F 3 eius:

cuius : ut tres , ad duo : quindecim , ad decem : triginta ad
 Epitritos. viginti. Epitritos autem est , qui habet totum aliquem nu-
 merum , & eiusdem partem tertiam : ut quatuor , ad tres :
 duodecim , ad nouem : quadraginta , ad triginta. Hæc autem
 notare atq; meminisse non ab re uisum est : quoniam uo-
 cabula ista numerorum nisi intelliguntur , rationes quæ-
 dam subtilissimæ , in libris philosophorum scriptæ , percipi
 non queunt.

Quòd M. Varro in heroicis uersibus obseruauerit , rem
 nimis anxie & curiosæ obseruationis.

CAPUT XV.

Metrorum ni-
 mis curiosa
 obseruatio.

IN longis uersibus , qui hexametri uocantur , Item in
 Senarijs , animaduertunt metrici duos primos pedes ,
 item extremos duos habere singulas posse integras par-
 tes orationis : medios uero unquam posse : sed constare eos
 semper ex uerbis , aut diuisis , aut mistis , atque confusis.
 Marcus autem Varro in libris disciplinarum scripsit ,
 obseruasse in uersu hexametro , quòd omni modo
 quintus semipes uerbum finiret : & quòd prio-
 res quinque semipedes æque magnam uim
 haberent in efficiendo uersum , atq;
 alij posteriores septem. Idq;
 ipsum ratione quadam
 geometrica fieri
 disserit.

A. G E L L I I N O.

C T I V M A T T I C A R V M

C O M M E N T A R I O R V M

L I B E R X I X.

Responsio cuiusdam philosophi interrogati quam ob
causam maris tempestate paluerat. CAPUT I.

AVIGABAMVS à Cassiopeia ad
Brundisium mare Ionium, uiolentum,
& uastum, & iactabundum. Nox dein-
de, quæ diem primum secuta est, in ea
terè tota uentus à latere sæuiens, nauem
uicinis conpleuerat. Tum postea complorantibus nostris
omnibus, atq; in sentina* satis agentibus, dies quidem tan- *se agentibus,
dem illuxit: sed nihil de periculo atque sæuitia remissum, bus,
quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fu-
migantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ,
quas τυφῶνας uocabant, impendere, imminereq; , ac de- Typhones.
pressuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philosophus in
disciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoue-
ram, non parua uirum autoritate, satisq; attentè discipu-
los iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis,
inq; illo tumultu cœli marisq; requirebam oculis, scire cu-
piens, quonam statu animi, & an intrepidus, interritusq;
esset. Atq; ibi hominẽ conspicimus impavidum, & extrili- Extrilidus.
dum: ploratus quidem nullos, sicut cæteri omnes, nec ullas
eiusmodi uoces cientem: sed coloris, & uultus turbatione
non multum à cæteris differetem. At ubi cœlũ enituit, &
deseruit mare, & ardor ille periculi deflagrauit: accedit
ad Stoicum Græcus quispiam diues ex Asia, magno (ut
uidebamus) cultu paratuq; rerum & familiæ: atque ipse

F 4

erat

erat multis corporis animi que delicijs diffuens. Is quasi
 illudens : Quid hoc est, inquit, ò philosophe, quòd cùm in
 periculis essemus, timuisti tu & palluisti? Ego neq; timui,
 nec pallui. Et philosophus aliquantulum cunctatus, an re-
 spondere ei conueniret: Si quid ego, inquit, in tanta uiolen-
 tia tempestatum uideor paulum pauesactus, non tu istius
 rei ratione audienda dignus es. Sed tibi sanè Aristippus
 qui in ille pro me responderit qui cùm in simili tempore à simi-
 limo tui homine interrogatus: Quare philosophus time-
 ret, cùm ille contrà nihil metueret: non eadem esse causam
 sibi, atq; illi respondit: quoniam is quidem esset non magno
 opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis: ipsum au-
 tem pro Aristippi anima timere. His tunc uerbis Stoicus
 diuitem illum Asiaticũ à sese amolitus est. Sed postea cum
 Brundisium aduentarem, mollitiq; essent uenti maris,
 percunctatus eum sum, quæ nam illa ratio esset pauoris sui,
 quam dicere ei supersedisset, à quo fuerat non satis dignè
 compellatus. Atq; ille mihi placidè & comiter, Quoniam,
 inquit, audiendi cupidus es, audi quid super isto breui qui-
 dem, sed necessario, & naturali pauore maiores nostri
 conditores sectæ Stoicæ senserint: uel potius, inquit, le-
 ge. Nam & facilius credideris, si legas: & memineris ma-
 gis. Atq; ibi coram ex sarcinula sua librum protulit Epi-
 cteti philosophi quintum διαλέξεων, quas ab Arriano di-
 gestas congruere scriptis Ζήνωνος & Chrysippi non du-
 bium est. In eo libro scilicet Græca oratione scriptum ad
 hanc sententiam legimus: Visiones animi, quas φαντασίαι
 philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim
 specie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis
 sunt, neque arbitrij: sed ui quadam sua inferunt sese homi-
 nibus. Noscitandæ probationes autè quas συγκαταθέσεις
 uocant,

uocant, quibus eadem uisa noscuntur, ac dijudicantur, uoluntariae sunt, fiuntque hominum arbitrato. Propterea cum sonus aliquis formidabilis, aut e caelo, aut ex ruina, aut repentinus * nescius periculi nuntius, uel quid aliud eiusmodi factum est: sapientis quoque animum paulisper moueri, & contrahi, & pallescere, necessum est: non opinione alicuius mali percepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atque rationis praeuertentibus. Mox tamen illa sapiens ibidem: τὰς τοιαύτας παύλας uisa istaec animi sui terrificae non approbat: hoc est, & συγκατατίθει, & δὲ ὑποπειθοξάζει: sed abiicit, respuitque: nec ei metuendum esse in his quicquam uidetur. Atque hoc inter insipientis, sapientisque animum differre dicunt: quod insipiens qualia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt, seu a, & aspera, talia uere esse putat: & eadem incepta, tanquam si iure metuenda sint, sua quoque assensione approbat, καὶ ὑποπειθοξάζει: hoc enim uerbo Stoici, cum super ista re disserunt, utuntur. Sapiens autem cum breuiter, & strictim colore, atque uultu motus est, & συγκατατίθει: sed statum, uigoremque sententiae suae retinet, quam de huiuscemodi uisis semper habuit: ut de minimè metuendis, sed fronte falsa, & formidine inani territantibus. Haec Epictetum Philosophum ex decretis Stoicorum sensisse, atque dixisse in eo quo dixi libro legimus: annotandaque esse idcirco existimauimus, ut rebus forte id genus, quibus dixi obortis, pauescere sensum, & quasi albescere, non insipientis esse hominis, neque ignari putemus. Et in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quam quod esse ea, qualia uisa sunt, censeamus.

Ex quinque corporis sensibus, duos esse nobiscum beluis maximè communes.

CAP. II.

F 5

Quinq;

Gustus.
Tactus.
Macrob. li. 2.
cap. ult.

Quinque sunt hominum sensus, quos Græci αἰσθήσεις
appellant: per quos uoluptas animo, aut corpori
queri uidetur, Gustus, Tactus, Odoratus, Visus, Auditus.
Ex his omnibus quæ immodicè uoluptas capitur, ea tur-
pis, atq; improba existimatur. Sed enim quæ nimia ex gu-
stu atque tactu est, ea uoluptas (sicuti sapientes uiri censue-
runt) hominū rerum foedissima est. Eosq; maxime, qui dua-
bus istis beluinis uoluptatibus sese deāiderunt, grauissimi
uitij uocabulis Græci appellant ἀκολάσῃς, uel ἀκράτῃς.
Nos eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes.
ἀκολάσῃς enim si interpretari coactius uelis, nimis id uer-
bum insolens erit. Istæ autem uoluptates duæ, Gustus atq;
Tactus, id est, libidines in cibos, atque in uenerem prodi-
gæ, solæ sunt hominibus cōmunes cum bestijs: Et idcirco
in pecudum, ferorumq; animalium numero habetur, quis-
quis est his ferinis uoluptatibus præuinctus. Ceteræ ex
tribus alijs sensibus proficiscentes, hominū esse tantū pro-
priae uidentur. Verba super hac re Aristotelis philosophi
adscripsi: ut uel autoritas clari atque inclyti uiri tam in-
famibus nos uoluptatibus deterreret. Διατὶ οἱ κτλ τὴν τῆς
ἀφῆς ἢ γεύσεως ἢ ὀσμῆς γιγνομένην ἀπὸ ὑπερβάλλουσι,
ἀκρατεῖς λέγονται. οἷτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι,
οἷ τε περὶ τὰς αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις. Ἐδὲ κτλ τὴν τρο-
φικῆν, ἀπὸ ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ὕδρον, ἀπὸ ἐνίων δὲ ἐν
τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξενος γερῶν λάρυγγα εὐχετο
ἔχειν. οἱ δὲ κτλ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοήν, δέκτι: ἢ διὰ τὸ τὰς
ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς
ἄλλοις ζώοις, ἅτε οὐκ οὐσαι κοινὰ ἀτιμώταται εἰσὶ, διὸ καὶ
μάλιστα ἢ μόναι ἐπωνείδιστοι. ὡς τε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώ-
μενον φέγομεν, καὶ ἀκράτην, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ
τὸ ὑπὸ τῶν χειρίτων ἡδονῶν ἡττῶσθαι. οὐδὲ γὰρ τῆς αἰσθη-
σεως

σεωρ πέντε, τὰ ἄλλα ζωὰ ἀπὸ δύο μόνον τὴν προειρημμένων
 ἴδεται. καὶ ἢ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως ἔχῃ ἴδεται. ἢ καὶ συμβε-
 βυκὸς τὸτο πάσχει, ὅρα μὲν γὰρ τὸ ὄρω, ἢ ὁσφραϊνόμενον
 χάρει, ὅτι ἀπολάθει, καὶ ὅταν πληρωθῆ, ἔξ τὰ τοιαῦτα
 ἴδέα αὐτοῦ, ὡσπερ ἔδλε ἡμῶν ἢ τὴν ταείχης ὁδμή ὅταν
 ἀδλω ἔχωμεν τὴν φαγεῖν, ὅταν ἢ ἐνδλεῖς ὡμεν, ἴδλεῖα. ὃ ἢ
 τὴν ῥόδω ἀεὶ ἴδλεῖα. *Quis igitur habens aliquid humani pu-*
doris, voluptatibus istis duabus coeundi atque comedendi,
quæ sunt homini cum sue, equo, asino communes, gau-
deat? Socrates quidem dicebat, multos homines propterea
uolle uiuere, ut ederent, & biberent: sese bibere, atq; esse,
ut uiueret. Hippocrates autem, diuina uir scientia, de coitu
Venerio ita existimabat: partem esse quandam morbi te-
terrini, quem nostri comitiales dixere. Nanq; ipsius uer-
ba hæc traduntur: τὴν σωσισίαν, εἶναι μὲν γὰρ ἐπιληψίαν.

Coitus Ven-
 rius.

Quòd turpius est frigidè laudari, quàm acerbius uitu-
 perari.

CAP. III.

Turpius esse dicebat Phauorinus philosophus exiguè
 atque frigidè laudari, quàm insectanter, & grauius
 uituperari. Quoniam (inquit) qui maledicit & uituperat:
 quantò id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo &
 inimico ducitur: & plerunque propterea fidem non ca-
 pit. Sed qui infœcundè atque ieiunè laudat, destitui à causa
 uidetur: & amicus quidem creditur eius, quem laudare
 uult, sed nihil posse reperire, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat: quare
 etiam ignis urinam lacestat.

CAP. IIII.

ARistotelis libri sunt, qui problemata physica inscri-
 buntur, lepidissimi, & elegantiarum omne genus re-
 ferti. In his quærit, quam ob causam eueniat, ut quibus
 inuasit

inuasit rrpentinus rei magnæ timor, plerunq; alio statim
 cita fiant. Item quærit cur accidat, ut eum qui propter
 ignem diutius stetit, libido urinæ laceſſat. Ac de alio qui-
 dem inter timendū prona atq; præcipiti causam eſſe dicit:
 quòd timor omnibus sit algificus, quem ille appellat *ψυ-
 χοποιικτιλὸν*: quæ uis frigoris sanguinem, caldoremq;
 omnē de summa corporis cute cogat penitus & depellat:
 faciatq; simul uti qui timent, sanguine ex ore decedente,
 Caldor. pallescant. Is autem (inquit) sanguis, & caldor in ultima
 coactus, mouet plerunq; aluum, & incitat. De urina cre-
 bra ex igni proximo facta, uerba hæc posuit: τὸ ἢ τῶν
 διαχαλᾶ τὸ πεπνηδὸς, ὄσπερ ἡλιὸν τὸν χίονα.

Ex Aristotelis libris sumptum, quòd niuis aqua potui pes-
 sima sit: & quòd ex niue cryſtallus concreſcat.

CAPVT V.

Aqua niualis
 homini no-
 ciua.

IN Tyburte rus concesseramus hominis amici diuitis,
 læstate anni flagrantissima, ego, & quidam alij æquales
 & familiares mei, eloquentiæ & Philosophiæ sectato-
 res. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica disciplina,
 bene doctus, & Aristotelis unice studiosissimus. Is nos
 aquam multam ex diluta niue bibentes coërcebat, seue-
 rius increpabat. Adhibebat nobis autoritates nobilium
 medicorum, & cum primis Aristotelis philosophi rei
 omnis humanæ peritissimi, qui aquam niualem frugibus
 sanè, & arboribus sæcundam diceret, sed hominibus potu
 nimio insalubrem esse: tabemq; & morbo sensim, atque in
 diem longam uisceribus inseminare. Hæc quidem ille ad
 nos prudenter & beneuolè, & assidue dictabat. Sed cum
 bidendæ niuis pausa fieret nulla, promit è bibliotheca
 Tyburti, quæ tunc in Herculis templo satis commode in-
 structa libris erat, Aristotelis librū, eumq; ad nos adfert.

Et

Et huius saltem (inquit) uiri sapientissimi uerbis credite, ac disinite ualetudinem uestram profligare. In eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potui aquam e niue. Nanq; solidius latiusq; concretam esse eam, quam κρύσταλλον Græci appellant. Causaq; ibi adscripta est huiuscemodi: Quoniam cum aqua frigore aëris duratur, & coit, necessum est fieri uaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam exprimi in ea, & emanare. Id autem (inquit) in ea leuissimum est, quod euaporatur: manet autem quod est grauius & sordidius, & insalubrius: atque id pulsu aëris uerberatum in modum coloremq; spumæ candidæ oritur. Sed aliquantum quod est salubrius, diffilari atque euaporari ex niue: indicatiū illud est, quod minor fit illa, quæ antè fuerat, quam concrederet. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumpsi, & adscripsi: Διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρύσταλλον ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι πάντος ὕδατος πικρυνυμένη τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κρυφτότατον ἐξ αἵμιζει σημεῖον ἢ ὅτι ἐλαττοῦ γίνεσθαι ἢ πρότερον ὅταν τακτῆ παγέρ. ἐτελλυθότος δὲ ἢ ὑγινοῦσας ἀνάγκη τὸ κατὰλειπόμενον χειροῦ εἶναι. Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo uiro habere Aristoteli. Atque ita postea ego bellum & odium niui indixi: alij inducias, cum ea uariè factitabant.

Quod pudor sanguinem ad extera diffundit, timor uerò contrahit.

CAP. VI.

IN problematis Aristotelis philosophi, ita scriptum est: Διατὶ οἱ μὲν ἀσχινομένοι ἐρυθρῶσιν, οἱ ἢ φοβέμενοι, ὠχεῖσιν, παραπλησίως τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν ἀσχινομένων διαχέεται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὡς τε ἐπιπολάζειν: τοῖς ἢ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὡς τ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro nostro legissem, per
 cap II.
 contat

cōtatusq; essem, quid de ratione ista reddita sentiret, Dixit quidem, inquit, probè & uerè quid accideret, diffuso sanguine, aut cōtracto: sed cur ita fieret nō dixit. Adhuc enim
 Pudor. quæri potest, quam ob causam pudor sanguinem diffundat, timor contrahat: cū sit pudor species timoris, atque ita definiatur: Pudor est timor iustæ reprehensionis. Ita enim philosophi definiunt, αἰσχύνῃ ἐστὶ φόβος & δῖκός τε φόβος.

Quid sit Obesum, nonnullaq; alia prisca uocabula.

C A P I T V L U M VII.

Iulius Paulus. **I**N agro Vaticano Iulius Paulus poëta, uir bonus, & rerum literarumq; ueterum impensè doctus, prædiolum tenue possidebat. Eò sæpe nos ad sese uocabat, & olusculis, pomisq; satis comiter copioseq; inuitabat. Atque ita molli quodam tempestatis autumnæ die, ego & Iulius Celsinus, cū ad eum coenassetus, & apud mensam eius audissetus legi Næuij Alcestin, rediremusq; in urbem, sole iam ferè
 *at occiduo, figuras habitusq; uerborum nouè * aut insigniter dictorum in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæque uox in idem animaduerti digna subuenerat, qua nos quoq; possemus uti, memoriæ mandabamus. Erant autem uerba, quæ tunc suppetebant, huiuscemodi:

Corpore, inquit, pectoreq; undiq; obeso,

Ac mente extensa, tardigemulo senio oppressum.

Obesus. Obesum hic notauimus, propriè magis, quàm usitatè dictum pro exili, atq; gracilento, αὐχένος, ἢ ἄντιπρῶτος, obesum pro pingui atq; uberi dicit. Item notauimus, quòd

Obliterus. Obliteram gentem pro obliterateda dixit. Item quòd hostes;

Fœdifragus. qui fœdera frangerent, Fœdifragos, non Fœderifragos

Pudoricolor. dicit. Item quòd rubentem auroram, Pudoricolorem ap-

Nocticolor. pellauit, & Memnonem Nocticolorem. Item quòd fortè

Silenta. dubitanter, & ab eo quod est Sileo, Silenta loca dicit;

ut

ut Puluerulenta & Pestilenta: & Carēdum tui est, pro te: Pestilenta.
 quodq; magno Impete, pro impetu: Item quod Fortescere Carēdum tui.
 posuit pro fortem fieri: quodq; Dolentiam pro dolore, & Impete.
 Auens pro libens. Item curis Intolerantibus pro intolere. Fortescere.
 randis: quodq; Manciolis, inquit, tene illis, pro manibus: Dolentia.
 & quiescam Siliceo. Item fiere, inquit, impendio infit, id Auens.
 est, impensè fieri incipit: quodq; accipitret posuit pro iac- Manciolæ.
 ccret. His nos inter uiam uerborum Næuianorum adnota- Fiere.
 tiunculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uidebantur ni- Accipitres.
 mium poëtica, explosæ orationis usu alieniora prætermi-
 simus, ueluti fuit, quod de Nestore ait, Triseclisenex, & Triseclise-
 Dulcioriloquus. Item quod tumidis magnisq; fluctibus, in- nex.
 quit, multigrumis, & flumina gelu concreta, tegmine esse Dulciorilo-
 Onychino dixit: & quæ multiplicia ludens composuit, quus.
 quale illud est, quod Vituperones suos subducti superciliij Multigrumis.
 carptores appellauit. Vituperones.

Quæstio an Arena, Coelum, Triticū, pluralia inueniatur:
 atque inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præ-
 terea uocabulis, an singulari numero comperiantur.

CAPVT VIII.

Adolescentulus Romæ priusquam Athenas concede-
 rem, quando erat à magistris auditionibusq; obscun- Frōtonislaus.
 dis otium, ad Frontonem Cornelium uisendi gratia per-
 gebam: sermonibusq; eius purissimis bonarumq; doctrina-
 rum plenis fruebar. Nec unquam factum est, quoties cum
 uidimus, loquentem que audiuius, quin rediremus ferè
 cultiores doctioresq;. Ueluti fuit illa quodam die sermo-
 cinatio illius, leui quidem de re, sed à Latine tamen lingue
 studio non abhorrens. Nam cum quibiam familiaris eius,
 benè eruditus homo, & tum poëta illustris, liberatum se
 esse aque intercutis morbo diceret, quod arenis calenti-
 bus esset usus: tum illudēs Fronto, Morbo quidem, inquit,
 cares

- C. Cæſ. laus. *cares, ſed uerbi uitio nõ cares. Caius enim Cæſar ille perpetuus Dictat. Cn. Pompeij ſocer, à quo familia & appellatio Cæſarum deinceps propagata eſt, uir ingenij præcellentis, ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſſimi, in libris quos ad Marcũ Ciceronem de analogia conſcripſit, Arenas uitioſè dici exiſtimabat, quòd Arena nunquàm multitudinis numero appellanda ſit: ſicuti neque Coelum, neque*
- Arenæ. *Triticum. Contrà autem Quadrigas, etiã ſi curruſ unus equorum quatuor iunctorum agmen unum ſit, pluratiuo ſemper numero dicẽdas putat, ſicut Arma, & Moenia, & Comitia, & Inimicitias: ni* quid contra ea dicis poëtarum pulcherrimè, quo & te purges, & non eſſe id uitium demonſtres. De Coelo (inquit ille) & Tritico non inficias eo, quin ſingulo ſemper numero dicenda ſint: neque de Armis, & Moenijs, & Comitijs, quin figura multitudinis perpetua cenſeantur. Videbimus autem poſt de Inimicitijs & Quadrigis, ac fortãſſe an de Quadrigis ueterum auctoritati conceſſero. Inimicitiam tamen, ſicut Inſcitiam, & Impotentiam, & Iniuriam, quæ ratio, eſt quamobrem C. Cæſar uel dictam eſſe à ueteribus, uel dicendam à nobis*
- Delicia. *non putat: quando Plautus linguæ Latinæ decus, Deliciam quoq; & inuõs dixerit, pro Delicijs?*
- Inimicitia. *Mea, inquit uoluptas, mea delicia.*
- Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratiſſimo libro dixit:*
- Eo, inquit, ingenio natus ſum, amicitiam*
- Atq; inimicitiam in fronte promptam gero.*
- Sed enim Arenas parum Latinè dici quis (oro te) aut alius ſcripſit, aut dixit? Ac propterea peto, ut ſi C. Cæſaris liber præ manibus eſt, promi iubeas: ut quàm confidenter hoc dicat, æſtimari à te poſſit. Tum prolato libro de ana-*
- logia*

*Vetus exemplar habet, nũc quid: alia nonnulla habet, Tu quid.

logia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mandauit. Nam cum supra dixisset, neq; Cœlum, Triticum'ue, neq; Arenam multitudinis significationē pati: Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quòd unā Terram, & plures Terras, & Urbē & Vrbes, & Imperium & Imperia, dicamus: neque Quadrigas in unam nominis figuram redigere, neq; Arenā in multitudinis appellationem cōuertere possumus? His deinde uerbis lectis sibi, Frōto ad illum poëtam, Videtur'ne tibi, inquit, C. Cæsarem de statu uerbi contra te satisq; aperte, satis constanter pronuntiasse? Tum permotus autoritate libri poëta: Si à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro prouocassem. Sed quoniam ipse rationem sententiæ suæ reddere supersedit: nos te nūc rogamus, ut dicas, quam esse causam uitij putes, & in Quadriga dicenda, & in Arenis. Tum Fronto ita respondit: Quadrigæ semper etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen tenentur numero: quoniam quatuor simul equi iuncti, Quadrigæ quasi quadrijugæ uocantur. Neq; debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem. Eandem quoq; de Arena rationem habēdam, sed in specie dispari. Nam cum Arena singulari numero dicta, multitudinē tamen, & copiam significet minimarum, ex quibus constat, partium: indoctē & inscitē Arenæ dici uidentur: tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius sententiæ, legisq; fundus subscriptorq; fierem: sed ut ne Cæsaris, uiri docti, opinionem ἀπαγαμύδῃ op destituerem. Nam cum cœlum semper ἐν Cœlum. uōs dicatur, Mare & Terra non semper, & Puluis, & Ventus, & Fumus non semper: cur Inducias, & Ceremo-

nias scriptores ueteres nonnunquam singulari numero ap-
 pellauerunt, Férias, & Nundinas, & Inferias, & Exequias
 nunquam? Cur mel & Vinum, atq; id genus cætera, nu-
 Lac. merum multitudinis capiunt, Lac non capiat? Quæri, in-
 quã, ista omnia, & enucleari, & extudi ab hominibus ne-
 gotiosis in ciuitate tam occupata nõ queunt: quin his quoq;
 ipsis, quæ iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opi-
 nor) negotio destinatos. Ire ergo nunc, & quando fortè
 erit otium, quærite an Quadrigam, & Arenas dixerit è
 cohorte illa duntaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel
 Classicus scri- poëtarum, id est, classicus, assiduusq; aliquis scriptor, non
 ptor. proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iussit uo-
 cabula: non ea re (opinor) quòd scripta esse in uillis uete-
 rum libris existimaret, sed ut nobis studium lectitandi, in
 quærendis rarioribus uerbis, exerceret. Quod unum ergo
 rarissimum uidebatur, inuenimus Quadrigam numero
 singulari dictam, in libro satyrarum Marci Varronis, qui
 inscriptus est Exdemetricus. Arenas autem ἄλυσιας
 dictas minore studio quærimus: quia præter C. Cæsarem
 (quod equidem meminero) nemo hoc doctorum homi-
 num dedit.

Antonii Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidis-
 sima responsio.

C A P. IX.

A Dolefcens è terra Asia, de equestri loco, lætæ indo-
 lis, moribusq; & fortuna bene ornatus, & ad rem
 musicam facili ingenio ac libenti; coenam dabat amicis ac
 magistris, in rusculo, celebrandæ lucis annuæ, quam sibi
 principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiscum ad eam
 coenam Antonius Iulianus rhetor, docendis publicè iuue-
 nis magister, Hispano ore, florentisq; homo facundiæ,
 & rerum literarumq; ueterum peritus. Is, ubi edulij fi-
 nis

Antonius Iu-
 lianus.

nis & poculis, *mox sermonibusq; tempus fuit, desideravit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusq; sexus, qui canerent uoce, & qui psallerent. Ac postea quam introducti pueri puellæq; sunt, iucundum in modum ἀνακρεόντεια pleraq; , & sapphica, & poetarum quorq; recentium ἐλεγεία, quædam ἐρωϊκὰ cecinerunt. Oblectati autem sumus præter multa alia uersiculis lepidissimis Anacreontis senis, quos equidem scripsi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquietas suauitate paulisper uocum atq; modulorum acquiesceret:

*moxq; sermonibus

Τὸν ἀργυρῶν τορεύσας
ἤφαισέ μοι ποίνσορ.
Πανοπλίας μὲν ἔχει
Τί γὰρ μάχαισι κἄμοι,
Ποτήσιορ ἢ κοῖλορ
ὄσορ διωὴν βάθυσορ.
Καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ
Μῆτε ἄστρα, μήτ' ἀμάξας,
Τί πλειάδωρ μέλλει μοι,
Τί δ' ἄστέρῃ βοώτέω;
Ποίνσορ ἀμπέλους μοι,
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ,
Καὶ χρυσέας πατῶντας
ὄμδ' καλῶς λυάω,
ἔρωτα καὶ βῆθυλλορ.

Tum Græci plusculi, qui in eo cōiuiuiο erāt, homines amœni, & nostras quoq; literas haud incuriosè docti, Iulianum rhetorem laceffere, insectariq; adorti sunt: tanquam prorsus barbarum, & agrestem, qui ortus terra Hispania foret, clamatorq; tantum, & facundia rabida iurgiosaq; esset, eiusq; linguæ exercitationes doceret, quæ nullas uolupta-

tes, nullamq; mulcedinem Veneris, atque Musæ haberet. Sæpeq; eum percontabantur, quid de Anacreonte, cæterisq; id genus poëtis sentiret: & ecquis nostrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecisset: nisi Catullus, inquiunt, forte pauca, & Caluus itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortensius inuenusta, & Cinnna illepada, & Memmius dura: ac deinceps omnes rudia fecerunt atq; absona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irritato indignabundus: Cedere equidem, inquit, uobis debui, ut in tali ἀρωγῆ artium nos uinceretis: & sicut in uoluptatibus cultus atq; uictus, ita in cantilenarum quoq; multis* anteiretis. Sed ne nos, id est, nomen Latinum, tanquam* profestos quosdam, & insubidos ἀναγοδίας condemnetis: permittite mihi quoso operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse aiunt. Et audite ac discite, nostros quoq; antiquiores ante eos, quos nominastis, poëtas amafios ac uenerios fuisse. Tum resupinus capite conuelato, uoce admodum quam suauis, uersus cecinit Valerij Aeditui ueteris poëtæ, item Portij Licinij, & Quinti Catulli: quibus mundius, uenustus, limatius, pressius, Græcum Latinum' ue nihil quicquam reperiri puto.

Versus Aeditui.

Dicere cùm conor curam tibi Pamphila cordis,
 Quid mi abs te quæram? uerba labris abeunt
 Per pectus miserum manat subito mihi sudor.
 Si tacitus, subidus, duplo ideo perco.

Atq; item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces, quam priores:

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opus nobis?
 Ibimus, hîc lucet pectore flamma satis.

Istam

*In antiquo libro scriptum erat multis par. Vnde suspicor scriptum fuisse, multis parasangis.

*Profesto uafos.

Valerius Aedituus.

Portius Licinius.

Q. Catullus.

Q. Catulli uersus.

Istam non potis est uis seu extinguere uenti,

Aut imber caelo candidius praecipitans.

At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,

Nulla est, quae possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Portij Licinij hosce:

Custodes ouium teneræq; propaginis agnūm

Quæritis ignem? ite huc: quæritis? ignis homo est.

Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.

Omne pecus flamma est, omnia quæ uideo.

Q. Catulli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theotimum

Deuenit, sic est, per fugium illud habet.

Quid, si non interdixem, me illuc fugitum

Mitteret ad se intrò: sed magis eijceret?

Ibimus quæsitum, uerum, ne ipsi teneamur,

Formido. quid ago? da Venus consilium.

Verba hæc, Præter propter, in usu uulgi prodita, etiam

Ennii fuisse.

C A P. . X.

MEmini me quondam, & Celsinum Iulianum Numi-
dam, ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauer
ægrum ire uisere: atq; ibi qui introducti sumus, offendimus
eum cubantem in scimpodio Græciensi, circumundiq; se-
dētibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus
uiris. Assistebant fabri ædium cōplures, balneis nouis mo-
liendis adhibiti: ostēdebantq; depictas in membranulis ua-
rias species balnearum. Ex quibus cum elegisset unam for-
mam speciemq; *ueris, interrogauit, quantus esset pecuniæ *uerbis
conspēctus, ad id totum opus absoluendum. Cumq; archite-
ctus dixisset, necessaria uideri esse HS. ferme trecenta: unus
ex amicis Frontonis, Et præter propter, inquit, alia quin-
quagi. ita. Tum Fronto dilatis sermonibus, quos habere de

In scimpodio
Græciensi.

Præter pro-
pter.

balnearum sumptu instituerat, aspiciens ad eum amicum, qui dixerat, *Quinquaginta esse alia præter propter*: atq; ille amicus, *Non meum, inquit, hoc uerbum est, sed multorum hominum, quos loquentes id audias. Quid autem id uerbum significet, non ex me, sed ex grammatico quaerendum est: ac simul digito demonstrat grammaticum haud incelebri nomine, Romæ docentem, sedentem. Tum grammaticus, usitati peruulgatiq; uerbi obscuritate motus: Quærimus, inquit, quod honore quæstionis minime dignum est. Nam nescio quid hoc prænimis plebeium est, & in opificum sermonibus quàm notius. At enim Fronto, iam uoce atq; uultu intentiore: Ita ne, inquit, magister dehonestum tibi deculpatumq; hoc uerbum uidetur, quo & M. Cato, & M. Varro, & pleraq; ætas superior, ut necessario, & Latino, usi sunt? Atq; ibi Iulius Celsinus admonuit, in tragœdia quoq; Q. Ennii, quæ Iphigenia inscripta est, id ipsum de quo quærebatur, scriptum esse, & à grammaticis contaminari magis solitum, quàm enarrari. Quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennii iubet. In eius tragœdiæ choro inscriptos esse hos uersus legimus:*

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,

Quàm cum est negotium in negotio.

Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio

Id agit: studet ibi, mentem atq; animum delectat suum.

Otioso initio animus nescit quid uelit.

Hoc idem est, neq; domi nunc nos, nec militiæ sumus,

Imus huc, hinc illuc: cum illuc uentum est, ire illinc lubet,

Incertè errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum est: tum deinde Fronto ad Grammaticum iam labentem: Audisti ne, inquit, magister optime, Ennium tuum dixisse Præter propter: & cum sententia quidē tali,
quali

quali seuerissimæ philosophorum esse obiurgationes solent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uerbo quaeritur) qui sit notus huiusce uersus sensus:

Incertè errat animus, præter propter uitam uiuitur.
Et Grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum id plerique prolixius riderent, exurgit: & abiens, Tibi, inquit, Fronto postea uini dicam, ne uiscitiores audiant, ac discant. Atque ita omnes, relicta ibi quaestione uerbi, consurreximus.

Ponit uersus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragœdiis contendit. CAP. XI.

Celebrantur duo isti Græci uersiculi, multorumq; Macrob.lib.2. cap.2. doctorum hominum memoria dignantur, quòd sint lepidissimi, & uenustissimæ breuitatis. Neque adeò pauci sunt ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant: quibus ille adolescens lusit, cum tragœdijs quoque eodem tempore faciendis præluderet:

Τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χεῖλεσιν ἔσχορ.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Amicus meus & ἀμυσθῶ adolescens, in plureis uersiculos licentius liberiusq; uertit: qui quoniam mihi quidem uisi sunt non esse memorati indigni, subdidi:

Dum semihulco suauio
Meum puellum suauior,
Dulcemq; florem spiritus
Duco ex aperto tramite,
Anima tunc agra & saucia
Cucurrit ad labias mihi,
Orisq; rectu peruium
Et labra pueri mollia

Rimata itineri transitus

Vbi transfiret nititur.

Tum si moræ quid plusculæ

Fuisset in coitu osculi.

Amoris igni percita

Transisset, & me linqueret:

Et mira prorsum res foret,

Vt ad me fierem mortuus,

Ad puerum intus ut uiuerem.

Dissertatio Herodis Attici, super ui & natura doloris: suæq; opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. CAP. XII.

Herodem Atticum, consularem uirum, Athenis differentem audiui Græca oratione: in qua serè omneis memoriæ nostræ uiuersos grauitate atque copia, & elegantia uocum longè præstitit. Dissertuit autem cōtra ἀπάθειαν Stoicorum: lacepsitus à quodā Stoico, tanquam minus sapienter, & parū uiriliter dolorē ferret ex morte pueri, quem amauerat. In ea dissertatione (quantulum memini) huiuscemodi sensus est, quòd nullus usquam homo, qui secundum naturam sentiret, & saperet, affectionibus istis animi, quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacare totis posset, & omnino non dolere. Atq; si posset etiam obniti, ut totis careret, non ex re id esse melius: quoniam langueret animus, & torperet affectionum quarundam adminiculis, ut necessario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim sensus istos motusq; animi, qui cum immoderatiores sunt, uitia fiunt, innexos implicatosq; esse uigoribus quibusdam mentium & alacritatibus. Ac propterea, si omnino omneis eos imperitius conuellamus, periculum esse, ne eis adherentes,

tes, bonas quoq; & utiles animi insoles amittamus. Moderādos esse igitur; & scitè cōsiderateq; purgandos censebat: ut ea tantum, quæ aliena sunt, contraq; naturā uiderentur, & cum pernicie agnata sunt, detrahantur: ne profectò id accidat, quod culpam Thracio insipienti & rudi in agro, quem emerat, procurando, uenisse usu fabula est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi insolens, cū in terras cultiores humanioris uitæ cupidine commigrasset, fundum mercatus est, olea atq; uite consitū: qui quia nihil admodum super uite aut arbore colēda sciret, uidet fortè uicinum, rubos latè atq; altè obortas excidentem, fraxinos ad summum propè uerticē deputantem, soboles uitium è radicibus caudicū super terram fusas reuellentem, stolones in pomis aut in oleis proceros atq; decerptos amputantē. Acceditq; propè, & cur tantam ligni atq; frōndium cædem faceret, percōtatus est. Et uicinus ita respōdit: Ut ager, inquit, mundus purusq; fiat, eiusq; arbor atq; uitis fœcundior. Discedit ille à uicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcem ibi ac securim capit, atq; ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes, & oleas detruncat: comasq; arborū lætissimas, uberrimosq; uitium palmites decidit: & fruteta atq; uirgulta simul omnia, pomis frugibusq; gignendis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciā, fiduciamq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathicæ sectatores, qui uideri se esse tranquillos, & intrepidus, & immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent: omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ, & quasi enervatæ uitæ consenescent.

Rustici im-
prudencia.

Apathicæ se-
ctatores.

Quos Pumiliones dicimus, Græcè *νάυς* appellari.

CAPVT XIII.

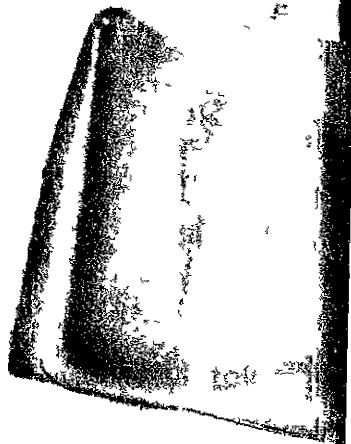
STabant fortè unà in uestibulo palatij fabulantes Fron-
 Sto Cornelius, & Festus Posthumius, & Apollinaris
 Sulpitius. Atq; ego ibi assistens cum quibusdã alijs, sermo-
 nes eorum quos de literarum disciplinis habebant curio-
 sius captabam. Tum Frōto Apollinari: Fac me, inquit, oro
 Nani. magister, ut sim certus, an rectè supersederim nanos dice-
 Pumiliones. re, parua nimis statura homines: maluerimq; eos pumilio-
 nes appellare: quoniam hoc scriptum esse in libris ueterum
 memineram. Nanos autē sordidum esse uerbū, & barba-
 rum credebam. Est quidem inquit hoc Apollinaris in con-
 suetudine imperiti uulgi frequens, sed barbarum non est:
 censeturq; linguæ Græcæ origine: *νάυς* enim Græci uo-
 cauerunt breui atq; humili corpore homines: paulum su-
 pra terram extantes. Idq; ita dixerunt, adhibita quadã ra-
 tione etymologiæ, cum sententia uocabuli competente.
 Et si memoria, inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in
 comœdia Aristophanis, cui nomen est *ἄκλαΐς*. Fuisset au-
 tem uerbū hoc à te ciuitate donatum, aut in Latinã colo-
 niam deductū, si tu eo uti dignatus fores. Essetq; id imper-
 dio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis, &
 sordētia in usum linguæ Latinæ introuissa sunt. Tum Fe-
 stus Posthumius Grammatico cuiusdam Latino Frōtonis fa-
 miliari: Docuit, inquit, nos Apollinaris Nanos uerbū Græ-
 cū esse, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilio-
 ribus uulgò dicitur, an ne Latinum sit, & apud quē scri-
 ptum reperiatur. Atq; ille Grammaticus, homo sanè per-
 quàm in noscendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculū,
 inquit, non committitur, præsentè Apollinare, quid de uoce
 illa Græca Latinã ue sentiam dicere, audeo tibi Feste quæ-
 renti

renti respondere, esse hoc uerbum Latinum, scriptumq; inueniri in poematis Heluij Cinnae, non ignobilis, neq; indocti poëtae. Versusq; eius ipsos dixit: quos, quoniam memoriae mihi fortè aderant, adscripsi:

At nunc me genij nana per salicta
Bigis rheda rapit citata nanis.

Cōtemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis suæ doctissimos Romanos: & quòd Nigidii commentationes propter earū obscuritatē, subtilitatēq; in uulgus non exeunt. CAP. XIII.

Aetas M. Ciceronis, & C. Cæsaris præstanti facundia uiros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium, uariarumq; artiū quibus humanitas crudita est, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monimenta rerum ac disciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo, frequenti q; usu feruntur. Nigidianæ autē commentationes non proinde in uulgus exeunt, & obscuritas subtilitasq; earum, tanquam parum utilis derelicta est. Sicuti sunt quæ paulò antè legimus in commentarijs eius, quos Grammaticos inscripsit: ex quibus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumpsi. Nam cum de natura atq; ordine literarum disserteret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc scripsit: quæ reliquimus inenarrata, ad exercendam legentium intentionem: A, & O, semper principes sunt: I, & V, semper subditæ: E, & subit et præit. In Euripo, præit: subit in Aemilio. Si quis putat præire V, in his uerbis, Valerius, Venonius, Volusius: Aut I, in his, Iampridem, Iecur, Iocū, Iucundum, erret: quòd hæc literæ cum præeunt, ne uocales quidem sunt, Item ex eodem libro uerba hæc sunt: Inter literam N, & G, & C: est alia uis, ut in nomine Anguis, & Angar

Angaria, & Ancora, & Increpat, & Incurrit, & Inge-
nuus. In omnibus enim his non uerum N, sed adulterinum
ponitur. Nam N, non esse, lingua indicio est. Nam si ea li-
tera esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est
scriptum: Græcos non tantæ inscitæ arcesso, qui Ou, ex O,
& Y, scripserunt, quantæ qui ei, ex E, & I. Illud enim ino-
pia fecerunt, hoc nulla re subacti.

A. G E L L I I N O-
C T I V M A T T I C A R V M
C O M M E N T A R I O R V M
L I B E R X X.

Disceptatio Sex. Cæcili iureconsulti, & Phauorini philo-
sophi, de legibus duodecim tabularum. CAP. I.

EX T V S Cæcilius in disciplina iuris,
atq; legibus populi Romani noscendis, in-
terpretandisq; scientia, usu, autoritateq; il-
lustri fuit. Ad eum fortè in area Palatina,
cùm salutationem Cæsaris opperiremur,
Philosophus Phauorinus accessit, collocutusq; est, nobis
multisq; alijs præsentibus. In his tunc eorum sermonibus
orta mētio est legum decemuiralium, quas Decemuiri eius
rei gratia à populo creati composuerūt, inq; duodecim ta-
bularum conscripserūt. **E**as leges cùm Sextus Cæcilius inqui-
sitis, exploratisq; multarum urbium legibus, eleganti atq;
absoluta breuitate uerborum scriptas diceret: Sit, inquit,
hoc Phauorinus in pleraq; earū legum parte, ita uti dicis.
Non enim minus cupidè tabulas istas duodecim legi, quàm
illos decem libros Platonis de legibus. Sed quædã istic ani-
maduertantur aut obscurissima, aut leuia: contra dura ni-
mis

XII. tabula-
rum leges.

mis & remissa, aut nequaquam ita, ut scriptum est, con-
 sistentia. Obscuritates (inquit Sextus Cæcilius) non assi-
 gnemus culpæ scribentium: sed inscitie non assequen-
 tum. quanquam ij quoque ipsi, qui quæ scripta sunt, mi-
 nus percipiunt, culpa uacant. Nam longa ætas uerba atq;
 mores ueteres oblitterauit, quibus uerbis, moribusq; sen-
 tentia legum comprehensa est. Trecentesimo nanque anno
 post Romam conditam, tabulæ compositæ, scriptæq; sunt.
 A quo tempore, ad hunc diem, anni esse non longè mi-
 nus septingenti uidentur. Durè autem scriptum esse in
 istis legibus, quid existimari potest? Nisi duram esse le-
 gem putas, quæ iudicem, arbitrum uel iure datum, qui ob
 rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite pu-
 nit: aut quæ furem manifestum ei, cui furtum factum est,
 in seruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occi-
 dendi tribuit. Dic enim, quæso, dic uir sapientiæ studio-
 sissime: an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia
 iura diuina atque humana iusurandum suum pecunia uen-
 dentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut
 nocturni grassatoris insidiosam uolentiam, non dignam
 esse capitis pœna existimes? Noli (inquit Phauorinus) ex
 me quærere, quid ego existimem. Scis enim solitum esse
 me pro disciplina sectæ, quam colo, inquirere potius, quàm
 decernere. Sed non leuis æstimator, neque aspernabilis
 est populus Romanus, cui delicta quidem istæc uindican-
 da, pœnæ tamen huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Pas-
 sus est enim leges istas de tam immodico supplicio situ, atq;
 senio emori. Sicut illud quoque non humaniter scriptum
 improbauit, quòd si homo in ius uocatus, morbo aut æta-
 te æger ad ingrediendum inuvalidus est, Arcera non sterni- Arcera.
 tur, sed ipse aufertur, & iumento imponitur, atq; ex do-
 mo

mo sua ad Prætores in comitium noua funeris facie effer-
 tur. Quam enim ob causam morbo affectus, & ad repon-
 dendam pro sese non idoneus, iumero adherens in ius ad-
 uersario deportatur? Quod uero dixi, uideri quædam esse
 impendio molliora: non ne tibi quoque uidetur esse dilu-
 tum, quod ita de iniuria punienda scriptum est? Si* iniuria
 alteri faxit, uiginti quinque æris poenæ sunt. Quis enim erit
 tam inops, quem ab iniuria facienda uiginti quinque asses de-
 terreant? Itaque cum eam legem Q. quoque Labeo uester in
 libris, quos ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret,
 inquit: Lucius Neratius fuit egregie homo improbus, atque
 immuni uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis
 liberi manus suæ palma uerberare. Eum seruus sequebatur
 crumenam plenam assium portitans: & quemcunque de pal-
 mauerat, numerari statim, secundum duodecim tabulas
 quinque & uiginti asses iubebat. Propterea, inquit: Prætores
 postea hanc abolere, & relinqui censuerunt: iniurijsque
 æstimandis recuperatores se daturos, edixerunt. Nunnulla
 autem in istis legibus nec consistere quidem (sicuti dixi) uisa
 sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memoria me
 fallit) hæc sunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio esto.
 Præter enim ulciscendi acerbiter, ne procedere quoque
 executio iusta talionis potest. Nam cui membrum ab alio
 ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit: quæro
 an efficere possit, rumpendi pariter membri æquilibrium:
 In qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si
 membrum, inquit, alter imprudens ruperit? Quod enim per
 imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam de-
 bet. Ictus quippe fortuitus & consultus, non cadunt sub
 eiusdem talionis similitudinem. Quoniam igitur modo im-
 prud

Neratii petu-
 lantia.

prudentem poterat imitari, qui in exequenda talione non licentiæ ius habet, sed imprudentiæ? Sed & si prudens ruperit, nequaquam patietur, aut alius se lædi, aut latius: quod cuiusmodi libra, atq; mensura caueri possit, nõ reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter uel commissum, res fiet ridiculæ atrocitatis: ut contraria actio mutue talionis oriatur, & adolescat infinita quædam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa secandi, patiendiq; humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus, additusq; sit pluribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest esseratius, quid ab hominis ingenio diuersius: quàm quòd mēbra, & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distrahantur: sicut nũc bona ueniã distrahuntur? Tum Sextus Cæcilius amplexus utraq; manu Phauorinum: Tu es, inquit, unus profectò in nostra memoria, non Graiæ modò, sed & Romanæ rei peritissimus: Quis enim philosophorum disciplinæ suæ leges tam scite atq; doctè callet, quàm leges tu nostras decemuirales percalluisti? Sed quæso te, cum tamẽ digrediare paulisper è curriculum istis disputationum uestrarũ Academicis, omissoq; studio quicquid lubitum est arguendi, tuendiq;, consideres grauius, cuiusmodi sint ea, quæ reprehendisti. Nec ideo contemnas legum istarum antiquitates: quòd plerisq; ipsis iam populus Romanus destiterit. Non enim profectò ignoras legum opportunitates, & medelas pro tēporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum præsentium rationibus, proq; uitiorũ quibus medendum est feruoribus, mutari, atq; flecti: neq; uno statu consistere, quin ut faciès cœli & maris, ita rerum atq; fortune tempestatibus uariantur. Quid salubrius uisum est ro-

gatione

gatione illa Stolonis de iugerum numero præfinito? quid
utilius plebescito Voconio, de coërcendis mulierum hære-
ditatibus? Quid tam necessarium existimatum est propul-
sande ciuium luxuriæ, quàm lex Licinia, Fannia, aliæq;
item leges sumptuariæ? Omnia tamen hæc oblitterata, &
operta sunt ciuitatis opulentia, quasi quibusdam fluctibus
exæstuantis. Sed cur tibi esse uisa est inhumana, omnium,
mea quidem sententia, humanissima, quæ iumentum dari iu-
bet ægro, aut seni in ius uocato? Verba sunt hæc de lege:

* uocato mor Si in ius* uocat, si morbus, æuitas' ue uitium esset, qui in ius
Ius uocabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito. An

Æuitas. tu fortè morbum appellari hîc putas, ægrotationem gra-
uem cum feбри rapida, & quercera? Iumentumq; dici pecus
aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuisse
humanum existimas, ægrotum domi suæ cubantem iumen-
to impositum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquã ita

Morbus. est. Nam morbus in lege ista non febriculosus, neq; nimium
grauis: sed uitium aliquod imbecillitatis atq; inualentie
demonstratur, non periculum uitæ ostenditur. Cæterò qui
morbum uehementiorem uim grauiter nocendi habentem,
legum istarum scriptores alio in loco non per se morbum,

Morbus son- sed morbum fonticum appellant. Iumentum quoq; non id
ticus. solum significat, quod nunc dicitur: sed uectabulum etiam
Iumentum. quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim nostri
Vectabulum. iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem uocabatur

Arcera. plostrum tectum undiq;, & munitum: quasi arca que-
dam magna uestimentis instrata, qua nimis ægri, aut se-
nes portari cubantes solebant. Quæ nam ibi igitur acerbi-
tas esse uisa est, quòd in ius uocato pauperrimo homini, uel
inopi, qui aut pedibus fortè ægris esset, aut quo alio casu in-
gredi

gredi non quiret, prostrum esse dandum censuerunt. neque insterni tamen delicate arceram iusserunt: quoniam satis esset inualido huiusmodi uectabulum. Atque id fecerunt, ne causatio ista aegri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iurisque actiones declinantibus. Sed enim ipsum uide, quod in iniurias factas quinque et uiginti assibus sanxerunt: non omnino omnes mi Phauorine iniurias aere isto pauco diluerunt, tametsi haec ipsa paucitas assium, graue pondus aeris fuit. Nam librariis assibus in ea tempestate populus usus est. Sed iniurias atrociores, ut de osse fracto, non liberis modo, uerumetiam seruis factas impensiore damno uindicauerunt. Quibusdam autem iniuriis talionem quoque apposuerunt. Quam quidem tu talionem, uir optime, iniquius paulo insectatus es: ac ne consistere quidem dixisti, lepida quadam solertia uerborum: quoniam talioni par non sit talio: neque rumpi membrum facile possit, ad alterius rupturam (ut ais tu) aequilibrium. Verum est, mi Phauorine, talionem rarissimam fieri difficillime. Sed Decemuiros minuire, atque extinguere uolentes huiusmodi uolentiam pulsandi, atque ledendi talione, eo quoque metu coercendos esse homines putauerunt. Neque eius, qui membrum alteri rupisset, et pacisci tamen de talione redimenda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt, ut an prudens, imprudensue rupisset, spectandum putarent, aut talionem in eo uel ad amissim equipararent, uel in librili perpenderent: sed potius eundem animum, eundemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque casum exigere uoluerunt: quoniam modus uoluntatis praestari posset, casus ictus non posset. Quod si ita est, ut dico, et ut ipse aequitatis habitus demonstrat, taliones illae tuae reciprocae, ar-

Taliones re-
ciprocae.

H

guit

gutiores profectò, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoq; esse hoc genus pœnæ putas, quæ (obsecro te) ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? præsertim cum habeas facultatem paciscēdi, & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. Quod editum autem prætorium de æstimandis iniurijs, probabilius esse his potest? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam talionem ad æstimationem iudicis redigi necessariò solitam. Nam si reus, qui depacisci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat: æstimata lite, iudex hominem pecuniæ damnabat: atq; ita si reo & pactio grauis, & acerbata talio uisa fuerat, seueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Restat, ut ei, quod de sectione partitioneq; corporis immånissimum esse tibi uisum est, respondeam. Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colendisq;, Populus Romanus è parua origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit: sed omnium maxime atq; præcipue fidem coluit, sanctamq; habuit tam priuatim, quàm publicè. Sic Consules clarissimos uiros hostibus: confirmandæ fidei publicæ causa, dedit: sic clientem in fidem acceptum chariorem haberi, quàm propinquos, tuendumq; esse contra cognatos censuit. Neq; peius ullum facinus æstimatum est, quàm * si cui probaretur clientem derisui habuisse. Hanc autem fidem maiores nostri non modò in officiorum uicibus, sed in negotiorum quoq; contractibus sanxerunt, maximeq; in pecuniæ mutuatice usu, atque commercio. Adimi enim putauerunt subsidiũ hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget: si perfidia debitorum, sine graui pœna, eluderet. Confessi igitur æris, ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati, conquirende pecuniæ causa, quam dissoluerent: eosq; dies Decemui-

* si quis

Dies iusti.

ri iustos appellauerunt, uelut quoddam iustitium, id est, iuris inter eos quasi interstitutionem quandam & cessationem: quibus diebus nihil cum his agi iure posset. Post deinde nisi dissoluerant, ad Praetorem uocabantur: & ab eo, quibus erant iudicati, addicebantur: neruo quoque aut compedibus uinciebantur. Sic enim sunt, opinor, uerba legis: Aeri confessi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iusti sunt. Post deinde manus iniectio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo, aut compedibus quindecim pondo, ne minore: aut si uolet, maiore uincito. Si uolet, suo uiuito: Ni suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris in dies dato: si uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciscendi: ac nisi pacti forent, habebantur in uinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad Praetorem in comitium producebantur, quantaeq; pecuniae iudicati essent, praedicabatur. Tertijs autem nundinis capite poenas dabant, aut trans Tyberim peregre uenum ibant. Sed eam capitis poenam sancienda, sicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus secare si uellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt. Et quidem uerba ipsa legis dicam, ne existimes inuidiam me istam forte formidare: Tertijs, inquit, nundinis, parteis secanto: si plus minus' ue secuerunt, sine fraude esto. Nihil profecto immitius, nihil immenius: nisi (ut re ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas poenae denuntiata est, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum poenam deterrimi homines contemnant. Dissectum esse antiquitus neminem equidem

Non quita est
contemni lex
hominem dif-
secandi.

Metii Suffetii
historia.

neque legi, neq; audiui: quoniam seuitia ista poenae con-
temni non quita est. An putas Phauorine, si non illa etiam
ex duodecim tabulis, de testimonijs falsis poena aboleuis-
set: & si nunc quoq; ut antea qui falsum testimonium di-
xisset conuictus esset, e saxo Tarpeio deijceretur, mentitu-
ros fuisse pro testimonio tam multos, quam uidemus? Acer-
bitas plerunq;e ulciscendi maleficij, bene atq;e cautè ui-
uendi disciplina est. Historia de Metio Suffetio Albano,
nobis quoque non admodum numero istiusmodi libros le-
ctitantibus, ignota non est: qui quoniam pactum, atq;e con-
dictum cum rege populi Romani perfidè ruperat, binis
quadrigis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. No-
uum atq;e asperum supplicium quis negat? Sed quid elegan-
tissimus poëta dicat, uide:

— At tu dictis Albane maneres.

Hæc atq;e alia ubi Sext. Cæcilius, omnibus qui aderant, ipso
quoq; Phauorino approbante, atq;e laudante, disseruit: nun-
tiatum est Cæsarem iam salutari, & separati sumus.

Vocabulum Siticinum in Marci Catonis oratione quid
significet: & quam ob causam L. Accius poëta in pra-
gmaticis Sicinnitas nebuloso nomine esse dixerit.

C A P V T I I.

Siticles scriptum est in oratione Marci Catonis, que
inscribitur, Ne imperium sit ueteri, ubi nouus uene-
rit. Siticles, inquit, & Liticles, & Tubicles. Sed Ce-
sellius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, sci-
re quidem se ait, Liticles lituo cantare, & Tubicles tu-
ba: quid istuc autem sit, quod Siticles cantant, homo in-
genue ueritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis
Attei Coniectaneis inuenimus Siticles appellatos, qui
Siti. apud Sitos canere soliti essent: hoc est, uita functos, & se-
pultos.

pultos. Eoq; habuisse proprium genus tubæ, qui canerēt, à cæterorum Tubicinū proprietate differens. quos Sicinnistas uulgus dicit. Qui rectius locuti sunt, Sicinnistas litera n, gemina dixcrunt. Sicinnium enim genus ueteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc uerbū Lucius Accius poëta in pragmaticis, appellariq; Sicinnistas ait nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quòd Sicinnium cur diceretur, ei obscurum esset.

Sicinnista.
Sicinnium.

Artificum scenicorum studium, amoremq; inhonestum, probrosūmq; esse: & super ea re uerba Aristotelis philosophi adscripta.

CAP. III.

Comædos qui s̄p̄iam, & tragædos, & tibicines, diues adolescens Tauri philosophi discipulus, liberos homines in delicijs, atq; in delectamentis habebat. Id genus autem artifices Græcè appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus, conuictuq; hominum scenicorum abducere uolens, misit ei uerba ex Aristotelis libro exscripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inscriptus est. Iussitq; ut eā quotidie lectitaret: Διατὶ οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πάλιν πονηροὶ εἰσιν, ὅτι ἠκίστα λόγῳ καὶ φιλοσοφίας κοινωνῶσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας πολὺ μέρῳ βίῃ εἶναι, καὶ ὅτε ἐρᾷ ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσιν, ὅτε ἔρ ἀπολείαις. ἀμφότερα ἡ φαυλότιτος παρασκευαστικά.

Exempla epistolarum Alexandri regis, & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita.

CAP. IIII.

Commentationum suarum, artiumq;, quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικά: alia quæ appellabat ἀκροαστικά. ἐξωτερικά dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, s̄-

Aristotelicæ
artes dupli-
ces.

cultatem argutiarum, civiliumq; rerum notitiam conducebant. ἀκροαματικά autem uocabantur, in quibus philosophia remotior, subtiliorq; agitabatur: quæq; ad naturæ contemplationes, disceptationes uel dialecticas pertinebāt. Huic discipline, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quenquam temerè admittebat, nisi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in discendo studium, laboremq; explorasset. Illas uero ἐξωτερικάς eodem in loco uesp̄ri faciebat: easq; uulgò iuuenibus sine delectu dabat, atque eam δειλινὸν πειράτωρ appellabat: illam alteram supr̄a, ἐωθινόρ. Vtroque enim tempore ambulans dissererebat, librosq; suos earum rerum omnium commentarios seorsum diuisit, ut alij ἐξωτερικοί dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos quum in uulgus ab eo editos rex Alexander cognouisset, atq; ea tēpestate armis, exercituq; omnem propè Asiam teneret, regemq; ipsum Darium prælijs & uictorijs urgeret: in illis tamen tantis negotijs literas ad Aristotelem misit, non eum rectè fecisse, quòd disciplinas ἀκροαματικάς, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam qua, inquit, alia re præstare cæteris poterimus, si ea, quæ ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? Quippe ego doctrina antecire malim, quàm copijs, atq; opulentijs. Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: ἀκροαματικὸν libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana, absconditos, neq; editos scito esse, neq; non editos: quoniam ijs solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarunq; literarum sumpta ex Andronici philosophi libro subdidi. Amaui autem prorsus in utriusq; epistola breuitatis elegantissimæ filum tenuissimum:

ἀλέξανδρος ἀεισοτέλει εὖ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς ἐποίη- Alexādrī ma-
 σας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικούς τῶν λόγων, τίνι γ' ἐτι gni epistola.
 διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὗτος ἐπαιδευθέντων λό-
 γος, οὗτοι πάντων ἐσόντων κοῖνοι, ἐγὼ ἢ βαλοίμεν ἅρ τὰς πε-
 ρὶ τὰ ἀείσα ἐμπειρίας, ἢ τὰς διωάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

ἀεισοτέλης βασιλεῖ ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Aristotelis

ἔργα φάσ μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, διοίσομεν
 δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπερρήτοις. ἴσθι ἔν αὐτοὺς καὶ
 δεδωμένους, καὶ μὴ ἐκδομένους. ξυετοὶ γάρ εἰσι μό-
 νοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσω.

responsio.

Hoc ego uerbum ξυετοὶ γάρ εἰσι, quaerens uno itidem
 uerbo dicere, aliud non reperi, quam quod est scriptum à
 Marco Catone in sexto Originum: Itaq; ego, inquit, co-
 gnobiliorem cognitionem esse arbitror.

Quæsitum atque tractatum, utrum sit rectius dicere, Ha-
 beo curam Vestri, an Vestrum. CAP. . . . V.

PErcontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Ro- Nostri.
 mæ adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, Vestri.
 Habeo curam uestri, aut misereor uestri: Et iste casus,
 Vestri, eo in loco quem uideretur habere casum rectum.
 Istic mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me, quod mi-
 hi quoque est iandiu in perpetua quaestione. Videtur enim
 non Vestri oportere dici, sed Vestrum, sicut Græci lo-
 quuntur, ἐπιμελῶμαι ὑμῶν, καὶ μίδομαι ὑμῶν: quo in lo-
 co ὑμῶν aptius Vestrum dicitur, quam Vestri: Et habet ca-
 sum nominandi Vos, quem tu Rectum appellasti. Inuenio
 tamen, inquit, non paucis in locis, Nostri atq; Vestri, di-
 ctum: non Nostrum, aut Vestrum. L. Sylla rerum gesta-
 rum libro secundo: Quo si fieri potest, ut etiam nunc no-
 stri nobis in mentem ueniat, nosq; magis dignos creditis,
 quibus ciuibus quam hostibus utamini: quicq; pro uobis

H 4 potius,

potius, quàm contra uos pugnemus : neq; nostro, neq; maiorum nostrorum merito nobis id continget. Terentius in Phormione:

Ita pleriq; ingenio sumus,
Omnes nostri nosmet poenitet.

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porrò, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur, Nostri oblitus est, Nostri miseritus est, quod dicitur Mei poenitet, Mei miseritus est, Mei oblitus est. Mei autem casus interrogandi est, quem genitiuum grammatici uocant: & ab eo declinatur, quod est Ego: huius deinde pluratiuum est Nos. Tui æque declinatur ab eo quod est Tu, huius itidem pluratiuum est Vos. Sic nanq; Plautus declinauit in Pseudolo, in hisce uersibus:

Si ex te tacente fieri possem certior here,

Quæ miseræ te tam miserè macerent,

Duorum labori ego hominum parsissem lubens:

Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod est meus, sed ab eo quod est Ego. Itaq; si dicere uelis, patrem Mei pro patrè Meum, quo Græci modo τὸν πατέρα μου dicunt, inusitatè quidem, sed rectè profectò, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori Mei, pro labori Meo. Hæc autem ipsa ratio est in numero pluratiuo, qua Gracchus misereri Vestrum dixit, & qua M. Cicero contentio Vestrum, & cōtentio Nostrū dixit: quaq; item ratione Quadrigarius in annali x i x. uerba hæc posuit: Cai Mari, ecquando te nostrum, & reip. miscrebitur? Cur igitur Te-

rent

rentius, pœnitet Noſtri, & non Noſtrum? & Afranius, Noſtri miſeritus eſt, non Noſtrum? Nihil hercle, inquit, mihi de iſta re in mentem uenit, niſi autoritas quædam uetustatis, non nimis anxie neq; ſuperſtitioſè loquentis. Nam ſicuti multifariam ſcriptum eſt, Veſtrorum pro Veſtrum (ut in Plauti Muſtellaria in hoc uerſu:

Verum illuc eſſe maxima pars ueſtrorum intelligit: cum uellet maxima pars dicere Veſtrum) ita nonnunquam Veſtrum potius ueſtri-
 Veſtri quoque dictum eſt pro Veſtrum. Sed proculdubio quam ueſtri-
 qui rectiſſimè loqui uolet, Veſtrum potius dixerit quam
 Veſtri: & idcirco importuniſſimè, inquit, fecerunt, qui in
 plerisque Salluſtij exemplaribus ſcripturam iſtam ſynce-
 riſſimam corruperunt. Nam cum ita in Catilina ſcriptum
 eſſet, Saepe maiores ueſtrum miſerti plebis Romanæ: Ve-
 ſtrum* aboleuerunt, & Veſtri ſuperſcripſerunt: ex quo *alijs, oble-
 in plureis libros mendæ iſtius indoles inoleuit. Hæc me-
 mini mihi Apollinarem dicere: eaq; tunc ipſa ita, ut dicta
 fuerant, notauit, uerunt,

Quam diuerſæ Græcorum ſententiæ, ſuper numero Ni-
 obæ filiorum. CAP. VI.

Mira & propè adeò ridicula diuerſitas fabulæ apud
 Græcos poëtæ deprehenditur, ſuper numero Nio-
 bæ filiorum. Nam Homerus pueros, puellasq; eius ſenos Niobes filii.
 dicit fuiſſe: Euripides, bis ſeptenos: Sappho, bis nouenos:
 Bacchylides, & Pindarus, bis denos: quidam alij ſcripto-
 res tres fuiſſe ſolos dixerunt.

De his quæ habere *συναίθεα* uidentur cum luna auge-
 ſcente ac ſeneſcente. CAP. VII.

Anianus poëta in fundo ſuo, quæ in agro Falifico poſ-
 ſidebat, agitare erat ſolitus uindemiæ hilare, atque
 amœniter. Ad eos dies me, & quosdam item alios familia-

H 5 res

res uocauit. Ibi tum coenantibus nobis, magnus ostrearum numerus Roma missus est: quæ cum appositæ fuissent, & multæ quidem, sed inuberes, macræq; essent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit: ea re ostrea quoq;, sicuti alia quædam, * tenuis exuetaq; est. Cum quæremus, quæ alia item senescente luna tabescerent: Non ne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere:

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras
Et * pecui

Eadem autem ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra luna deficiunt. Aelurorum quoque oculi ad easdem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutarchum in I I I I. in Hesiodum commentario legi: Cæpe tum reuiscit & congerminat decedente luna: contra autem inarescit adolescente. Eam causam esse dicunt sacerdotes Aegyptij, cur Pelusiotæ cæpe non edant: quia solum holerum omnium contra lunæ acta atq; damna, uices minuen- di, & augendi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus positus in Mimiambis, quos Cn. Matius inscripsit, de adolescentia sua, cum ita dictitat, Nunquam uestimenta à populo posci.

CAP. VIII.

Delectari mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus, figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi: qualia hæc quoq; essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo:

Columbatimq; labra conserens labris.

Item id quoque iucundè lepideq; fictum dictabat:

Iam tonsiles tapetes ebrij fucō,

Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid

Quid uocabulum, Ex iure manu confertum significet.

CAPVT IX.

EX iure manu confertum, uerba sunt ex antiquis Ex iure manu
confertum.
actionibus: quæ cum lege agitur, & uindictæ con-
tenduntur, dici nunc quoque apud prætorcm solent. Ro-
gavi ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, &
multo nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despi-
ciens, Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim
doceo grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur
ex Vergilio, Plauto, Ennio, querere habes, quæras licet.
Ex Ennio, ego inquam, est, magister, quod quero: Ennius
enim uerbis hisce usus est. Cumq; ille demiratus, aliena
hæc esse à poëtis, & haud usquam inueniri in carminibus
Ennij diceret: tum ego hos uersus ex octauo annali * ab-
sentes dixi. Nam forte eos tanquam insigniter præter alios
factos, memineram: * assumptos

Pellitur è medio sapientia, ui geritur res.

Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.

Haud doctis dictis certantes, sed maledictis

Miscent inter sese inimicitias agitantes.

Non ex iure manu confertum, sed mage ferro.

Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida ui.

Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit gram-
maticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium
didicisse hoc, non ex poëticæ literis, sed ex iuris aliquo
perito. Eas igitur tu quoque, inquit, & discas, unde En-
nius didicit. Usus consilio sum magistri, quod docere me
ipse debuerat, à quo discerem prætermonstrantis. Itaque
id quod ex iureconsultis, ex libris quoque eorum didici,
inferendum his commentarijs existimaui: quoniam in me-
dio rerum, & hominum uitam qui colunt, ignorare non
oportet

Manum con-
ferere.

oportet uerba actionum ciuilium celebriora. Manum con-
ferere est, de qua re disceptabatur in re presenti, siue
ager, siue quid aliud est, cum aduersarium simul manu
prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare: id est, uin-
dicia correpta manu in re atque in loco presenti, apud
Prætores ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita scri-
ptum est: Si qui in iure manum conferunt. Sed postquam
Prætores propagatis Italæ finibus, datis iurisdictioni-
*profuisci bus, negotijs occupati, * pacisci uindictarum dicendarum
causa longinquas res grauabantur: institutum est contra
duodecim tabulas tacito sensu, ut litigantes non ex iure
apud Prætores manum confererent, sed ex iure manu
confertum uocarent: id est, alter alterum ex iure ad con-
ferendam manum in rem, de qua ageretur, uocaret. Atque
profecti simul in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid
ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætores de-
ferrent: & in ea gleba, tanquam in toto agro, uindica-
rent. Idcirco Ennius significare uolens bellum, non ut ad
Prætores solitum est, legitimis actionibus, neque ex iure
manu confertum, sed bello ferroq; & uera ui atque soli-
da: quod uidetur dixisse conferens uim illam ciuilem &
festucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret
cum ui bellica & cruenta.

Quid sit Sculna, uerbum positum apud Marcum Var-
ronem.

C A P. X.

Sculna. **P**ublij Lauinij liber est non incuriosè factus. Is inscri-
ptus est, De uerbis sordidis. In eo scripsit Sculnam
uulgò dici, quasi seculnam: quem qui elegantius, inquit,
Sequester. loquuntur, Sequestrem appellant. Vtrunque uocabulum à
sequendo factum est: quòd eius, qui electus sit, utraque pars
fidem sequatur. Sculnam autem scriptum esse in historico.

M. Var

M. Varronis , qui inscribitur Catus, idem P. Lauius admonet. Sed quod apud Sequestrem depositum erat, Sequestro positum, per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum,

Per deos iramortales nolite uos sequestro ponere.

Autoris de opere suo sententia, deq; aliorum operum titulis.

CAP. XI.

ATqui iucundiora alia reperiri queunt. Ipse autem ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis paratæ istiusmodi remissiones essent, quando animus eorum, interstitio aliqua negotiorum data, laxari indulgeriq; potuisset. Vsi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpando feceramus. Nam * proinde ut librum quenquam *perinde in manus ceperam, seu Græcum, seu Latinum, uel quid memoratu dignum audieram: ita quæ libitum erat, cuius generis cunque erant, indistinctè atque promiscuè annotabam: eaq; mihi ad subsidium memoriæ, quasi quoddam literarum penus recondebam: ut quando usus uenisset aut rei, aut uerbi, cuius me forte repens obliuio tenuisset, & libri ex quibus eam sumpseram non adessent, facile inde nobis inuentu atque depromptu foret. Facta igitur est in his quoque commentarijs eadem rerum disparilitas, quæ fuit in illis annotationibus pristinis, quas breuiter & indigestè & inconditè, annotationibus, tractationibus, lectionibusq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terræ Atticæ commentationes hasce ludere, ac facere exorsi sumus: idcirco eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitati festiuitates inscriptionum, quas plerique alij utriusque lingue scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miscellam, & quasi confusaneam doctrinam conqui-

suer

Noctes Atticæ.

Tituli uarii fuerant : eò titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Nanque alij Musarum inscripserunt, alij Sylvarum, ille κηρίου, alius κέρας ἀμαλθείας : quidam lectionis suæ, alius antiquarum lectionum, atque alius τωνακίδιου, & item alius ἐγχειρίδιου. Sunt etiam qui Pandectas inscripserunt, sunt autem qui διατριβάς. Sunt adeò, qui de disciplina regia, & de philosophia, & de natura humana, & epistoliarum questionum. Est qui memoriales titulos fecerit: est qui studiosorum, & de ridiculis, & περιτομίλας ἰσοείους. Est qui historiae naturalis. Est qui Βιβλιοθήκη. Est præterea qui pratum. Est item qui ἐποπιδίω. Est qui scripsit συντάξις. Sunt item multi, qui Coniectanea. Neque item desunt, qui indices libris suis fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistoliarum questionum, aut confusarum. Et quædam alia inscripta nimis lepida, multasq; prorsus concinnitates redolentia. Nos uerò (ut coeptus noster est) incuriosè & immeditatè, ac propè etiam subrusticè, ex ipso loco ac tempore hybarnarum uigiliarum, Atticas Noctes inscripsimus tantùm cæteris omnibus in ipsius quoque inscriptionis laude cedentes, quantum celsissimus in cura & elegantia scriptionis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notandisq; rebus idem mihi, quod plerisque illis fuit. Nanque illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunq; inciderent alba (ut dicitur) linea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuertebant : quibus in legendis, antè animus senio aut tædio languebit, quàm unum alterum ue repererit, quod sit aut uoluptati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego uerò cum illud Heracle-
ti Ephesij uiri summè nobilis uerbum cordi haberem, quod profectò ita est : Introite, nam & hic dii sunt : ipse qui-
dem

Adagium.

dem uoluendis transeundisq; multis admodum uoluminibus, per omnia semper negotiorum interualla, in quibus saxari otium potui, exercitus, defessus que sum. Sed modica ex ijs, eaq; sola accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad honestæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contemplationem, celeri faciliq; compendio ducerent: aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certè agrestiq; rerum atq; uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt autem in his commentarijs pauca quædam scrupulosa & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex geometria: quæq; erunt item pauca remotiora super augurio & iure pontificio: non oportet ea defugere, quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis, & obscuros in his rebus questionum sinus: sed primitias quasdam & quasi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuilitate eruditum, neque audisse unquam, neq; attigisse, si non inutile, at quidem certè indecorum est. Ab his igitur, sicuti fortè nonnunquam tempus uoluptasq; erit, lucubratiunculas istas cognoscere, petitum impetratumq; uolumus, ut in legendo quæ pridem scierint, non aspernentur, quasi nota uulgataq;. Nam & quid tam remotum in literis est, quin id tamen complusculi sciant? Et satis hoc blandum est, non esse hæc neque in scholis decantata, neq; in commentarijs protrita. Quæ porrò noua sibi ignotaq; offenderint, æquum esse puto, ut sine uano obtrektatu considerent, an minutæ istæ admonitiones paucillulæ, nequaquam tamen sint, uel ad alendum studium ineptæ, uel ad oblectandum frigida, fouendumq; animum: sed eius seminis, generisq; sint, ex quo facile adolescant, aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adnuculatio-

latior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quae autem parum plana uidebuntur, aut minus plena instructa; petimus, inquam, ut ea non docendi magis, quam admonendi gratia, scripta existiment: & quasi demonstratione uestigiosum contenti, persequantur ea post (si licebit) uel libris repertis, uel magistris. Quae uero putauerint reprehendenda, his (si audebunt) succenseant, unde ea nos accepimus. Sed enim quae aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim tempore obstrepant: sed tractationes rerum & auctoritates hominum pensitent, quos illi, quosque nos secuti sumus. Erit autem id longe optimum, ut qui in lectitando, scribendo, commentando, nunquam uoluptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus uigilias uigilarunt: neque ullis inter eiusdem Musae aemulos certationibus disceptationibusque elimati sunt, sed intemperiarum, negotiorumque pleni sunt, abeant percontando, scribendo à Noctibus his procul, atque alia sibi oblectamenta quaerant. Vetus adagium est: Nihil cum fidibus Graculo: nihil cum Amaracino Sui. At etiam quò sit quorundam male doctorum hominum seuitas & inuidia irritatior, mutuabor ex Aristophanis Coronopesta pauca. Et quàm ille homo festiuissimus fabulae suae spectandae legem dedit, eandem ego commentarijs his legendis dabo: ut ea ne attingat, ne ue adeat profestum, & profanum uulgus, à ludo musico diuersum.

Versus legis datae hi sunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta sunt. Quantum autem uitae mihi deinceps Deum uoluntate erit, quantumque à cura publica & à re familiari procurandoque cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia subcisiua & subsecundaria tempora ad colligendas

das huiuscemodi memoriarum disceptatiunculas conferam.
 Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuan-
 tibus) cum ipsius uitæ, quantuli quiq; fuerint, progressi-
 bus. Neque longiora mihi dari spatia uiuendi uolo,
 quàm dum ero ad hanc quoq; facultatem scri-
 bendi, commentandiq; idoneus. Capita
 rerum, quæ cuiq; commentario
 insunt, exposuimus hic uni-
 uersa, ut iam statim
 declaretur,
 quid* quo'ue in libro
 queri inueni-
 riq; pos-
 sit.

*quoq;

A. GELLII NOCTIVM
 ATTICARVM LIBRO-
 RV M X X .
 FINIS.

I

Capita rerum, quæ hisce Gellianis Noctibus habentur, consultò omisimus, lector candide: tum quòd singula singulis præfixa sint commentarijs: tum quòd index his accesserit locupletissimus, in quo, quicquid notatu dignum est, inuenire licet.

QVONIAM in hisce Atticis Noctibus Græcæ dictiones multæ, & uersus ac loci complures Græci erant, ea omnia Latina scorsum hic subnectenda curauimus, quando Gellius ipse Græcè tantum citaret, nec Latina fecerat. Consulimus autem cum ipsi Gellio, quem integrum impollutumq; esse uoluimus, tum etiam studiosis omnibus, quando & emendati complures loci sunt, qui uitiati admodum erant.

QVAE IN LIBRO PRIMO.

Cap. 1. ὁπόση χυχῶν, &c. Quanta sit animorum corporumq; inter homines differentia quoad ingenium uirtutemq;.

Cap. 2. κυρτῶν, τὰς σιάνζούσας θεωρίας. Laqueorum speculationes claudicantes.

ἀκώλυτος, ἀνεμβίασος. Solutus, inuiolatus, minimè implicitus, liber, diues, felix.

εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἀκούεις?

ἰλιόθεν μεφέρω ἀνεμῶ κικόνεσσι πέλασσεν.

De bonis cedo & malis, audis' ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστιν ἀγαθὰ, τὰ ἢ κακὰ, &c. Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia sunt.

Bona sanè, uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indifferentia

rentia uerò illa, quæ horum intermedia sunt, opes, coniugium, uita, mors, uoluptas, labor : unde nosti? inquit. Sic Hellenicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert, ita dicam, an Diogenem in moralibus, Chysippum uel aut Cleanthem? Hoc itaq; exquisiisti, decretum fecisti tuum, Expone quonam modo tempestatem in nauu feras: nunquid eius distinctionis memineras, ubi instrepit ac stridet uelum: & reclamabis si quis te ita alloquatur, repete agè tu ea, quæ modò dicbas, num sit uitium naufragium facere? num particeps uitij sit, an non contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi, nos perimus, & ipse accedens ludis. Cæsar quoq; si te delatum accersuerit, quid agas?

Cap. 3. εἰ δὲ ἰσὺς βουθεῖν, &c. Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? & qua fini, & in cuiusmodi?

δὲ μὲ συμπράττειν, &c. Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad Deos.

* οὐκ οἶδ' εἶπε τὸ τῶ γένει, &c. Haud satis noui si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantumcunq; aliterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, & auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluri: uerum nonnihil discriminis cum numerus tum uerò magnitudo efficiet.

ἢ καλὸν μὲν χάρις, &c. Quæ gratia apud homines uocatur, hoc quidem est iuris diligentioris loco & tempore in πνεύματι ψυχῆς. De anima. (minutio.)

Χείλων δὲ παλαιὸς ἀκέραιος τινὸς λέγοντι, &c.

Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit: amicitias inimicitiasq; inuicem consequi conuen-

ἢ κ' ὑπο. Non si quid suo genere alio est nobilius, continuo quæuis quoque pars eius, partis cuiuslibet alterius quo comparatur, collatione eligenda sit potius.

gĩq; necesse esse arbitratus.

Cap. 5. κόμψη χλαυίς, καὶ μαλακοὶ χιτῶνίσκοι.

Elegans uestis, & molles tuniculae.

ἄμυσθ, ἀγροδίαίης, ἀπρόσιτος.

Inelegans, agrestis, inaccessus.

Cap. 7. ποιήσαιμ ἔσεσθ, λέξαιμ. Futurum, dicturum.

διφωνία. Voculatio.

ἐπιμελεία τῶν λέξεων.

Vocabulorum delectui diligenti.

Cap. 8. ὃ πάντος ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὁ πλῆς.

Non uiri cuiusq; est Corinthum petere.

μυεῖας δραχμὰς ἢ τάλαντον.

Decem drachmarum millia, uel talentum.

ὅτι ὠνῆμαι μυεῖων δραχμῶν μεταμέλεια.

Non emo millibus x. drachmarum poenitentiam.

Cap. 9. ἐφυσιογνωμόνει. Per naturae indicia pēficulabat.

ἀκροτικοί. Auditores.

ἐχεμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοί. Disciplinis uacantes.

μαθήματα. Disciplinas.

φυσικοί. Naturales.

ἀθεώρητοι, ἄμυστοι, ἀγεωμέτρητοι.

A contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινόβιον. Contubernium.

Cap. 11. καὶ μετὰ ταῦτα ἢ ξύνοδος ἦν, &c. Post haec congressum est: Argiui quidē socij q; acriter ac cum impetu ad orientes: Lacedaemonij contra sub tiliarum praecentione pleno agmine maturātes, non adeò diuinæ rei gratia, uerum ut equabili numerosoq; sensim ingressu conuenientes, pugnam capefferent, nec suos ordines distrahi sinerēt: quòd semper amplissimas copias agere ubi cōgrediendum est,

est, decet.

οἶδ' ἄρ' ἴσασ, &c.

Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,
Inq; uicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

διὰ τὴν ἐπειδὴν πολεμῶν μέλλωσι, &c. Quamobrem ubi
commissuri praelium sint, ad tibiae modulos congregian-
tur? ut timidos minus honeste agentes iudicent.

Cap. 13. καθήκοντα. Officia.

Cap. 15. ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπατε, &c.

Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem.

Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀκείτο μύθοι. Loquentem sine iudicio & modo.
ἀκοσμα. Incompta.

ἀμετροεπῆ ἐκολῶα. Supra modum loquitans conturbabat.

λαλεῖν ἀειτός, ἀδυνάτατος λέγειν. Blaterare optimus,
dicere ineptissimus.

Γλώσσης τοι θησαυρός, &c.

Optimus est homini linguae thesaurus, & ingens

Gratia, quae parca mensurat singula uerbis.

ὅς λέγειν δύναται, ἀλλὰ σιγαῶν ἀδύνατος.

Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impos.

ἀχαλινῶν ἑομάτων, &c. Effrænioris & ex legis demen-
tia extremum infelicitas occupat.

ἄνθρωπον ἀγριώτητον, &c. Hominem agresti ferocia, ore

temerario, effrænato, prodigo, petulanti: loquacem, futi-

lem, & fusum per uerborum congeriem ac fastum.

Cap. 20. ἀπλάτης. Longitudo illatabilis.

Cap. 22. βιωφελῆ. Vitæ utilia.

ἀκυρωτέρω. Minus proprior

Cap. 25. ἐνεχειρία. Manibus temperationem.

ἐνεχειρία. Inducias.

τύπος. Formas.

Ἐπιγραφάς. Descriptiones.

ὁρισμός. Definitiones.

Cap. 26. περὶ ἀοργησίας.

De non irascendo, uel inirascibilitate.

ἀοργησία καὶ ἀναληγία.

Inirascentiam, & indolentiam.

ἀνάληκτος καὶ ἀναίσθητος. Hebetem ac stupentem.

Q V A E I N L I B R O I I.

Cap. 1. πολλάκις. Saepenumero.

ἐξ ἡλίου εἰς ἡλίον ἐστὶν ἀστραβέσει τῶν πρέμων.

De sole ad solem erectio stupitibus arborum steterat.

Cap. 3. ἰχθὺν ἴσον. Piscem pauperem.

Cap. 6. πολλάκι καὶ κήτωρ ἄνθρωπος μάλα καίριον εἶπεν.

Saepe & holitor uir ualde opportunum dixit.

ἡὺδα μάντις ἀμύμων.

Fari inculpabilis aruspex.

τῶδ' ἐκ ἀκοῆς πετέσθω.

Illi haud inuiti uolarunt.

ἐνθ' ἐκ ἀρ' ὑβείζοντα, &c.

Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuum,

Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.

ὅρ' ἢ ἀλγοῦτος ὑπεξείρεσις.

Hæc est definitio doloris detractio.

κατά. Secundum.

στέρησις. Priuationem.

Cap. 7. ἀδιάφορα. Indifferentia.

μέσα. Media.

ὑγιές, νόμιμον, διεξογνυμένον.

Sanum, legitimum, disunctum.

Cap. 8. ὁ θάνατος ἔστιν πρὸς ἡμᾶς, &c. Mors nihil ad

nos

nos, nam dissolutum non sentit : quod autem non sentit, nihil ad nos.

ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.

Mors anime, & corporis dissolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, &c. Mors anime, corporisq; est dissolutio: dissolutum autem non sentit, quod uero non sentit nihil ad nos.

Cap. 9. ἕρως τῆς μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἢ παντός τῆς ἀλγαιώτους ὑπεξαίρεσις. Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris sublatio:

παντός τῆς ἀλγαιώτους. Omnis dolentis.

παντός τῆς ἀλγεινῶ. Omnis rei anxie & tristis.

λέξεις τηρεῖ. Dictiones obseruat.

Cap. 17. σωμαρέσις. Cogitatione.

Cap. 18. δαλτῆς ἐπίκλησις γενόμενος, &c.

Serius Epicetetus fueram, qui corpore mancus,

Pauperie pressus, charus eram superis.

Cap. 20. παραδείσος. Hortos.

μελισσῶνες. Armaria, mellariaq;

ἀμπελῶνες. Vineas.

λαφνῶνες. Laureta.

Cap. 22. ἰσημερινός. Aequinoctialis.

ἰσημερινός. Aequidialis.

θερινὰ τροπὰι, καὶ χειμερινὰί. Aestiuia solstitia, & hyberna.

ἔτυμολογικὸι. Rationem originis uerbi interpretando in-

ἔω ῥέω, Ab oriente sole fluens.

(d. gantes.

ἀθρηγενέτιω. Serenitatem facientem.

ἀπο τῆς βοῆς. A' boatu.

σὺν δ' εὐρῶ τ' ἔπεσε, &c.

Cumq; Euro incubuit Zephyrusq;, Notusq; furentes,

Sudificusq; simul Boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἐφ' ἐχυτὸν ἔλκωρ ὡς ὁ κακίας νέφος.

Mala ad se attrahens, ut Cæcias nubes:

ἀκρόασις ἐπιδεικτικὴ. Auscultatio sese ostentans.

Cap. 23. ἐπ' ἀμφοτέρω ἴν' ἐπίκλησθ', Ἔς.

In aurem utranq; quandoquidem dotata est, cubet.

Re confecta, magnifica, ἔ negotio inclyto,

Domo illam exturbet, cui maleuoluit maxime:

Vt omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent.

Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,

Meoq; demoraretur in uultu, a sinu inter simias fierem.

Quod autem hoc dictum? tacere uolo.

Noctem mali autorem plurimi.

Me miserum, qui Creobulam duxi, ἔ talenta decem,

Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia

Adeo intolerabilis est. Iouem Olympium,

*Et Mineruam testor, an ancillulam potius officiosam, di-
cto citius.*

Præstò hanc quispiam abigat quæso, at illam referat.

ἔχω δ' ἐπίκλησθ' λαμίαν, Ἔς.

Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi.

Tum uerò domus, atq; agrorum heram,

Vniuersorumq; illius loco, hei quàm miserum ἔ graue!

Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi,

Filio multò magis, filiaq; prouinciam

Inexpugnabilem dicis certò scio.

ὦ τοῖς κακοδαίμων ὅς τις ὦρ πένης γαμῆ, Ἔς.

Quàm extreme infelix quisquis in egestate uxore ducit,

Et quærit liberos! hei quantum est insciens sui!

Quiq; neq; necessarium studium rerum gerit,

Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat:

Neq; (licet res cogat) tectum præbere quit sibi,

Sed

Sed inops domo in ærumna vitam trahit.

Hyemem tolerans malè, miseriæ omnis socius,

Bonorumq; uniuersorum in sors ac carens.

Vnum equidem cùm opprobrans, cunctos monitos uolo,

Cap. 25. ἀναλογία. Proportionem.

ἀνομαλία. Inæqualitatem.

ἀνωμαλία. Inæqualitas.

Cap. 26. ξανθὸς ἢ καὶ ἔρυθρός, ἢ πυρρὸς, καὶ φοινικῆς.

Flauus autem, & ruber, & fuluus, & puniceus. καὶ νίκω

ἔω' ἀρετῇ ἀμφίεσθαι ἔδκας.

Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

Cap. 27. ἑώρων ἢ αὐτὸν φίλιππον, &c.

Videbam etiam ipsum Philippum, quo cum certemus, pro

imperio principatuq; oculo effossum, humero fractum,

manu, crureq; oblesum, omne deniq; corporis membrum,

quod fortuna auferre uoluisset, id ultrò offerentem, ut de

cætero uitam cùm honore & gloria ageret.

πᾶν ὅτι ἂν βαλιδῆ μέγθ, &c. Omne deniq; corpo-

ris membrum quod fortuna auferre uoluisset, id ultrò of-

ferentem.

ἔνθα νότθ πόντοιο λυδῶνα εἰς λάαυ ᾠθεῖ.

Auster ubi insanas urget sub saxa procellas.

καὶ βορέης ἀιθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδω.

Sulphureusq; altis aquilo rotat impete fluctus.

λάαυ ᾠθεῖ. Lapidem propellit.

λάαυ ἄνω ᾠθεῖ. Lapidem sursum propellit.

QVAE IN LIBRO III.

Cap. 10. ἑβδομάδα. Septimana.

Πλειάδας. Pleiadas, Πόλος. Polos.

κρικώτη. Pertusa.

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam consonantiam.

Cap. 11. ἐπὶ τὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὀμύρα,
Σμύρνα, ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμίς, Ἴθρα, Ἄργος, Ἀθῆναι.
*Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,
Smyrna, Rhodos, Colophō, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.*

Cap. 13. τὴν περὶ ὀρόπου δίκην.

De Oropro causam dicentem.

Cap. 16. περὶ τροφῆς. *De alimento.*

πόσῃ ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσῃ χρόνῃ.

Quantum est hominum gestationis tempus.

γαυὴν κνεῖ δεκάμηνῃ. *Mulier decimestris parit.*

ἔστι ἢ καὶ δεκάμηνῃ γένεσις.

Est autem, et non est octimestris partus.

ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἐκφοσίαν, ἔστι.

Apparēt quidem ueluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quæ statim uita excedant. Itaq; esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.

ὀδυσσεΐα. *Vlyssæa. ὄνοι λύρας. Asini ad lyram.*

κατ' ἀριστοτέλην. *Secundum Aristotelem.*

καὶ νῦν φιλότητι, ἔστι.

Nunc gaude dilecta, ast cū se euoluerit annus,

Illustres (neq; enim diuūm cubilia uana)

Natos nixa dabis.

περιπλωμένον ἐνιαυτῷ. *Voluente anno.*

γίνεται ἢ ἐν τέτοις, ἔστι.

In hisce uerò et plura fiunt, et ex toto, et per partes.

Dicimus etiam plura pluribus, et pauciora paucioribus.

Cap. 27. Τίμων. *Timon.*

σίλλῃ. *Sillus.*

Τίμωνῃ. *Timonis.*

καὶ

καὶ σὺ Πλάτων, &c.

Tuq; Plato, nam discipulum te dira Cupido
Abstulit. exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orsus prædoctus abinde fuisti.

Cap. 28. ἵπποκύνωρ. Equi catella,

QVAE IN LIBRO IIII.

Cap. 2. πειρὶ νωδιῶ. De edentulo.

πάλλαξ. Concubina.

Cap. 5. ἢ ἡ κακὴ βουλὴ ἧ βλαψάντι κακίση.
Consultum malè consultori pessima res est.

Cap. 11. καὶ κυάμων ἀπὸ χειρῶν ἔχει, &c.
A fabuloq; manus tristante amouit edentes.

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor.

Πυθαγόρας ἡ τῶν ὀσπείων, &c.

Cùm dicat Pythagoras in leguminibus; fabam præcipuè
approbauit: motum enim maximè excitat, & alium cicit,
quamobrem ea maximè utitur.

δειλοὶ πάνθ' εἰλοὶ κυάμων ἀπὸ χειρῶν ἔλεον.

Ah miseri à cyamo miseri subducite dextras.

εἰς τὸ κνεῖρ δεινοὶ, καὶ αἰτιοὶ τῶ κνεῖρ.

In ferendo utero ualidi causæq; uteri ferendi.

ἀεισοτέλης ἡ, μῆτρας, &c.

Aristoteles à uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus
quibusdam alijs abstinere Pythagoricos dixit, cæterorum
autem usum habuisse.

Cap. 13. πειρὶ λοιμῶν, ἢ λογικῶν κανῶν.

De pestibus, aut rationalium regula.

Cap. 15. δυσχερὲς, χαλεπὸν. Difficile, & arduum.

QVAE IN LIBRO V.

Cap. 3. τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

Causa

Causam inferiorem, superiorem efficere.

Cap. 9. ὦ ὑδρωπε μὴ κτείνε κροῖσον.

Heus homo ne occide Cræsum.

Cap. 10. ἀντίστροφῶν. *Reciproca.*

Cap. 11. ἤτοι καλὴν ἔξεις, ἢ Ἔς. *Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: sin turpem, habebis pœnam: neutrum autem bonum: non est igitur ducenda uxor.*

ἢ μὲν καλὴν ἔξω, ἢ Ἔς. *Si formosam ducam, non habebo pœnam: sin deformem, non habebo communem: ducenda igitur achor.*

ἀντίστροφον. *Reciprocum.*

πρότασις. *Propositio.*

ἤτοι καλὴν ἔξεις, ἢ Ἔς. *Aut pulchram duces, aut turpem, κοινή. Communis.*

ποινή. *Pœna.*

Cap. 12. ἑρῆνικὸν μόριον. *Priuantem particulam.*

Cap. 13. ἀσώματον. *Incorporeum.*

τὸ δρώμενον ἢ πάσχοῦ σῶμά ἐστι.

Aut efficiens aut patiens corpus est.

τὸ τριχῆ διαστάτον. *Triplici dimensione distans.*

ἔχ ἄπλῶς πληγὴν ἀέρι, ἢ Ἔς. *Non simpliciter plaga aëris uox est, nam digitus contractus quoq; aërem percussit, non ita tamen uocem facit, sed quanta plaga, ἢ uehemens ἢ tanta, ut audibilis fiat.*

ῥεῦμα λόγων. *Flumen uerborum.*

Cap. 18. ἡμερῶν. *Diarium.*

Cap. 20. βάρβαρον. *Barbarum.*

σολοικόν. *Solœcum.*

QVAE IN LIBRO VI.

Cap. 1. περὶ προνοίας. *De providentia*

ἐ τῶν ἀνθρώπων νόσι, καὶ φύσιν γίνονται.

An hominum morbi secundum naturam proueniant.

καὶ παρακολέθησι. Per sequelam.

Cap. 2. ἐμαρλώνη. Fatum.

φυσικῶν συντάξεσιν τῶν ὅλων ἐξ αἰδίου τῶν ἐτέρων, Ἔς.

Naturalcm quendam ordinem omnium rerum, ex aeterno alijs ad alia consequentibus, & incommutabili manente eiuscemodi complicatione.

Διὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων ἔτως εἰρηται.

Γνώσει δὲ ἀνθρώπων, Ἔς.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Nosces homines spontaneas haurire calamitates.

Quasi detrimenta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua electione & intentione.

ὦ πόποι, οἷον δένυ θεῶν, Ἔς.

Hei mihi, quid damnant mortales numina caeli?

Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis

Vecordi praeeter fatum sint mente dolores.

Cap. 5. δις πᾶδες οἱ γέροντες. Bis pueri senes.

Cap. 6. Τὴν δὲ οἰωνοῖσι, Ἔς.

Me tu praetibus parere uolucris ipsum

Mandas, quas equidem tempe, animo, recusio.

Cap. 8. πολυίως Multifidus.

Cap. 13. τὴν ἐξάφνης φύσιν. Repentinam naturam.

παρὰ Πλάτωνα. Parmenides.

τὸ γὰρ ἐξάφνης τοιαύτου, Ἔς. Repente enim tale uidetur quiritiam significare, quod in alterum transeat.

Ἰαγύματα. Bellaria.

Cap. 14. νῆδεσις. Commonitio.

κόλασις. Animaduersio scilicet & punitio:

παρ

παράνεσις. Monitio.

τιμωρία. Poenam.

παράδειγμα. Exemplum.

προσκει ἢ παντὶ, (ἢ) μὲν, ἔς. Id est autem conueniens, ut qui plectitur ab alio rectè puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris sit, quo uidentes alij malè affectum, præ metu reddantur meliores.

Cap. 16. παρατῆμαι. Deprecor, excuso.

Q V A E I N L I B R O V I I.

Cap. 2. ῥαθυμότερον ῥαφή. Desidiosius iunctura.

Cap. 3. ἀναγώγως. Duriter.

εἰ γὰρ σε ἐμέλεν, ὡς σὺ φῆς, ἔς. Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoq; occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Cap. 6. αἰσθήσεις. Sensus

ὄψιν. Visum.

ἀκοή. Auditum.

γεῦσιν. Gustum.

ἄφή. Tactum.

ὄσφρησιν: Odoratum.

περὶ μνήμης. De memoria.

τινὶ ἢ ἀφή, καὶ τῆν γεῦσιν, ἔς. Tactum uerò & gustum omnia habent præter animantium imperfecta.

Cap. 8. καὶ αὐτὸς δὲ ἐν εἰδεν περὶ δῆλαιαρχίαν, ἔς.

Et quidem nos uidimus apud Puteolas Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut finna aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret. receptumq; equitis modo insidentem per magnum æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisq; Italia
conf

confluebat, ut piscem amoris causa uetorem pueri spectaret.

- Cap. 11. ἄνωτον. Prodigum.
 ἢ ἁκόλατον. Vel libidinosum.
 ἢ ἄχρειον. Vel inutilem.
 ἢ ἄχρητον. Vel inutilem.
 ἢ κακόφροτον. Vel improbum.
 ἢ μιαιφόν. Vel scelestum.

Cap. 12. χεριδωτοῖς. Tunicatis.
 χεριδωτός. Tunica.

Cap. 14. χαρακτῆρας. Formas.
 ἄδρον, ἰσχνόν, μέσον.
 Sublime, tenue, medium.

Cap. 16. περὶ ἐδεσμάτων. De edulijs.
 ἕπει τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνων, Ἔς. Nam quid mortalibus sit usus, præter duo illa modò, Cereris munus, Ἔ aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere, quorum saties nunquam est, luxus autem sunt cæterarum epularum indagines.

Cap. 20. ἢ δὲ ἑτέρη θέρη, Ἔς.
 Grandinis est similis, ruit, æstate altera, uel iam Prægelidis niuib, aut glaciei humore coactæ.
 λίαν ἄνω ὠθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφον.
 Saxum sursum impellebat ad cumulum.

CAP. VII. LIB. VIII.

περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

QVAE IN LIBRO IX.

Cap. 1. ἐμποδῶν ἔχρη. Incurrere aliquid.
 ἐκ ποδῶν ποιεῖσθαι. Auertere atq; depellere.

Cap.

Cap. 2. εἰς ἄρτους. In panes.

ἄξιός ἐστιν ἄργυρος. Dignus igitur est argento.

Cap. 4. ἀνάκθ. Qui non audierit.

ἄνθρωποι φάγῃς. Carne humana uescentes.

Cap. 5. σαρκὸς ὁμοίως κατὰ σῶμα.

Corporis constantem habitum.

μακάριον μάλλον, ἢ ἡ δέσπιν.

Infantem potius, quam oblectarer.

ἡδονῆς τέλος τὸ ἄριστον, ἔστω. Voluptatis finis meretricis decretum est. tolle Venerem, nihil um meretricis erit decretum.

Cap. 8. τὸν ἑμυρίων καὶ πεντακισχιλίων, ἔστω. Enimvero qui x. millibus, ἔστω xv. millibus uestimentorum egeat, is quò minus indigeat, fieri nō patet. Cum enim plus quam habeam, egeo, detrahens ex ijs quæ habeo, acquiesco.

Cap. 9. βάλλει καὶ μάλοισι, ἔστω.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,

Capras propulerent, suauē quid canit, insusurrat.

Τίτυρε μὲν τὸ καλὸν πεφιλαμένη, ἔστω.

Pasce auamante mihi pulchre heus Tityre capras,

Et potum ad fonteis age Tityre, sed coledatum

Hunc Afrum, rufumq; caue, ne cornua iwbret.

ὅμοιοι δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὐρεθ, ἔστω.

Montibus it qualis studiosa Diana pharetra,

Aut per Taygeti spatiosa iuga, aut Erymanthi,

Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucris.

Stant circum nymphæ agrestes Ioue cœlitate natæ,

Inq; agris ludunt, Latonæ pectore gaudent.

Fronte Dea ante omneis ceruice prominet alta,

Et pulchras omnes inter clarissima fulget.

Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γένηθε δέετε φρένα λητῶ.

Latonæ

Latone pectora gaudent.

ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλὰ δέ τε πᾶσαι:

Pulchras omnes inter clarissima fulget.

Cap. 10. παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν.

Virgineum soluit cæstum, legemq; cubilis.

Καὶ ἔργα φιλοτήσια. *Et munus amoris.*

Τὸν μὲν ἄν' ἐντρήτῃσι κατὸνάσατ' ἦν λεχέεσσιν.

Inq; toris illi sculptis cepere sororem.

Cap. 15. ἄπορον. *Dubium.*

Q U A E I N L I B R O X .

Cap. 1. τρίτον καὶ τέταρτον. *Tertium, & quartum.*

Cap. 4. φύσει τὰ ὀνόματα ἢ θέσει.

Natura'ne nomina sint an posita.

Cap. 7. τὴν εἰς τὸ θάλασσαν. *Internum mare.*

Cap. 10. ἀνατομάς. *Dissectiones.*

Cap. 11. σπεῦδε βραδέως. *Festina tarde.*

Cap. 12. ἀρχύτας ταραντίνον & φιλόσοφος, &c.

Archytas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus uir, columbam ligneam fecit uolantem, quæ si unquam subsedisset, præterea non exurgeret. Hactenus enim.

Cap. 16. κατὰ πρόληψιν. *Per anticipationem.*

Cap. 17. ἀσωτίαρ τε. *Luxumq;.*

Cap. 19. οὐ γὰρ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, &c.
Verum ne dicas, sic esse actum sæpe numero, sed hoc fieri sic decere. Non enim si quid aliquando contra leges actum iam est, tuq; id secutus es, propterea iure queas euadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat statui. Ut enim si prius in aliquem foret animaduersum, tu minimè hæc scriberes, ita si ipse in præsentia punieris, nequaquam deinceps alius scribet.

Cap. 22. Φιλοσοφία γὰρ τοι ὅτιν, ὡ σὼκρῆτες, χάριεν ἀρ-
τις αὐτοῦ μετρίως ἀφικται ἐν τῇ ἡλικίᾳ, &c.

Philosophia sanè ò Socrates, res est elegans, si modicè
quispiam per ætatē attigerit: at si supra modum tempus in
ea contriuerit, hominum est corruptela. Nam si quis uel
amœno sit acriq; ingenio, ultraq; ætatem philosophetur,
necessum est eum rerum omnium esse imperitum, quarum
usu calleat oportet, quis quis honestus probusq; est futurus.
Legum enim civilium peritia & orationis uacat: quibus in
actionibus ac cōmercijs, cum hominibus, tū priuatim tum
publicè uti conuenit. Voluptatum item, atq; cupiditatum
humanarum & morum euadunt prorsus insolentes. Cùm
itaq; in ullam quampiam incidunt priuatam publicam ue
actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri ciuiles ipsi,
ubi uestra adeunt studia & disputationes, irridentur. Acci-
dit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus quisq; est, ad
eam properat: & diei partem illi plurimā impertit, in qua
ipse se exuperet: contrà, in qua stupidior ac nihil sit, inde
effugit, eamq; contemnit: alterã uerò sui beneuolentia com-
mendat, arbitrans ita sese laudare. Sed præstat sicuti opi-
nor (utriusq; esse participem philosophiæ, inquam, quo ad
illius honestas sinit, disciplinæ gratia compotem fieri: Neq;
turpe habetur adolescētē philosophari. At cùm grandis
iam natus philosophatur, ridicula res ò Socrates geritur.
Atq; equidem ita penes philosophantes afficior, ueluti er-
ga balbutientes ludentesq;. Cùm enim puerulum uideam,
cui decorum adhuc est, sic lingua balbutientem ac luden-
tem, demulceor, resq; mihi quidem festiua & liberalis ui-
detur, pueriliq; ætati congruens. Quòd si uolubiliter pue-
rulum loquētē audiã, acerba quæpiã res mihi oboritur,
& aures meæ molestia afficiuntur, uideturq; nescio quid
esse

esse seruire. At si quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat, res uidetur & deridenda, & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidem afficior sanè eorum, qui philosophantur, ratione. Vbi enim in adolescente philosophiam aspicio, oblector exosculorq; , & id mihi uidetur perdecere, ingenuum quoq; ac liberalem hunc esse hominem iudico: è contrario, si non philosophatur, illiberalem, & sese nunquam re ulla dignum, uel honesta uel ingenua arbitrantem. Verùm cum seniore iam hominem philosophantem adhuc, necdum facientem finem persentio, uerberibus egere commodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modò dixi, id homini isti accidit, ut si sit admodum ingeniosus, uilis atque abiectus efficiatur, cum mediam ciuitatem forūq; defugiat, in quo poëta inquit uiros excellere. Abdat se uerò, & uitæ reliquum cum adolescentulis tribus, aut quatuor degat, in angulorum aliquo cōmurmurans, ingenuum aut quicquam magnum dignum'ue haud unquam loquatur. Equidem ò Socrates, pro mea erga te beneuolentia atq; humanitate, uideri mihi uideor affici in præsentia eodem modo, quo Zethus respectu Amphionis apud Euripidem, cuius modò mētionem feci. Etenim mihi quoq; eiusmodi quædam, tecum ut fabuler in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Nelegitui habes ò Socrates ea, quæ debes curare, animiq; naturam tui usque adeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras, nec foro senatui'ue orationis quicquam rectè affers, neque probabilem, aut consentientem ullam rationem inuenisti, neque uerò pro alijs consilium integrum cepisti. Atqui amice Socrates, quod ægré ne feras uelim (loquor enim tua causa summa cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere existimo, & ceteros qui extra iustum pergāt phi-

lofophari? Nam si quis te nunc, aut alium eiusmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intulisse arguens, qui culpa omnino uaces, nosi'ne te minimè habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac consilij inops oseites quid dicas, quid agas. In iudicio item suggestum conscendens, si improbus admodum ac nequam aduersarius tuus sit, mori de facili queas, si te ille capitali deferat crimine. Verùm quonam pacto Socrates hoc sapientis sit, si qua ars aliquem præstantem ingenio uirum nacta, deteriore illum effecerit? qui neq; sibi ipsi auxilio esse possit, periculisq; extremis liberare, neq; se: nec alium quenquam, sed ab inimicis bonorum omnium facultate spoliari necesse sit, & palàm quidem infelicem degere. Liceat enim, quanquam agrestius, uera dicere: si quis in genam te percusserit, poenas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atq; à redargutionibus istis te abstine, rerumq; elegantiam cole, & eam sanè unde rectè sentire uideare, alijs missa faciens ista arguta, siue deliramenta, siue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites: atq; sequens non eos, qui exigua ista reprehendunt, sed illos potius à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta possidentur.

Cap. 24. εἰς τετάρτην, καὶ εἰς πέμπτην.
In quartam & in quintam.

Q V A E I N L I B R O X I.

Cap. 1. ἰταλοί. Vituli
κατ' ἀντίφρασιμ. Per contrariam dictionem.

Cap. 4. τὸ ἡ ἀξίωμα κ' ἀρ κακῶς λέγει τὸ σὸν, &c.
Autoritas uerò, etsi malè dicat, tua

Persuad

Persuadebit: nam ab inexistentis proficiscens oratio,
Et ab existentis, eadem haudquaquam tantundem* uacat. *ualet
ἀντὶ ἀδοξέντων. Pro eo quod inexistentis.

ἀντὶ δικοιώντων. Pro existentis.

ἀδοξῶσι. Inexistenti sunt.

ἐνδοξῶσι. Existenti sunt.

Cap. 5. σκεπτικοί. Commentantes.

ὁ μᾶλλον ὅτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείως ἢ ὁδωτέρως.

Haud magis sic se hoc quam illo habet modo, aut quam
neuro.

πυρρῶν ἰσῶν τρόπων. Pyrrhonicorum modorum.

σκεπτικοί, ἐφεκτικοί, ἀπορητικοί,

Commentantes, obligantes, ambigentes.

τῶν πρὸς τι. Eorum quæ ad aliquid.

Cap. 7. ὀψιμαθία. Tardidiscantiam.

ἐν πωληταίοις. In uendentibus.

ἀπειροκαλῶ. Ineptus.

Cap. 9. σωαγχῆρ. Anginam pati.

σωάγχηρ. Anginam.

ἀργυράγχηρ. Argentanginam.

Cap. 15. παραγωγάς. Deductiones & deriuationes.

ἐπιβόλως. Ingeniosè & aptè.

Cap. 16. περὶ πολυπραγμοσύνης. De curiositate.

πολυφιλία. Multorum amicitiam.

πολυτροπία. Multiplices ac uarios mores.

πολυσαρκία. Corpulentiam.

πολυπραγμοσύνη. Curiositatem.

QVAE IN LIBRO XII.

Cap. 1. Οὐκ ἄρα σοίγε πατήρ, &c.

Non eques ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,

K 3

Non

Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëriæq; rupes, mens quòd tibi dura ferox est.

Cap. 2. ἐνθυμήματε. Commentatione.

Cap. 5. κῶλον. Laxum intestinum.

ἀμαθέστερον πῶς εἶπε, καὶ σαφέστερον λέγε. Indoctius rudi-
dusq; quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.
τὰ πρῶτα κτλ φύσις. Primigenia.

ἀναλγησία. Indolentia.

ἀπάθεια. Impassibilitas.

Cap. 9. κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι.

Pecius esse iniuriam facere, quàm peccare.

Cap. 11. πρὸς ταῦτα κρύπτει, &c.

Nihil occulta, quando cuncta tuens,

Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.

Q V A E I N L I B R O X I I I .

Cap. 1. ἀνθ' ἐνὸς ἑποκειμένου, πεπρωμένην καὶ φύσιν.

Pro uno subiecto, fatum, & naturam.

μὴ καὶ ἑπὲρ μοῖραν δόμον αἰδῶ εἰσαφίκεαι.

Ne ue obstante domum fato penetrabis auerni.

πρὸς στεφάνου. De corona.

ὁ ἄνθρωπος τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γενενηθῆναι, &c. Nam qui
parentibus tantum se natum putat, fatalem, atq; spontis suæ
mortem manet. Qui uerò etiam patriæ, ob id, ne in seruitu-
tem redactam illam uideat, occumbere præoptabit.

τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον.

Fatalem, & spontis suæ mortem.

αὐτόματον θάνατον. Spontanea mors.

Cap. 5. ἡδίστων ὁ λέσβιος. Suauius Lesbium.

Cap. 6. προσῳδίας. Accentus.

Cap.

Cap. 7. ἢ ἰ δὴ λέαινα, ἐὼρ, ἰσχυρότατος, Ἔς.

Cum autem animalium acerrimum in læna & audacissimum, semel omnino in uita & unum parit. Enitendo enim, cum foetus pariter matricem proijcit. Rei uerò huiusce causa est, quòd cum in matrice manens motari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus serarum longè omnium acutissimis matricem disserpit, tum in maius continuo augetur, multò magis dilanians prodit. Instante uerò iam nixu, prorsum relinquitur eorum integrum & sanum nihil.

ἐπίκοινος. Promiscuum.

εἰς ἡκὴ ὡς τίς τε λέων περι οἴσι τέκεσσι, Ἔς.

Vtq; leo in sylua stabat, sua pignora circum,
Cui manus occurset catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλᾳ γενάχων, ὡς τε λῆς ἠυγένει, Ἔς.

Crebra gemens nimium, tanquam leo iribus ingens
Faucibus, absenti uenator si catulum audax
Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensq;
Deinde nemus uersat scrutans uestigia, si quo
Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Λέων δ' ὅτι ἢ ὄχεύει ὀπισθεν, Ἔς. Leonem aduersum coire, urinamq; retro reddere, dictum iam est. Coit, & parit, non omni tempore, singulis tamè annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de læna fertur, uulnam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quòd rarum genus hoc animalis est: nec ratione, cur ita esset, comperire autor ille fabulae poterat. Rarum hoc enim est, nec multis nascitur locis, sed Europæ totius ea parte solum, quæ inter Acheloum amnem & Nessum est. Parit læna

K 4 quosq;

quoq; adeò paruos ut uix post secundum mensem incipi-
ant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt,
primùm quinque, post uerò subinde pauciores, deinde ste-
riles degunt. Caret leæna iuba, maris hæc propria est.
Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur,
quatuor: duos superius, totidem inferius, idq; sexto men-
se ætatis fit.

Cap. 9. πανδέκτας. Promiscua & omnimoda cōtinētes.
οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν. Non à suis.

ὑεῖν. Pluere.

Cap. 10. ἐτύμω. Veriloquio.

Cap. 11. βιωφελῆ. Vitæ utilitatibus conducentia.
πέμμασι. Placentis concoctione.

Cap. 16. πέψα. Panibus secundæ mensæ.
παρμιώδης. Proverbio tritus.

πολλά μεταξὺ πέλης κύλικος καὶ χείλεος ἄκρος.
Multa cadunt inter calicem supraq; labra.

Cap. 17. σοφοὶ τύραννοὶ τῶν σοφῶν ξυνοσία.
Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.

ἄϊας ὁ λόκρος. Aias Locrensis.

γέρων γέρωντα παιδαγωγήσω σ' ἐγὼ.

Senex senem ego te ipsum crudiero.

φιλοκλήτης. Philocteta.

ἔν τῳ πυρφόρῳ προμήθει. In ignifero Prometheo.

σιγῶν τε ὅπῃ δεῖ, καὶ λέγων τὰ καίρια.

Tacensq; ubi opus est, & opportuna loquens.

σιγῶν τε ὅπῃ δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Silere ubi opus est, & tutò loqui.

Cap. 19. εὐφωνία. Vocalitas.

ἀέρα βαθῆα. Caliginem: & nebulam profundam.

καλοῖους τε ψῆράς τε. Graculosq; sturnosq;.

ψῆρῶν

Ψηρῶν τε. Sturnorum.

τῶν δ' ὡς τε ψάρον νέφθ' ἔρχεθ' ἢ κολοιῶν.

Horum, ut de sturnis it nubes, graculis'ue.

Cap. 21. κρηπίδας. Crepidulas.

νηρείδας. Nereidas.

σκιαμαχία. Umbratilis pugna.

κριομαχία. Arietum pugna.

Cap. 23. δὲ τῶν ἡμῶν εἶπερ ὁ σοφὸς ἄισχυλθ', &c.

Bis idem nobis dixit sapiens Aeschylus.

Venio enim ad terram, inquit, & accedo postliminio:

Ast uenio idem est, quod accedo postliminio,

Ita per Iouem, atq; si quis uicino dixerit,

Accommoda tu mastram, uel si libet, arcam panariam.

μάστιχα καὶ κάρδοπθ'. Mastra, & arca panaria.

ἀπομνημονεύειν. Commemorare.

ἔκτορα δ' ἐκ βελέων, &c.

Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, & de

Cæde uirum abduxit, de sanguine, deq; tumultu.

ἰσμιναί τε μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασῖαι τε.

Praelia, conflictus, caedes, hominumq; necatus.

μηκέτι παῖδες φίλω πολεμίζετε, μηδ' ἐμάχεσθον.

Neu dulces pueri pugnat, aut cernite ferro.

μνηστῆρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε, μόρον τε,

Telemachosq; Proci lethum fatumq; profecto.

θάνατον καὶ μόρον. Lethum & fatum.

πολεμίζετε, καὶ μάχεσθον. Bellate, & pugnat.

βάσκ' ἴθι ἔλε ὄνειρε. καὶ βάσκ' ἴθ' ἴει ταχεῖα.

Vade, i somnium agēs. & alibi, Vade, & perge Iri citata.

ἐκ παραλλήλων. Ex geminatione.

Cap. 24. προσωδίαρ. Voculationem.

Cap. 25. γλαύκῳ, καὶ νήρῳ, καὶ εἰναλίῳ μελιμέρτη.

Glaucō, Nereiḗs, atq; maris genio Melicertæ.

νεωτερικότερον. Audacior & iuuenilior.

ταῦρον δ' ἀλφείῳ, ταῦρον ἢ ποσειδάωνι.

Taurum autem Alpheo. Neptuno tum quoq; taurum.

Cap. 27. ἐμφατικώτερον. Expressius.

τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. In lente unguentum.

Cap. 28. πρόσωπον. Personam.

Q V A E I N L I B R O X I I I I .

Cap. 1. παχυμερέστερον. Crassius, & pinguiori Minerua.

λογικὰ ζῶα. Rationalia animalia.

νευρόβατα. Nervis mouentia.

Cap. 3. παιδείας δ' ἔκ ὀρθῶς ἤφθαι τὸ παράπαν.

Institutionem autem minime rectè attigisse.

Cap. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἠδονῆς. De honesto, et uoluptate.

Παρθένος ἢ εἶναι λέγεσθαι, κατὰ σύμβολον τὸ ἀδιάρητος εἶναι, καὶ μηδὲ μῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακῆργοις, &c.

Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptam, improbis nunquam concedere, non orationem modestam, non precationem, non adulationem, non denique quicquam aliud pati. Quas ob res meritò tristis etiam ac contracta fronte pingitur, uultu graui, aspectu contento & toruo, ut iniustus terrorem incutiat, iustis fiduciam præbeat: quando huiusmodi facies iustis grata, iniustus molesta est.

Cap. 6. σειρῆνες. Sirenes.

εὐρύκλεια. Euryclia.

ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. In interiore mari.

κῆρ ἀείταρχον. Iuxta Aristarchum.

ἐν τῇ ἔξω κῆρ κράτητα. In exteriori iuxta Cratetem.

ἰσόψηφοι. Pares.

παρασιχίς. Continua series.

ἠμαθία. Emathia.

ἁίμωνία. Hæmonia.

ποσειδ

ποσειδώνειοι. *Neptunium, & locus Neptuni.*

ὄναιιο σκ. *Proficiat tibi.*

τάυτης τ' πολυμαθίας. *Huius multiuagæ discipline gratia.*

ὅτι τοι ἐν μεγάροισι κακὸν ἀγαθὸν τε τέτυκται.

Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.

Q V A E I N L I B R O X V .

Cap. 3. ἀνέγυσαρ μὲν πρῶτα, &c.

Prima supinarunt, nec uere, & exuta dedere

Pellibus, absq; sono, & muti.

Cap. 6. ἀνδρῶς μὲν τόδε σῶμα, &c.

Ecce uiri tumultum, qui pridem a lumine cessit,

Abstulit hunc factis præclarum splendidus Hector.

Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.

ἀνδραγαθῶντων ὑμῶν, καὶ διαδλεχομένων.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedentibus, suscipientibusq; stationem meam.

Cap. 10. περὶ ψυχῆς. *De anima.*

Cap. 14. εἰσεπράξα' ὁ με ἀργύειοι. *Exigit à me argentū.*

Cap. 19. περὶ ἐδισμάτων. *De edulijis.*

Cap. 20. ἐν ταῖς προτέροις θεσμοφοραῖς.

In prioribus thesmophorijs.

νῦν ἐν ἀπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω, &c.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico

Virum hunc cunctis ulcisci, multis de causis.

Agrestia etenim quædam matronæ agit, ut qui

In agrestibus enutritus oleribus sit.

ὁ ἡ ἀναξαγόρας ἱόφιμος ἀρχαῖς, &c.

At Anaxagoræ alumnus ueteris ille

Durus quiaem ad salutandum uidetur

Et ridendi exosus, & iocari ne ad uinum quidem

Consuet

Consuetus. uerum quicquid scripserit, id

A melle & Sirenibus profluit.

ἔπειθε σὸν μνήμα Σειπιδίς ὤλετο πῶς.

Nulla aetate tua Euripides monumenta peribunt.

Cap. 25. ἀνανεῖται. Reuiuiscit.

Cap. 26. λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τιμῶν, ἔσθ. Oratio, in qua positus quibusdam, aliud quid à positus necessario consequitur per ea quae posita sunt.

Cap. 28. καὶ ἀνδροτίωνος, καὶ καὶ τιμοκράτης.

In Androtionem, & in Timocratem.

Cap. 31. πολιορκητής. Urbium expugnator.

Q U A E I N L I B R O X V I.

Cap. 1. ἐνδμημάτιον. Commentatiuinculam.

ἂν τὶ πράξης καλὸν μετὰ πόνον, ἔσθ. Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod suauis est, abit: quod turpe est, manet.

Cap. 3. διαρέσεω. Diuisionum.

ἐλογίζομεθα ἔν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπλησιν, ἔσθ.

Cogitabamus itaque propter nimiam uētris compressionem summam esse inediam: nam & ij qui sponte abstinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, post autem minus.

ἔιδιοι μὲν δὲ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διὰ τὴν, ἔσθ.

Scythae etiam consueuerunt, si quando cuiuspiam rei causa inediam ferre coguntur, latioribus fasciis uentrem cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autem fere pleno, quia nulla in eo sit inanitas, fit ne esuriant. Dum autem uenter compressus admodum est, caret inanitate.

ἄπορον ἢ καὶ δειόμηνον ἐπισκέψω, ἔσθ. Dubium est indigensque considerationis, tum in hoc, tum in ceteris famelicis,

quare

quare in frigoribus magis huiuscemodi casus accidat, quam serenis temporibus.

Cap. 7. ἐδέτερος. Neutro scilicet.

Cap. 8. εἰσαγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωματῶν. Pronuntiatorum.

ἀξίωμα. Pronuntiatum.

λεκτὸν αὐτοῦ αὐτοῦ αὐτοῦ, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτοῦ.

Dicibile per se perfectum, enuntiabile quantum ex semetipso.

ἀξίωμα. Propositum.

σιωπημένον ἀξίωμα. Connexum pronuntiatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

παρὰ διεξογμένον. Vitiosè disiunctum.

Cap. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens esse.

Cap. 12. ἀπὸ τοῦ ἐρρεῖν. A pereundo.

ἐρρε κακὴ γλῆνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἐρρε ἐκ νῆσθ θάλασσαν ἐλέγχιστε ζώντων.

Oculus ò pereas uimorum ex insula abusus.

Βάσκανον. Inuidum. Βασκάνειν. Inuidere.

φανερότερον ἀπὸ τοῦ φάνεσθ ἐπὶ τὸ χρηστότερον.

Facile apparens ab apparendo ad id, quod melius ac benignius est.

Cap. 18. ὀπτική. Perspectiva.

κανονική. Regularis.

ῥυθμός. Modus, numerus.

μέλῳ. Modulatio, cantus.

κανονικῆς. Regularis.

μέτρική. Dimensura.

QVAE IN LIBRO XVII.

Cap. 2. σόλοισμος. Solæcismi uitium.

θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.

ἐφόδι

ἐφόδιον. Viaticum.

τεμένωρ ἱερά. Templorum sacra.

Cap. 3. καὶ δὴ δῖρα σέσηπε νεῶν, καὶ σάρατα λέλυται.
Et ligna erutrent rarium, & sparta in cariem sunt.

σάρατας. Ex agris satos.

Cap. 4. κηφισιεύς ὦρ, ἐκ διοπέιδος πατρὸς, &c.

Cephisieus genere ex Diopete patre,

Quinq; & centum cum scripsisset fabulas,

Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνηκοί. Artificiales.

ἀποδεικτικῶ. Demonstratiuo.

ἀμφισβητήριον, ἀντὶ ὁμολογημάτων.

Dubium pro confesso & certo.

ἀπόδειξις. Expressionem & demonstrationem.

Cap. 8. μὴ γελάτε, ἐνι τ' ἔλαιον, &c. Ne ridete, inest
oleum: uerum uos nescitis qualis matutino diluculo hodie
rigor fuerit, itaq; gelu concretum est.

ἄιδονα οἶνον. Calidum uinum.

Cap. 9. σκυτάλη. Lorum quo epistole inuoluuntur.

Cap. 10. τὰς ἐρέυγονται μὲρ ἀπλάτας, &c.

A qua sanè eructantur inaccessi ignis purissimi ex imis
fontes. Flumina uerò interdum quidem inuendant fluctum
feruentem sumi. At per noctes punicea proglomerata
flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu
illa Vulcani fluentia, serpentina emittit sauisima, monstrum
profectò tum uisu, tum auditu mirabile.

ῥόον καπνὸς αἰδωνά. Fluxum sumi calidum.

κρηνὸς. Fluentia.

ἀκύρωτος. Impropiè.

ἄραχια. Dura.

Ca. 11. τὸν τε πνεύμονα οἶνω, τὸ δ' ἄκρον πεισέλλειαι.
Pulmonem uino, summum enim contrahitur.

ἢ κάτω

ἡ κάτω κοιλία. Inferior uenter, & aluus.

ῥαχεῖα ἀρτηρία. Aspera arteria.

ἐπιγλωττίς. Apposita lingula.

τὴν ῥαχεῖαν ἀρτηρίαν. A speram arteriam.

Cap. 12. ἄλλοτε μήτρῳν πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

μία μήτρᾶ, δύο μητέρες. Vna nouerca diuæ, matres.

Cap. 19. ἄνδρ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λεγεῖν.

Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἄνθρωπε πᾶ βάλλης, &c. Homo ubi iam mittis, considera
nuncquid purgatum uas sit. Nam si ad inanem opinionē ea
inuergas, prorsum interierint. Sin cōputrescant, in urinam
aut acetum uertuntur, aut si quid ijs ipsis est deterius.

κυϊωικώτερον. Magis cynicum.

ἀνέχεσθαι, καὶ ἀπέχεσθαι. Patere, & abstinere.

Cap. 20. πᾶσα ᾗ πράξις ὡδὲ ἐφᾗ, αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς, &c.

Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in se-
metipsa agitur, neq; honesta, neq; turpis est: quemadmodū
sunt quæ nūc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui, aut di-
sputare. Non enim est horum honestum per seipsum quic-
quam, sed in actione, ut quidem est actum, eiusmodi euenit.
Nam honestè gestum, & rectè, honestum fit, contrā uerò
turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, non omnis
quidem honestus est, neq; commendatione omnis dignus:
uerūm is, qui amare honestè nos adhortatur.

ἐνδύμημα. Commentum.

δολοῦ πάρεργον. Superuacaneè, extra itineris propositum,
quasi ex diuerticulo.

Cap. 21. ἀπαίδωτος. Ineruditus.

συγχρονισμὸς. Contemporationes.

ἀνὴρ ἐφευγὼν καὶ πάλιν μαχίσεται.

Vir

Vir fugiens & denuò pugnabit.

Q V A E I N L I B R O X V I I I .

Cap. 2. τῆς πολιτείας. *Reipublicæ.*

κοινὰς τὰς γυναῖκας. *Communes mulieres.*

νῆπιοι δὲ ἴσασιρ ὅσω πλέορ ἡμῖσι πάντοσ,

δὲ ὅσορ ἐρ μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφροδέλω μέγ' ὄνφαρ.

Ignorant stolidi quàm toto sit medium plus.

Ac quanta utilitas in malua & asphodelo sit.

Cap. 4. μοχθηρὸσ καὶ φοβημέσ. *Improbos atq; graues.*

Cap. 5. ἀναγνώστηρ. *Lectorem.*

Cap. 6. σοφιστεία. *Inani sapientia.*

Cap. 7. ἐπιμαίνεσθ. *Furere, & insanire.*

μελαγχολία. *Atra bilis.*

ἀλλὰ εἶναι σχεδόντι τὸ πάθ & τὸτο ἡρωϊκόρ.

Et affectionem ferè hanc heroicam esse.

μήτε καιρῶ, μήτε μέτροσ. *Neq; temporis, neq; modi.*

Cap. 8. ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπρωτα.

Similiter finientia, & similiter cadentia.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάεισα, καὶ ὁμοιόπρω-

τα. *Similiter finientia, & equaliter desinentia, & com-*

paria, & similiter cadentia.

ἀπρόκαλοι. *Inepti.*

Cap. 9. ἄνδρα μοι ἔννεπε μουσα. *Dic mihi musa uirum.*

ἔαστέτε νῦν μοι μουσαι. *Pandite nuñc Musæ mihi.*

ἀπὸ τοῦ ἔπειθ καὶ εἰπεῖν. *Ab eo quod est sequi, & dicere.*

Ca. 10. ἔαρ ἄφη αὐτῶ τ' φλεβός. *Si attrectaris uenã eius.*

ἀγγεῖορ. *Vas, & conceptaculum.*

σφυγμός. *Pulsus.*

σφυγμός, ὅτι διαβολὴ καὶ συβολὴ ἀδιαίρετοσ ἀρτηρίας καὶ

καρ

καρδίας. Pulsus, est disparatio & contractio indiuisibilis arteriæ & cordis.

σφυγμός, ἔστι παλμός, ἢ ζέσις φλεβός. &c. Pulsus, est subsultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ.

Q V A E I N L I B R O X I X.

Cap. 1. Διαλέξεων. Disputationum.

Ζήνων & Zenonis.

συγκαταθέσεις. Assensiones.

Τὰς τοιαύτας φαντασίας. Eiusmodi imaginationes.

ὃ συγκατατίθει) ὃ δὲ προσεπιδοξάζει.

Non assentit, neq; coopinatur.

καὶ προσεπιδοξάζει. Et coopinatur.

ὃ συγκατατίθεται. Non approbat.

Cap. 2. αἰσθήσεις. Sensus.

ἀκολάγης. Libidinosos, & intemperantes.

ἀκρατεῖς. Incontinentes.

ἀκολάγης. Incastigatos.

Διατὶ οἱ κτλ τὴν τῆς ἀφῆς ἢ γέυσεως, &c. Cur incontinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrectandi aut gustandi exuperantur? Nam qui immodicè re utuntur uenerca, & qui luxu delectantur ciborum, incōtinentes uocamus. Ciborum tamen non eadem ratio est, sed partim linguam, partim gulam, sua mouent suauitate. Vnde Philoxenus gruis collum à dijs immortalibus sibi dari optabat. At uerò qui in uidendo audiendo ue modum excedunt, non eodem uocabulo significamus, an quoniam uoluptates sensibus hisce acommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut communes spernimus & notamus, solasq; omnium, aut maxime probro damus. Itaq;

L hom

hominem ijs deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemq; appellamus, quòd uictus à teterrimo uoluptatum genere ducitur. Sed cum sentiendi genera quinque sint, cætera animalia duobus tantum quæ modò dixi, uoluptatem sibi acquirunt, cæteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, aut olfacit, tantisper gaudet, quoad gustus tactusue fruisca- tur. Cumq; genus idipsam concupiscendi expleuit, illorum quoque suauitas desijt: ut nobis salsamenti odor cum indigenus, suauis est: ubi satiati replet. q; sumus, amplius sua- uis non est. Rose autem odor semper suauis est.

Τὸν σιωχοῖαρον εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Coitum esse paruum morbum comitalem.

Cap. 4. Ψυχροποικητικόν. Frigus facientem.

τὸ ἢ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς, ὡσαύτ᾽ ἡλῖος τὸν χιόνα. Ignis autem concretum resoluit, & gelu constrictum, ut niuem sol.

Cap. 5. Διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος ἢ κρυζάλλων, &c. Cur aquæ ex niue glacieue liquatæ sint uiuiose? an quia cum aqua quæuis gelu concreuit, pars tenuissima diffiatur, & leuissima euaporatur? Indicium illud est, quòd deliquata fit minor quàm antea fuerit, quàm concreueret. Cum itaq; quod salubrius est defuerit, deterius sit quod relin- quitur necesse est.

Cap. 6. Διατὶ οἱ μὲν αἰσχιώμενοι ἐρυθριῶσιν, &c. Quam ob causam erubescunt quos puduit, pallent qui metuunt, cum istæ affectiones similes inter se sint? An quoniam pudofactis sanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut superficiem occupet, metu uerò percussus contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus defiat? αἰσχύνῃ ἐστὶ φόβος ἢ δειμαῖς φόγος.

Pudor

Pudor iustæ uituperationis est timor.

Cap. 7 ἀνύρως, ἢ κτλ ἀντίφρασις.
Impropiè, uel per oblocutionem.

Cap. 8 ἐνικῶς. Singulariter.
ἀπαρκαμύθητος. Absq; consolatione.
πληθυντικῶς. Pluratiuè.

Cap. 9 ἀνακρεόντεια.
Anacreontia, ἢ Anacreontis uersus.
ἐλεγεία. Elegos, hoc est, lugubria carmina.
ἔρωτικά. Amatoria, dulcia, ἢ uenusta.
Τὸν ἀργυρῶν τορεύσας, Ἔ. C. Argentum tornans

Fabrica Vulcane mihi,
Non hominem armatum.
Quid enim cum bellis mihi?
Sed cauum poculum cude,
Quantum uales maximè.
Inq; co neq; astra,
Neq; plaustra facias.
Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?
Vites fabrica quæso intus,
Et racemos pariter,
Aureosq; pulchrè calcantis
Comites Lyæi,
Amoremq; excude simul.

ἀσωτία. Luxu, prodigalitate.
ἀναφρωδισίας. Inuenustatis.

Cap. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνά φιλῶν, Ἔ. C.
Suauia dans Aga, hont animam ipsa in labra tenebam.
Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.
ἐκ ἀμυσθ. Non inelegans.

Cap. 12. ἀπάθεια. Tranquillitatem.
πάθη. Passiones.
Cap. 13. ἀκλαῆς. Minime plorans.

Q V A E I N L I B R O X X .

οἱ πρὸς τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Liberi patris artifices.
προβλήματα ἐγκύκλια. Quaestiones circulares,
Διατὶ οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται, &c. Cur genus id homi-
num, quod Dionysiacos technitas, id est, artifices baccha-
nales appellamus, improbis esse moribus magna ex parte
consecuerunt? An quia minime sese studio sapientiae de-
dunt? eo scilicet, quod in artibus necessarijs magnam par-
tem aetatis suae consumunt, vitam plurimum traducunt in-
continenter, partim etiam tum inopia, quod quidem utrunq;
vitia & gignit & auget.

Cap. 4. ἐξωτὸρικά. Extraria, uel extrinseca.
ἀκροαματικά. Auscultatoria.
ἀκροαματικῆ. Auscultatoriam.
ἐξωτὸρικάς. t. extrarias.
ἀφῆλινον περίπατον. Pomeridianam ambulationem.
ἐωθινόν. Diucularia.
ἐξωτερικοί. Extrarij.
ἀκροαματικοί. Auscultatorij.
ἀκροαματικάς. Auscultatorias.
ἀκροαματικούς. Auscultatorios.

Ἀλέξανδρος ὁ Ἀριστοτέλει εὖ πράττει.
Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδούς. &c.

Alexander Aristoteli salutem.

Haud recte fecisti, quod auscultatorios libros edideris.
In qua enim re à cæteris nos item prestabimus, si disci-
pline

plinae, in quibus eruditi sumus, omnium omnino sint communes? Equidem malim in rerum usu optimarum, quam in facultatibus anteire. Vale.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.
Ἐγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαστικῶν, &c.

Aristoteles regi Alexandro salutem.

Scripsisti ad me de libris auscultatorijs, inter arcana illos condi putans oportere. sed tu eos & esse editos, & minime editos scito. Cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

Cap. 5. ἐπιμελῶμαι ὑμῶν, καὶ κίδομαι ὑμῶν.
Habeo curam uestrum, & consulo rebus uestris.
ὑμῶν. Vestri.

Cap. 7. συμπάθειαν. Consensum.

Cap. 11. κυρίον. Faustum.

κέρας ἀμαλθείας. Cornu cornu.

πινακίδιον. Indicem.

ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.

διατριβάς. Exercitationes, & studia,

περὶ ποικίλας ἱστορίας. De varia historia.

βιβλιοθήκη. Librariam.

ἐποπτεῖδων. Spectaculorum.

συγγραφὴν. Historiam.

